

**ДОКЛАД ЗА ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА НА**  
**проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027,**  
**съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между**  
**Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за**  
**интегрирани мерки**  
(С ОТРАЗЕНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОВЕДЕНИТЕ КОНСУЛТАЦИИ)

**Възложител:** Министерство на регионалното развитие и благоустройството

**Изпълнител:** „БТ-Инженеринг“ ЕООД

**Май, 2022 г.**

## СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ .....	8
ИНФОРМАЦИЯ ЗА КОНТАКТ С ВЪЗЛОЖИТЕЛЯ.....	9
1.Име, седалище и единен идентификационен номер на юридическото лице .....	9
2.Пълен пощенски адрес .....	9
3.Телефон, факс, E-mail.....	9
1.Описание на съдържанието на основните цели на ПТГС и ТСИМ г. и връзка с други съотносими планове и програми.....	10
1.1. Основание за изготвяне на ПТГС и ТСИМ .....	10
1.2. Основни цели и предвиждания на ПТГС и ТСИМ .....	10
1.3. Алтернативи за ПТГС и ТСИМ .....	18
1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии .....	19
А. Планове, програми и стратегии на европейско и международно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г. ....	19
Б. Планове, програми и стратегии на територията на Република България, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.: .....	26
В. Планове, програми и стратегии на територията на Република Сърбия, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.: .....	40
2.Текущо състояние на околната среда и евентуално развитие без прилагането на ПТГС и ТСИМ	51
2.1.Текущо състояние на околната среда .....	52
2.1.1.Климат и климатични изменения .....	52
А. Климатична характеристика.....	52
Б. Атмосферна циркулация.....	53
В. Климатични изменения.....	54
2.1.2.Състояние на атмосферния въздух.....	57
2.1.3.Състояние на водите, зони за защита на водите, риск от наводнения .....	70
А. Повърхностни води.....	70
Б. Подземни води.....	86
В. Зони за защита на водите (ЗЗВ) .....	112
Г. Риск от наводнения .....	117
2.1.4.Състояние на земните недра .....	133
2.1.5.Състояние на почвите .....	141
2.1.6.Състояние на биологичното разнообразие.....	191
2.1.7.Защитени зони и защитени територии .....	243
2.1.8.Състояние на ландшафта .....	272

2.1.9. Състояние на материалните активи .....	280
2.1.10. Културно-историческо наследство, включително архитектурно и археологическо наследство.....	302
2.1.11. Състояние по отношение на вредните физични фактори .....	310
А. Шум.....	310
Б. Вибрации.....	321
В. Йонизиращи лъчения .....	322
Г. Нейонизиращи лъчения .....	323
2.1.12. Състояние и управление на отпадъците.....	327
2.1.13. Опасни химични вещества и риск от големи аварии .....	336
2.1.14. Здравно състояние на населението .....	338
А. Здравно-демографска характеристика на населението .....	338
Б. Анализ на рисковите фактори на околната среда, влияещи върху здравето на населението в трансграничния регион .....	364
2.2. Евентуално развитие на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ.....	367
3. Характеристика на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ.....	369
4. Съществуващи екологични проблеми, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ включително отнасящите се до райони с особено екологично значение, като защитените зони по Закона за биологичното разнообразие.....	376
5. Цели на опазване на околната среда на национално и международно равнище, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ и начин, по който тези цели и всички екологични съображения са взети под внимание при изготвянето на програмата и стратегията .....	384
5.1. Интегриране на цели по опазване на околната среда в проектите на ПТГС и ТСИМ.....	384
5.2. Цели по опазване на околната среда на международно и национално ниво, относими към ПТГС и ТСИМ и начин, по който са съобразени .....	384
6. Вероятни значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. и трансгранични въздействия върху околната среда в други държави .....	404
6.1. Оценка на вероятните въздействия на Стратегическо ниво .....	405
6.1.1. За ПТГС .....	405
6.1.2. За ТСИМ .....	413
6.2. Оценка на вероятните въздействия на ниво „дейности/мерки“.....	425
6.2.1. За ПТГС .....	425
6.2.2. За ТСИМ .....	434
6.3. Кумулативно въздействие .....	442
6.4. Трансгранично въздействие на ПТГС и ТСИМ .....	443
6.5. Обобщение за очакваното въздействие .....	444

<i>7.Мерки, предвидени за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсирание на неблагоприятните последици от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве .....</i>	<i>448</i>
<i>7.1.Мерки за отразяване в окончателните варианти на ПТГС и/или ТСИМ.....</i>	<i>448</i>
<i>7.2.Мерки за изпълнение при прилагането на ПТГС и/или ТСИМ.....</i>	<i>448</i>
<i>8.Мотиви за избор на разгледаните алтернативи.....</i>	<i>453</i>
<i>9.Методи за извършване на екологичната оценка, използвана нормативна база и документи и трудности при събиране на необходимата за това информация.....</i>	<i>454</i>
<i>10.Мерки във връзка с наблюдението по време на прилагането на ПТГС и ТСИМ.....</i>	<i>464</i>
<i>11.Заключение на екологичната оценка .....</i>	<i>466</i>
<i>12.Справка за резултатите от проведените консултации в процеса на изготвяне на ПТГС и ТСИМ и извършване на екологичната оценка.....</i>	<i>468</i>
<i>13.Нетехническо резюме на екологичната оценка.....</i>	<i>507</i>
<i>14.Приложения към доклада за екологична оценка.....</i>	<i>523</i>



### СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

<b>АЕЦ</b>	Атомна електроцентрала
<b>АИС</b>	Автоматична измервателна станция
<b>АМ</b>	Автомагистрала
<b>АПИ</b>	Агенция „Пътна инфраструктура“
<b>БВП</b>	Брутен вътрешен продукт
<b>БД</b>	Басейнова дирекция
<b>БДДР</b>	Басейнова дирекция „Дунавски район“
<b>БДЗБР</b>	Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“
<b>БДС</b>	Български държавен стандарт
<b>БЕК</b>	Биологични елементи за качество
<b>БПК<sub>5</sub></b>	Биологична потребност от кислород - кислород, консумиран в литър проба при постоянна температура от 20°C в продължение на 5 дни инкубационен период
<b>ВЕЦ</b>	Водоелектроенергетическа централа
<b>ВТ</b>	Водно тяло
<b>ГКПП</b>	Граничен контролно-пропускателен пункт
<b>ГОП</b>	Горен оценъчен праг
<b>ГПСОВ</b>	Градска пречиствателна станция за отпадъчни води
<b>ДЕО</b>	Доклад за екологична оценка/стратегическа екологична оценка
<b>ДН</b>	Директивата за оценка и управление на риска от наводнения 2007/60/ЕО
<b>ДОП</b>	Долен оценъчен праг
<b>ДРБУ</b>	Дунавски район за басейново управление
<b>ЕАОС</b>	Европейска агенция по околна среда
<b>ЕМП</b>	Електромагнитни полета
<b>ЕО</b>	Екологична оценка (Стратегическа екологична оценка по смисъла на Директива 2001/42)
<b>ЕС</b>	Европейски съюз
<b>ЖП</b>	железопътен
<b>ЗБР</b>	Закон за биологичното разнообразие
<b>ЗБРБУ</b>	Западнобеломорски район за басейново управление
<b>ЗВ</b>	Закон за водите
<b>ЗЗ</b>	Защитена зона
<b>ЗЗВ</b>	Зона за защита на водите
<b>ЗЗО</b>	Зони от значение за общността
<b>ЗЗПВ</b>	Зони за защита на питейните води
<b>ЗЗТ</b>	Закон за защитените територии
<b>ЗООС</b>	Закон за опазване на околната среда
<b>ЗЗШОС</b>	Закон за защита от шума в околната среда
<b>ЗТ</b>	Защитена територия

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>ЗЧАВ</b>	Закон за качество на атмосферния въздух
<b>ИАОС</b>	Изпълнителна агенция по околна среда
<b>ИВТ</b>	Изкуствено водно тяло
<b>ИЗП</b>	Използвана земеделска площ
<b>ИКТ</b>	Информационни и комуникационни технологии
<b>КАВ</b>	Качество на атмосферния въздух
<b>КЗВ</b>	Консервационно значими видове
<b>КР</b>	Комплексно разрешително
<b>КТМ</b>	Ключови типове мерки
<b>МАС</b>	Мобилна автоматична станция
<b>МКБ</b>	Международна класификация на болестите
<b>МКОРД</b>	Международна комисия за опазване на река Дунав
<b>МОСВ</b>	Министерство на околната среда и водите
<b>МП</b>	Мониторингов пункт
<b>МРРБ</b>	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
<b>МС</b>	Министерски съвет
<b>МСП</b>	Малки и средни предприятия
<b>НКЦ</b>	Недвижима културна ценност
<b>НИМХ</b>	Национален институт по метеорология и хидрология
<b>НКМ</b>	Национален каталог от мерки
<b>НСИ</b>	Национален статистически институт
<b>НСМОС</b>	Национална система за мониторинг на околната среда
<b>НУЗ</b>	Нитратно уязвими зони
<b>НЦОЗА</b>	Национален център по обществено здраве и анализи
<b>ОВ на РС</b>	Официален вестник на Република Сърбия
<b>ОВОС</b>	Оценка на въздействието върху околната среда
<b>ООН</b>	Организация на обединените нации
<b>ОС</b>	Оценка за съвместимост (с предмета и целите на опазване на защитените зони от екологичната мрежа „Натура 2000“)
<b>ПАВ</b>	Полициклични ароматни въглеводороди
<b>ПБВ</b>	Питейно-битово водоснабдяване
<b>ПВТ</b>	Подземно водно тяло
<b>ПоМ</b>	Програма от мерки
<b>ПОРН</b>	Предварителна оценка на риска от наводнения
<b>ПСОВ</b>	Пречиствателна станция за отпадъчни води
<b>ПТГС</b>	Програма за трансгранично сътрудничество
<b>ПУРБ</b>	План за управление на речните басейни
<b>ПУРН</b>	План за управление на риска от наводнения
<b>РБУ</b>	Район за басейново управление
<b>РДВ</b>	Рамкова директива за водите

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>РДНО</b>	Регионално депо за неопасни отпадъци
<b>РЗИ</b>	Регионална здравна инспекция
<b>РЗПРН</b>	Район със значителен потенциален риск от наводнения
<b>РИОСВ</b>	Регионална инспекция по околна среда и води
<b>РОУКАВ</b>	Район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух
<b>РП</b>	Ръчно пробонабиране (отнася се за пункт за мониторинг)
<b>РСУО</b>	Регионална система за управление на отпадъците
<b>СГН</b>	Средногодишна норма
<b>СГС</b>	Средногодишна стойност
<b>СДН</b>	Средноденонощна норма
<b>СЗЗ</b>	Специални защитени зони
<b>СКЗ</b>	Специални консервационни зони
<b>СКОС</b>	Стандарт за качество на околната среда
<b>СМВТ</b>	Силно модифицирано водно тяло
<b>СЧН</b>	Средночасова норма
<b>СПШК</b>	Стратегически шумови карти
<b>ТСИМ</b>	Териториална стратегия за интегрирани мерки
<b>УВК</b>	Ултракъси вълни
<b>УОЗ</b>	Устойчиви органични замърсители
<b>УРН</b>	Управление на риска от наводнения
<b>ФПЧ</b>	Фини прахови частици
<b>ЦКЕС</b>	Цели по качеството на екосистемата
<b>ЧК</b>	Червена книга
<b>CITES</b>	Конвенция по международната търговия със защитени видове от дивата фауна и флора
<b>EIONET</b>	European Environment Information and Observation Network/Европейска мрежа за наблюдение и информация за околната среда
<b>ha</b>	Хектар
<b>hm</b>	Хектометър
<b>IPPC</b>	Integrated Pollution Prevention and Control/Комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването
<b>ISO</b>	International Standard Organization/Международна организация по стандартизация
<b>IUCN</b>	International Union for Conservation of Nature / Международен съюз за защита на природата и природните ресурси
<b>NOISE</b>	Noise Observation and Information service for Europe/База данни за наблюдение и информация за шума в Европа
<b>NUTS</b>	Номенклатура на териториалните статистически единици
<b>PAH</b>	Полициклични ароматни въглеводороди
<b>SORS</b>	Statistical office of the Republic of Serbia
<b>TEN-T</b>	Трансевропейска транспортна мрежа

## ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият документ е изготвен в рамките на договор № РД-02-29-87/16.04.2021 г. с предмет: „Извършване на екологична оценка на Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирани по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и на териториалната стратегия за интегрирани мерки, която ще бъде финансирана по Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия“, което трябва да се извърши в София, с идентификационен номер Interreg-IPA CBC-TA-2020-4/Лот 1, сключен между: Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Р. България (Възложител) и „БТ-Инженеринг“ ЕООД (Изпълнител).

Докладът за екологична оценка (ДЕО) на проектите на *Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки* (ТСИМ) е изготвен съгласно националното законодателство на двете държави, транспониращо изискванията на *Директива 2001/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2001 година относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда (Директива 2001/42/ЕО)*. Съгласно тези изисквания, ДЕО е разработен като единен документ, който включва:

- съдържателна част;
- списък на експертите и ръководителя на екипа, изготвили доклада за екологична оценка; декларации на всеки от експертите - в **Приложение № 1** на ДЕО е представен табличен списък на експертите и декларации;
- справка за проведени консултации и изразените при консултациите мнения, предложения, както и за начина на отразяването им – справката е представена в т. 12 на ДЕО, а към **Приложение № 2** на ДЕО са представени копия на получените становища;
- приложения.

Основните цели на ДЕО са насочени към интегриране на екологичните съображения в проектите на ПТГС и ТСИМ в процеса на тяхното изготвяне, чрез:

- анализ на текущото състояние и проблеми на околната среда, в т.ч. по отношение на човешкото здраве в обхвата на трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ,
- оценка на евентуалните въздействия, в т.ч. значителни, върху околната среда и здравето на хората в резултат на предвижданията на проектите на ПТГС и ТСИМ, като въз основа на това се мотивира изборът на най-благоприятната за околната среда и здравето на хората алтернатива за реализирането им;
- предлагане на мерки за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици и на мерки за наблюдение и контрол

на въздействието върху околната среда и човешкото здраве при изпълнението на ПТГС и ТСИМ.

Като самостоятелно **Приложение № 3** към ДЕО е изготвено нетехническо резюме, в обем не по-малък от 10 на сто от обема на доклада. Резюмето не съдържа технически термини, написано е на разбираем за широката общественост език и съдържа необходимите нагледни материали – карти, снимки, схеми.

В ДЕО са отразени и съобразени по подходящ начин всички получени становища в резултат на проведените консултации по Заданието за обхват и съдържание на ДЕО с обществеността, заинтересовани страни и трети лица, които могат да бъдат засегнати от реализирането на ПТГС и ТСИМ.

ДЕО и всички приложения към него се предоставят за консултации по реда на чл.6 от Директива 2001/42/ЕО, заедно с проектите на ПТГС и ТСИМ.

## **ИНФОРМАЦИЯ ЗА КОНТАКТ С ВЪЗЛОЖИТЕЛЯ**

**1. Име, седалище и единен идентификационен номер на юридическото лице**

Министерство на регионалното развитие и благоустройството

**2. Пълен пощенски адрес**

гр. София 1202, ул. „Св. Св. Кирил и Методий“ № 17-19

**3. Телефон, факс, E-mail**

Лице за връзка: Десислава Георгиева – Директор на дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“

Телефон: 02/9405 488

E-mail: [D.G.Georgieva@mrrb.government.bg](mailto:D.G.Georgieva@mrrb.government.bg)

## **1. Описание на съдържанието на основните цели на ПТГС и ТСИМ г. и връзка с други съотносими планове и програми**

### **1.1. Основание за изготвяне на ПТГС и ТСИМ**

Изготвянето на програмите за трансгранично сътрудничество се основава на първо място на Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (**Общ Регламент**) и за Регламент (ЕС) 2021/1059 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година относно специалните разпоредби за цел „Европейско териториално сътрудничество“ (*Interreg*), подкрепяна от Европейския фонд за регионално развитие и инструменти за външно финансиране (**Интеррег Регламент**).

На национално ниво водещи документи са изготвянето на програмите са:

- Проект на **Споразумение за партньорство**, съдържащ списък на програмите по Интеррег;
- **Решение № 196 на Министерския съвет от 11 април 2019 г.** за одобряване на *Анализ на социално-икономическото развитие на България 2007-2017 г. за определяне на националните приоритети за периода 2021-2027 г., на списък с целите на политиките, които да бъдат подкрепени през програмен период 2021-2027 г., и на списък с програми и водещи ведомства за разработването им*, с което Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) е определено за водещо ведомство за разработването на програмите по цел *Европейско териториално сътрудничество (Interreg) 2021 – 2027 г.*;
- **Постановление № 142 на МС от 2019 г.** за разработване на *стратегическите и програмните документи на Република България за управление на средствата от фондовете на ЕС за програмен период 2021-2027 г.*

ПТГС и ТСИМ се финансират от Европейския съюз със средства по Инструмента за предприсъединителна помощ.

МРРБ е Управляващ орган по двустранните програми Интеррег за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия, Република Турция и Република Северна Македония.

### **1.2. Основни цели и предвиждания на ПТГС и ТСИМ**

**А. ПТГС 2021-2027 г. между Република България и Република Сърбия** е с географски обхват:

- Република България: 6 области на ниво NUTS III: Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил
- Република Сърбия – 7 окръга на ниво NUTS III: Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински (okrug Borski, Zaječarski, Nišavski, Pirotski, Toplički, Jablanički, Pčinjski)



Фигура № 1.2-1 Териториален обхват на ПТГС 2021-2027 г. между Република България и Република Сърбия

Основното съвместно предизвикателство за региона за трансгранично сътрудничество е да напусне групата на изоставащите региони и да поеме по-напреднал курс на развитие, като същевременно все още е изправен пред постоянен риск от бедност и проблеми с неравенството в доходите, предизвикани от негативните демографски промени, недостатъчно развитите регионални вериги на стойността и предприемачеството в трансграничния регион, ниската технологична специализация, непривлекателната и неконкурентоспособна бизнес среда.

Въз основа на извършеният териториален анализ за целите на програмирането и са структурирани основните **констатации** в следните групи области на политиката, разглеждани от гледна точка на предизвикателствата и движещите сили за развитие:

- Негативни демографски промени;
- Бедност и неравенства в доходите;
- Несъответствия в резултатите по отношение на образованието и заетостта;
- Неравенства по отношение на достъпа до здравни грижи;
- Несъответствия в постиженията в областта на дигитализацията и иновациите;
- Недостатъчно развита туристическа инфраструктура;



- Липса на екосистемно базирани практики и услуги за справяне с природни опасности и загубата на биологично разнообразие;
- Ограничена готовност за зелен преход;
- Нереализиран потенциал за регионална свързаност.

Като **движещи сили** за развитието, на база на териториалния анализ, са определени:

- Благоприятна макроикономическа среда и производителност на МСП;
- Богато биоразнообразие със силно въздействие върху икономическия растеж;
- Потенциал за интегриране в международната туристическа мрежа;
- Добра регионална свързаност и потенциал за мултимодален транспорт.

Програмата идентифицира следните **Цели на политиката** (от Общия Регламент) и свързани с тях **Приоритети**, **Специфични цели** и **Дейности/Инвестиции**, обект на подкрепа:



Фигура № 1.2-2 Тематична концентрация на ПТГС 2021-2027 г. между Република България и Република Сърбия

Съдържанието на **приоритетите** е както следва:



## **Приоритет 1: Конкурентоспособен граничен регион:**

Цел на политиката 1: „По-конкурентоспособна и по-интелигентна Европа, чрез насърчаване на иновативна и интелигентна икономическа трансформация и на регионалната свързаност на ИКТ“

Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“.

Видове дейности/инвестиции, обект на подкрепа:

- Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество;
- Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до съвместни решения за повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии (вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, част от които могат да се състоят от цифрови компоненти като виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Съвместни действия насочени към повишаване на производствения капацитет; Дигитализацията може да бъде само незначителна подкрепяща част от по-широко проектно предложение на предприятия, чиито производства са с висок експортен потенциал;
- Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите/услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качество на продукта/услугата;
- Съвместни действия, насочени към насърчаване на работа в мрежа и бизнес сътрудничество, както и достъп до нови пазари или пазарни сегменти, включващи маркетингови проучвания, технологии за пространствено разширяване, сътрудничество между организации и съвместни бизнес схеми с други предприятия, фирмени изложбени зали във фирмения обект, интегриране в регионални вериги за създаване на стойност и др.;
- Съвместни маркетингови и рекламни дейности, участие в международни панаири, изложения и други промоционални мероприятия, консултантски и информационни услуги, включително електронен маркетинг, комуникация с клиенти и др.

Целеви групи:

Микро, малки и средни предприятия (ММСП)

## **Приоритет 2 Интегрирано развитие на граничния регион**

Цел на политиката 5: „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и местни инициативи”

Специфична цел 2.1 „Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони“.

В рамките на Приоритет 2, за прилагане на *Цел на политиката 5 „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и местни инициативи“*, е предвидено разработването на **Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ)**, която да адресира мерките (идентифицираните допустими дейности за подкрепа по програмата) по конкретни териториални нужди.

Интегрираният подход за посрещане/адресиране на нуждите и потенциалите на територията в разработваната ТСИМ се изразява в пакет от мерки, които да осигурят активно участие на заинтересованите страни на всички етапи от разработването, внедряването, мониторинга и оценката ѝ.

Чрез **ТСИМ** ще даде приоритет на подкрепата за някои проекти/действия/дейности пред други – описани са по-долу при описанието на ТСИМ.

### Целеви групи:

Гражданско общество, местни/регионални органи и органи, регионални структури на централни публични органи, неправителствени организации (НПО), научноизследователски, академични, обучителни и социални институции, МСП и техните професионални организации, стартъпи, социални предприятия, клъстери и др.

## **Приоритет 3 По-устойчив граничен регион**

Цел на политиката 2: „По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност“

Специфична цел 3.1 Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи“

В рамките на специфичната цел ще бъде финансиран **Стратегически проект** „Подготовка на населението за реакция при бедствия и повишаване на капацитета на

## професионалистите за реагиране при извънредни ситуации в българо-сръбската гранична зона“

Резюме на проекта: Честотата на природните бедствия нараства през последните години. Особено от средата на 90-те години, когато поредица от бедствия причиниха сериозни материални щети и жертви в много региони на Република България и Република Сърбия. Намалването на риска от природни бедствия включва няколко направления и цели:

- ограничаване на щетите, причинени от екстремни природни явления;
- защита на населението, живеещо в райони с висок риск;
- повишаване на осведомеността и знанията и чрез подобряване културата на поведение;
- подобряване и поддържане на капацитета на професионалните звена за защита на населението от аварии и природни бедствия.

Ето защо проектът със стратегическо значение ще бъде реализиран в съответствие със *Стратегията за надеждна перспектива за разширяване и засилен ангажимент на ЕС към държавите от Западните Балкани (Стратегията за Западните Балкани<sup>1</sup>)*, чиято цел е да отговори на специфичните предизвикателства на съседна територия чрез съвместни проекти за развитие на капацитета и повишаване на възможностите за реакция при бедствия, както и повишаване на информираността. В това отношение проектът има за цел подготовка на населението и доброволците за действия при бедствия в трансграничния регион, както и осигуряване на правилна и навременна реакция на професионалните екипи при бедствия и други извънредни ситуации. Проектът има допълващ ефект през предходния програмен период (2014-2020), когато беше подобрен капацитетът за управление на риска, и ще доведе до постигане на устойчиви резултати.

### Видове дейности/инвестиции, обект на подкрепа по Стратегическия проект:

- Оптимизиране на образователния процес по отношение на разработването и прилагането на рамка за реагиране при бедствия, целяща засилване на взаимодействието между науката и политиката за по-стабилна база от съвместни знания за вземането на решения;
- Действия, насочени към укрепване на институционалното сътрудничество в трансграничния регион чрез разработване на ръководства и стратегически документи; обмен на информация, знания и умения; провеждане на съвместни обучения на място и др.
- Разработване и прилагане на специфична програма за готовност на граничните общности за адекватна реакция при природни бедствия, включително съвместни обучения на място, съвместни кампании за повишаване на осведомеността и др.;

---

<sup>1</sup>[https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf)

- Малки инвестиции за публична инфраструктура за обучение и инвестиции в специализирано оборудване;
- Съвместно разработване на протоколи, процедури и подходи за предотвратяване на риска и управление на бързото реагиране при много потенциални извънредни ситуации.

Целеви групи:

Национални органи за управление на бедствия в България и Сърбия; Местни екипи за защита и спасяване от България и Сърбия; Доброволни пожарни отряди от Сърбия и Национална асоциация на доброволците в Република България; Местни власти; Деца, студенти, възрастни хора на възраст 60 и повече години, представители на бизнеса; Целеви групи от население от трансграничния регион.

## **Б. ТСИМ 2021-2027 между Република България и Република Сърбия**

ТСИМ определя **Визията** на ПТГС, **стратегическа цел, специфични цели** (описани и по-горе към **Приоритет 2** на ПТГС) и **мерки**.

*Визия:* Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осигуряваща урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.

Подобна визия е отвъд всякакъв формален времеви хоризонт на документ за планиране от такъв ранг. Желаната посока на тази визия предполага многосекторни, интегрирани действия с общ фокус: сближаването. Сближаването се разглежда като намаляване на икономическите и социалните неравенства и като реализиране на по-добра свързаност и функционална и пространствена интеграция. Сближаването предполага още освен намаляване на неравенствата и запазване на културното многообразие и идентичността на териториалните общности на всички нива.

Сближаването има три основни компонента: териториално, икономическо и социално сближаване. *Териториалното сближаване* е насочено към трансграничното сътрудничество и включва интегрирано развитие на градовете и тяхното взаимно свързване в мрежи за сътрудничество, както и опазване на природното и културно наследство, т.е. тяхната идентичност. Основни инструменти на териториалното сближаване са елементите на

физическата свързаност – всички видове линейни инфраструктури, включително телекомуникационни.

*Икономическото сближаване* означава намаляване на различията в основните показатели за икономическо развитие на трансграничния регион. „Конкурентоспособността“, „икономиката, основана на знанието“ и „иновациите в сектора на МСП“ ще продължат да бъдат двигателите на икономическото развитие. Въпреки че тези икономически двигатели остават предпоставки за „по-интелигентен“ и „по-екологичен“ растеж, следва да се обърне по-нататъшно внимание на „по-социалния“ растеж, който създава шансове за наемане на неквалифицирани работници в традиционни индустрии като горско стопанство или хранително-вкусова промишленост.

*Социално сближаване* е пряк резултат от икономическото сближаване и се изразява като общо подобряване на жизнения стандарт от двете страни на границата (заетост, доходи, потребителски разходи) и качеството на човешките ресурси (образование, здравеопазване, социални услуги, култура). Целта на социалното сближаване отново е да намали различията в социалната област и в качеството на живот в целия трансграничен регион.

**Стратегическа цел:** Засилване на растеж във всички негови аспекти

**Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги**

Проблеми свързани с отдалечените райони, групите в неравностойно положение и малкият бизнес, които продължават да бъдат недостатъчно или незадоволително обслужвани, което създава недостатъци на усилията за растеж.

**Мярка 1.1.** Разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж.

Близостта, достъпността и качеството на обществените услуги са важни за качеството на живот и развитието на бизнеса. Демографските тенденции и нарастващият недостиг на умения предполагат, че и двете страни трябва да инвестират повече и по-целесъобразно в уменията на настоящата и бъдещата работна сила, както и да обвържат образованието и обучението с нуждите на пазара на труда. В допълнение, уязвимите групи и групите в неравностойно положение продължават да имат ограничен достъп до услуги от общ интерес, поради което интегрираните мерки за подобряване на качеството на услугите и активното икономическо включване на уязвимите лица трябва да бъдат определени с приоритет и да позволяват повече цифрови решения. Въпреки ограничените налични ресурси, мярката трябва да подпомогне възрастните хора от периферните селски райони, чрез осигуряване на достъп до комуникационни технологии и възможност за използването им при получаване на отдалечени услуги.

**Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма** (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура).

**Мярка 2.1.** Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на по-екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар.

Наред с другите нужди, нуждите на МСП обхващат рамкова подкрепа за дигитален и зелен преход, засилени управленски и маркетингови способности, креативност и предприемачески умения, за да направят регионалната икономика конкурентна и приобщаваща. Тези нужди могат да бъдат адресирани чрез максимално използване на съществуващия потенциал за бизнес подкрепа и свързване им в мрежа на съответните институции от двете страни на границата чрез надграждане и обвързване на техните практики за подпомагане.

**Мярка 2.2.** Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп до условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район

Повечето паметници на културното наследство се нуждаят от огромни инвестиции за възстановяване и съхранение. През последните години има редица инвестиции в опазване на културното наследство, но все още има нужда от по-нататъшно му опазване. В допълнение моделите на експозиция на много от обектите ги лишават от тяхната привлекателност, вместо да допринасят за това. В тази връзка са необходими подобрения в експозициите, както и в дигитализацията. Подобно на културното наследство, има определени нужди за осигуряване на достъп и информация за атрактивни природни комплекси. Проектирането и изграждането на нови и преустройството на съществуващи еко-пътеки и велосипедни маршрути ще обогати туристическото предлагане и ще допринесе за пазарната реализация на туристическите продукти. Мерките за туристическа мобилност трябва да бъдат разгледани по начин, който да гарантира по-бързо и по-плавно движение на хора и стоки.

**Мярка 2.3.** Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брендиране на туристическите обекти, продукти и дестинации

Туристическите продукти на трансграничния район трябва да се популяризират като най-добрият вариант за туристите, като се подчертае какво ги прави различни или уникални. Съвременният маркетинг в туризма предполага широко използване на интернет, уебсайтове, онлайн реклами, имейли и платформи за социални медии, тъй като ИКТ технологиите, които играят ключова роля. Също така от решаващо значение е маркетинга в туризма да обхваща най-новите тенденции, като по този начин създава разнообразен маркетингов микс и използва най-добрите методи за изнасяне на туристическите съобщения. Чрез прилагането на многосекторни взаимосвързани интервенции, мярката ще допринесе за развитието на туристическата индустрия и ще подпомогне развитието и маркетинга на регионалните туристически продукти в трансграничния район, като се фокусира върху новите тенденции.

Стратегията ще прилага хоризонтална политика в сферата на зеления преход, която налага всеки подкрепен проект да съдържа компонент, свързан с опазване на компоненти на околната среда и с търсенето и прилагането на зелени решения.

### 1.3. Алтернативи за ПТГС и ТСИМ

Предоставените от Възложителя проекти на програма и стратегия не съдържат алтернативи.



#### **1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии**

Проектите на ПТГС и ТСИМ 2021 – 2027 г. имат връзка с планове, програми и стратегии:

- на европейско и международно ниво;
- на национално, регионално и местно ниво (попадащи в рамките на териториалния обхват на програмата и стратегията в Република България и Република Сърбия).

##### **А. Планове, програми и стратегии на европейско и международно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.**

- *Териториален дневен ред 2030 „Бъдеще за всички места“<sup>2</sup> (декември 2020 г., Европейска комисия)*

Документът поставя две основни цели: **Справедлива Европа** и **Зелена Европа**, които имат **6 приоритета** за развитие на европейската територия в нейната цялост с обхващане на всички нейни части:

- *Балансирано териториално развитие;*
- *Функционални райони с по-малко неравенства;*
- *Интеграция и сътрудничество извън административно-териториалните и националните граници,*
- *Здравословна среда,*
- *Кръгова икономика,*
- *Устойчива цифрова и физическа свързаност.*

Териториалният дневен ред 2030 е от основните документи, на които е базирана ТСИМ.

- *Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. на Организацията на обединените нации (ООН) „Да преобразим света“<sup>3</sup> (октомври, 2015 г., Организация на обединените нации)*

Програмата и идентифицираните в нея 17 глобални цели за устойчиво развитие и 169 специфични под-цели се разглеждат като рамка за националните политики на развитие, тъй като България има ангажимент към постигането на тези цели.

В тази връзка Програмата намира отражение в Национална програма за развитие на България: 2030, и от там – в програмните документи за периода 2021-2027 г.

17-те цели за устойчиво развитие са (*подчертани са тези, които имат връзка с ПТГС и ТСИМ, като е описана и връзката*):

Цел 1: Изкореняване на бедността – чрез дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, и мерките към специфична цел 2 на ТСИМ;

Цел 2: Премахване на глада - чрез дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, и мерките към специфична цел 2 на ТСИМ;

Цел 3: Добро здраве и благоденствие – и трите приоритета на ПТГС имат принос;

Цел 4: Качествено образование – предвидени са дейности, свързани с обучение;

---

<sup>2</sup> [https://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/docgener/brochure/territorial\\_agenda\\_2030\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/brochure/territorial_agenda_2030_en.pdf)

<sup>3</sup> [https://www.un.org/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E](https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E)

Цел 5: Равенство между половете – няма конкретни мерки, но принципът представлява основно хоризонтално изискване към програмите, финансирани от ЕС, и е съобразен при определяне на допустимите дейности и мерките за подкрепа;

Цел 6: Чиста вода и канализация – няма конкретни мерки, но е съобразена необходимостта от осигуряване на чиста вода и канализация при относимите мерки и дейности;

Цел 7: Икономически достъпна и чиста енергия - – няма конкретни мерки, но целта е съобразена при идентифициране на териториалните мерки;

Цел 8: Достоен труд и икономически растеж - чрез дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, и мерките към специфична цел 2 на ТСИМ;

Цел 9: Промисленост, иновации и инфраструктура - чрез дейности по Приоритет 1 и мерките по ТСИМ;

Цел 10: Намаляване на неравенствата - ПТГС и ТСИМ целят именно намаляване на неравенствата, което е основен предмет на програмите, съфинансирани от ЕС;

Цел 11: Устойчиви градове и общности – като цяло изпълнението на ПТГС и ТСИМ ще допринесе за изпълнение на целта.

Цел 12: Отговорно потребление и производство – чрез Приоритет 1 на ПТГС и специфична цел 2 на ТСИМ;

Цел 13: Дейности във връзка с климата – стратегически проект по Приоритет 3 на ПТГС;

Цел 14: Живот под водата – няма пряка обвързаност, но изискванията за екологосъобразни подходи са интегрирани в допустимите мерки (напр. по-екологичен глобален пазар към мярка 2.1, екологичен достъп по мярка 2.2 на ТСИМ и др.);

Цел 15: Живот на земята – аналогично на Цел 14;

Цел 16: Мир, правосъдие и силни институции – няма пряко отношение;

Цел 17: Партньорство за изпълнение на целите – ПТГС и ТСИМ са базирани изцяло на принципа на партньорство.

*Анализът на относимостта на целите за устойчиво развитие, представляващи цели по опазване на околната среда на международно ниво – 3,6,7,11,12,13,14,15, към ПТГС и ТСИМ, е направен в т. 5 на ДЕО.*

- ***Стратегията за надеждна перспектива за разширяване и засилен ангажимент на ЕС към държавите от Западните Балкани (Стратегията за Западните Балкани<sup>4</sup>)***

Стратегията определя шест водещи инициативи:

- Засилване на върховенство на закона;
- Засилване на ангажираността в областта на сигурността и миграцията;
- Засилване на подкрепата за социално-икономическо развитие;
- Повишаване на транспортната и енергийна свързаност;
- Дигитален дневен ред за Западните Балкани;
- Подкрепа на разбирателството и добрите съседски отношения.

---

<sup>4</sup>[https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf)



Стратегията намира пряко отражение в ПТГС и ТСИМ чрез всички приоритети и предвиждания на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. чрез стратегическия проект по Приоритет 3 на ПТГС.

- **Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета относно Обща програма на Европейския съюз за действие за околна среда до 2030 г. (Осма програма за действие на ЕС за околната среда до 2030 г.)<sup>5</sup> (Европейска комисия, 14.10.2020 г., COM(2020)652)**

Програмата представлява основата за постигане на целите в областта на околната среда и климата, заложи в Програмата на ООН до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие; рамката ѝ за мониторинг е свързаната с околната среда и климата част от усилията на ЕС за измерване на напредъка към по-голяма устойчивост, включително неутралност по отношение на климата, ефективност на ресурсите, благоденствие и издръжливост.

Дългосрочната цел на Програмата се състои в това гражданите да живеят добре в пределите на нашата планета, в регенеративна икономика, в която нищо не се пилее, няма нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж не е зависим от използването на ресурси и влошаването на околната среда. Здравословната околна среда е в основата на благоденствието на гражданите, тя осигурява, че биологичното разнообразие процъфтява и природният капитал се опазва, цени и възстановява по начини, които повишават устойчивостта спрямо изменението на климата и други свързани с околната среда рискове.

Програмата има 6 тематични приоритетни цели, за чието изпълнение са идентифицирани и благоприятстващи условия.

*Анализът на относимостта на тематичните приоритетни цели към ПТГС и ТСИМ и начинът им на съобразяване, е направен в т. 5 на ДЕО.*

- **Съобщение на Европейската комисия „Чиста планета за всички. Европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика“<sup>6</sup> (Европейска комисия, 28.11.2018 г., COM (2018)773)**

Целта на документа, представляващ дългосрочна стратегия, е да потвърди ангажимента на Европа да поеме водеща роля в глобалните действия в областта на климата и да представи визия, която може да доведе до постигане до 2050 г. на нулеви нетни емисии на парникови газове чрез социално справедлив преход по икономически ефективен начин. Идентифицирани са 7 основни стратегически градивни елемента за постигане на икономика с нулеви нетни емисии на парникови газове, като *анализ на относимостта и степента на съобразяване в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

---

<sup>5</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0652>

<sup>6</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:52018DC0773>

- **Съобщение на Европейската комисия: „Изграждане на устойчива към климатичните изменения Европа – новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата“**<sup>7</sup> (Европейска комисия, 24.02.2021, COM(2021)82)

Стратегията очертава начините, по които да бъдат посрещнати неизбежните последици от изменението на климата. Действията за адаптация към изменението на климата предполагат участието на всички слоеве на обществото и всички равнища на управление в ЕС и извън него. Стремелът е за изграждането на устойчиво на климатичните изменения общество чрез повече и по-добри познания за последиците от тях и необходимата адаптация, по-бързо разработване на планове за адаптация и оценка на климатичните рискове, ускоряване на действията по адаптиране и подпомагане на укрепването на устойчивостта спрямо изменението на климата в световен мащаб.

*Анализ на насоките, включени в документа и начина им на съобразяване в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- **Съобщение на Европейската комисия „Актуализиране на новата промишлена стратегия за 2020 г.: Изграждане на по-силен единен пазар за възстановяването на Европа“**<sup>8</sup> (Европейска комисия, 05.05.2021 г., COM(2021)350)

С актуализираната стратегия се затвърждават приоритетите, определени в съобщението от март 2020 г., публикувано в деня преди СЗО да обяви пандемията от COVID-19. Същевременно тя е и израз на поуките, извлечени от кризата, за да се даде тласък на възстановяването и да се укрепят отворената стратегическа автономия на ЕС. С нея се предлагат нови мерки за засилване на адаптивността на нашия единен пазар, особено по време на криза. В стратегията се разглежда необходимостта от по-добро познаване на нашите зависимости в стратегически области от възлово значение и се представя набор от средства за справяне с тях. Предлагат се и нови мерки за ускоряване на екологичния и цифровия преход. Подчертава се ключовото значение на търговата икономика, както и на инвестициите в умения.

ПТГС и ТСИМ съобразяват приоритетите, като предвиждат мерки именно за МСП,- Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“ (ПТГС) и Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура) (ТСИМ).

- **Регламент (ЕС) 2021/694 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2021 година за създаване на програмата „Цифрова Европа“ и за отмяна на Решение (ЕС) 2015/2240**<sup>9</sup>

<sup>7</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:52021DC0082>

<sup>8</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52021DC0350>

<sup>9</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32021R0694>

С Регламент (ЕС) 2021/694 се създава програмата „Цифрова Европа“ за периода 2021-2027 г. и се определят целите на програмата, бюджетът, формите на финансиране от Европейския Съюз и правилата за предоставяне на такова финансиране. С общ бюджет от 7.588 млрд. евро, програмата ще предоставя финансиране за проекти за внедряването на авангардни технологии в 5 ключови области:

- Високопроизводителни изчислителни технологии: 2.2 млрд. евро;
- Изкуствен интелект: 2 млрд. евро;
- Киберсигурност и доверие: 1.6 млрд. евро;
- Задълбочени цифрови умения: 577 млн. евро;
- Внедряване, използване по най-добрия начин на цифровия капацитет и оперативна съвместимост: 1 млрд. евро.

Дейности за цифрови решения се подкрепят по Приоритет 1 на ПТГС, както и по двете специфични цели на ТСИМ.

- **Съобщение на Европейската комисия „Път към здравословна планета за всички. План за действие на ЕС: Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“**<sup>10</sup> (Европейска комисия, 12.05.2021 г., COM(2021)400))

Документът поставя визия за нулево замърсяване до 2050 г.: Здрава планета за всички - Замърсяването на въздуха, водата и почвата е намалено до нива, които вече не се считат за вредни за здравето и за природните екосистеми, и които са съобразени с границите, до които нашата планета е в състояние да се справи, като по този начин се създава нетоксична околна среда. Идентифицирани са водещи инициативи за постигане на визията.

*В т.5 на ДЕО е направен анализ на отношението на инициативите (представляващи цели по опазване на околната среда) към проектите на ПТГС и ТСИМ.*

- **Съобщение на Европейската комисия за Европейски зелен пакт**<sup>11</sup> (Европейска комисия, 11.12.2019 г., COM(2019) 640)

Съгласно документа, изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда са заплаха за самото съществуване на Европа и света. За да преодолее тези предизвикателства, Европа се нуждае от нова стратегия за растеж, насочена към превръщането на Съюза в модерна, ефективно използваща ресурсите и конкурентоспособна икономика, в която:

- до 2050 г. няма нетни емисии на парникови газове;
- икономическият растеж не зависи от използването на ресурси;
- никое лице или регион не са пренебрегнати.

Европейският зелен пакт предоставя план за действие за:

- повишаване на ефективното използване на ресурсите чрез преминаване към чиста, кръгова икономика и
- възстановяване на биологичното разнообразие и намаляване на замърсяването.

<sup>10</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM%3A2021%3A400%3AFIN>

<sup>11</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

Анализ на относимостта и съобразяването на целите по опазване на околната среда към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Съобщение на Европейската комисия: Нов план за действие относно кръговата икономика – За по-чиста и по конкурентоспособна Европа**<sup>12</sup>(Европейска комисия, 11.03.2020 г., COM/2020/98)

Планът представя набор от взаимосвързани инициативи за установяване на надеждна и съгласувана рамка в следните направления за ключови действия (описани в приложение към плана):

- рамка на политика за устойчиви продукти – част от областите са: проектиране на устойчиви продукти; ключови вериги за създаване на стойност в областта на продуктите; електроника и ИКТ- тези направления са с пряка обвързаност в ПТГС, и конкретно в Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“.
- по-малко отпадъци, повече стойност (цели за намаляване на отпадъците, хармонизиран модел за разделно събиране на отпадъци и етикетиране, свеждане до минимум на опасните вещества в рециклираните материали, хармонизирани информационни системи за отпадъци, критерии за „край на отпадъка“, преразглеждане на правилата относно превозите на отпадъци, извличане на ползи от кръговата икономика за хората, регионите и градовете );
- междусекторни действия (кръговостта като предпоставка за неутралност по отношение на климата)
- челна позиция в усилията на световно равнище – глобални споразумения относно пластмасите, управлението на природните ресурси, свободната търговия;
- мониторинг на напредъка.

Анализ на относимостта и съобразяването на направленията към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г**<sup>13</sup>. (Европейска комисия, 20.05.2020 г., COM(2020)380)

Стратегията цели да изведе биологичното разнообразие на Европа на пътя към възстановяване до 2030 г., донасяйки ползи за хората, климата и планетата. Основните действия, които трябва да бъдат изпълнени до 2030 г., включват създаване на защитени зони, възстановяване на увредени екосистеми, осигуряване на средства за биологично разнообразие, справяне с глобалната криза, свързана с биологичното разнообразие.

<sup>12</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0098>

<sup>13</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0380&from=EN>

*Анализ на относимостта и съобразяването на целите по опазване на околната среда към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

• **Стратегия на ЕС за Дунавския регион**

Дунавският Регион покрива 9 страни-членки на ЕС (Германия, Австрия, Унгария, Чехия, Словакия, Словения, Хърватия, **България** и Румъния) и 5 страни извън ЕС (Сърбия, Босна и Херцеговина, Черна Гора, Украйна и Молдова). Тези държави обединяват своите усилия, за се справят с общите за тях предизвикателства, като:

- екологични заплахи (замърсяване на водите, наводнения, климатични промени);
- неусвоен плавателен потенциал и липса на пътни и железопътни транспортни връзки;
- недостатъчни енергийни връзки;
- небалансирано социално-икономическо развитие;
- некоординирани системи за образование, проучване и иновации;
- недостатъци в областта на сигурността.

ПТГС и ТСИМ включват предвиждания по отношение на екологичните заплахи, небалансираното социално-икономическо развитие, иновации.

*Анализ на относимостта на ПТГС и ТСИМ спрямо Стълб: Опазване на околната среда в Дунавския регион на стратегията е направен в т.5 на ДЕО.*

• **План за управление на международния басейн на река Дунав – актуализация 2015<sup>14</sup>г.**

Актуализираният план интегрира изискванията на Рамковата директива за водите за постигане на следните екологични цели:

- Добър екологичен/химичен статус на повърхностните водни тела;
- Добър екологичен потенциал и химичен статус на силно модифицираните водни тела и изкуствените водни тела;
- Добър химичен/количествен статус на подземните водни тела.

При реализирането на ПТГС и ТСИМ дейностите се съобразяват с действащия ПУРБ за Дунавски район, който представлява план за управление на речните басейни на национално ниво (ниво В) в контекста на Плана за управление на речния басейн на р. Дунав – актуализация 2015 г. и следва да се съобразяват относимите мерки от него. Програмният период на ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на актуализирането, изготвянето и прилагането на третия ПУРБД – актуализация 2021.

*Анализ на съответствието на предвижданията на ПТГС и ТСИМ спрямо Плана актуализация 2015 г. - е направен в разделите на ДЕО за компонент „Води“, както и в т. 5 на ДЕО.*

---

<sup>14</sup> <https://www.icpdr.org/flowpaper/app/services/view.php?doc=drbmp-update2015.pdf&format=pdf&page={page}&subfolder=default/files/nodes/documents/>

- **План за управление на риска от наводнения в басейна на река Дунав<sup>15</sup>**

Планът за управление на риска от наводнения (ПУРН) за басейна на река Дунав, определя подходящи цели за управление на риска от наводнения на нивото на международния речен басейн, обхващащ целия басейн на река Дунав. Той подчертава целите и въпросите, свързани с перспективата на целия басейн и като такъв допълва националните планове за управление на риска от наводнения, които предоставят цялата необходима информация за мерките, карти на наводненията и други национални дейности в сектора на защитата, превенцията и смекчаване по по-подробен начин.

Целите на ПУРН за басейна на р. Дунав са:

- Избягване на нови рискове;
- Намаляване на съществуващите рискове;
- Укрепване на устойчивостта;
- Повишаване на осведомеността;
- Принцип на солидарност.

Планът се отнася за периода 2016-2021 г., като при реализирането на ПТГС и ТСИМ дейностите се съобразяват с действащия ПУРН за Дунавски район, който представлява план за управление на риска от наводнения на национално ниво и следва да се съобразяват относимите мерки от него. Програмният период на ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на актуализирането, изготвянето и прилагането на втория ПУРН в басейна на р. Дунав – актуализация 2021.

*Анализ на съответствието на предвижданията на ПТГС и ТСИМ спрямо Плана е направен в разделите на ДЕО за компонент „Води“, както и в т. 5 на ДЕО.*

## **Б. Планове, програми и стратегии на територията на Република България, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.:**

- **Проект на Споразумение за партньорство за програмен период 2021-2027 г.<sup>16</sup>**  
(юни, 2021 г.)

Споразумението за партньорство е националният стратегически документ, очертаващ рамката за управление на средствата от европейските фондове в България през програмния период 2021 – 2027 г.

Към *таблица 7* на проекта на Споразумението, като програма 1 е посочена Двустранната програма за трансгранично сътрудничество по външните граници на Европейския съюз между Република България и Република Сърбия.

Проектът на Споразумението се разработва успоредно с програмите за периода 2021-2027 г., като същият е съобразен при изготвянето на ПТГС и ТСИМ.

---

<sup>15</sup> <https://www.icpdr.org/flowpaper/app/services/view.php?doc=1stdfrmp-final.pdf&format=pdf&page={page}&subfolder=default/files/nodes/documents/>

<sup>16</sup> <https://www.eufunds.bg/bg/taxonomy/term/867>



- **Национална програма за развитие: България 2030**<sup>17</sup> (одобрена от Министерския съвет с Протокол № 67 от 2 декември 2020 г.)

Програмата е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения.

Програмата включва три стратегически цели: Ускорено икономическо развитие, Демографски подем и Намаляване на неравенствата, за постигането на които са определени 13 приоритета. ПТГС и ТСИМ включват интервенции по приоритети:

- 1: Образование и умения;
- 4: Кръгова и нисковъглеродна икономика;
- 5: Чист въздух и биоразнообразие
- 8: Цифрова свързаност
- 9: Местно развитие
- 11: Социално включване.

Тъй като приоритети 4, 5 и 6 (Устойчиво селско стопанство) поставят цели по опазване на околната среда на национално ниво, анализ на степента на интегрирането им в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.**<sup>18</sup> (приета с Решение № 696 на Министерския съвет от 24.08.2012 г.)

Стратегията поставя цели за икономическо, социално и териториално сближаване на европейско, национално и регионално ниво, което е и основа за разработването на ПТГС и ТСИМ. В тази връзка стратегията е отчетена и съобразена при изготвяне на документите. Пряка обвързаност има стратегическа цел 3 на стратегията „Териториално сближаване и развитие на трансграничното, междурегионално и транснационално сътрудничество“.

- **Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. – Актуализация 2019 г.**<sup>19</sup> (приета с Решение на Министерския съвет от 07.05.2020 г.)

Следвайки Националната стратегия за регионално развитие, Актуализацията на Националната концепция за пространствено развитие поставя 3 стратегически цели – за териториално сближаване, икономическо сближаване и социално сближаване. В концепцията са определени и зоните за трансгранично сътрудничество, като една от тях е „Зона България – Сърбия“. Съгласно концепцията за тази зона е посочено, че досегашното развитие в областта на туризма, екологията, опазване на биоразнообразието и икономическото развитие се явяват естествените посоки за трансгранично сътрудничество с Република Сърбия. Резерви за развитие на туризма има в сферата на здравния и културния туризъм, при наличие на културни ценности

<sup>17</sup> <https://www.minfin.bg/bg/1394>

<sup>18</sup> <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=772>

<sup>19</sup> <https://www.eufunds.bg/bg/oprd/node/4554>

и минерални води от двете страни на границата. Защитените зони за опазване на биологичното разнообразие от двете страни на границата са основа за създаване на трансграничен екологичен коридор и изготвяне и реализиране на съвместни проекти. Климатичните промени поставят екологията като задължителна област на трансграничното сътрудничество и определят съвместното разработване и реализиране на инициативи за превенция и борба с наводненията и горските пожари като задължително, включително за повишаване на информираността и обучения. Икономическите връзки се задълбочават, а ниската безработица и разкритите нови работни места, особено в сферата на аутсорсинг индустрията са основа за развитие на икономическите връзки между двете държави. Увеличаването на пропускателната способност на граничните контролно-пропускателни пунктове, осигуряването на надеждност на системата за проверка на преминаващите, разрешаването на проблемите с „тесните участъци“ в транспортната инфраструктура са посочени като основни мерки за постигане на лесен физически достъп. Проблеми с административния капацитет в по-малките общински центрове водят до трудности в съвместната работа на публичните органи от двете страни на границата.

Концепцията и насоките за развитие на зоната са съобразени в проектите на ПТГС и ТСИМ.

• ***Национална стратегия за малки и средни предприятия 2021-2027 г.***<sup>20</sup>

Националната стратегия е основен стратегически документ за следващия програмен период, който задава визията относно държавната политика в подкрепа на МСП и отразява политиката на ЕС по отношение на малките и средни предприятия. Определени са 6 области на въздействие (Предприемачество, Достъп до пазари, Достъп до финансиране, Дигитализация и умения, По-добро регулиране и Околна среда). В област на въздействие 3 *Достъп до финансиране* като мярка 3.5. е заложена Подкрепа за малки проекти, насърчаващи междурегионалното сътрудничество на МСП, където са определени дейности, финансирани по трансграничните програми Интеррег – подкрепа за изпълнението на малки междурегионални проекти; подкрепа за мероприятия, срещи, конференции, работни семинари и бизнес срещи между български и чуждестранни МСП; подкрепа за международно сътрудничество на МСП в националните и регионални приоритетни сектори. В допълнение общо оперативните програми за посочени за финансиране на политики в отговор на кризата с COVID-19.

Стратегията е съобразена при идентифициране на мерките и дейностите по ПТГС и ТСИМ.

• ***Иновационна стратегия за интелигентна специализация за периода 2021-2027 г. (в процес на изготвяне)***<sup>21</sup>

Тематичните приоритетни области за интелигентна специализация в периода 2021-2027 г., заложени в стратегията, са следните:

1. Информатика и ИКТ.
2. Мехатроника (самостоятелна област).

---

<sup>20</sup> <https://www.mi.government.bg/bg/themes/nacionalna-strategiya-za-malki-i-sredni-predpriyatiya-msp-v-balgariya-2021-2027-g-2194-285.html>

<sup>21</sup> <http://www.arcfund.net/index.php?id=2302>



3. Индустрии за здравословен живот и биотехнологии.
4. Нови технологии в креативни и рекреативни индустрии.
5. Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика.

Съобразени са в Приоритет 1 на ПТГС, мерки 1.1., 2.1. на ТСИМ.

- **Концепция за цифрова трансформация на българската индустрия**<sup>22</sup> (Индустрия 4.0), приета с решение № 37 от 30 август 2017 г. Министерския съвет

Целта на концепцията е да се създадат предпоставки за модернизиране, автоматизиране и конкурентно позициониране на българската икономика в средносрочен до дългосрочен план (2017 - 2030 г).

Визията, очертана в Концепцията, е към 2030 г. България да се разпознава като регионален център на цифровата икономика чрез внедряване на продукти, технологии, бизнес модели и процеси от Индустрия 4.0.

Приемането на Концепцията ще позволи да се приемат конкретни политики и мерки за цифровизиране на реалната икономика и производствения сектор и ще помогне да се координират политиките, инструментите и механизмите в различните ресорни министерства, и в съответствие с политиките на Европейския съюз в тази област.

Областите на интервенция, които са обхванати в Концепцията, за цифровизация на бизнеса, експортна ориентираност и конкурентоспособност, са следните:

- *Направление 1:* Укрепване на връзката между науката и индустрията в страната и ускорено интегриране на България в Европейски и международни програми, инициативи и мрежи свързани с развитието и прилагането на Индустрия 4.0.
- *Направление 2:* Технологично обновяване на българската икономика чрез: въвеждане на стандарти, изграждане на инфраструктура, разработване на конкретни механизми за стимулиране разработването и пазарното внедряване на технологични иновации (нови продукти, услуги и производствени процеси) чрез технологиите от Индустрия 4.0.
- *Направление 3:* Изграждане на човешки, научен, организационен и институционален капацитет за развитие на Индустрия 4.0 в България.

Предвидени са дейности и мерки за цифрова трансформация по ПТГС и ТСИМ.

- **Национален стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020-2030”**<sup>23</sup> г. „, приета с Решение № 493 на Министерския съвет от 21.07.2020 г.

Документът определя визията и целите на политиката за цифрова трансформация на Република България за периода до 2030 г., като обобщена политическа рамка, в която намират място Националната програма „Цифрова България 2025”, приоритетите на „Националната програма за развитие България 2030”, както и редица други национални стратегически документи с технологична компонента (изброени в Приложението към документа), обхващащи периода

---

<sup>22</sup> <https://www.mi.government.bg/bg/themes/koncepciya-za-cifrova-transformaciya-na-balgarskata-industriya-industriya-4-0-1862-468.html>

<sup>23</sup> [https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/cifrova\\_transformaciya\\_na\\_bulgariya\\_za\\_perioda\\_2020-2030.pdf](https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/cifrova_transformaciya_na_bulgariya_za_perioda_2020-2030.pdf)

2020-2030. В него са взети предвид целите на Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие и използването на новите технологии за тяхното постигане, както и стратегически документи на Европейската Комисия „Европа, пригодна за цифровата ера“, „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, „Нова индустриална стратегия за Европа“ и др.

Предвидени са дейности и мерки за цифровизация по ПТГС и ТСИМ.

- **Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г.**<sup>24</sup> (приета с Решение на Министерския съвет № 505 от 19.07.2018 г.)

Стратегията определя визията за намаляване на риска от бедствия на територията на Република България, като очертава съгласувана рамка за адекватно намаляване на съществуващите рискове и недопускане възникването на нови, повишаване на готовността и способностите за реагиране и бързото възстановяване след бедствия, при спазване на принципа „да изградим отново, но по-добре“.

Стратегията има пряко отражение в Приоритет 3 на ПТГС, където е предвиден стратегически проект „Подготовка на населението за действия в случай на бедствия и подобряване на капацитета на специализираните екипи за реагиране при извънредни ситуации в българо-сръбския трансграничен регион“.

- **Актуализирана Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г.**<sup>25</sup> (одобрена с Решение № 65/02.02.2018 г. на Министерския съвет)

Основната цел, определена в Стратегията е устойчиво развитие на туризма в България. За постигането ѝ са определени следните стратегически цели/приоритети/:

1. Създаване на благоприятна околна и бизнес среда за развитие на устойчив туризъм
2. Развитие на конкурентоспособен туристически сектор
3. Успешно позициониране на България на световния туристически пазар

4. Балансирано развитие на туристическите райони – в обхвата на трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ, попадат части от пет туристически района – Район Дунав, Район Стара планина, Район Розова долина, Район София и Район Рила-Пирин (съгл. Концепцията за туристическо райониране на България, 2015 г.).

Специфична цел 2 на ТСИМ е насочена към повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура), като с идентифицираните мерки към специфичната цел ще се допринесе за постигане на стратегическите цели на стратегията.

- **План за възстановяване и устойчивост**<sup>26</sup> (проект – версия 1.4, октомври 2021 г.)

<sup>24</sup> <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1279>

<sup>25</sup> <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/aktualizirana-nacionalna-strategiya-za-ustoychivo-razvitiye-na>

<sup>26</sup> <https://nextgeneration.bg/14>

Основната цел на Плана за възстановяване и устойчивост е да способства икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от COVID-19 пандемията. В преследването на тази цел правителството групира набор от мерки и реформи, които не просто да възстановят потенциала за растеж на икономиката, но и да го развият, като осигурят устойчивост на негативни външни въздействия. Това ще позволи в дългосрочен план постигането на стратегическата цел на правителството за конвергенция на икономиката и доходите до средноевропейските. Същевременно, Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка.

Планът е структуриран в четири стълба: **Иновативна България, Зелена България, Свързана България и Справедлива България**, като включва мерки (реформи/инвестиции) в сфери/сектори: образование и умения, научни изследвания и иновации, интелигентна индустрия, нисковъглеродна икономика, биоразнообразие, устойчиво земеделие, цифрова свързаност, транспортна свързаност, местно развитие, бизнес среда, социално включване, здравеопазване.

Планът няма пряко отношение към ПТГС и ТСИМ, тъй като определя конкретни мерки за финансиране, но се съобразява при разработването на ПТГС и ТСИМ, с оглед демаркация и допълняемост на инвестициите.

- **Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021-2027 г.** <sup>27</sup>(проект, 2020 г., Министерство на околната среда и водите)

Преходът към кръгова икономика ще осигури на България икономически растеж, чиста околна среда, социално благоденствие и общество с високо екологично съзнание, което мисли за бъдещите поколения. Политиката на страната за преход към кръгова икономика ще бъде осъществена при залагането на следните стратегически цели в проекта на Стратегията за преход към кръговата икономика: зелена и конкурентноспособна икономика; по-малко отпадъци и повече ресурси; икономика в полза на потребителите. Към всяка от стратегическите цели са предложени специфични цели.

В резултат от трансформацията на икономиката, се очаква да бъде повишена ресурсната ефективност и да се увеличи добавената стойност на промишленото производство. Потреблението на някои продукти се предвижда да се замени с услуги, а други да станат годни за по-дълга употреба. Отделните производства се предвижда да има възможност да са свързани, така че да съществуват в симбиоза. По този начин се предвижда страната ни да допринесе за осигуряването на критични суровини в Европейския съюз. Очаква се да бъдат намалени количествата депонирани отпадъци до минимум, а останалите да бъдат върнати обратно в производствения цикъл или да бъдат рециклирани.

Отношение към стратегията имат дейностите и мерките, свързани с повишаване конкурентоспособността към Приоритет 1 на ПТГС и специфична цел 2 на ТСИМ.

<sup>27</sup> <https://www.moew.government.bg/bg/strategiya-i-plan-za-dejstvie-za-prehod-kum-krugova-ikonomika-na-republika-bulgariya-za-perioda-2021-2027-g-10910/>

Анализ на относимостта и съобразяването на целите на проекта на стратегията към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха (2020 – 2030)**<sup>28</sup>(приета с Решение № 541 на Министерския съвет от 13.09.2019 г.)

Програмата е разработена и приета с цел изпълнение на ангажиментите на Република България за постигане на националните тавани за общите годишни емисии на някои замърсители на атмосферния въздух за 2020 и 2030 г. и по-конкретно за замърсителите- серен диоксид (SO<sub>2</sub>), азотни оксиди (NO<sub>x</sub>), неметанови летливи органични съединения (НМЛОС), амоняк (NH<sub>3</sub>) и фини прахови частици (ФПЧ<sub>2.5</sub>), спрямо емисиите за базовата година- 2005 г. в съответствие с Директива (ЕС) 2016/2284.

Анализ на относимостта и съобразяването на целите на програмата към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух 2018-2024 г.**<sup>29</sup>(приета с Решение № 334 на Министерския съвет от 07.06.2019 г.)

Поради неспазване на нормите за качество на въздуха, правителството на България понастоящем е обект на процедура по нарушение пред Съда на ЕС. По-специално, това се отнася до двадесет и осем общини, в които се наблюдава неспазване на изискванията на директивата за по-чист въздух за Европа по отношение на фините прахови частици с размер до 10 микрона (ФПЧ<sub>10</sub>). Поради това, програмата предлага пакет от мерки, които да бъдат изпълнени до края на 2024 г., за да се постигне съответствие с изискванията на директивата за по-чист въздух за Европа по отношение на нивата на ФПЧ<sub>10</sub>. Мерките са целево ориентирани към намаляване на емисиите от двата основни сектора, които са източници на емисии на ФПЧ<sub>10</sub>, а именно битовото отопление и транспорта.

Мерките за намаляване на емисиите от изгаряне на твърди горива за битово отопление са насочени към подмяна на старите и неефективни уреди за отопление с нови, отговарящи на съвременните изисквания за ефективност (еко-дизайн) и замяна на твърдите горива с други по-екологични средства за отопление.

Анализ на относимостта и съобразяването на целите на програмата към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.**<sup>30</sup>(приета с Решение № 621 на Министерския съвет на 25.10.2019 г.)

Стратегията прави анализ на климатичните рискове и уязвимости по сектори на икономиката, поставя цели и дава възможности за адаптиране. Общите стратегически цели са:

- Приобщаване и интегриране на адаптацията към изменението на климата;

<sup>28</sup> <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1289>

<sup>29</sup> <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1288>

<sup>30</sup> <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1294>

- Изграждане на институционален капацитет за адаптация към изменението на климата;
- Повишаване на осведомеността относно адаптацията към изменението на климата.

Стратегията има отражение в Приоритет 3 на ПТГС, където е предвиден стратегически проект „Подготовка на населението за действия в случай на бедствия и подобряване на капацитета на специализираните екипи за реагиране при извънредни ситуации в българо-сръбския трансграничен регион“.

*Анализ на относимостта на целите и възможностите за адаптиране към дейностите и мерките в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- **Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 - 2030 г.** <sup>31</sup>(приет с Протокол на Министерския съвет от 27.02.2020 г.)

Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г. определя основните цели и мерки за осъществяване на националните политики в областта на енергетиката и климата за изпълнение на европейското законодателство, принципи и приоритети за развитие на енергетиката, с цел постигане на обвързващите цели на ЕС за климата и енергетиката за 2030 г., както следва:

- Намаление на емисиите на парникови газове с най-малко 40% в сравнение с 1990 г.;
- Повишаване на енергийната ефективност до поне 32,5%;
- Увеличаване на дела на енергия от възобновяем източници до поне 32% от брутното крайно потребление на енергия в ЕС;
- Осигуряване на минимум 15% ниво на междусистемна електроенергийна свързаност между държавите членки.

В тази връзка са определени основните цели на интегрирания план на Р. България, както следва:

- стимулиране на нисковъглеродно развитие на икономиката;
- развитие на конкурентоспособна и сигурна енергетика;
- намаляване зависимостта от внос на горива и енергия;
- гарантиране на енергия на достъпни цени за всички потребители.

Принос към нисковъглеродното развитие на икономиката имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, насочени към технологични и организационни инвестиции, намаляване разходите за производство (свързано с ресурсна и енергийна ефективност).

*Анализ на степента на съобразяване на относимите цели на плана в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

---

<sup>31</sup> <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1301>

- **Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.**<sup>32</sup> (приета с Решение № 748 на Министерския съвет от 22.10.2020 г.)

Генерална стратегическа цел на страната, свързана с опазването, устойчивото ползване и възстановяване на функциите на почвите е: Устойчиво ползване на земите, осигуряващо високо равнище на съхраняване функциите на почвите, висока продуктивност, поддържане на екосистемите и благоденствие на обществото. Формулирани са стратегически цели за постигане на генералната стратегическа цел.

*Тъй като програмата поставя цели по опазване на почвите (като компонент на околната среда) анализ на относимостта им към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- **Национална стратегия за развитие на горския сектор 2013-2020 г.**<sup>33</sup> (приета с Протокол № 48.1 на Министерския съвет от 27.11.2013 г.)

Националната стратегия за развитие на горския сектор е основният документ, който определя стратегическата рамка на държавната политика за постигане на дългосрочно и устойчиво управление на жизнени и продуктивни многофункционални гори и нарастваща конкурентоспособност на горския сектор като основа за по-добър жизнен стандарт, особено в планинските и селските райони.

*Стратегията е насочена към реализиране на визията: „Към 2020 г. България ще има жизнени, продуктивни и многофункционални гори, устойчив, конкурентоспособен и иновативен горски сектор, съхранени биологично разнообразие, количество и качество на водните ресурси в горските територии. Секторът ще подпомага икономическото развитие на страната, ще осигурява условия за пълноценна реализация на заетите в него, ще способства в максимална степен за смекчаване на ефекта от промяната в климата и ще гарантира поддържането на здравословна околна среда.”*

В резултат от прилагането на Стратегията се очаква да се запазят и обогатят екологичните, социалните и икономическите функции на горите.

Тъй като част от трансграничния регион в обхвата на ПТГС и ТСИМ е заета с горски територии, стратегията е съобразена при изготвяне на ДЕО.

*Стратегията поставя цели по опазване на горите (като част от компонента на биологичното разнообразие), във връзка с което анализ на относимостта им към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- **Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г.**<sup>34</sup> (приет от Министерския съвет, юни 2021 г.)

Формулирани са три основни цели:

---

<sup>32</sup> <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1324>

<sup>33</sup> [https://www.mzh.government.bg/media/filer\\_public/2018/03/02/nacionalna-strategiya-razvitie-gorski-sektor-2013-2020.pdf](https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/03/02/nacionalna-strategiya-razvitie-gorski-sektor-2013-2020.pdf)

<sup>34</sup> [https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%A3%D0%9E%D0%9E%D0%9F/%D0%9D%D0%9F%D0%A3%D0%9E-2021-2028/NPUO\\_2021-2028.pdf](https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%A3%D0%9E%D0%9E%D0%9F/%D0%9D%D0%9F%D0%A3%D0%9E-2021-2028/NPUO_2021-2028.pdf)



**Цел 1:** Намаляване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване образуването им и насърчаване на повторното им използване

**Цел 2:** Увеличаване на количествата на рециклираните и оползотворени отпадъци

**Цел 3:** Намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци

Планът няма пряко отражение в проектите на ПТГС и ТСИМ.

*Тъй като поставя цели по управление на отпадъците (като фактор от съществено значение за околната среда), анализ на относимостта на целите на плана и начина им на съобразяване в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- **Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България и План за действия към нея в краткосрочна (2013 – 2015 г.), средносрочна (2016 – 2021 г.) и дългосрочна (2022 – 2037 г.) перспектива**<sup>35</sup>(одобрена от Народно събрание на 21.11.2012 г.)

Дългосрочната цел в областта на водния сектор е Устойчиво ползване на водните ресурси, осигуряващо в оптимална степен сегашните и бъдещите нужди на населението и икономиката на страната, както и на водните екосистеми. За постигането ѝ са формулирани 4 цели. Стратегията няма пряко отражение в проектите на ПТГС и ТСИМ, като *анализ на относимостта на целите към ПТГС и ТСИМ и предвижданията им е направен в т.5 на ДЕО.*

- **Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България 2013-2022 г.**<sup>36</sup>(изготвен 2012 г.)

Националният план включва приоритетно 11-те влажни зони, включени в списъка по Рамсарската конвенция. Разглеждат се още 28 влажни зони, които не са включени в Рамсарския списък, но за които има информация, че покриват един или повече от критериите за обявяване или имат голям потенциал за опазване и възстановяване. На база на направения анализ са определени хоризонтални и специфични мерки, които да бъдат изпълнени в 10 годишния период на прилагане на плана.

В териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ попадат две Рамсарски места – *Карстов комплекс Драгоманско блато* (като част от комплекса е защитена местност „Алдомировско блато”), разположени в област Перник и *остров Ибиша* (част от територията на острова е поддържан резерват „Ибиша”), разположени в област Враца, както и две потенциални Рамсарски места – *Чокльово блато* (защитена местност), част от което е разположено на територията на с. Буново, община Кюстендил, и *Седемте рилски езера* (в границите на Национален парк „Рила“), разположени също в област Кюстендил.

За дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ, при които съществува вероятност да засегнат териториално или като въздействие влажни зони, следва да се спазват относимите мерки от *Националният план за опазване на най-значимите влажни зони в България.*

---

<sup>35</sup> <https://www.moew.government.bg/bg/nacionalna-strategiya-za-upravlenie-i-razvitie-na-vodniya-sektor-v-republika-bulgariya/>

<sup>36</sup> <http://forthenature.org/documents/879>

Анализ на относимостта им към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **План за управление на речните басейни (ПУРБ) в Западнобеломорски район 2016-2021 г.<sup>37</sup> и ПУРБ в ЗБР 2022-2027 г.<sup>38</sup> (в процес на изготвяне) и ПУРБ в Дунавски район 2016-2021 г.<sup>39</sup> и ПУРБ в ДР 2022-2027 г.<sup>40</sup> (в процес на изготвяне)**

ПУРБ имат за основна цел постигане на дългосрочно устойчиво управление на водите, основано на висока степен на защита на водната среда. Определената обща цел, която следва да бъде постигната за всички водни тела е постигане на добро състояние/ потенциал, като се въвежда принципът за предотвратяване на допълнително влошаване на състоянието. При реализирането на ПТГС и ТСИМ дейностите се съобразяват с действащите ПУРБ и следва да се прилагат мерки по опазване на водите. Програмният период на ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на актуализирането, изготвянето и прилагането на третите ПУРБ 2022-2027.

Анализ на съответствието спрямо ПУРБ е направен в разделите на ДЕО за компонент „Води“, както и в т. 5 на ДЕО.

- **ПУРН в Западнобеломорски район 2016-2021 г.<sup>41</sup>, Проект на Актуализирана предварителна оценка на риска от наводнения (ПОРН) за западнобеломорски район<sup>42</sup> (м.март, 2021 г.) и ПУРН в Дунавски район 2016-2021 г.<sup>43</sup>, Проект на Актуализирана ПОРН за Дунавски район 2022-2027<sup>44</sup> (м.август, 2021 г.)**

ПУРН съдържат създадената рамка за оценка и управление на риска от наводнения и намаляване на неблагоприятните последици от тях върху човешкото здраве, околната среда и културното наследство. При реализирането на ПТГС и ТСИМ дейностите е необходимо да се съобразяват с действащите ПУРН и следва да се прилагат мерки по оценка и управление на риска от наводнения. Програмният период на ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на актуализирането, изготвянето и прилагането на вторите ПУРН за периода 2022-2027 г. Към момента на изготвяне на настоящия ДЕО, ПОРН с актуализирани предварителни РЗПРН ( в т. ч. и нови РЗПРН) са публикувани на интернет страниците на Басейновите дирекции и са съобразени в части „води“ на ДЕО..

Анализ на съответствието спрямо ПУРН е направен в разделите на ДЕО за компонент „Води“, както и в т. 5 на ДЕО.

- **Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000 за периода 2021-2027 г. (проект – първа работна версия, вариант 3, 2021 г.)<sup>45</sup>**

<sup>37</sup> <https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1-2016-2021/>

<sup>38</sup> <https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1-2022-2027/>

<sup>39</sup> <http://www.bd-dunav.org/content/upravlenie-na-vodite/plan-za-upravlenie-na-rechniia-baseyn/aktualizacia-na-purb/>

<sup>40</sup> <http://www.bd-dunav.org/content/upravlenie-na-vodite/plan-za-upravlenie-na-rechniia-baseyn/purb-2022-2027-v-dunavski-rayon/>

<sup>41</sup> <https://wabd.bg/content/%d0%BF%D1%83%D1%80%D0%BD/%D0%BF%D1%83%D1%80%D0%BD-2016-2021%D0%B3/>

<sup>42</sup> <https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%bd/%d0%bf%d1%83%d1%80%bd-2022-2027/>

<sup>43</sup> <http://www.bd-dunav.org/content/upravlenie-na-vodite/upravlenie-na-riska-ot-navodneniia/>

<sup>44</sup> <http://www.bd-dunav.org/content/upravlenie-na-vodite/plan-za-upravlenie-na-riska-ot-navodneniia-2022-2027/predvaritelna-ocenka-na-riska-ot-navodneniia-v-dunavski-rayon/>; [http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURN-2022-2027/PORN\\_Final/00\\_PFRA\\_BG1\\_MainReport.pdf](http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURN-2022-2027/PORN_Final/00_PFRA_BG1_MainReport.pdf)

<sup>45</sup> [https://www.moew.government.bg/bg/purva-rabotna-versiya-variant-3-na-nacionalnata-ramka-za-prioritetni-dejstviya-za-natura-2000-2021-2027-g/?fbclid=IwAR19161k17\\_X2\\_rwqm0zPC3pS7i76w4Gwvx70QwA4MI85c6268P2uaZY\\_U](https://www.moew.government.bg/bg/purva-rabotna-versiya-variant-3-na-nacionalnata-ramka-za-prioritetni-dejstviya-za-natura-2000-2021-2027-g/?fbclid=IwAR19161k17_X2_rwqm0zPC3pS7i76w4Gwvx70QwA4MI85c6268P2uaZY_U)



Националната приоритетна рамка за действие за Натура 2000 е стратегически документ, предвиждащ необходимите финансови ресурси за изпълнение на дейности за подобряване на природозащитното състояние на видовете и природните местообитания по Директивата за местообитанията и Директивата за птиците. Тези финансови ресурси се осигуряват от различни източници: фондовете на ЕС, национален бюджет, други донорски програми.

Целта на актуализацията на документа е да се направи междинен преглед на изпълнението на рамката, като на базата на резултатите от този преглед и разработеният Документ за целите на Натура 2000 да се актуализират приоритетите и мерките за защитените зони от Натура 2000 на национално и регионално ниво, както и да се актуализира и тяхното финансиране от различните източници.

Анализ на относимостта на определените в документа мерки към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие**<sup>46</sup> (приета с Протокол № 15.3 на Министерския съвет от 06.04.1998 г.)

Целта на стратегията е опазване, възстановяване и устойчиво управление на биологичното разнообразие в страната, както и ограничаване на загубата на биологично разнообразие. Стратегията има 7 основни приоритета - анализ на относимостта и съобразяването на целите по опазване на околната среда към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Стратегия за биологичното разнообразие в Република България**<sup>47</sup> 2030 (в процес на изготвяне – проект, октомври, 2021 г.)

Проектът на Стратегия поставя следната визия: До 2050 г. биологичното разнообразие, представляващо национално и световно природно наследство, е защитено, възстановено, оценено, устойчиво и справедливо ползвано, чрез дългосрочни и стратегически политики и подходи, интеграция в други национални секторни политики, участие и приобщаване на държавни, научни, образователни институции, неправителствени организации и инициативи, бизнеса и гражданското общество.

Идентифицирани са 3 приоритета:

Приоритет 1 – Опазване, устойчиво ползване на биологичното разнообразие и справедливо и равноправно разпределение на ползите, произтичащи от използването на генетичните ресурси.

Приоритет 2 – Опазване и възстановяване на екосистемите и съхраняване на услугите и ползите, които те предоставят.

Приоритет 2 – Поддържане и ефективно управление на Националната екологична мрежа. На база формулираните приоритети са определени 12 национални цели.

ПТГС и ТСИМ нямат преки предвиждания за опазване на биоразнообразието, но като косвен ефект ще имат принос за постигане на приоритетите на стратегията.

<sup>46</sup> <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=386>

<sup>47</sup> <https://www.moew.government.bg/bg/proekt-na-strategiya-za-biologichnoto-raznoobrazie-na-republika-bulgariya/>

Анализ на степента на съобразяване на 12-те цели на стратегията е направен в т.5 на ДЕО.

• **Интегрирана териториална стратегия за развитие на Югозападен регион от ниво 2 за периода 2021-2027 г.**<sup>48</sup> (проект)

Идентифицираната визия за развитие на района е: Югозападен район – развиващ своите потенциали за достойно място сред европейските райони. Определени са 3 приоритета за развитие:

*Приоритет 1: Насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход*

*Приоритет 2: Съхраняване и развитие на човешкия капитал чрез осигуряване на достъп до качествени услуги*

*Приоритет 3: По-добре свързан и устойчив район.*

Множеството анализи на регионално, национално и европейско ниво, отчитат спецификите, проблемите и потенциалите за развитие и стигат до следните препоръки за използване на трансграничното сътрудничество като инструмент за насърчаване на социално-икономическото развитие:

- Използване принципа на „функционалната зона“: структурните интервенции в области, определени от съвместни характеристики, предизвикателства и възможности за развитие не трябва да бъдат строго ограничени до административните граници, а да се действа съобразно потенциала за справяне с тях с цел постигане на осезаеми резултати;
- Използване принципа на „тематичната концентрация“: съсредоточаване върху ключови тематични области, като по този начин се цели постигане на възможно най-голямо въздействие по отношение на ефективността на финансирането и ориентацията към резултатите;
- Съгласуваност с макрорегионалните стратегии - в случая със Стратегията на ЕС за Дунавския регион;
- Създаване на силен координационен механизъм с органите, управляващи основните програми в различните държави, по-специално националните програми, занимаващи се с транспорт, околна среда, регионално развитие, информационно-комуникационна инфраструктура и трудови въпроси;
- Повишаване информираността на населението и изграждане на доверие, чрез реализиране на пилотни проекти, насочени към решаването на проблеми с голяма обществена значимост;
- Привличане към участие в процеса на планиране и реализация на повече заинтересовани страни, чрез политики за решаване на важни за тях проблеми;
- Проучване и разработване на обща визия за трансграничния регион с дългосрочна перспектива, с използване на инструменти и практики за широко обществено участие и като се вземат предвид специфичните предизвикателства на границите с трети страни. Съвместни инициативи за насърчаване на социалното-икономическото и териториалното развитие на трансграничния регион могат да бъдат реализирани също и чрез инструменти за

<sup>48</sup> <https://drive.google.com/file/d/1lxDLrdvhhfrngi5FikAB1ua03D--QZuT/view>

интегрирано териториално развитие, основани на съвместни стратегии за териториално и местно развитие;

- Задълбочен анализ на напредъка и пречките пред реализацията и натрупаните знания с цел корекции и повишаване адекватността на мерките спрямо контекста и търсените резултати, би довел не само до повишаване ефективността и ефикасността на мерките, но и до промяна в отношението на гражданите и институциите към проблемите и политиките за тяхното решаване.

ПТГС и ТСИМ са с принос и към трите приоритета, като е налице съответствие и координация между стратегията и проектите на двата документа по отношение на аспектите на трансграничното сътрудничество.

- ***Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион от ниво 2 за периода 2021-2027 г.***<sup>49</sup> (проект)

Идентифицираната визия за развитие на района е: Северозападен регион преодолява същественото социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в свързваща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб. Определени са 3 приоритета за развитие:

*Приоритет 1: Ускоряване на растежа на регионалната икономика*

*Приоритет 2: Запазване и развитие на човешкия капитал*

*Приоритет 3: Териториална свързаност, устойчиво развитие и намаляване на неравенствата*

Специално за трансграничното сътрудничество в Интегрираната териториална стратегия се обръща внимание на необходимостта от разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж за решаване на проблеми свързани с отдалечените райони, групите в неравностойно положение и малкият бизнес, които продължават да бъдат недостатъчно или незадоволително обслужвани, което създава недостатъци на усилията за растеж; инвестират повече и по-целесъобразни инвестиции в уменията на настоящата и бъдещата работна сила, както и обвързване на образованието и обучението с нуждите на пазара на труда; повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма, в т.ч. разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на по-екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар; рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп и условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район.

ПТГС и ТСИМ включват предвиждания, мерки и дейности в обхвата и на трите приоритета, в т.ч. е налице съответствие и координация между стратегията и проектите на двата документа по отношение на аспектите на трансграничното сътрудничество

---

<sup>49</sup> <https://drive.google.com/file/d/1M3tuTtCD0Ylwj7-sapLQovrMIFPE71TH/view>

- **Областни и общински стратегии, планове и програми за общините в области Кюстендил, София-област, Перник, Враца, Монтана и Видин в т.ч. Общи устройствени планове**<sup>50</sup>

Към момента в процес на изготвяне са областните стратегии за периода 2021-2027 г.

ПТГС и ТСИМ са с ниска подробност на предвижданията, като не са определени точно местоположение и обхват на дейностите, предвид което на следващия етап на прилагане на документите ще може за всяко проектно предложение да се прецени дали е в съответствие с действащите общи устройствени планове на общините.

Повечето от стратегическите документи на общините в момента са предмет на актуализация/разработване на нови документи, като пример за това са плановите за интегрирано развитие на общините (заместващи общинските планове за развитие съгласно *Закона за регионалното развитие*). Като част от системата от стратегически документи, тези планове интегрират регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз. В унисон с тях е и планирането и изпълнението на интегрирани подходи за териториално и градско развитие и на местни инициативи, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие.

Към момента са изготвени планове за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. за следните общини:

- Кюстендил и Невестино от област Кюстендил;
- Годеч, Драгоман, Пирдоп, Правец, Своге, Чавдар от София-област
- Борован, Враца, Козлодуй, Криводол, Мизия от област Враца;
- Бойчиновци, Вълчедръм, Георги Дамяново и Монтана от област Монтана;
- Бойница и Ружинци от област Видин.

Аналогично на описаното за общите устройствени планове, одобряването и реализирането на проектни предложения по ПТГС и ТСИМ следва да се съобразява с плановите за интегрирано развитие на общините, с оглед осигуряване на съответствие и избягване на противоречия.

## **В. Планове, програми и стратегии на територията на Република Сърбия, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.:**

- **Стратегия за управление на отпадъците за периода 2010–2019**<sup>51</sup> г.; „Официален вестник на РС”, бр.29 от 2 май 2010 г.<sup>52</sup>

Стратегията за управление на отпадъците е основен документ, който осигурява условия за рационално и устойчиво управление на отпадъците на национално ниво в Република Сърбия.

---

<sup>50</sup> Интернет страници на общините в съответните области.

<sup>51</sup> Текущо в процес на разработка е стратегията за следващия програмен период.

<sup>52</sup> <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/reg/viewAct/011043b3-7cee-4488-ba2c-e95f95271713>

Документът отчита нуждите от институционално укрепване, разработване на законодателство, прилагане на регулации на всички нива, образование и развитие на обществената информираност. Стратегия за управление на отпадъците: определя основната ориентация на управлението на отпадъците за следващия период, в съответствие с политиката на ЕС в тази област и стратегическите ангажименти на Република Сърбия; ръководи дейностите по хармонизиране на законодателството в процеса на сближаване със законодателството на ЕС; идентифицира отговорностите за отпадъците и значението и ролята на насочването на капитала; поставя цели за управление на отпадъците в краткосрочен и дългосрочен план; определя мерки и дейности за постигане на поставените цели.

Общата цел на стратегията е разработване на устойчива система за управление на отпадъците с цел намаляване на замърсяването на околната среда и деградацията на пространството.

Стратегията няма пряко отражение в проектите на ПТГС и ТСИМ. *Тъй като поставя цели по управление на отпадъците (като фактор от съществено значение за околната среда), анализ на относимостта на целите на плана и начина им на съобразяване в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- **Стратегия за устойчиво градско развитие на Република Сърбия до 2030** <sup>53</sup> („Официален вестник на РС”, бр.47 от 28.06.2019г.)

Стратегията за устойчиво градско развитие се приема за първи път в Република Сърбия в съответствие с нуждите на градското планиране, решаване на проблемите на градското развитие и потенциалите, които градските селища носят като генератори на дейности за развитие.

Общата цел на градското развитие е постигнатото устойчиво развитие на градските селища, което се осигурява чрез подобряване на икономическото, социалното и културното развитие, качеството на градоустройството, опазването на околната среда и адаптирането към изменението на климата, подобряването на социалното благосъстояние (качество на живот, здраве и безопасност), достъпни и качествени жилища, опазване и утвърждаване на архитектурното наследство и градската идентичност. За стратегически насоки на градско развитие са поставени следните специфични цели:

1. Устойчиво икономическо развитие;
2. Подреденост на градски селища;
3. Социално подпомагане;
4. Качество на околната среда - Подобро качество на околната среда, здравето и безопасността на жителите в градските населени места и висока степен на адаптация на градските райони към изменението на климата
5. Управление на градското развитие.

ПТГС и ТСИМ имат пряк принос към постигане на специфични цели 1 (Приоритет 1 на ПТГС), 3 (мярка 1.1 на ТСИМ) и 4 (стратегически проект по Приоритет 3 на ПТГС).

---

<sup>53</sup> <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

- **Стратегия на индустриалната политика на Република Сърбия от 2021 до 2030 г. („Официален вестник на РС”, бр.35 от 18 март 2020г.)<sup>54</sup>**

Стратегията дефинира седем стратегически области на интервенция. Част от тях намират директно отражение в проектите на ПТГС и ТСИМ, както следва:

1. Човешки капацитет – *чрез мярка 1.1 към Специфична цел 1 на ТСИМ;*
2. Дигитална трансформация – *чрез предвидените мерки по Специфична цел 2 на ТСИМ и Специфична цел 1.1 на ПТГС;*
3. Иновации - *чрез Специфична цел 1.1 на ПТГС;*
4. Интернационализация (Мисия: Премахване на бариерите за активно и равноправно включване на местни индустриални играчи в международните вериги за създаване на стойност) – *чрез Приоритет 1 на ПТГС и специфична цел 2 на ТСИМ;*
5. Инвестиции и инфраструктура – *чрез всички дейности и мерки, свързани с инвестиции по ПТГС и ТСИМ;*
6. Кръгова икономика – *въпреки, че не са предвидени конкретни дейности, чрез дейностите и мерките за икономически растеж и конкурентоспособност ще се постигне енергийна и ресурсна ефективност, които са част от аспектите на кръговата икономика.*
7. Бизнес и институционална среда – *чрез всички дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ.*

- **Национална стратегия защита и спасяване при извънредни ситуации „Официален вестник на РС”, бр.86 от 18 ноември 2011г.<sup>55</sup>**

Стратегията има следните визия и мисия:

Визия - развита, всеобхватна, ефективна и ефикасна система за намаляване на рисковете и последствията от природни и други бедствия чрез интегрирано управление на извънредни ситуации в Република Сърбия, което допринася за повишаване на сигурността и устойчивото развитие в региона.

Мисия - създаване на условия за изграждане на устойчиво общество на бедствия чрез разработване на интегрирана и ефективна система за защита и спасяване в Република Сърбия.

Документът дефинира следните стратегически направления:

1. Гарантиране, че намаляването на бедствията стане национален и местен приоритет със силна институционална база за изпълнение.
2. Идентифицирайте, оценявайте и наблюдаваните рисковете и подобрявайте ранното предупреждение.
3. Използвайте знания, иновация и образование, за изграждане на култура на безопасност и съпротивление на всички нива.
4. Намаляване на рисковите фактори.
5. Подготовка в случай на катастрофа за ефективна (спешна) реакция на всички нива.

---

<sup>54</sup> <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>

<sup>55</sup> <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ostalo/2011/86/1/reg%20>



Пряк принос към постигането им ще има стратегическия проект по Приоритет 3 на ПТГС.

- **Стратегия за развитие на туризма на Република Сърбия за периода от 2016 до 2025 г.**<sup>56</sup>

Стратегията дефинира визията на визия на туризма на Република Сърбия до 2025 г. в 6 точки, както следва:

1) през 2025 г. Република Сърбия да стане световно призната туристическа дестинация в резултат на изградената система за развитие и устойчиво управление на ресурсите и координация на дейностите на всички важни за развитието на туризма субекти;

2) туризмът и свързаните с него дейности да се превърнат в една от доминиращите индустрии, която ефективно осигурява нова добавена стойност и устойчива заетост и допринася значително за местното и регионалното развитие;

3) туристическият сектор на Република Сърбия да може ефективно и гъвкаво да хармонизира това, което предлага като услуга със съвременните тенденции на световния туристически пазар и да предложи автентични преживявания, преживявания и висококачествени продукти, които, наред с традиционното гостоприемство, ще бъдат в основата на признаване във връзка с конкуренцията;

4) туризмът да стане водещ двигател на имиджа на Република Сърбия в света като модерни за посещения, ваканция и бизнес - желани дестинации, постигайки постоянна иновативна функция в прилагането на съвременни стандарти, нови технологии и опазване на природата;

5) с постоянното си модернизиране, приемане и възприемане на световни стандарти и модели на бизнес и управление, туризмът ще се превърне в желан сектор за заетост и кариерно развитие, особено за младите хора;

6) Република Сърбия да стане високо класирана и популярна като дестинация в световния мащаб на конкурентоспособност на туризма.

Стратегията е изцяло съобразена в проекта на ТСИМ, чрез Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма.

- **Стратегия за общественото здраве в Република Сърбия 2018–2026 г.**<sup>57</sup>. - „Официален вестник на РС”, бр.61 от 08.08.2018г.

Стратегията поставя следните:

1. Мисия - да развива и прилага система от знания, умения и дейности, насочени към подобряване на здравето, превенция и борба с болестите, удължаване и подобряване на качеството на живот чрез организирани мерки на обществото.
2. Визия - по-здрави хора, намаляване на здравните неравенства и съвместни действия на правителството и обществото за здраве и благополучие.

---

<sup>56</sup> [http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2016\\_12/t12\\_0189.htm](http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2016_12/t12_0189.htm)

<sup>57</sup> <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>

### 3. Общи и специфични цели:

- 1) подобряване на здравето и намаляване на здравните неравенства;
- 2) подобряване на околната среда и работната среда;
- 3) предотвратяване и потискане на заболявания и водещи рискове за здравето на населението;
- 4) разработване на действия за насърчаване на здравето в общността;
- 5) подкрепа за развитието на достъпно, качествено и ефективно здравеопазване;
- 6) развитие на система за обществено здравеопазване въз основа на научни доказателства;
- 7) подобряване на управлението, комуникацията и партньорствата за прилагане на принципа „здраве във всички политики“.

ПТГС и ТСИМ включват дейности и мерки, с принос към намаляване на неравенствата, предоставяне на услуги от обществен интерес, подобряване на околната и работна среда (чрез прилагането на екологосъобразни подходи и подобренията, предвидени в МСП) и превенция на водещи рискове за здравето (чрез стратегическия проект по Приоритет 3 на ПТГС).

- **Стратегия за националната сигурност на Република Сърбия<sup>58</sup>, „Официален вестник на РС”, бр.94 от 27 декември 2019г.**

Стратегията за национална сигурност на Република Сърбия намира отражение в проектите на ПТГС и ТСИМ, чрез следните разписани в нея политики за национална сигурност, които касаят:

→ *Опазване на околната среда и ресурсите на Република Сърбия.*

Опазването на околната среда и ресурсите на Република Сърбия се постига чрез постигане на следните цели:

- наблюдение, оценка, планиране и предприемане на мерки за смекчаване на последиците от изменението на климата;
- защита от наводнения и пожари;
- подобряване на качеството на околната среда;
- ефективно управление на опасните отпадъци;
- подобряване на способностите и капацитета за управление на ресурсите.

Съответната е съобразена в ПТГС- стратегическия проект по Приоритет 3.

*Предвид, че към тази политика са определени и екологични цели, анализ на относимостта им към ПТГС и ТСИМ е направен и в т.5 на ДЕО.*

→ *Политика по икономическо развитие и цялостен просперитет.*

Икономическото развитие и цялостният просперитет на Република Сърбия и нейните граждани се постига чрез постигане на следните цели:

- подобряване на жизнения стандарт на гражданите;
- икономически напредък;

<sup>58</sup> <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/2>

- подобряване на образованието, научното и технологичното развитие;
- подобряване на икономическата и енергийната сигурност.

Съответната е отразена в ПТГС - *Специфична цел 1.1* и в ТСИМ - *Специфична цел 2*.

- **Стратегия за интегрирано управление на границите в Република Сърбия 2017–2020** <sup>59</sup>, „Официален вестник на РС”, бр.9 от 10.02.2017г.

Общата цел на Стратегията е ефективно и ефективно интегрирано управление на границите със засилване на сътрудничеството на всички нива и укрепване на административния, инфраструктурния и технически капацитет на всички гранични служби.

В рамките на определените измерения за интегрирано управление на границите са определени следните специфични цели:

1. Граничен контрол;
2. Разкриване и потискане на трансгранична престъпност;
3. Модел на четирислоен контролен подход;
4. Междуправително сътрудничество в управлението на границите;
5. Координиране на дейностите с държави-членки, институции и други агенции и органи на ЕС.

Специфична цел 4 от Стратегията е съобразена в проекта на ПТГС чрез стратегическия проект по Приоритет 3.

- **Стратегия на интелигентната специализация в Република Сърбия за периода от 2020 до 2027** <sup>60</sup>, „Официален вестник на РС”, бр. 21 от 6 март 2020 г.

Стратегията за интелигентна специализация на Република Сърбия е част от новата парадигма на иновационната политика, която обединява лицата, вземащи решения, академичните среди и гражданското общество за повишаване на конкурентоспособността на икономиката, икономическия растеж и напредъка на обществото чрез свързване на научни изследвания, промишленост и иновационни сили и ресурси с ограничени приоритетни икономически области, както следва:

- Република Сърбия - производител на „храна“ с добавена стойност чрез партньорство, основано на знание
- Република Сърбия - източник на усъвършенствани високо технологични продукти и услуги за глобалния пазар.
- индустриални иновации, основани на ефективно между секторно сътрудничество
- креативните индустрии утвърждават индивидуален авторски труд и добавят стойност към други сектори на сръбската икономика, което допълва позиционирането на Република Сърбия като високотехнологична и конкурентна в глобален мащаб.

<sup>59</sup> <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2017/9/1>

<sup>60</sup> <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/21/3>

Стратегията намира отражение в проектите на ПТГС - чрез Специфична цел 1.1 и ТСИМ - чрез Специфична цел 2.

- **Стратегия за управление на водите на територията на Република Сърбия до 2034<sup>61</sup> г.**

Стратегията е универсален планов документ, който определя дългосрочната политика на управление на водите на територията на държавата, т.е. насоките на устойчиво действие в областта на водоползването, опазването на водите от замърсяване, регулирането на водните течения и защитата от вредното въздействие. Основната стратегическа цел, която се поставя е постигане на интегрирано управление на водите, хармонизиран воден режим в цяла Сърбия и осигуряване на такова управление на водите, което постига максимален икономически и социални ефекти по справедлив начин, с разбиране на необходимостта от защита от замърсяване и подобряване на естествените екосистеми и при спазване на международните споразумения.

Анализ на съответствието спрямо стратегията е направен в разделите на ДЕО за компонент „Води“, както и в т. 5 на ДЕО.

- **План за управление на водите на територията на Република Сърбия 2021-2027 г.<sup>62</sup> (проект)**

Планът поставя насоки и мерки за управление на водите на територията на Република Сърбия. Планът е съобразен при разработването на част „води“ на ДЕО.

- **Оперативен план за защита от наводнения за 2020 г.<sup>63</sup>**

Оперативният план дава конкретни мерки за защита от наводнения.

Отношение към защитата от наводнения има стратегическият проект, предвиден по Приоритет 3 на ПТГС.

Планът е съобразен при разработването на част „води“ на ДЕО.

- **Национален план за действие за смекчаване на последиците от опустиняването и деградацията на земите (проект)<sup>64</sup>**

Документът представлява първия Национален план за действие, разработен в съответствие с десетгодишната стратегия на Конвенцията на ООН за борба с опустиняването. Съответният допринася за по-успешно вземане на решения по въпросите на опустиняването, деградацията на земите, сушата и устойчивото управление на земята. Националният план за действие поставя насоки към изграждане на подходящ институционален капацитет и законодателство, насърчаване и повишаване на обществената осведоменост и развитие на образованието и науката, установяване на подходящи секторни политики, включване на

<sup>61</sup> <https://www.paragraf.rs/propisi/strategija-upravljanja-vodama-u-srbiji-do-2034.html>

<sup>62</sup> [http://www.rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/javne-rasprave/Program-rada-i-dinamika-izrade-Plana\\_nacrt\\_final\\_251019.pdf](http://www.rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/javne-rasprave/Program-rada-i-dinamika-izrade-Plana_nacrt_final_251019.pdf)

<sup>63</sup> <http://www.rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/podzak/Naredba-o-utvrđivanju-Operativnog-plana-za-odbranu-od-poplava-za-2020-godinu.pdf>

<sup>64</sup> [http://vs3836.cloudhosting.rs/strateg/68/obr/UNCCD\\_NAP\\_SRBIA\\_NACRT.pdf](http://vs3836.cloudhosting.rs/strateg/68/obr/UNCCD_NAP_SRBIA_NACRT.pdf)

обществеността във всички важни процеси на вземане на решения, както и създаване на необходимите взаимодействия с други конвенции, свързани с опустиняването и деградацията на земите.

*Анализ на стратегическите цели на плана е направен в т. 5 на ДЕО.*

• **Програма за защита на природата на Р. Сърбия за периода от 2021 до 2023<sup>65</sup> г.**

Тази Програма ревизира Проекта на Стратегия за опазване на природата на Република Сърбия за период от 2019 г. до 2025 г. Програмата разглежда постигнатите резултати като ги представени накратко според всяка една от поставените цели на заявената стратегия и представя План за действие с конкретни показатели.

Обща цел: Подобряване на системата за опазване на природата и опазване на биологичното разнообразие

*Специфична цел 1.1: Намалено отрицателно въздействие върху биоразнообразието*

*Специфична цел 1.2: Подобрена система за управление на защитените територии, екологичната мрежа и видове.*

*Специфична цел 1.3: Подобрена публична политика за опазване на природата и опазване на биологичното разнообразие и обществено участие във вземането на решения.*

Дейностите и мерките по ПТГС и ТСИМ съобразяват необходимостта от опазване и защита на природата. *Анализ на съответствието спрямо специфичните цели на стратегията е направен в т. 5 на ДЕО.*

• **Национална стратегия за устойчиво използване на природни ресурси и блага<sup>66</sup> („Официален вестник на РС”, бр.33 от 15 април 2012г.)**

Общи цели:

- устойчивото използване на минералните ресурси на Република Сърбия като баланс между използването на ресурсите, икономическите, социалните и екологичните интереси.
- устойчивото използване на минералните ресурси чрез намаляване на въздействието върху околната среда, дължащо се на начина на експлоатация на минералните суровини и тяхната преработка, премахване на последствията от предишни замърсявания (исторически) и други форми на вредно въздействие, дължащо се на експлоатация и повишаване на ефективността на наличните и новооткрити минерални ресурси.

Стратегията дефинира и редица специфични цели в областта на металните, неметалните и енергийните минерални ресурси, според които са разработени и отделни подцели.

Стратегията няма пряко отношение към проектите на ПТГС и ТСИМ, тъй като определя цели извън тематичната им област, но е взета предвид при разработването на ПТГС и ТСИМ.

---

<sup>65</sup> <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/Program%20zastite%20prirode%20RS%202021-2023.%20godine.pdf>

<sup>66</sup> <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2012/33/1/reg>

• **Национална програма за опазване на околната среда 2010 -2019**<sup>67</sup>

Общи цели на екологичната политика, които поставя програмата, са групирани в следните области:

1. Приемане на стратегически и планови документи в областта на опазването на околната среда и устойчивото използване на природните ресурси
2. Интегриране на екологичната политика с икономически и други сектори.
3. Укрепване на институционалния капацитет
4. Подобряване на системата за контрол на качеството на околната среда;
5. Подобряване на правната система в областта на опазването на околната среда
6. Развитие на ефективна система за финансиране на опазване на околната среда и икономически стимули.
7. Подобряване на формалното и неформалното образование по опазване на околната среда и енергийна ефективност.

Проектите на ПТГС и ТСИМ съобразяват относимата област 2, като интегрират необходимостта от екологосъобразно развитие на икономическите дейности в трансграничния район.

Анализ на относимостта и съобразяването на целите по област 2 към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

• **Пътна карта за кръговата икономика в Сърбия ( 2020)**<sup>68</sup>

Целта на пътната карта е да насърчи производството чрез прилагане на кръгови бизнес модели, да мотивира индустрията да създава нови работни места и да подобри бизнеса чрез намиране на иновативни устойчиви решения за пазарите, в т.ч.:

- Предоставяне на информация за важността на прехода към кръгова икономика, т.е. новия бизнес модел и условия за конкурентоспособност, възможността за по-бързо развитие на Сърбия и решаване на проблема с управлението на вторичните суровини, в т.ч. отпадъци, необходимостта от ресурсна и енергийна независимост и екологична сигурност;
- Идентифициране на сектори, в които вече има основа за прилагане на кръгови инструменти в икономиката, без да се подценяват по-слабо развитите сектори и традиционните индустрии, което ще изисква повече инвестиции за преминаване към нови производствени модели;
- Идентифициране на ключови двигатели на промяната, които могат да допринесат за по-бърз преход към кръгова икономика чрез синхронизирани и съвместни дейности.

Предварително идентифицираните приоритетни сектори в Сърбия са:

- *производствена индустрия;*
- *земеделие и хранителна промишленост;*
- *излишък на храна и хранителни отпадъци;*

<sup>67</sup> <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2021-01/nacionalni-program-zastite-zivotne-sredine-r.srbija.pdf>

<sup>68</sup> <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2021-01/mapa-puta-za-cirkularnu-ekonomiju-u-srbiji.pdf>



- *пластмаси и опаковки;*
- *строителство.*

Отношение към стратегията имат дейностите и мерките, свързани с повишаване конкурентоспособността към Приоритет 1 на ПТГС и специфична цел 2 на ТСИМ.

*Анализ на относимостта и съобразяването на документа към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- ***Национална стратегия за включване на Република Сърбия в механизма за чисто развитие***<sup>69</sup>

Националната стратегия за включване на Република Сърбия в Механизма за чисто развитие на Протокола от Киото е насочена към идентифициране на начини и възможности за подобряване състоянието на околната среда, съпътствано от икономическото и социално развитие на страната, чрез идентифициране на потенциала за реализиране на проекти на механизма за чисто развитие в сектора на управлението на отпадъците, селското и горското стопанство.

Общата цел на Стратегията е да повиши осведомеността и да изгради капацитет относно възможностите за използване на проекти за развитие, като начин за насърчаване на устойчивото развитие и за по-бързо прилагане на Протокола от Киото в Република Сърбия. В съответствие с общата цел, **индивидуалните цели** на тази Стратегия са:

- *повишаване на капацитета на заинтересованите страни;*
- *повишаване на знанията преди всичко на потенциалните изпълнители/ собственици на проекти,*
- *изграждане на индивидуален и институционален капацитет, необходим за идентифициране, подготовка, изпълнение и оценка на проекти за развитие;*
- *предоставяне на стратегически преглед на възможностите и идентифициране на перспективни видове проекти за развитие, както и възможни проблеми при тяхното изпълнение;*
- *идентифициране на ключови предпоставки, необходими за по-бързо развитие и изпълнение на проекти;*
- *насърчаване на инвестициите и информиране на заинтересованата общественост за резултатите и натрупания опит.*

Специфичната цел на Стратегията е да определи рамката за идентифициране на проекти за развитие с национално значение и тяхното по-ефективно изпълнение, чрез намиране на най-подходящите и рентабилни начини за изпълнение.

---

<sup>69</sup> [https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/old-documents/Klimatske\\_promene/Strategije/CDM%20Strategija%20srp.pdf](https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/old-documents/Klimatske_promene/Strategije/CDM%20Strategija%20srp.pdf)

• ***Пространствен план на Република Сърбия от 2021 до 2035 г.***<sup>70</sup> (проект)

Визията за дългосрочно пространствено развитие на Република Сърбия е: По-балансирано развита територия на Република Сърбия на принципите на икономическо, социално и териториално сближаване, с по-високо и по-равномерно качество на живот и околна среда, запазена идентичност и разнообразие на пространството, адаптирано към изменението на климата.

Общата цел на плана е постигане на устойчиво и по-балансирано пространствено развитие, смекчаване на регионалните различия и по-голяма степен на териториално сближаване с цел подобряване качеството на живот, забавяне на неблагоприятните демографски процеси и създаване на условия за оставане на младите хора в страната, като същевременно се подобрява конкурентоспособността, достъпност, укрепване на териториалния капитал и запазване на пространствената идентичност, адаптиране на дейности в пространството и населените места относно изменението на климата.

*Специфичните цели за пространственото развитие са:*

- 1) по-добро използване на териториалната столица на Сърбия, с цел валоризиране на предимствата на нейното геостратегическо положение като централна страна на Балканите;
- 2) облекчени темпове/динамика на обезлюдяване и по-равномерно териториално разпределение на населението;
- 3) по-балансирана пространствена организация с полицентрична структура на градските системи и по-висока степен на икономическо и социално сближаване на градските и селските райони, по-ефективни градски и регионални връзки и партньорства между градските и селските селища;
- 4) по-хармонизирано пространствено разпределение на икономиката (на национално и регионално ниво) с цел засилване на нейната роля като двигател на динамичен, устойчив, по-балансиран и приобщаващ социално-икономически растеж, заетост и постигане на по-високо качество на живот;
- 5) по-добра свързаност на територията с балканските/ съседските райони, европейска и по-широка среда, достъпност и изграждане на инфраструктурни мрежи (особено транспортни, енергийни и цифрови);
- 6) запазена идентичност и засилена устойчивост на пространството към промени и натиск, устойчиво използване и опазване на природни ресурси, околна среда, биоразнообразие, природно и културно наследство, развитие и подреждане на ландшафти и зелена инфраструктура.

---

<sup>70</sup> <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/javni-uid-u-nactr-prostornog-plana-republike-srbije-od-2021-do-2035-godine-i-izveshtaj-o>

Пространственият план е изцяло съобразен в проектите на ПТГС и ТСИМ. ПТГС и ТСИМ включват предвиждания, мерки и дейности в обхвата и на приоритети от 2 до 6 включително. Визията и общата цел на плана изцяло корелират към целите на ПТГС и ТСИМ

- **РЕГЛАМЕНТ за определяне на устройствения план на района на инфраструктурния коридор Ниш – граница на България - „Официален вестник на РС”, бр. 86 от 21 октомври 2009 г., 96 от 27 октомври 2017 г., 101 от 27 октомври 2021 г.**<sup>71</sup>

Регламентът определя общите цели на дългосрочното развитие на територията на устройствения план на района, както следва:

- постигане на балансирано и хармонично развитие на цялата засегната територия;
- смекчаване на негативните демографски и икономически тенденции в рамките на територията, засегната от устройствения план
- насърчаване на рационално организиране и уреждане на територията в съответствие с възможностите ѝ и нуждите от дългосрочно социално и икономическо развитие;
- постигане на оптимално използване на земята в съответствие с нейните природни и екологични свойства и потенциал;
- оптимално използване на предимствата на географското и транспортното положение на района;
- активизиране на природни и антропогенни туристически ценности;
- формиране на рационална мрежа от инфраструктурни системи и интегрирането ѝ в уникални технически системи на по-широки области;
- отстраняване на негативни последици и деградационни процеси от функционирането на вече изградени инфраструктурни системи върху състоянието и качеството на земята, водата, въздуха и сградите;
- хармонизиране на концепцията за организация, устройство и опазване на територията с нуждите от опазване на околната среда, природните ценности и недвижимите културни ценности от природни и други бедствия и представляващи интерес за опазване.

ПТГС и ТСИМ съобразяват и/или имат принос към повечето цели (подчертани са).

- **Стратегии, планове и програми за развитие за окръзи Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински (Република Сърбия)**<sup>72</sup>

Одобряването и реализирането на проектни предложения по ПТГС и ТСИМ следва да се съобразява с действащите планове, стратегии и програми за развитие на местно/локално ниво, с оглед осигуряване на съответствие и избягване на противоречия.

## **2. Текущо състояние на околната среда и евентуално развитие без прилагането на ПТГС и ТСИМ**

---

<sup>71</sup> <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2017/96/2>

<sup>72</sup> Интернет страници на общините в съответните области.

## **2.1. Текущо състояние на околната среда**

### **2.1.1. Климат и климатични изменения**

#### **A. Климатична характеристика**

##### **➤ Области в Република България**

Областите *Видин, Монтана и Враца* са разположени в западните части на два климатични района според климатичното райониране на България - Северен и Среден климатичен район на Дунавската хълмиста равнина от Умерено-континенталната климатична подобласт.

Климатът в този райони се характеризира като подчертано континентален поради резкия контраст между зимните и летните топлинни условия. Средната годишна амплитуда на температурата на въздуха е между 24.5°C и 26°C – най-голямата за цялата страна. Континенталният характер на климата се потвърждава и от режима на валежите в района. Годишната им сума е между 540 mm и 580 mm, като максимумът е през юни, а минимумът – през февруари. Разликата между валежната сума за трите летни и трите зимни месеци е между 70 mm и 120 mm, т.е. 15% – 20% от годишната им сума. Абсолютните максимални денонощни валежи са през лятото със стойности около 100 mm – 130 mm. Летните валежи обаче се групират в отделни дни и особено през втората част на лятото твърде често има засушавания. През лятото и есента средно има по 4 – 5 безвалежни периода с продължителност над 10 дни и средна продължителност 16 – 20 дни. В отделни години нерядко се случват и много по-продължителни засушавания.

Съществено значение за климат в тези общини има разчленения характер на релефа и близостта до р. Дунав, която се разглежда като голям аерационен канал. В южните части на тези области се чувства влиянието на Стара планина. То е отразено в годишното разпределение на валежите, като сезонните им суми са почти еднакви, без рязко изразени екстремуми, което е резултат от относителното увеличение на зимните и намаление на летните валежи.

Районът на области *Перник и София-област* се характеризира с умерено континентален климат и попада в 2 климатични района – Припланински и Нископланински райони в Западна Средна България; Климатичен район на високите полета на Западна Средна България.

Климатичният район на високите полета в Западна Средна България обхваща котловинните полета в тази част на страната, характеризиращи се с общи климатични особености. Зимата тук е студена със средна януарска температура 2-3,5°C под нулата. Лятото е по-прохладно от това в Северна България със средни юлски температури около 20. Годишният валеж за района е около 550-600 mm.

Климатичният район на нископланинските части на Западна Средна България обхваща планините Витоша (като изключим най-високите ѝ части), Люлин, Верила, Краище, Коньовска планини. Климатичните условия в този район се определят главно от сравнително голямата надморска височина – средно 700 до 1000 m. Теренът се характеризира с преобладаването на

наклонени форми, което увеличава разнообразието в топлинните и валежни условия. Зимата е относително студена и относително бедна на валежи. Тук обаче липсват много ниските минимални температури, характерни за котловинните полета. Годишният валеж в този район е около 500- 800 mm.

#### Област Кюстендил

Областта попада в преходно континенталната климатична област на Европейската континентална климатична област и по-конкретно Кюстендилско-Благоевградски климатичен район. Климатичната роза на вятъра се характеризира със защитеността от източни и западни нахлувания, характерни за зоналния въздушен пренос. Тук общо има около 30 дни през зимата с температури под 0. Средните януарски температури в района са около интервала  $+1 \div -1$ .

От опасните метеорологични явления с поражения за изследваните области с най-голяма честота са градушките. Наблюдават се през юли (около 36%), следвани от юни (32%) и май (17%) - "Климатът на България", 1991г. Незначителна е честотата им през април, септември и октомври. Денонощният ход на началото на градовите валежи показва максимум в интервала 14:00-18:00 часа местно време. Не са изключени и нощни градушки между 22:00-24:00 часа и между 00:00 и 04:00 часа, които падат по студени атмосферни фронтове.

#### ➤ **Окръзи в Република Сърбия**

На територията на Република Сърбия се отличават две климатични области – умерено континентален климат на север, със студена суха зима и топло, влажно лято с добре разпределени модели на валежите, и по-средиземноморски климат на юг с горещо, сухо лято и есен и средно относително хладни и по-дъждовни зими с обилен планински снеговалеж. Юли е най -топлият месец, а есента е по -топла от пролетта. Януари е най -студеният месец със средна месечна температура от минус 6°C в планинските райони, до 0°C в равнинните райони на страната. Годишните суми за продължителност на слънчевото греене варират от 1 800 до 2 100 часа.

Режимът на валежите има континентален характер - по-обилни валежи през топлата половина на годината, с изключение на югоизточните райони, които имат най-много валежи през есента. Юни е най -дъждовният месец - със средно 13% от общите годишни валежи. Най-малко дъждовни са месеците февруари и октомври. Годишните валежи за цялата страна са 896 mm. Обикновено сняг вали от ноември до март, а понякога и през април и октомври, с изключение на планините с надморска височина над 1000 m. Януари има най-много дни със снежна покривка, средно 30-40% от общия брой дни със снежна покривка.

#### **Б. Атмосферна циркулация**

Режимът на приземния вятър е силно локална характеристика и е в пряка зависимост от комплекс от фактори, сред които най-силно влияние имат орографските особености: ориентацията и експозицията на склоновете на релефните форми спрямо посоките на света, които трансформират характерния за Балканския полуостров зонален пренос на въздушни маси.

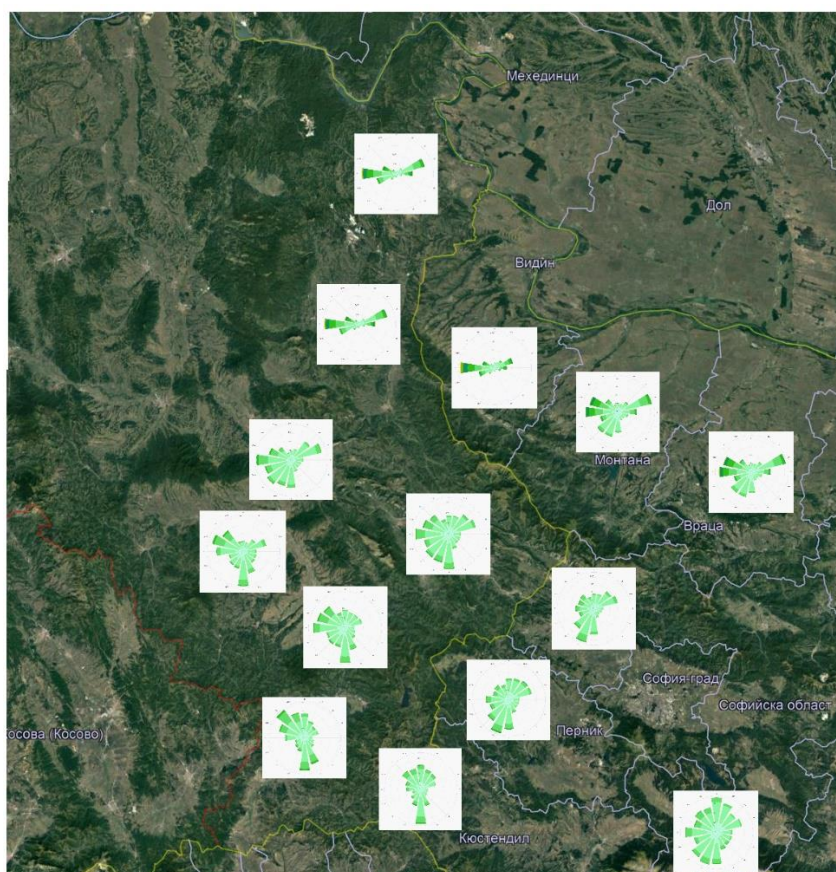
Съществено значение за климат в рамките и Западната Дунавска равнина на територията на Република България има проникващите от северозападна посока циклонални влажни океански



въздушни маси, а от североизток сухи антициклонални, които в последните години се проявяват все по-често и през студената част на годината и създава условия за радиационни инверсии и образуване на мъгли. През топлото полугодие от юг навлизат тропични въздушни маси, които се отличават с много по-малка честота.

С най-голям процент в рамките на източните дялове на Стара планина на територията на Република Сърбия имат северозападните и западните ветрове, характерни за топлия сезон, докато източните и югоизточните ветрове (Кошава) духат през най-студения период от годината.

Динамиката на въздушния пренос в приземния слой се характеризира с т.н. розата на вятъра – скоростта на вятъра и честотата на преобладаващите посоки в основните 8 или 16 посоки – **Фигура 2.1.Б-1.**



**Фигура 2.1.Б-1** Рози на вятъра в пограничните райони на България и Сърбия

### **В. Климатични изменения**

Промените на климата са факт, вследствие на глобални процеси с големи териториални мащаби както в Северното, така и в Южното полукълбо. Те се отразяват най-вече на режима на температурата на въздуха и на валежите, както и на промяната на сезоните. Обща е тенденцията в повишение на глобалната температура на въздуха, увеличаване на изпарението и намаляване



количеството на валежите, особено зимните и увеличаване на екстремните събития каквито са наводненията, високите температури и свързаните с тях пожари и други.

През последните години се увеличава и честотата на екстремните метеорологични и климатични явления: има значително увеличение на средния брой дни с денонощни суми на валежите над 100 mm – с около 30% за периода 1991-2007 г. спрямо базисния период 1961-1990 г. Зачестяват случаите с типично пролетно-летен тип конвективна облачност с валежи от дъжд, гръмотевични бури и понякога с валежи от град през зимни месеци като януари и февруари. Годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха намалява – минималната температура се повишава по-бързо от максималната. Увеличава се честота на средния брой на дните с гръмотевични бури и градушки през април и септември в периода 1991-2006 г., спрямо същите за базисния период Снежните месеци в планините намаляват, а дебелината на снежната покривка показва трайна тенденция към изтъняване.

Най-често срещаните хидрометеорологични и природни бедствия в областите в трансграничния регион на **Република България** (*Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.* на Република България) са екстремни валежи и температури, бури, наводнения, горски пожари, свлачища и суша. Броят на смъртните случаи и жертвите, дължащи се на природни бедствия, е значителен, което показва уязвимост към метеорологичните условия и климата. Уязвимостта на населението и икономиката към въздействията на климатичните промени се усилва от относително високата степен на бедност, неравномерното разпределение на населението и различните последици от прехода от държавно-контролирана икономика към свободна пазарна икономика. Все повече доказателства сочат, че икономическите загуби от бедствия, свързани с метеорологични и климатични условия, също нарастват.

Научните прогнози сочат, че средната температура ще се повиши между 1,8°C и 4°C до 2100 г., като покачането в Европа се очаква да бъде дори по-високо от прогнозната глобална средна стойност.

Изследванията, проведени от департамента по метеорология на Националния институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките (НИМХ), предвиждат повишение на годишната температура на въздуха в България от 0,7°C до 1,8°C до 2020 г. Още по-високи температури се очакват до 2050 и 2080 г., като прогнозираните повишения са съответно от 1,6°C до 3,1°C и от 2,9°C до 4,1°C. Като цяло, повишаването на температурата се очаква да бъде по-голямо през летния сезон (от юли до септември).

За **Република Сърбия** от 1961 до 2010 г. периодите на изключително горещо време продължават по-дълго, а периодите на изключително студено време са по-кратки. Тези тенденции на продължителност на екстремните температурни условия са най-силно изразени през летния сезон (*Malinovic-Milicevic et al.*).

В периода 1949–2009 г. се наблюдава повишаване на средните годишни температури в почти всички части на Сърбия. Повишаването на температурите е по-високо в северните, отколкото в южните части на страната. Най-високото увеличение на средните годишни

температури е в Белград поради ефекта на градския топлинен остров: 0,20°C/десетилетие в периода 1949–2009 г. През 1989-2010 г. е установено значително повишаване на средната годишна температура в почти цяла Сърбия, особено поради затоплянето на летния сезон; установена е отрицателна температурна тенденция за цяла Сърбия за 1961-1989 г. Дневната максимална температура също се е повишила през периода 1951-2010 г.

През 2007 г. Сърбия преживява най-тежката гореща вълна, регистрирана някога в Сърбия, с рекордни стойности на максималната температура (44,9°C).

От данните за 63 метеорологични станции в цяла Сърбия за периода 1961–2009 г. са установени много леки тенденции към по-сухи условия през зимата и пролетта и по-влажни условия през есента.

Прогнозната промяна на валежите има голям градиент, нарастващ от север-изток към югозапад, а именно между 0 и –5% в долините на Сава и Дунав; от –5 до –10% в по-голямата част от Централна и Източна Сърбия и на границата с Черна гора; и от –10 и –15% в западните и югозападните части на страната.

**Анализът на уязвимостта на секторите**, които имат отношение към ПТГС и ТСИМ показва следното:

- Селско стопанство – уязвимостта е висока, като неблагоприятно се отразява и застаряващото население и неблагоприятния социален статус и стандарт на живот. Очакват се по-дълги засушавания, интензивни валежи - наводнения, температурни увеличения – горещи вълни, недостиг на вода, повече вредители, болести по животните, неблагоприятно влияние за рибарството и аквакултурите;
- Биологично разнообразие и екосистеми – климатичните изменения водят до загуба на генетично разнообразие, нарушаване на жизнения цикъл, разпространение на инвазивни видове, пожари, наводнения, суши (които от своя страна са свързани с увеличаване на вредителите). Най-уязвими са южните гранични територии, както и планинските екосистеми, преобладаващи в трансграничния регион. Като положителна промяна в резултат на изменението на климата, която може да доведе до ползи е удължаването на вегетационния период.
- Енергиен сектор – най-висока е уязвимостта му на екстремни метеорологични явления – засягат инфраструктурата, застрашава се преноса на газ. По отношение на възобновяемите енергийни източници най-уязвими са водноелектрическите централи, поради недостига на вода, вятърните централи – при бури и силни ветрове може да бъде повредена инфраструктурата им. Положително е намаляването на нуждите за отопление;
- Гори – най-висока е уязвимостта им на екстремни явления – топлинни и студени вълни, силни бури, мокър сняг, натрупване на лед, създаването на условия за масово развитие на патогенни организми, разпространение на инвазивни, пожари, влошаване на водорегулиращите функции, понижено качество за отдих и туризъм;
- Човешко здраве – изменението на климата е свързано с първични и вторични ефекти. Първичните ефекти засягат пряко човешкото здраве, например чрез

топлинни и студени вълни и наводнения. Вторичните ефекти влияят косвено върху човешкото здраве чрез други фактори, повлияни от климата, като например полени, заболявания от преносители, пожари, замърсени храни, вода и въздух и увредени култури;

- Туризм - Неблагоприятните климатични събития, включително топлинни и студени вълни, интензивни валежи, бури или промени в природните туристически атракции, като липса на сняг, може да имат отрицателни последици за преживяванията на туристите в дадена дестинация и за желанието на туриста да се върне отново там. Свързани са с недостиг на вода; кратък зимен сезон, водещ до кратък престо; здравни проблеми в летния сезон; по-лоши условия за отдых на открито; повреждане на инфраструктура; влошен достъп; необходимост от търсене на нови туристически пазари, напр. развитие на културен туризъм;
- Транспорт – най-висока е уязвимостта на сектора от наводнения и свлачища, виелици и снеговалежи, екстремни горещини. Необходимо е предприемане на мерки за гарантиране на устойчивостта на инфраструктурата;
- Градска среда – най-уязвими са централните градски райони, поради по-високата плътност, интензивния трафик, намалени зелени и открити пространства, стара инфраструктура, бедност – основни рискови явления са топлинни острови, студени вълни, наводнения, градушки, продължителни валежи, свлачища, недостиг на вода;
- Води – уязвимостта на сектора е свързана с наводнения, суши (водещи до недостиг на вода), неподготвеност и лошо състояние на инфраструктурата; зависи от готовността на човешкия фактор.

#### **Обобщение за състоянието на климата и климатичните изменения:**

Разглежданите трансгранични региони на България и на Сърбия са засегнати от всички ефекти, характерни за изменението на климата, особено в урбанизираните територии, в които се наблюдава т. нар. топлинен остров. Климатичните промени носят рискове от суша, пожари, ерозия на земята и наводнения и изискват предприемане на адекватни действия за адаптация и устойчивост, които следва да бъдат интегрирани в бъдещите проекти.

#### **2.1.2. Състояние на атмосферния въздух**

**Директива 2008/50/ЕО** относно качеството на атмосферния въздух и за по-чист въздух за Европа създава рамка за оценка на качеството на въздуха на равнището на ЕС и отменя и замества предходната директива за качество на въздуха (96/62/ЕО), и трите дъщерни директиви (1999/30/ЕО, 2000/69/ЕО, 2002/3/ЕО), и Решение 97/101/ЕО на Съвета на Европа. **Директива 2008/50/ЕО** се допълва от **Директива 2004/107/ЕО** на Европейския Парламент и на Съвета от 15 декември 2004 година относно съдържанието на арсен, кадмий, живак, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух.

В българското законодателство тези директиви са транспонирани в **Наредба № 11 от 14 май 2007 г. за норми за арсен, кадмий, живак, никел и полициклични ароматни въглеводороди в**

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

атмосферния въздух и **Наредба № 12 от 15 юли 2010 г.** – за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух.

В сръбското законодателство тези директиви са транспонирани в **Наредба за условия за мониторинг и изисквания за качество на въздуха**<sup>73</sup>.

Сравнението на законодателните норми за качеството на въздуха е направено в **Таблицы 2.1.2-1 и 2.1.2-2**.

**Таблица 2.1.2-1 Норми за опазване на човешкото здраве.**

Показател	Страна	Концентрация	Размерност	Период на осреднение	Разрешени превишения	ДОП	ГОП
<b>ПРЕДЕЛНА НОРМА</b>							
ФПЧ <sub>2,5</sub>	Република България	25- Етап 1-2015г. 20- Етап 2-2020г.	µg/m <sup>3</sup>	1 година	-	12	17
	Република Сърбия	25- Етап 1-2019г. 20- Етап 2-2024г.	µg/m <sup>3</sup>	1 година	-	12	17
Серен диоксид (SO <sub>2</sub> )	Република България	350	µg/m <sup>3</sup>	1 час	24	-	-
		125		24 часа	3	50	75
	Република Сърбия	350	µg/m <sup>3</sup>	1 час	24	-	-
		125		24 часа	3	50	75
		<b>50</b>		<b>1 година</b>	-	-	-
Азотен диоксид (NO <sub>2</sub> )	Република България	200	µg/m <sup>3</sup>	1 час	18	100	140
		40		1 година	-	26	32
	Република Сърбия	<b>150</b>	µg/m <sup>3</sup>	<b>1 час</b>	<b>18</b>	<b>75</b>	<b>105</b>
		<b>85</b>		<b>24 часа</b>	-	-	-
		40		1 година	-	26	32
ФПЧ <sub>10</sub>	Република България	50	µg/m <sup>3</sup>	24 часа	35	25	35
		40		1 година	-	20	28
	Република Сърбия	50	µg/m <sup>3</sup>	24 часа	35	25	35
		40		1 година	35	20	28
Олово (Pb)	Република България	0.5	µg/m <sup>3</sup>	1 година	-	0.25	0.35
	Република Сърбия	<b>1</b>	µg/m <sup>3</sup>	<b>24 часа</b>			
	0.5	1 година			0.25	0.35	
Въглероден оксид (CO)	Република България	10	mg/m <sup>3</sup>	мах 8 часа средна	-	5	7
	Република Сърбия	10	mg/m <sup>3</sup>	мах 8 часа средна		5	7
		<b>5</b>		<b>24 часа</b>	-	-	-
		<b>3</b>		<b>1 година</b>	-	-	-
Бензен (C <sub>6</sub> H <sub>6</sub> )	Република България	5	µg/m <sup>3</sup>	1 година	-	2	3.5
	Република Сърбия	5	µg/m <sup>3</sup>	1 година			
<b>ЦЕЛЕВА СТОЙНОСТ</b>							

<sup>73</sup> [Uredba o uslovima za monitoring i zahtevima kvaliteta vazduha \(Службени Гласник РС бр.11/10 и 75/10\)](#)

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Показател	Страна	Концентрация	Размерност	Период на осреднение	Разрешени превишения	ДОП	ГОП
Озон (O <sub>3</sub> )		120	µg/m <sup>3</sup>	мах 8 часа средна	25 дни осред. за 3 години	-	-
Арсен (As)		6	ng/m <sup>3</sup>	1 година	n/a	2.4	3.6
Кадмий (Cd)		5	ng/m <sup>3</sup>	1 година	n/a	2	3
Никел (Ni)		20	ng/m <sup>3</sup>	1 година	n/a	10	14
Полициклични ароматни въглеводороди (ПАВ)		1 Концентрация на Benzo(a)pyrene	ng/m <sup>3</sup>	1 година	n/a	0.4	0.6

**Таблица 2.1.2-2 Критичното ниво за опазване на растителността и екосистемите.**

Замърсител	Концентрация	Размерност	Период на осреднение	Разрешени превишения	ДОП	ГОП
Серен диоксид (SO <sub>2</sub> ) <sub>5</sub>	20	µg/m <sup>3</sup>	1 година зимата (1 окт.-31 март)	-	8	12
Азотен диоксид (NO <sub>2</sub> )	30	µg/m <sup>3</sup>	1 година	-	19.5	24

Разликата е в някои от пределни норми, докато целевите стойности на нормите и нормите за опазване на растителността и екосистемите в сръбското законодателство са транспонирани от Директива 2008/50/ЕО.

➤ **Национална система за мониторинг на околната среда (НСМОС), Република България**

В националната система за мониторинг на КАВ<sup>74</sup> ежедневно се контролират концентрациите на основните показатели: фини прахови частици (ФПЧ<sub>10</sub>, ФПЧ<sub>2.5</sub>), озон (O<sub>3</sub>), азотен диоксид/азотни оксиди (NO<sub>2</sub>/NO<sub>x</sub>), въглероден оксид (CO), серен диоксид (SO<sub>2</sub>), бензен, полициклични ароматни въглеводороди (ПАВ), тежки метали – олово (Pb), арсен (As), никел (Ni) и кадмий (Cd). Допълнително, според характера и източниците на емисии в отделни райони от територията на страната се контролират специфичните показатели: амоняк, аерозоли на сярна киселина, толуен, ксилен, стирен, серовъглерод, сероводород, метан и неметанови въглеводороди, както и някои други специфични замърсители: амоняк, аерозоли на сярна киселина, толуен, ксилен, стирен, серовъглерод, сероводород, метан и неметанови въглеводороди, както и някои други специфични замърсители. Контролират се и метеорологични параметри: скорост и посока на вятъра, атмосферно налягане, обща слънчева радиация, влажност и температура на въздуха.

<sup>74</sup> [http://eea.government.bg/bg/nsmos/spravki/Spravka\\_2020/air2](http://eea.government.bg/bg/nsmos/spravki/Spravka_2020/air2)

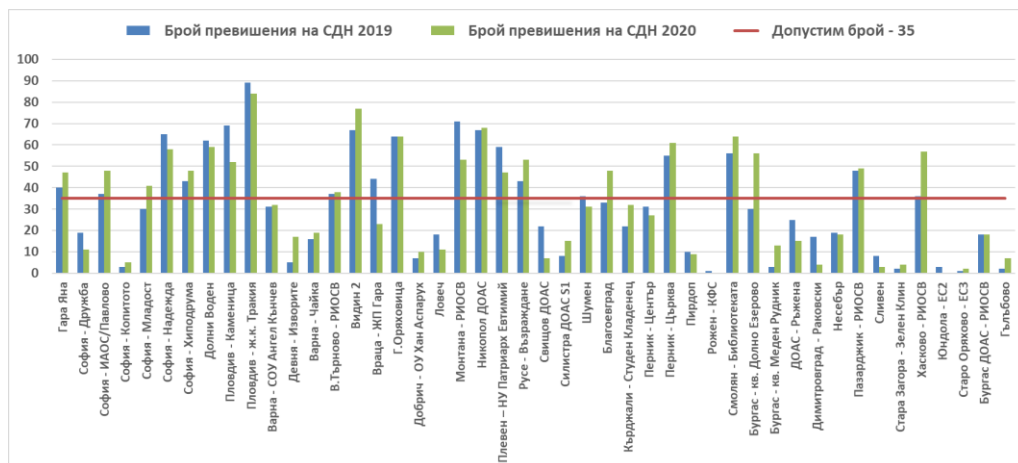




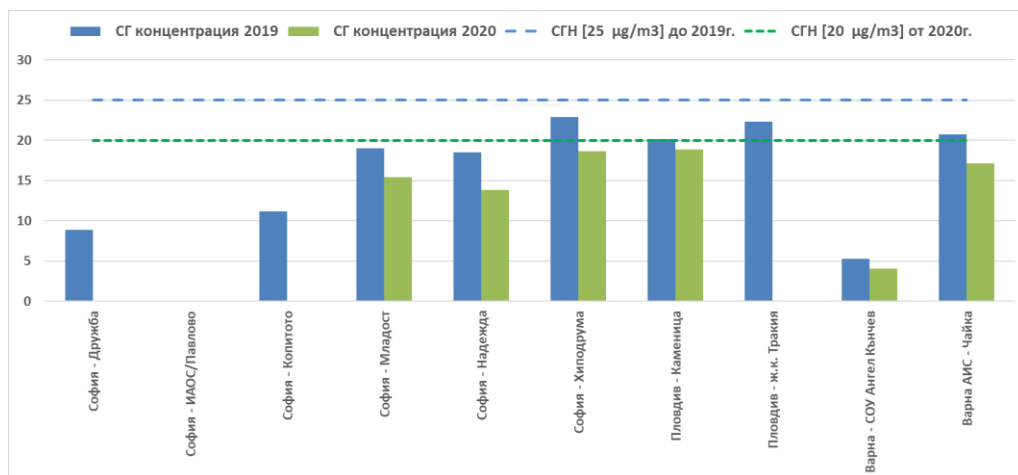


### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



Фигура 2.1.2-6 – Брой превишения на СДН за ФПЧ<sub>10</sub> през 2019г. и 2020г.



Фигура 2.1.2-7 – Осреднени средно годишни концентрации на ФПЧ<sub>2.5</sub> през 2019г. и 2020г.

Анализът на измерените (часови) и осреднени (за 24 часа или една календарна година) концентрации, регистрирани в пунктовете за мониторинг през 2019г. и 2020г. показва:

#### ⇒ Серен диоксид:

- През 2019г.: превишение на СЧН ( $350\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) – 9 броя в РП „Перник - Църква“ (Югозападен РОУКАВ) и 95 броя (над разрешените 35 броя в една календарна година) в АИС „Гълъбово“ (Югоизточен РОУКАВ), 4 броя в АИС „Димитровград–Раковски“ и 2 броя в АИС „Сливен“.
- През 2020г.: превишение на СЧН ( $350\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) – 23 броя в РП „Перник - Църква“ (Югозападен РОУКАВ) и 28 броя в АИС „Гълъбово“ (Югоизточен РОУКАВ), 4 броя в АИС „Димитровград–Раковски“ и 1 броя в АИС „Сливен“.
- През 2019г.: превишение на СДН ( $125\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) – 3 броя в РП „Перник - Църква“ (Югозападен РОУКАВ) и 10 броя в АИС „Гълъбово“ (Югоизточен РОУКАВ).

- През 2020г.: превишение на СДН ( $125\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) – 3 броя (разрешени 3 броя в една календарна година) в РП „Перник - Църква“ (Югозападен РОУКАВ) и 2 броя в АИС „Гълъбово“ (Югоизточен РОУКАВ).

⇒ **Азотен диоксид:**

- През 2019г.: превишение на СЧН ( $200\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) – 3 броя в АИС „Павлово“ и 2 броя в АИС „Младост“ (Агломерация София), 4 броя в АИС „Каменица“ и 9 броя в АИС „ж.к. Тракия“ (Агломерация Пловдив), 4 броя в АИС „СОУ Ангел Кънчев“ (Агломерация Варна).
- През 2020г.: превишение на СЧН ( $200\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) – по 1 брой в АИС „Младост“ и АИС „Надежда“ (Агломерация София), 8 броя в АИС „Каменица“ и 9 броя в АИС „ж.к. Тракия“ (Агломерация Пловдив), 5 броя в АИС „СОУ Ангел Кънчев“ (Агломерация Варна).
- През 2019г.: превишение на СГН ( $40\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) само в пункт АИС „Пловдив-ж.к. Тракия“ (Агломерация Пловдив), която е  $47.17\mu\text{g}/\text{m}^3$ , т.е. 15% над нормата.
- През 2020г.: СГН ( $40\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) – няма превишена средногодишната концентрация в нито един пункт.

⇒ **ФПЧ<sub>10</sub>:**

- През 2019г.: превишение на СДН ( $50\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) във всички 46 станции за мониторинг на КАВ (Фигура 2.1.2-5), като в 20 станции е превишен и допустимия брой за СДН от 35 в една календарна година – **Фигура 2.1.2-6**
- През 2020г.: превишение на СДН ( $50\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) в 44 станции за мониторинг на КАВ (Фигура 2.1.2-5), като в 21 станции е превишен и допустимия брой за СДН от 35 в една календарна година - Фигура 2.1.2-6.

⇒ **ФПЧ<sub>2.5</sub>:**

- Няма превишение на СГН ( $25\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) за данните през 2019г., както и няма превишение на новата норма от  $20\mu\text{g}/\text{m}^3$  за данните през 2020г. в нито един пункт за мониторинг на КАВ - Фигура 2.1.2-7.

➤ **Регионални инспекции по околна среда в обхвата на оценката**

- **РИОСВ–Монтана** – в обсега ѝ на контрол на качеството на атмосферния въздух (КАВ) попадат две области Монтана и Видин.

През 2020 г. в региона на РИОСВ – Монтана са действали:

- **1 стационарен пункт** за контрол на КАВ в гр. Монтана, - „РИОСВ – Монтана“ – градски фондов пункт. Контролираните атмосферни замърсители са: серен диоксид ( $\text{SO}_x$ ), азотен диоксид ( $\text{NO}_x$ ), полициклични ароматни въглеводороди (ПАВ/РАНs), фини прахови частици (ФПЧ<sub>10</sub>) и никел (Ni). работи с ръчно пробонабиране всеки работен ден. През 2020 г.:
  - средногодишната целева норма от  $1\text{ ng}/\text{m}^3$  за ПАВ (Таблица 2.1.2-1) е превишена повече от два пъти –  $2.36\text{ ng}/\text{m}^3$ . Завишени стойности са отчетени

основно през есенно-зимния период (януари-март и октомври-декември), причина за което са непълното изгаряне на твърди горива в битовия сектор и на дизеловото гориво в двигателите на автомобилите. Преобладаващото използване на твърди горива през зимния сезон, старият автомобилен парк и увеличеният трафик през последните години неминуемо се отразяват негативно и в посока на постепенно увеличаване на замърсяването с полициклични ароматни въглеводороди.

→ за втора поредна година годишните концентрации на  $\text{ФПЧ}_{10}$  са под средногодишната пределна норма (СГН) от  $40 \mu\text{g}/\text{m}^3 - 32.1 \mu\text{g}/\text{m}^3$ . Броят на дните с превишения на СДН са 53 - 15 % от общо 355 броя пробонабрани и анализирани проби, като се забелязва ясна тенденция на постепенното им намаляване през последните няколко години.

- **1 автоматична измервателна станция (АИС-Видин) в гр. Видин.** Пунктът е градски фонен и контролираните замърсители в него са: серен диоксид ( $\text{SO}_x$ ) и фини прахови частици ( $\text{ФПЧ}_{10}$ ). През 2020 г.. За първи път от началото на измерванията в гр. Видин отчетената средногодишна стойност на  $\text{ФПЧ}_{10}$  от  $38.7 \mu\text{g}/\text{m}^3$ , която е под СГН. Регистрираните превишения на средноденонощната норма (СДН) са 77 броя, или около 21 % от общия брой 364 анализирани проби.

Замърсяването с фини прахови частици в общини Монтана и Видин е с подчертано сезонен характер – от м. януари до м. март и от м. октомври до м. декември, т.е. през есенно-зимния сезон. Наднорменият брой на превишенията на средноденонощната концентрация на  $\text{ФПЧ}_{10}$  се дължи основно на преобладаващото отопление на твърдо гориво в битовия и обществените сектори и в значително по-малка степен на замърсяването от промишлеността и транспорта. Не са регистрирани превишения на съответните норми за останалите замърсители.

Градовете Монтана и Видин са най-големите градове на територията, контролирана от РИОСВ – Монтана, с най-добре развити инфраструктура, промишленост, численост на населението и съответно най-много действащи и потенциални източници на замърсяване на атмосферния въздух.

- **РИОСВ-Враца** - в обсега ѝ на контрол на качеството на атмосферния въздух (КАВ) попада само област Враца.

РИОСВ-Враца осъществява контрол на основните показатели, характеризиращи качеството на приземния слой на атмосферния въздух - серен диоксид, азотен оксид, азотен диоксид, азотни оксиди, въглероден оксид,  $\text{ФПЧ}_{10}$  и озон.

На територията на област Враца е разположена една автоматична измервателна станция (АИС “ЖП Гара”-Враца) в гр. Враца - градски фонен пункт.

Измерванията за 2020г. от АИС “ЖП Гара”- Враца регистрират превишения на средноденонощната норма (СДН) от  $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$  само по показателя  $\text{ФПЧ}_{10}$  – 23 на брой. Превишенията през 2019г. са били 44 на брой.

- **РИОСВ-София** - в обсега ѝ на контрол на КАВ попадат три области: София-област, Перник и Кюстендил.

На територията разглежданите трансгранични региони, РИОСВ-София контролира 4 станции за мониторинг на КАВ. През 2020 г. качеството на атмосферния въздух е следното:

- **Пункт с ръчно пробонабиране (РП) пункт „Пирдоп”** – градски фонов пункт за мониторинг с ръчно пробонабиране;
  - ФПЧ<sub>10</sub> - средногодишна концентрация е 24.77  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ , превишенията на СДН от 125  $\mu\text{g}/\text{m}^3$  са 9 на брой.
  - SO<sub>2</sub> – не е отчетено превишение на средночасовата норма (СЧН) и СДН.
  - NO<sub>2</sub> – не е отчетено превишение на СЧН и СГН.
- **АИС „Витиня – ЕС1”** – извънградски фонов пункт;
  - ФПЧ<sub>10</sub> – няма данни за концентрации по този показател за 2020 г.
  - ФПЧ<sub>2.5</sub> - набраните проби са под изискуемите 90%, за да се изчисли средногодишна стойност. Въпреки това, при направени изчисления с наличните данни средната стойност за показател ФПЧ<sub>2.5</sub> е 9.90  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ , което не превишава средногодишната норма от 20  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ .
  - NO<sub>2</sub> - не е отчетено превишение на СЧН и СГН
- **РП пункт „Църква“, гр. Перник** –градски фонов пункт:
  - ФПЧ<sub>10</sub> - за отчетния период констатираните превишения са под допустимата годишна норма от 35 за календарна година. Регистрираните превишения главно през зимните месеци (отоплителния сезон). Основни причини за превишаване на нормите са използваните горива в битовия сектор (дърва и въглища), транспортът и промишлените източници. Квартал Църква, гр. Перник, в който е ситуиран пункта, не е топлофициран, броят на газифицираните домакинства е малък и отоплението в квартала е предимно на твърди горива, дърва и въглища.
  - ФПЧ<sub>2.5</sub> - регистрирани са само 171 броя данни, т.е. времевият обхват е под 90% - апаратурата е извън работен режим от 16.07.2020 г. и не може да се изчисли средногодишна стойност.
- **АИС „Център“, гр. Перник** –градски фонов пункт.
  - SO<sub>2</sub> - отчетени са 23 броя превишения на СГН, при допустими 24 броя, съгласно **Таблица 2.1.2-1**. Регистрирани са и 3 бр. превишения на СДН – колкото са допустимите. На 15 януари 2020 г. са отчетени 3 превишения на алармения праг от 500  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ , след което бяха предприети действия в съответствие с „Инструкция за информирание на населението при превишаване на установените алармени прагове за нивата на серен диоксид, азотен диоксид и озон“, утвърдена със Заповед № 353/2019 г. от Министъра на околната среда и водите. Извършена е проверка в ТЕЦ Република към Топлофикация Перник АД с цел даване на предписание за намаляване мощността на работещите парогенератори до технологичния минимум.
  - NO<sub>2</sub> - не е отчетено превишение на СЧН и СГН.

По показател **озон (Оз)** в пунктовете за мониторинг на КАВ на трансграничната територията на РИОСВ–София не са отчетени превишения на прага за информиране ( $180 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ), както и превишения на прага за предупреждение на населението ( $240 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ).

На територията на област Кюстендил няма стационарен пункт за контрол на КАВ. Общината е включена в годишния график за 2021 год. за изследване на КАВ чрез мобилна автоматична станция (МАС) на Изпълнителна агенция по околна среда и води (ИАОС). Измерванията на съдържанието на оловни аерозоли, серен двуокис, азотен двуокис и прах в гр. Кюстендил се извършват периодично от акредитирана регионална лаборатория – София към ИАОС. От проведените измервания не са констатирани нарушения, а пределно допустимите концентрации по отношение на серен и азотен диоксиди, озон и въглероден оксид.

По-голяма част от общините в трансграничния регион имат разработени програми за качеството на атмосферния въздух и прилагат мерки за намаляване на нивата на замърсителите.

Съгласно чл. 27 на Закона за чистотата на атмосферния въздух (ЗЧАВ) областите Видин, Враца и Монтана (част от район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ) "Северен/Дунавски") и областите Кюстендил, Перник и София-област (част от РОУКАВ „Югозападен“ попадат в списъка на районите (в т.ч. агломерациите) за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, утвърден със Заповед № РД-969/21.12.2013 г. на министъра на околната среда и водите. В 6-те области са изготвени и действат програми за намаляване нивата на замърсителите, съгласно чл. 37 (2) от Наредба 12/2010 (Наредба КАВ), а именно:

- **Област Видин**
  - Програма за намаляване нивата на  $\text{ФПЧ}_{10}$  и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух в **община Видин** за периода 2021-2025г.,
- **Област Монтана**
  - Комплексната програма на **община Монтана** за намаляване на нивата  $\text{ФПЧ}_{10}$  и ПАВ (РАНs) в атмосферния въздух за периода 2019-2023г.
- **Област Враца**
  - Актуализация на Програма за намаляване на нивата на  $\text{ФПЧ}_{10}$  и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух в **община Враца** за периода 2019-2023г.
- **Област Перник**
  - Програма за качеството на атмосферния въздух на **община Перник** 2017-2021г.,
  - Програма за управление на качеството на атмосферния въздух в **община Радомир** за периода 2019 – 2023 г.,
- **Област Кюстендил**
  - Програма за управление и подобряване качеството на атмосферния въздух в **община Кюстендил** 2016-2020 г.
  - Програма за намаляване на нивата на  $\text{ФПЧ}_{10}$  и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух в **община Дупница** за периода 2019 – 2023 г.



- **община Бобов дол** - измерени са превишения на установените норми по показатели ФПЧ<sub>10</sub> и SO<sub>2</sub>. На община Бобов дол е дадено предписание да разработи общинска програма за намаляване на замърсителите, съгласно нормативните изисквания.
- **София-област**
  - Програма по чл. 27 от ЗЧАВ за предприемане на спешни действия за постигане на съответствие с нормите за качество на атмосферния въздух на територията на **община Златица** и по - специално с нормите за съдържание на ФПЧ<sub>10</sub> за периода 2014 - 2016 г.,
  - Комплексна програма по чл. 27 от ЗЧАВ за предприемане на спешни действия за постигане на съответствие с нормите за качество на атмосферния въздух на територията на **община Челопеч**, и по-специално с нормите за съдържание на ФПЧ<sub>10</sub> и арсен с период на действие 2020 - 2024 г.
  - Програма за намаляване на емисиите и достигане на установените норми за фини прахови частици ФПЧ<sub>10</sub> и управление на качеството на атмосферния въздух в **община Пирдоп** за периода 2013-2017 г. Община Пирдоп следва да предприеме необходимите мерки за поддържане на нивата на замърсителите под установените за тях норми, а до актуализацията на програмата ежегодно трябва предоставя отчет по изпълнение на предприетите мерки в РИОСВ - София.

Един от факторите, определящи качеството на атмосферния въздух е битовият сектор. Проблем за качеството на атмосферния въздух са и линейните източници на емисии – пътищата, магистралите и уличната мрежа в населените места. Голям дял имат и подвижни източници – автомобилите, които са в недобро техническо състояние. В София-област има и общини, в които качеството на атмосферния въздух е близко до естествения фон, без значително антропогенно влияние, в които с успех може да се развива екотуризм и балнеолечение – Долна баня, Копривщица и др.

➤ **Държавна и локална мрежа за наблюдение на въздуха в Република Сърбия**

В *Годишния доклад за състоянието на качеството на въздуха в Република Сърбия за 2019г.*<sup>77</sup> е представена оценката на качеството на въздуха въз основа на средни годишни количества концентрация на замърсители, получени чрез мониторинг на качеството на въздуха в държавната и локалните мрежи за наблюдение на въздуха, на база следните 3 категории:

- **Първата (I) категория (●)** - чист или леко замърсен въздух, не са превишени гранични стойности на нито един замърсителите.
- **Втората (II) категория (●)** - умерено замърсен въздух, където са превишени гранични стойности за *азотен диоксид*, но стойността на толеранс не е надвишена и не са превишени гранични стойности за другите замърсители.

---

<sup>77</sup> [http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh\\_2019.pdf](http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh_2019.pdf)

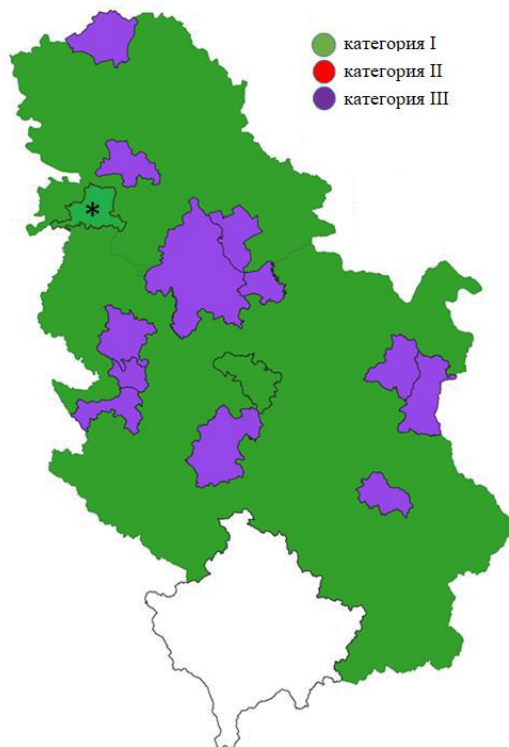
- **Третата (III) категория** (●) - прекалено замърсен въздух, в който са превишени граничните стойности за един или повече замърсители.

Представена е оценката на качеството на въздуха по зони и агломерации за 2019 г. е показана на **Фигура 2.1.2-1**.

От фигурата се вижда, че:

- В агломерацията Ниш (територията на град Ниш) въздухът е от категория III, т.е. прекалено замърсен въздух, поради концентрации, които надвишават граничните стойности на фините прахови частици ФПЧ<sub>10</sub> и ФПЧ<sub>2.5</sub>.
- В агломерацията Бор (територията на община Бор) въздухът е от категория III, т.е. прекалено замърсен въздух, поради концентрации, които надвишаваха граничната стойност на SO<sub>2</sub>.
- В гр. Зайчар въздухът е от категория III поради концентрации, надвишаващи граничната стойност на ФПЧ<sub>10</sub>.

Останалите разглеждани трансгранични територии попадат в първа категория.



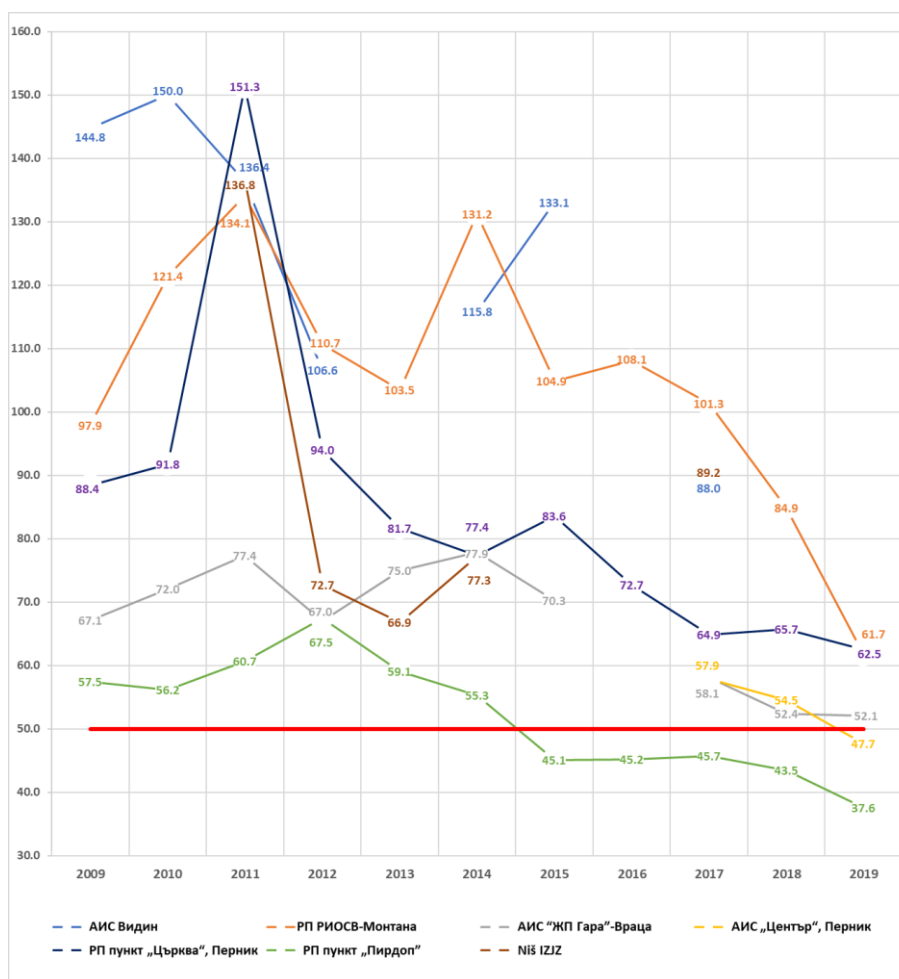
**Фигура 2.1.2-1 Категории за качество на атмосферния въздух по зони, агломерации и градове през 2019 г. в Република Сърбия.**

#### **Обобщение за състоянието на атмосферния въздух:**

В съответствие с процедурата, заложена в ISO 11222 (2002) „Качество на въздуха - Определяне на неопределеността при измервания на качество на въздуха, осреднени за период от време“, като индикатор за превишение на средноденоношната норма (СДН) за ФПЧ<sub>10</sub> се

използва **перцентил 90.4** на средноденонощните концентрации, определен на база 35 разрешени превишения на СДН за една календарна година, който да бъде по-нисък или равен на СДН за ФПЧ<sub>10</sub> от 50 µg/m<sup>3</sup>, вместо броят на абсолютните превишения, които силно се влияят от обхвата на данните.

На **Фигура 2.1.2-8** по данни от Европейската агенция по околна среда (ЕАОС)<sup>78</sup> за период от 11 години (2009÷2019г.) са показани превишенията на концентрациите (в µg/m<sup>3</sup>) на СДН по показател ФПЧ<sub>10</sub> за всички пунктове в трансграничните райони, които показват трайна тенденция на превишение на СДН, следователно **замърсяването на въздуха с ФПЧ<sub>10</sub> е проблем за КАВ**, особено в градските локали (агломерации) през зимните месеци. Червената линия е СДН.



**Фигура 2.1.2-8** Обобщени резултати за превишенията на 90.4 перцентил (в µg/m<sup>3</sup>) на СДН на СДН за ФПЧ<sub>10</sub> в пунктове за мониторинг на качество на атмосферния въздух за период 2009÷2019 г. в териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ за Република България и Република Сърбия

<sup>78</sup> <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/air-quality-statistics>

Единствено след 2015г. в пункт РП „Пирдоп“ има подобрене на КАВ и в пункт АИС „Център“, Перник за 2019г.

Анализът на данните и оценките на климатичните и метеорологични условия в тези райони водят до следните заключения за процесите и явленията, които представляват интерес за съществуващото състояние на средата:

- средноденоношните концентрации на фини прахови частици (**ФПЧ<sub>10</sub>**) трайно превишават СДН.
- няма трайни превишения на нормите за опазване на човешкото здраве за останалите газови замърсители.

Главни източници на прахово замърсяване са:

- използването на твърди горива (въглища и дърва) в битовото отопление през зимните месеци в населените места,
- строителните дейности – неорганизиран емисии на прах от открити строителни площадки,
- селскостопанските дейности – неорганизиран емисии на прах от почвата, разнасяна от вятъра при работа в открити полета,
- автомобилният транспорт - повторното субсидиране на праха от непочистени улици и непавираны пътища.
- горските и селскостопански пожари - изгаряне на стърнищата.

### **2.1.3. Състояние на водите, зони за защита на водите, риск от наводнения**

#### **А. Повърхностни води**

##### **➤ Области Видин, Монтана, Враца, София-област (Република България)**

Общата площ, която обхваща района на Дунавски район за басейново управление (ДРБУ) е 47 235 кв. км. или 42,5% от територията на страната. Районът обединява речните басейни на 11 реки: Дунав, Реки западно от Огоста, Огоста, Искър, Вит, Осъм, Янтра, Русенски Лом, Дунавски добруджански реки, Ерма и Нишава. Териториите на съставните речни басейни са представени в Таблица 1.1.1.1 към раздел 1 на ПУРБ. Територията на ДРБУ – общо е 47 235 кв. км а по речни басейни е: Ерма и Нишава 1159, Огоста и Реки западно от Огоста 8193, Искър 860,7 Вит 3228, Осъм 2838, Янтра 7862, Русенски Лом 2985, Дунавски добруджански реки 8027, Дунав 4331 кв. км.

##### **Основни поречия в обхвата на ПТГС**

ДРБУ включва поречията на всички реки, вливащи се в р. Дунав на територията на България или извън нея (пресичащи западната ни граница). Основните поречия в ДРБУ са: Поречия на реките Ерма и Нишава. Река Ерма е ляв приток на Нишава, която се влива на територията на Сърбия. Извират от Влашка планина -Сърбия. Дължината на р. Ерма е 65 км, в България - 25 км. Водосборна площ на реката на територията на България е 360.5 км<sup>2</sup> . Река Нишава е десен приток на Южна Морава, която се влива на запад от Ниш, Сърбия. Под името Гинска река извира от местността “Голямо мочурище”, Западна Стара планина. Водосборната

площ на реката в България е  $330.90 \text{ km}^2$ , а дължината ѝ е 218 км, от които 40 км са в България. Поречията на реките на запад от р. Огоста включват реките Тимок, Тополовец, Войнишка, Видбол, Арчар, Скомя, Лом, Цибрица и техните притоци. Река Тимок е река в Източна Сърбия, десен приток на Дунав, в който се влива на северозапад от с. Връв, Видинска област. В приустийната си част служи за граница между България и Сърбия - около 15.5 км. За начало се приема Търговишки Тимок, който извира на Сръбска територия на северозапад от вр. Миджур. Река Тополовец извира под името Мостище на 1.75 км североизточно от височината Връшка чука, Западен Предбалкан. Дължина ѝ е 67.6 км, а водосборната площ  $582.8 \text{ km}^2$ . Река Войнишка се образува главно от притока Чичилска, която извира източно от вр. Черноглав. Дължина ѝ е 55.2 км, а водосборната площ  $276.5 \text{ km}^2$ . Река Видбол извира от Западна Стара планина. Влива се в Дунав на 2.5 км южно от Дунавци, Видинска област. Дължина на реката е 61.8 км, а водосборната площ  $329.8 \text{ km}^2$ . Река Арчар извира от югоизточните склонове на Бабин нос - на 300 м от върха. Влива се в река Дунав южно от остров Близнаци. Дължината на реката е 59.4 км, с водосбор от  $365.7 \text{ km}^2$ . Река Скомя има дължина 41.6 км, водосборната площ  $162,8 \text{ km}^2$ . В долното течение на реката е направена корекция и тя се влива чрез канал в р. Дунав, южно от остров Керкенеза. Река Лом извира от Чипровско-Берковската планина и се влива в Дунав при гр. Лом. Дълга е 92,5 км, с водосборна площ  $1140 \text{ km}^2$ . Река Цибрица извира от Широка планина, Западен Предбалкан. Тече на североизток през Предбалкана и Дунавската хълмиста равнина в широка асиметрична долина. Влива се в река Дунав след остров Цибър. Дълга е 87.5 км, с водосборна площ  $933.6 \text{ km}^2$ . Река Огоста извира в Чипровско-Берковска планина. Дължина на реката е 144.1 км, с водосборна площ от  $3157.1 \text{ km}^2$ . Огоста приема водите на около 40 притока. Река Скът е приток на р. Дунав, в която се влива през общо коригирано устие с р. Огоста. Извира от северозападния склон на рида Веслец. Дължината на р. Скът е 134 км, а водосборната и площ  $1074 \text{ km}^2$ . Искър. Река Искър е най-старата река на Балканския полуостров и е най-дългата река в България – 368 км, тече от юг на север и се влива като десен приток на р. Дунав. Има 25 притока. Водосборът на р. Искър е  $8646 \text{ km}^2$ . Най-големият приток на р. Искър е р. Малък Искър с дължина е 85.5 км. Други значими притоци на р. Искър са р. Лесновска - 65 км и р. Златна Панега - 50 км.

Актуализираните повърхностни водни тела са общо 256 на брой, от които 249 водни тела категория реки и 7 водни тела категория езера. В *Приложения 1.2.4.4 към раздел 1 на ПУРБ* е представен пълният списък на повърхностните водни тела в ДРБУ.

Поради приравняване, езерата са отчетени като 32, а за реките се разглеждат 224 водни тела.

В обхвата на ПТГС и ТСИМ в ДРБУ има 157 повърхностни водни тела.

В обхвата на ПТГС и ТСИМ, и на територията на ДРБУ са идентифицирани следните **трансгранични водни тела**: водно тяло (ВТ) с код BG1DU000R001 – представлява река Дунав, която се явява северна граница на България и е гранична река с Румъния. – ВТ с код BG1WO100R001 – река Тимок от поречие „реки западно от река Огоста” е част от западната граница на Република България и е гранична река с Р Сърбия. – ВТ с код BG1ER100R001 и ВТ с код BG1NV200R1001 – съответно река Ерма и река Нишава, които пресичат границата на Република България с Република Сърбия.

### **Силно модифицирани водни тела (СМВТ) и изкуствени водни тела (ИВТ)**

Повърхностното ВТ р. Дунав е определено като СМВТ. В Приложение 1.2.5.1 към Раздел 1 на ПУРБ са представени списък с повърхностните водни тела, определени като СМВТ и ИВТ, карта на СМВТ – Приложение 1.2.5, както и карта на ИВТ – Приложение 1.2.5.3. – 5 бр. В обхвата на ПТГС и ТСИМ в ДРБУ са определени 17 бр. СМВТ и 4 бр. ИВТ.

Въз основа на информацията за ДРБУ в ПУРБ са идентифицирани следните основни категории натоварвания върху повърхностните води: - Натиск от точкови източници на замърсяване - значими на ниво РБУ; - Натиск от дифузни източници на замърсяване- значими на ниво РБУ; - Натиск от физични изменения / Хидроморфологичен натиск- значими на ниво РБУ; - Натиск от инвазивни видове; - Натиск от климатични изменения.

Като точкови източници на отпадъчни води са определени и разгледани: Зауствания на отпадъчни води с преобладаващ битов характер, с разрешителни по Закона за водите (ЗВ) от: - Градски пречиствателни станции за отпадъчни води на агломерации с над 2 000 еквивалент жители - е.ж.,бр.; - Канализационни мрежи на агломерации с над 2 000 е.ж., бр.; - Локални пречиствателни станции за битови отпадъчни води, бр.; - Канализационни мрежи на агломерации с под 2 000 е.ж. бр. В обхвата на ПТГС и ТСИМ има 24 зауствания на битови отпадъчни води без пречистване.

Зауствания на промишлени отпадъчни води от промишлени предприятия - с разрешителни издадени по ЗВ, бр.; - с разрешителни издадени по ЗООС, *Виж Приложение 2.2.1.1 и Карта 2.2.1.1, раздел 2 от ПУРБ.*

Промишлените отпадъчни води са анализирани в следните отрасли и видове: - Хранително-вкусова промишленост; - Добив и преработка на полезни изкопаеми; - Металургия, машиностроителна и металообработваща промишленост; - Химическа промишленост; - Производство на строителни изделия, строителство и строителни съоръжения; - Производство, добив и съхранение на нефт и нефтопродукти; - Автосервиси и автомивки; - Производство и/или рафиниране на растителни масла и биодизел; - Целулозно-хартиена и дървопреработвателна промишленост; - Термични електроцентрали; - Производство на текстил и трикотаж; - Производство и ремонт на електронни и електрически изделия; - Животновъдство. В Приложение 2.2.1.3А към ПУРБ са представени тези източници на натиск за ДРБУ към 31.12.2012 г. Техният брой в обхвата на ПТГС е: Искър 57 бр. Ерма 0, Нишава 0, Огоста 6, Западно от Огоста 25, Дунав 36, от които преобладава хранително – вкусова промишленост.

На *Карта 2.2.1.3 към раздел 2 на ПУРБ* са представени заустванията на промишлените отпадъчни води в ДРБУ.

Като дифузни източници на замърсяване на повърхностните води в ПУРБ са определени:- Населени места с над 2 000 е.ж. без изградена или частично изградена канализационна мрежа; - Земеделие и съпътстващите го дейности във водосборната площ: използвана земеделска площ - ИЗП, площи, върху която са приложени торове, площи, върху която са внасяни продукти за растителна защита, складове за продукти за растителна защита;- Животновъдство – брой и гъстота на отглежданите животни; - Добив на подземни богатства; - Ерозия ; - Депата за



отпадъци, които не отговарят на екологичните изисквания; - Атмосферни отлагания; - Транспорт, включително корабоплаване.

Разположението на изградените водноелектрически централи (ВЕЦ) е показано на *Карта 2.2.3.2. към ПУРБ*. Показани са действащите ВЕЦ към края на 2012г., като и местоположенията, за които са издадени разрешителни, но все още няма действащи ВЕЦ. Действащи ВЕЦ има в 44 водни тела. Действащите ВЕЦ в обхвата на ПТГС и ТСИМ са 35 а тези с издадени разрешителни - още 66. Най-голямо натоварване с ВЕЦ в обхвата на ПТГС има в горното и средното течение на р. Искър и в горното течение на Огоста.

***Други установени проблеми при управлението на водите в ДРБУ:***

-Наводнения - За разлика от другите природни бедствия наводненията се поддават в значителна степен на прогнозиране, както по отношение на възникването и разпространението им, така и по отношение на възможните последици. Управлението на риска от наводнения е предмет на самостоятелен план - План за управление на риска от наводнения.

- Интеграция с другите секторни политики - за успешното управление на водите е необходимо обвързването на тези дейности с политиките по корабоплаване, хидроенергетика - ВЕЦ, селско стопанство, устройствено планиране и др.

- Инвазивни неместни видове - Дунавският басейн е силно уязвим към инвазивни видове поради директната връзка с други големи водни тела.

- Адаптиране към климатичните изменения

- Недостиг на вода и засушаване.

Очакваните промени от изменение на климата ще рефлектират главно във величината на оттока, периода на повторение, сезонността, вариация между средни и екстремни стойности; качеството на водите; чувствителността и устойчивостта на екосистемите, местообитанията и/или видовете, подложени на тези промени. Местообитанията, които са вече в уязвими речни участъци, вероятно ще бъдат найчувствителни към променящите се климатични условия. По отношение на области Видин, Монтана и Враца, както и северните части на област София се очаква средна степен на интензивност на климатичните промени.

***Екологичното състояние (Приложение 4.1.2.1 към ПУРБ)***

От всичките 256 повърхностни водни тела, оценка на екологичното състояние е направена на 215 от тях. 41 нови водни тела не са оценени, поради липса на данни от мониторинг. Анализът на резултатите от оценката на екологичното състояние показва, че от 256 общо 17 водни тела - 6,64% са в отлично състояние; 109 са в добро състояние/потенциал т.е.126 тела са в отлично и добро състояние, което представлява общо 42,92%, 57 повърхностни ВТ или 22 % са в умерено състояние/потенциал и другите 32 водни тела - 12,50% - в лошо и много лошо състояние/потенциал.

Обхват на ПТГС и ТСИМ:

Сериозно влошаване на състоянието се забелязва в поречие Малък Искър в участъка след предприятието за добив на медна руда „Елаците мед АД“. Отчита се високо съдържание на метали /мед, манган и алуминий/ и тежки метали /никел и кадмий/ и това дава отражение върху екосистемите.

Водните тела, разположени по основното течение на р. Огоста от извора до устие, вкл. Притокът Мартиновска Огоста, в следствие на промишлени или минни дейности са замърсени с арсен.

Някои от водните тела са в лошо състояние по отношение на измерения биологичен индекс. Такива са водни тела на реките Тимок и Искър в участъка след пречиствателната станция за отпадъчни води (ПСОВ) на гр. София.

#### **Химично състояние**

От оценените 256 повърхностни водни тела на територията на Дунавски район, 165 са в добро химично състояние, 6 са в не достигащо добро и 85 не са оценени. Превишените концентрации на приоритетни вещества над определените стандарти за качество на околната среда (СКОС) в обхвата на ПТГС и ТСИМ се наблюдават в шест повърхностни водни тела, определени в не достигащо добро химично състояние:

В поречие Тимок, ВТ – с код BG1WO100R001 р. Тимок от Брегово до устие- над МДК са никел и кадмий . Замърсяването е извън територията на РБългария.

В поречие Искър, река Владайска- ВТ BG1IS500R1010 - р. Владайска от Владая до вливане в р. Искър, вкл. притоците - Перловска, Суходолска и Слатинска - високо съдържание на трихлорметан;

В поречие Искър, ВТ - BG1IS135R1426 - р. Искър от вливане на р. Владайска до вливане на р. Батулийска при с.Ребово - високо съдържание на - трихлорметан;

В р. Малък Искър - ВТ BG1IS200R1243 -р. Малък Искър от вливане на р. Суха при Етрополе до вливане на приток при с. Малък Искър - замърсяване с тежки метали- никел и кадмий и високи концентрации на мед, цинк, алуминий и манган. Причини – заустване на не достатъчно пречистени промишлени отпадъчни води от предприятието „Елаците мед АД“

Река Дунав, северна граница на България с Румъния, ВТ р. Дунав от границата при Ново село до границата при Силистра, BG1DU000R001 - високи концентрации на трихлорметан.

#### **Биологични елементи за качество/БЕК/**

След прегледа на анализирани биологични елементи за качество (БЕК) - макрозообентос, фитобентос, фитопланктон, макрофити и риби, оценката по БЕК за водното тяло на река Дунав е умерен. Предвид оценката на румънската страна, химичното състояние река Дунав в българо-румънския участък е не достигнато добро състояние.

Макрозообентос. В българският участък на реката не се наблюдават сериозни органични замърсявания. Преобладават пунктовете в добро състояние.

Фитобентос. Всички използвани индекси за оценка намаляват значително стойностите си в долното течение, което е индикация, че вероятно статуса е умерен или лош.

Макрофити. Счита се че Макрофитите не могат да бъдат използвани за оценка, а само за обща информация.

Фитопланктон. Стойностите на хлорофил А дават индикация за много добър статус в българският участък на реката.

Риби. На част от пунктовете в българският участък е имало недостатъчен набор от данни и оценка на статуса не е направена.

Инвазивни видове. По време на проучване са открити много инвазивни видове, като в долното течение на р. Дунав има ниско "био замърсяване" с инвазивни видове.

Общи физико-химични показатели. Резултатите показват, че повечето пунктове са с много добър или добър статус.

Има само случайни превишавания на СКОС главно за никел и олово. За живак и кадмий няма превишаване на тези граници.

Приоритетни и опасни вещества- проучване. Изводът е, че за река Дунав по цялата и дължина няма превишение на нито една от от съществуващите стойности на СКОС за устойчиви органични замърсители във водната биота и в суспендирани твърди вещества / утайки .

### ***Натиск***

#### ***Дифузно замърсяване***

Земеделие. Най-чувствително намаляване на емисиите общ азот се наблюдава в 35 бр. водни тела, в които емисиите за 2010 г. са били над 3,03 кг/ха, а в 2012 г. са намалели до под 0,6 кг/ха. Тези водни тела по поречия в обхвата на ПТГС са:

Поречие Искър – BG1IS100R1024, BG1IS100R1124, BG1IS135R1026, BG1IS135R1126, BG1IS500R011, BG1IS600R1015, BG1IS600R1115, BG1IS600R1215;

Поречие Огоста – BG1OG100R014, BG1OG200R008, BG1OG307R1213, BG1OG307R1313, BG1OG600L015, BG1OG600R007, BG1OG600R1018, BG1OG600R1118, BG1OG700R005;

Поречие Реки западно от р.Огоста - BG1WO300R1108, BG1WO500R011, BG1WO600R1013, BG1WO800R1016;

През 2012 г. стойности на емисии общ фосфор от земеделието намаляват. Това са Реки западно от р.Огоста , водни тела - BG1WO200L003, BG1WO200R004;

Замърсяване от урбанизация. Почти непроменено остава натоварването с фосфор от населени места.

#### ***Точково замърсяване***

За 2012г. не се наблюдава промяна на стойностите на емисии общ азот от точкови източници спрямо 2010г., което в голяма степен се дължи на закъснението в прилагане на основните мерки за изграждане на канализационни системи. Най-високи стойности на емисии общ азот от точкови източници се наблюдават в следните водни тела: Дунав - BG1DU000R001 и Искър - BG1IS135R1426 – 919 т/год .

Емисиите на общ фосфор в басейна на река Дунав произхождат най-вече от селищните системи и ерозията на почвата. Емисиите са намалели с 27% в сравнение с предходния ПУРБ.

#### ***Хидроморфология***

МВЕЦ. . Като най-сериозен източник на хидроморфологичен натиск в Дунавски район се оценява изграждането на МВЕЦ. Най-голямо натоварване с ВЕЦ в обхвата на ПТГС има в горното и средното течение на р. Искър и в горното течение на Огоста. Общият брой на действащите ВЕЦ към 2012 г в обхвата на ПТГС е 35 а на издадените разрешителни за ВЕЦ – 70. С въвеждане на ограничителни мерки в ПУРБ и в Закона за водите, се наблюдава чувствително намаляване на броя на издадените разрешителни за изграждане на нови ВЕЦ. Издадени са 63

броя разрешителни, направени са 4 отказа за издаване на разрешително, 13 броя прекратени разрешителни и 40 изменения в разрешителните.

Наносни отложения. Издадени са 315 броя разрешителни за изземване на наносни отложения, 10 бр. са прекратени, 16 бр. са изменени, постановени са 24 броя отказ за издаване на разрешителни.

Цялостната оценка показва, че хидроморфологичните условия в долното течение на Дунав, където се намира и българският участък са много по-добри отколкото тези в горното течение на реката.

#### Химично замърсяване

В ПУРБ 2009 цялото повърхностно ВТ BG1OG307R013 е оценено в недостигащо добро химично състояние по превишена средногодишна концентрация на олово. При актуализацията на ПУРБ във всички новообразувани ВТ, произлизащи от тялото, не е установено замърсяване с олово. Това са: BG1OG200R1113 - р. Скът от вливане на р. Бързина до вливане в р. Огоста при Сараево ; BG1OG200R1413 - р. Скът от Бъркачево до вливане на р. Бързина ; BG1OG307R1013 - р. Огоста от вливане на р. Рибене при Бели брод до вливане на р. Скът при Сараево; BG1OG307R1213 р. Огоста след язовир Огоста до вливане на р. Ботуня при Бойчиновци ; BG1OG307R1313 р. Огоста от вливане на р. Ботуня при Бойчиновци до вливане на р. Рибене при Бели брод ; BG1OG600R1018 р. Ботуня от вливане на р. Въртешница при Криводол до вливане в р. Огоста при Бойчиновци. . Виж Приложение 4.5.1 от раздел 4 към ПУРБ на ДРБУ.

#### ➤ **Области Перник и Кюстендил (Република България)**

Западнобеломорски район за басейново управление (ЗБРБУ) с център гр. Благоевград на юг и запад граничи съответно с държавните граници на Република България с Република Гърция, Република Сърбия и Република Северна Македония. В области Перник и Кюстендил, Западнобеломорски район обхваща водосборните области на р. Струма,

Площта на водосборния басейн на р. Струма възлиза на 17 300 km<sup>2</sup> и обхваща части от четири балкански държави — Република България, Република Гърция, Република Северна Македония и Република Сърбия. В обхвата на ПТГС той обхваща цялата област Кюстендил, около 80% от област Перник и много малка част от София-област. Във водосбора на р. Струма функционират 33 хидрометрични станции, от които 5 по главната река, а останалите са по притоците ѝ.

За басейна на река Струма в обхвата на ПТГС е идентифицирано едно трансгранично повърхностно водно тяло, което е общо с Република Сърбия. Това е река Драговищица от българо–сръбската граница до вливане в река Струма, с код BG4ST700R019. Тя извира на територията на Република Сърбия, преминава на територията на Република България и се влива в река Струма.

В териториалния обхват на ЗБРБУ са определени 29 СМВТ и не са определени ИВТ.

Кодове и названия на СМВТ, попадащи в обхвата на ПТГС- 15 бр:

11 BG4ST500L1004 ЯЗОВИРИ КАРАГЪОЛ И КАЛИН

12 BG4ST500L1006 язовир Стойковци

17 BG4ST600R1032 р. Джерман от кота 1052 м. с притока си р. Валявица и части от левите си притоци р. Фудина (от кота 900 м.) и р. Горица (от кота 814 м.) до град Дупница

18 BG4ST700L1002 ЯЗОВИР ДРЕНОВ ДОЛ

19 BG4ST700R021 р. Струма от вливане на р. Соголянска Бистрица до вливане на р. Елешница

20 BG4ST700R1020 р. Соголянска Бистрица от кота 1195 м. до вливане в р. Струма

21 BG4ST700R1023 р. Новоселска от изворите до вливане в р. Струма

22 BG4ST900L014 ЯЗОВИР ИЗВОР

23 BG4ST900L1001 ЯЗОВИР СТУДЕНА

24 BG4ST900L1005 ЯЗОВИР ДЯКОВО

25 BG4ST900L1008 ЯЗОВИР ДОЛНА ДИКАНЯ

26 BG4ST900L1010 ЯЗОВИР ПЧЕЛИНА

27 BG4ST900L1012 ЯЗОВИР ЧОКЛЪОВО БЛАТО

28 BG4ST900R015 р. Орочачка (Косматица) от яз. Извор до вливане в р. Струма

29 BG4ST900R1009 р. Арката от яз. Долна Диканя до вливане в р. Струма.

#### ***Екологично състояние на повърхностните ВТ***

От всички 183 повърхностни водни тела в ЗБРБУ, оценка на екологичното състояние в ПУРБ е направена за 178 водни тела, а 5 повърхностни водни тела са в неизвестно екологично състояние. Анализът на резултатите от оценката на екологичното състояние/потенциал на повърхностните водни тела показва, че 11 водни тела - 6% са в отлично състояние/максимален потенциал, 103 тела - 56 % са в добро състояние/потенциал, 51 водни тела - 28% са в умерено състояние/потенциал, 8 водни тела - 4 % са в лошо състояние/потенциал и 5 водни тела - 3 % са в много лошо състояние/потенциал. В обхвата на ПТГС са установени 7 бр. повърхностни ВТ в лошо и много лошо екологично състояние/потенциал.

Най-честите причини за влошено екологично състояние на повърхностните водни тела в области Перник и Кюстендил в ЗБРБУ са: превишенията на нормите за добро екологично състояние по показателите, свързани с кислороден режим – разтворен кислород, наситеност с кислород, БПК<sub>5</sub> – свързани с органично замърсяване от непречистени битови и промишлени отпадъчни води; превишения на нормите за добро екологично състояние по отношение на биогенни вещества – амониев азот, нитратен азот, нитритен азот, свързани с биогенно замърсяване от непречистени битови отпадъчни води и дифузно замърсяване от селскостопански дейности – земеделие и животновъдство; установени превишения на СКОС за следните специфични замърсители – мед, цинк, цианиди, по-рядко желязо и манган – свързани с нерегламентирани зауствания на непречистени битови и промишлени отпадъчни води; влошени стойности на индикативните БЕК.

#### ***Химично състояние на повърхностните ВТ***

От общо 183 повърхностни водни тела в Западнобеломорски район, 63 водни тела – 34,4 % са в добро химично състояние, 3 водни тела – 1,6 % са оценени в недостигащи добро химично състояние и 117 водни тела – 64 % не са оценени и са определени в неизвестно химично

състояние. Превишени средногодишни концентрации на приоритетни вещества над СКОС се наблюдават в три повърхностни ВТ в обхвата на ПТГС – Кюстендилска област, определени в лошо химично състояние, а именно:

- ВТ с код BG4ST700R1020, р. Соволянска Бистрица от кота 1195 м. до вливане в р. Струма -измерени са високи СГС-стойности, превишаващи СКОС за приоритетните вещества кадмий и олово. Замърсяванията са в резултат на стари, вече приключили промишлени дейности в района за добив и обогатяване на цветни руди;

- ВТ с код BG4ST900R1009, р. Арката от яз. Долна Диканя до вливане в р. Струма. Измерени са високи средногодишни стойности (СГС), превишаващи СКОС за приоритетните вещества никел и олово. Източник на това замърсяване е недостатъчно пречистване на зауствани промишлени отпадъчни води;

- ВТ с код BG4ST700R1022, р. Глогошка (Банщица) от кота 1160 м. до вливане в р. Струма. Измерени са високи СГС, превишаващи СКОС за приоритетните вещества никел, кадмий и олово. Източник на това замърсяване е недостатъчно пречистване на зауствани промишлени отпадъчни води в района на град Кюстендил.

### ***Натиск***

В ПУРБ за втория планов период са определени потенциалните категории натиск върху повърхностните води: натиск от точкови източници на замърсяване; натиск от дифузни източници на замърсяване; натиск от физични изменения/хидроморфологичен натиск; натиск от климатични изменения.

### ***Точкови източници***

Като точкови източници на замърсяване в ЗБРБУ са идентифицирани:

Зауствания на битови отпадъчни води от: - Градски пречиствателни станции за отпадъчни води на населени места с над и под 2000 еквивалент жители - Градски канализационни мрежи на населени места с над и под 2000 е.ж. Локални пречиствателни станции за битови отпадъчни води.

Зауствания на промишлени отпадъчни води от всички обекти от Приложение № 5 на Наредба № 6/2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти в териториалния обхват на ЗБР.

На територията на ЗБРБУ са идентифицирани 8 броя обекти, от които 4 бр. обекти са класифицирани като предприятия/съоръжения с висок и 4 бр. обекти с нисък рисков потенциал по Закона за опазване на околната среда (ЗООС). Засегнати са 8 бр. водни тела, всичките в поречие Струма. Подробна информация е представена в *таблица № 2.2.1.в, раздел 2 на ПУРБ*.

В обхвата на ПТГС са идентифицирани 28 значителни точкови източници на замърсяване (*Виж прил 2.2.1.а, 2.2.1.б, към ПУРБ – карти*).

Като дифузни източници на замърсяване на повърхностните води в Западнобеломорски район са определени и разгледани: Депата за отпадъци, Населени места под и над 2000 е.ж. без изградена или частично изградени канализационна мрежа във водосборната площ на поречието; които не отговарят на екологичните изисквания; Земеделие и съпътстващите го дейности във водосборната площ на повърхностното водно тяло/поречие/ЗБРБУ; - ИЗП, върху която са приложени торове, внасяни са препарати за растителна защита, складове за препарати за



растителна защита, животновъдство, добив на подземни богатства, ерозия, ползването на земята, риборазвъждане, туризъм и рекреация, минали дейности, атмосферни отлагания. транспорт. 87 % от телата са без значим дифузен натиск. Повърхностни ВТ с идентифициран значим натиск от дифузни източници в обхвата на ПТГС са 10 броя.

#### Хидроморфология

Основните дейности, генериращи хидроморфологичен натиск върху водните тела в Западнобеломорски район за басейново управление са: - водовземане; -морфологични изменения, в т.ч. изграждане на съоръжения за защита от наводнения; -изземване на наносни отложения; регулиране на оттока; -производство на електроенергия чрез малки ВЕЦ. Водни тела с установен значим хидроморфологичен натиск в ПТГС са 12 бр. Това са:

BG4ST600R037 р. Отовица от изворите до вливане в р. Джерман,

BG4ST600R1032 р. Джерман от кота 1052 m с притока си р. Валявица и части от левите си притоци р. Фудина (от кота 900 m) и р. Горица (от кота 814 m) до град Дупница,

BG4ST700R021 р. Струма от вливане на р. Соголянска Бистрица до вливане на р. Елешница,

BG4ST500R1242 р. Елешница от изворите до кота 1005 m,

BG4ST700R1020 р. Соголянска Бистрица от кота 1195 m до вливане в р. Струма,

BG4ST700R1023 р. Новоселска от изворите до вливане в р. Струма,

BG4ST900R1009 р. Арката от яз. Долна Диканя до вливане в р. Струма,

BG4ST900R015 р. Оролачка (Косматица) от яз. Извор до вливане в р. Струма,

BG4ST500R1041 р. Манастирска и р. Илийна от изворите до вливане в р. Рилска,

BG4ST500R1042 р. Рилска от вливане на р. Манастирска и р. Илийна до вливане на р.

Шарковица,

BG4ST600R038 р. Дупнишка Бистрица от изворите до кота 740 m,

BG4ST600R1031 р. Джерман с левия си приток р. Скакавица до кота 1052 m.

Анализът показва, че най-значим хидроморфологичен натиск в ЗБР се явява регулирането на оттока чрез изградени МВЕЦ. Като неподходящи и забранени речни участъци за изграждане на ВЕЦ в обхвата на ПТГС са определени 39 участъци.

#### Инвазивни видове

Отделни инвазивни видове са установени при мониторинг в Западнобеломорски район, без да са обект на целенасочено изследване. От животинските видове това са: - *Lepomis gibbosus* -слънчева рибка; - *Salvelinus fontinalis* -сивен; - *Oncorhynchus mykiss* - дъгова пъстърва; *Salmo trutta fario* -балканска пъстърва; - *Dreissena polymorpha* -мида зебра. От инвазивните растителни видове са установени: - *Elodea canadensis* и *Elodea nuttallii* -водна чума, извън ПТГС - в яз. Допсат. Натискът е нисък.

#### Климатични промени

Прогнозите за интензивност на климатичните промени в Западнобеломорски район е за ниво „слаба“ за периодите 2013-2042 г. и 2021-2050 г. За периода 2071-2100 г. същият сценарий показва висока интензивност на климатичните изменения за горното течение на река Струма и

средна за останалите части на района. ВТ с по-добро състояние се счита, че са по-малко застрашени от нарушения, свързани с климатични промени. В горното течение на р. Струма прогнозата за изменение на оттока е пролетният отток да намалее до -3%, летният до -24 %, есенният до -9%, а зимният отток да се измени незначително.

Съгласно ПУРБ 2016-21 на БДЗБР, раздел 2 стр 83, в България през следващите десетилетия се очаква затопляне и редуциране на валежните количества, особено през топлото полугодие. Възможни последици от засушаването са: невъзможност за задоволяване на нуждите от вода; увеличена концентрация на замърсители; повишена мътност; влошаване качествата на пресните води; въздействие върху влажни зони; пресъхване на водни тела в района; унищожаване на речна и крайречна флора и фауна; риск от горски пожари и др.

### ➤ **Окръзи в Република Сърбия**

В Република Сърбия са отделени три водосборни басейна: Черноморски, Източно-Беломорски и Адриатически. По – големи части от ПТГС окръзи - *Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински* попадат в Черноморския басейн и много малки части - в Беломорския.

**Черноморският басейн** е най-голям в Република Сърбия и обхваща 92,6%. Река Дунав е с площ на водосбора около 801.463 km<sup>2</sup> и среден дебит при вливане в Черно море около 6.500 m<sup>3</sup> /s.

Другите реки в този басейн са Тимок, Велика Морава, Западна Морава и Южна Морава. Южна морава с площ 15.696 km<sup>2</sup>.

В обхвата на ПТГС и ТСИМ - окръзи - *Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински* , най -значим приток е р. Нишава, извираща от Република България. В нея се вливат още реките Ветерница, Ябланица, Пуста река и Топлица, също в обхвата на ПТГС. Тимок се състои от Бели, Търговишки, Свърлижки и Черни Тимок. Тимок е погранична река с Република България.

**Беломорският басейн** обхваща само 2,14%. В този басейн попадат реките: Драговищица, Пчиня и Лепенац, попадащи изцяло в ПТГС. Драговищица се състои от два притока при Босилеград, след което навлиза в България. Пчиня е ляв приток на Вардар. Нейният водосбор е около 468 km<sup>2</sup> на територията на Република Сърбия.

Тимок и Нишава имат най-голям отток през март и април а най-малък, август и септември.

Велика, Южна и Западна Морава, както и Тимок, Нишава, Пчиня и Драговищица са най-водни март и април, а най-сухи – август и септември.

### **Водни тела**

В Плана за управление на водите са определени общо 3 216 водни тела на територията на Република Сърбия. В обхвата на ПТГС и ТСИМ водните тела са 939 или около 30 %.

Реки. Определени са ВТ с водосбор повече от 10 km<sup>2</sup> . Общият брой на ВТ е 3 216, а дължината им- 8 450 km.

Езера. Определени са три естествени езера, по големи от 0,5 km<sup>2</sup> и трите извън ПТГС.

Повърхностните ВТ са представени на *фиг. II-8 от Плана за управление на водите на Република Сърбия.*

### **СМВТ и ИВТ**

От 2 820 водни тела 2 454 са естествени водна тела, 218 са вероятно СМВТ, а 148 са ИВТ - Таблица II.6 от *Плана за управление на водите на Република Сърбия.*

В Черноморския басейн са определени общо 2 391 бр. повърхностни ВТ, от тях - СМВТ са 216 бр. и ИВТ - 148 бр. В Беломорския басейн са определени общ брой 63 повърхностни ВТ, от тях СМВТ са 2 и ИВТ – 0.

Сред категорията повърхностни ВТ в обхвата на ПТГС преобладават естествените, малко са СМВТ – 31 бр и само едно тяло е ИВТ. Фиг II- 9 *Плана за управление на водите на Република Сърбия.*

### **Значителен натиск**

#### Население

Населението в Република Сърбия живее в 4 722 населени места с население от няколко до повече от 200 000 жители. Понастоящем 56% от цялото население е включено към канализационна система - около 3,9 милиона, или около 300 000 000 m<sup>3</sup> отпадъчни води: 69% от домакинствата, около 19% от индустрията и около 12% от други дейности. Около 7 милиона жители в Република Сърбия приблизително 5,7 милиона живеят в 398 агломерации, които са в съответствие с Рамковата директива за водите (РДВ).

Броя на населението в седемте окръга в ПТГС, както и броя на населението, включено към канализация на населено място е следния:

Бор – 78 171; 68 088

Зайчар – 77 314; 61 060

Ябланица – 134 907; 94 600

Нишава – 293 335; 241 954

Пирот – 71 178; 62 674

Пчиня – 147 445; 94 019

Теплице – 59 392; 46 095

#### Индустрия

Делът на емисиите от индустриални отпадъчни води не представлява значителен процент. Значителен брой предприятия притежава собствена ПСОВ. Най- развитите дейности в Република Сърбия са: производство и преработка на храни, производство на метали и производство на строителни материали. В Република Сърбия 227 индустриални оператери, задължени да имат комплексно разрешително (КР), като досега са издадени 26 разрешителни от Министерството на опазване на околната среда. Точките на изпускане на битовите и промишлените канализации в обхвата на ПТГС са показани в източник: ОВП „Србијаводе“. Това са: Градски отпадъчни води без пречистване - 27; Градски отпадъчни води с пречистване - 9; Индустриални отпадъчни води -27.

Заедно с изпускането на промишлени отпадъчни води, замърсяването на повърхностните ВТ произтича и от земеделието, мините и санитарните депа. Република Сърбия има около 200 активни рудника и около 250 изоставени депа с минни отпадъци. В обхвата на ПТГС това са районите на: Бор, Грот – Враня, Босилеград.

#### Депа за отпадъци

В Република Сърбия са разположени 164 депа, от които 25 депа са на разстояние по -малко от 50 м. от водни обекти, като от тях 14 депа са практически на брега или в коритата.

В обхвата на ПТГС преобладават градски и крайградски терени, минни терени – Бор - Майданпек и индустриални терени – Кладово, Неготин, Бор, Зайчар, Ниш, Пирот, Лесковац, Враня. Земеделие

Земеделието и ползването на земята са едни от главните източници на емисии в Република Сърбия. Тук се включват прекомерно използване на торове и пестициди, неподходящи складове и лоша земеделска практика.

Според преброяване от 2012 г. в 82 общини има ферми с 20 000 пилета, 129 общини има ферми за говеда с 200 глави и 40 общини със свинеферми от 2000 свине. По - голямата част от територията на ПТГС заемат терени с по- малко от 2 животински единици, по долините на големите реки – Нишава и Южна Морава са от 2 до 10 животински единици и само на отделни места – в районите на Крушевац, Враня и Пирот - от 10 до 25 животински единици. Големите ферми са само четири – при Зайчар, Димитровград, Лесковац и Ниш. . Виж фиг. III - 6 от *Плана за управление на водите на Република Сърбия*.

Натиск от органично замърсяване. Анализ е извършен на 2 816 повърхностни ВТ, като около 40% повърхностни ВТ – 1 133 бр са изложени на значително въздействие. Анализът на натиска показва, че доминантни са източниците население и индустрия - около 78% . В обхвата на ПТГС преобладават територии от първи клас – по – малко от 2,5 кг/ха за година и втори клас – 2,5 -7,5 кг/ха за година. Фиг III- 10 от *Плана за управление на водите на Република Сърбия*.

Натиск от нутриенти. Анализ е извършен за 2 816 повърхностни ВТ, като 35% повърхностни ВТ – 971 бр. са изложени на значително въздействие. Концентрирани източници са агломерации с повече от 2 000 еквивалент жители. Най -важен дифузен източник е използването на земята. С най голям принос е замърсяването от точкови и дифузни източници на населението, следвано от земеделието и животновъдството.

Натиск от приоритетни и приоритетни опасни вещества. От 2 816 анализирани повърхностни ВТ са идентифицирани само 61 бр., които имат „възможно значително“ или „значително“ въздействие. В обхвата на ПТГС изцяло преобладават районите с много ниско и само в отделни части – средно въздействие. Фиг III- 19 от *Плана за управление на водите на Република Сърбия*.

Емисиите от индустрията са оценени като главен източник на опасни вещества. За басейните в Република Сърбия все още не са идентифицирани басейните със специфични замърсители. Индустриалните повърхности, мините и депата за минни отпадъци са анализирани като дифузни източници на замърсяване. В обхвата на ПТГС преобладава ниския индекс на

емисии. ВТ с потенциално значим риск от слабо замърсяване с пестициди /среден индекс/ има в долината на река Морава и при Неготин.

#### Хидроморфоложки промени

Тук се включват: Изграждане на язовири и водохранилища, системи за отводняване, речни регулации и насипи, изменение на ползването на земята и крайбрежието, добив на баластра, водовземане.

Идентифицирани са три ключови компоненти на хидроморфоложките промени, които са съотносими към басейните в Република Сърбия: а) хидроложки режим и промяна на протока, б) надлъжен континуитет на реката, прекъсване и промяна в динамиката на седиментите, с) морфоложки условия.

Хидроложки режим. Тук спадат формиране на водохранилища, водовземане, променен режим на оттока - язовири, ВЕЦ и системи за отводняване. В Република Сърбия има 72 повърхностни ВТ със значително въздействие от акумулации или 2,3% от повърхностни ВТ. В обхвата на ПТГС и ТСИМ засегнатите водни тела са Дунав, Моравица, Расина, Височица, Пуста река, Ветерница, Власина.

Водовземане. Водовземане се извършва на 17 места за водоснабдяване, 31 места за индустрията, 45 места за напояване и 120 места за ВЕЦ, като значително въздействие са оценени за 70 повърхностни ВТ в Република Сърбия. В обхвата на ПТГС няма значителни водовземания.

За нуждите на Водната Стратегия на Република Сърбия, в обхвата на ПТГС и ТСИМ са анализирани нуждите от питейна вода за населението и се предвиждат нови водовземания от: 1.Тимошка регионална система чрез водохранилище на Черни Тимок – „Боговина“. От тази система може да се водоснабдяват общини: Бор, Заечар, Болевац, Неготин и Княжевац. 2. Долноюжноморавско – в обхвата на „Водопривредне основе Републике Србије“ е предвидено да се снабдяват с вода подсистемите: Власинска, Ябланичка, Топличка, Нишавска и Моравичка. 3. Горноюжноморавско – в обхвата на „Водопривредне основе Републике Србије“ е предвидено тази система да се основава на изграждане на акумулация „Власинско језеро” на река Власина, „Лисина” на Божичка река, „Првонек” на Банска река и евентално бъдещо водохранилище на река Пчиня.

Прекъснатост. В Република Сърбия съществуват многобройни язовири/барииери – заедно с 22 големи язовира има 160 язовира/барииери за различни цели, 120 язовира/барииери за мини ВЕЦ, барииери за рибарници и около 400 прегради против буйни потоци. Значителен натиск има на 272 повърхностни ВТ, или 8,9% от всички природни и ИВТ.

Изземване на наноси. В Република Сърбия речните наноси се добиват предимно за подобряване на водния режим, докато комерсиалния добив има второстепенно значение. Така дейността става средство за обезпечаване на необходимия проточен капацитет на коритото. Проблем представлява неконтролирания добив на наноси от малки и средни потоци. Значителен натиск е налице в 4 водни тела, което е само 0,1% от повърхностните ВТ и вероятни ИВТ.

Морфоложки промени. Морфоложките промени са с цел защита от наводнения, плаване, хидроенергия, урбанизация и земеделие. Регулационните дейности представляват значителен

натиск, когато засягат повече от 40% от повърхностните ВТ. Крайбрежният пояс се променя, особено за урбанизация и земеделие.

Меандриране. Меандрирането на природните потоци допринася за природното богатство и структурата на биотопа. Известно е че 6,3% от естествените и вероятните ИВТ (194 от 3 068) имат значително изменение.

Хидроморфоложките промени са обобщени на фиг. III- 22 и показани на фиг. III - 23 от *Плана за управление на водите на Република Сърбия*. В обхвата на ПТГС преобладават: водоземанията -48 бр, прегради и каскади – 71 бр, язовири, прегради и стени – 118, регулации - 32. Малък е натиска от добив на баластра - 1, рибарници – 13, диги – 7 бр и дренажи - 11.

#### **Качество на седиментите**

Най-високи концентрации на тежки метали в обхвата на ПТГС са измерени, както следва: - цинк и олово в Борска река на профила Слатина, - мед в река Велики Тимок на профила Чоконар, Пестициди са измерени в речните седименти от река Расина на профила Лепенац, а в река Западна Морава и Нишава – концентрации на дихлородифенилтрихлороетан. В речните седименти на Бели Тимок на профила Зайчар присъстват пестициди триазин (тербутрин, тербултилазин, дестилтербулилазин, метолахлор) без да надхвърлят максималните допустими концентрации.

#### **Инвазивни видове**

Водните екосистеми на Република Сърбия особено в северните, низинни части са с голям натиск от биологична инвазия. Дунав е дял от южния европейски коридор за инвазия. Броят на алохтониите видове по таксони във водите на Република Сърбия е даден по – долу: Алга – 2бр; Водни макрофити >10 бр; Земноводни 26 бр.; Риби 26 бр. ; Паразити – неизвестен брой. Високото ниво на натиск от инвазивни видове е оценен като „силен“ до „много силен“ на основата на индекс, предложен за ползване в басейна на Дунав и големите сръбски реки Дунав, Сава, Тиса, Тамиш и Велика Морава, включително в обхвата на ПТГС, както и Сава, Тиса, Тамиш и Велика Морава – извън ПТГС.

#### **Наводнения**

Оценено е че от наводнения потенциално са застрашени около 18% от територията на Република Сърбия, най-вече крайбрежието на Дунав и Тимок в обхвата на ПТГС, както и Тиса и Сава, по-слабо Морава, Дрина, Колубар, и др, извън ПТГС. Установена е корелация между качествата на водите и наводненията: положителни – понижаване на концентрациите на замърсители, самопречисване и отрицателни, каквито са мобилизация на вещества от седиментите, извличане на нутриенти и замърсяване от унищожени постройки, хвостохранилища, депа за отпадъци и др.

#### **Засушаване**

Намаляването на оттока се отразява негативно на екологичното състояние тъй като на значителен брой растения и животни е необходим определен воден режим. Анализ на индекса на сушата показва че тренда на нарастване честотата на сушата започва от края на 1980-те години и че от края на 19-ти век и че този показател е най -висок през последните десетилетия.

#### **Климатични промени**



Трендът на нарастване на средните годишни температури в Република Сърбия е по-висок от тренда на нарастване на средните глобални температури, особено след 1980 годин. Средният тренд на понижение на средногодишния отток в Централна Сърбия е около 20-25% на 100 година. Най-малки са промените в югозападната част на Република Сърбия, а най-големи в източната – в обхвата на ПТГС. Заедно с това се очаква, през втората половина на 21 век средните годишни валежи да започнат да намаляват и в края на 21 век централна и особено южна Сърбия в обхвата на ПТГС ще доживее най-голямо намаление на валежите – до повече от 10% в сравнение с периода 1986-2005.

### **Екологично състояние**

#### Реки.

На основата на мониторинга за биоложки параметри, екологичният статус е оценен на около 800 ПВТ. Чрез групиране са дефинирани 1070 групи повърхностни ВТ -фиг. VI.2 от *Плана за управление на водите на Република Сърбия*. Като цяло резултатите показват че от 1062 ПВТ отличен екологичен статус имат 273 (26%) повърхностни ВТ, а добър - 220 (21%) повърхностни ВТ. Умерен статус имат 297 повърхностни ВТ или 28%. Слаб статус имат 181 повърхностни ВТ-17%, а 91 - 8% повърхностни ВТ имат лош статус. Фиг VI.3 от *Плана за управление на водите на Република Сърбия*. В обхвата на ПТГС приблизително по равно са повърхностни ВТ с отличен, добър и умерен статус, както и с неизвестен статус. По-малко са застъпени телата със слаб и лош статус.

Езерата и водоохранилищата са класифицирани като вероятно СМВТ и ИВТ. Екологичният им потенциал не е оценен.

#### **Химическо състояние.**

За много приоритетни и приоритетни опасни вещества в повърхностни ВТ замърсяването е слабо или отсъства. То е локално, свързано с минната дейност или от горене, както и от земеделието - пестициди и хербициди. Други 153 органични вещества произтичат от домакинства, болници, индустрия. От общ брой 185 повърхностни ВТ, които се наблюдават 107 бр. имат добър химичен статус, 78 бр. нямат добър статус. С непознат химичен статус са 3031. В обхвата на ПТГС са установени 41 броя водни тела в добро химическо състояние и 11 броя в лошо състояние а останалите са в неизвестно състояние – фиг 4.9 от *Плана за управление на водите на Република Сърбия*.

За 2018 г. ПВТ в обхвата на ПТГС са в много добро и добро състояние по отношение на азот, амоний и нутриенти. По ортофосфат има и умерено състояние. В р. Тимок са установени над максимално допустимите концентрации никел и кадмий. Устойчиви органични химикали не са надхвърлили максималните допустими концентрации, виж Годишен доклад за околната среда на Република Сърбия – фиг 43-53 и таблици 3-5. Приложение 12 - Екологично състояние на ПВТ в Република Сърбия и Приложение 13 - Химично състояние на повърхностни ВТ в Република Сърбия от *Плана за управление на водите на Република Сърбия*.

### **Качество на питейните води.**

Физико- химични и микробиологични недостатъци на водата за пиене не са установени в около 50% от централните водопроводни систем и най -вече в централна Сърбия - 65-70%. Проблемът с лошото качество на водата присъства най – вече в малките системи, докато в големите то е в границите на максимално допустимите концентрации. Проблемът с недостатъчната защита на водоизточниците присъства, независимо от големината на системата вкл. в обхвата на ПТГС. *Стратегия за управление на водите в Република Сърбия до 2034г.*  
Таблица 17.

Съгласно Годишен доклад за околната среда на Република Сърбия за 2018 г. основни изводи за питейните води, вкл и в обхвата на ПТГС са: 1) Подходящо физико-химично и микробиологично състояние имат 61% от обществените водопроводи в градовете и 15,6% от водопроводите имат и двата недостатъци; 2) физико-химични недостатъци имат 26,6% от обществените водопроводи в градовете; 3) микробиоложки недостатъци имат 27,9% обществени водопровода в градовете.

Съгласно Плана за пространствено развитие на Република Сърбия значително въздействие върху околната среда, вкл. в обхвата на ПТГС имат: - Ползване на земеделски земи и земеделието и рибарството; - Използване на природни ресурси, гори и ловът; - Ползване на водостопанската инфраструктура; - Минерални суровини и минно дело; - Туризмът; - Транспорт и комуникации; - Енергетика и енергийна инфраструктура; - Управление на околната среда; - Управление на отпадъците; - Устойчиво ползване на природните ценности и културни ценности.

### **Б. Подземни води**

#### **➤ Области в Република България**

##### **ДРБУ**

Предвид етажното разположение на водоносните формации в редица райони и без да се следва строга стратиграфска последователност контурите на подземните водни тела са разположени в 8 слоя за цялата територия на Република България, които на територията на БДДР се представят в 6 слоя.

В резултат от присъединяването и обединяването на някои от прехвърлените от Черноморски район за басейново управление тела към подземни водни тела на ДРБУ, за първия ПУРБ е извършено ново разпределяне на подземните водни тела (ПВТ) по слоеве, както следва:

- първи слой – кватернерни и неогенски водоносни хоризонти с порови води
- втори слой – неогенски водоносни хоризонти с порови води
- трети слой – неогенски водоносни хоризонти с карстови и карстово-порови води
- четвърти слой – горно-кредни водоносни хоризонти
- пети слой – водоносни хоризонти от триас-юра-креда
- шести слой – горна юра – долна креда - Малм-валанжски водоносен хоризонт.

Чрез прилагане на подхода за характеризирането е извършена първоначална и допълнителна характеристика на ПВТ. За всяко ПВТ е определен код, наименование, критерии за очертаване, редица геоложки и хидрогеоложки показатели, вкл. и връзката със сухоземните и

водоземните екосистеми. Стратиграфията на всяко ПВТ е залегна в самото име на тялото. Съответните обработени данни са посочени в Приложение 1.3.2.1 на ПУРБ.

В Таблица 2.1.3.Б-1 са дадени някои основни характеристики на подземните води в ДРБУ.

**Таблица 2.1.3.Б-1 Подземни водни тела в ДРБУ**

№ по ред	Име на ПВТ	Код на ПВТ	Тип на ПВТ	Площ на ПВТ	Естествени ресурси на ПВТ	Разполагаеми ресурси	Разрешени водни количества
				км <sup>2</sup>	л/с	л/с	л/с
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Порови води в Кватернера - Брегово-Новоселска низина	BG1G0000QAL001	б/н	1,374	488	488	73
2	Порови води в Кватернера - Видинска низина	BG1G0000QAL002	б/н	2,014	1106	1104	418
3	Порови води в Кватернера - Арчар-Орсойска низина	BG1G0000QAL003	б/н	489	347	347	142
4	Порови води в Кватернера - Цибърска низина	BG1G0000QAL004	б/н	186	114	114	0
5	Порови води в Кватернера - Козлодуйска низина	BG1G0000QAL005	б/н	393	156	156	387
6	Порови води в Кватернера - Островска низина	BG1G0000QAL006	б/н	251	111	111	44
7	Порови води в Кватернера - Карабоазка низина	BG1G0000QAL007	б/н	2,221	649	647	69
8	Порови води в Кватернера - Беленско-Свищовска низина	BG1G0000QAL008	б/н	1,881	634	634	830
9	Порови води в Кватернера - Вардим-Новградска низина	BG1G0000QAL009	б/н	336	230	230	254
10	Порови води в Кватернера - Бръшлянска низина	BG1G0000QAL010	б/н	2,178	1014	1014	294
11	Порови води в Кватернера - Попинско-Гарванска низина	BG1G0000QAL011	б/н	200	82	82	31
12	Порови води в Кватернера - Айдемирска низина	BG1G0000QAL012	б/н	401	725	725	420
13	Порови води в Кватернера - р. Лом	BG1G0000QAL013	б/н	1,496	474	461	41

**Доклад за екологична оценка**  
*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемаческа помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

14	Порови води в Кватернера - р. Цибрица	BG1G0000QAL014	б/н	630	135	135	33
15	Порови води в Кватернера - р. Огоста	BG1G0000QAL015	б/н	2,504	808	790	55
16	Порови води в Кватернера - р. Скът	BG1G0000QAL016	б/н	1,098	252	247	37
17	Порови води в Кватернера - р. Искър	BG1G0000QAL017	б/н	3,508	1497	1395	163
18	Порови води в Кватернера - р. Вит	BG1G0000QAL018	б/н	1,888	648	615	419
19	Порови води в Кватернера - р. Осъм	BG1G0000QAL019	б/н	3,663	1000	913	151
20	Порови води в Кватернера - р. Янтра	BG1G0000QAL020	б/н	4,740	970	929	154
21	Порови води в Кватернера - р. Русенски Лом и притоците	BG1G0000QAL021	б/н	1,444	379	362	134
22	Порови води в Кватернера - р. Суха	BG1G0000QAL052	б/н	432	57	56	9
23	Порови води в Кватернера - р. Росица в Севлиевската кот	BG1G0000QAL022	б/н	560	105	100	35
24	Порови води в Кватернера - между реките Лом и Искър	BG1G0000QPL023	б/н	28,866	1930	1734	54
25	Порови води в Кватернера - между реките Искър и Вит	BG1G0000QPL024	б/н	7,667	377	301	50
26	Порови води в Кватернера - между реките Вит и Осъм	BG1G0000QPL025	б/н	9,989	869	721	151
27	Порови води в Кватернера - между реките Осъм и Янтра	BG1G0000QPL026	б/н	19,765	1512	1399	131
28	Порови води в Кватернера - Врачански пороен конус	BG1G00000QP027	б/н	701	142	138	24
29	Порови води в Неоген-Кватернера - Ботевградска долина	BG1G00000NQ028	б/н	1,479	225	204	52
30	Порови води в Неоген-Кватернера - р. Нишава	BG1G00000NQ029	б/н	669	164	159	5
31	Порови води в Неоген-Кватернера - Софийска долина	BG1G00000NQ030	б/н	10,885	1482	1405	993
32	Порови води в Неоген-Кватернера - Самоковска долина	BG1G00000NQ031	б/н	1,704	380	372	0
33	Порови води в Неоген-Кватернера - Знеполска долина	BG1G00000NQ032	б/н	419	91	83	0
34	Порови води в Неогена - Софийска котловина	BG1G000000N033	н	10,885	400	400	377
35	Порови води в Неогена - Ломско-Плевенска депресия	BG1G00000N2034	н, б/н	30,725	1696	1676	130

**Доклад за екологична оценка**  
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

36	Порови води в Неогена - район Русе - Силистра	BG1G00000N1035	б/н	17,432	881	871	18
37	Карстови води в Ломско- Плевенската депресия	BG1G00N1BP0036	н	65,739	4204	4131	362
38	Карстово-порови води в Неоген - Сармат - Добруджа	BG1G00000N049	б/н	32,477	4807	4803	37
39	Карстови води в Ломско-Плевеския басейн	BG1G0000K2M047	н	20,080	940	905	48
40	Карстови води в Предбалкана	BG1G0000K2S037	б/н	14,860	5027	4823	6
41	Пукнатинни води в района на р.Ерма и р.Искър	BG1G00000K2038	б/н	21,080	816	692	62
42	Карстови води в Горно-Малинския масив	BG1G00000K2039	б/н	490	200	192	8
43	Карстови води в Ловеч-Търново	BG1G00000K1040	б/н	13,852	2578	2445	34
44	Карстови води в Русенската формация	BG1G0000K1B041	б/н	66,260	11223	11136	1061
45	Карстови води в Разградска формация	BG1G000K1HB050	б/н	49,281	3730	3627	131
46	Карстови води в Мраморенск	BG1G000K1AP043	б/н	718	206	203	18
47	Карстови води в Западния Балкан	BG1G0000TJK044	б/н	33,687	5798	5661	37
48	Карстови води в Централния Балкан	BG1G0000TJK045	н	94,068	10246	9495	78
49	Карстови води в Годечкия ма	BG1G00000TJ046	б/н	18,337	4912	4752	40
50	Карстови води в Малм-Валанжския басейн	BG1G0000J3K051	н	131,04 5	4294	4242	648

Забележка: В колона 4: н – напорен; б/н – безнапорен

Информацията за връзката ПВТ с повърхностни води и степента на връзката

Определянето на степента на взаимодействие между подземните и свързаните с тях повърхностни води за територията на ДРБУ е определена при разработването на обществена поръчка на тема : „Определяне праговете на замърсяване на подземните води и разработване на класификационна система за химичното състояние на подземните водни тела“ за първия ПУРБ 2010-2015г.

За оценката на степента на взаимовръзка между повърхностните и подземните води, е разработена конкретна методика подробно описана в темата.

В резултат на прилагането на методиката степента на взаимовръзка (Кв) се оценява въз основа на следната градация :

0% ≤ Кв ≤ 30% - ниска;

30% ≤ Кв ≤ 70% - средна;

70% ≤ Кв ≤ 100% - висока.

За територията на ДРБУ е определена посоката и степента на взаимовръзка за първите от повърхността ПВТ с повърхностните води. Информацията е представена в *Приложение 1.3.2. на ПУРБ - първоначално и допълнително характеризирани на ПВТ, в допълнителното характеризирани - колона 16 и 17.*

#### Трансгранични подземни водни тела в ДРБУ

На територията на ДРБУ като трансгранични с Румъния са определени 2 броя ПВТ, разположени в слой 3 и слой 6, както следва:

- „Карстово-порови води в Неоген - Сармат – Добруджа” с код BG1G000000N049 (международен код BG02/R02);
- „Карстови води в Малм-Валанжския басейн” с код BG1G0000J3K051 (международен код BG04/R04).

При разделянето на ПВТ между ДРБУ и Черноморски район за басейново управление през 2009 г е допусната техническа грешка, изразяваща се в застъпване на части от ВТ в общ хоризонт. С актуализацията на границите на ПВТ грешката е коригирана. В резултат е е променена границата на трансгранично ПВТ „Карстово-порови води в Неоген-Сармат–Добруджа“ с код BG1G00000N1049. Промяната не представлява съществено изменение в характеристиките на ПВТ по смисъла на утвърдения подход, поради което не се налага определянето му като ново ПВТ ( вкл. с нов код).

Към момента не са определени трансгранични ПВТ с Република Сърбия. По границата с Република Сърбия са очертани ПВТ „Пукнатинни води в района на р. Ерма и р.Искър“ с код BG1G00000K2038, „Карстови води в Западния Балкан“ с код BG1G0000TJK044, „Карстови води в Годечкия масив“ с код BG1G00000TJ046, за които се предвижда да бъдат предложени за обсъждане като част от общи трансгранични подземни водни тела.

#### ***Актуализиран преглед на натиска върху подземните води***

Рискът за непостигане на екологичните цели се обуславя от наличието на натиск от човешка дейност върху подземните водни тела. При извършване на прегледа на натиска върху подземните води е използван подход, разработен на база от Ръководство No 3 ”Анализ на натиска и въздействията от обща стратегия за изпълнение на РДВ” и на подход, разработен по Туининг проекта „Институционално укрепване на органите за басейново управление в България при прилагането на Рамковата директива за водите на ЕС в басейна на река Дунав” (*Twinning Project “WFD-Danube-Bulgaria” BG2003/IB/EN/02*)“.

Процесът на анализ на антропогенния натиск включва идентифициране на източниците и оценка на антропогенния натиск, включително потенциалните му въздействия върху подземните води.

При анализа на антропогенния натиск, въздействащ върху качеството (химичното състояние) на подземните водни тела, са разгледани основните видове източници на натиск, а именно:

- Точковите източници на замърсяване;
- Дифузните източници на замърсяване;



- Натиск от директно въвеждане на замърсители в подземните води

За извършване на оценката е използвана информация, налична в БДДР и набрана от други институции.

За оценка на натиска в количествено отношение, е анализирана и обобщена информацията за всяко разрешено водоземане от подземни води в ПВТ. Информацията е анализирана общо и за отделни цели на използване на водите (по движещи сили).

#### Оценка на натиска от точкови източници

Анализирани са следните видове източници:

- Промислени инсталации с издадени (КР)
- Промислени инсталации без издадени комплексни разрешителни
- Значими зауствания на битови отпадъчни води – градски канализации и градска

пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ)

- Селскостопански обекти - складове за торове и пестициди
- Депа за отпадъци
- Мини, хвостхранилища

Анализът съгласно подхода се извършва за ПВТ, които имат разкрита площ. След обработка на наличната информацията за всички точкови източници се установи следното:

➤ В риск да не постигнат добро състояние поради натиск само от точкови източници са оценени 2 бр. ПВТ- ПВТ, „Порови води в Квартнера– Айдемирска низина“ с код BG1G0000QAL012 и ПВТ, „Порови води в Квартнера - р. Вит“ с код BG1G0000QAL018.

➤ Основните движещи сили на замърсяване при ПВТ „Порови води в Квартнера – Айдемирска низина“ са зауствания на битови отпадъчни води -12 бр. и нерагламенетирани сметища - 8 бр., докато при ПВТ „Порови води в Квартнера - р. Вит“ основният натиск, оказващ неблагоприятно въздействие върху доброто състояние в случая е причинен от складовете за пестициди- 14 бр. и зауствания на битови отпадъчни води - 10 бр. При 5 бр. подземни водни тела няма регистриран нито един *значим точков източник на замърсяване*.

В ДРБУ няма случаи на директно отвеждане на опасни и вредни вещества в подземните води. Има разрешено отвеждане (реинжектиране) на отпадъчни попълни води от добива на нефт и газ във водоносни хоризонти на голяма дълбочина в части от земните недра, от които е добит нефт и газ и които не могат да бъдат ползвани за други цели, тъй като не съдържат пресни подземни води. Тези водоносни хоризонти не са обособени в подземни водни тела. Съществува заустване на води (след пречистване в пречиствателна станция) в покривните льосовидни слоеве на сарматския водоносен хоризонт, които слоеве не са обособени и/или приобщени към подземно водно тяло. За горепосочените случаи е предвиден мониторинг на отдолу-лежащите ПВТ.

#### Оценка на натиска от дифузни източници

Анализирани са следните видове източници:

- Селско стопанство (обработваема земя, трайни насаждения, пасища, хетерогенни селско стопанства);

- Населени места без изградена канализация;
- Участъци за добив на подземни богатства (мини, газонаходища кариери);
- Участъци с висока степен на податливост на ерозия.

След направения анализ на дифузията натиск върху всяко подземно водно тяло се установи, че:

- 32 бр. подземни водни тела (64%) са оценени като натоварени от дифузни източници
- Основната движеща сила, пораждаща дифузно замърсяване е земеделието, поради силно развитата селско стопанска дейност в ДРБУ. Друг значим източник на замърсяване се явяват населените места без изградена канализация.
- В 9 бр. подземни водни тела (18%) площта, засегната от дифузно замърсяване, надвишава 90 % от разкритата площ на водното тяло. Основната движеща сила, причиняваща този значим натиск, също е земеделието

Идентифицираните конкретните източници на натиск (точков и дифузен) за всяко отделно водно тяло са представени на самостоятелни карти (по тела) в общ файл – *Карта 1.3.2.1 към ПУРБ*.

#### Оценка на натиска от водоземане

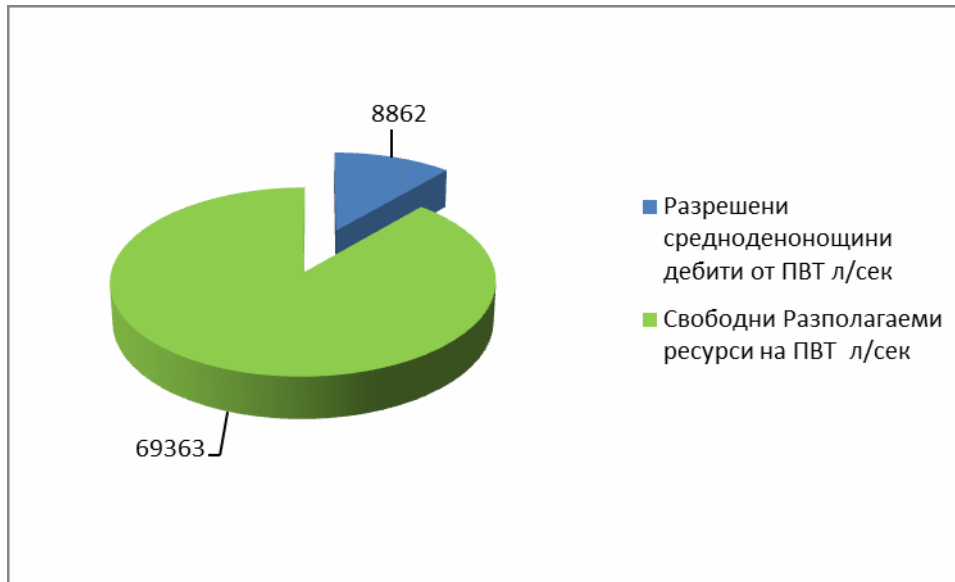
Натискът от водоземането от подземни води в ДРБУ е определен в съответствие с разработения единен национален подход. За целта е анализирана и обобщена информацията за всяко разрешено водоземане от подземни води в ПВТ. Информацията е анализирана общо и за отделни цели на използване на водите. При определяне на натиска и въздействието не са включени дебитите на естествените извори, дрениращи ПВТ. При определяне на натиска от водоземане за селскостопански цели са взети предвид и водните количества, предвиждани от земеделците за напояване на индивидуални стопанства в следващите 5 години, определени съгласно специално проведено проучване.

За определяне на натиска от водоземане са използвани: регистрите на издадените разрешителни за водоземане от подземни води, регистрите на кладенците за задоволяване на собствените потребности на гражданите и регистъра на ресурсите на подземните водни тела за всяко ПВТ. Регистрите са съставени по ПВТ. Регистърът на актуализираните, съгласно подхода, разполагаеми ресурси на ПВТ е представен в *Приложение 1.3.2.3 на ПУРБ*.

Натискът от водоземане е определен като значим, когато експлоатационният индекс е над 40% (за цялото ПВТ или за частта от него), определен по модула на разполагаемите ресурси на ПВТ и площта на ПВТ /района.

В *Приложение 2.3.3.1 на ПУРБ* в табличен вид е представен натиска от водоземане върху подземните водни тела, определен съгласно целите на водоземане и за общото (сумарно) водоземане за всички цели, както и за участъците от ПВТ.

В *Приложение 2.3.3.2 на ПУРБ* натискът е представен в две таблици, като в едната разрешените водни количества са в л/сек, а в другата – в м<sup>3</sup>/год. Разрешените годишни водни количества са сравнени с годишните стойности на разполагаемия ресурс. За две ПВТ няма разрешени водни количества. Натискът от водоземане по ПВТ и в количествено отношение е показан на **Фигура 2.1.3.Б-1** и **Таблица 2.1.3.Б-2**.



Фигура 2.1.3.Б-1. Натиск от водоземане на ПВТ

Таблица 2.1.3.Б-2 Използвани количества подземни води за различни нужди

Разрешени водни количества от ПВТ по цели на водоземане - общо, л/сек	За централно питейно-битово водоснабдяване на населението, л/сек	За селскостопански цели (напояване и животновъдство), л/сек	За индустриални цели, л/сек	За охлаждане или производство на енергия (без ВЕЦ), л/сек	За аквакултури, л/сек	За задоволяване на собствени потребности на гражданите (домакинствата), л/сек	Други, л/сек
8862	4954	846	777	1016	4	387	878

Разрешените годишни водни количества, разпределени по цели на водоземане и по движеща сила са представени в Таблица 2.1.3.Б-2. Анализът показва, че 57 % от разрешените водни количества са за питейно-битово водоснабдяване на населението, след което следват 21% за индустрията (промишлени и охлаждане), 10% от разрешените водни количества са за други цели, 10% - за селско стопанство и 4% за собствени потребности.

Оценката на натиска от водоземане показва, че от 50 броя подземни водни тела, 9 броя ПВТ са подложени на значим натиск, както и съответно 41 броя ПВТ не са подложени на натиск, като в 25 броя ПВТ са определени 61 броя участъци, които са подложени на значим натиск от водоземане.

#### Оценка на натиска от климатични изменения

Доброто състояние на подземните води е от решаващо значение за постигане на екологични и социално-икономически цели на страната.

Черпенето на подземните води може да предизвика промяна на водните нива, с последствия като привличане на солени или замърсени води, неблагоприятни въздействия върху състоянието на свързаните повърхностни води или екосистеми, загуба на местообитания (напр. влажни зони), неблагоприятни въздействия върху питейно-битовото водоснабдяване на населението.

Промяната в нивата на подземните води може да бъде и в резултат на климатичните промени (намаляване на валежите, повишена температура).

Натискът от изменение на климата е оценен на база сценариите за изменение на валежите върху зоната на подхранване (разкритата част) на подземните водни тела. На тази база е оценено изменението на ресурсите (подхранването на ПВТ), като през 2010 г. е разработен национален подход за ежегодно определяне на средното многогодишното подхранване на подземните водни тела по данни от наличния мониторинг на количеството на водите. Подходът се основава на емпирично съпоставяне на средно многогодишния валеж върху разкритата част (подхранването) на подземните водни тела и валежите (подхранването). Този подход се наложи поради не достатъчно данни от преки измервания на нивата и дебитите в подземните водни тела, позволяващи оценка на база измерените водни нива.

През 2011 – 2012 г. е разработена *“Методика за определяне на ресурсите на подземните водни тела с отчитане на изменението на климатичните фактори и необходимия за изпълнението ѝ мониторинг на количеството на водите”*.

Съгласно разработения и одобрен през 2015 г. подход за характеризирането на ПВТ е определена частта от водното количество за екосистемите, която се осигурява от подземни води, след което са преизчислени разполагаеми ресурси на ПВТ.

Оценката на натиска и въздействието на климатичните промени върху подземните води е направена като резултат на научна разработка на тема *„Оценка на натиска и въздействието върху повърхностните и подземните води от изменението на климата и оценка на наличието на вода за икономическите сектори”*, въз основа на която е изготвен *„Подход за оценка на натиска и въздействието върху повърхностните и подземните води от изменението на климата и оценка на наличието на вода за икономическите сектори”*.

*Климатичните изменения и съотношението „повърхностни /подземни води”* – валежите, останали след евапотранспирацията, формират двете части на оттока – „повърхностна” и „подземна”. Първата част обхваща онези валежни води, които се оттичат директно по терена, към близките дерета и речни долини. Останалата част се инфилтрира в дълбочина, достига нивото на подземните води и формира подземния поток в масива. Съотношението между тези две компоненти за страната като цяло е 70% към 30% в полза на чисто повърхностния отток. Разбира се, за отделните водосборни басейни това съотношение е различно.

Ако обобщим всичко казано по-горе, достигаме до заключението, че очакваните климатични промени без съмнение ще повлияят в някаква степен и върху състоянието на подземните води у нас - както по отношение на качеството, така и на количеството (ресурсите) им. По-конкретно, могат да се формулират следните основни изводи и очаквания:

- Имайки предвид прогнозираните чрез климатичното моделиране изменения на климатичните показатели (температура и валежи), изменения в количественото и качествено състояние на нашите подземни води ще има, но те ще бъдат в умерени граници. Не би следвало да се очакват никакви много радикални (катастрофални) промени.
- Ресурсите на ПВТ ще се увеличат през първите два прогнозни периода и ще намаляват през третия период. И в двете посоки измененията ще са почти навсякъде в пределите на не повече от 10–15 % спрямо актуалните (сегашните) ресурси. Следователно, не се очаква никакво критично обезводняване на нашите подземни водни тела.
- Качеството (съставът) на подземните води като цяло няма да претърпи сериозни изменения, т.е. не трябва да се очаква съществено и общо влошаване на тяхното качество поради климата. Климатичните въздействия не могат да обхванат изцяло и всички подземни водни тела, но могат да създадат локални проблеми, чиято значимост ще зависи от конкретния тип въздействие и конкретните хидрогеоложки условия. Тази значимост може да се оцени само след конкретно проучване върху въздействието и условията в засегнатия район (ВТ).
- Следва да се има предвид, че всички прогнози (както на климатичните промени, така и на произтичащите от тях въздействия върху водите) се правят за десетилетия напред и съдържат известна условност и несигурност. Затова наличието на добре организирани и системни мониторингови наблюдения е особено важно. Специално за подземните води, от съществено значение ще е усъвършенстването и поддържането на една пълноценна и добре функционираща мониторингова мрежа, която да следи дебитите, нивата, температурите и състава на водите. С нейна помощ ще могат да се установят евентуалните неблагоприятни тенденции и да се вземат своевременно нужните мерки за защита на водите.

Анализът на данните за определените разполагаеми ресурси за периода 2010 – 2014 г., предоставени от Националния институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките (НИМХ) (като се има предвид, че се предоставят данни от предходна година) показва, че в резултат от климатичните промени намаляват естествените ресурси на ПВТ, а от там намаляват и разполагаемите ресурси.

#### ***Мониторинг и оценка на състоянието на подземните води***

Данните от мониторинга на химичното състояние на подземните води са основа за идентифициране на значимите и устойчиви тенденции за повишаване концентрацията на всеки замърсител в подземните води и за прилагането на мерки за насочването им в обратна посока.

Резултатите от мониторинга на водите, както и от собствения мониторинг, са основа за осъществяване на контрол и за налагане на санкции при нарушаване на нормативните изисквания.

БДДР разработва следните програми за мониторинг на подземните води в ДРБУ.

- програма за контролен и оперативен мониторинг на химичното състояние на водите;
- програма за мониторинг на водите в зоните за защита на питейни води ;
- програма за мониторинг на нитрати във водите в нитратно уязвимите зони ;

- програма за мониторинг на количественото състояние на водите.

Съгласно изискванията на нормативната уредба при необходимост се изпълнява и т.нар. *проучвателен мониторинг*. Назначаването и извършването на този вид мониторинг е в случаите, когато причината за замърсяването е неизвестна, както и за уточняване на величината на въздействие на случайното замърсяване.

Данните от контролния и оперативния мониторинг в БДДР са използвани за определяне на тенденциите на замърсителите.

За периода 2010-2013 г. в изпълнение на програмата за контролен и оперативен мониторинг, утвърдена със Заповед РД 715/02.08.2010 г. на МОСВ са включени 100 пункта за мониторинг на химичното състояние на подземните води. От 2013г. и към момента в програмата за контролен и оперативен мониторинг на химичното състояние в изпълнение на Заповед РД 182/26.02.2013г. на МОСВ мониторинговите пунктове са 99 на брой. Пункт с код BG1G00000NQMP167 гара Яна, МП 32 "Завод Мургаш" е отпаднал поради разрушаване.

Понастоящем от 99 наблюдавани пункта, като всички са включени в програмата за контролен мониторинг, а 26 от тях са определени и за оперативен мониторинг.

В програмата за контролен и оперативен мониторинг всеки отделен мониторингов пункт има определена схема за пробонабиране и анализиране по показатели разделени в следните групи:

#### *Физико-химични показатели*

##### *I-ва група основни физико-химични показатели:*

- разтворен кислород, активна реакция, електропроводимост, нитрати, амониеви йони, температура на водата, перманганатна окисляемост, обща твърдост, калций, магнезий, хлориди, натрий и калий, сулфати, хидрогенкарбонати, карбонати и сух остатък

– анализират се във всички пунктове за подземни води сезонно /четири пъти в годината/ или на полугодие /два пъти годишно/.

##### *II-ра група допълнителни физико-химични показатели:*

- нитрити, фосфати, общо желязо, манган - анализират се във всички пунктове за подземни води сезонно /четири пъти в годината/ или на полугодие /два пъти годишно/.

#### *Специфични замърсители*

##### *I-ва група - метали и металоиди:*

- олово, кадмий, арсен, живак, мед, цинк, никел, общ хром, хром три и шествалентен, стронций, обща алфа и бета активност – анализират се всички или отделни показатели на полугодие /два пъти годишно/ или веднъж годишно.

##### *II-ра група - органични замърсители:*

- трихлоретилен, тетрачлоретилен, алдрин, диелдрин, ендрин, атразин, симазин, пропазин, ендосулфан, метоксихлор, хептахлор, хлордан, DDT/DDD/DDE, HCH – съединения, ацетохлор, пендиметалин, флутриафлор, триадименол, манкоцеб, алахлор, циперметрин;

– анализите се извършват еднократно през годината.



На основание изисквания на Закона за водите, БДДР изготвя програма за мониторинг водите в зоните за защита на питейните води за ПВТ, които имат средноденоношен дебит над 100 м<sup>3</sup>. Тази програма допълва изготвените програми за контролен и оперативен мониторинг на подземните води. Пунктовете от програмата за мониторинг в зоните за защита на питейни води са част от програмата за контролен и оперативен мониторинг на подземните води. Това са водоземни съоръжения при помпени станции за питейно-битово водоснабдяване. Мониторингът на подземни води в зоните за защита на питейните води се изпълнява в периода между извършването на контролния мониторинг. Показателите, които се наблюдават при изпълнението на тази програма са идентични с гореизброените групи показатели анализирани при контролния мониторинг в подземните води.

### ***Оценка на химичното състояние на подземните води***

Оценката на химичното състояние на подземните води е извършена чрез прилагане на одобрен подход разработен в съответствие с изискванията на Директива 2000/60/ЕС, Директива 2006/118/ЕО за опазване на подземните води от замърсяване и влошаване, Наредба №1 за проучване, ползване и опазване на подземните води, Ръководство №18 за оценка на състоянието и тенденциите и Ръководство №17 за предотвратяване или ограничаване на преките и непреки отвеждания.

За оценката се използват резултатите от мониторинга, изпълняван по националната програма за периода 2010-2014г. и от мрежите за собствен мониторинг на титулярите на разрешителни за същия период – 2010-2014г.

Основните критерии, използвани при оценката на химичното състояние, са стандартите за качество определени в *Приложение №1 към Наредба 1/2007г. за проучване, ползване и опазване на подземните води* и праговете стойности на показателите на замърсяване.

Резултатите от извършената оценка на химичното състояние и оценката на достоверността са представени съответно в Приложение 4.2.2.1 и Приложение 4.2.2.2 на ПУРБ.

Получените резултати от оценката на химичното състояние показват, че от 50 подземни водни тела (ПВТ) попадащи на територията на ДР :

- 22 тела са оценени в „лошо“ химично състояние ;
- 28 тела са оценени в „добро“ химично състояние.

С най-голям дял са ПВТ с повишени стойности на концентрациите над стандарта за качество за съдържание на **нитрати** – 14 ПВТ - BG1G0000QAL001, BG1G0000QAL002, BG1G0000QAL011, BG1G0000QAL013, BG1G0000QAL019, BG1G0000QAL052, BG1G0000QPL025, BG1G0000QPL026, BG1G0000N2034, BG1G0000K1040, BG1G0000K1B041, BG1G0000TJK045, BG1G0000K1AP043, BG1G0000K1HB050, като за едно от тях - BG1G0000K1B041 освен нитрати са установени и стойности над стандарта и за фосфати. В тяло с код BG1G0000TJK045 успоредно с нитратите са идентифицирани и повишени стойности на амоний.

В тяло с код BG1G0000QAL004 се наблюдават и стойности на нитратите граничещи със стандарта за качество.

Замърсяването с нитрати се свързва с районите, за които има данни за “историческо замърсяване” по показател нитрати – има такива във Видинска и Монтанска области.

В две тела са установени повишени стойности в концентрациите над стандарта за качество по показателя общ **хром**. Това са тела с код: BG1G0000QAL004 и BG1G0000QAL007. Съгласно налична информация за източниците на замърсяване в БДДР, в района няма възможен антропогенен източник, предизвикващ такъв вид замърсяване – предполага се, че се дължи на постъпващите води от лъсовите наслаги, които са с естествено повишено съдържание на хром в тази част на страната.

В две тела са установени отклонения от изискванията за добро състояние по показателите **желязо** и **манган**. Това са тела с код както следва: BG1G00000NQ030 и BG1G000000N033.

В две тела са идентифицирани превишения над стандарта по показател **манган**. Това са тела с код: BG1G0000QAL018 и BG1G00000NQ031. Като в тяло с код BG1G0000QAL018 се наблюдава и **амоний** над стандарта.

Съгласно наличната информация, на територията на ДРБУ има подземни водни тела, за които са установени естествено повишени нива на показателя манган. Дължи се на:

- извличането му от манганосъдържащи минерали в скали в района на подземни води – с такъв произход е мангана в ПБТ BG1G0000QAL022;
- Разтварянето на различни манганови съединения, натрупани в седиментните скали и в кватернерните отложения в процеса на утаяването им – от такъв произход е мангана в подземните води в тела с код BG1G0000QAL009 и BG1G0000QAL021 ;
- Смесен тип, при който повишените концентрации на манган са резултат от природни причини и в резултат от антропогенен натиск – от такъв произход е мангана в подземните води в тела с код BG1G00000NQ030 и BG1G000000N033.

В две тела с код BG1G0000QAL022 и BG1G00000NQ029 са установени повишени стойности на показателя **желязо** над стандарта за качество.

Информация за „историческо замърсяване“ по показател **арсен** в подземните води е налична за района на КИ "Кобиляк" с код BG1G0000K2SMP203 - мониторингов пункт от програмата за контролен мониторинг на химичното състояние на подземно водно тяло с код BG1G0000K2S037. Участъкът е локален и до момента не се наблюдава разпространение в други участъци от тялото. Въз основа на резултати, получени в БДДР от проучвания проведени в района на р.Огоста е установено, че наднорменото съдържание на арсен в района се дължи на факта, че милиони години естествената ерозия е разрушавала разположените високо в релефа арсен-съдържащи орудявания и е транспортирала този материал в речните долини . В допълнение следва да се отчете, че години наред в миналото хвост , съдържащ арсен, е заустван директно в реката.

### **Оценка на количественото състояние на подземните води**

В съответствие с Директивата за подземните води оценка на състоянието е извършена само за ПВТ, определени в риск. ПВТ, за които е установено, че няма риск автоматично са класифицирани като такива в добро състояние.

Оценката на количественото състояние на ПВТ е извършена, като са използвани наличните данни от мониторинга на количественото състояние на ПВТ и данни от собствения мониторинг на водните нива във водоземни съоръжения за черпене на подземни води.

Основните критерии за оценка на доброто количествено състояние са разполагаемите ресурси на ПВТ и нивото на подземните води.

ПВТ е определено в добро количествено състояние, когато са изпълнени всички посочени по-долу критерии:

- Нивото на подземните води в ПВТ е такова, че разполагаемите ресурси не са превишени от общото средно многогодишно черпене, включващо черпенето на базата на издадени разрешителни за водоземане и черпенето от кладенците за задоволяване на собствените потребности на гражданите;
- Промените в нивото на подземните води, в резултат от черпенето, не е предизвиквало временна или постоянна промяна в посоката на потока, включително на ограничени територии, които могат да доведат до:
  - непостигане на целите за свързаните повърхностни водни тела;
  - значимо влошаване на състоянието на повърхностни водни тела;
  - значително увреждане на сухоземни екосистеми, зависещи пряко от ПВТ.
  - привличане (интрузия) на солени води или други замърсени води;
  - непрекъснатата и ясно определена антропогенна тенденция за промяна в посоката на потока, която може да доведе до интрузия.

За проверка на съответствието с посочените критерии са тествани различни елементи от определението за добро количествено състояние. Оценката на количественото състояние на ПВТ е изпълнена по данни за периода 2010 - 2013 г., а в тестовете, при които са оценявани тенденции са ползвани всички налични данни от 2000 до 2013 г.

За оценка на количественото състояние е използван одобрения подход. Съгласно подхода, определянето на количественото състояние е извършено въз основа на следните тестове: *Воден баланс, Поток на повърхностните води, Сухоземни екосистеми, зависими от подземни води и Интрузия на солени или замърсени води.*

#### *Тест Воден баланс*

За определянето на количественото състояние на ПВТ е използван метода на водния баланс (разполагаеми ресурси минус общото годишно черпене от ПВТ по разрешителните за водоземане и от кладенците за собствени потребности на граждани), тъй като в настоящия момент не е налице надеждна информация за нивата на подземните води в цялото ПВТ, по която да се оцени наличието на устойчиво дългосрочно понижаване на водните нива, причинено от дългосрочно черпене, както следва:

- **Разполагаемите ресурси** на ПВТ са определени по методите описани в подхода за допълнително характеризирание на ПВТ;
- **Общото годишно черпене** от ПВТ е определено по данни: за разрешени водоземания, за които не е налична информация за черпените водни количества, установени при изпълнение на контрол на черпенето или предоставена от водоползвателите информация за целите на изчисляване на дължимата годишна такса за водоземане. При определяне на общото черпене не са взети предвид: дренирането на ПВТ от естествени извори, дренирането на ПВТ от отводнителни канали или други отводнителни съоръжения, изпарението от разкриващи подземни води на повърхността (кариери за добив на инертни материали и открити отводнителни съоръжения).

ПВТ е определено в добро количествено състояние, когато располагаемите ресурси на ПВТ (средномногогодишното подхранване на ПВТ минус необходимите за екосистемите водни количества), не са надвишени от общото годишното черпене на подземни води от ПВТ и в пунктовете от националната мрежа за мониторинг на количественото състояние на ПВТ (когато такива са налични) не е установена тенденция към понижаване на водните нива в периода 2010-2013 г.

Когато располагаемите ресурси на ПВТ (средномногогодишното подхранване на ПВТ минус необходимите за екосистемите водни количества) са надвишени от общото годишното черпене на подземни води от ПВТ и/или в един или няколко пункта от националната мрежа на НИМХ за мониторинг на количественото състояние на ПВТ (когато такива са налични) е установена тенденция към понижаване на водните нива в периода 2010-2013 г. ПВТ са определени в лошо количествено състояние.

Резултатите от направените оценки са представени в Приложение 4.2.3.1.1 – тест воден баланс на ПУРБ (за всички ПВТ) (съдържаща колони: код на ПВТ, наименование на ПВТ, располагаеми ресурси на ПВТ (в куб.м/годишно), общо черпене от ПВТ (в м<sup>3</sup>/годишно), количествено състояние на ПВТ).

Оценката на количественото състояние чрез воден баланс показва свободен располагаем ресурс от 73 430 л/с и черпени водни количества 4795 л/с, съответно общ располагаем ресурс 78 225 л/с. 61% от от черпените водни количества са за питейно-битово водоснабдяване на населението, след което следва 19% за индустрията (промишлени и охлаждане), 9 % от черпените водни количества са за други цели, 8% са за самостоятелно питейно-битово водоснабдяване и 3 % - за селско стопанство

### **ЗБРБУ**

Представената информация е съгласно ПУРБ на Западнобеломорски район за периода 2016-2021 г.

В ЗБРБУ са формирани всички основни типове подземни води – пукнатинни, карстови (карстово-пукнатинни) и порови. В зависимост от типа на колектора, водовместващата геоложка структура, характера и условията на дрениране и подхранване, и взаимовръзката с

повърхностните водни тела, подземните водни тела (ПВТ) (Карта 1.3.2.а – номерацията е съгласно ПУРБ) са обособени в следните типове:

- Водни тела в алувиалните отложения на реките – 10 бр. (Карта 1.3.2.б– номерацията е съгласно ПУРБ);
- Водни тела в грабеновидни депресии – 7 бр.(Карта 1.3.2.в– номерацията е съгласно ПУРБ);
- Водни тела с пукнатинни води – 11 бр Карта 1.3.2.г.– номерацията е съгласно ПУРБ );
- Водни тела в райони с карстови басейни, разположени в територии с разпространение на пукнатинни колектори – 4 бр. (Карта 1.3.2.д – номерацията е съгласно ПУРБ)
- Водни тела в самостоятелни карстови басейни – 6 бр. (Карта 1.3.2.е – номерацията е съгласно ПУРБ).

Най-близо до границата с Република Сърбия попадат 2 ПВТ:

- BG4G000T2T3028 – Карстови води в Земенски карстов басейн;
- BG4G00001Pg039 - Пукнатинно-порови води в Осоговски палеогенски вулканогенно-седиментен комплекс.

Оценка на възможен трансграничен пренос ще се направи при оконтуряване на подземните водни нива в Република Сърбия в граничните с Република България райони.

Естествените разполагаеми ресурси на ПВТ общо за ЗБР са 10 242 л/с, при необходими количества за екосистемите 1 263,9 л/с и разполагам ресурс 8 978,1 л/с.

За 8 от общо 38 бр. ПВТ е идентифицирана връзка с повърхностни водни тела. И 8-те ПВТ са от I-ви хоризонт и са тип – ПВТ в алувиалните отложения на реките. С висока и средна степен на взаимовръзка с повърхностни водни тела имат по 3 бр. ПВТ, а 2 бр. ПВТ са определени със ниска степен.

#### **Преглед на натиска върху подземните води**

На база на събрана, анализирана и обработена информация в Западноромански район са идентифицирани следните категории натиск върху подземните води:

- **точкови източници на замърсяване** – Като значими такива източници са определени градски пречиствателни станции за отпадъчни води (ГПСОВ), инсталации с Комплексни разрешителни (КР), промишлени предприятия с разрешителни по Закона за водите, депа за отпадъци (*с площ до 0,25 km<sup>2</sup>*), мини, кариери и хвостохранилища (*с площ до 0,25 km<sup>2</sup>*), замърсявания от минаи дейности (*с площ до 0,25 km<sup>2</sup>*). На територията на БДЗБР няма разрешено пряко отвеждане на замърсители в ПВТ. Най-висок процент от видовете точкови източници на замърсяване на подземните водни тела е зает от заустванията на битови-отпадъчни води от населените места и обектите с издадени разрешителни за заустване на отпадъчни води в повърхностен воден обект. В териториалния обхват на ЗБРБУ няма определени подземни водни тела, за които натиска от точкови източници на замърсяване да е значителен.
- **дифузни източници на замърсяване** – като значими такива източници са определени селско стопанство, депа за отпадъци/сметища (*с площ над 0,25 km<sup>2</sup>*), мини, хвостохранилища (*с площ над 0,25 km<sup>2</sup>*), замърсявания от минали дейности (*с площ над 0,25*

km<sup>2</sup>), населени места без или с частично изградена канализация. Най-голям дял се пада на селското стопанство – 76%. За 9 броя от общо 38 подземни водни тела в ЗБРБУ натискът от дифузни източници на замърсяване е определен като значителен.

- **водоземане от подземни води** - Натискът от водоземане е определен като превишен за 8 подземни водни тела, където експлоатационния индекс превишава 40 %. В 5 от тези 8 подземни водни тела, експлоатационният индекс за определена цел (движеща сила) е над 40 %, респективно натискът от съответна цел се определя като значителен. Идентифицирани са и райони (обобщени водоземни системи) с установен значим натиск от черпене в подземни водни тела. В ЗБРБУ няма идентифициран натиск от изкуствено подхранване на подземните води.
- **климатични изменения** - През първите два прогнозни периода (2013-2042 и 2021-2050 г.) се очаква известно увеличение на естествените ресурси на подземните води – свързано главно с известно нарастване на валежите. През третия прогнозен период (2071-2100 г.) се очертава намаление на ресурсите, свързано не толкова с намаляване на валежите, колкото с нарастване на евапотранспирацията (поради по-високите температури).

#### ***ПВТ, за които съществува риск да не постигнат поставените цели***

Оценката на въздействието върху количественото състояние на подземните води показва, че за всички водни тела се очаква въздействие в резултат на водоземане поне по един рецептор. Окончателната оценка на риска за непостигане на добро количествено състояние на ПВТ показва, че за 13 от общо 38 ПВТ съществува риск.

В нито едно ПВТ няма установена интрузия на подземни води. Няма ПВТ в риск от точкови източници, но 9 ПВТ са в риск от дифузни източници на замърсяване, съответно това е общата оценка на риска от непостигане на добро химично състояние на ПВТ (за 9 от 38 ПВТ съществува риск).

#### **➤ Окръзи в Република Сърбия**

##### ***Хидрогеоложко райониране***

Геоложката структура на територията на Република Сърбия се характеризира с голяма сложност, както по отношение на литофациални, така и на тектонски характеристики.

В структурата на терена участват магматични, седиментни и метаморфни скали, създадени в периода от докамбрия до съвременните холоценски отлагания. Сложността на геоложкия строеж и конструктивната сглобка се отразява и в сложността на хидрогеоложките характеристики на територията на Република Сърбия. В такъв сложен район е възможно да се отделят няколко хидрогеоложки единици, които се характеризират с характерен геоложки състав и специфични хидрогеоложки характеристики. В този смисъл са отделени следните хидрогеоложки единици (**Фигура 2.1.3.Б-2**):

- 1) района на Бачка и Банат;
- 2) района на Срем, Мачва и Посаво - Тъмнава;
- 3) района на Югозападна Сърбия;



- 4) района на Западна Сърбия;
- 5) района на Централна Сърбия;
- 6) района на Източна Сърбия.

Акумулирането на подземни води на територията на Република Сърбия се срещат в в скални масиви с различни видове порьозност:

- 1) Порови води (кватернерни и неогенови отлагания);
- 2) Карстови води;
- 3) Пукнатинни води.

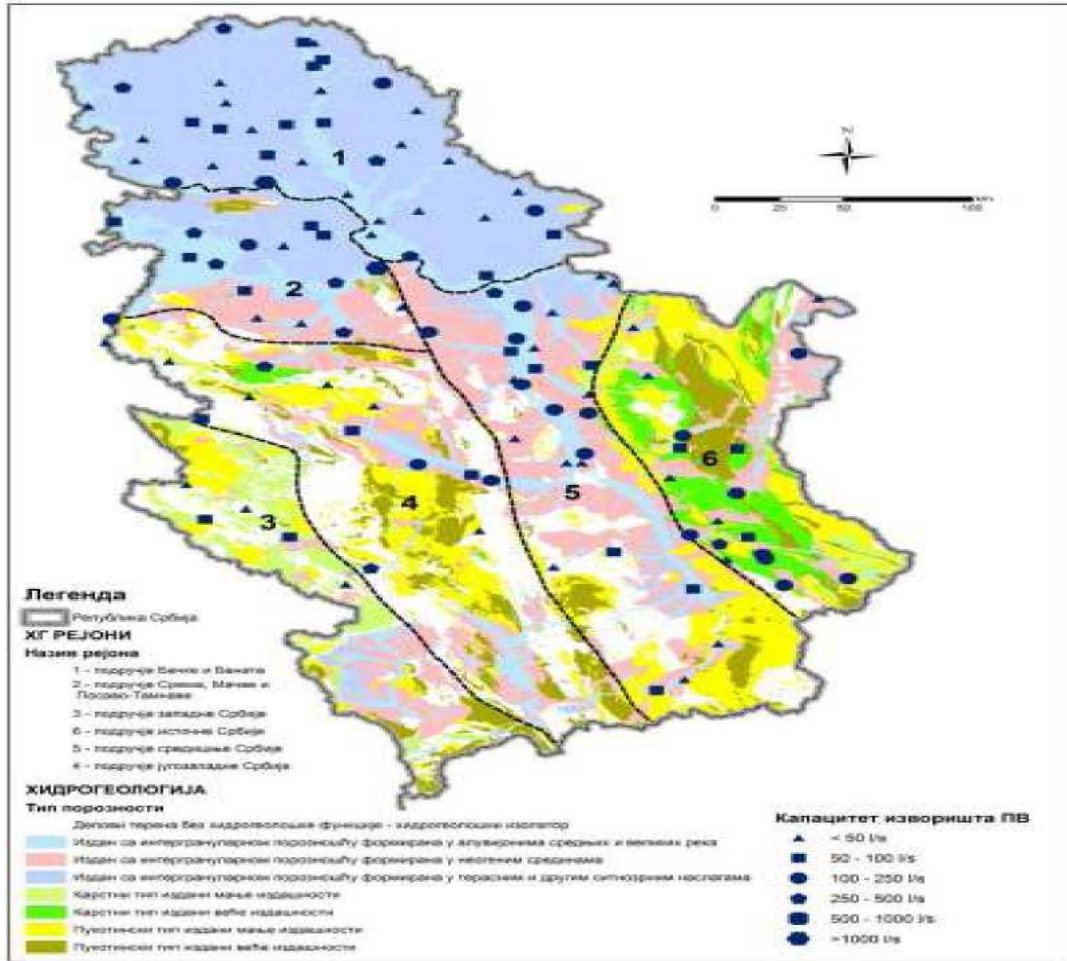
От гледна точка на водоземането на подземните води най-голямо значение имат натрупванията в в скални масиви с порова и карстова порьозност.

#### Скали с порови води

В района на Бачка и Банат, най-важните райони от гледна точка на улавяне подземните води са представени от по-стари кватернерно-еоплейстоценски и средноплейстоценски пясъчно-чакълести седименти. Тези находища имат непрекъснато разпространение в областта на почти целия Панонски басейн. Като цяло полицикличните речни и речно-езерни отлагания представляват основния водоносен комплекс в района на АП Войводина. По-млади кватернерни седименти, пясъци, на места пясъчни чакъли в района на алувиалната равнина на Дунав, долното течение на Тиса и по-голямата част от Западна Бачка се отлагат върху отлаганията на основния водоносен комплекс. Дълбочината на отлаганията на основния водоносен комплекс варира от 10 m по бреговете на река Дунав, където дебелината им е около 25 m, до по-малко от 100 m в района на Североизточен Банат.

В района на южен и особено югозападен Срем има струпвания подземни води, образувани в рамките на пясъчно-чакълестите отлагания на кватернера, които се използват за нуждите на общественото водоснабдяване. Във водоносните хоризонти на по-младия кватернер се образува свободно „първо“ разкритие, което е в хидравлична връзка със Сава. Дебелината на по-младите кватернерни отлагания варира от 15 до 50 m. В полицикличните речно-езерни пясъчно-чакълести отлагания на по-стария кватернер (основен водоносен комплекс) се образуват 2-3 субартезиански - артезиански разкрития, разделени от прослойки от полупропускливи алевролити.

В района на Мачва основната среда е пясъчна чакълести отложения на по-младата и по-старата част от седиментите, които са практически пряко свързани по целия терен, тоест в рамките на тези находища има уникално разкритие. Най-голямата дебелина на тези отложения е по течението на Дрина от Бадовинац и Прнявор до Црна Бара и Равне и възлиза на 50 до 75 m, докато в останалата част на Мачва е между 20 и 40 m.



**Фигура 2.1.3.Б-2** *Хидрогеолошки единици на територијата на Република Сърбия*

В Посаво-Тъмнавската местност водоносните хоризонти са с неравномерна дебелина и се простира, като нај-значителното разпространение е в частта на Подгорица Ада и надолу по течението от Остружница, до вливането на река Сава в река Дунав. Водоносните хоризонти с плиоценска возраст имат непрекъснато разпространение в района на Срем, Мачва и Посаво-Тъмнава. Водоносните хоризонти на плиоцена са представени от 2-3 слоя дребнозърнест до среднозърнест пясък (подчинен чакъл), разделени от слоеве от полупропускливи до непропускливи алевролити и глини. В рамките на тези находища са образувани артезиански резервоари на подземни води, които се използват за обществено водоснабдяване.

В района на Југозападна Сърбия са нај-важните алувиални водоносни хоризонти те са свързани с пясъчно-чакълестите находища на Бели Дрим и неговите притоци Печка и Дечанска Бистрица. Наносът на Бели Дрим се характеризира с неравномерна дебелина и променливи филтрационни характеристики, алувијат на Печка Бистрица има голяма дебелина и малко пониска пропускливост, докато алувиалните отлагания на Дечанска Бистрица имат нај- скромни характеристики по отношение на експлоатационен ресурс. Неогенските седименти присъстват в басейна на Сеница-Щавал и в долината на Метохия и като цяло се характеризират с ниска

проводимост и нисък ресурс.

В района на Западна Сърбия са представени кватернерни алувиални отлагания находища на Дрина (сектора Бажина Баца-Лозница), Колубара, Западна Морава (между Чачак и Трстеник). От посочените алувиални отлагания най-голямо значение имат седиментите на Дрина в зоната на Лознишко поле. Алувиалните отлагания на Колубара, Западна Морава и Ибър са с по-малка дебелина и имат по-слаби филтрационни характеристики, т.е. ресурси. Неогенски отложения са отлагани в няколко басейна (Валевско, Чачак-Кралево, Косово, Подуева и Дреница), но те имат много скромни филтрационни характеристики и ниски ресурси.

В района на Централна Сърбия, най-важните кватернерни водоносни хоризонти те са свързани с алувиалните отлагания на Дунав, Велика Морава, части от Западна Морава и Южна Морава. Натрупването на подземни води, образувано в алувиалните седименти на Велика Морава, е основен ресурс за водоснабдяване в тази област. Дебелината на пясъчливо-чакълестите наноси на Велика Морава варира от 4-8 m в района на Сталац, до около 60 m в района на Годомински рит. Дунавският алувий в сектора Костолац-Велико Градище е със средна дебелина около 15-30 m, докато Южноморавският алувий е с дебелина 5-10 m, локално 40 m. Най-значимите акумулации на подземни води в рамките на неогенските отложения са свързани с пясъчни седименти в Лесковацкия и Ягодинско-Парачинския неогенски басейни, където се използват за нуждите на общественото водоснабдяване.

В Източна Сърбия са представени най-значимите кватернерни отложения алувиални седименти на Нишава и алувиални седименти в Княжевацко-Миничевския басейн. Като цяло тези отложения се характеризират с относително добра пропускливост, но малка дебелина, така че не могат да бъдат уловени значителни количества подземни води. Неогенски отложения се срещат в няколко неогенски басейна (Княжевацко- Миничевски, Зайчарска котлина, Неготинска низия и Свърлишки басейн), които обикновено се характеризират с ниска пропускливост и водообилност.

#### Карстови води

Най-значимите карстови водоносни хоризонти се намират в югозападната, Западна и Източна Сърбия.

В района на Югозападна Сърбия те са представени от карбонатни находища от средния и горния триас, характеризиращ се с голяма дебелина и значително разпространение, което в южната част на района е почти непрекъснато от Пещерското плато до Метохийската котловина, и интензивна карстификация до значителни дълбочини.

В района на Западна Сърбия се срещат значителни варовикови маси на юг от Валево и т.нар "Лелишки" карст, изграден от средно- и горнотриаски варовик, в рамките на който се е образувало натрупване на подземни води. Тази карстови водоносни емисия се дренират чрез изворите на Paklja и Petnica и Gradačke vrele.

Основната хидрогеоложка характеристика на района на Източна Сърбия със сигурност е значително присъствие на маси от напукани и карстифицирани варовици на възраст от горна юра и до долна креда, чиято дебелина варира от 50 до 500 m. В рамките на тези скални масиви са се образували значителни натрупвания на подземни води (регистрирани над 70 с минимален дебит

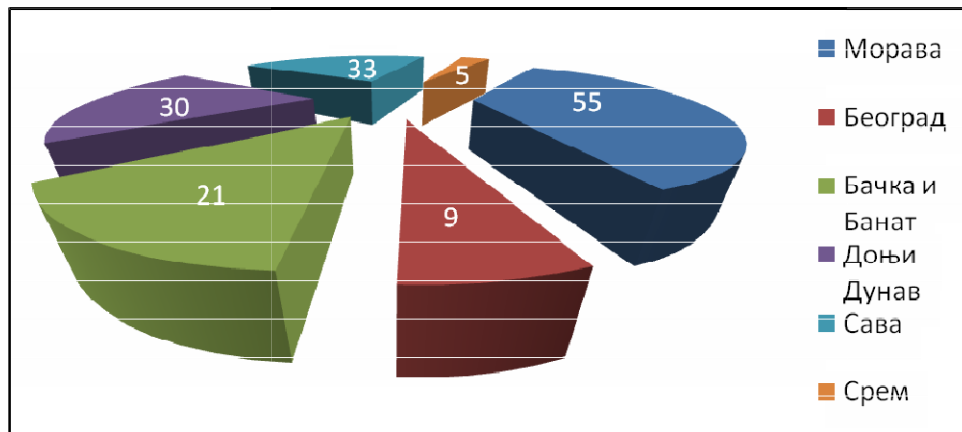
10 l/s и 16 с дебит над 100 l/s), които се изпразват чрез множество карстови извори, чийто добив варира значително през година. Най-важните карстови извори в този район са Любераджа, Млавски извор, Крупаньско извор, Радованско извор, Белявински извор, Крупец, Белопаланачко извор и др.

#### Пукнатинни води

Скалите с порьозност, подобна на пукнатини, имат значително разпространение, особено в района на Западна и Югоизточна Сърбия, но поради изключително скромните характеристики на пропускливост, те не са от голямо значение за общественото водоснабдяване, освен локално (дебити под 1 l/s, рядко до и над 3 l/s).

#### Подземни водни тела

Подземните водни тела са основните единици за управление ресурси на подземните води, наблюдение на състоянието и прилагане на мерки за постигане на добро състояние на подземните води. В Република Сърбия са идентифицирани общо 153 подземни водни тела, от които 152 принадлежат към басейна на Дунав (Черно море) и един към басейна на Егейско море. Размерът на отделните изолирани водни обекти варира от 35 км<sup>2</sup> до 2643 км<sup>2</sup>. Броят на изолираните водни обекти по водни региони е даден на **Фигура 2.1.3.Б-3**.



**Фигура 2.1.3.Б-3.** Брой на водните обекти по водни региони

От общия брой на отделените подземни водни тела 131 са национални, докато 22 са идентифицирани като трансгранични. Те са трансгранични с Унгария (шест водни басейна), Румъния (шест водни басейна), Хърватия (три водни басейна), Черна гора (два водни обекта), Босна и Херцеговина (два водни басейна) и България (три водни басейна). Само шест водни обекта са били двустранно хармонизирани с Унгария, което е основата за по-нататъшно сътрудничество в областта на съвместното управление на ресурсите.

Данни за първоначалното и допълнително характеризиране на подземните водни тела не бяха открити.

**Налична мониторингова мрежа на подземни води, нейната плътност, използвани хидрохимични прогнани, честота на опробване и измерване**

Сложният геоложки строеж на територията на Република Сърбия и прилежащите райони

е довела до хидрогеоложка хетерогенност и значително разнообразие във водоносните системи и разпределението на подземните води. Районът се характеризира както с наличието на образувания с малък резерв на подземни води (палеозойски образувания, магматични и метаморфни скали, юрски и кредски флиш или по-дълбоки и дебели седиментни комплекси), така и с мезозойски карбонатни скали, и терциерни или кватернерни алувиални и терасови отлагания, които могат да бъдат много богати на подземни води. Следователно Република Сърбия е относително богата на запаси от подземни води, формирани в различни водоносни системи, но неравномерно разпределени по територията. Основните запаси на подземни води се натрупват в дебели кватернерни и неогенски порови водоносни хоризонти и в карстови водоносни хоризонти, които доминират в югозападните и източните райони на Република Сърбия. Алувиалните водоносни хоризонти на големите реки (Дунав, Сава, Велика Морава и Дрина) са особено важни и широко използвани за снабдяване с питейна вода. Приблизително 90% от населението има достъп до обществено водоснабдяване, докато около 75% от водата за обществено водоснабдяване се осигурява от подземни водни ресурси. В някои райони понастоящем използваните ресурси не са в състояние да задоволят количествено нуждите от вода на населението. Съществуват обаче и други значителни подземни водни ресурси, особено в алувия на големи реки или в карстови водоносни хоризонти, които все още са недостатъчно експлоатирани.

Повечето ресурси осигуряват добро естествено качество на подземните води. Основното изключение е северната сръбска провинция Войводина, където плътните плейстоценски и неогенски седименти на Панонския басейн образуват подартезиански водоносни хоризонти. Органиката е отложена в седиментите, а подземните води често са замърсени с органични вещества, амоняк, понякога също арсен или бор.

Въпреки че голямото потребление на подземни води в Република Сърбия не е организирана плътна мрежа за мониторинг на качеството и количеството на подземните води. Ситуацията не е много по-различна в другите страни от бивша Югославия, с изключение на тези, които вече са станали членки на ЕС. Задълженията на Република Сърбия и стъпките, които трябва да бъдат предприети за постигане на стандартите на ЕС в сектора на околната среда и по-специално изискванията на Рамковата директива за водите (WFD, 60/2000) определено трябва да включват реорганизация на настоящата мрежа за мониторинг и укрепване на техническия капацитет на отговорните институции.

#### *История на съществуващата мрежа и мониторинг на подземните води*

Системният мониторинг на подземните води в Република Сърбия започва веднага след Втората световна война. Мрежата от станции за наблюдение на подземните води е създадена през 1947 г. с решение на Федералната администрация на хидрометеорологичната служба на Федеративна народна република Югославия. През 1948 г. е започнат мониторинг на подземните води на 41 станции и още през 1950 г. броят на станциите нараства до 233, а след това през 1960 г. до 279. За съжаление някои от станциите са затворени и изоставени от 1961 и 1990 г., така че през 1990 г. Е имало само 201 пиезометъра. Въпреки това, след 1990 г. Републиканската хидрометеорологична служба на Република Сърбия поставя все по-голям акцент върху



мониторинга на подземните води. Броят на възстановените и новите пиезометри нараства и се удвоява до 2014 г., когато броят на станциите за наблюдение е 409. Нивата и температурите на подземните води се измерват от самото начало, но вземането на проби от подземните води за анализ започва през 1968 г. на 35 станции (пиезометри). Броят на станциите варира от 1969 г. насам, от едва 34 до максимум 84.

В пространствено отношение станциите са изградени единствено в алувиалните отложения на големи реки и във водоносни хоризонти, съставени от кватернерни (плейстоценски) седименти в провинция Войводина. По отношение на водосборите, националната мрежа от станции обхваща реките Велика Морава, Западна Морава, Южна Морава, Колубара и Млава, област Мачва и областите на Косово и Метохия и Войводина.

Освен мониторинга на подземните води, които се срещат в порови водоносни хоризонти, независимо от значимостта на запасите от подземни води, до момента е предприет много малък или никакъв мониторинг на другите видове водоносни хоризонти (преди всичко карстови водоносни хоризонти). Например Врело Млаве (изворът на река Млава) е първият карстов извор, където през 1949 г. започва мониторинг на водния режим на гара Жагубица. Хидрометричните проучвания за определяне на дебита на извора са започнали на тази станция през 1966 г., а наблюдението и проучванията на този извор продължават и до днес.

В средата на 90-те години на миналия век са направени измервания на дебита на 19 карстови извора, но като част само от една или не повече от две хидрометрични кампании. Тези извори, включени между другото: Извор Баня (Ракова Бара), Извор Крупая (Милановац), Извор Леше, Извор Петница, Извор Градац, Извор Андрич (Равни), Извор Толишница, Извор Гостице, Извор Вапа, Велико врело (Strmosten). За съжаление, наблюдението на тези извори е отменено в периода 2004–2006 г.

Извън програмата на RHMS мониторинг на подземните води се извършва и в част от крайречните земи на реките Дунав, Сава и Тиса, които се намират в задната зона на язовир Джердап (язовир Железни порти, построен при Дунав). Програмата за късен мониторинг е въведена през 1977 г., за да се отчитат ефектите от улавянето на река Дунав върху режима на подземните води, да се оцени ефективността на дренажните системи (нови, реконструирани и нереконструирани), да се подобрят режимите им на работа, необходимостта и предприемането на навременни интервенции за опазване на района. Повече от 700 пиезометра са били наблюдавани през последните десетилетия, за да се дефинира режима на подземните води и оценка на въздействието на язовир Джердап върху крайречните земи.

### ***Рамковата директива за водите (РДВ) на ЕС и задачи за прилагане на Република Сърбия***

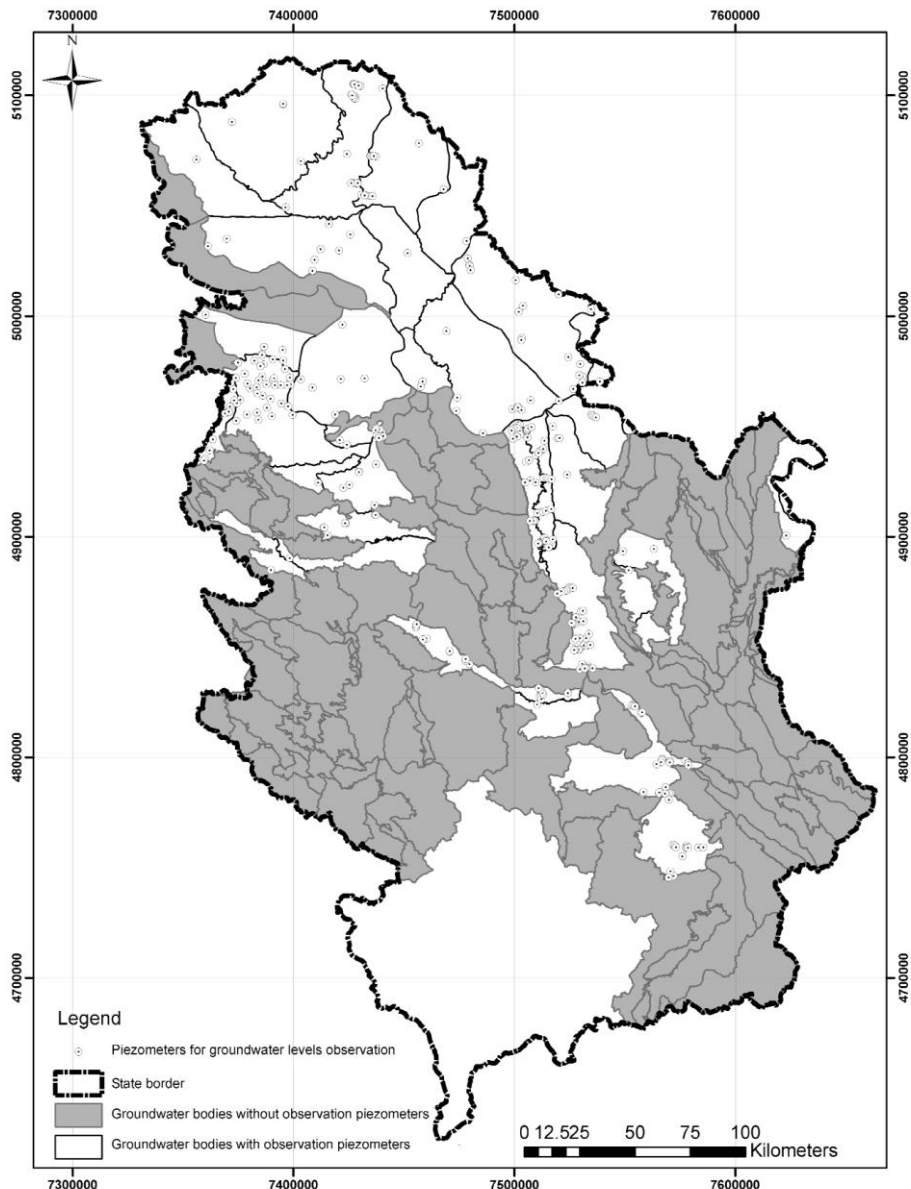
Република Сърбия е направила първите си крачки към прилагането на РДВ през 2003 г. в рамките на Международната комисия за защита на река Дунав (ICPDR, 2009). Страната е взела участие в изготвянето на Доклада за управление за басейна на река Дунав за 2004 г. и генерира предварителен национален доклад в началото на 2005 г. Оттогава, за да хармонизира политиките за управление на водите на страната с изискванията и целите на РДВ, страната е приела серия от закони и законодателство за прилагане, включително: Закона за водите (Официален вестник на



Република Сърбия 30/10), Закона за метеорологичните и хидрологични дейности (ОВ 88/2010), Наредбата за определяне на повърхностните и подземните водни тела (ОВ 96/2010) и Наредбата за екологичните и параметри на химичното състояние на повърхностните водни ресурси и параметрите на химичното и количествено състояние на подземните водни ресурси (ОВ 74/10).

Република Сърбия е приела Наредба за определяне на повърхностни и подземни водни тела с цел запазване или постигане на добро екологично, химично и количествено състояние на подземните водни ресурси. ПВТ, определено в рамките на геоложка формация, беше взето като основа за мониторинг на подземните води или най-малкото звено за планиране на мрежата за мониторинг. Всички определени ПВТ са класифицирани като порови, карстови или пукнатинни подземни водни тела. След подробни анализи и няколко етапа на очертаване, първоначалният брой на ПВТ от 208, в крайна сметка е намален до 153. Това е първата стъпка към прилагането на РДВ по отношение на управлението на подземните води.

Пространственото разпределение на обектите за наблюдение - пиезометри върху очертани GWBs е показано на **Фигура 2.1.3.Б-4**. Списъкът на ПВТ с установен мониторинг е представен в **Таблица 2.1.3.Б-3**. Може да се заключи, че само 34 от 153 или около 20% от всички GWBs, имат непрекъснато наблюдение на подземните води. 9% от ПВТ имат 5 или повече точки за наблюдение на 100 km<sup>2</sup>. За разлика от тях, 13 ПВТ или 38% имат между 0,5 до 0,177 пиезометра на 100 km<sup>2</sup>. Това е равно на плътност от 1 обект на 200 km<sup>2</sup> и съответно 500 km<sup>2</sup>.



**Фигура 2.1.3.Б-4** *Разпределение на пиезометрите в ПВТ на Република Сърбия*

Следващата важна стъпка в прилагането на РДВ беше характеризирането на ПВТ, което позволи интегрирането в групи от ПВТ. Характеризирането включва определяне/описание и количествено определяне на геоложките и хидрогеоложки условия, по-специално геометрията на ПВТ, естеството на горния и долния водоупор на водоносния хоризонт, скоростта на обмен на вода и зависимостта на земните екосистеми от инфилтрирани или зауствани подземни води. Фокусът беше върхунатиска върху химическите показатели – дифузни и точкови източници на замърсяване, както и количествени натиск – експлоатационни индекси и изкуствено подхранване, ако има такова. РДВ въведе надзорен мониторинг и оперативен мониторинг в зависимост от естеството на натиска върху подземните води. Оперативният мониторинг изисква

по-висока честота на мониторинг и изследване на специфични компоненти, критични за качеството на водата.

В РДВ нивото на подземните води е основният параметър, който определя количественото състояние. Няма точен лимит, но трябва да гарантира, че дългосрочното използване няма да застраши наличния ресурс на подземните води, че екологичните цели на свързаните с тях повърхностни водни тела ще бъдат постигнати и че няма да има заплаха за земните екосистеми. Като се има предвид, че имаше известно съмнение какво означава свръхексплоатация и кога се случва, беше необходимо да останем в рамките на относителните категории.

Последователното прилагане на РДВ и създаването на нова мрежа за мониторинг на подземните води в Република Сърбия са изключително важни за подобряване на знанията за подземните водни ресурси и тяхната активна защита. Като кандидат-членка на ЕС, Република Сърбия декларира ангажимента си към РДВ още през 2003 г., но преди всичко липса на средства и все още нерегламентирания водоползвател, доведоха до незадоволително състояние на мониторинга на подземните водни ресурси, които осигуряват питейна вода за около 75% от населението на Република Сърбия.

Въпреки факта, че режимите на нивото на подземните води се следят от повече от 400 пиезометра със специално предназначение в Република Сърбия, почти всички от тях са разположени в един и същи тип алувиален водоносен хоризонт, където нивата на подземните води до голяма степен са отражение на нивата на речните води. Това със сигурност е отклонение от хидрогеоложката „логика“ и от предпочитания подход към националния мониторинг на подземните води, който трябва да включва всички видове водоносни хоризонти. Като такива, фреатичните („горните“) водоносни хоризонти в геоложките обстоятелства на Република Сърбия трябва да включват водоносни хоризонти в планински райони (напр. карстови водоносни хоризонти се намират в повече от 30% от Западна и Източна Сърбия), които на практика не са били наблюдавани.

Установена е необходимост от нова и ефикасна мрежа за мониторинг, която обхваща всички или повечето от ПВТ и всички основни уловени водоносни хоризонти (не само алувиални, както в момента), определена въз основа на хидрогеоложки проучвания и систематично качество и количество на подземните води. Събирането на данни с активно участие на водоползвателите са както национални нужди, така и задължения. Предложението е да се достигне плътност на 1 обект за наблюдение / 200km<sup>2</sup>. Тази плътност е предвид сложната геология, хидрогеоложките условия, историческите данни, но също и икономическата ситуация в „преходната“ страна. Обхватът и степента на мониторинг, както и честотата на измерванията и анализите зависят от хидрогеоложката обстановка и режима на водоносния хоризонт.

**Таблица 2.1.3.Б-3** *Подземни водни тела под систематично наблюдения и актуален брой на пиезометрите*

No	Groundwater body - GWB	Area F (km <sup>2</sup> )	Number N <sup>*</sup>	Number N <sup>**</sup>	N <sup>*</sup> / F	N <sup>**</sup> / F
1	2	3	4	5	6	7
1	Severozapadna Bačka - top aquifer	1232.43	5	1	246	1232
2	Telečka - top aquifer	2643.55	11	3	240	881
3	Gornja Tisa - top aquifer	1772.02	30	4	59	443
4	Severni Banat - top aquifer	1545.78	19	3	81	515
5	Srednja Bačka - top aquifer	2068.06	16	3	129	689
6	Donja Tisa - top aquifer	1099.78	5	1	220	1100
7	Srednji Banat - top aquifer	1013.72	3	0	338	
8	Jugozapadni Banat - top aquifer	2228.19	16	2	139	1114
9	Vršačke planine	257.63	2	1	129	258
10	Jugoistočni Banat - top aquifer	2298.93	25	3	92	766
11	Beograd right bank of Sava	179.68	7	2	26	90
12	Pančevački rit	413.74	4	1	103	414
13	Negotin Kladovo - alluvium	462.86	4	1	116	463
14	Kličevac	604.28	4	1	151	604
15	Kostolac	1005.37	4		251	
16	Kučaj i Beljanica	726.52	2	2	363	363
17	Velika Morava alluvium left bank	468.26	27	3	17	156
18	Velika Morava alluvium right bank	429.31	28	3	15	143
19	Levač	718.98	2	1	359	719
20	Velika Morava Neogene - south	1321.17	38	3	35	440
21	Kučaj - west	288.06	1	1	288	288
22	Južna Morava Neogene - north	1153.38	21	3	55	384
23	Leskovac - Neogene	914.31	22	2	42	457
24	Rasina	497.41	1	1	497	497
25	Zapadna Morava - alluvium	588.04	21	3	28	196
26	Mačva Basic water bearing layer	763.41	40	3	19	254
27	Kolubara - Neogene	656.57	10	4	66	164
28	Valjevo	542.81	6	2	90	271
29	Lelić - karst	306.83	1	1	307	307
30	Ljig	565.82	1	1	566	566
31	Lozničko polje	243.88	11	2	22	122
32	Povlen	322.37	1	1	322	322
33	Zapadni Srem - Pliocene	1172.92	11	2	107	586
34	Istočni Srem - Pliocene	2248.99	10	1	225	2249
	Total	32755.06	409	34		

*Забележка:*

\*- брой на пиезометрите за наблюдение на водно ниво;

\*\* - брой на пиезометрите за наблюдение на качеството на подземните води

## **В. Зони за защита на водите (ЗЗВ)**

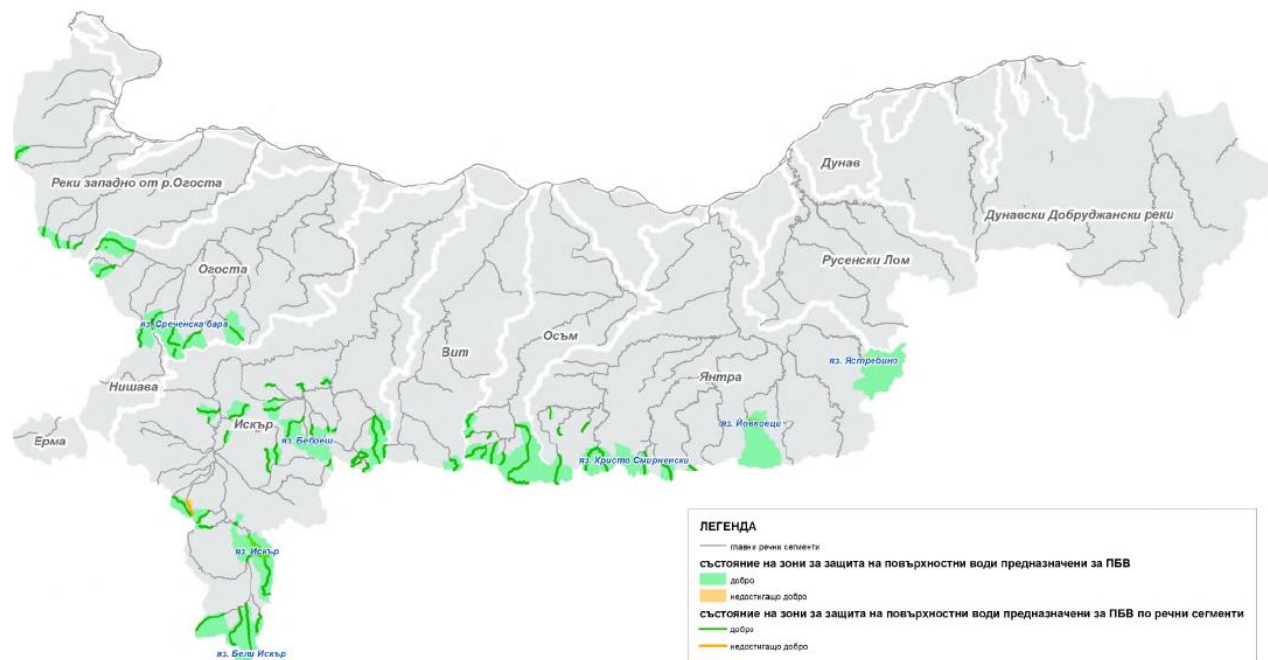
### **➤ Области Видин, Монтана, Враца, София-област (Република България)**

#### **ЗЗВ на питейно-битови водоизточници**

В следствие на актуализацията на регистъра на зоните за защита на повърхностни води в БДДР, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (ПБВ), в ПУРБ 2016 - 2021г са определени 72 броя зони - *Карта № 3.1.1 и Приложение 3.1.1 в ПУРБ на ДРБУ*. Това са ПВТ категория „река“ или „езеро“. Зони за защита на повърхностни води, предназначени за питейно-

битово водоснабдяване (ПБВ), в обхвата на ПТГС са р. Искър 37 985,098 кв км, Огоста 7 346,803 кв км, реки западно от Огоста 5 67,547 кв км, Нишава 2 63,631 кв км, общо за БДДР - 72 2588,445 кв км.

В добро състояние са оценени 71 от всичките 72 зони за защита на повърхностни води, предназначени за ПБВ. Като не достигаща добро състояние е оценена само една зона в обхвата на ПТГС - с код BG1DSWIS1109 - РВ "Каменно здание" на р. Перловска – **Фигура 2.1.3.В-1:**



**Фигура 2.1.3.В-1** Оценка на състоянието на ЗЗВ на повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване

### Зони за отдих и къпане

На територията на ДРБУ има определена една зона за къпане с име „Язовир Пчелина 2” и код BG3242661710017001, която е разположена в почивна зона Пчелина югозападно от гр. Разград, извън ПТГС. Към настоящият момент от актуализация на плана в ДРБУ не са определяни зони за отдих и/или водни спортове, в съответствие с влезлите в сила последни промени от юли 2015г. в ЗВ.

### Уязвими зони

Актуализацията на регистъра на тези зони е извършена въз основа на действащата към момента Заповед № РД 146/25.02.2015г. на министъра на околната среда и водите за определяне на нитратно уязвимите зони (НУЗ). В приложения към заповедта са определени ВТ, които са замърсени или са застрашени от замърсяване с нитрати от земеделски източници, териториите на общините или части от тях в обхвата на уязвимата зона по надморска височина и карта на зоната.

В Приложение 3.3.1 и Карта № 3.3.1. към ПУРБ е представен актуализирания регистър и карта на нитратно уязвимите зони. Замърсено с нитрати ПВТ в обхвата на ПТГС е с код ISRWB025 - р. Гостиля от устие до вливане в р. Искър.

Общините в НУЗ в обхвата на ПТГС: Бойчиновци, Борован, Брегово, Брусарци, Бяла Слатина, Видин, Браца, Вълчедръм, Димово, Кнежа, Козлодуй, Криводол, Лом, Медковец, Мездра, Мизия, Монтана, Ружинци, Хайредин, Червен бряг и Якимово.

#### **Чувствителни зони**

Съгласно действащата към момента Заповед № РД 970/28.07.2003г. чувствителните зони в повърхностните водни обекти в ДРБУ са: начало „р. Дунав, от границата при с. Ново село“ и край „р. Дунав, до границата при гр. Силистра“, както и „Всички водни обекти във водосбора на р. Дунав на територията на Република България“. Всички водоприемници в обхвана на ПТГС попадат в чувствителни зони - *Приложение 3.3.2 и Карта № 3.3.2 от ПУРБ*.

#### **Зони за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми**

В ДРБУ са взети предвид изискванията на ЗРА и информация от Заповед РД 09-152/09.03.2015г на министъра на земеделието и храните, издадена на основание ЗРА, с определени речните участъци и рибностопански обекти в които се забранява извършването на риболов. В ДРБУ са определени 39 броя зони за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми от които 16 са в обхвата на ПТГС, както следва: Ерма, Ечемишка, Габровница, Батулийска, Искрецка, Перловска, Владайска, Бистрица, Искър от яз. Искър до Кокаляне, Леви Искър Черни Искър, Нишава, Ботуня, Берковска, Дългоделска, Дунав. В тези зони, предмет на опазване са видовете, включени в списъка на стопански ценни видове риби и други водни организми - *Приложение 3.4.1А от ПУРБ*.

***Защитени зони, обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване***

При актуализацията на регистъра на тези зони са извършени следните промени: - Защитените зони от Националната екологична мрежа Натура 2000 за опазване на типовете природни местообитания и местообитания на видовете растения и животни, без птици – от 110 броя в първия план на 98 броя при актуализацията, като отпадат 15 от зоните, а 3 зони за първи път се включват. В обхвата на ПТГС се разполагат 28 такива зони, като териториално преобладават зони в Западна Стара планина.

***Защитени територии, обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване***

По информация от ПУРБ, в ДРБУ са определени 190 броя защитени територии, обявени по Закона за защитените територии, в които поддържането ли подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване. Те включват национални паркове, природни паркове, резервати, поддържани резервати, природни забележителности и защитени местности. Целта за обявяване на тези защитени територии е опазване на видове или местообитания, които са свързани с опазване на водите. В обхвата на ПТГС са разположени 63 такива територии, намиращи се главно в Западна Стара планина.



➤ **Области Перник, Кюстендил (Република България)**

В ЗБРБУ са определени 63 броя повърхностни питейни водни тела, представляващи зони за защита. От тях 60 бр. са повърхностни водни тела категория „река“ и 3 бр. са повърхностни водни тела категория „езеро“. Зоните за защита на питейните води в обхвата на ПТГС са 10 броя.

Направената оценка на състоянието на зоните за защита за води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, съгласно ПУРБ за ЗБР 2016- 2021, показва следното: в добро състояние са оценени всички 63 зони за защита на повърхностни води, предназначени за ПБВ; в недостигащо добро състояние - няма оценени зони за защита на повърхностни води, предназначени за ПБВ.

**Уязвими зони**

Съгласно Заповед № РД-146/25.02.2015 г на Министъра на околната среда и водите за Западнобеломорски район за басейново управление , включително и в обхвата на ПТГС и ТСИМ не са определени повърхностни ВТ, които са замърсени или са застрашени от замърсяване с нитрати от земеделски източници.

**Чувствителни зони**

Като чувствителни зони в обхвата на ПТГС са определени следните повърхностни ВТ:

- р. Струма от изворите до вливането на р. Конска – ВТ BG4ST500R003 и BG4ST500L1001;
- р. Струма от вливането на р. Конска до вливане в яз. Пчелина вкл. и язовира – ВТ BG4ST500R006 и BG4ST500L1010;
- р. Арката от изворите до вливане в р. Струма- ВТ: BG4ST500R1007, BG4ST500R1009 и BG4ST500L1008;
- р. Струма от вливането на р. Джерман до вливане на р. Благоевградска Бистрица BG4ST500R1030.

**Зони за защита – водни тела, определени като води за отдих и водни спортове, включително определените зони с води за къпане,** съгласно наредбата по чл.135, ал.1, т.7 в съответствие с чл. 119а, ал. 1, т. 4 от Закона за водите. В ПУРБ 2016 – 2021 г. в ЗБР не са определени зони за отдих и/или водни спортове, в съответствие с влезлите в сила промени на Закона за водите, считано от юли 2015г.

**Зони за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми**

Във връзка с идентифицирането на зони за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми, Министърът на околната среда и водите през 2012 г. утвърждава Списък на стопански ценни видове риби и други водни организми. В него, за териториалния обхват на Западнобеломорски район за басейново управление няма определени стопански ценни видове риби и други водни организми, респективно не са обявени зони за защитата им.

**Защитени зони, обявени за опазване на местообитания и биологични видове**

При актуализация на регистъра за защитените зони, обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване е извършена следната промяна: от общо 42 броя при определянето им в ПУРБ 2010 – 2015 г. нарастват на 44 броя за втория планов период.

Защитените зони от Националната екологична мрежа Натура 2000 за опазване на типовете природни местообитания и местообитания на видовете растения и животни, без птици – при актуализацията се запазва първоначално определения брой от 25 зони за местообитания, определени в първия ПУРБ. В обхвата на ПТГС са 13 зони.

Защитените зони от Националната екологична мрежа Натура 2000 за опазване на местообитания на птици и на територии, в които по време на размножаване, линееене, зимуване или миграция се струпват значителни количества птици – при актуализацията на регистъра са идентифицирани 19 зони за птици в ПУРБ (2016- 2021) при определени 17 броя в ПУРБ (2010-2015). Промените са извън ПТГС. В обхвата на ПТГС са 12 зони.

#### **➤ Окръзи в Република Сърбия**

Защитените зони в Плана за управление на водите на Република Сърбия са: 1) СОЗ, 2) ВТ, предназначени за питейни цели, 3) ВТ предназначени за рекреация и къпане, 4) Уязвими зони по нитрати от земеделски източници, 5) Чувствителни зони, 6) Защитени зони за местообитания и птици, в които важен елемент е водата и 7) Зони за защита на икономически важни водни разновидности. Понастоящем, сръбското законодателство не е напълно включило защитените зони, изискващи се от РДВ.

#### ***Зони за добив на вода за употреба от хората***

Дефинирани са три зони за санитарна защита: широка зона, тясна зона и зона за непосредствена защита. За определянето на зоните е задължено Министерството на здравето. Значителни територии в ПТГС са обхванати от най- широката Зона за защита. Фиг 4.1 от Плана за управление на водите на Република Сърбия. Конкретните райони в ПТГС са: р. Црни Тимок, гр Зайчар, гр. Пирот – Бела Паланка, гр. Ниш – Прокупе – Лесковац, гр. Враня – р. Пчиня.

#### ***Икономически важни акватични разновидности***

Въпросът за икономически важните водни разновидности все още не е регулиран в законодателството на Република Сърбия. Необходимо е да се подготвят регулации, за да може да се подготви регистър на тези области.

#### ***Води за рекреация, вкл. и зони за къпане***

Въпреки че в Република Сърбия има места за къпане, опитите за определяне на зони за къпане не отговарят напълно на европейските директиви. Поради това за тези райони не може да се изработи регистър в съответствие със Закона за водите.

#### ***Уязвими зони***

Планирана нитратно уязвима зона в Република Сърбия обхваща площ от 37 980 km<sup>2</sup> или 49%. Изработена е карта на нитратно уязвими зони – фиг. IV.2 от Плана за управление на водите на Република Сърбия. Както се вижда, в обхвата на ПТГС уязвимите зони заемат долината на р. Морава близо до гр Ниш, долината на р. Нишава и долината на р. Южна Морава при гр Враня.

#### ***Чувствителни зони***

Тъй като водосбора на Черно море е обявен за чувствителна зона, целият басейн на Дунава се разглежда като чувствителна зона. Република Сърбия е подписала Конвенцията за защита на Дунава и тъй като около 92% от територията се намира в басейна на реката, е предложено цялата

територия на Сърбия, да се обяви за чувствителна зона по нутриенти. В тази зона се включва цялата територия на ПТГС.

**Зони за опазване на местообитания или видове, в които водата е важен елемент за тяхната защита.**

Общата повърхност на тези зони е 678 237 ha, което е 7,66% от територията на Република Сърбия. Общо 473 защитени зони са под защита на държавата за 2019 – фиг 78 от Годишен доклад за околната среда 2019. Съществуват 125 зони, които са идентифицирани като места, в които водата е важен фактор за тяхното опазване – Фиг IV.3 от Плана за управление на водите на Република Сърбия. Основните защитени зони в ПТГС са части от: долината на Дунав, Стара планина, долината на р. Нишава, Ветерница и Ябланица, както и района на Власинско езеро. Защитени са общо 2 633 видове. Приблизително всички бозайници, птици, земноводни и влечуги и голям брой насекоми попадат под режим на защита.

Съгласно Пространствения план за развитие на Република Сърбия, районите с много високо качество на околната среда, като райони защитени за природни ползи, влажни зони, защитени с международни конвенции, планински върхове и трудно достъпни терени, водотоци I клас, включително ЗЗВ трябва да се осигурят с такива решения, с каквито да се поддържа съществуващото състояние на екосистемите.

#### **Г. Риск от наводнения**

##### **➤ Области Видин, Монтана, Враца, София-област (Република България)**

В ДРБУ са включени 17 поречия, разположени изцяло в обхвата на района (в т.ч. Канагьол и Суха р.) и 3 трансгранични поречия, попадащи в ПТГС – р. Дунав, р. Нишава и р. Тимок. *Фигури 4 и 5 от ПОРН:*

##### **Райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН) за река Дунав**

През първият цикъл на прилагане на Директивата за наводненията (ДН), българският участък на река Дунав е определен като РЗПРН (BG1\_APSFR\_DU\_001). Съгласувано с компетентните органи на Румъния, българорумънският участък на река Дунав е определен като общ международен РЗПРН за България и Румъния и е приет общ код за обозначаването му (RO\_BG\_DU\_1) в съответствие с политиките на Международната комисия за опазване на река Дунав – МКОРД.

Списък на определените РЗПРН в ДРБУ е наличен в *Приложение 10 на ПОРН.*

В резултат на преразглеждането и актуализацията на ПОРН за ДРБУ са определени 35 РЗПРН, от които 8 нови. Те са разположени в девет основни поречия. В обхвата на ПТГС са определени 10 РЗПРН. Най-голям е броят им във водосбора на р. Искър 4 бр. Фигура 23 от ПОРН.

Типовете наводнения, които са определени за районите в ДРБУ са 4 вида: речни, дъждовни-поройни, дъждовни-градски и инфраструктурни. В обхвата на ПТГС преобладават речните и дъждовно-поройните типове.

### **Трансгранична координация**

Предвид принадлежността на ДРБУ към международния басейн на р. Дунав, трансграничната координация при управление на риска от наводнения се осъществява на две нива: - Координация в международния басейн на р. Дунав; - Двустранна координация със съседни страни – Румъния и Република Сърбия. Дейностите по интегрирано управление на водите в международния басейн се координират от МКОРД, която обединява и координира усилията на 14 страни, всяка от които покрива повече от 2000 кв. км от Дунавския речен басейн. МКОРД организира и ръководи разработването на общ План за управление на международния басейн на река Дунав и План за управление на риска от наводнения в басейна на река Дунав. Дейностите по управление на риска от наводнения, в т.ч. по актуализация на ПОРН в ДРБУ, се координират чрез експертна група „Защита от наводнения“ към МКОРД, подпомагана в отделни конкретни дейности от експертна група „Информационно управление и географска информационна система“.

### **Координация с Република Сърбия**

Основа за координация с Република Сърбия по въпросите на ДН е подписания на 22 януари 2019 г. в гр. Димитровград, Република Сърбия Меморандум за разбирателство между Министерство на околната среда и водите на Република България и Министерство на опазване на околната среда на Република Сърбия за сътрудничество в областта на опазване на околната среда е в сила от 4 април 2019 г. Осъвременяването на договорните отношения в областта на околната среда е наложено от необходимостта за актуализиране на областите на сътрудничество съобразно приоритетите на двете страни и европейските и глобални екологични процеси. През май 2015 г. българската страна връчи проект на Споразумение между Министерството на околната среда и водите на Република България и Министерството на селското стопанство и защитата на околната среда на Република Сърбия за сътрудничество в областта на управлението на водите. Акцент в българския проект на документа е необходимостта от координиране на плановете за управление на риска от наводнения. Преговорите по документа продължават по дипломатически път. Провеждането на двустранна среща в областта на водите не е реализирано през 2020 г., поради влошената епидемиологична обстановка във връзка с COVID-19. В процеса на актуализация на ПОРН в ДРБУ по дипломатически път е изпратена информация до компетентните органи за управление на риска от наводнения в Република Сърбия за публикуването на проекта на Актуализираната ПОРН в ДРБУ. Получен е отговор от Министерството на земеделието, горите и управление на водите на Република Сърбия, в който се посочва че е извършен подробен преглед на методите, подходите и данните, използвани при актуализацията на ПОРН в ДРБУ. Анализирани са резултатите в ПОРН в ДРБУ, като акцент е поставен върху оценката на климатичните изменения, данните за минали наводнения и оценката на потенциалните бъдещи наводнения /особено за реките Тимок и Нишава/ и идентифицираните РЗПРН в ДРБУ. В отговора са посочени и идентифицираните РЗПРН на територията на Република Сърбия, попадащи в Дунавския речен басейн.

➤ **Области Перник, Кюстендил (Република България)**

В резултат на преразглеждането и актуализацията на ПОРН за ЗБРБУ са определени 17 РЗПРН, от които 3 нови. Те са разположени в трите основни поречия – на р. Струма 10 бр., на р. Места 6 бр. и на р. Доспат 1 бр.

Подробна карта на всички РЗПРН е налична в Приложение към ПОРН. Типовете наводнения, които са определени за районите в ЗБРБУ са: речни, дъждовни-поройни, дъждовни-градски и инфраструктурни. Инфраструктурните наводнения са свързани със заплахата от преливане или скъсване на язовирни стени. За всеки РЗПРН са изследвани един или повече типове наводнения. Даден тип наводнение, например инфраструктурно наводнение, може да бъде изследвано в различни язовири/места, т.е. на повече от едно място в един и същ РЗПРН. Речният тип наводнения се изследват в почти всички райони, а именно в 16 от тях. Дъждовнопоройните са на второ място – в 6 района, а дъждовно-градските – в 1. Инфраструктурните наводнения са застъпени в 3 РЗПРН. Списък на РЗПРН в обхвата на ПТГС в ЗБРБУ е представен в таблицата по-долу. За инфраструктурните наводнения са посочени конкретните язовири, които са обект на изследване, а за дъждовните-градски – населените места. В ЗБРБУ не са определени трансгранични РЗПРН.

**Таблица 2.1.3.Г-1 Списък на РЗПРН в ЗБРБУ**

Код на РЗПРН	Наименование на РЗПРН	Тип на наводнение, според източника	Вид на промяната спрямо предишния цикъл на ДН
BG4_APSFR_ST_06	р. Струма - с. Невестино	речни	промяна - разширяване
BG4_APSFR_ST_07	р. Джерман - от гр. Дупница до с. Джерман	речни, дъждовнипоройни	промяна - едновременно разширяване и съкращаване
BG4_APSFR_ST_08	р. Банщица - от гр. Кюстендил до с. Жабокрът	речни	промяна - разширяване
BG4_APSFR_ST_09	р. Струма - гр. Земен	речни, инфраструктурни (преливане на яз. Пчелина)	промяна - съкращаване
BG4_APSFR_ST_10	р. Струма - от яз. Студена до гр. Батановци	речни, дъждовни (поройни и градски), инфраструктурни (преливане на яз. Студена и разрушаване на стената на яз. Осломе и яз. Ярджиловци)	промяна - едновременно разширяване и съкращаване

### ➤ **Окръзи в Република Сърбия**

От наводнения потенциално са застрашени около 18% от територията на Република Сърбия, най – вече по брега на Дунав, Тиса и Сава, по малко - Морава, Дрина, Колубар, Тимок и др. През 2019 г. са определени общо 101 РЗПРН - *карта и таблично приложение. Прелиминарна оценка риска от поплава – Република Сърбия 2019.*

В обхвата на ПТГС значителен риск от наводнения са установени в реките, както следва: Биначка Морава, Моравица, Пчиня, Ябланица, Ветерница, Власина, Пуста река, Южна Морава, Топлица, Нишава, Лужница, Сврљишки Тимок, Трговишки Тимок, Бели Тимок, Црни Тимок, Тимок, Ясеничка, Дунав.

В оперативния план за защита от наводнения за 2020 г. са планирани общо 3 600 km диги и других защитни обекти, 53 язовири, 413 хидромелиорационни системи с повече от 25 000 km канална мрежа и много помпени станции.

По отношение на наводненията в Република Сърбия се отделят две основни категории: 1) равнинни, с голяма неравномерност на оттока но с голяма продължителност; 2) буйни потоци с голям надлъжен пад на коритото, малка продължителност на вълната, голяма скорост на водата и голям износ на наносите. Фиг 32 -съществуващи системи за защита от наводнения : Стратегия за водите на Република Сърбия.

Тъй като нивото на водата нараства сравнително бавно на големи равнинни водни течения, има по-добри възможности за прогнозиране и предприемане на мерки за смекчаване на последствията, като защита от наводнения и евакуация на хора и стоки. В случай на наводнение щетите могат да бъдат значителни, поради размера на наводнената зона и концентрацията на население, активи и инфраструктура.

Дунав в обхвата на ПТГС е обезпечен с водохранилището Желязна врата. Защитната линия по дължината на долни Тимок заедно с дунавските диги защитава най – плодородните земи. В басейна са извършени и локални дейности за защита - насипи и „градски” регулации. Сегашната степен на защита не е достатъчна, което е констатирано при наводнението в Зайчар 2010 године.

До сега в басейна на Морава са прилагани следните мерки:

1)Изграждане на защитни насипи и зидове. Общата дължина на насипите от републиканско значение в басейна на Южна Морава е 293 km, Западна Морава 99 km а по дължината на Велика Морава и притоците и е 718 km;

2) Увеличение на речния капацитет – намаление на съпротивлението, увеличение на профила. Особено значение имат регулациите от „градски” тип, изградени в големите населени места. В басейна на Южна Морава регулации са реките през Ниш, Пирот, Владичин Хан, Лесковац, Прокупле, Вранска Баня, Куршумлия и други;

3) Задържане на високата вълна във водохранилища, както и водохранилища, предназначени за защита от наводнения;

4) Укротяване на високата вълна в канали, например Хисарски канал в Лесковац.

Пчиня и Драговищица са трансгранични реки от басейна на Бяло море. Пчиня пресича границата между Република Сърбия и Република Северна Македония, а Драговищица - сръбско-



българската държавна граница. Защитата от наводнения не е достатъчна, което показва наводнението в Търговище на Пчиня, 2010 г.

**Обобщение за състоянието на водите, в т.ч. цели и мерки за опазване:**

**За областите на територията на Република България**

Няма значими проблеми, свързани с текущото състояние на водите и имащи отношение към ПТГС и ТСИМ в ДРБУ.

В ПУРБ - таблица 2.4.1 и фигура 2.4.1 са представени обобщените резултати от изготвената риск оценка на повърхностните водни тела, категория река, а на таблица 2.4.1.1 и фигура 2.4.1.1., са представени обобщените резултати от изготвената риск оценка на повърхностните водни тела, категория езеро.

Оценка по биологичните елементи за качество - предимно в риск и вероятно в риск;

Оценка по физико-химични показатели - предимно в риск по БПК, Азот и Фосфор и вероятно в риск, но има и значителен процент водни тела, които са „не в риск“;

Екологична оценка на риска – телата са вероятно в риск и не в риск; срещат се и тела в риск.

Химична оценка на риска - приоритетни вещества - телата са изцяло не в риск и вероятно в риск само с три изключения: р. Тимок при Брегово, р. Малък Искър при Етрополе и р. Искър от София до Реброво.

Съгласно ПУРБ на ЗБРБУ и ПУРБ на ДРБУ, Република България - по причина на географското положение, атмосферната циркулация и ландшафта, водният баланс е незадоволителен в пространствен и времеви аспект, като се включат и области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил. По водни ресурси на глава от населението страната заема задно място на Балканския полуостров. Република България среща също сериозни предизвикателства поради мястото в засушлива зона, неравномерно разпределение на водните ресурси, амортизация на водоснабдителните системи и слаба изграденост на канализационната система. Изграждането на пречиствателни станции за отпадъчни води се забавя в сравнение с водоснабдителните системи и много водни екосистеми са още в риск. Необходимо е настойчиво прилагане на добри земеделски и фермерски практики; рекултивация на терени от минни дейности; възстановяване на реки, подобряване на крайбрежни райони; забрана за сечи на естествена крайбрежна растителност; ефективно използване на водите в т.ч. технически мерки за напояване, промишленост, енергетика и домакинства; модернизиране или подобрения на пречиствателни станции за промишлени отпадъчни води, включително от земеделски стопанства; изпълнение на проекти за изграждане, реконструкция, модернизация на ПСОВ на населени места.

За повърхностните водни тела в ДРБУ в добро екологично състояние /добър екологичен потенциал и добро химично състояние са планирани следните цели за опазване на околната среда: - към 2015г.: „Постигане и запазване на добро екологично и химично състояние“; - към 2021г. и 2027г.: „Запазване на добро екологично и химично състояние“ За повърхностните водни тела в по-ниско от добро екологично състояние/ добър екологичен потенциал и/или недостигащи

добро химично състояние са планирани следните цели за опазване на околната среда: - към 2015г.: „Предотвратяване влошаването на екологичното състояние/ Предотвратяване влошаването на екологичния потенциал. Опазване, подобряване и възстановяване на повърхностното водно тяло. Предотвратяване на замърсяването и запазване на доброто химично състояние“; - към 2021г. и към 2027г. - в зависимост от обосноваване на изключение от постигане на целите:

„Постигане на SKOC за добро екологично състояние/добър екологичен потенциал /за показателите с отклонения до 2021г. Предотвратяване влошаване на екологичното състояние/екологичния потенциал по останалите елементи за качество. Предотвратяване на замърсяването и запазване на добро химично състояние“, или:

„Постигане на SKOC за умерено екологично състояние/умерен екологичен потенциал /за показателите с отклонения до 2021г. Предотвратяване влошаване на екологичното състояние/екологичния потенциал по останалите елементи за качество. Намаляване на концентрацията на показателите с отклонения. Предотвратяване влошаването на химичното състояние по показателите без констатирани отклонения в SKOC“; или

„Постигане на SKOC за добро екологично състояние /за показателите с отклонения/ до 2021/2027г. Постигане на SKOC за добро екологично състояние /за показателите с отклонения коригирани с фонова концентрация/ до 2027г. Предотвратяване влошаване на екологичното състояние по останалите елементи за качество. Постигане на SKOC за добро химично състояние /за показателите с отклонения/ до 2027г. Предотвратяване влошаването на химичното състояние по показателите без констатирани отклонения в SKOC“. В Приложение 5.1.1 на ПУРБ за ДРБУ са представени актуализираните цели за опазване на околната среда на повърхностните водни тела в Дунавски РБУ.

### **Цели в ЗЗВ**

Цели за опазване на околната среда на зони за защита на води предназначени за питейно-битово водоснабдяване. Актуализацията на екологичните цели в тези зони е извършена въз основа на направената им оценка на състоянието по основни физико-химични показатели, специфични замърсители, приоритетни вещества и микробиологични показатели.

Екологичните цели за зоните за защита на повърхностни води, предназначени за ПБВ са: - за зоните, определени в категория А1 или А2 - „Поддържане и предотвратяване влошаване състоянието на повърхностните води за пиене“; - за зоната, определена в категория А3 – „Достигане на стойност по показател/показатели с отклонения, съответстващ на стандарта за качество на повърхностни води за пиене най-малко за категория А2“. Приложение 5.3.1 от ПУРБ

Цели за опазване на околната среда на зони, в които водите са чувствителни към биогенни елементи. Специфични екологични цели за тези зони не се определят. Регламентираните в ЗВ цели за опазване на околната среда, т.е. постигане на добро състояние на повърхностните води, се интегрират с целите за защита на водите от еутрофикация.

Цели за опазване на околната среда на зони за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми. Специфични екологични цели за тези зони не се определят. Регламентираните в ЗВ цели за опазване на околната среда, т.е. постигане на добро състояние на

повърхностните води, се интегрират с целите за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми.

Цели за опазване на околната среда на защитени територии и зони, обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване. За тези зони на територията на ДРБУ не са определяни специфични екологични цели. На този етап регламентираните в ЗВ цели за опазване на околната среда, т.е. постигане на добро състояние на повърхностните води, се приемат като цели за опазване на водите в защитените територии и защитените зони, обявени за опазване на водозависими видове и местообитания. Определените цели за опазване на околната среда на защитени територии и зони, обявени за опазване с водозависими местообитания и биологични видове са представени в Приложения 5.3.5.1, 5.3.5.2 и 5.3.5.3. от ПУРБ.

### ***Приоритети и цели в ПУРН***

ПУРН на ДРБУ е в съответствие с приоритетите на управление на риска от наводнения на басейново ниво съгласно ПУРН за международния басейн на река Дунав, които са: - Избягване на нови рискове; - Намаляване на съществуващите рискове; - Усилване на устойчивостта; - Повишаване на осведомеността; Прилагане на принципа на солидарност. В Приложение 5 и 6 на ПУРН 2016-2021 са показани приоритетите и целите за управление на риска от наводнения на ниво РБУ и РЗПРН.

### ***Мерки***

Планираните мерки са избрани от единен каталог от мерки, разработен на национално ниво, в резултат на което: - Мерки от първия план - част от мерките си остават със същото наименование или с прецизирано формулиране; - Модифицирани мерки - част от мерките са изменени; - Нови мерки - включвани са нови мерки. Актуализираният списък за финалния вариант на плана съдържа 84 мерки. Те са планирани за постигане на планираните екологични цели на повърхностните и подземните води и на зоните за тяхната защита. Включените мерки са насочени към:

- източниците на точков, дифузен и/или хидроморфологичен натиск, както и на натиск от водоземане и климатични изменения, - намаляване/ смекчаване/ и предотвратяване на въздействието от натиска.

Списъкът на мерките за ДРБУ е представен в Приложение 7.2.1А на ПУРБ.

В Приложение 7.2.1В са включени:

Основни мерки - мерките, които осигуряват изпълнението на задължителните изискванията на Общността и друго екологично законодателство.

- Допълващите мерки са насочени към: прилагане възстановяването на разходите; устойчиво използване на водите; качеството на питейната вода;; контрол на водоземането; точковите зауствания; дифузни замърсители във водите; хидроморфологичните условия; замърсяването с приоритетни вещества; инцидентните замърсявания;

- Допълнителни мерки се планират когато данните от мониторинга или други данни показват, че целите за опазване на околната среда за дадено водно тяло не могат да бъдат постигнати чрез предвидените мерки и/или в поставения срок.

В Приложения 7.2.2 ÷ 7.2.7 на ПУРБ са представени програмите от мерки за повърхностните и подземните водни тела, и за зоните за защита на водите, структурирани съобразно идентифицираните значими проблеми при управлението на водите в ДРБУ.

Мерките, които са включени в ПоМ на ПУРБ за Дунавски район и са с позитивен ефект по отношение постигането на целите на двете Директиви – РДВ и ДН са показани по – долу и съдържат различни действия.

- Възстановяване и защита на речните брегове и речното корито от ерозия,
- Възстановяване на естественото състояние на дъното на езера,
- Подобряване на хидроморфологичното състояние на реките,
- Намаляване на ерозията на водосбора,
- Намаляване на дифузното замърсяване от промишлени дейности,
- Намаляване на замърсяването от минни дейности,
- Рекултивация на участъци засегнати от добив на инертни материали,
- Осигуряване на непрекъснатостта на водните течения и движението на рибите,
- Осигуряване на събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води на населените

места,

- Подобряване на естественото задържане на водата,

Мерки, свързани с адаптация към климатичните промени:

Мерките включват дейности насочени към: - Икономия на вода; - Опазване на количественото състояние на водите; - Намаляване на ерозията; - Намаляване загубите на вода; - Изисквания за отвеждане на атмосферните води; - Запазване и подобряване на състоянието на ЗЗВ; - Отвеждането и пречистването на отпадъчни води на населените места; - Цени на водата, която осигурява стимули за ефективно ползване; - Достоверност на оценката на екологичното състояние на повърхностните води; - Предотвратяване влошаването на екологичното състояние на повърхностните води в резултат от изменението на климата; - Прилагане на критерии за подбор при финансиране на проекти; - Повторно използване на водите; - Осигуряване на минимално-допустимия и/или екологичен отток в реките; - Повишаване на ефективността при потреблението; - Подобряване стопанисването на горите във вододайните зони; - Възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, свързани със селското и горското стопанство.

#### ***Мерки от ПУРН:***

Разработване и актуализиране на планове за защита при бедствия /в част наводнения;

Разработване и изпълнение на областни и общински програми за намаляване риска от бедствия вкл. от наводнения;

Инициативи за разработване на наредби за определяне на превантивните нормативи, строително-техническите норми за устройственото планиране на територията, проектирането, изпълнението и поддържането на строежите във връзка с намаляване на риска от бедствия /наводнения/;

Създаване на Национална система за управление на водите в реално време;

Изготвяне на указания за разработването и готовността за изпълнението на плановете за защита при бедствия, включително от наводнения;

Изграждане на системи за ранно предупреждение, специално адресирани към поройни наводнения;

Създаване на управляеми полдери и малки буферни басейни в заливни тераси на реките;

Ефективно управление на водните нива на язовири и ретензионни водохранилища;

Актуализиране на наредбите за подържане и експлоатация на малките язовири с цел безопасно провеждане на високите вълни;

Координация и сътрудничество между всички управленски нива (национално, басейново и местно) от единната спасителна система;

Доизграждане и модернизиране на мрежата за метеорологичен и хидрометричен мониторинг;

Създаване на механизъм за координация на действията при възникване на риск от наводнения, вкл. в трансграничен район;

Създаване на капацитет на компетентните органи - РИОСВ и БД;

Ежегодно обследване на техническото и експлоатационното състояние на язовирните стени и съоръженията към тях;

Сътрудничество с компетентните органи за басейново управление и за управление на риска от наводнения на други държави;

Поддържане и подобряване състоянието на съществуващи язовири;

Премахване на опасни, пречещи и/или неефективни язовири;

Възстановяване на компрометирани диги;

Осигуряване на скатове за задържане на води;

Почистване на речни участъци и дерета за осигуряване преминаване на висока вълна;

Почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия;

Премахване на незаконни постройки, подприщващи съоръжения, огради, складиращи материали и други намиращи се в границите на речните легла или дерета;

Повишаване готовността на населението за реагиране при наводнения ;

Популяризиране използването на застрахователни имуществени продукти в застрашените от наводнения райони;

Постоянен мониторинг на застрояването в близост до заливаемите зони;

Провеждане на обучителна и информационна кампания по проблемите свързани с наводненията;

Информирание на населението чрез използването на съвременни способности и технологии;

Изготвяне на ежедневен хидрометеорологичен бюлетин. Издаване на предупреждения при опасност от наводнения към МОСВ и МВР;

Информирание на заинтересованите страни надолу по речното течение;

Управление на атмосферните води за намаляване на риска от наводнения /особено в населени места/ ;

Оценката на риска за ПВТ за **ЗБРБУ** е показана в Приложение 4.1 ПУРБ (2016 – 2021 г.) по критерии: водни тела в риск поради установен значим натиск, водни тела, в риск поради оценено недобро екологично състояние, водни тела в риск поради непостигащо добро химично състояние, водни тела в риск поради установен значим натиск или оценено недобро екологично или химично състояние, водни тела вероятно в риск. Броят им в поречие Струма е 53 а общо в ЗБР 76 бр. Актуализираната риск-оценка на всички 183 бр. водни тела в териториалния обхват на ЗБР (след промяната в броя им поради определянето на телата, предназначени за питейно-битово водоснабдяване през 2015 г.) е представена в Приложение 2.4.1, - таблица от ПУРБ. В обхвата на ПТГС и ТСИМ са 49 бр. ПВТ, попадащи в риск.

Главната цел за повърхностните водни тела в **ЗБРБУ** е възстановяване и запазване на доброто им състояние, в т.ч: предотвратяване влошаването на състоянието на всички повърхностни водни тела; опазване, подобряване и възстановяване на всички повърхностни водни тела за постигане добро състояние на водите; опазване и подобряване качеството на водите във всички силно модифицирани водни тела и постигане на добър екологичен потенциал и добро химично състояние на повърхностните води; предотвратяване, прогресивно намаляване и прекратяване наведнъж или на етапи на замърсяването от емисии, зауствания и изпускания на приоритетни и приоритетно опасни вещества; Приложение 5.1.1. на ПУРБ.

### **ЗЗВ**

Целите за опазване на околната среда на ЗЗВ се определят по отношение на количеството и качеството на водите, за постигане на изискванията на законодателството, по силата, на което е обявена или определена зоната.

### **ПБВ**

Всички 63 бр. повърхностни водни тела, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, са оценени в „добро състояние” по отношение на целта на определяне на зоните. За тях екологичната цел е поддържане на доброто състояние и опазване от влошаване.

Актуализация на екологичните цели за повърхностни водни тела, които са нитратно уязвими зони. Основна екологична цел при определените нитратно уязвими зони е недопускане на превишение на концентрацията на замърсителя нитрати в повърхностните води над 50mg/l.

### **Чувствителни зони**

РДВ не изисква определяне на специфични цели за повърхностните водни тела, които са чувствителни зони. Целите за опазване на околната среда за тях са постигане или запазване на доброто екологично състояние за съответния тип водно тяло.

Актуализация на екологичните цели за повърхностни водни тела, които са зони, определени или обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване. На този етап регламентираните в ЗВ цели за опазване на околната среда, т.е. постигане на добро състояние на повърхностните води, се приемат като цели за опазване на водите в защитените територии и защитените зони, обявени за опазване на водозависими видове и местообитания. Приложения 5.3.1.4.а, 5.3.1.4.б и 5.3.1.4.в. на ПУРБ на ЗБРБУ.

### **Мерки от ПУРБ**



Ключова типова мярка (КТМ) Изграждане или модернизиране на пречиствателни станции за отпадъчни води;

КТМ Ефективност на ползването на вода, технически мерки за напояване, промишленост, енергетика и домакинства;

КТМ Мерки от ценовата политика за прилагане на възстановяването на разходите за водни услуги от домакинствата;

КТМ Мерки за недопускане или контрол на замърсяването от урбанизирани зони, транспорт и изградена инфраструктура;

КТМ Мерки за поетапно прекратяване на емисиите, заустванията и загубите от приоритетни опасни вещества или за намаляване на емисиите, заустванията и загубите от приоритетни вещества;

КТМ Възстановяване на замърсени зони;

КТМ Мерки от ценовата политика за прилагане на възстановяването на разходите за водни услуги от промишлеността;

КТМ Мерки за недопускане или контрол на замърсяването от урбанизирани зони, транспорт и изградена инфраструктура;

КТМ Модернизиране или подобрения на пречиствателни станции за промишлени отпадъчни води, включително от земеделски стопанства;

КТМ Ефективност на ползването на вода, технически мерки за напояване, промишленост, енергетика и домакинства;

КТМ Модернизиране или подобрения на пречиствателни станции за промишлени отпадъчни води, включително от земеделски стопанства;

КТМ Намаляване на замърсяването с хранителни елементи от земеделието;

КТМ Намаляване на замърсяването с пестициди от земеделието;

КТМ Мерки от ценовата политика за прилагане на възстановяването на разходите за водни услуги от земеделието;

КТМ Ефективност на ползването на вода, технически мерки за напояване, промишленост, енергетика и домакинства;

КТМ Научноизследователска дейност, подобряване на базата от знания за намаляване на несигурността;

КТМ Мерки за намаляване на седиментите от почвената ерозия и повърхностния отток;

КТМ Научноизследователска дейност, подобряване на базата от знания за намаляване на несигурността;

КТМ Подобряване на надлъжната непрекъснатост, напр. създаване на рибни проходи, разрушаване на стари бентове;

КТМ Подобряване на хидроморфологичните условия на водните тела, напр. възстановяване на реки, подобряване на крайбрежни райони, премахване на твърди насипи, възстановяване на връзката между реки и заливни равнини, подобряване на хидроморфологичното състояние на преходни и крайбрежни води и т.н.;

КТМ Подобряване на режима на оттока и/или определяне на екологичен отток;

КТМ Мерки от ценовата политика за прилагане на възстановяването на разходите за водни услуги от промишлеността;

КТМ Научноизследователска дейност, подобряване на базата от знания за намаляване на несигурността

КТМ Мерки за опазване на питейната вода, напр. определяне на охранителни зони, буферни зони и т.н.;

КТМ Подобряване на хидроморфологичните условия на водните тела, напр. възстановяване на реки, подобряване на крайбрежни райони, премахване на твърди насипи, възстановяване на връзката между реки и заливни равнини, подобряване на хидроморфологичното състояние на преходни и крайбрежни води и т.н.;

КТМ Подобряване на режима на оттока и/или определяне на екологичен отток;

Някои КТМ се повтарят, тъй като са предизвикани от различни движещи сили.

Пълният текст на актуализираната Програма от мерки (ПоМ) на ЗБРБУ е представена в Приложение 7.2.г.–Програма от мерки за повърхностни и подземни води в ЗБРБУ.

Мерки в ПУРБ, имащи значение за постигане на целите в ПУРН. Изготвянето на плановете за управление съгласно РДВ и ДН са възможност наличната информация относно статуса и натиска да се използва едновременно и да се разработят ПоМ, които да спомагат за постигане на статус „добро състояние“ като същевременно намаляват риска от наводнения. В Приложение 7.3. са представени мерките от ПУРН, които са включени в ПоМ на ПУРБ.

Мерки, свързани с адаптация към климатичните промени. При изготвянето на програмите от мерки към ПУРБ са взети в предвид очакваните изменения в климата и въздействията от тях. Тези мерки са насочени към преодоляване и смекчаване на ефекта от влиянието на покачването на температурите, намаляването на валежите, промяната в оттока на реките и в екосистемите и засушаването от една страна, а от друга - до проблеми, свързани с внезапни наводнения.

### ***Приоритети и цели в ПУРН***

Приоритет 1: Опазване на човешкото здраве.

Цел 1.1. Минимизиране броя на засегнатите и пострадали хора при наводнения;

Цел 1.2. Осигуряване бързо отвеждане на водите при интензивни валежи и наводнения от урбанизираните територии;

Цел 1.3. Възстановяване на нормалните условия за живот;

Цел 1.4. Минимизиране броя на засегнатите обекти от социалната инфраструктура;

Приоритет 2: По-висока степен на защита на критичната инфраструктура и бизнеса.

Цел 2.1. Подобряване на защитата на обекти от техническата инфраструктура;

Цел 2.2. Подобряване на защитата на значими стопански и културно-исторически обекти;

Приоритет 3: Повишаване защитата на околната среда.

Цел 3.1. Подобряване на защитата на канализационните системи;

Цел 3.2. Подобряване на защитата на индустриалните обекти -основно IPPC и SEVESO обекти;

Цел 3.3. Минимизиране на засегнатите зони за защита на водите, защитени територии и защитени зони;

Цел 3.4. Подобряване на водозадържащата способност на земеделски, горски и крайречни територии;

Приоритет 4: Подобряване на подготвеността и реакциите на населението.

Цел 4.1. Повишаване на подготвеността на населението за наводнения;

Цел 4.2. Подобряване на реакциите на населението при наводнения;

Приоритет 5: Подобряване на административния капацитет за управление на риска от наводнения

Цел 5.1. Създаване на съвременна нормативната уредба за устройствено планиране на териториите и управление на риска от наводнения;

Цел 5.2. Осигуряване на оперативна информация за управление на риска от наводнения;

Цел 5.3. Повишаване на квалификацията на персонала, ангажиран с управление на риска от наводнения;

Цел 5.4. Минимизиране на риска от наводнения по водното течение за целия речен басейн;

Цел 5.5. Осигуряване адекватно реагиране на публичните институции при наводнения.

Мерки в ПУРН на ЗБР. Приложение №4 към ПУРН на ЗБР

Планираните мерки, посочени по-долу се отнасят за целия РБУ, както и в частност - за области Перник и Кюстендил:

Инициативи за разработване на наредби за определяне на превантивните нормативи, строително – техническите норми за устройственото планиране на територията, проектирането, изпълнението и поддържането на строежите;

Актуализиране на наредбите за поддържане и експлоатация на малките язовири с цел безопасно провеждане на високите вълни породени от поройни наводнения;

Създаване на Национална система за управление на водите в реално време;

Разширяване на „тесните места” като мостове и др., които водят до подприщване на речния отток;

Разработване и изпълнение на областни и общински програми за намаляване на риска от бедствия вкл. наводнения;

Информирание и осигуряване на широк достъп до информация на населението чрез използването на съвременни способности и технологии;

Създаване на капацитет на компетентните органи - РИОСВ или ;

Създаване на механизъм за координация на действията при възникване на риск от наводнения, вкл. в трансграничен район;

Сътрудничество с компетентните органи за басейново управление и за управление на риска от наводнения на други държави;

Провеждане на обучителна и информационна кампания по проблемите свързани с наводненията;

Повишаване готовността на населението за реагиране при наводнения;

Почистване на речни участъци и дерета за осигуряване преминаване на висока вълна;

Обследване на техническото и експлоатационното състояние на мостовете;

Ежегодно обследване на техническото и експлоатационното състояние на язовирните стени и съоръжения към тях;

Изготвяне на указания за разработването и готовността за изпълнението на плановете за защита при бедствия, включително от наводнения;

Реконструкция и ремонт на язовири;

Координация и сътрудничество между всички управленски нива (национално, басейново и местно) от единната спасителна система;

Разработване и изпълнение на областни и общински програми за намаляване на риска от бедствия вкл. наводнения;

Документиране на събитията и оценка на щетите от наводненията;

Разработване и актуализиране на плановете за защита при бедствия, част наводнения;

Повишаване готовността на населението за реагиране при наводнения;

Изготвяне на ежедневен хидрометеорологичен бюлетин. Издаване на предупреждения при опасност от наводнения към МОСВ и Министерство на вътрешните работи.

Почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия;

Постоянен мониторинг на застрояването в близост до заливаемите зони;

Изграждане на нови корекции;

Надграждане на диги;

Почистване на речни участъци и дерета за осигуряване преминаване на висока вълна;

Почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия;

Изграждане на земно-насипна дига и комбинация;

Ефективно управление на водните нива на язовири и ретензионни водохранилища.

Недопускане на преливане през короната на дигите при поройни валежи в сравнително малки водосборни области;

Премахване на незаконни постройки, подприщващи съоръжения, огради, складирани материали и други намиращи се в границите на речните легла или дерета;

Създаване на управляеми полдери и малки буферни басейни в заливни тераси на реките.

### **За окръзите на територията на Република Сърбия**

Няма значими проблеми, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ в Република Сърбия. Според оценката на риска, в обхвата на ПТГС преобладават районите с нисък риск по органично замърсяване и нутриенти. Заедно с това много райони имат среден риск. По отношение на приоритетните и опасните вещества преобладава изцяло отсъствие на риск и само в отделни райони риска е среден, например Бор. По отношение на хидроморфоложкия натиск приблизително еднакво са застъпени районите без риск, умерен риск и в риск. Виж Фигури III.28 до III.31 – Плана за управление на водите на Република Сърбия.

Възприета е целта за околната среда от РДВ - всички водни тела следва да постигнат добро състояние/потенциал на повърхностните води и ЗЗВ за период от 3 цикъла на ПУРБ.

Общите цели на РДВ са: 1) добър екологичен/химичен статус за ПВТ или добър екологичен потенциал и химически статус за СМВТ и ИВТ, 2) постигане на целите и стандартите за ЗЗВ в съответствие със законодателството на ЕС. Заедно с това са предвидени: Продължаване на срока

за целите; По- малко строги цели; Временно влошаване на статуса на ПВТ; Бъдещи инфраструктурни проекти, с приложение на член 4 (7) РДВ.

Цели за околната среда в ЗЗВ. За ПВТ които попадат в ЗЗВ целите могат да бъдат по-строги от потребния добър статус. Съответните директиви не са транспонирани в Република Сърбия. Нивата на опазване за съответните ЗЗВ са включени в акта за тяхното обявяване.

Съгласно Плана за пространствено развитие на Република Сърбия, 2021г. цели за защита на ПБВ са: Общата цел е Република Сърбия да бъде единна водостопански.

Конкретните цели за ПБВ са: 1. Водоснабдяване от интегрални системи с висока степен на надеждност; 2. Рационализация на водоползването и снижаване на загубите; 3. Опазване на всички водоизточници за ПБВ; 4. Защита от вътрешни и външни „високи“ води; 5. Картиране на рискови зони за наводнения; 6. Пълно използване на икономически значимия хидроенергиен потенциал; 7. Възможности за отводняване и напояване на всички годни земеделски земи – 1 900 000 ha; 8. Обновяване и довършване на всички съществуващи канални системи – в обхвата на ПТГС няма такива; 9. Обезпечаване на екологичен отток под водохранилища и водовземаването в реките.

### **Мерки**

Основа за планиране на мерки е анализа на натиска и въздействието и оценка на риска от недостигане на целите за околната среда. ПоМ обхваща основни мерки, както и допълнителни мерки.

Списък с ключови мерки:

1. Изграждане или доизграждане на ПСОВ;
2. Намалване на замърсяването с торове от земеделието;
3. Намалване на замърсяването с пестициди от земеделието;
4. Саниране на замърсени терени - историческо замърсяване на седименти и подземни води, земи;
5. Подобряване на надлъжния континуитет на водотока – рибни проходи, разрушаване на стари прегради;
6. Подобряване на други хидроморфоложки условия на повърхностните ВТ, различни от т.5;
7. Подобряване на режима на протичане и установяване на екологичен отток;
8. Подобряване на ефикасността на ползване на водата при напояване, в индустрията, енергетиката и в домакинствата;
9. Установяване на цена на водата за домакинствата с пълно възстановяване на разходите за водната услуга;
10. Установяване на цена на водата за индустрията с пълно възстановяване на разходите за водната услуга;
11. Установяване на цена на водата за земеделието с пълно възстановяване на разходите за водната услуга;
12. Служби за съвети в земеделието
13. Опазване на питейните води, например СОЗ;

14. Проучвания и подобряване на базата от знания за намаляване на неизвестностите;
  15. Постепенно намаляване на емисиите на приоритетни, опасни вещества;
  16. Доизграждане или подобряване на индустриални ПСОВ, вкл. ферми;
  17. Намаляване на наносите от ерозия;
  18. Предотвратяване или контрол на негативни въздействия от инвазивни видове и внесени болести;
  19. Предотвратяване или контрол на негативни въздействия от рекреативни дейности, вкл. риболов
  20. Предотвратяване или контрол на неблагоприятно въздействие от риборазвъждане и др.;
  21. Предотвратяване или контрол на замърсяването от градски повърхности, транспорт и др. инфраструктура;
  22. Предотвратяване или контрол на замърсяване от горско стопанство;
  23. Природни ретензии на водата;
  24. Адаптация към климатични промени;
  25. Предотвратяване на ацидификацията;
- За ПВТ „ в риск”, ПоМ съдържа всички основни мерки и редица допълнителни мерки, описани по-горе с номера: 1 до 7, 12, 14 и 16.

Цели и мерки по отрасли са изложени в Стратегия за водите на Република Сърбия – стр 151.

Съгласно ППРС раздел 2.5.1.3.3. в Република Сърбия е планирано развитие на 18 регионални системи за водоснабдяване - Таблица 23, Тематична карта 3. В обхвата на ПТГС попадат Горно-южноморавска водоснабдителна система и Долно-южноморавска водоснабдителна сисетма. Водоизточниците са: водохранилища, езеро, кладенци, извори.

#### ***Цели и мерки за наводнения***

Стратегична цел: Сnižаване на риска от вредно въздействие на водите.

Оперативна цел 1: Отток съответстващ на условията на околната среда;

Мерки за достигане на целта: 1) повишаване на пропускателната способност на коритата и стабилност на бреговете; 2) минимални хидроморфоложки промени, на принципа „естествени регулации”; 3) отток през населените места в съответствие с местните нужди и урбанистични решения; 4) отток в съответствие с технико-икономическите и екологичните условия, закони, договори и конвенции.

Оперативна цел 2: Редовно поддържани и контрол на оттока и съоръженията.

Мерки за достигане на целта: 1) редовна поддръжка и контрол на коритата и водните обекти и дейности за саниране; 2) редовно поддържане на водните обекти в съответствие със стандартите и нормативите.

Оперативна цел 3: Опазване и подобряване на водния режим при експлоатация на речни наноси.

Мерки за достигане на целта: 1) адекватан мониторинг на количеството и качеството на речните наноси; 2) експлоатация на речните наноси, вкл. и търговския, да се извършва само на



определени места, въз основа на проект; 3) минимални хидроморфоложки промени и саниране след приключване на експлоатацията; 4) систематично поддържане на режима на речните наноси и морфоложките промени на коритата след експлоатация; 5) забрана на експлоатацията на речни наноси в части от повърхностни ВТ с нарушен воден режим; 6) на средни и малки потоци - подобряването на крайбрежието, брега и добив на наноси да се извършва интегрално.

Цели и мерки по всяко повърхностно ВТ има в ПУРБ на РС. Приложение 3

### ***Трансгранично въздействие***

Съгласно Плана за пространствено развитие на Република Сърбия, на стратегично ниво не е възможно да се утвърдят конкретни проекти, които да касаят трансгранични въздействия. Могат да се идентификуват само области от териториалното развитие, включващи проблеми в граничния пояс с други държави. Това е преди всичко област енергетика, поради възможното трансгранично въздействие въздуха, водите и ЗЗВ за фауна -орнитофауна и хироптерофауна.

## **2.1.4. Състояние на земните недра**

### **➤ Области в Република България**

Дунавският район за басейново управление на водите в своя хидрографски обхват и в морфо-структурен план почти се припокрива с географското понятие за Северна България. Малките различия идват от включването на водосбора на р. Нишава и изключване на територията източно от подземния вододел на горноюрско-долнокредния водоносен хоризонт, който минава приблизително по западната граница на административни области Шумен и Добрич. В Дунавския район се включват две основни морфоструктурни единици: Дунавската равнина и северните склонове на Старопланинската верижна система.

**Дунавската равнина** се характеризира с низинен и хълмисто-платовиден релеф. В западната подобласт (до р. Вит) преобладава низинния и платовиден релеф със ср. надмор. височина 130 m. Плоските междуречни пространства се понижават с лек наклон към р. Дунав. Десните склонове на речните долини са стръмни, а левите – полегати. Най-западните Дунавски притоци – реките Тополовец, Чичилска и Видбол протичат в каньоновидни долини. Средната подобласт (между р. Вит и р. Янтра) има плоско-ридов релеф с развитие на широки, меандриращи речни легла и ср. в. 138 m. На изток от р. Янтра се простира Лудогорско-Добруджанската хълмисто-платовидна подобласт, която съвпада с темето на Северобългарския плосък свод. Плоските вододели на Лудогорското плато постепенно се издигат на запад и прехождат в Поповско-Самуиловските височини, разположени между изворните области на р. Баниски Лом и Суха река. Реките тук са с временен, непостоянен отток и са дълбоко врязани в каньоновидни долини.

Българският бряг на р. Дунав е висок и стръмен. Той е резултат предимно на ерозионни процеси, за разлика от Румънския бряг, който е равнинен и изграден от няколко акумулационни тераси. По нашето крайбрежие от Видин до Силистра са оформени десетина отделни низини, представляващи заливната тераса на р. Дунав. Крайдунавските низини са андигирани и имат изградени отводнителни системи.

**Старопланинската верижна система** се разделя на две части: Предбалкан и Главна Старопланинска верига.

Предбалканът обхваща една надлъжна ивица от предпланини, разположени между Дунавската равнина и Същинска Стара планина. В разглеждания Дунавски район за басейново управление попадат западната и средна части на Предбалкана, т.е. от р. Тимок до р. Янтра (точно до нейния приток Стара река). Предпланинската ивица е най-широка в поречието на Вит, около 50 km, като на запад и изток се стеснява до 10-15 km. Релефът е ридово-хълмист с кулисообразно сменящи се структурни възвишения и понижения (антиклинали, синклинали и ерозионни понижения). Меридионално течащите реки Лом, Огоста, Искър, Вит, Осъм и Янтра пресичат с дълбоки и тесни проломи планинските ридове, а надлъжните им притоци оформят широки антиклинални и синклинални долини.

Главната Старопланинска верига е най-широка в западната си част, около 40 km, като на изток при долината на Вит се стеснява до 20-тина km и така продължава през цялата средна част - до Стара река (прохода Вратник). Орографската издържаност на Старопланинската верига се подчертава от нейната средна височина, която за западната част е 849 m, а за средната част достига 961 m. В най-високите отдели на планината, на височина 1800-1900 m. се очертават заоблени (при вр. Ботев и вр. Паскал) и плоски (при вр. Равнец) била, които рязко се отсичат от стръмните разломни склонове под тях. На 200 – 400 m над това издържано хипсометрично ниво се издигат заоблените върхове на най-високите части на Старопланинското било. Източната Старопланинска верига, която е оформена в нископланински и хълмист релеф се отнася към Черноморския район за басейново управление.

Морфометричните данни в обсега на Дунавския район за басейново управление показват големи различия между релефа на Главната Старопланинска верига, която тук има ср. височина 900 m, а Предбалканът – съответно 384 m, т.е. 2,3 пъти по-нисък.

В геоложкия строеж на Дунавския район за басейново управление на водите взимат участие две от основните тектонски единици на България – Мизийската платформа и Алпийската нагъната система.

Мизийската платформа по морфоструктурни белези до голяма степен се припокрива с геоморфоложката област Дунавска равнина и на север продължава отвъд Дунава във Влашката равнина. В тектонско отношение тя е една от най-стабилните и консолидирани територии в страната. Състои от два структурни комплекса. Долният структурен комплекс е съставен от допалеозойски и старопалеозойски, силно нагънати, нарушени и метаморфозирани скали. Горният структурен комплекс представлява платформената покривка от мощни седиментни скали с почти хоризонтални пластове, отложени през мезозойската и неозойска ери. В строежа на платформената покривка първостепенно значение имат двете най-големи структури – Северобългарското сводово издигане на изток и Ломската падина на запад. Преходът между тях се оформя като моноклинала.

Северобългарското сводово издигане се очертава от пространственото положение и куполообразната форма на горноюрско-долнокредния карбонатен комплекс, като обхваща Лудогорието и на запад достига до долината на р. Осъм, на север се простира до Дунав, а на юг

се ограничава от паралела на р. Провадийска. Дължината на структурата е около 300 km , а нейната ширина 85 – 110 km. Амплитудата на издигане по валанжа от най-ниската точка в Ловешко (-1700 m) до най-високата – северно от Нови пазар (+300 m) е 2000 m. Най-голямо хидрогеоложко значение имат барем-аптските (долнокредни) и малм-валанжинските (горноюрско-долнокредни) седименти, които в южните и централни части на площта се отделят от дебелослойни хотривски глинести мергели, а на север – поради фащиалната промяна на мергелите към варовици, образуват обща карбонатна плоча.

Ломската падина е обширна негативна тектонска структура в западната част на Мизийската платформа. Различните изследователи я определят с различен стратиграфски, а оттам и различен пространствен обхват. Младата структура има ориентировка юг – север, от с. Брусарци - Лом (България) към – Вела – Титомирци (Румъния). Най-пониженият участък на наша територия е между реките Арчар и Искър с дебелина на миоценските и плиоценски отложения 650 – 800 m.

Предбалканската тектонска зона обхваща една дълга ивица, разположена между Мизийската платформа и Западния Балкан. В нея са разположени успоредно едни на други множество пликативни структури – антиклинали и синклинали, изградени предимно от мезозойски седиментни скали. Само в ядките на двете най-големи антиклинали – Белоградчишката и Тетевенската се разкриват скали от каледонския и херцински комплекс. Най-благоприятна среда за формиране на подземни води се явяват варовиковите скали на средния триас, горната юра и долната креда (нейният ургонски фашиес), а като най-непродуктивен може да се разглежда т.нар. Флишки Предбалкан, разположен източно от Искър-Витското понижение, заемащ южните отдели на структурата и достигащ до горното течение на р. Тича.

Западнобалканската тектонска зона обхваща високите старопланински отдели от р. Тимок до горното течение на р. Янтра (прохода Вратник). Към Дунавския район за басейново управление се отнасят северните склонове на структурата, като по билото на планината минава общата вододелна линия на района. Границата с Предбалкана се бележи от Старопланинската дислокационна зона (известна също като Старопланинска челна линия). В строежа на Западнобалканската тектонска зона главна роля играят антиклиналите, по-главни от които са Берковската, Свогенската, Централнабалканската, Шипченската и Твърдишката, а също и Ботеввръшкия навлак. Ядките на тези антиклинали са разкрити върху широки площи и са изградени от предпалеозойски и палеозойски скали. Мантийните обвивки, обаче са запазени само в тесни ивици от мезозойски седименти. И тук от значение за хидрогеологията са преди всичко карбонатните скали на средния триас, горната юра и долната креда, които са среда за образуване на отделни значителни карстови басейни.

В разглежданите области е силно развита минно-добивната дейност. От металните находища по-широко разпространение имат железните, оловно-цинковите, медните и др. По значителни са рудниците за желязо – Кремиковци (София) и Чипровци (Монтана), за мед, в парагенеза на сребро и злато– мини „Плакалница“ (Враца), Елаците и Челопеч (София). От нерудните находища са застъпени: гипс (Видин), флуор (Монтана) скални и скалнооблицовъчни (Враца и Монтана). От неметалните находища са развити основно въглищните – Перник, Бобов

дол, Катрище, Чукурово, Своге, Драгпман и др. Над 17 уранови обекта са проучвани и разработвани, главно на територията на София-област и област Монтана. Сега всички минни обекти от урановата промишленост са закрити и е завършена почти напълно тяхната техническа ликвидация и биологична рекултивация.

На територията на София-област и област Кюстендил има много извори с термоминерални води, използвани основно за балнеолечение, бутилиране, оранжерии и др. Основно те са привързани към зоните с активен тектонски режим.

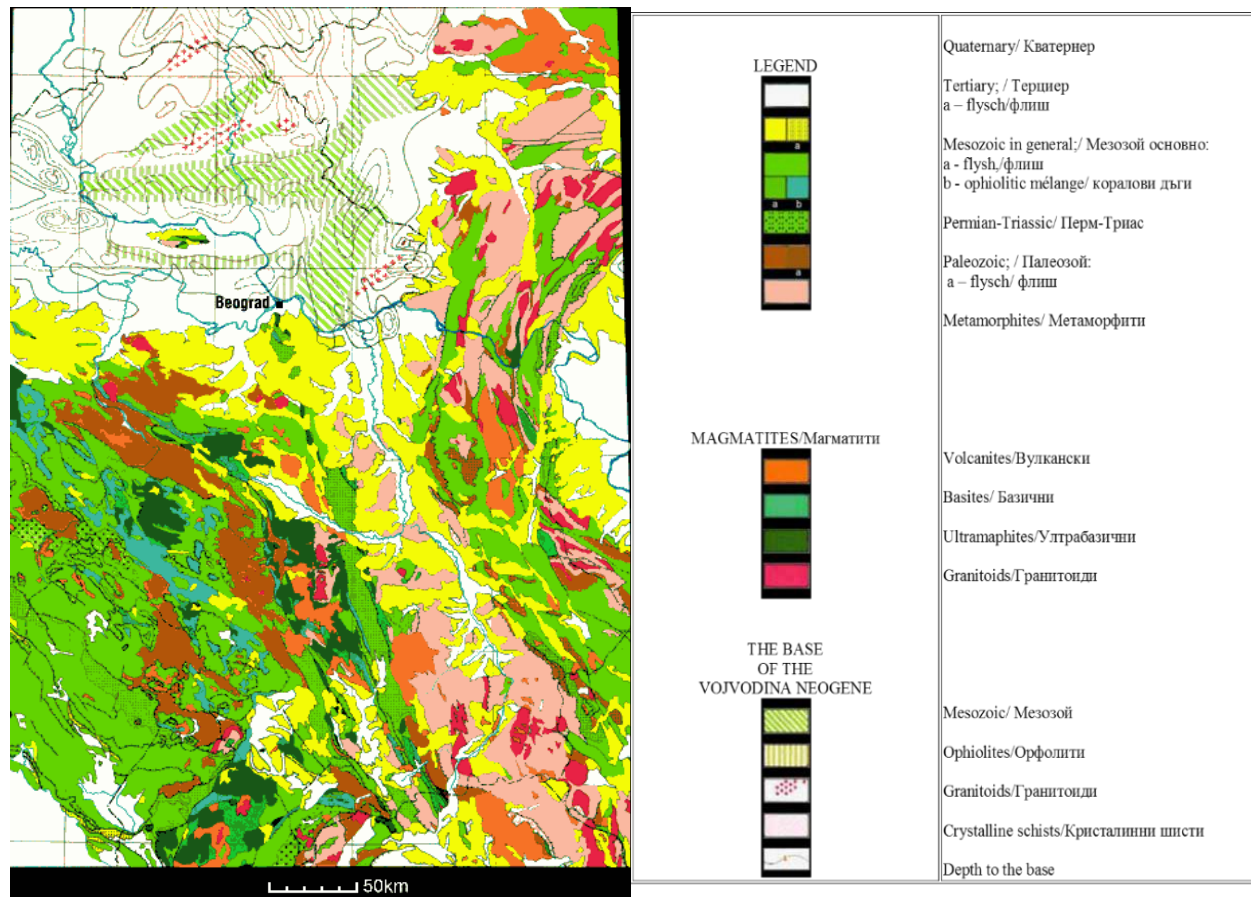
Сеизмичната активност в разглежданите области е доста висока. През средата на 19 век е станало разрушителното Софийското земетресение. След това земетресение са се появили на повърхността изворите с темални води в Овча купел. През 2012 г в района на гр. Перник е регистрирано земетресение с магнитут 5,7 по Рихтер.

➤ **Области в Република Сърбия**

Геоложкия строеж на район Източна Сърбия се състои от две зони: Сръбско-Македонски масив и Карпато-Балканиди (**Фигура 2.1.4-1**).

**Сръбско-Македонски масив**

Той включва два комплекса от кристални шисти: долния, силно метаморфизиран и предкамбрийски по възраст и горния (власински) комплекс от зелени шисти с възраст от рифей до долен палеозой. Тези скали са проникнати от гранитоиди, чиято възраст варира от палеозой (Влайна, Буяновац) до терциер (Сурдулица). Позицията на гранитоида Ястребац все още е предмет на спор.



Фигура 2.1.4-1 Геоложка карта на Република Сърбия

### Карпато-Балканиди

Супергетикумът (Голубацко-Лужнишката зона) е изграден от зелени шисти, девонски флиш, пермски червени пясъчници, мезозойски варовици и юрски флиш. Тя е била пробутана над Гетикум, голяма сложна покривка, която изгражда по-голямата част от източната територия на Република Сърбия. Подразделя се на няколко зони, които отчасти се различават по своята геоложка история и поради това се тълкуват дори като отделни покрови (Сува планина, Кучай, Тимок, Тупизница, Поречка река, Стара планина, Видлич).

Гетикумът се състои от протерозойско-камбрийски шисти, ордовикски и силурски метаморфити от ниски ранг, девонски флиш, пермски и триаски червени пясъчници и среднотриаско-кредни варовици, както и горнокредната вулканична седиментна формация в района на Тимок. Докато в Румъния са запазени големи Getikum klippen (Bahna, Mehedinci), в Източна Сърбия се срещат само доста малки клипени от кристалите Sip и Текија.

Инфрагетикумът обхваща ултраосновните елементи, лежащи в основата на тези клипени; следва габроидите на Заглавак и Дели Йован със съседни метаморфити и пластове Синая.

Дунабикумът представлява автохтон по отношение на тези единици. Най-старите скали, включени в него, са зелени шисти с множество магматични жили, покрити от горнокарбонни



слоеве и трансгресивна поредица от скали, вариращи по възраст от лиас до креда. В края на Кредата флишът започва своето развитие в областта Мирок.

На **Фигура 2.1.4-2** е показана опростена геоложката карта с основните литоструктурни единици, някои от които са играли доминираща роля в произхода и разпространението на рудните минерализации. По този начин се открояват:

- Ултраосновните скални масиви, характеризиращи триаско-юрски офиолитни палеорифти;
- Вулканичните и вулcano-плутоничните комплекси от горната креда, довели до медната минерализация на Карпато-Балканската металогенна провинция в Североизточна Сърбия;
- Терциерните вулcano-плутонични комплекси, които характеризират голямата Сръбско-Македонска металогенна провинция, която пресича Република Сърбия от границите на Република Северна Македония и Република България на юг-югоизток до границите на Босна и Херцеговина и Хърватия на север-северозапад;
- Интрузивните гранити, от които най-старите са датирани като пермокарбон, а най-младите като терциер;
- Кватернерните седименти, представени основно от меласата на Панонския басейн във Войводина.

Накрая графично са очертани основните прекъсвания (разломи и навличания), и по-специално групите от разломи, ограничаващи Вардарската зона.

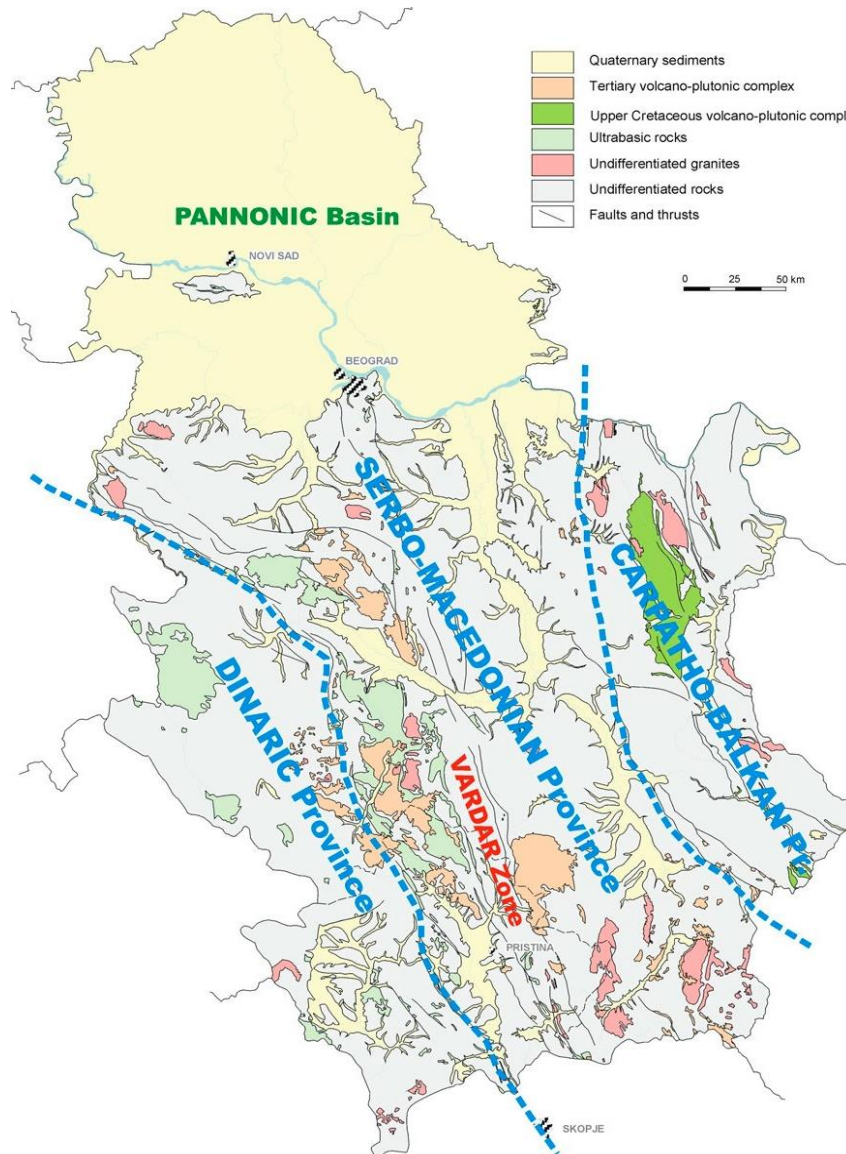
Геологията се основава на геоложката карта на Югославия в мащаб 1: 500 000 (Федерален геоложки институт, 1970 г.). Направените промени и допълнения произтичат от геоложката карта на Република Сърбия с мащаб 1: 200 000 (Milovanovic and Ciric, 1968) и от различни компилации на карти, намерени в различни публикации.

Въглища се добиват в Източна Сърбия в находищата: Алексинац, Соко, Връшка чука, Любница, Боговина, Рембас, Морава

Голяма разпространение имат медните руди в асоциация със злато и сребро. Най-големите рудница са Бор, Борска река, Майданпек, средни - Велики Кривели, Липа, Церово, Думитру Поток, Цока Марин, Благодат, Руплие и няколко по-малки.

Заедно с Pb-Zn, медта е основният метален руден минерал, добиван в Република Сърбия, като по-голямата част от производството идва от находища в Борска област в Североизточна Сърбия. Находищата тип "високо сулфидиране" в Бор вече са практически изчерпани и в момента именно порфиоровата мед се добива от високотонажните/ нискокачествените (0,3-0,4% Cu) находища на Майданпек, Велики Кривел, Церово и др. Тези находища са наследени от къснокреда металогенен епизод, който също е довел до много подобни находища в България, Румъния и Унгария.





Фигура 2.1.4-2 Литоструктурна карта на Република Сърбия

Металният потенциал на Борска област се оценява на повече от 15 Mt Cu, 700 t Au и 4500 t Ag. Това е едно от най-високите в Европа, макар и далеч зад Полска Силезия (45 Mt Cu) и е от същия порядък по важност като Южноберийския пиритен пояс. Предишното производство се оценява на почти 6 Mt меден метал, 300 t злато и около 1200 t сребро.

Медта се добива и като страничен продукт от находищата Велики Майдан, Рудник и Благодат с Pb-Zn минерализация.

Находища с Pb-Zn минерализацията, със среден размер, като Велики Майдан, Рудник, Цока Марин, Руплие и Благодат, са разпръснати из Източна Сърбия. Те също са руди от заместващ тип и скарнови отлагания, свързани с терциерни вулкано-плутонични събития. Освен среброто, основните странични продукти от тези находища са мед, бисмут, кадмий и злато.

Територията на Република Сърбия в частност източните и части се характеризират с интензивна сеизмична активност.

Република Сърбия не принадлежи към зона с висока сеизмична активност като първичните зони на сблъсъци на тектонските плочи (където 90% от всички земетресения се случват на планетата Земя), но е имало земетресения, чиито магнитуди са достигали до 5,9 по скалата на Рихтер. Като се вземат предвид високата уязвимост на застроената среда и качеството на почвата, подобни земетресения могат да бъдат разрушителни.<sup>79</sup> Историческата документация за земетресенията предупреждава за това. Основните характеристики на сеизмичността в Република Сърбия са:

- Силни земетресения винаги се случват с ново положение на епицентъра;
- Възникването на основното въздействие се предшества от повишаване на сеизмичната активност в зоната на земетресение;
- Освобождаване на сеизмична енергия за период от няколко години;
- Периодите на повишена сеизмична активност се редуват с периоди на спокойствие.

Земетресенията могат да застрашат освен населението, също така и пътната инфраструктура чрез свлачища, свлачища или свлачища на обекта.

През 2010 г. на територията на Република Сърбия са регистрирани 239 земетресения. От тях четири земетресения са с магнитут над 4 степен по Рихтер, а едно - с 5.4. Трусът с 5.4 по Рихтер е регистриран на 03.11.2010 г. в 00:56:54 ч. с дълбочина 2 km и е бил на около 10 km северозападно от Кралево, в село Витановац, където са унищожени над 70% от покривите на къщите. Трусът е причинил смъртта на двама души. От Републиканския сеизмологичен институт смятат, че материалните щети са достигнали около 1 милион евро. През 2011 г. и 2012 г. са регистрирани само 79 земетресения, които не надвишават 4 степен по Рихтер.

#### **Обобщение на състоянието на земните недра**

Геолого-тектонското развитие на територията в трансграничните райони на Република Сърбия и Република България имат сходен характер. Съвременният релеф е разнообразен, присъстват високи и ниски планински терени и добре оформени речни долини, котловини и низини. Големи геолого-тектонски структури са развити на територията на двете страни – Дунавската низина, Старопланинската верижна система и частично зоната на Крайцидите. Ерозионните процеси са характерни за издигнатите части на релефа, а отлагането на наносния материал се извършва основно в котловините, низините и водните басейни.

Металогенният облик на трансграничните райони се оформя през късноалпийската епха, когато се образуват почти всички промишлени натрупвания на ендеогенни метални и неметални полезни изкопаеми. Те са генетично и/или парагенетично свързани с късноалпийския екстензивен магматизъм. От металните находища по-широко разпространение имат оловно-цинковите, манган, медните в парагенеза на сребро и злато и др. От неметалните находища са

---

<sup>79</sup> <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/srb202292.pdf>

развити основно въглищните, флуорит, кварцови пясъци, бентонит, скало-облицовъчни, мрамори и др.

Земните недра са един от компонентите на околната среда и са невъзобновими природни ресурси. Контрол по отношение опазването и екологосъобразното използване на земните недра и подземните богатства, както и опазването на околната среда при дейности по търсене, проучване и добив на подземни богатства в Република България е регламентиран с нормативната уредба. Търсенето и проучването на подземни богатства започва след решение на Министерски съвет за предоставяне на разрешение, разрешение и сключване на договор със съответното компетентно министерство. Така също се изготвят и съгласуват съответните проекти, съгласно нормативната уредба.

Като част от Балканския полуостров, трансграничните територии на Република Сърбия и Република България са силно застрашени от сеизмичната активност на земните недра. Земетресенията са природни бедствия, предизвикани от въздействието на сеизмичните вълни върху земната повърхност. Сеизмичните вълни се генерират в процеса на разкъсване на земната среда, вследствие на натрупани напрежения - резултат от вътрешноземни причини. Земетресенията са най-ярката, силна и бърза проява на съвременните движения в земната кора и са резултат от движението на континенталните плочи. Те са концентрирани в сеизмични пояси, които съвпадат със зоните на контакт и на относителни движения между големите литосферни плочи. Балканският полуостров е най-активният за Европа възел от Алпо-Хималайския пояс. През последните години се наблюдава значителното повишаване на сеизмичната активност на Балканите.

### 2.1.5. Състояние на почвите

Съгласно „*The State of Soil in Europe A contribution of the JRC to the European Environment Agency’s Environment State and Outlook Report— SOER 2010 Arwyn Jones, Panos Panagos, Sara Barcelo, Faycal Bouraoui, Claudio Bosco, Olivier Dewitte, Ciro Gardi, Markus Erhard, Javier Hervás, Roland Hiederer, Simon Jeffery, Anke Lükewille, Luca Marmo, Luca Montanarella, Claudia Olazábal, Jan-Erik Petersen, Vit Penizek, Thomas Strassburger, Gergely Tóth, Miet Van Den Eeckhaut, Marc Van Liedekerke, Frank Verheijen, Eva Viestova, Yusuf Yigini*“ основните почвени видове в Европа са:

- **Albeluvisols:** Кисели почви с избелен повърхностен материал, формиращ езици в подпочвата;
- **Calcisols:** Почви със значителни натрупвания на калциев карбонат;
- **Chernozems:** Тъмни, плодородни почви с богат на органично вещество горен почвен слой;
- **Fluvisols:** Стратифицирани почви, срещащи се най-вече в заливните речни равнини и приливни блата;
- **Gleysols:** Почви, наситени с подземни води за дълго време периоди;
- **Gypsisols:** Почви на сухи земи със значителни натрупвания на гипс;
- **Histosols:** Органични почви със слоеве от частично разложени растителни остатъци;
- **Kastanozems:** Почви от сухи пасища с хумусен хоризонт, който е богат на органични

- вещества;
- Luvisols: Плодородни почви с натрупване на глина в подпочвата;
  - Leptosols: Плитки почви над твърди скали или изключително скелетен почвообразуващ материал;
  - Umbrisols: Млади, кисели почви с тъмен горен почвен слой богат на органични вещества;
  - Vertisols: Тежки глинести почви, които набъбват, когато са мокри и формират пукнатини при изсъхване;
  - Phaeozems: Тъмни, умерено излужени почви с богат органичен почвен слой;
  - Podzols: Кисели почви с подземни натрупвания на желязо, алуминий и органични съединения;
  - Solonchaks: Почви с обогатени на соли повърхности пластове, поради капилярно покачване на солени подземни води и активното им изпаряване;
  - Stagnosols: Почви със застояла повърхностна вода, което се дължи на наличието на наличието на слабо пропусклив подпочвен хоризонт;
  - Planosols: Почви с периодичен застои на вода, водещ до рязка промяна в текстурата между горния слой на почвата и подпочвата, което възпрепятства дренажа.

➤ **Области в Република България**

**Класове и типове почви**

Почвите на Република България попадат в две европейски почвено-географски области: Карпатско-Дунавска и Средиземноморска, които са основни части от Суббореалния и Субтропичния почвен сектор на Европа. На територията на Република България са отделени Долнодунавска почвена подобласт, която е част от Карпатско-Дунавската област и Балканско-Средиземноморска почвена подобласт – част от Средиземноморската област.

Почвите на територията на области **Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил** попадат в границите на:

- **Карпатско-Дунавска област, Долнодунавска почвена подобласт** със следните провинции: Западна Долнодунавска (1 - област Видин); Средна Долнодунавска (2 – част от област Враца); Западна Предбалканска (6 – област Монтана); Средна Предбалканска (7 - част от област Враца); Старопланински средно висок (9 – части от области Монтана, Враца) - **Фигура 2.1.5-1**;

- **Средиземноморска област, Балканско-Средиземноморската почвена подобласт** със следните провинции: Софийско-Крайщинска (11 – области Перник, Кюстендил и София-област); Витошко-Средногорска (18 – София-област) и Осоговско-Беласишка (21 – части от области Перник и Кюстендил).

Представени са от следните класове и типове: Наносни (Fluvisols) – Алувиално – Делувиални (Alluvial – Delluvial Fluvisols); Черноземи (Chernozems) – Черноземи; Лесивирани (Luvisols) – Канелени горски почви (Chromic Luvisols); Метаморфни (Cambisols) – Кафяви горски почви (Dystric – Eutric Cambisols); Метаморфни (Cambisols) – Тъмноцветни горски почви (Umbric Cambisols); Метаморфни (Cambisols) – Планинско ливадни почви (Modic Cambisols);



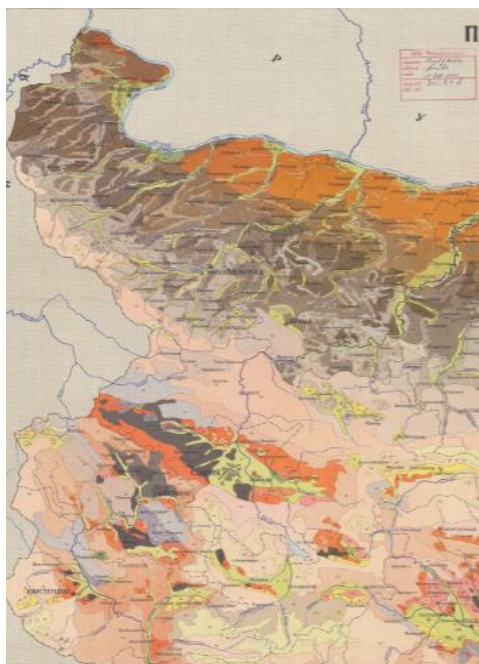
Примитивни (Leptosols) – Литосоли (Lithosols), Регосоли (Regosols), Ранкери (Rankers) и Рендзини (Rendzinas) – **Фигура 2.1.5-2.**



**I – ДОЛНОДУНАВСКА ПОЧВЕНА ПОДОБЛАСТ**  
(попада в Карпатско-Дунавска почвена област) с провинции:  
1 – Западна Долнодунавска; 2 – Средна Долнодунавска;  
3 – Дунавско-Добруджанска; 4 – Лудогорска; 5 – Провадийска;  
6 – Западна Предбалканска; 7 – Средна Предбалканска;  
8 – Източнобалканска; пояси: 9 – Старопланински средновисок;  
10 – Старопланински висок;

**II – БАЛКАНСКО-СРЕДИЗЕМНОМОРСКА ПОЧВЕНА ПОДОБЛАСТ**  
(попада в Средиземноморска почвена област) с провинции:  
11 – Софийско-Краищенска; 12 – Забалканска; 13 – Средногорска; 14 – Среднопланинско-Тунджанска; 15 – Струмско-Местенска; 16 – Илчородопско-Сакарска; 17 – Странджанска; пояси – Среднопланински; 18 – Витошко-Средногорски; 19 – Рило-Пирински; 20 – Западнородопски; 21 – Осоговско-Беласишки; Високпланински – 22 (на Витоша, Рила, Пирин и Родопи).

**Фигура 2.1.5-1. Почвено-географски области в България**



Легенда:

Атлас на почвите в България, 1998		
1	Карбонатни черноземи	Vermi-Calcic Chernozems (Phaeozems)
2	Карбонатни и типични черноземи	
3	Типични черноземи	Vermi-Calcic Chernozems (Phaeozems)
5	Излужени черноземи	Luvic Phaeozems
6	Силно излужени черноземи	Luvic Phaeozems
8	Глинести черноземи	
10	Лесивирани черноземи и сиви горски почви	Luvic Phaeozems and Orthic Luvisols
15	Излужени смолвци	Pellic Vertisols
16	Сиви горски	Orthic Luvisols
20	Излужени канелени горски	Chromic Luvisols
31	Алувиални и алувиално ливадни почви	Fluvisols
32	Делувиални и делувиално ливадни почви	Fluvisols
62	Кафяви горски почви	Cambisols
63	Тъмноцветни горски почви	Cambisols
66	Планинско ливадни почви	Cambisols

**Фигура 2.1.5-2. Почвена карта за области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил (извадка от Почвена карта на Република България М 1:400000)**

**Земеползване**

Области: **Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил** попадат в „Северозападен“ (Видин, Монтана, Враца ) и „Югозападен“ (София-област, Перник, Кюстендил) статистически райони – ниво 2 на номенклатурата на териториалните статистически единици (NUTS) на Европейския съюз, съгласно Регламент (ЕО) №176/2008.

Съгласно „БАНСИК: Заетост и използване на територията през 2020 г. общо от цялата територия на области:

- **Видин, Монтана, Враца** използваната земеделска площ\* е 570325 ha (54.03 % от площта на „Северозападен статистически район, използвана за земеделски нужди), от които общата обработваема земя\*\* е 434937 ha (53,72% от площта на обработваемата земя в „Северозападен статистически район) – **Таблица 2.1.5-1, Фигура 2.1.5-3 и Фигура 2.1.5-4;**

- **София-област, Перник и Кюстендил** използваната площ за земеделски нужди е 420033 ha (70.33 % от площта на „Югозападен статистически район, използвана за земеделски нужди), от които обработваемата земя е 146687 ha (73,44% от площта на обработваемата земя в „Югозападен статистически район) - **Таблица 2.1.5-1, Фигура 2.1.5-3 и Фигура 2.1.5.1-4.**

\* Използваната земеделска площ (ИЗП) е формирана от обработваемата земя, трайните насаждения, разсадници – код 40, постоянно затревените площи и семейните градини. През 2020 година се наблюдава увеличение с 0,19% спрямо предходната година.

\*\* В обработваемата земя са включени площите, при които се прилага сеитбооборот, временните ливади с житни и бобови треви, усарите и оранжеристите. През 2020 година се наблюдава увеличение с 0,46% спрямо предходната година.

**Таблица 2.1.5-1. Основна заетост на територията в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил през 2020 г. (МЗХГ отдел “Агростатистика”, Резултати и анализи, № 381 - октомври 2020)**

Основни категории/Райони и области	Зърнени (вкл. Фураж)	Маслодайни	Технически	Зеленчуци и оранжерии	Ливади и едногодишни фуражни (без царевица)	Угари	Обработваема земя	Семейни градини	Постоянно затревен и ливади - овощни градини	Трайни насаждения	Използвана на земеделска площ	Площ със селскостопанско предназначение
<b>България</b>	<b>2037695</b>	<b>1008255</b>	<b>70649</b>	<b>63720</b>	<b>135630</b>	<b>161565</b>	<b>3477514</b>	<b>14231</b>	<b>1403988</b>	<b>151518</b>	<b>5047252</b>	<b>5227902</b>
<b>Северозападен район</b>	<b>510297</b>	<b>237820</b>	<b>2391</b>	<b>9893</b>	<b>20312</b>	<b>28979</b>	<b>809692</b>	<b>898</b>	<b>233193</b>	<b>11775</b>	<b>1055559</b>	<b>110593</b>
Видин	52201	43369	1290	1786	1886	5855	106388	397	20940	4168	131893	135664
Враца	119104	55842	301	1504	5414	3709	185874		50629	1504	238007	257657
Монтана	81728	51055	200	699	2598	6394	142675		55352	2398	200425	206319
<b>Югозападен район</b>	<b>99809</b>	<b>42826</b>	<b>1308</b>	<b>8368</b>	<b>14788</b>	<b>32620</b>	<b>199719</b>	<b>2663</b>	<b>375599</b>	<b>19230</b>	<b>597210</b>	<b>627594</b>
Кюстендил	13956	4264		1938	2617	10467	33243	1163	55050	7172	96629	100990
Перник	21573	14738	107	641	3204	4379	44642		62264	534	107439	108187
София - област	38633	14736	498	3485	3684	7766	68802	797	143279	3087	215965	219748





**Фигура 2.1.5-3.** Използвана земеделска площ в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Благоевград и Кюстендил – Република България

**Фигура 2.1.5-4.** Относителен дял на площите с обработваема земя в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Благоевград и Кюстендил – Република България

Източник: БАНСИК, Резултати и анализи, № 367-2019, МЗХГ отдел „Агростатистика“

Почвената покривка в района на ПТГС и ТСИМ е с изразена височинна зоналност и голямото разнообразие на релефни форми, което осигурява благоприятни условия за земеделие (зърнени, технически, бобови, фуражни, овощни насаждения, лозя и зеленчукови култури).

Наред с благоприятните условия в селското стопанство има и редица проблеми, като разпокъсаността на имотите, напояването, изоставянето на обработваемите земи и др.

Проблемът с разпокъсаността на имотите, недоизградената и амортизирана инфраструктура в селските райони е базов за Република България.

Втората проблемна сфера са хидромелиорациите. Те са важна част от планирането в селскостопанските територии, наред с разположението и формата на имотите и поддържането на селскостопанската пътна мрежа. Заедно с реституционния процес, беше разрушена институционалната рамка на хидромелиоративната система, което доведе до разрушаване на напоителните системи и драстично намаляване на напояваните площи. Това е основната причина за слабите позиции на интензивното земеделие. Това е в разрез и с увеличаващите се рискове от климатичните промени. Към момента липсва стратегия за развитие на хидромелиорациите. Осъзната е необходимостта, но липсва политика за интегрирано развитие на земеделските територии с другите видове – урбанизирани, екологични, горски, водни, транспортни. Близка проблемна сфера е инфраструктурата за предпазване на земеделските земи и националната инфраструктура от вредното въздействие на водите. Отводнени са и са подобрени условията за използване на над 1,5 млн. дка земеделски земи. От заливане се предпазват над 1,4 млн. да земеделски площи, населени места, стопански и др. обекти и национална инфраструктура. Това са количествените факти. Качествената оценка показва критично физическо състояние на част от съоръженията, стари и амортизирани отводнителни

системи с недостатъчен капацитет, системни дефицити в ресурсите за възстановяване, реконструкция и поддържане. Този негативен списък продължава с още тревожни констатации:

- Концесии за добив на инертни материали са довели до множество нарушения на естествени речни русла и увеличени рискове от брегова ерозия и наводнения;
- Инженерната сигурност на много диги е нарушена от неправомерно направени проходи;
- Недостатъчна е координацията между ведомствата, имащи отношение към предпазването от вредното въздействие на водите.

След сътресенията при възстановяване на земите и изчезването на старите стопански субекти, много земи са изоставени и пустеят.

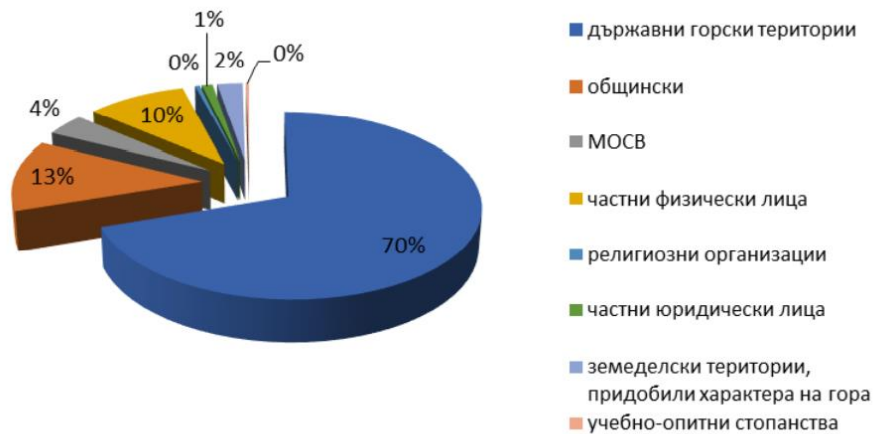
Водещ принцип в политиката за развитие на селските райони е опазването на почвеното плодородие на земите и преодоляване на последиците от измененията в климата, за намаляване на ерозионните процеси и процесите на опустиняване чрез подходящи хидромелиоративни мерки. Това ще подпомогне решаването на част от проблемите по изхранването на населението.

Земите от най-висока категория следва да бъдат обект на стриктно опазване от действия по промяна предназначението и урбанизиране. Поземлените ресурси, традиционният земеделски ландшафт и биоразнообразието са част от националното богатство на страната. Тяхното опазване, възстановяване и подходящо управление са главната цел за устойчивото развитие на селските райони в Република България.

Българските гори осигуряват около 85% от водния отток в страната или около 3.6 млрд м<sup>3</sup> ресурс от чиста питейна вода. Те са в основата на „зелената“ икономика и имат значителна роля за намаляване емисиите от парникови газове в атмосферата, поглъщайки въглеродния диоксид и защита на почвите от ерозия.

Към 31.12.2017 г. общата площ на **горските територии** възлиза на 4 243 835 ha, от които 3 092 262 ha, - държавни горски територии, 2 908 638 ha горски територии, управлявани от държавите предприятия по чл. 163 от Закона за горите; 172 209 ha – гори в националните паркове, резерватите и поддържаните резервати, управлявани от МОСВ; 11 415 ha – горски територии, предоставени за управление на Учебно-опитни горски стопанства; 552582 ha - общински горски територии; 424 897 ha - горски територии, собственост на частни физически лица; 46 202 ha - горски територии, собственост на частни юридически лица; 20374 ha - горски територии, собственост на религиозни общности. Земеделски територии, придобили характер на гора по смисъла на чл. 2, ал. 1 от Закона за горите са на площ от 107517 ha.

Новите предизвикателства пред устойчивото развитие на горския сектор в ЕС налагат увеличаване на приноса към зелената икономика и преодоляване на неблагоприятните последици от измененията на климата, опазване на биологичното разнообразие, балансиране на нарастващото използване на биомасата като енергиен източник с изискванията за ефективно използване на ресурсите.



Източник: Аграрен доклад, 2018

**Фигура 2.1.5-5. Разпределение на горските територии според вида собственост**

Отчитайки очакваното въздействие на измененията в климата върху територията на България, изразяващо се в трайно засушаване и опустиняване, е необходимо използването на стопанските функции на горите да бъде съобразено с тяхното опазване, ограничаване износа на широколистна дървесина и възстановяване на широколистните гори.

### Деградация на почвата

#### Ерозия

Почвената ерозия е призната за един от основните процеси на деградация на почвата на територията на Република България. *Водната ерозия* засяга приблизително 40% от територията на страната, докато *ветровата ерозия* (в равнини и обезлесени райони) засяга приблизително 15% от територията на страната.

Площите, подложени на умерен и висок ерозионен риск вследствие на водоплощна ерозия значително **се увеличават в сравнение с предходни години** и като обща площ са оценени на 2 010 223 ha. Данните за *Югозападен район* показват, че умерен до висок (до 20 t/ha/y количество ерозирана почва) и висок риск (до 40 t/ha/y) от площна ерозия съществува в *област Кюстендил*. Мащабите на процеса могат да се обяснят с комплексното влияние на ландшафтоформиращите фактори в западните предпланини на Стара планина, Краище, Осогово-Беласишката планинска верига (разнообразен релеф в неустойчиви на денудация скални материали и вариации в режима на хидро-климатичните елементи, породени от локалните особености на топографската повърхнина). Допълнителен фактор, задълбочаващ деструктивните процеси е високото антропогенно натоварване на ландшафтите в обезлесените райони. В *София-област* се наблюдава и повишена чувствителност на ландшафтите по отношение на ветрова ерозия (дефлация).

На база разработения ГИС-модел (Географска информационна система) за оценка на риска от водна ерозия в рамките на Проект „Изграждане на капацитет за устойчиво управление

на земите” (УУЗ)<sup>80</sup> е оценен потенциалният и действителният риск от ерозия, като за целта почвите са класифицирани в 6 категории на база податливостта им от ерозия: 0 - Населени места, води, скали; 1 - Много слаба податливост на ерозиране; 2 - Слаба податливост на ерозиране; 3 - Средна податливост на ерозиране; 4 - Средна до силна податливост на ерозиране; 5 - Силна податливост на ерозиране; 6 - Много силна податливост на ерозиране.

По данни от проект CORINE Landcover в Югозападен район (ЮЗР) 59,33% от територията е оценена в категория 4, т.е. средна до силна податливост на ерозиране (за страната тази стойност е 52,47%); 20,91% от територията на района е със средна податливост на ерозиране (за България – 18,45%). Малко над 5,14% е процентът на територия на района със силна или с много силна податливост на ерозиране (за РБългария - 7,2%), а малко над 9,3% (за страната 15,77%) от територията е с много слаба или слаба податливост на ерозиране.<sup>81</sup>

Водна ерозия. Голяма част от територия на Северозападен район (СЗР) (*области Видин, Монтана, Враца*) е с наклон над 18-20%, което е основна предпоставка за развитие на водоплосткостна ерозия. Поради интензивният износ на хранителни елементи с повърхностния отток, ерозираните почви са по-бедни на хранителни вещества в сравнение с неерозирани и при тях ефективността от внасянето на органични и минерални торове е значително по-висока.

Териториите с хълмист и планински релеф в СЗР, заети с тъмно и светлосиви и подзолисти пясъчливо-глинести почви са най-податливи на ерозия. Голяма податливост на ерозия имат и карбонатните черноземи и тъмните горски почви. В периода 2014–2017 г. засегнатите площи от плоскостна водна ерозия и почвени загуби остават относително постоянни (проект на *Интегрирана териториална стратегия за развитие за Северозападен район 2021-2027 г.*).

С най-висок интензитет на ерозионен риск в СЗР са обработваемите земи във водосборите на р. Вит и р. Долен Искър - 14,0 t/ha/y. Следват водосборите на р. Осъм – 7,6 t/ha/y, р. Огоста – 4,7 t/ha/y, реки Огоста запад – 4,3 t/ha/y и р. Дунав 3,6 t/ha/y.

Най-големият относителен риск за водна ерозия на земеделските почви съществува за обработваемите земи в районите на *София-област* със среден прогнозен интензитет 10-12 t/ha/y.

В периода 2014–2017 г. площите в ЮЗР, засегнати от плоскостна водна ерозия и почвени загуби, остават относително постоянни. Според представената от ИАОС карта на действителния риск от плоскостна водна ерозия за 2017 г. за територията на Република България могат да се направят следните изводи за съставните области на ЮЗР:

- *София-област* е най-засегната от ерозионния риск, особено в северните си части, обхващащи подножието на южния склон на Стара планина;
- в *област Перник* застрашените от висока степен на ерозионен риск почви са по-дисперсно разположени и с по-ограничени площи;

<sup>80</sup> ПРОЕКТ „Устойчиво управление на земите”, <http://unccd-slm.org/>

<sup>81</sup> Проектът CORINE Landcover е част от европейската програма „Координация на информацията за околната среда” (CORINE) и цели осигуряване на съвместима географска информация за земното покритие в страните от ЕС, <http://www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover>

– област Кюстендил е със силно застрашени територии по долината на р. Струма, както и по оградните склонове на Кюстендилската котловина.

Най-много площи в Югозападния регион с висок ерозионен риск – степен 7 „силна до много силна“, има в София-област – 20 171 ha.

Извършваният нерегламентиран добив на баластра (строителни материали) от коритата на реките създава опасност за развитие на регресивна ерозия нагоре по течението им, в това число физическо унищожение на намиращите се в съседство почви на земеделски земи.

Степента на засягане почвите и земите от водоплощна в област Кюстендил са представени в **таблицы 2.1.5-2 и 2.1.5-3.**

**Таблица 2.1.5-2. Степен на податливост на почвата на ерозия по поречието на р. Горна Струма, р. Долна Струма**

Степен на податливост	р. Горна Струма		р. Долна Струма	
	Площ, ha	Площ, %	Площ, ha	Площ, %
Силна	19910.8	3.08	1989.3	0.31%
Много силна	13014.1	2.01	4546.2	-

**Таблица 2.1.5-3. Тип земеползване на земите, подложени на водна ерозия по поречието на р. Горна Струма, р. Долна Струма**

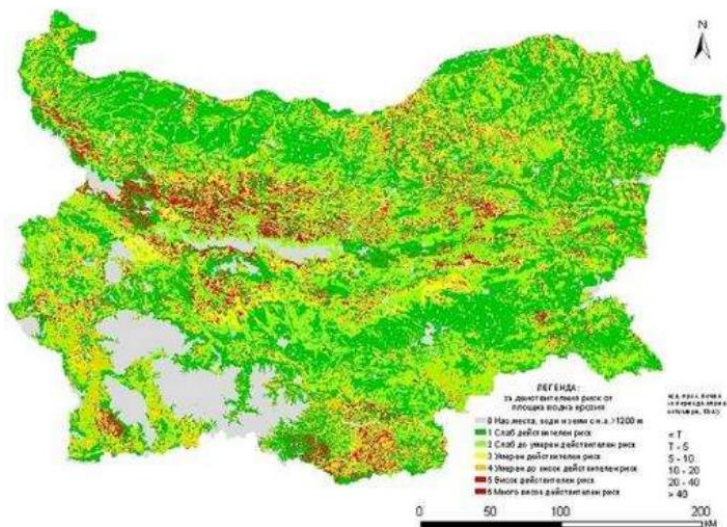
Вид територия	р. Горна Струма	р. Долна Струма
Ниви	1.5% (76619.1 ha)	1.9% (25511.7 ha)
Трайни насаждения	3.7% (6907.4 ha)	3.7% (11084.7 ha)
Пасища	1.0% (33153.5 ha)	2.1% (43337.3 ha)
Др. земеделски земи	1.2% (48722.3 ha)	1.9% (44498.0 ha)
Общо земеделски земи	7.4% (165402.3 ha)	9.5% (124431.7 ha)
Горски територии	0.04% (77623.0 ha)	0.06% (185573.3 ha)

Ветрова ерозия. За разлика от плоскостната водна ерозия, която е характерна за планински и хълмисти условия, ветровата ерозия се проявява главно при големите открити и обезлесени равнинни части.

СРЗ е слабо засегнат от ветрова ерозия, а земите попадат в двете групи с най-нисък риск. Земите със слаб ветрови ерозионен риск са разположени предимно в областите *Видин и Монтана*. Най-висок относителен риск от ветрова ерозия съществува за обработваемите земи в районите на Враца (50-60% от площите), следвани от Видин и Монтана (40-50% от площите) – **Фигура 2.1.5-6.**

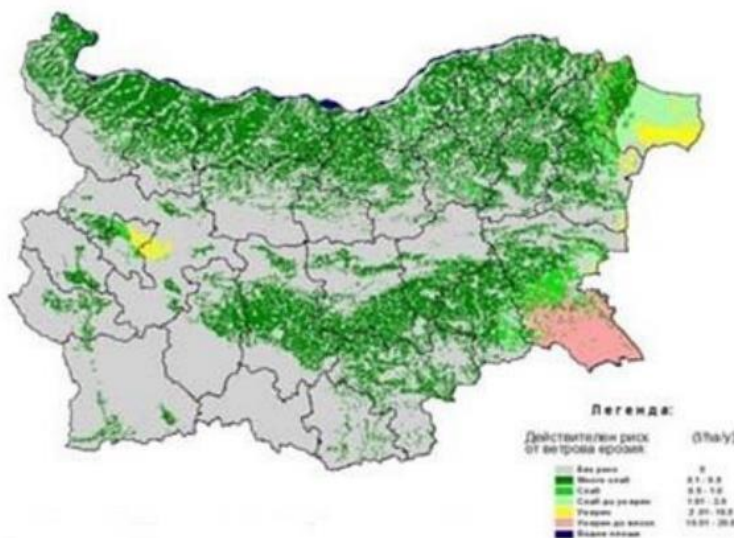
По отношение на ветровата ерозия Югозападен район е най-слабо засегнатият в страната. Земите тук попадат в двете групи с най-нисък риск от ветрова ерозия. Преобладават земите без риск от ветрова ерозия. Малка част са с много слаб риск от ветрова ерозия. Софийското поле, обаче, в пределите на София-област е оценено с висок риск от ветрова ерозия (**Фигура 2.1.5-7**).





Източник: ИАОС

**Фигура 2.1.5-6.** Действителен риск от плоскостна водна ерозия на почвата 2017 г.



**Фигура 2.1.5-7.** Разпределение на действителен риск от ветрова ерозия на почвата на територията на България по области (Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.)

#### Водоплощна ерозия на земите от горския фонд

Ерозионните процеси в горите, които в миналото са били значителни, към настоящия момент са ограничени или дори спрени, благодарение на многофункционалното стопанисване на горите, масовите залесявания, изградените в горските територии противоерозионни съоръжения и непрекъснато увеличаващото се горско покритие (Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.).



Оценката на загубите на почва в горите за 2017 г. възлиза на 1 107 679 t, което е със 103 795 t по-малко от съответната оценка за 2016 г. Горските територии с най-ниска степен на действителен риск от плоскостна ерозия преобладават (58,5 %). През 2017 г. залесените площи от държавните горски предприятия възлизат на 1 745,4 ha, с 10% по-малко от предходната година. За защита на горските територии от ерозия и порои, през 2017 г. са извършени противоерозионни залесявания на 520,8 ha.

С цел предотвратяване възникването на ерозионни процеси следва да се въведе *Оценка на риска*, когато се изграждат обекти или инфраструктура върху наклонени терени.

### **Уплътняване**

Уплътняването на горния почвен слой се отнася до уплътняването на горните 20–35 cm от почвения профил. В повечето случаи горният почвен слой има по-голямо съдържание на органични вещества, съдържа много повече корени и поддържа много по-голяма биологична активност от подпочвения слой. Също така физически процеси, като намокряне, сушене, замразяване и размразяване са по-интензивни в горния почвен слой, отколкото в подпочвения слой.

Следователно горния почвен слой е по-устойчив на уплътняване от подпочвения слой. Уплътняването на подпочвения слой, обикновено под дълбочина 30 cm, често е предизвикан от почвообработващите машини (колелата на трактора са в пряк контакт с подпочвата по време на оран и от големите натоварвания на колелата, които предават налягането през горния слой на почвата в подпочвата). Huber et al. (2008) описва пет индикатора и прагове за оценка на уплътняването (Huber, S.; Prokop, G.; Arrouays, D.; Banko, G.; Bispo, A.; Jones, R.J.A.; Kibblewhite, M.G.; Lexer, W.; Möller, A.; Rickson, R.J.; Shishkov, T.; Stephens, M.; Toth, G.; Van den Akker, J.J.H.; Varallyay, G.; Verheijen, F.G.A.; Jones, A.R. (eds.), 2008. *Environmental Assessment of Soil for Monitoring: Volume I Indicators and Criteria*. EUR 23490 EN/1. Office for the Official Publication of the European Communities, Luxembourg, 339 pp.).

Неправилните обработки на почвите – тежка техника, оран на една и съща дълбочина, несъблюдаване на оптималната почвена влага, многократни обработки, са причина за уплътняване. Ако не се прилагат правилно сеитбообръщения и обработки на наклонени терени многократно ще се увеличат загубите от ерозия на най-плодородния слой почва. Попадането му във водните басейни е причина за друг нежелателен процес - еутрофикация.

В страната няма мониторингови данни по отношение уплътняването на почвите. Според експертни оценки се приема, че около 506 000 ha (4.5 %) от почвите в страната са засегнати от този деградационен процес.

За уплътняването на почвите в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил няма налична оценка.

### **Запечатване**

Запечатването на почвата причинява неблагоприятни последици или пълна загуба на почвените функции и не позволява на почвата да изпълнява важни екологични функции. Потоците на почвен газ, вода и енергия се намаляват, което пряко засяга биологичното

разнообразие на почвата. Капацитетът на задържане на вода и подхранване на подземните води са намалени, което води до няколко отрицателни въздействия, като например по-висок риск от наводнения. Намалването способността на почвата да абсорбира валежите води до бърз отток на водата от запечатаните повърхности към речните канали и увреждане на почвата от наводненията. Надземното биоразнообразие е засегнато чрез фрагментация на местообитанията и нарушаване на екологичните коридори. Тези косвени въздействия засягат области, много по-големи от самите запечатани зони. Застроената земя се губи за други цели, като например за земеделие и горско стопанство, тъй като запечатаните почви често са плодородни с добри почвени свойства и в непосредствена близост до съществуващите градски райони. Запечатването на почвата изглежда почти необратимо и може да доведе до ненужна загуба на почва с добри качества. Запечатването може да доведе до замърсяване на почвата и подземните води поради събирането на нефилтрирана отточна вода от градски и промишлени обекти. Запечатването на почвата може да повлияе на естественото регулиране на температурата в градските райони. Незапечатаните зони са по-хладни от запечатаните зони. Като се има предвид, че се очаква средната температура в Европа и броят на топлинните вълни да се увеличат, високото ниво на запечатване на почвата допълнително ще изостри съществуващия вече ефект на топлинния остров на градовете и ще увеличи тяхната уязвимост към въздействието на топлинни вълни (EEA; 2010a. *The European environment — state and outlook 2010: urban environment. European Environment Agency, Copenhagen.* EEA; 2010b. *The European environment — state and outlook 2010: land use. European Environment Agency, Copenhagen.*)

Решаването на проблема със запечатването на почвите означава решаване на проблема с усвояването на земи. Целта обаче не е да се възпре икономическото развитие или настоящото земеползване да се замрази. По-скоро става дума за постигане на ефективно и устойчиво използване на природните ресурси, за които почвата е основна съставна част. В случаите, определени като най-добри практики, качеството на почвата е важно съображение за всеки проект, свързан с усвояването на земя. Когато използването е неизбежно, то би трябвало да се насочва към почви с по-ниско качество.

На територията на области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил натискът за отнемане на земя и запечатването на почвата са сведени до няколко „горещи точки“, като градски, индустриални зони (Corinne Land Cover, 2018) - Приложение 1.

За запечатването на почвите в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил няма налична оценка.

### **Свлачища**

Причини за проявлението на свлачищата са обезлесяване на големи територии, непочистени корита на реките, обилни валежи и наводнения, презастрояване.

Свлачищата могат да причинят влошаване или дори пълна загуба на една или повече почвени функции. Плитките свлачища могат да премахнат ценния почвен слой, което сериозно ограничава начина на използване на земята.

Акумулацията на свлачищните отпадъци (делувиалните седименти) в негативни релефни форми води до погребване и пълно прекратяване на функциите на съществуващите почви в тези райони.

В тежки случаи на свлачища, когато цялото почвено тяло се извади от мястото си *in situ*, всички функции на почвата ще бъдат загубени.

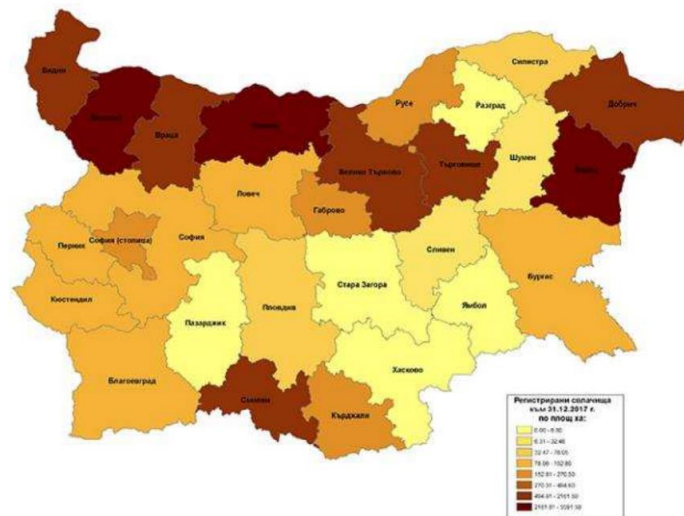
Свлачищата също могат да засегнат съоръженията за съхранение на минните отпадъци (насипища, шламохранилища, хвостохранилища и сгуроотвали), причинявайки смъртни случаи и замърсяване на прилежащите им почви, повърхностни и подземни води.

Въздействието на свлачища в застроените зони може да бъде значително намалено чрез адекватни неструктурни мерки, включително интегриране на податливостта на свлачища/картографиране на опасност и риск в дейностите по планиране на земеползването и създаване на системи за ранно предупреждение за активни свлачища (*Hervás, 2003 Hervás, J. (ed.); 2003. Lessons Learnt from Landslide Disasters in Europe. JRC report EUR 20558 EN, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 91 pp. ).*

Териториалното разпределение на площите, засегнати от свлачищните процеси по области е следното:

- 1113 бр. свлачища са проявени в областите **Видин, Монтана, Враца**, Плевен, Ловеч, Габрово, Велико Търново, Русе, Силистра, Търговище и Разград (регистрирани и наблюдавани от „Геозащита Плевен“ ЕООД);

- 644 бр. свлачища са проявени в областите София-град, **София-област, Перник, Кюстендил**, Благоевград, Пазарджик, Пловдив, Смолян, Стара Загора, Хасково и Кърджали (регистрирани и наблюдавани от „Геозащита“ ЕООД - Перник).



Източник: ИАОС, по данни на МРРБ - „Геозащита“ ЕООД – Варна, Плевен и Перник

**Фигура 2.1.5-8.** Площи засегнати от свлачищните процеси по области в България към края на 2017 г.

С най-много площи, засегнати от свлачищна дейност се открояват регионите на Северна България. На областно ниво с най-големи площи са областите: **Монтана**, Варна и Плевен. След тях се нареждат областите **Видин, Враца**, Велико Търново и Добрич. Свлачищните процеси в

Югозападния регион не са така широко развити, както в регионите на Северна България. Засегнатите площи са предимно разположени по планинските склонове в подножията на планините и в речните долини, развити предимно върху седиментни скали. Активизацията на свлачищата е пряко свързана с климатичните промени и най-вече с интензивните валежи.

Обработените от ИАОС данни на Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) по отношение на площта на регистрираните свлачища към края на 2017 г. подреждат областите в страната в 8 групи. В четвърта група, която е средна по площи по отношение на развитието на свлачищни процеси, попада единствено област София-град, която не е предмет на Програмата. Всички останали области от ЮЗР са в една степен по-малко разпространение на свлачищата – трета група.

През последните години е постигната целта за ограничаване на риска от възникване и разрастване на свлачищни процеси и предварителния контрол на строителството в свлачищни райони.

За да се намалят тези щети МРРБ, подпомагано от специализираната си дирекция и трите държавни дружества по Геозащита във Варна, Перник и Плевен поддържа актуален регистър на свлачищата, извършва проучвания, мониторинг и контрол и следи за изпълнението на проектите за геозащита.

#### ***Засоляване и вкисляване***

По отношение на процесите на засоляване и вкисляване анализът показва, че почвите в СЗР и ЮЗР са в добро екологично състояние.

Данните на ИАОС показват, че в Югозападен район се наблюдава локално разпространение на засолени почви. Такива са установени в *София-област* (община Елин Пелин). Проблемите могат да се обяснят както с хидроморфните различия и подтиснатите естествени условия на дренаж, така и с нарушаване на водния режим на почвите под влияние на интензивното антропогенно натоварване.

Предвид, че този деградационен процес се наблюдава на ограничени територии с близки минерализирани подземни води или е вторично проявен при неправилно торене и напояване, той не представлява значим проблем за българските почви (*Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.*).

#### ***Намаляване на почвеното органично вещество (дехумификация)***

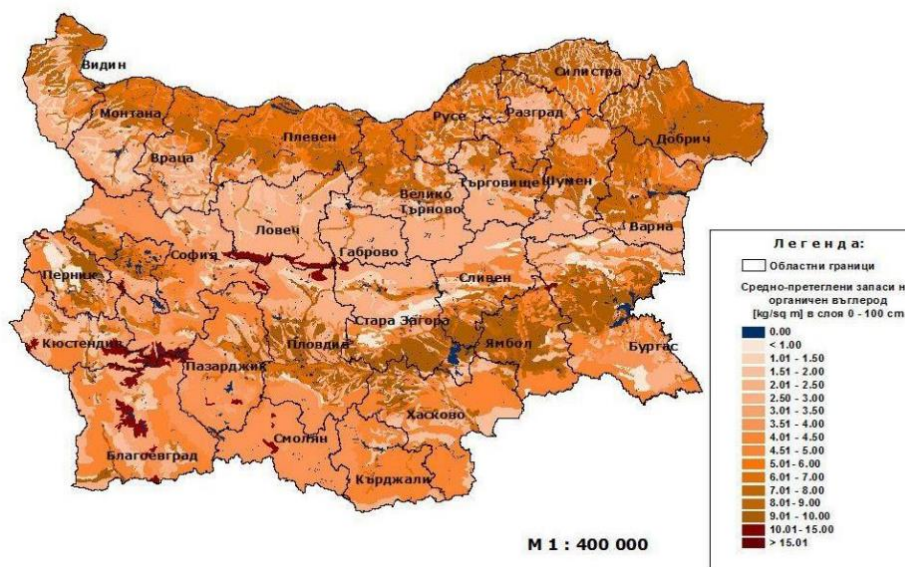
Почвите играят важна роля в кръговрата на въглерода на земята, тъй като съдържат голяма част от запасите на въглерод. Това е важно не само за глобалния баланс на въглерода, но също така и за настоящия и бъдещ продуктивен потенциал. Почвите от селскостопанския фонд силно се различават по концентрация на въглерод и свързаните с това свойства. Последствията от дехумификацията се изразяват в обезструктуриране на почвите, влошаване на техните водно-физичните и въздушни свойства, което води до намаляване на продуктивните им възможности. В резултат на дехумификацията се повишава рискът от проявление на ерозионни процеси.

Обобщената оценка за хумусното състояние на почвите в България показва, че климатичните, растителните и другите фактори на почвообразуване в голяма част от страната,

особено в равнинната и леко хълмистата, където е съсредоточен обработваемият поземлен фонд, са благоприятни за образуване на качествен хумус (Артинова, Н. 2014. Характеристика и групиране по съдържание и състав на хумуса в почвите на България чрез математико-статистически методи. В Почвеното органично вещество и плодородието на почвите в България), но общото количество на хумус в българските почви не е високо.

На **Фигура 2.1.5-9** е представена карта на запасеността на почвите с органично вещество в  $\text{kg/m}^2$  за слоя 0 – 100 cm. Най-висока е запасеността при тип Черноземи и тип Смолници, средна при тип Канелени и тип Кафяви горски почви и ниска запасеност при Псевдоподзолистите почви.

Причина за дехумификацията е и широко прилаганото в България изгаряне на стърнищата, което освен до загуба на почвено плодородие, води и до загуба на биологично разнообразие. Дехумификацията е свързана и с други деградационни процеси и се проявява в резултат на вторичното вкисляване и засоляването на почвата. Тя е свързана с изнасянето на повърхностния почвен слой вследствие проявлението на ерозионни процеси - водоплощна и ветрова ерозия, окисление на органичния въглерод поради висока аерация при интензивни обработки и деградация на почвената структура при уплътняване на почвата (Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.).



**Фигура 2.1.5-9.** Карта на запасеността на почвите с органично вещество в слой 0-100 cm

Намаляването на съдържанието на почвено органично вещество през последните 20-30 години се дължи на интензивното и монокултурно земеделие, неприлагане на научно обосновани сеитбообръщения, ограниченото прилагане или пълната липса на органично торене, небалансираното, едностранчиво торене, предимно с азотни торове, което влияе отрицателно и е сериозен фактор за протичане на дехумификация поради ускоряване на минерализацията на органичното вещество (Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване



функциите на почвите 2020-2030 г.). Причина за намаляване на помвено органично вещество е и силно редуцираното животновъдство и недостатъчните количества на оборски тор за прилагане на органично торене.

### **Замърсяване**

Замърсяването може сериозно да повлияе на способността на почвата да изпълнява някои от основните си функции на екосистемата. Праговете за повечето замърсители съществуват в повечето страни, но те могат да варират и често не отчитат многофункционалното използване на почвата (Huber et al., 2008 Huber, S.; Prokop, G.; Arrouays, D.; Banko, G.; Bispo, A.; Jones, R.J.A.; Kibblewhite, M.G.; Lexer, W.; Möller, A.; Rickson, R.J.; Shishkov, T.; Stephens, M.; Toth, G.; Van den Akker, J.J.H.; Varallyay, G.; Verheijen, F.G.A.; Jones, A.R. (eds.), 2008. *Environmental Assessment of Soil for Monitoring: Volume I Indicators and Criteria*. EUR 23490 EN/1. Office for the Official Publication of the European Communities, Luxembourg, 339 pp.). В екстремни ситуации, когато нивата на замърсителите надвишават критичния праг, почвата може да се счита за „функционално мъртва“.

Замърсяването от тежки метали и органични замърсители е може би най-сериозният проблем, тъй като замърсяването е практически необратимо. Замърсяването може да повлияе на човешкото здраве или чрез директен контакт, или чрез поглъщане през хранителната верига.

Дифузното замърсяване с хранителни вещества, примеси на торове (например кадмий) и биоциди е по-концентрирано в райони с интензивно земеделско производство и може да има значително въздействие върху почвените биологични общности (и по този начин функциите на почвата), източниците на подземни води и усвояването на културите.

Индустриалните емисии на устойчиви органични съединения като полихлорирани бифенили и диоксини в земеделската почва и последващото им въвеждане в хранителната верига могат да доведат до развитие на тумори при хората.

В България, нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите са определени въз основа на оценка на риска за околната среда и човешкото здраве в три нива (Наредба 3/2008):

1. Предохранителни концентрации;
2. Максимално допустими концентрации;
3. Интервенционни концентрации.

"Предохранителна концентрация" е съдържание на вредно вещество в почвата в mg/kg, превишаването на която не води до нарушаване на почвените функции и до опасност за околната среда и човешкото здраве.

"Максимално допустима концентрация" е съдържание на вредно вещество в почвата в mg/kg, превишаването на която при определени условия води до нарушаване на почвените функции и до опасност за околната среда и човешкото здраве.

"Интервенционна концентрация" е съдържание на вредно вещество в почвата в mg/kg, превишаването на която води до нарушаване на почвените функции и до опасност за околната среда и човешкото здраве.



Съдържанията на *тежки метали и металоиди* са определени като концентрации, като се отчитат типът земеползване, обектите на опазване, механичният състав и рН (H<sub>2</sub>O) на почвите.

Съдържанията на *устойчиви органични замърсители и нефтопродукти* са определени като концентрации, без да се отчита типът земеползване, обектите на опазване, механичният състав и рН (H<sub>2</sub>O) на почвите.

В съответствие с *Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България, 2019*, през периода 2005 – 2016 г. почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на замърсяване с тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители - РАН, Полихлрирани бифенили и Хлорорганични пестициди.

#### *Замърсяване с тежки метали и металоиди*

Замърсяването на почвата с тежки метали има различни източници - по атмосферен път чрез праха и дъжда, производствени отпадъци, автомобилни отпадъци, от химизацията на селското стопанство, от поливане на земеделски земи с отпадни води и др.

Относителният дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти) в Югозападен район за 2006 г. (по данни на Изпълнителната агенция по околна среда въз основа на данните от европейския проект CORINE Landcover) е 4,51%, съответстващо на 923,427 кв.км. от територията на района (от общо 20 468,794 кв.км). Това е под средното за страната (5,03%). Най-силно антропогенно натоварени са териториите на **област Перник - 9,97%, а в по-ниска степен - област Кюстендил (2,53%) и София-област (3,69%)**.

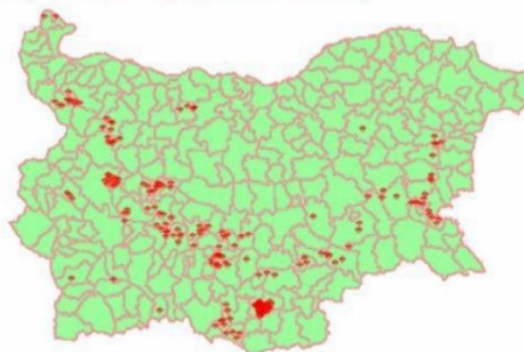
Детайлно проучване за съдържанието на тежки метали в обработваемите земи на България е извършено от институт „Н. Пушкиarov“. Локализацията на местата с установено замърсяване на почвите от земеделските земи е представена на **Фигура 2.1.5-10**.

Замърсяване на почвите в земеделските земи има в:

- СЗР – общини Брегово, Бойчиновци, Монтана, Мездра, Враца;
- ЮЗР - София-област, Перник.

По данни от мониторинговата система на ИАОС при МОСВ, съдържанието на тежки метали в почвите от СРЗ е под максимално допустимите концентрации.

**Survey Heavy Metals of Pushkarov Institute**  
TBS (territory belonging to one settlement)



**Фигура 2.1.5-10.** Проучване върху съдържанието на тежки метали в почвите на България, Институт „Н. Пушкиarov“

Замърсяване на почвата с тежки метали и металоиди от индустрията е характерно за **София-област**. Тук са районите с трайно замърсяване на почвите - общини Челопеч, Пирдоп и Златица. Замърсени с тежки метали са терени в землищата на села Долни и Горни Богров и с. Яна, съответно акумулирани на базата на стари исторически замърсявания. Не се наблюдава съществено замърсяване на земеделските земи с изследваните елементи. Данните показват, че практическа опасност от замърсяване има само в определени зони около дружествата и около хвостохранилищата на „МДК-Пирдоп“. Изследванията за влиянието на МДК-Пирдоп върху околната среда и почвите на Пирдопско-Златишката котловина започват още с появяването на първите негативни процеси и поражения, т.е. те имат продължителност повече от четиридесет години. Резултатите от проучванията потвърждават характера на индустриалното замърсяване на селскостопанските земи и растения по отношение на спектъра на основните замърсители (мед, арсен, кадмий и олово), основните източници на замърсяването (металургичното и миннообогатителните производства), широкото разпространение на фитотоксичността, породена от многофакторно киселяване на почвите, широкомащабното и предимно атмосферно замърсяване на растенията, значително ограничаващо традиционното за района животновъдство. Индустриалното замърсяване на котловината ще представлява опасност дори при пълното спиране на горепосочените индустриални дейности или свеждането до минимум на техните емисии и имобилизиране на вече отложените замърсители. При всички изследвания обаче се отчита естественят геофонд, т.е. естествено по-високото съдържание на мед, цинк, олово и арсен (като на по-късен етап е включен и кадмият) в почвите в района, което въпреки ясно изразеното намаление на въздушното замърсяване ще се забелязва, макар и в нетоксични за екосистемата количества. Съдържанието на тежки метали, освен това на мед (Cu), цинк (Zn) и олово (Pb), е под максимално допустимото за обработваеми земи, промишлени терени и зелени площи. Съдържанието на мед (Cu) в почвите от повечето мониторингови точки е над максимално допустимите концентрации за съответното ползване. Прави впечатление съдържанието на арсен (As) в почвите от землището на с. Челопеч, в необработваеми земи. Завишаването на количества на тежки метали и металоиди в почвата зависи и от количествата на почвената влага. За това има вероятност то да се дължи на по-високата концентрация в по-малко вода поради липсата на валежи, отколкото на действителното им завишаване. Това насочва към предположението, че замърсяването може се дължи и на извличането на този елемент чрез изпарението от по-долни пластове в по-сухия период от годината към силно засушените по-горни почвени пластове.

На територията на **София-област** основни замърсители с тежки метали и металоиди по отношение на компонент „Почви“ се явяват главно „Аурубис България“ АД, с. Челопеч; „Аурубис България“ АД, гр. Пирдоп; „Елаците“, гр. Етрополе.

На територията на **Пернишка област** замърсените земи с цинк и олово, съгласно ПМС № 50/10.03.1993г. (ДВ бр. 24/ 26.03.1993г.), са общо 2 500 da, разпределени както следва: кв. ”Църква” гр. Перник – 1500 da; с. Кралев дол – 500 da; кв. ”Калкас” гр. Перник – 500 da. Като източник на замърсяването е посочена “Стомана” – АД, гр. Перник.

Почвите на територията на **област Кюстендил** в голямата си част са чисти от замърсители (тежки метали), с изключение на землищата на селата Гюешево и Преколница.

### Транспорт

Изграждането на нови автомобилни пътища или разширяване на старите е свързано с необходимостта от промяна на предназначението на нови площи земеделски земи. Сервитутите на транспортните коридори са застрашени от ерозия, канавките за отвеждане на водите по пътищата се запълват, настъпва и техногенно замърсяване и засоляване при зимното почистване от снега и обледяването. Замърсяването на въздуха и последващото замърсяване на води и почви е най-сериозният екологичен проблем, който се поражда от транспорта, особено в големите градове. Въздействията върху почвите при изграждане на железопътна линия включват физични въздействия (напр. ерозия, нарушаване на целостта и компактността), химични въздействия (замърсяване, причинено от емисии) и промени, свързани със земеползването и ресурсите. Замърсяване на почвите е резултат и от разливи или емисии от трафика.

За оценка състоянието на почвите на територията на страната е изградена национална система за мониторинг, категоризирана по нива. По почвен мониторинг I-во ниво на територията на отделните РИОСВ са обособени пунктове в които се извършва пробонабирането на почвени проби. Следят се следните показатели: активна реакция на почвата (рН), биогенни елементи - общ азот по Келдал, общ фосфор, органично вещество – общ въглерод и органичен въглерод, обемна плътност и 9 броя тежки метали и металоиди – мед (Cu), цинк (Zn), олово (Pb), кадмий (Cd), никел (Ni), кобалт (Co), хром (Cr), арсен (As) и живак (Hg).

### Пестициди

В изпълнение на програмата по почвен мониторинг – III ниво – локални почвени замърсявания през последните 5 години (2016 - 2020 г.) контролните органи на РИОСВ събират актуална информация за състоянието на складовете за съхранение на негодни и забранени продукти за растителна защита, в т. ч. Б-Б кубовете както и техните географски координати.

В СЗР няма регистрирана земя, замърсена с органохлорни пестициди.

В ЮЗР е отчетено замърсяване на почвата с пестицида бета – хексахлорциклохексан в село Габра (София-област).

### Замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители (УОЗ), вкл. Нефтопродукти

По отношение на замърсяване на почвите УОЗ анализът показва, че почвите в СЗР и ЮЗР са в добро екологично състояние. Като цяло няма пунктове с регистрирани почви, замърсени с полициклични ароматни въглеводороди, полихлорирани бифенили и органохлорни пестициди. Изключение правят почвите в пунктовете, в които е отчетено замърсяване с полиароматните въглеводороди: в с. Търнава (област Враца) - с бензо(b,j,k) флуорантен и флуорантен и при с. Долни Романци (област Перник) - нафтаден.

Регистрирани са ограничени локални замърсявания на почвата с нефтопродукти, предимно като разливи около бензиностанции, но техните площадки са запечатани и не представляват опасност за компонентите на околната среда.

### Депа за битови и неопасни отпадъци

На територията на РИОСВ – София има 31 бр. общински сметища за битови отпадъци с прекратена/спряна експлоатация, като част от тях са рекултивирани или в процес на рекултивация. Друг сериозен проблем е липсата на изградени площадки за строителни,

едрогабаритни и биоразградими отпадъци от страна на общинските структури. Безразборното им изхвърляне и образуване на нерегламентирани сметища е свързано с нарушения и замърсяване на почвите. Като екологичен проблем на територията на РИОСВ – София, през 2020 г. следва да се счита наличието на множество нерегламентирани сметища и нерегламентираното изгаряне на отпадъци от физически лица в частни имоти. Независимо от предписанията и действията на контролиращите органи, тенденцията за образуването на нови нерегламентирани замърсявания с отпадъци на вече многократно почиствани терени остава.

С въвеждането в експлоатация на регионалните депа за битови отпадъци и проведената рекултивация на съществуващи стари депа се прекратява нерегламентираното депониране на отпадъци и замърсяването на земите и почвите.

### ***Радиационно състояние***

Съгласно обобщените данни на СРЗ за планиране, средно годишните стойности на мощността на еквивалентна доза на радиационния гама фон за 2018 г. са между 0,102-0,108 $\mu$ Sv/h. Регистрираните през 2018 г. стойности не се отличават от характерните за региона. Радиологичният мониторинг на необработвени почви в 3- 30 km зона на АЕЦ "Козлодуй не установява изменение на характерните за отделните пунктове стойности на естествените и техногенни радионуклиди в анализираниите през 2018 г. проби. Специфичната активност на Cs-137 е в диапазона 0,8 – 65,2 Bq/kg. Съдържание на техногенни радионуклиди в изследваните седименти от р. Дунав доказва, че дейността на АЕЦ „Козлодуй” не влияе върху радиационното състояние на р. Дунав.

Обобщените данни в ЮЗР за средногодишните стойности на мощността на еквивалентна доза на радиационния гама фон за 2018 г. не се отличават от характерните за региона. Радиологичният мониторинг на необработваеми почви не установява изменение на характерните за отделните пунктове стойности на естествените и техногенните радионуклиди в анализираниите през 2018 г. проби. Районите с потенциални замърсители от територията на ЮЗР подлежат на периодичен контрол. През 2017 г. са установени следните превишения по области и общини:

#### София-област

– Община Костенец, с. Очуша, обект „Бялата вода“ – измерената стойност на U-238 (431 Bq/kg) е 5 пъти над фоновата. Обект р. Очушница след обекта: U-238 (300 Bq/kg), Ra-226 (350 Bq/kg), р. Очушница при град Костенец: U-238 (198 Bq/kg).

– Община Своге, с. Лакатник, обект Пробойница с U-238 (283 Bq/kg).

#### Област Перник

– Община Трън, обект мина Злата: U-238 (283 Bq/kg).

### ***Въздействие на промишлеността - нарушени земи и почви***

Голяма част от промишлените предприятия в България, съществуващи до 90-те години на миналия век са закрити, други са приватизирани или фалирали и където е необходимо се извършват дейности по възстановяване на състоянието. Независимо от това в отделни случаи в близост до промишлените предприятия и до транспортните коридори се наблюдава въздействие върху почвите от добивната промишленост – нерудни и строителни материали.

В Южна България промишлеността, миннодобивната и преработвателната дейности, металургията и машиностроенето се основават на високите технологии. Разнообразието на промишлените дейности в тази част на страната е значително поголямо. Делът на нарушените земи, подлежащи на рекултивация и ремедиация към началото на 90-те години от миналия век е значително по-висок в сравнение със Северна България. Това са нарушените земи от област Кюстендил (Мини „Бобов дол“), област Перник (Мини „Перник“), рудодобивните предприятия в Средногорието (област София-област) и др. На повечето нарушени терени се провежда и/или е завършена мащабна техническа и биологична рекултивация.

Аналогично на аграрната политика и политиката по отношение на подземните богатства има ясни социални, екологични и икономически измерения. Затова изисква интердисциплинарен подход и междуведомствена координация. Добивът и преработката на подземни богатства създава рискове за околната среда и често причинява увреждания, изразяващи се в замърсяване на въздуха (предимно прах), на почвата и водата, трайно нарушава релефа и ландшафта. Всичко това се случва, независимо, че минните разработки са специален предмет на екологичното законодателство.

Нарушения и възможни замърсявания на почвите може да се очакват и от енергетиката и енергопреносната мрежа. През територията на България преминават трансгранични продуктопроводи, електропроводи, газопроводи главно от Североизточен към Югоизточен и ЮЗР, съответно към Република Турция, Република Гърция, Република Северна Македония и Република Сърбия. По трасетата на тази мрежа земите са рекултивирани, но е променено ползването им само за отглеждане на тревиста плиткокоренова растителност. Част от електроцентралите (ТЕЦ Перник и др.), които работят на въглища, вече са с изградени пречиствателни инсталации.

От юни 2019 г. стартира изпълнението на „Проект за отстраняване на екологични щети и технически ликвидация на нарушени терени вследствие на водените дългогодишни минни работи от рудниците „Седми септември“ и „Христо Ботев“ при „Мини – Перник“ ЕАД“. Общата площ на терените е 1262.5 да.

Данните, получени по проект „Корине земно покритие“ показват, че площите, нарушени от кариери и открити рудници в страната за 2012 г. възлизат на 34 877 ha, нарушените от сметища – 3 287 ha, нарушените от строителни материали - 1 030 ha. Най-големи територии нарушени земи има в Югоизточен район – 16 712 ha, които са предимно от депонирането на отпадъци от миннодобивната дейност. В ЮЗР нарушените терени са 9 375 ha, в Южен централен район - 5 106 ha, в Североизточен район – 3 860 ha, а в СРЗ – 2 492 ha. Относно състоянието на почвите и нарушените терени се наблюдава положителен ефект: рекултивират се замърсени терени и депа за битови отпадъци. Тенденцията е броят на нерегламентираните депа и нерекултивирани терени от миннодобивни дейности да намалява (*Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.*).

Във връзка с увеличаване на обема на енергийните ресурси, през последните 10 години масово се отглеждат енергийни култури (рапица), които заемат обширни територии с богати



почви, най-често черноземи. При неспазване на сеитбообръщенията тези почви е възможно да губят плодородието си.

*Наводнения – риск за почвата*

Ползвани са данни от изготвените Доклади на Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“. Рискът от наводнения е заплаха не само за населението и елементите в урбанизираните територии (жилища, обществени и производствени сгради, селищна инфраструктура), но и за извънселищна инфраструктура и почвите от земите, разположени в близост до реките.

С най-висок относителен дял на заплаха от наводнения и въздействия върху почвите от Северозападен регион са общините: *Видин (област Видин) и Мизия (област Враца)*.

С най-ниска степен на заплаха са общините от ЮЗР.

Наводненията нанасят щети на почвите в градската среда, на съоръженията и обектите на техническата инфраструктура, затрудняват транспортното обслужване и движение, а в рискови зони, където много често има незаконно застроени квартали на ромски общности, могат да застрашат и човешкия живот. В плана за действие на Националната стратегия за адаптация към изменението на климата има предвидени мерки, с които общините да намалят подобни рискове.

За повишаване на климатичната сигурност в СЗР се планират мерки и дейности за предотвратяване на наводнения и борба с абразията и ерозията, включващи укрепване на свлачищата и бреговата ивица на р. Дунав и укрепване и изграждане на дренажни съоръжения и инфра-структура. С цел превенция се предвижда изграждане на системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, свлачища и др., разработване на планове за управление на риска и осигуряване на технически средства за защита. От особено значение е поддържането и съхраняването на горските ресурси.

Рискът от наводнения е в три териториални граници, определени от трите степени на риск – висок, среден и малък (нисък). В областите от ЮЗР площната характеристика на тези територии\* е както следва:

**Таблица 2.1.5-4. Територии в заплаха от наводнение, km<sup>2</sup>**

Област	NUTS II Code	Територии в заплаха от наводнение (1000 г. вълна), km <sup>2</sup>	Отн. дял, %
<b>Югозападен</b>	<b>BG41</b>	<b>67.9</b>	<b>0.3</b>
Кюстендил		1,6	0,1
Перник		5,3	0,2
София-област		16,9	1,3

*Източник: ПУРБ*



### *Изграждане на нови индустриални зони*

На територията на ЮЗР се предвижда изграждане на нови индустриални зони на територията на общини Кюстендил и Перник, свързано с нарушаване на почвите на земи с обща площ 490 da, както следва:

– Нова индустриална зона в община Кюстендил на терен от 190 da. Теренът се намира на 200 m от пътя за Република Северна Македония и на не повече от 1 km от трасето за „АМ Струма“.

– Нова индустриална зона в община Перник. Планира се зоната да се изгради в квартал „Караманица“ върху терен от 300 da.

В отговор на засиленото търсене се подготвят нови проекти за индустриални паркове край София – в района на община Елин Пелин – Равно поле, Елин Пелин, Нови Хан и Мусачево (София-област).

### *Нарушаване на земи – транспортна инфраструктура и туризъм*

В границите на СРЗ се предвижда модернизация на съществуващата и изграждането на нова пътна инфраструктура. Предвиждат се изграждането на скоростен път Видин–София, рехабилитация и реконструкция на републиканската пътна мрежа II и III клас, рехабилитация и реконструкция на общинската пътна мрежа и уличната мрежа в населените места. Планира се и развитие на транспортната инфраструктура по другото важно за района транспортно направление - в посока запад-изток.

Отчитайки основната роля на транспортната инфраструктура като базово условие за развитие на икономиката, привличане на инвестиции, улесняване мобилността на населението и достъпа до услуги с периодичен и епизодичен характер и приобщаване на всички населени места в ЮЗР, е необходимо нейното подобряване и оптимизиране. Част от направленията на основната TEN-T мрежа се нуждаят от доизграждане и развитие, за да отговорят на европейските изисквания за качество и сигурност на международните превози. В тази връзка в периода 2021–2027 г. се планира:

– Доизграждаме на АМ „Струма“;

– Изграждане на АМ „Европа“ и скоростен път „Гюешево–Кюстендил–Радомир–Перник–София“;

– Изграждане на скоростен път „Рила“ по направление „Кюстендил–Дупница–Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“, включен допълнително в широкообхватната TEN-T мрежа.

Предвидената оптимизация и реконструкция на пътищата като непрекъснатата транспортна ос за интегриране на периферните крайгранични територии по южната граница на България и подобряване достъпа на общините до съответния им областен център в зоните с регистрирана най-влошена достъпност в България, както и модернизацията на съществуващата жп мрежа в отсечката Елин Пелин – Септември са свързани с допълнителни нарушения на земи от ССФ (в много от случаите обработваеми земи) и ГФ.

Прекомерно експлоатиране на туристически ресурси - презастрояване на най-привлекателните територии в планините около формиралите се курортно-туристически агломерации, води до унищожаване на ценни ландшафти, претоварване на транспортната и техническата инфраструктура, влошаване на качеството на околната среда в частност на почвите, и на предлаганите туристически услуги.

### ***Кратка обобщена оценка за състоянието на почвите на територията на областите в Република България***

Използването на земеделски почви с добро качество се променя с разширяването на урбанизацията и развитието на инфраструктурата – застрояване със жилищни и търговски обекти, изграждане на индустриални логистични зони, модернизация на съществуващи и строеж на нови пътища (автомагистрала). За предотвратяването на деградацията на почвите се прилагат специални мерки за защита на почвите и в политиката на управление, както и с включване на въпроси на опазването на почвите в другите секторни политики, напр. по земеделие, горско стопанство, управление на водите, транспорт и др.

По отношение на запасеност с биогенни елементи (органично вещество), почвите в страната са в добро екологично състояние.

Площите, подложени на умерен и висок ерозионен риск, вследствие на водоплощна ерозия значително се увеличават в сравнение с предходни години и като обща площ са оценени на 2 010 223 ha. Данните за ЮЗР показват, че умерен до висок (до 20 t/ha/y количество ерозира почва) и висок риск (до 40 t/ha/y) от площна ерозия съществува в областите Благоевград и Кюстендил.

На територията на области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил има само локални случаи на замърсени почви основно в индустриалните райони. Увредените територии са в местата на добив и преработка на суровини (руди на черните и цветните метали, редки метали, въглища и инертни материали).

По отношение на замърсяване с тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители, почвите в страната са в добро екологично състояние. Пунктовете, превишаващи максимално допустимите концентрации на тежки метали и металоиди, представляват 9,3% от общия им брой в страната. Те попадат в София-област и област Монтана.

В районите с потенциални замърсители (райони на рудодобивна дейност и уранодобив) са установени превишения на специфичната активност на естествените радионуклиди: U-238, Ra-226 и Pb-210 (за необработваеми почви и седименти)- области: Перник и София-област. Замърсяванията са свързани предимно с преустановената добивна дейност и са с локален характер.

В заключение може да се обобщи, че почвите на територията са в добро екологично състояние, което е предпоставка за развитие на интензивно земеделие. Водещи за района трябва да са мерките за превенция и ограничаване на щетите от ерозионите процеси. Това включва информирание и подпомагане на земеделските производители при планиране на ползването на земята, спазване на добрите земеделски и екологични практики и подкрепа на земеделските производители чрез компенсаторни плащания за дейности, ограничавачи процесите на ерозия.

Установени са положителни констатации по отношение на възстановяване на нарушени земи. В регионалния обхват на РИОСВ-София се наблюдава положителен резултат на състоянието на почвите и нарушените терени: рекултивират се замърсени терени, рекултивират се депа за битови отпадъци през 2020 г.

С най-висок относителен дял на заплаха от наводнения и въздействия върху почвите от Северозападен регион са общините: Видин (област Видин) и Мизия (област Враца).

На национално нивосе отчитат редица пропуски, свързани с опазването и рационалното ползване на почвите:

- Остаряла база данни по отношение картирането на почвите в страната. Не е направено картиране на местата с естествено повишено геохимично съдържание на тежки метали и локално такова, в резултат от антропогенна дейност, което не дава възможност за правилно управление на локалното замърсяване.

- В НСМОС не са определени пунктове и не се провежда мониторинг на почвите в градска среда.

- Не са идентифицирани земеделски земи с наличие на уплътняване на почвите в страната.

- Нецелесъобразно устройствено планиране на населените места, свързано с разрастване на градовете и инфраструктурите за сметка на селското и горско стопанство или природа, представляващо заплаха за запечатване на почвите.

- Монокултурното отглеждане на енергийни култури води до загуби на хранителни елементи и изтощаване на почвата.

- Увеличаване на загубите от ерозия в случай на пренебрегване на противоерозионните практики в земеделието.

- Все още съществуват нерегламентирани сметища на входовете и изходите на населените места, земеделските площи и зелените площи в самите населени места.

### ➤ **Окръзи в Република Сърбия**

Земеползването и състоянието на почвите на територията на Република Сърбия са представени с информация от: *Почвената Информационна система на Република Сърбия (SEPA)*, както и на база „*Доклад за състоянието на почвата*“ (2009), който е неразделна част от Доклада за състоянието на околната среда, изготвен от Агенцията за опазване на околната среда. Основава се на наличните данни за оценка на текущото състояние, но също така и на препоръки и мерки, които трябва да бъдат реализирани в бъдещото управление на земята на територията на Република Сърбия.

### **Почви**

Почвите в окръзите: Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински са представени от следните класове и типове: Наносни (Fluvisols) – Алувиално – Делувиални (Alluvial – Delluvial Fluvisols); Черноземи (Chernozems) – Черноземи; Лесивирани (Luvisols) – Канелени горски почви (Chromic Luvisols); Метаморфни (Cambisols) – Кафяви горски почви (Dystric – Eutric Cambisols); Метаморфни (Cambisols) – Тъмноцветни горски почви (Umbric Cambisols); Метаморфни (Cambisols) – Планинско ливадни почви (Modic Cambisols);

Примитивни (Leptosols) – Литосоли (Lithosols), Регосоли (Regosols), Ранкери (Rancers) и Рендзини (Rendzinas) – **Фигура 2.1.5-11.**

### Земеползване

От общата територия на Република Сърбия (88 848 km<sup>2</sup>) повърхностната структура на основните категории земни покрития е следната: земеделска земя 43 113 km<sup>2</sup>, гори и горски земи 38 240 km<sup>2</sup>, влажни зони и водни площи 2,377 km<sup>2</sup> и изкуствени зони и голини 4 757 km<sup>2</sup> (**Фигури 2.1.5-12 и 2.1.5-13, Таблица 2.1.5-5**).

Около 48,7% (43 113 km<sup>2</sup>) от територията на Република Сърбия е покрита предимно със земеделска растителност. Под интензивни земеделски култури (обработваема земя, градини, лозя, овощни градини, малини и други многогодишни насаждения) има 32 834 km<sup>2</sup> (37,1%) и 10 279 km<sup>2</sup> (11,6%) под тревиста растителност, която се състои предимно от ливади и пасища.



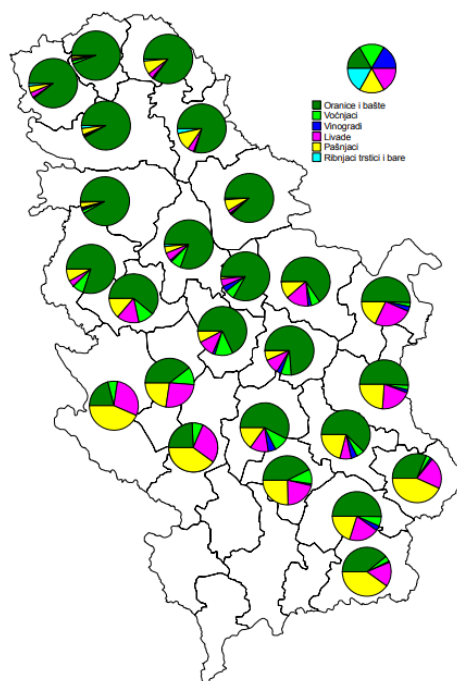
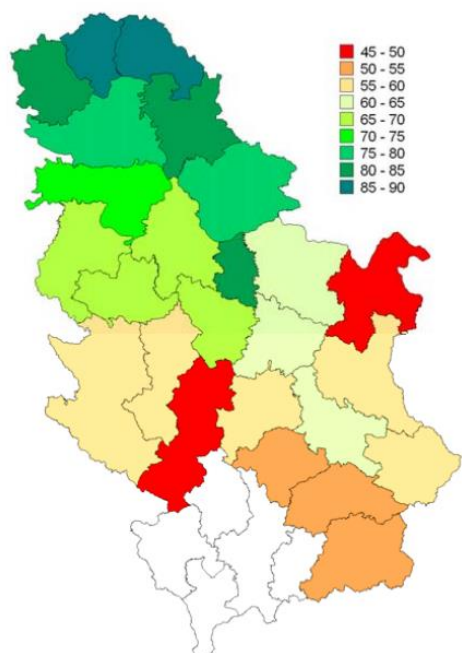
### Легенда

2	Litosoli i Eutrično smeđa tla
5	Arenosoli i Eutrično smeđa tla na pijesku
6	Vapneno dolomitne crnice, Litosoli i Rendzine
9	Ranker i Distrično smeđa tla
10	Černozem na lesu
11	Černozem i Černozemno semiglejno tlo
12	Smonice
13	Eutrično smeđe tlo
14	Distrično smeđa tla – Lesivirana i Smeđa tla na vapnencu i dolomitu
17	Lesivirana tla i Eutrično sr.
18	Lesivirana tla
21	Fluvijativna i Euglejna tla

Източник: [www.sepa.gov.rs](http://www.sepa.gov.rs).

**Фигура 2.1.5-11.** Извадка от Soil map of Serbia (1:2,000,000), - classification of soils of Yugoslavia (Škorić et al., 1985)

В съответствие с геофизичните характеристики на района, които имат решаващо влияние върху качеството на земята, дялът на селското стопанство в общите площи, подобно на съотношението на интензивни земеделски култури към тревни екосистеми, намалява от северни към южни и югоизточни райони.



Фигура 2.1.5-12 % от земеделската земя спрямо общата повърхност

Фигура 2.1.5-13. Земеделска земя по категории ползване

Източник: [www.sepa.gov.rs](http://www.sepa.gov.rs).

Таблица 2.1.5-5. Структура на земното покритие на Република Сърбия

Подручје-НСТЈ 1, НСТЈ 2	Површине основних категорија земљишног покривача у km <sup>2</sup>							Удео у ук. територији - %	
	Укупна територија	Интензивне пољоп. културе	Травнатите површине	Свега доминантно пољопривредно	Шуме и жбуње	Влажна земљ. и водене повр.	Вештачке повр. и голеги	Интензив. пољопривредно земљиште	Травнатите површине
Република Сърбија	88488	32834	10279	43113	38240	2377	4757	37,1	11,6
Сърбија Север	24839	17282	762	18044	3050	1982	1763	69,6	3,1
Београдски регион/област	3234	1408	350	1758	822	118	536	43,5	10,8
Војводина	21605	15874	412	16286	2228	1864	1227	73,5	1,9
Сърбија Југ	63646	15552	9517	25069	35188	394	2994	24,4	15,0
Шумадија и Зап. Сърбија	26492	6888	3856	10744	14384	125	1239	26,0	14,6
Јужна и Ист. Сърбија	26254	6091	3509	9601	15424	226	1004	23,2	13,4
Косово и Метохија	10900	2573	2152	4725	5381	43	751	23,6	19,7

Много опасна дългосрочна тенденция за използване на земята в Република Сърбия е прекомерното заемане на земеделска земя за изграждане на селища, инфраструктура, индустриални зони и т.н., което води до трайни загуби на производствени и екосистемни функции на земята, поради нейното покритие (запечатване) с водоустойчив слой.



От другите фактори, които застрашават почвите и качеството на земите, на преден план са ерозионните процеси, които са представени с различна интензивност върху над 80% от земеделските земи. Консервативни методи за обработка на почвата и други мерки за защита от ерозия се прилагат рядко.

Съдържанието на органично вещество в повечето райони също е под оптималното ниво, особено в категорията „обработваема земя и градини“, главно поради липсата на подхранване с оборски тор и други органични торове.

Повече от една четвърт от земеделската земя е подкиселена, главно поради неконтролираната употреба на химикали. Често се наблюдава и уплътняване на почвата, особено на най-плодородните равнини, поради неадекватно прилагане на тежка механизация и други агротехнически мерки.

Процесите на нестабилност на терена, с появата на свлачища, срутища и други движения на земята, с различни размери и дейности, са налице на около 25-30% от територията на републиката.

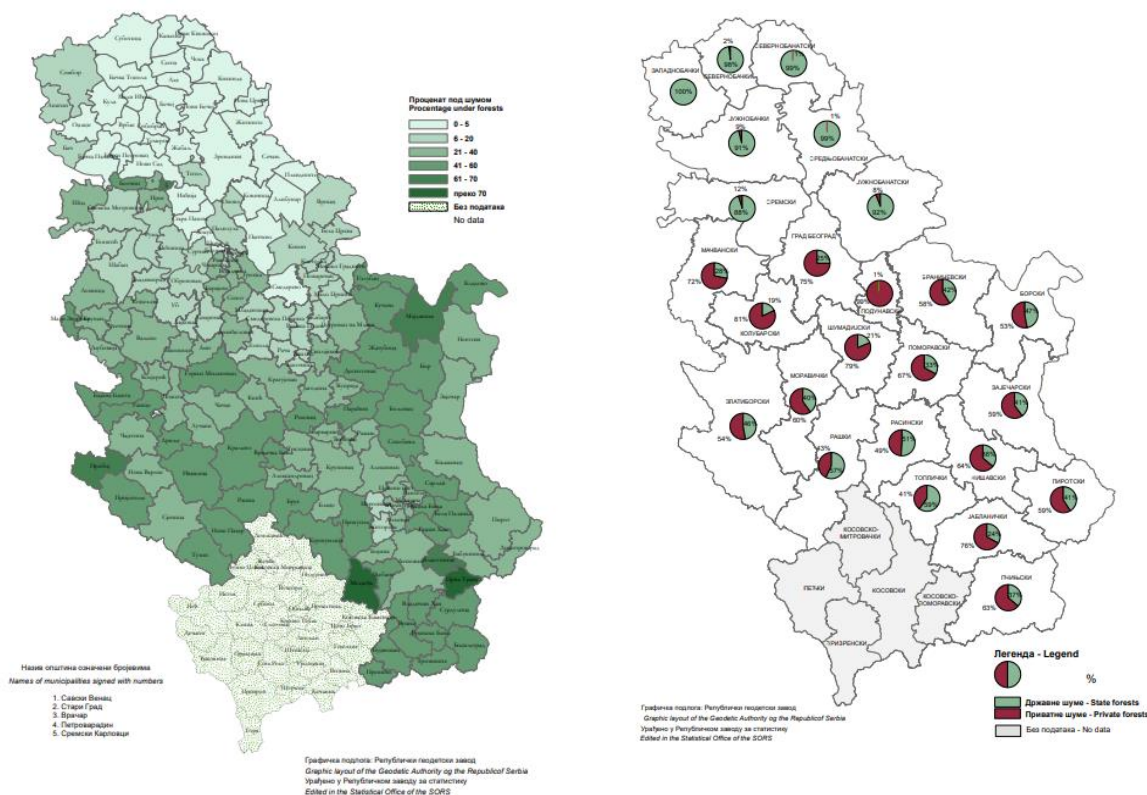
Горската покривка на Република Сърбия възлиза на 30,9%, докато оптималната прогнозна горска покривка във връзка с многофункционалните изисквания е около 41%.

**Таблица 2.1.5-6. Състояние на горската покривка**

Подручје НСТЈ 1, НСТЈ 2	Укупна површина (km <sup>2</sup> )	Површина шума (km <sup>2</sup> )	Шумовитост %
<b>Република Србија</b>	<b>88.361</b>	<b>27.334</b>	<b>30,9</b>
<b>Србија Север</b>	<b>24.728</b>	<b>2.048</b>	<b>8,3</b>
Београдски регион/област	3.222	508	15,7
Војводина	21.506	1.540	7,1
<b>Србија Југ</b>	<b>63.616</b>	<b>25.286</b>	<b>39,8</b>
Шумадија и Западна Србија	26.775	10.020	37,4
Јужна и Источна Србија	228.208	10.456	40,3
Косово и Метохија	10.887	4.810	44,2

Държавните гори представляват 43%, а частните гори - 57% (от общата залесена площ). Семенните гори (възстановени от семена) обхващат площ от 25,4%; горите с издънков произход (възстановени от издънки) са 68,1%; горските култури (отглеждани чрез засяване на семена или по -често чрез засаждане на разсад) са 5,1%; а интензивните тополови насаждения - 1,3%. Площта с незалесена земи, храсти и орехови гори обхваща около 3 824 km<sup>2</sup>. Общият обем на горите в Република Сърбия е 402 987 417 m<sup>3</sup>, а общото годишно увеличение на обема е 10 629 772 m<sup>3</sup>.





**Фигура 2.1.5-14. Площ на горите в общата площ на общините, %**

**Фигура 2.1.5-15. Съотношение на държавните и частните гори по области, %**

Източник: Статистически годишник на Сърбия, 2020 г., Белград, 2020

В сравнение с 2018 г., през 2019 г. изкуственото залесяване се е увеличило за 1 530 ha, което представлява ръст от около 199%. Общата площ, залесена през 2019 г., се простира на 3 077 ha. Площта, залесена с иглолистни дървета, се равнява на 604 ha, което се равнява на около 20% от общите залесени площи през 2019 г. Площите от 2 973 ha и 104 ha са залесени през държавния и съответно частния сектор.

Щети, причинени от пожар през 2019 г., са регистрирани на площ от 1 079 ha, а щетите от повредени дървесни запаси от 3 397 m<sup>3</sup>.

### Плодородие на почвите

За оценка плодородието на почвата са ползвани *ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ЗЕМЉИШТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА 2015. ГОДИНУ/ THE STATE OF SOIL IN THE REPUBLIC OF SERBIA FOR 2015*, както и резултати от макропроект „Контрол на плодородието и определяне на съдържанието на вредни и опасни вещества в земите на Република Сърбия“, 1993 г.

В Република Сърбия се извършва систематичен контрол на състоянието на почвеното плодородие на обработваема земя за определяне на нивото на хранителни вещества в

земеделските земи от гледна точка осигуряване на правилното използване на минералните и органичните торове. Контролът включва: анализ на основните химични свойства на земеделски зпочви: киселинност (pH в H<sub>2</sub>O и nKCl), CaCO<sub>3</sub> (%), хумус (%) и достъпни форми на фосфор (P<sub>2</sub>O<sub>5</sub> - mg/100 g) и калий (K<sub>2</sub>O - mg/100g).

Проучването по Макропроектът включва анализ на 5 020 почвени проби. Проектът е финансиран от Министерството на земеделието, горите и управлението на водите и се изпълнява от Земеделския институт в Белград в сътрудничество със Земеделския факултет в Земун - катедра „Пестициди“ и катедра „Агрохимия и физиология на растенията“. Целта на проекта е да се определи състоянието на плодородие и степента на замърсяването на почвите в наблюдаваната, координирана част от Република Сърбия. В резултат на тези обширни работи са получени данни за основните параметри на почвеното плодородие (pH в n KCl на почвата, CaCO<sub>3</sub>, количество хумус и осигуряване на почвата с лесно достъпни форми на фосфор и калий), концентрация на тежки метали и микроелементи (As, B, Cd, Cr, Cu, F, Hg, Ni, Pb, Zn), остатъци от пестициди в почвата (4.4 DDD, 4.4 DDE, 4.4 DDT, Aldrin, HCH, p HCH, yHCH - Линдан, Diazinon, Dieldrin, Endrin, Endrin Aldehyde, Heptachlor epoxide, Alahlor, Atrazin, Prometrin, Simazin, Terbutrin), както и микробиологичната активност на почвата (общ брой бактерии, дехидрогеназна активност на почвата, брой амонификатори, свободен азот фиксатори, азотни бактерии, гъбички и актиномицети) и др., 2009).

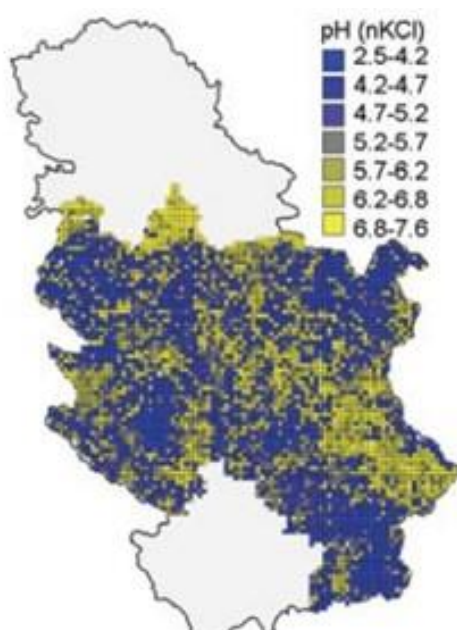
Резултатите за почвена киселинност показват, че в Република Сърбия доминират почвите с кисела реакция (**Фигура 2.1.5-16**). От общия брой тествани проби, тези с изключително кисела реакция (pH <4.0) са представени с 13%, силно кисела реакция (pH 4.0-4.5) със 17%, умерено кисела (pH 4.5-5.5) с 30%, слабо кисела (pH 5,5-6,5) с 22% и неутрална и алкална реакция (pH > 6,5) с 18%.

Най -киселите почви бяха разположени в различни изпитвани територии.

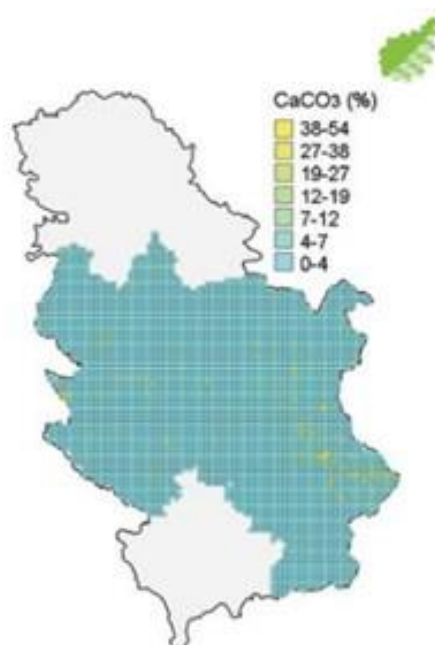
Значителни комплекси се намират в басейна на Колубара, Ядра и Поцерина (псевдоглееви почви), централната част на Шумадия (почви от типа еутричен камбисол или меризован и лувисол).

В Източна Сърбия със силно кисела реакция на почвения разтвор са както почвите, разпространени на ниска надморска височина (Luvisols), така и тези на голяма н.в. (Dystric Cambisols, Calcic Cambisols и Rankers на кисели почвообразуващи скали). В околностите на рудник Бор почвата (смолници - Vertisols), кафява горска - Dystric - Eutric Cambisols върху андезит и пясъчници, и алувиални наноси - Fluvisols) са силно закислени от отлагане на серни газове. Районът на региона Сърбия-Юг е доминиран от почви със слабо кисела до кисела реакция, свободни от карбонати до слабо карбонатни, слабо хумусни до хумусни, с ниско и много ниско съдържание на леснодостъпен фосфор, както и почви с оптимални и високо съдържание на леснодостъпен калий (**Фигура 2.1.5-17**).

По -големи площи със силно кисели почви се намират в Южна Сърбия, особено на юг от Лесковац. Някои райони в Лесковачко и Вранишко поле, както и околните хълмове са под или меризирани и псевдоглееви почви. Повечето от силно киселите почви са в планинския район, където преобладават киселинните почвообразуващи скали.



**Фигура 2.1.5-16.** Реакция на почвения разтвор (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)



**Фигура 2.1.5-17.** Съдържание на карбонати, % (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)

Появата на кисели почви в Република Сърбия е свързана предимно с геоложкия субстрат и други природни фактори, докато отрицателното антропогенно въздействие е особено изразено в Бор. Освен това емисиите на киселинни оксиди присъстват в околностите на по-големи градове, електроцентрали и на места с развита химическа промишленост, но степента на тяхното въздействие върху подкиселяването на почвата може да се обсъжда едва след по-подробно наблюдение.

Изследванията показват, че силно киселите почви са най-често под гори и тревна растителност (71%). От общия брой проби в земеделска земя 27% са с много кисела реакция, а от общия брой проби под обработваема земя, градини и многогодишни насаждения 23% са много кисели реакции.

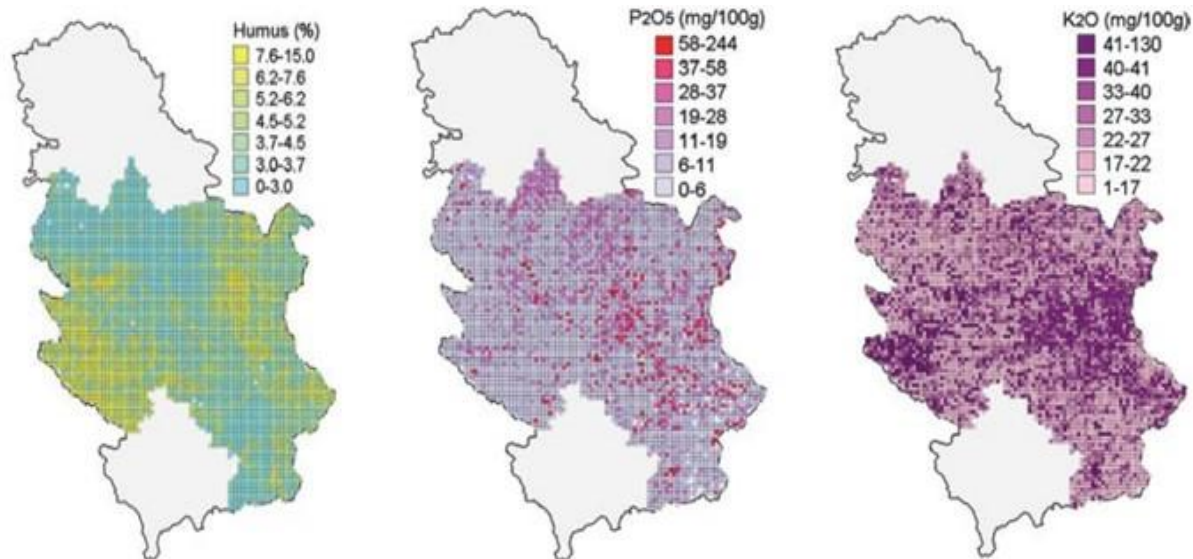
Реакцията на почвата се влияе от съдържанието на карбонати. Карбонатни почви присъстват в около 15% от пробите, със слабо карбонатно съдържание (до 5%  $\text{CaCO}_3$ ) са 10% от пробите, средно карбонатно съдържание (5-10%  $\text{CaCO}_3$ ) са около 2,4% и силно карбонатно съдържание - около 3% от почвените проби (Фигура 2.1.5-17). Високите концентрации на  $\text{CaCO}_3$  могат да намалят усвояемостта на наличните в почвата микроелементи и фосфор.

Важен показател за плодородието на почвата е съдържанието и качеството на хумус. Хуминовите вещества адсорбират повечето катиони в достъпна за растенията форма. Те са

източник на хранителни вещества, свързват някои вредни елементи в недостъпни форми (Al, Cu, Pb) и влияят благоприятно върху структурата и микробиологичната активност на почвата.

В изпитваните почвени проби съдържанието на хумус варира от 0,05 – 15% (**Фигура 2.1.5-18**). С ниско съдържание на хумус (под 1,5%) са около 2,7% от пробите; 26% от пробите са със средно съдържание на хумус в порядъка от 1,5 – 3% хумус; Около 30% от пробите са със съдържание на хумус над 5% и това са почвите под горска и ливадна растителност.

Достъпните запаси на P<sub>2</sub>O<sub>5</sub> в почвите са ниски в повечето части на района. 61% от пробите се характеризират с много ниско съдържание на усвоим фосфор (≤ 6 mg/100g) и 13% с ниско съдържание на P<sub>2</sub>O<sub>5</sub> (6 - 10 mg/100g). Повечето от тези площи са на кисела почва под гори, ливади и пасища (около 70%). От общия брой проби под обработваема земя, градини и многогодишните насаждения около 59% са слабо снабдени с фосфор – **Фигура 2.1.5-19**.



**Фигура 2.1.5-18.** Съдържание на хумус, % (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)

**Фигура 2.1.5-19.** Снабденост на почвата с усвоим P<sub>2</sub>O<sub>5</sub>, mg/100g (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)

**Фигура 2.1.5-20.** Снабденост на почвата с усвоим K<sub>2</sub>O, mg/100g (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)

Обезпечеността с калий е значителна. Само 14% от пробите са слабо обезпечени с калий (≤ 12 mg/100g). Пробите със средно и високо ниво на обезпеченост са с най-голям брой (**Фигура 2.1.5-20**). Малък брой проби съдържат много високи концентрации (над 50 mg/100g), които са следствие на интензивно торене на почвите под зеленчукови и овощни култури.

Резултатите от оценката на плодородието на почвата на територията на изследваните райони показват, че около 32% от почвените проби като цяло имат относително благоприятно плодородие; 38% от пробите са от земеделски площи или 50% от пробите от обработваеми земи



и насаждения, докато останалите имат определени ограничения, преди всичко, за много кисела реакция на почвата и много лошо снабдяване с фосфор, и много по-малко за недостиг на хумус.

### **Деградация на почвата**

Основните заплахи, водещи до деградация на почвата в Република Сърбия, са представени от: ерозия, свлачища, наводнения, поливане със замърсени промишлени води, урбанизация посредством отнемане на земеделски земи за неземеделски цели, намаляване на органичната материя, нарушаване на структурата на почвата, подкисляване на почвата, замърсяване на почвата поради промишлена дейност, минно дело и производство на енергия, прекомерна употреба на химикали в селското стопанство и уплътняване на земеделска земя.

Тези показатели са разширен списък на показателите за оценка на риска от деградация на почвата, представен в Наредба за програмата за системно наблюдение на качеството на почвата, показатели за оценка на разграждането на почвата и методика за изготвяне на оздравителна програма „Държавен вестник на Република Сърбия“, бр. 88/2010 г.): 1) степен на риск от ерозия на почвата; 2) степен на риск от намаляване на органичните вещества в почвата; 3) степен на риск от уплътняване на почвата; 4) степен на риск от засоляване на почвата и/или алкализация; 5) степен на риск от свлачища, с изключение на свлачища, причинени от минни дейности; 6) степен на риск от подкисляване на почвата; 7) степен на риск от замърсяване на почвата с химикали.. Наредбата е изготвена в изпълнение на Soil Thematic Strategy (COM(2006) 231) and a proposal for Soil Framework Directive (COM(2006) 232)

### **Ерозия**

Според Картата на ерозията на Република Сърбия (Карта на ерозията на Република Сърбия, Институт по горско стопанство и дървообработване, Белград, 1983 г.), направена в периода 1966–1971 г. година ерозия с различна интензивност е засегнала 76354,43 km<sup>2</sup> или 86,39% от Република Сърбия, докато зоната на акумулиране обхваща 12024,71 km<sup>2</sup> или 13,61%. През изминалия период връзката между определени категории ерозия е променена. Според предварителни изследвания (Лазаревич, Р. 2009 г.), водната ерозия е намалена с 25-50%, като намалението с 25% е характерно за основните земеделски райони с височина до 400-500 m, докато намалението от 50% се отнася за хълмисто-планинските и граничните райони. Според същия източник на територията на Източна Сърбия, към която принадлежи и община Зайчар, интензивността на ерозия е намалена с 50% в сравнение с периода преди 40 години.

В Република Сърбия 86% от нейната територия е застрашена от почвена ерозия с различна степен. Хълмистите и планински райони, които съставляват три четвърти от територията на Република Сърбия, са естествено податливи на ерозия на почвата. Почти всички тези региони са изложени на ерозионни процеси, а половината от тях на ерозия с висока интензивност. Най-застрашеният регион в Република Сърбия е югоизточната част на страната, която е близо до границата с България (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2095633915300277>).

Всички категории почвена ерозия са представени на територията на Република Сърбия. Средната категория ерозия се проявява на площ от 9 518,33 km<sup>2</sup>, т.е. 10,76% от територията на Република Сърбия е потенциална ерозионна зона (износ на ерозиранни материали в диапазона от

10 до 20 t/ha/y). Прогнозираните зони на ерозия, които могат да бъдат определени като явен природен риск, заемат 13,32% от територията на Република Сърбия, т.е. 11 776,27 км<sup>2</sup>.

Проектът „Оценка на потенциалната ерозия на земеделска земя на територията на Република Сърбия” е финансиран от Министерство на земеделието и опазването на околната среда, Дирекция „Земеделска земя” и се изпълнява от Института за почвени науки, Белград. Изследваната площ е разположена в югоизточната част на Република Сърбия и обхваща площ от 4,267 км<sup>2</sup>, което представлява 4,83% от общата територия на Република Сърбия (Фигура 2.5.1.2-11).



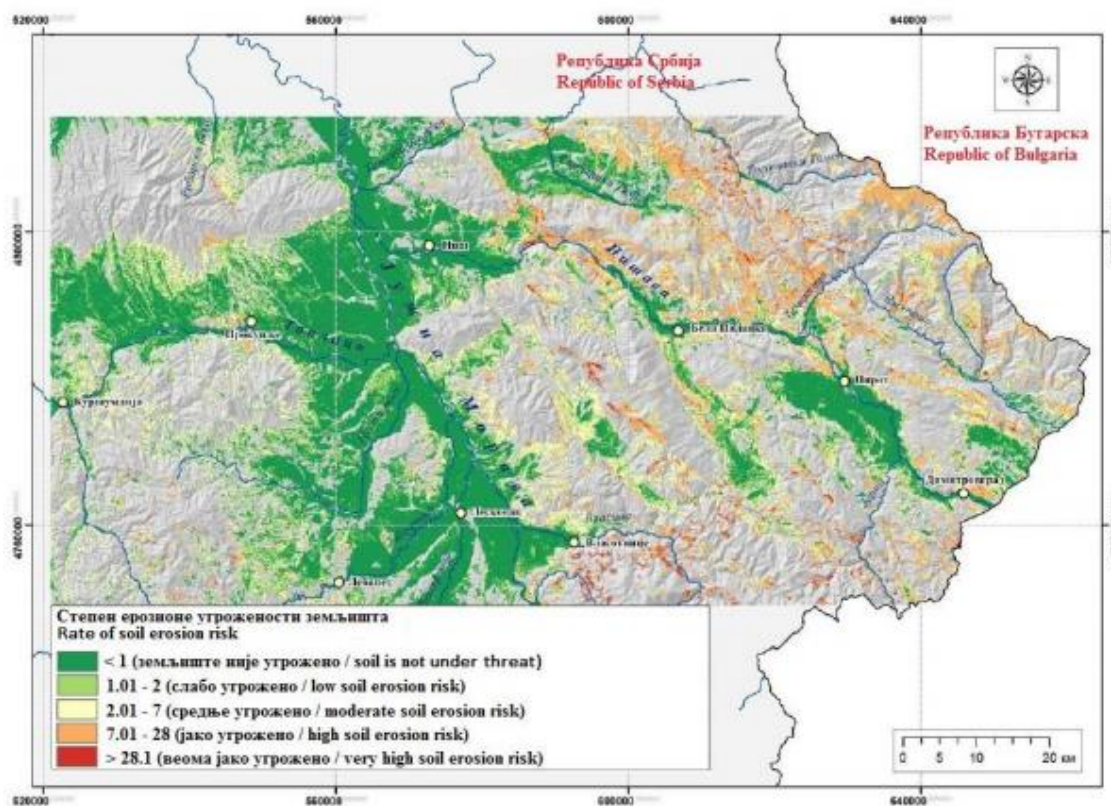
**Фигура 2.5.1.2-11. Географско местоположение на изследваната зона**

Основната цел на проекта е да се идентифицират районите, изложени на риск от ерозия, и да се определи количествено действителният интензитет на ерозията на почвата в изследваната област. Процесите на ерозия от различни категории на разрушителност са определени на практика на цялата територия на Република Сърбия, а 25 -30% от територията е покрита от потенциално нестабилни райони, докато 8 -10% от територията е засегната от свлачища. Годишната загуба на почва в района, изследван по модела на USLE, варира от 0 до 352,00 t ha<sup>-1</sup> година<sup>-1</sup> със средна стойност 8,12 t ha<sup>-1</sup> година<sup>-1</sup>. Въз основа на анализа на морфологичните и физическите свойства на почвата, средната допустима (приемлива) загуба на почва на изследваната площ е 5,66 t ha<sup>-1</sup> година<sup>-1</sup>. Въз основа на получените данни, по модела USLE (Фигура 2.5.1.2-12) се наблюдава степен на риск от ерозия на почвата.



Значителна част от територията, обхващаща площ от 2 153,75 км<sup>2</sup> (50,47%), според класификацията на ОИСР е с допустима (приемлива) загуба на почва, ниският риск е в 21,42% от територията, 21,74% от територията е засегната от умерени ерозионни процеси, 4,63% от територията е с висок риск и 1,73% от територията е с много висок риск от ерозия. По-висок процент почва в изследваната зона не е изложен на риск от ерозия (51,10%). Високо ниво на риск от ерозия се открива в площ от 550,84 км<sup>2</sup> или 12,91% от територията на изследваната зона, а много висок риск - на 63,22 км<sup>2</sup>, т.е. 1,48% от територията (Таблица 2.5.1.2-3).

Проучването показва, че земеделските земи на по-ниска надморска височина по долините на река Южна Морава, Нишава, Топлица и Ябланица, определени като региони на интензивни селскостопански дейности, в зависимост от нивото на риска от ерозия на почвата, принадлежат към групата на почвите, които обикновено не са изложени на риск от ерозия. Регион с полуинтензивни селскостопански дейности, характеризиращ се с традиционна технология на селскостопанско производство и недостатъчна инфраструктура в селата, е определен като район с нисък и умерен риск.



Източник: ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ЗЕМЉИШТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА 2015. ГОДИНУ

Фигура 2.5.1.2-12. Степен на риск от ерозия на почвата в изследваната зона

**Таблица 2.5.1.2-3. Степен на риск от ерозия на почвата в изследваната зона**

Степен ерозионе уgroжености землшита (CEY3) The rate of soil erosion risk	km <sup>2</sup>	%
Землшита није уgroжено Land is not under threat	2.180,46	51,10
Слабо уgroжено Low soil erosion risk	620,60	14,54
Средње уgroжено Moderate soil erosion risk	851,88	19,96
Јако уgroжено High soil erosion risk	550,84	12,91
Веома јако уgroжено Very high soil erosion risk	63,22	1,48
Укупно Total	4.267,00	100,00

По отношение на нивото на риска от ерозия на почвата, площите с обширни селскостопански дейности се карактеризират със среден и висок индекс на риска от ерозия, главно поради въздействието на топографијата и високите годишни валежи (Таблица 2.5.1.2-4).

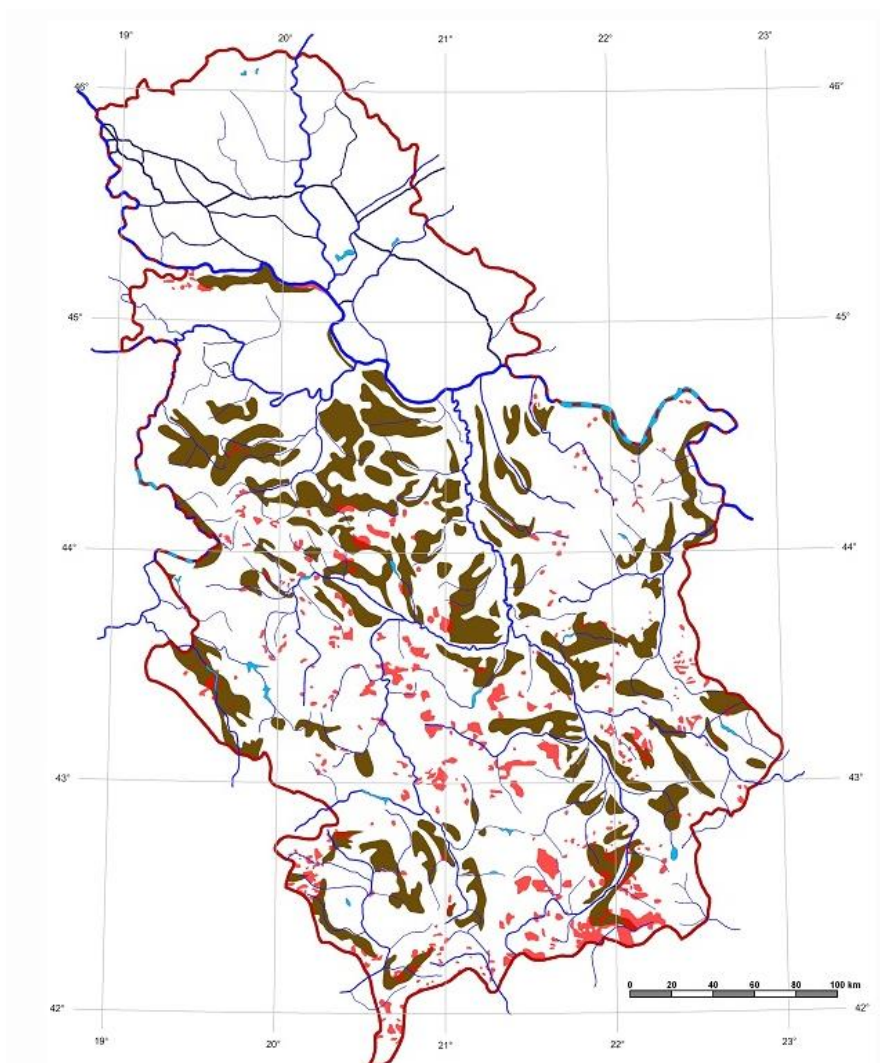
**Таблица 2.5.1.2-4. Степен на риск от ерозия на почвата в селскостопанските региони**

Степен ерозионе уgroжености землшита The rate of soil erosion risk	Рејон интензивне пољопривреде Area of intensive agriculture		Рејон полуинтензивне пољопривреде Area of semi-intensive farming		Рејон екстензивне пољопривреде Area extensive agriculture	
	km <sup>2</sup>	%	km <sup>2</sup>	%	km <sup>2</sup>	%
	Землшита није уgroжено Land is not under threat	1.547,56	75,73	571,98	36,22	60,91
Слабо уgroжено Low soil erosion risk	252,01	12,33	319,71	20,24	48,88	7,59
Средње уgroжено Moderate soil erosion risk	198,38	9,71	459,48	29,10	194,02	30,12
Јако уgroжено High soil erosion risk	41,94	2,05	198,98	12,60	309,92	48,11
Веома јако уgroжено Very high soil erosion risk	3,66	0,18	29,07	1,84	30,48	4,73
Укупно Total	2.043,56	100,00	1.579,23	100,00	644,21	100,00

#### Свлацища

Процеси на нестабилност на терена с појава на свлацища, свлацища, кални течения и други, с различни размери и дейности, има в приближително 25 -30% от територијата на Република Сърбия. Много висок риск от свлацища е налице в 11,9% от територијата на Република Сърбия, главно в планинските райони, и нај-вече в Западна Сърбия, Косово и Северна Сърбия. Голям

риск от свлачища има в 23,6% от територията, главно в хълмисти и планински райони: Западна Сърбия, долния Дунав, северната част на Източна Сърбия, Пещера и Косово.



**Фигура 2.1.5-23.** Карта с разпределение на нестабилни склонове и зони със силен ерозионен потенциал – Република Сърбия

В периода май 2015 г. - февруари 2016 г. е изпълнен следният проект: „Хармонизиране на данните за свлачищата и обучение на местните власти за тяхното наблюдение“ - BEWARE (BE beyond landslide aWAREness). Финансирането на изпълнението на проекта бе осигурено от правителството на Япония чрез офиса на ПРООН в Република Сърбия с подкрепата на Министерството на минното дело и енергетиката и Службата за подпомагане и възстановяване на наводнени райони. Проектът включва 27 общини, засегнати от наводнения и свлачища през 2014 г. (24-те най-засегнати общини през май 2014 г. и 3 общини в Източна Сърбия, наводнени през септември 2014 г.).

Министерството на минното дело и енергетиката изпълнява и проект, наречен „Кадастър на свлачищата и нестабилните склонове на територията на Република Сърбия“, като методологията на проучването е съвместима с гореспоменатия проект. Една от целите на извършените по този проект работи е изработването на карти на опасностите и рисковете за целите на прилагането на превантивни мерки от компетентните органи.

**Урбанизация. Отнемане на земеделски земи за неземеделски цели**

Градското развитие също води до промени в предназначението на земеползването. Анализ на приноса на определени категории модели на земеползване, заети от градското развитие през периода 1990-2018 г. Анализът в Република Сърбия показва, че предимно се променя предназначението на земите, заети под пасища, смесените земеделски площи, както и гори и горски площи (Таблица 2.1.5-9).

Интензивната урбанизация, предизвикана от разрастването на градовете е свързана с промени в използването на земята.

**Таблица 2.1.5-9. Произход на градска земя, изразен чрез % от различни категории земя, в които е извършено преобразуването**

Категории	Заемане на земи, ha				Общо, ha
	1990-2000	2000-2006	2006-2012	2012-2018	
Пасища и смесени земеделски площи	2.818	2.28	1.148	2.93	6.539
Обработваема земя и трайни насаждения	2.468	939	1.777	0	5.184
Водни басейни	58	0	14	91	164
Голи райони с малко или без растителност	0	0	0	0	0
Естествени пасища	12	3	8	0	23
Гори и преходни горски площи	2.094	1.066	1.264	1.768	6.192
Блата	21	36	30	0	87

*Източник: Околна среда в Република Сърбия 2004-2019.*

Почвата в **градска среда** е особено застрашена, тъй като е негативно подложена на голямо разнообразие от човешките дейности. Изследването на състоянието на почвите в градската среда (Niš, Novi Pazar, Kruševac, Užice, Požarevac, Smederevo, Subotica and the municipality of Trstenik) включва определяне на концентрацията на опасни и вредни вещества в промишлените зони, около натоварените пътища, зоните на водоизточници, зоните за отдих, жилищните зони, зоните на педагогическите институции, земеделските земи и зоните в близост до депата за отпадъци.

Резултатите от изследването на замърсяването на почвата, проведени през периода 2005 – 2018 г. на Агенцията за опазване на околната среда показват, че на някои места се наблюдава повишаване на концентрацията на определени параметри:



1. в близост до промишлени съоръжения са взети почвени проби от 154 места. Резултатите показват, че в 47,7% от почвените проби има превишаване на пределно допустимите концентрации за **Ni**. Концентрациите на **Co** са превишени при 47 % проби, на **Cu** при 38,3%, на **Hg** при 23,7% от пробите, **Cd** - 22,3% от пробите. Концентрацията на другите метали леко превишава граничната стойност;

2. в близост до натоварени пътища, тестът е извършен на 218 места. От общия брой проби е посочено, че в 51,8% концентрацията на **Ni** надвишава граничната стойност. В 41,2% от изследваните проби е регистрирана повишена концентрация на **Co**. Съдържанието на **Cu** е превишено в 28,9%, **Cd** в 19,6% от пробите, **Zn** в 14,6% от пробите и **Hg** в 14,4% от пробите;

3. в проби от земеделска земя, разположени в непосредствена близост до градските зони, е изследвано общото съдържание на тежки метали на 402 места. Въз основа на получените резултати най-голямото превишаване на граничната стойност е регистрирано за **Ni** - в 52,4% от пробите. Концентрации над граничната стойност са установени за: **Cu** при 29,9% от пробите, **Co** - при 26,5% от пробите и **Cd** при 15,4% от пробите;

4. в почвени проби близост до депа за битови отпадъци, е проведено изпитване на 53 места. Концентрацията на **Ni** в изследваните почвени проби надвишава граничната стойност в 59,6% от пробите. Превишаването на **Cu** е регистрирано в 26,0%, от пробите, а **Cd** в 17,3% от пробите.

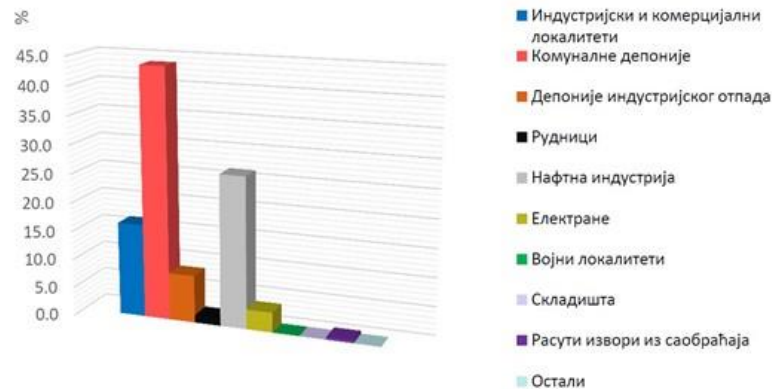
Отклонения от предписаните стандарти за никел, мед, кобалт, кадмий, цинк и живак са регистрирани в повечето от изследваните почвени проби.

Тестването на почвата в градските райони показва, че тези райони са силно повлияни от човека, а металите са най-често срещаните замърсители. Съдържанието на органичен въглерод в почвата намалява и е по-малко от първоначалната прогнозна стойност.

### **Замърсяване на почвите**

Замърсяването на почвата на местно равнище е представено в области на интензивна промишлена дейност, нерегламентирани сметища за отпадъци, мини и др.

Въз основа на анализа на съдържанието и разпространението на потенциално вредни и опасни елементи в почвата може да се заключи, че почвата на по-голямата част от територията на Република Сърбия е незамърсена и подходяща за производство, като съществуват няколко зони с екологично застрашени горещи точки. Най-голям дял от локализираното замърсяване на почвата имат депата за комунални услуги с 43,7%, следвани от кладенци и петролни депа с 26,4% и промишлени и търговски обекти с 16,3% (Фигура 2.1.5-24).



Източник : Околна среда в Република Сърбия 2004-2019

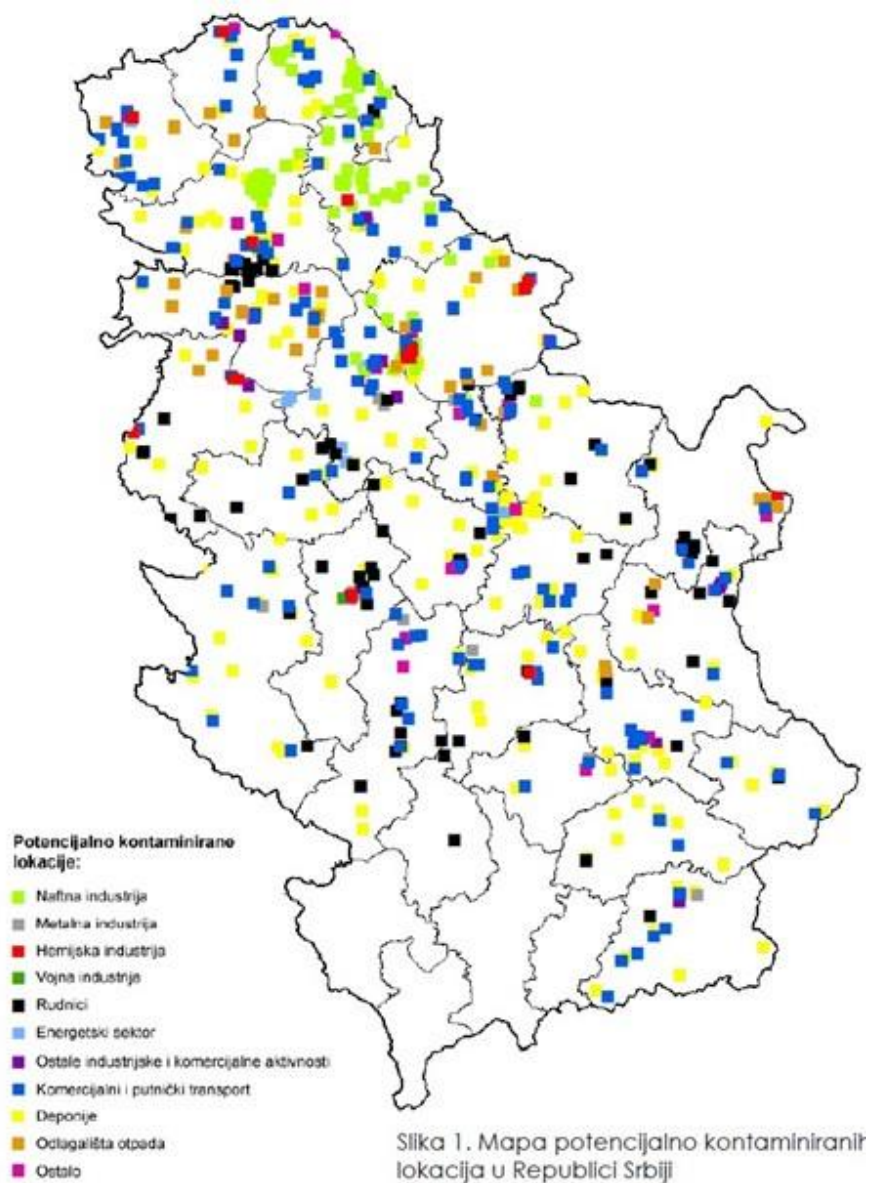
**Фигура 2.1.5-24.** Дял на основните видове локализирани източници на замърсяване на почвата в общия брой идентифицирани населени места (%)

В Република Сърбия през 2018 г. са идентифицирани общо 709 потенциално замърсени и замърсени обекта (Фигура 2.5.1.2-12). От тях на 52 обекта са изпълнени дейности по рехабилитацията и саниране, а 76 обекта са проучени задълбочено (Към обеззаразяване на земя в Република Сърбия, 2018 г.).

Във връзка с концентрацията и видовете замърсители в почвата, близостта на уязвими обекти, дейността на площадката, размера на комплекса и прогнозния обхват на саниращите работи, всички места, където е потвърдено замърсяване на почвата, са класифицирани в IV група. Групата (тревожно замърсена почва) включва големи промишлени предприятия, където е необходима рехабилитация и саниране, а те са: Минно -топилен басейн Бор, Първа петолетка Трстеник, Железара Смедерево, ЗИ Зорка Суботица, ПКС Латекс Чачак и Вискоза Лозница.

В района на АП КиМ не е установен редовен мониторинг на качеството на почвата и се извършват изпитвания в потенциално замърсени зони (като енергийния комплекс в Обилич) в рамките на специални програми. Концентрации на тежки метали над допустимите нива не са регистрирани в почвени проби, плодове и култури, но високи нива на някои метали (Cr, Ni, Pb и Cd) са открити в почвите на земи, които не се използват за селскостопански цели. Досега са идентифицирани 26 замърсени, потенциално опасни обекта с характер на „гореща точка“ с обща площ от около 1000 ha. Те представляват депа или складове: пепел (ТЕЦ Косово А и В), фенол (Obilić), пестициди и торове и каучук (Suva Reka), опасни промишлени химикали (Peja), азбест (Nap и Elezit), шлака (Ferronickel, Glogovac) хвостохранилища и отпадъци от добив на руди на цветните метали (Кишница, Артан, Голеш, Дева), отпадъци от флотационни процеси (Звечан, Лепосавич, Жарков поток - Келменд, Дева), комунални отпадъци (Подуево, К. Митровица, Пежа, Призрен, Прищина - Мирас, Гжилан), промишлени отпадъци, отпадъци от цинкова металургия и радиоактивни вещества - стронций, торий, америций (К. Митровица).





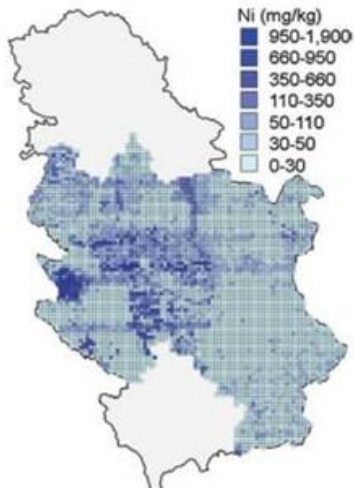
Фигура 2.1.5-25. Карта на потенциално замърсени обекти в Република Сърбия

#### Тежки метали.

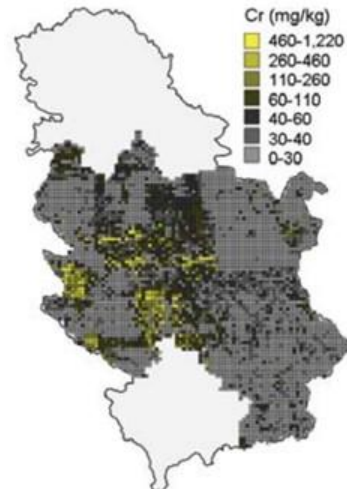
Резултатите за замърсяване на почвата са по данни от [Stanje zemljišta.pdf \(sepa.gov.rs\)](#). Критерий за оценка степента на замърсяване на почвата с 8 потенциално опасни елемента (As, Cd, Cr, Hg, Ni, Pb, Cu, Zn) са максимално допустимите концентрации (МДК) в почвите (Служебни гласник Република Сърбия бр. 23/94).

Средното съдържание на **никел (Ni)** в почвите в Централна Сърбия е 58 mg/kg. При 20% от пробите концентрацията превишава 50 mg/kg (МДК); около 50% от пробите са със съдържание над 100 mg/kg, а 2,3% от пробите са с концентрации над 500 mg/kg (**Фигура 2.1.5-26**). Високите

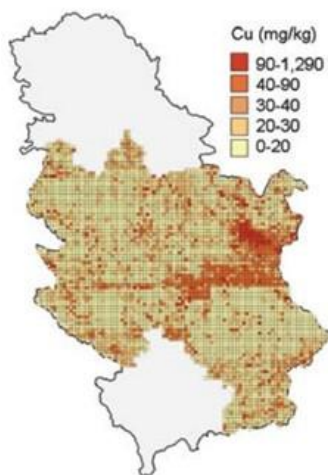
концентрации на Ni се намират главно в почви, образувани върху скали с високо естествено съдържание на този елемент, каквито има в Източна Сърбия по склоновете на Дели Йован (частично изграден от габро и серпентин). Високи концентрации на никел са регистрирани и в долината на Велика Морава, Колубара, в някои проби в долината на Сава.



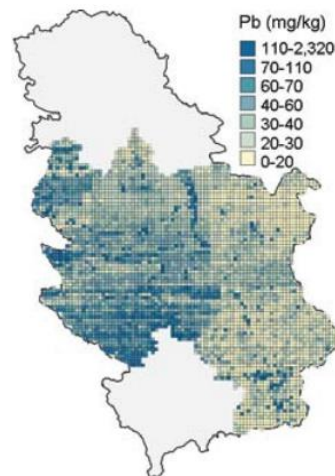
**Фигура 2.1.5-26.** Съдържание на Ni (обща форма) в почвата, mg/kg (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)



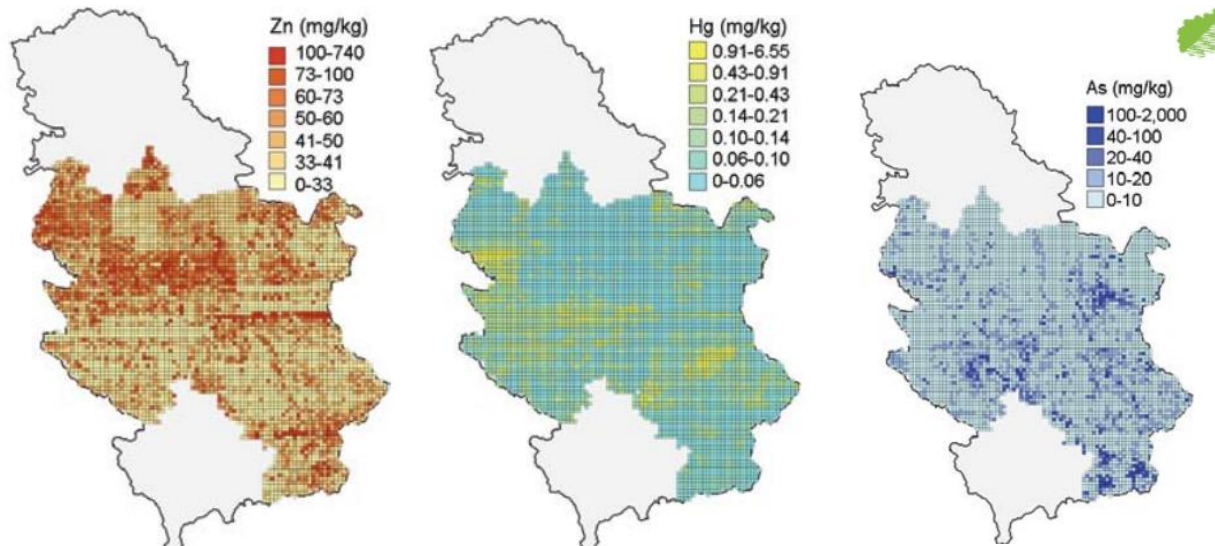
**Фигура 2.1.5-27.** Съдържание на Cr (обща форма) в почвата, mg/kg (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)



**Фигура 2.1.5-28.** Съдържание на Cu (обща форма) в почвата, mg/kg (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)



**Фигура 2.1.5-29.** Съдържание на Pb (обща форма) в почвата, mg/kg (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)



**Фигура 2.1.5-30.** Съдържание на Zn (обща форма) в почвата, mg/kg (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)

**Фигура 2.1.5-31.** Съдържание на Hg (обща форма) в почвата, mg/kg (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)

**Фигура 2.1.5-32.** Съдържание на As (обща форма) в почвата, mg/kg (по Доклад за състоянието на почвата в Република Сърбия, 2009. Министерство на околната среда и устройство на територията, Агенция за опазване на околната среда)

При 1% от изследваните проби съдържанието на **хром (Cr)** превишава 500 mg/kg. Средното съдържание на хром в почвите в Република Сърбия е 48 mg/kg. Произходът му зависи от почвообразуващата скала и наличието на техногенни източници (металургия, производство на фосфорни торове и др. (**Фигура 2.1.5-27**).

Съдържанието на **мед (Cu)** варира от 0.1 – 1219 mg/kg при ср. аритметично 27 mg/kg. Най-голям брой проби са с концентрации до 50 mg/kg (91,7%); 6,3% са с концентрации от 50 – 100 mg/kg и с концентрации над 100 mg/kg са едва 2% от пробите. С най-висока концентрация на мед са почвите около рудник Бор. Високи концентрации се откриват и в почвите в лозарските райони като последица от прилагането на растителни препарати за защита (син камък) – **Фигура 2.1.5-28**.

Съдържанието на **кадмий (Cd)** само в 1,3% от почвените проби превишава 3 mg/kg, докато при 4,6% от пробите е от 2-3 mg/kg. Средното съдържание на Cd в почвите в централна Република Сърбия е 0,805 mg/kg. Повишени концентрации на Cd се установяват при рендзините в долината на Нишава, широко около Бор. Счита се, че произхода на кадмия в почвите е: геохимически (находища на Zn, карбонати фосфорити, черни шисти и глини) и/или като последица от антропогенно замърсяване.

Средното съдържание на **олово (Pb)** в почвите в Република Сърбия е 40 mg/kg. По-високо съдържание на Pb (над 100 mg/kg) има при 3,4% от пробите, докато при 77,7% средното аритметично съдържание на Pb се характеризират с концентрации до 50 mg Pb/kg (**Фигура 2.1.5-29**).

Концентрацията на **цинк (Zn)** само в 0,2% от пробите надвишава МДК при средно аритметично съдържание 48 mg/kg. Цинкът рядко се явява като замърсител на почвите в Република Сърбия. От друга страна 2,7% от пробите съдържат Zn под 10 mg/kg (**Фигура 2.1.5-30**), което потвърждава резултатите от предишни изследвания, че на пясъчливи, карбонатни и силно кисели почви растенията изпитват дефицит на цинк.

Съдържанието на **живак (Hg)** само в три проби превишава концентрацията от 2 mg/kg, която е токсична за почвата и почвените микроорганизми. Средното аритметично съдържание на Hg в почвите в Република Сърбия е 0,120 mg/kg (**Фигура 2.1.5-31**).

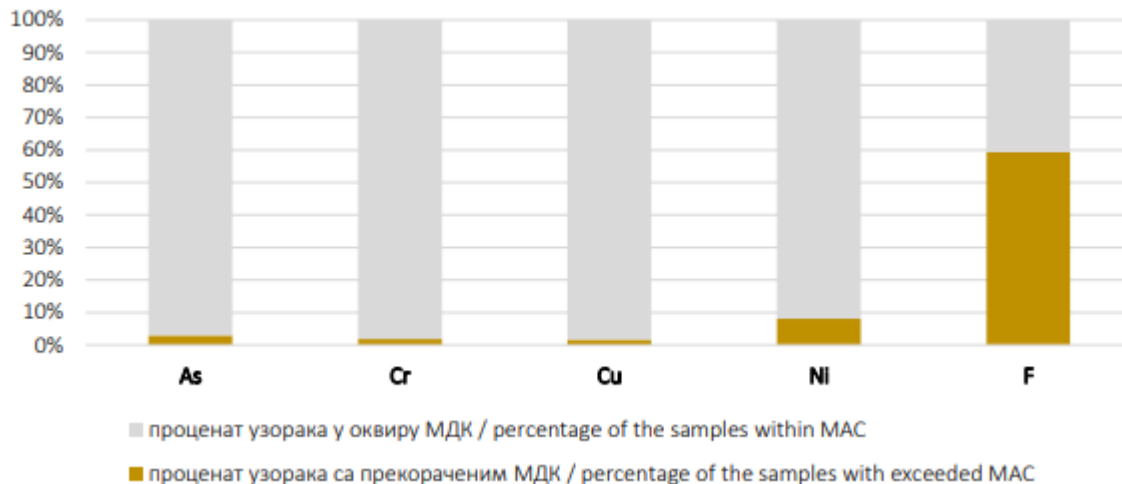
В изследваните почви средното съдържание на **арсен (As)** е 11 mg / kg. Потенциално замърсяване (над 25 mg/kg) е налице в 5,0% от пробите на различни места в района около рудника Бор, в няколко проби в долината на Тимок и по поречието на Жагубица-Бор, които са замърсени едновременно и с други замърсители. В допълнение, увеличени количества от този елемент са открити в някои почви в близост до въглищните мини Ресава и Зворник. Известно е, че въглищата съдържат повишени концентрации на арсен (до няколкостотин mg As/kg), така че в близост до минни и енергийни централи се увеличава съдържанието на As в почвата, утаените твърди частици и отпадъчните води. По -високо съдържание на As е регистрирано и в някои проби около Валева, Чачка, Трстеник и в планината Чемерно. В югоизточна Сърбия са открити повишени концентрации на As в някои проби източно от Княжевац, около Бела Паланка, северно от Ниш (Каменица), североизточно от Куршумлийска баня. В допълнение, на три места: Босилеград-Крива Фея, Буяновац-Проход Пчински манастир и Враня-Владичин Хан, има повишени концентрации, които са по-скоро следствие от геохимично замърсяване (**Фигура 2.1.5-32**).

Изпълняваният Макропроект "Контрол на плодородието и идентифициране на опасни и вредни вещества в почвата на Република Сърбия" на територията на Централна Сърбия се финансира от Министерството на земеделието и опазването на околната среда и се изпълнява от Института за почвознание, Белград. Във втората фаза на проекта е проведено проучване за състоянието и промяната на качеството на земеделските земи в южната и югоизточната част на Сърбия, т.е. в района на *окръзите Нишава, Пирот, Топлица, Ябланица, Зайчар и Расина*. Проучванията във фаза VIII/1 обхващат площ от 350 000 ha, а фаза VIII/2 – 400 000 ha.

Превишените максимално допустими концентрации (МДК) в района на окръзи Нишава, Пирот, Топлица, Ябланица, Зайчар и Расина са регистрирани за следните 6 елемента: арсен (As), хром (Cr), мед (Cu), никел (Ni), олово (Pb) и флуор (F).

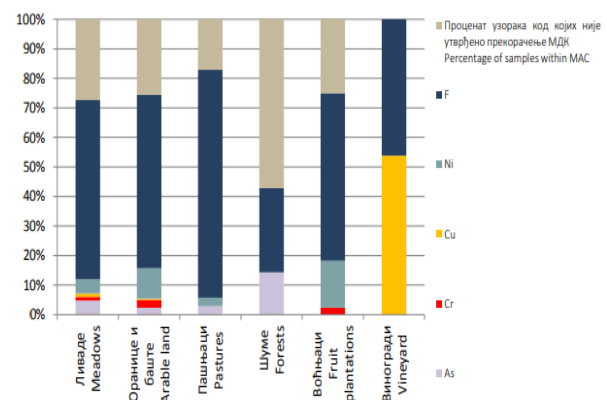
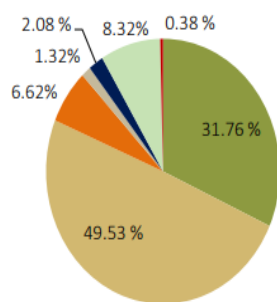
Превишените стойности на МДК в тази област са най -често срещаните за флуор (F) и присъстват в 59,35% от общия брой анализирани места (**Фигура 2.1.5-33**).





Фигура 2.5.1.2-23. Процентно съотношение на превишените стойности

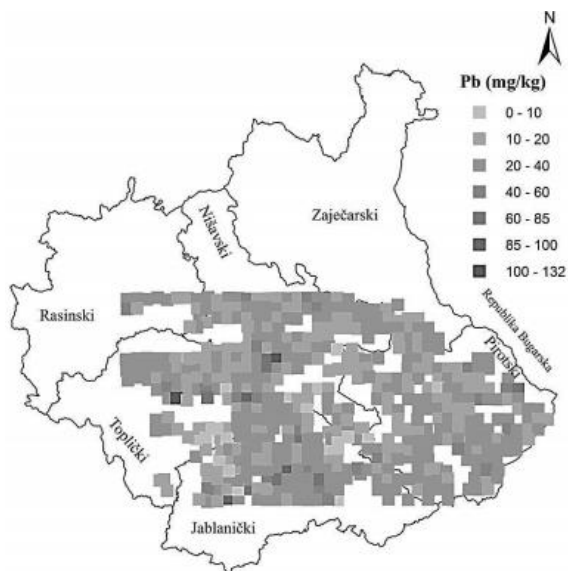
От общия брой (529) на анализирани проби в изпълнение на проекта, голяма част принадлежат на обработваема земя (Фигура 2.1.5-34). Преглед на процентния дял от анализираните проби, в които е установено превишаването на МДК за F, Ni, Cu, Cr и As по отношение на земеползването е показано на Фигура 2.1.5-35.



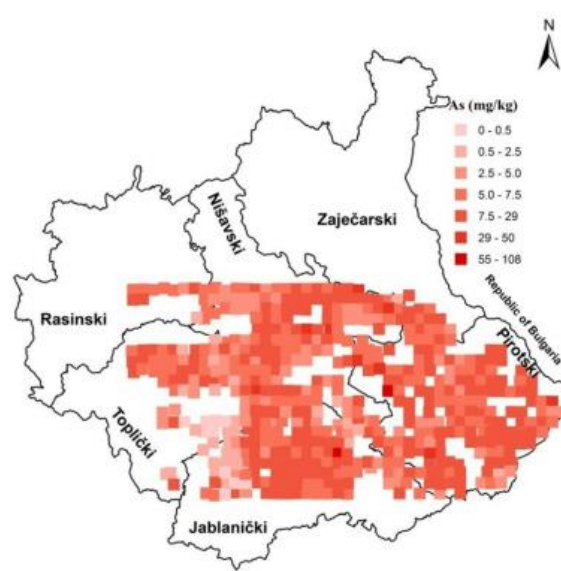
Фигура 2.5.1.2-24. Процентно съотношение на пробите спрямо земеползването

Фигура 2.5.1.2-25. Процентно съотношение на елементите, които са надвишили МДК по отношение на земеползването

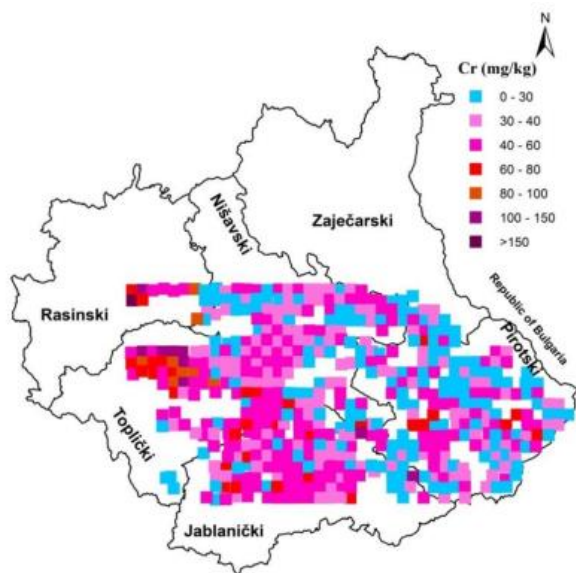
Резултатите от съдържанието и разпределението на изследваните вредни елементи (Pb, As, Cr, Cu, F, Ni и Cd) са показани на Фигури 2.5.1.2-26 - 2.5.1.2-32.



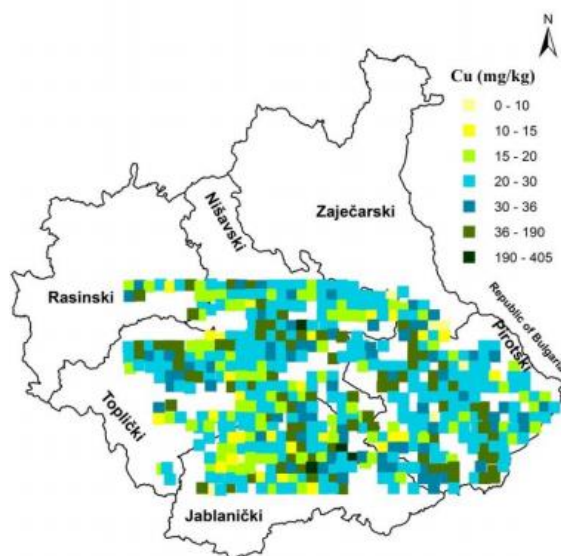
Фигура 2.5.1.2-26. Съдържание на Pb в изследваната област



Фигура 2.5.1.2-27. Съдържание на As в изследваната област

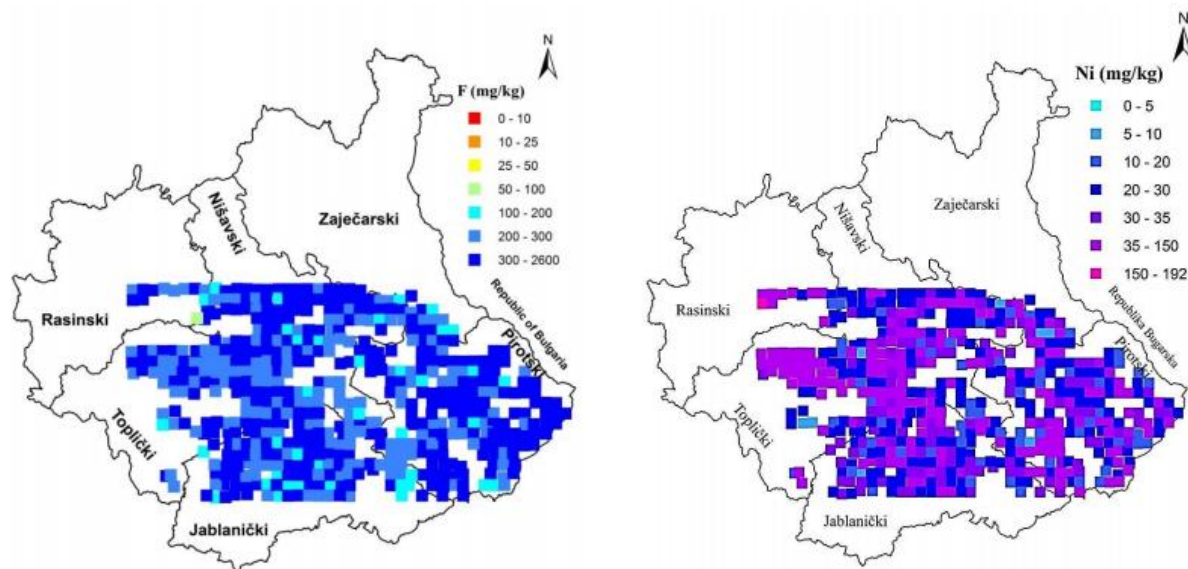


Фигура 2.5.1.2-28. Съдържание на Cr в изследваната област



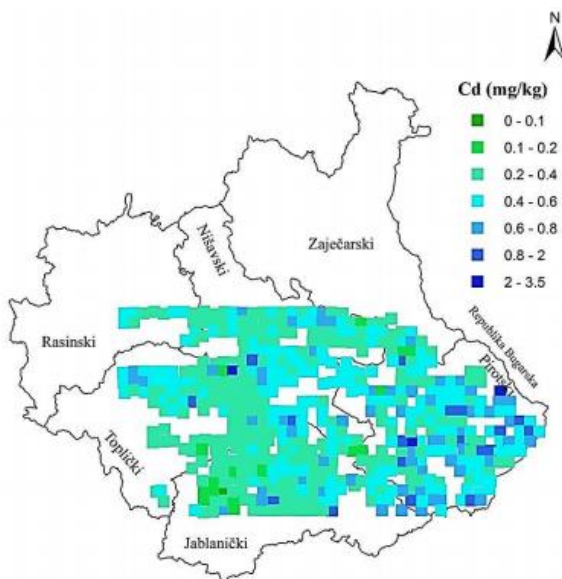
Фигура 2.5.1.2-29. Съдържание на Cu в изследваната област





Фигура 2.5.1.2-30. Съдържание на F в изследваната област

Фигура 2.5.1.2-31. Съдържание на Ni в изследваната област



Фигура 2.5.1.2-32. Съдържание на Cd в изследваната област

### Пестициди

Програмата за изследване на остатъци от пестициди в почвата на Централна Сърбия включва изпитване на около двадесет съединения, 12 от които са активни вещества на пестициди, и останалите изомери и / или токсикологично значими метаболити. Повече от половината от хлорорганичните пестициди (метаболити) са устойчиви пестициди, които дълго време не се използват в селското стопанство и най-вече за други цели, но имат голяма способност да се натрупват в почвата и са потенциални замърсители на околната среда. Активните вещества,

използвани днес в растителната защита, преди всичко триазинови хербициди, също бяха тествани.

Резултатите показват, че средното съдържание на повечето от тестваните съединения в почвата е изключително ниско. За 13 пестициди и / или продукти то е в диапазона от около 2-8  $\mu\text{g} / \text{kg}$ .

Съответните стойности за останалите 6 целеви съединения (диазинон, атразин, симазин, прометрин, тербутилазин и алахлор) са малко по-високи и варират от 10-15  $\mu\text{g} / \text{kg}$ . Тези стойности трябва да се разглеждат в контекста на общия брой проби, в които тези съединения са открити като цяло. Този брой е много малък. По този начин Diazinon е открит само в 11, а Alachlor в 17 от общо 1500-1700 проби, в които е проверено тяхното ниво. Резултатите се очакват, тъй като нито Diazinon, нито Alachlor не са устойчиви пестициди. Напречното сечение на състоянието, свързано с атразин, е малко по-различно, но не е притеснително. Този, доскоро много често срещан почвен хербицид, беше открит само в 1/3 от общите анализирани проби, като средното съдържание на атразин в тези почви беше около 15  $\mu\text{g} / \text{kg}$  и 0.015  $\text{mg} / \text{kg}$ , което също се очакваше.

По-високи концентрации на DDT, DDD,  $\alpha$ -HCH и хептахлор-епоксид са открити в някои проби в горски земи или ливади до горите, което е свързано с използването им в защитата на горите.

Резултатите от изследването показват ниско съдържание на тествани пестициди в почвите на Република Сърбия и сочат до заключението, че те не са замърсени с остатъци от пестициди.

### ***Риск от бедствия***

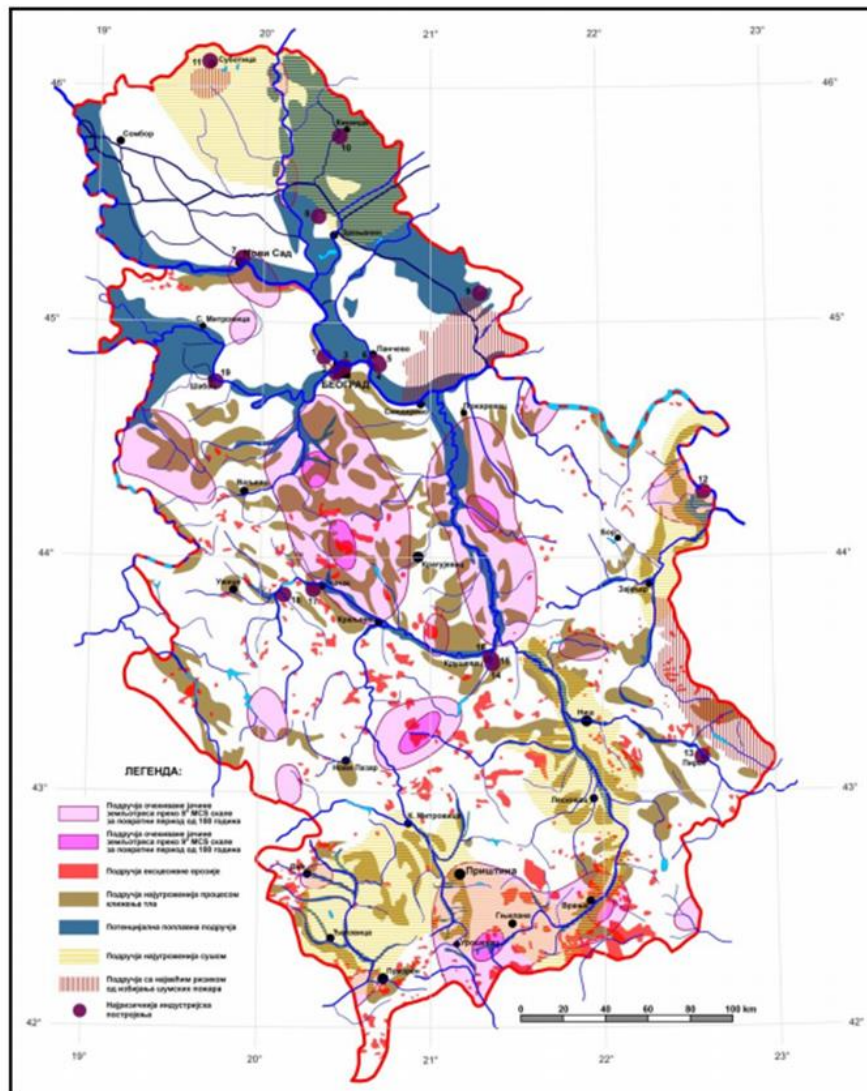
Като се имат предвид природните характеристики на територията на Република Сърбия, като най-важните потенциални рискове от природни бедствия, причинени от природни и антропогенни фактори, бяха определени следните: литосферни (сеизмизъм, ерозия, свлачища, свлачища), атмосферни (буря, градушка, кумулативни и интензивни валежи, суша), хидросферни (наводнения и порои) и биосферни (горски пожари) бедствия. Освен природни бедствия, на територията на Република Сърбия се случват технико-технологични аварии в промишлени предприятия и извършване на производствени дейности, съхранение и транспорт на опасни товари, които имат значителен дял в последиците за човешкото здраве, материалните блага, критичната инфраструктура и околната среда в т.ч. почвата.

За територията на Република Сърбия наводненията и свлачищата са най-честите природни бедствия. В Република Сърбия проблемът с разлива на големи води се среща на практика във всички реки, малки и големи.

Управлението на риска от наводнения е задължение съгласно Директива 2007/60 / ЕО за държавите-членки на ЕС.

Потенциално наводнените зони в Република Сърбия обхващат 16% от общата територия, т.е. площ от около 14 146  $\text{km}^2$  и има около 500 по-големи населени места и 515 промишлени съоръжения. Освен това 680  $\text{km}$  железопътни линии и около 4000  $\text{km}$  пътища.

Анализ на записите за горските пожари по горските територии в периода 2009-2016 г. година, показва, че най-големите райони, засегнати от пожар в източната и югоизточната част на Република Сърбия и особено в горския район Тимок - Болевац, или в общината Княжевац. През споменатия период на територията на община Княжевац е имало 7 пожара и са изгорени общо 558 ха гори. В опожарените райони нараства рискът от ерозия на почвата.



Източник: Стратегия за пространствено развитие на Република Сърбия, 2009 г.

**Фигура 2.1.5-43. Синтезирана карта на риска от природни бедствия и технологични аварии на територията на Република Сърбия**

Защитата от природни бедствия в Република Сърбия е задължителна част от всеки устройствен план (планов документ), предвиден в Правилника за съдържанието и развитието на документацията за устройство на територията („Официален вестник на Република Сърбия“ № 60/03, член 16 ). С разработването на Стратегията за пространствено развитие на Република

Сърбия (2009 г.), но и с приемането на Пространствения план на Република Сърбия (2010-2021 г.), по-голямо внимание е отделено на защитата на хората и техните материални блага от природни бедствия.

### **Обобщение за състояние на почвите в областите в Република Сърбия**

Почвата в Република Сърбия е разнородна и промените са забележими на много къси разстояния. Подложени са на въздействие както от природни (ерозия, свлачища, наводнения, пожари), така и от антропогенни/техногенни фактори.

Основните характеристики на настоящите условия могат да бъдат представени по следния начин:

- Делът на селското стопанство в общите площи, подобно на съотношението на интензивни земеделски култури към тревни екосистеми, намалява от северните към южните и югоизточните райони;

- 86% от територия на Република Сърбия е застрашена от почвена ерозия с различна степен. Хълмистите и планински райони, които съставляват три четвърти от територията на Сърбия, са естествено податливи на ерозия на почвата. Почти всички тези региони са изложени на ерозионни процеси, а половината от тях на ерозия с висока интензивност. Най-застрашеният регион в Сърбия е югоизточната част на страната, която е близо до границата с България;

- Интензивната урбанизация, предизвикана от разрастването на градовете е свързана с промени в използването на земята, като предимно се променя предназначението на земите, заети под пасища, смесените земеделски площи както и тези, заети от гори и горски площи;

- Налице е опасна дългосрочна тенденция за използване на земеделска земя за изграждане на селища, инфраструктура, индустриални зони и т.н., което води до трайни загуби на производствени и екосистемни функции на земята, поради нейното покритие (запечатване) с водоустойчив слой;

- Плодородието на почвата по отношение на стойностите на основните химични свойства (рН, съдържание на  $\text{CaCO}_3$ , съдържание на хумус и усвоим калий) като цяло отговаря на изискванията на земеделските култури и зеленчукопроизводството. Обезпокоителен е високият дял на слабохумусни почви (ср. съдържание 2,08%). Съдържанието на наличен фосфор в изследваните почви варира значително (от много ниско до много високо и вредно съдържание). Почвите са обилно запасени с усвоим калий. Няма информация за съдържанието на общ азот, който е основен индикатор за почвеното плодородие.

- Често се наблюдава и уплътняване на почвата, особено на най-плодородните равнини, поради неадекватно прилагане на тежка механизация и други агротехнически мерки;

- Вкисляването на почвите на територията на Република Сърбия е резултат от действието на: естествени фактори (почвообразуваща скала, климат и тип растителност) и под влияние на човешката дейност (рудник Бор, селско стопанство).

- Тежките метали в почвите са с геогенен (естествен), техногенен (добив и преработка на руди на цветните метали, добив на въглища металургия, производство на фосфорни торове, селско стопанство) и антропогенен (в близост до депа за битови отпадъци и градска среда, в близост до натоварени пътни артерии) произход. В области с интензивна промишлена дейност,



нерегламентирани сметища за отпадъци, мини и рудници, земеделски земи и натоварени пътища е регистрирано **локално** превишаване на максимално допустимите концентрации за: никел, мед, кадмий, цинк, кобалт и живак. В градска среда с най-висок процент на превишаване на граничните стойности (МДК) в почвата са: кадмий, мед, кобалт, живак и никел.

- Няма замърсяване на почвите с остатъци от пестициди.
- Висок риск от пожари и наводнения, причиняващи ерозия на почвата.

Концепцията за устойчиво управление на земята има важно агроекологично и социално-икономическо измерение и за да се запази земята, се следи състоянието и начинът на нейното използване, идентифицират се чувствителни зони и се определя степента и характеристиките на замърсяването. За да се следи състоянието на почвите и земите на територията на Република Сърбия, е необходимо да се осигури постоянен мониторинг на някои замърсители и замърсени материали (минни субстрати), които са причина за деградация на почвите и които имат значително въздействие върху околната среда и здравето на хората.

### 2.1.6. Състояние на биологичното разнообразие

#### ➤ *Области в Република България*

##### Обща информация

Характерното географско положение на страната, в комбинация със сложното палеогеографско и палеоклиматично минало, разнообразния релеф и климат, наличието на сладководни басейни и излазът на Черно море, както и формираните разнообразни ландшафти и геосистеми са основните фактори с определящо значение за богатото разнообразие на видове, съобщества и природни местообитания в Република България. Съгласно приетото във връзка с изискванията на Директива 92/43/ЕИО (Директива за местообитанията) и мрежата Емералд създадена по линия на Бернската конвенция биогеографско райониране на Европа, територията на България попада в обхвата на Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски райони.

Голямото разнообразие на климатични, геоложки, топографски и хидроложки условия в Република България предопределя едно от първите ѝ места в Европа по богатство на биологичното разнообразие, което е представено от:

- *Нисши растения.* Анализът на научните трудове и публикуваните сведения за алгофлората на Република България за периода 2014-2018 г. показва, че са натрупани нови данни за състава и разпространението на водораслите в страната, които водят до увеличаване на броя на установените таксони; установени са общо 5 493 вида водорасли, разновидности и форми от 777 рода и 9 отдела. Броят на таксоните водорасли, включени в Червения списък на микроводораслите представлява 14% от общото им биоразнообразие на Република България, а заедно с таксоните от Червения списък на макроводораслите, всички консервационно значими видове водорасли в страната съставляват 15% от общото биоразнообразие;



- *Мъхова флора*. Българската мъхова флора наброява 705 вида, което е над 40 % от мъховата флора на Европа, от които 83% са намерени в Рила и Пирин. От тях 251 вида са включени в Червения списък на мъховете в Република България;

- *Висша флора*. Съгласно актуалните данни в България са установени общо 4064 вида висши растения, принадлежащи към 921 рода и 159 семейства. В резултат на проведените през последните години флористични проучвания в страната са регистрирани 127 вида (от тях 51 чужди) и са описани 11 вида, които са нови за науката. Седемнадесет подвида също са докладвани за първи път за страната, като два от тях са нови за науката. Най-големи по брой на видовете са сем. Asteraceae (Сложноцветни) с около 480 вида, Poaceae (Житни) с около 330 вида, Fabaceae (Бобови) - около 290, Caryophyllaceae (Карамфилови) - 260, Rosaceae (Розоцветни) - около 210, Brassicaceae (Кръстоцветни) - 183, Scrophulariaceae (Живеничеви) - 156. От растителните родове у нас с особено видово богатство се отличават род *Hieracium* s.l. (Рунянка) с около 80 вида, *Carex* (Острица) с около 66 вида, *Centaurea* (Метличина) - около 65, *Trifolium* (Детелина) - 60, *Silene* (Плюскавиче) - 50, *Verbascum* (Лопен) - 45, и др. (Петрова и др., 2005). По-големият брой от видовете в нашата флора, около 3330, са спонтанно разпространени в равнините и планините на страната в повече или по-малко естествени или променени от човешката дейност местообитания. Те образуват групата на автохтонните растения. Повече от 500 вида представители на 93 семейства, главно многогодишни тревисти растения, храсти и дървета от тази група, са доминанти и субдоминанти в растителните съобщества. Това са предимно представители на семействата на житните растения, киселите треви, бобовите, сложноцветните, розоцветните и др. (Апостолова, Славова, 1997). С малък брой видове, но с определящо участие като доминанти и едификатори в планинските екосистеми, са дървесни представители на семействата Aceraceae (Кленови), Fagaceae (Букови), Pinaceae (Борови), Tiliaceae (Липови) с участието на съдоминанти и асектатори от Betulaceae (Брезови), Cornaceae (Дряннови), Oleaceae (Маслинови), Rosaceae (Розоцветни), Salicaceae (Върбови), Ulmaceae (Брястови) и др. В биологичния спектър на българската флора доминират тревистите многогодишни и едногодишни растения, общо около 3540 вида. Дърветата (88 вида), храстите (236 вида) и полухрастите (35 вида) образуват групата на фанерофитите. Най-богата фанерофитна флора имат Стара планина и Родопите с по 210 вида, или 58% от разнообразието на дървета и храсти в страната е представено в тези планини. Фанерофитите в Рила са 164 вида, във Витоша - 148 вида. В планините най-голямо е видовото богатство на дървета и храсти в пояса на ксеротермните, мезофилните и ксеромезофилни дъбови и габъррови гори, чиято горна граница достига до около 900 (1000) m н. в. (В т.ч. Странджа, Сакар и Източни Родопи, които са в обхвата на разглежданата програма).

По-големият брой от видовете в нашата флора, около 3330, са спонтанно разпространени в равнините и планините на страната в повече или по-малко естествени или променени от човешката дейност местообитания. Те образуват групата на автохтонните растения. Повече от 500 вида представители на 93 семейства, главно многогодишни тревисти растения, храсти и дървета от тази група, са доминанти и субдоминанти в растителните съобщества. Това са предимно представители на семействата на житните растения, киселите треви, бобовите, сложноцветните, розоцветните и др.

Малко повече от 500 вида дървета, храсти и тревисти растения са ограничено разпространени в българската флора. Част от тях са български или балкански ендемити, други са редки растения, остатък от древни флори или видове, чиито основни ареали са извън България. У нас те имат малко на брой популации, понякога в единични находища, често в граничните флористични райони на страната или във високите планини. Много от тези видове, включени в настоящето издание, са защитени от Закона за биологичното разнообразие в Република България. Спецификата на българската флора до голяма степен се определя от българските и балканските ендемични растения. Това са 498 вида или 12,8% от видовото богатство на страната. Българските ендемити са 186 вида, балканските - 312. Особено богати на ендемични видове са по-голямите семейства, като: Asteraceae, Scrophulariaceae, Caryophyllaceae, Poaceae, Boraginaceae, Liliaceae, Ranunculaceae и др. (Петрова и др., 2005). Със сравнително по голям брой ендемити се отличават родове като *Anthemis* (Подрумиче), *Arenaria* (Песъчарка), *Centaurea*, *Chamaecytisus* (Зановец), *Colchicum* (Мразовец), *Erysimum* (Боянка), *Festuca* (Власатка), *Poa* (Ливадина), *Tulipa* (Лале), *Verbascum* (Лопен), както и родове характерни с широка вътрешновидова и междувидова изменчивост с локални процеси на интрогресивна хибридизация в полиплоидни и агамни комплекси, като: *Achille*, *Alchemilla*, *Hieracium*, *Viola*, *Taraxacum* и др. Повечето ендемити имат малки ареали, някои видове са с много ограничено разпространение, с малочислени популации и висока степен на застрашеност. Най-много български и балкански ендемити се срещат в Родопите, Пирин, Рила, Стара планина. Ендемичните растения са емблематичен символ на българската флора и едно от най-чувствителните и уязвими звена в природните екосистеми на страната.

В Червената книга на висшите растения в Република България са включени 801 вида (почти 20% от висшата флора), от които в Приложение 3 на ЗБР са включени 557 вида.

Друга група растения, около 560 вида, са плевели и рудерали, повечето широко разпространени в места, променени под влияние на човешката дейност. Част от тях са в днешните си местообитания от хилядолетия, свързани с развитието на човешката култура още от ранното заселване на българските земи. Други, като *Datura stramonium* (татул), *Galinsoga parviflora* (перуанска лайка), *Impatiens glandulifera* (жлезиста слабонога), *Malcolmia africana* (африканска малколмия), *Oxalis dillenii* (дилениево киселиче), *Xanthium spinosum* (казашки бодил), навлизат по-късно, в резултат от преселването и миграциите на хора и животни, развитето на търговията и туризма, на процеси, които продължават и сега. Към последната категория се отнасят и т. нар. инвазивни видове, които се разселват бързо и заемат свободни местообитания или изместват автохтонни видове.

- *Гъбоподобни организми.* Гъбоподобните организми (оомицети, хифохитриди и др.) са обособени в царство *Straminipila* на основата на строежа на клетъчната стена, флагелатния апарат, митохондриите, биохимичните белези и молекулнобиологичните данни. Същинските гъби (хитриди, зигомицети, гломеруломицети, нелихенизирани и лихенизирани торбести гъби и базидиомицети) са включени в царство *Fungi*. Гъбите могат да бъдат охарактеризирани като еукариотни, хетеротрофни организми, които всмукват хранителни вещества от околната среда в

разтворен вид. Поради спецификата в храненето си, те стоят по-близо до животинското царство, отколкото до растителното царство (Денчев и др., 2005).

В долната таблица е представена оценката на микотата в Република България по таксономични групи.

**Таблица 2.1.6-1 Оценка на микотата в Република България**

Таксономични групи	Видове, брой
Оомицети, хифохитриди, хитриди, зигомицети	> 180
Ascomycetes (нелихенизирани и лихенизирани)	> 1 600
Basidiomycetes	около 1 600
Urediniomycetes	374
Ustilaginomycetes	118
Анаморфни гъби	> 1 000
Общо установени видове	> 4 870

Като консервационно значими видове във второто издание на Червения списък на гъбите в Република България са включени общо 215 вида (37 вида критично застрашени, 105 вида застрашени, 40 вида уязвими, 14 вида почти застрашени и 19 вида с недостатъчно данни). Броят на консервационно значимите видове гъби, които са включени в Червената книга на Република България е 149 вида, като от тях критично застрашени са 37, застрашени – 104, и уязвими – 8.

- *Безгръбначни животни.* Понастоящем у нас са установени над 30 360 вида, принадлежащи към 251 разреда и над 1740 семейства. Предполага се, че това са около 50% от безгръбначните животни в страната. В Червената книга са включени с отделни статии и 51 вида безгръбначни животни, от които 39 вида са „Критично застрашени“, а в Приложение 3 на ЗБР са включени около 40 вида. Като цяло българската безгръбначна фауна е недостатъчно добре проучена. Сравнително добре са проучени само някои едноклетъчни (черупчести ризоподи), някои паразитни червеи (трематоди, цестоди, нематоди, акантоцефали), прешленестите червеи, ракообразните, паякообразните, многоножките, мекотелите и отделни разреци насекоми (еднодневки, водни кончета, правокрили, полутвърдокрили, мрежокрили, твърдокрили, ручейници, пеперуди и др.). Броят на видовете, разреците и класовете от отделните типове безгръбначни животни, установени досега в Република България, е представен в долната таблица.

**Таблица 2.1.6-2 Фаунистично разнообразие на безгръбначните животни в Република България**

Типове*	Класове (бр.)	Разреци (бр.)	Видове (бр.)
Sarcomastigophora	8	28	~ 580
Labyrinthomorpha	1	1	3
Sporozoa	1	5	~ 270
Microspora	2	4	27
Ascetospora	1	1	2
Myxozoa	1	1	47
Ciliophora (Infusoria)	3	19	~ 680
Spongia (Porifera)	1	3	29
Cnidaria	3	5	32
Ctenophora	2	3	3

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Platyhelminthes	4	21	~ 830
Gastrotricha	1	2	40
Nematoda	2	14	~ 970
Rotifera (Rotatoria)	3	4	~ 290
Nematomorpha	1	1	8
Acanthocephala	3	6	52
Kinorhyncha	1	2	4
Entoprocta (Kamptozoa)	1	1	2
Annelida	5	15	~ 240
Ectoprocta (Bryozoa)	2	3	25
Phoronida	1	1	1
Nemertea	1	2	26
Tardigrada	2	4	34
Arthropoda	9	62	~ 24 720
Mollusca	3	18	445
Echinodermata	1	2	4
Chaetognatha	1	1	3
Hemichordata	1	1	1
<b>Общо</b>	<b>65</b>	<b>230</b>	<b>~ 30 000</b>

- *Гръбначни животни.* У нас са познати около 800 гръбначни вида: 2 вида кръглоусти, 4 вида хрущялни риби, 213 костни риби, 19 вида земноводни, 37 влечуги, 430-435 вида птици и 97 вида бозайници. През последните години – 2014- 2018 г. видовият състав е допълнен и актуализиран - описан е нов вид костна риба -*Serranus hepatus* в Черно море. В резултат на доказването на два нови вида жаби за страната (*Pelophylax lessonae* и *Pelophylax bedriagae*), както и поради настъпилите таксономични промени, може да се счита, че съвременният видов състав на клас Земноводни включва поне 24 вида от два разряда - опашатите земноводни са представени с 8 или 9 вида (единствената известна популация на *Triturus macedonicus* у нас е с неясна видова принадлежност), а жабите – с 16 вида. Клас Влечуги включва общо 37 вида – костенурките са 5 вида (един от тях – червеноухата костенурка не е автохтонен вид, гущерите са 16, вида от 4 семейства, змиите са също 16 вида от 5 семейства.

В Червената книга на Република България са категоризирани общо 442 вида животни. Със статут на „Изчезнали“ (EX) са включени 30 вида, 87 вида са категоризирани като „Критично застрашени“ (CR), 107 вида като „Застрашени“ (EN), 137 вида като „Уязвими“ (VU), 14 вида са категоризирани като „Почти застрашени“ (NT), 42 вида като „Слабо засегнати“ (LC) и 25 вида „С недостатъчно данни“ (DD). В приложение 3 на ЗБР са включени 444 вида (в т.ч. птиците).

- *Растителни съобщества.* От растително-географска гледна точка растителната покривка на Република България представлява комплекс от съобщества с бореален, средноевропейски (най-широко разпространени), степен (на второ място по разпространение), арктичен, алпийски, балкански (включително средиземноморски) и местен характер. Растителността изграждат представители от всички екологични групи по отношение на водния фактор. В широки граници варират видовете по отношение на топлинния фактор и едафичните условия. Киселинността на

основната скала и почвите в някои случаи е сред първостепенните условия за развитието на едни или други растителни видове и определя структурата на фитоценозите. В планините на Република България са развити всички пояси, обособени в Средна Европа, без нивалния. Съгласно наличните източници на информация и съществуващите фитосоциологически данни по отношение на синтаксономичното разнообразие на растителността по школата на Браун-Бланке (Braun-Blanquet 1964) в Република България могат да се идентифицират 39 класа, 67 разреда, 94 съюза, 218 асоциации, 48 субасоциации и 36 общности. От тях предмет на опазване са 90 природни местообитания съгласно Приложение 1 на ЗБР (респективно Приложение I на Директивата за местообитанията) - 92 съгласно последното докладване на България по чл. 17 от посочената Директива (все още не са включени в Приложение I на ЗБР).

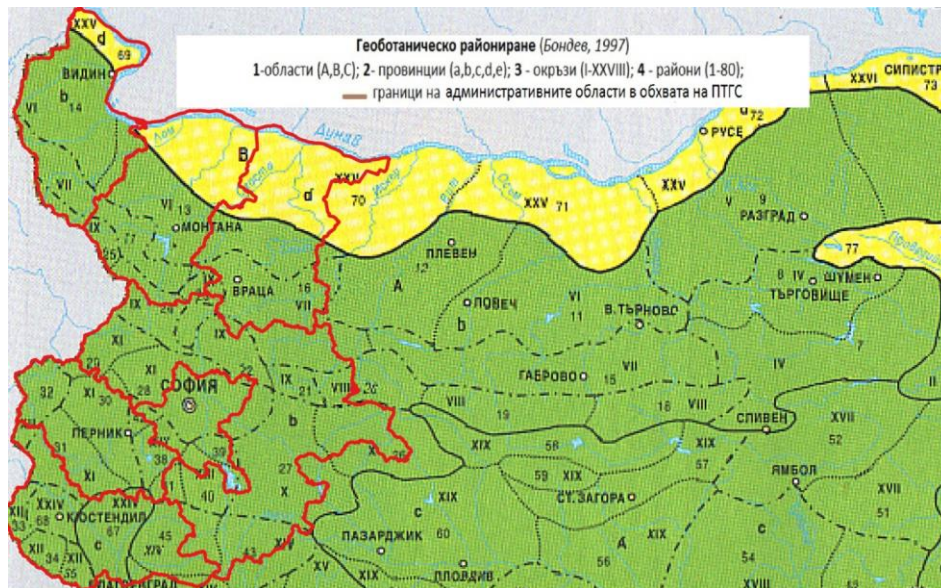
Особено място в растителната покривка на Република България имат фитоценозите на южноевксинските видове, локализиращи в Източна Стара планина в Странджа, която попада в обхвата на разглежданата програма. Горите от *Fagus orientalis* и *Quercus polycarpa* представляват сложен комплекс от южноевксински и средноевропейски видове: *Rhododendron ponticum*, *Laurocerasus officinalis*, *Daphne pontica*, *Vaccinium arctostaphylos*, *Trachystemon orientalis*, *Calluna vulgaris*, *Festuca drymeja*, *Acer platanoides*, *A. campestre*, *Carpinus betulus*, *Tilia tomentosa*, *Quercus cerris*, *Crataegus monogyna*, *Poa nemoralis* и др.

### **Растителност в областите в обхвата на ПТГС и ТСИМ**

Територията на Република България принадлежи към Холарктическото флористично царство, като въз основа на спектъра от флорни елементи, се отнася към три растителногеографски области: Европейска широколистна горска област, Евроазиатска степна и лесостепна област и Средиземноморска склерофилна горска област с 5 провинции, 28 окръга и 80 района.

Според геоботаническото райониране (Ив. Бондев, 1997 г. – **Фигура 2.1.6-1**) от трите растителни области, в които попада Република България, територията, попадаща в обхвата на ПТГС и ТСИМ попада в две от тях – *Европейска широколистна горска област* (в зелено на фигурата) и *Евроазиатска степна и лесостепна област* (в жълто на фигурата).





Фигура 2.1.6-1 Геоботаническо райониране (по Бондев, 1997 г.)

Евроазиатската степна и лесостепна област в България е представена с Долнодунавската провинция, която се разделя на Крайдунавски окръг, Добруджански окръг и Новопазарски окръг, като ПТГС и ТСИМ заемат част от Крайдунавския окръг, който като цяло се характеризира с почти безлесно пространство, използвано за земеделски житни култури и лозя. Нарядко се срещат и остатъци от бивши гори с главно участие в тях на цер и виргилиев дъб, по – рядко от космат дъб. На места са формирани вторични горски съобщества с доминиране на келяв габър или мъждрян и др. Поради наличието на карбонати в лъоса и карбонатни черноземи при деградация на горите, някъде са запазени и много храсталаци с преобладаване на смрадлика. На безлесните участъци вторично са формирани и тревни формации с доминиране на садина, белизма, луковична ливадина и др. По важни степни елементи, които се срещат тук са монпелийска камфорка (*Camphorosma monspeliaca*), руско вълмо (*Salsola ruthenica*), теснолистен божур (*Paeonia tenuifolia*), див бадем (*Amygdalus nana*), дунавски зановец (*Chamaecytisus danubialis*), драка (*Paliurus spina – christi*), източна ведрица (*Fritillaria orientalis*), висока превара (*Scutellaria altissima*), руница (*Phlomis herba – ventis ssp. pungens*), лежащо еньовче (*Galium hamifusum*). От всички споменати видове до тук, единично сред обработваемите площи между полета с различни посеви и в рудерализирани участъци до напоителните съоръжения на места се среща смрадликата. Крайдунавския окръг се разделя на четири района, от които Новоселски и Златийски район попадат в териториалния обхват на разглежданата програма. В Новоселския район само на отделни места са се запазили остатъци от ксеротермни гори с доминиране на мъждрян или храстови съобщества – на хроста зановец. Златийският район в миналото е бил зает от гори с виргилиев (*Quercus virgiliana*) и космат дъб (*Quercus pubescens*). Понастоящем има остатъци от гори с доминиране най-често на мъждрян (*Fraxinus ornus*), по рядко на цер (*Quercus cerris*) и космат дъб (*Quercus pubescens*). На доста места са налице и изкуствени насаждения на акация (*Robinia pseudoacacia*). Характерни степни видове са монпелийска камфорка

(*Camphorosma monspeliaca*), пиротензов очиболец (*Potentilla pirotensis*), дунавски зановец (*Chamaecytisus danubialis*) – балкански ендемит. Някои от консервационно значимите растителни видове характерни за разглежданите два района на *Крайдунавския окръг* са: стефчова тлъстига (*Sedum stefco*), синя айважива (*Alkanna tinctoria*), пясъчна метличина (*Centaurea arenaria*), бърдуче (*Nuphar lutea*), бяла водна лилия (*Nymphaea alba*), щитолистни какички (*Nymphoides peltata*), плаваща лейка (*Salvinia natans*), блатен спореж (*Senecio paludosus*), обикновена мехурка (*Utricularia vulgaris*), ръбестостъблен лук (*Allium angulosum*) и други.

**Европейската широколистна горска област** се характеризира с растителност на умерената зона, с основна коренна растителност, представена от широколистни, лятнозелени, листопадни през зимата гори, предимно от европейски и евроазиатски произход. Разглежданите шест административни области попадат в **Илирийската провинция** и в малка степен в **Македоно-Тракийската провинция**.

**Илирийската провинция** заема главно планинските територии, като се поделва на общо 13 геоботанически окръга. Територията на ПТГС и ТСИМ обхваща:

- **Дунавско хълмисто-равнинен окръг**, който включва големи пространства в южната част на Дунавската равнина – от средното течение на р. Янтра до границата с Република Сърбия. По-голямата част от територията е заета от селскостопански земи, но около 30% от площта са представени от ксеротермни церово-благунови и блугуново-церови гори, като те са предимно издънкови и нискостъблени. На много места в тези гори особено на варовити терени по хълмовете се е настанил келявият габър. В района на места са се формирали вторично ксеротермни храсталачни съобщества от драка, също и ксеротермни тревни фитоценози от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Dichantium ischaetum*), луковична ливадина (*Poa bulbosa*) и едногодишни треви (терофити) като псилурус (*Psilurus incurvus*), някои детелини и др. В крайселските мери са формирани мезоксерофитни тревни формации с преобладаване в тях на пасищен райграс (*Lolium perenne*), белизма, луковична ливадина и нерядко троскот (*Cynodon dactylon*), пача трева (*Polygonum aviculare*) и пр. На по-влажните места край реките съвсем ограничено се срещат остатъци от гори с доминиране в тях на дръжкоцветен дъб, клен (*Acer cannpestre*), бряст, мекиш (*Acer tataricum*) и др. На места тези терени са превърнати в ливади с мезофитна тревна растителност. По-специфични видове в този окръг са редица степни флорни елементи и особено съответни ендемити и субендемители като ковачевия (*Chamaecytisus kovacevii*) и дунавския зановец (*Ch. danubialis*), хилядолистния воден морач и др. Окръгът се поделва на четири геоботанически района, като в териториалния обхват на програмата попадат **Монтанския** и **Видинския район**. Равнинните участъци на **Монтанския район** също са покрити с остатъчни гори от цер с блугун, но в хълмистите части (**Пъстрина**) и по склоновете югозападно от Червен бряг преобладават силно деградирани гори от космат и виргилиев дъб, на места с цер и най-вече с келяв габър и ксеротермни тревни формации от садина, белизма, луковична ливадина и др. Във **Видинския район** преобладават смесени гори от цер с блугун, но в северозападния край са по-чисти

церови гори. Обикновено на изпъкналите места при по-сухи местообитания преобладава благуният, а в понижените участъци при по-голяма влага - церът. В района на с. Градец, също между Димово и р. Дунав на северни склонове се забелязват и отделни дървета или групи с дървета от мизийски бук. В този район се срещат деградирани горски ценози с доминиране на келявия габър, както и на ксеротермна тревна растителност от садина, белизма и луковична ливадина.

- **Предбалкански окръг.** Заема пространството от горната част на водосбора на р. Янтра до западната ни граница. Обликът на растителната му покривка се определя от дървесните и храстови формации, представени от благун, цер, келяв габър и др. и порядко от сребриста липа, габър, горун, бук. Днес тези видове представляват остатъци от просторни гори, които са съществували в миналото. Окръгът се характеризира с изключително голямо видово и растително разнообразие, с добре застъпени реликтни и ендемични (български и балкански) видове. Терциерни реликти са: силивряк (*Haberlea rhodopaensis*), сръбска рамонда (*Ramonda serbica*), растящи по пукнатините на сенчестите скали предимно в горите, водния габър (*Ostrya carpiniflora*), турска леска (*Corylus colurna*). На сухи терени почти в целия окръг се срещат: маклен (*Acer monspessulanum*), мизийски бук (*Fagus sylvatica ssp. moesiaca*) – под чиито склоп расте и реликтния вид лавровишня (*Prunus laurocerasus*). Срещат се следните ендемични водове от илирийските флорни елементи: *Silene velchevii*, *Eranthis bulgaricus*, *Sedum steftscho*, *Chamaecytisus neicheffii*, *Crocus reficulatus*. От ендемичните македоно-тракийските флорни елементи се срещат: *Medicago rhodopaea*, *Chamaecytisus frivaldskyanus*, *Seseli rhodopaeum*, *S. degenii*, *Oenanthe millefolium*. Предбалканския окръг се разделя на три района: Троянско – Търновски, Мездренски и Белоградчишки. В случая териториалния обхват на разглежданата програма заема Мездренския и Белоградчишкия. **Белоградчишкия район** заема пространството между Врачанската планина и западната ни граница на Връшка чука. Растителността е изключително разнообразна, в повечето случаи преобладава ксеромезофитна растителност, както следва: с доминиране на обикновен горун (*Quercus dalechampii*), габър (*Carpinus betulus*), мизийски бук (*Fagus sylvatica ssp. moesiaca*) с примес от реликтния дървесен вид турска леска (*Corylus colurna*); на припечените склонове и билните части на варовитите хълмове (мергели и варовици) преобладават ксеротермни силно разреждени и деградирани гори от маклен (*Acer monspelianum*), мъждрян (*Fraxinus ornus*), келяв габър (*Carpinus orientalis*); по повърхността на скалите: терциерния реликт рамонда *Ramonda serbica*, а в сенчести гористи места и ендемичния вид *Eranthis bulgaricus* (на хълма Връшка чука). **Мездренският район** обхваща територията между Тетевен (горното течение на р. Вит) и с. Краводер на р. Ботуня (западно от Враца). Преобладават смесени гори от цер и благун, но се срещат и ксеротермни гори от космат дъб и смесени гори от космат дъб с келяв габър. На мястото на по-силно деградирани гори са формирани храсталаци от драка и вторични гори от келяв габър с преобладаване на мъждрян и маклен. На по-влажни северни склонове са

разпространени гори от обикновен горун, на места с обикновен габър, полски клен и сребролистна липа. В този район е разпространен българският ендемит - велчево плюскокавиче.

- **Западнобалкански окръг.** Обхваща територията от горното течение на р. Малки Искър до Белоградчишкия проход на западната ни граница. В този окръг е налице и алпийска растителност, изградена от формации на качулата гъжава, бролова власатка, скална полевица и др., както и субалпийска растителност от клек, зелена елша, силезийска върба, вторични формации от сибирска хвойна, боровинки, връшняк и др., както и тревни формации от мощна власатка, картъл, обикновена полевица и др. Сравнително добре е представена и иглолистната горска растителност от формацията на смърча и буковия пояс от формацията на обикновения и мизийския бук в по – ниските части на планината, където на места са разпространени и обикновения горун, обикновения габър, яворът, жешлята или планинският явор и др. В изграждането на растителната покривка в този окръг участват и редица балкански (около 35 вида) и български ендемити, като червеният дебелец (*Sempervivum erythraeum*), ковачевият зановец, балканската теменуга (*Viola balcanica*), балканската камбанка (*Campanula moesiaca*), кентрантусът (*Kentranthus kelleri*), българската къпина (*Rubus oblongoobovatus*) и др. Западнобалканският окръг се разделя на пет района: Етрополски, Ржано – Мургашки, Врачански, Кознищо – Комски и Миджурски. В случая и петте са представени в обхвата на ПТГС България – Сърбия като Миджурския район е най-близо до българо-сръбската граница и обхваща Чипровска, Св. Николската и Язовска планина. Видовете, които се срещат в него са разпространени и от двете страни на границата. Растителната покривка в този район е твърде разнообразна. По най – високите места е налице тревна растителност, богата на алпийски флорни елементи като качулатата гъжава, мъхнатия овесец (*Avenula versicolor*), *Vaccinium uliginosum* и други, и по – ограничено - храсти от клек, зелена елша (на места почти непроходими храсталаци). Западно от връх Миджур доста голям масив е покрит с иглолистни гори (резервата Чупрене) от смърч, на места примесени с ела и бук, по – ниско и гори от горун и габър. По билните части се е настанила тревна растителност от светлика (*Luzula luzoloides*), къдравата овесина (*Lerchenfeldia flexuosa*) и в изобилие защитения вид нарцисова съсънка (*Anemone narcissiflora*). На много места се среща и защитеното от закона растение самодивско цвете, или жълт крем (*Lilium jankae*). Кознищо-Комският район е следващия по близост до Република Сърбия като обхваща Кознища, Понор и Берковска планина с най-висока точка вр. Ком (2016 м). В този район е разпространена фрагментарно алпийска растителност от качулатата гъжава, броловата власатка, скалната полевица и др., както и субалпийска растителност от клек, зелена елша, сипезийска върба и вторични храсталаци от сибирска хвойна, боровинки (черна, червена и синя), мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi*) и тревни формации от мощна власатка, картъл, а по-рядко и кафява власатка (*Festuca paniculata*). Срещат се и торфища със съответна торфищна растителност от острици - острата (*Carex acute*),



черната (*C. nigra*), звездовидната (*C. echinata*), пушици, сфагнови мъхове и др., включително насекомоядните - балканската петлуга (*Pinguicula balcanica*), много рядко и кръглолистната росянка (*Drosera rotundifolia*) в местността „Боище“ под вр. Ком. Тук са налице и иглолистни гори от смърч и ела и най-вече гори от обикновен бук, а по-ниско и мизийски бук, габърви и горунови гори. Над Берковица има реликтни (някои изследователи считат, че те са адвентивни) гори от кестен (*Castanea sativa*). В този район се срещат и ендемичните видове - българска къпина и вилмотиево сграбиче. Врачанския район се характеризира с разнообразна растителност с преобладаване на букови гори - обикновен и мизийски бук, а по южните склонове и ксеротермни гори с доминиране на келяв габър. В този район се среща и българският ендемит кентрантус, разпространен по сипейни участъци, където формира свои фитоценози. Ржано-Мургашки район е със сравнително разнообразна растителна покривка с преобладаване на мезофитни гори, изградени от формацията на бука и мизийския бук, както и от ксеромезофитни гори от обикновен габър и обикновен горун. Етрополския район се характеризира с букови гори от обикновен и мизийски бук, обикновен горун, смесени гори от горун и габър, бреза (*Betula pendula*) и др. Като цяло посочените по-горе пет флористични района съставляват фората на Западна Стара планина, в която са установени 134 вида мъха, които съставляват 18 % от българската мъхова флора, но истинският им брой се предполага, че е поне двойно по-голям. Преобладават листнатите мъхове (Bryopsida) – 71 вида, следвани от чернодробните мъхове (Marchantiopsida) 49 вида. В Европейската Червена книга са включени като редки *Lophozia ascendes*, *Scapania verrucosa*, *Grimmia caespiticia*, а като уязвим вид – *Neckera pennata*. Освен тези 4 вида, в националния Червен списък са включени още 9 вида. Три от тях се срещат в страната единствено тук – *Rhabdoweisia crispata*, *Grimmia elatior* и *Fabronia ciliaris*. Другите 6 вида имат в България само по още едно находище. От консервационно значимите видове (КЗВ) 8 обитават скали, 2 вида – торфища, 2 вида - стари букови гори и 1 вид – влажни глинести почви. При висшата флора видовото разнообразие е много голямо – 1658 вида, и то съставлява над 45 % от българската флора. Ендемичните видове и подвидове са 178, от тях 10 са български и 121 балкански ендемити. Рамондата (*Ramonda serbica*) е един от 16 ендемични реликти на Балканския п-ов. Представител на тропическо семейство растения, остатък от терциера, в района с намират единствените му находища в страната и най-северните - в ареала му. Огромен е броят на КЗВ – 330. Застрашени в световен план са поне 8 вида, на европейски 56 и на национален 85 вида. Относително малко са защитените в Република България видове – 65.

- *Средногорски окръг* - Заема Същинска и Ихтиманска Средна гора. Растителната покривка е изградена от мезофитни горски екосистеми на обикновения и мизийския бук и ксеромезофитни горски екосистеми на обикновения габър и обикновения горун. Само в по-ниските части са характерни и ксеротермни гори от благун с цер, а на места в следствие на деградационни и ерозионни процеси са възникнали и вторични горски



ценози с преобладаване на келяв габър, както и вторични тревни ценози с доминиране на обикновената полевица. В този окръг също така са намерили приют и балкански и български ендемити като българската мишовка (*Minuartia bulgarica*), родопско омайниче (*Geum rhodopaeum*) и влакнестата самодивка трева (*Peucedanum vittijugum* ssp. *minutifolium*). Средна гора е убежище (рефугиум) и на терциерния реликт силивряка (*Habarlea rhodopaensis*). От този окръг в ПТГС и ТСИМ попадат 2 геоботанически района - Същинскосредногорски район и Ихтиманско-Средногорски район, които в по-голяма или по-малка степен заемат най-източните части на София-област. Ихтиманско-средногорския район има сравнително разнообразна растителна покривка с доминиране на ксеромезофитна горска растителност от обикновен габър и обикновен горун, ксеротермни горски екосистеми главно от благун и на места смесени с цер. По-слабо са застъпени мезофитни фитоценози с доминиране на бук. Поради деградация на горите, някъде са се появили вторични ксеротермни горски ценози с преобладаване на келяв габър. В Същинскосредногорския район преобладават мезофитни горски екосистеми от бук - обикновен и мизийски, и ксеромезофитни горски екосистеми с доминиране на обикновен горун и обикновен габър, а само по периферията на района на по-малка височина се срещат и ксеротермни горски екосистеми с преобладаване на благун и цер.

- **Софийски окръг.** Обхваща Софийското поле, южните подножия на Западна Стара планина до границата с Република Сърбия, Вискяр, района Граово, хълмовете Голо бърдо и Черна гора, Земенска и Конявска планина. Окръгът се характеризира с изключително разнообразна флора и растителност, което се дължи най-вече на разнообразните едафични условия - силикатен и варовит терен, разнообразен мезоклимат под влияние на различни изложения. В ПТГС и ТСИМ попадат и четирите геоботанически района съставляващи този окръг: Софийски, Чепънско-Завалски район, Граовско-Черногорски и Конявско-Земенски. Софийския район заема цялото Софийско поле и южните склонове на Софийска планина и Мургащ. По настоящем земите в Софийското поле са селскостопански с естествена мезофитна тревна растителност (ливади). По-голямата част от южните склонове на Софийска планина са покрити с ксеротермна тревна растителност с доминиране на белизма, луковична ливадина, валезийска власатка (*Festuca valesiaca*) и др. В района са разпространени българските ендемити - пъстрият минзухар, урумовият карамфил, грудковидната тлъстига и вилмотиановото клинавче. Чепънско-Завалския район се простира върху територията на запад от Софийското поле до границата с Република Сърбия и Завалска планина. Сега по-голямата територия представлява селскостопанска земя, а хълмовете, непригодни за селско стопанство, са покрити с тревни екосистеми (пасища), като на силикатните терени преобладават формациите на садината, белизмата и луковичната ливадина. На варовити терени са развити калцифилни тревни формации с доминиране на стоянова власатка (*Festuca stojanovii*), валезийска власатка, обикновена мрежеста овсига (*Bromus riparius*), гребеновидния (*Agropyron cristatum*) и

бранзовия житняк, белия пелин (*Artemisia alba*), планинското подъбиче (*Teucrium montanum*), усукания игловръх (*Alyssum tortuosum*), голоосилестото коило (*Stipa capillata*), еспарзетовото сграбиче (*Astragalus onobrychis*), а на места и ниския (степен) див бадем и др. В този район се срещат и българските ендемити - българската мишовка и урумовото лале, бодливият миск (*Juhnea tzar-ferdinanclii*). Граовско– Черногорския флористичен район в миналото е бил зает най-вече от ксеротермни гори от космат (*Quercus pubescens*) и виргилиев дъб (*Quercus virgiliana*), на места с примес от цер (*Quercus cerris*) и по – рядко то благуна (*Quercus frainetto*). По хълмистите припечени места и сега се срещат остатъци от тези гори, а по северните склонове има и остатъци от мизийски бук (*Fagus sylvatica ssp. moesiaca*), габър (*Carpinus orientalis*), горун (*Q. sessiliflora*). Днес извън селскостопанските земи са формирани тревни формации, като на силикатните терени преобладават формациите на садината (*Chrysopogon gryllus*), белизмата (*Dichanthium ischaemum*), луковичната ливадина (*Poa bulbosa*), а на варовити терени участват и голоосилесто коило (*Stipa capillata*), както и редица други видове. В Конявско-Земенския район по-добре са запазени някои горски екосистеми като тези на цера, отчасти на бука – по северните склонове на Конявска планина. По южните склонове са оцелели участъци от гори на косматия дъб, но в повечето случаи те са заменени с вторични гори и храсталаци на келяв габър. В Конявско-Земенската планина е налице степна растителност с участието на характерни видове и особено на съобщества на теснолистното бодливо сграбиче. В този район се среща и реликтния вид воден габър и ендемичните за страната видове променливоцветна камбанка, урумово лале и разнолистният лопен.

- Витошки окръг. Обхваща планините Витоша, Лозенска, Плана, Верила и Люлин. Растителната покривка е твърде разнообразна. В най-високата част (Черни връх, 2290 м) са налице алпийски и аркто-алпийски елементи като качулатата гъжва, броловата власатка, скалната полевица и други видове, които заедно с ценозите на синята боровинка (*Vaccinium uliginosum*) формират и фитоценози с алпийски характер. Ясно изразен алпийски пояс обаче не е оформен. В повечето случаи алпийските растения образуват фитоценози и с видове от субалпийския пояс, например с мощната власатка, разпространена главно в този пояс. Субалпийският пояс е по-добре очертан, но потенциалната му растителност, която е била от клек, е почти унищожена и на нейно място се е формирала вторична растителност от сибирска хвойна, боровинки и тревни формации от мощна власатка и др. Иглолистният пояс е представен фрагментарно с формацията на смърча, а в по-ниските райони на Плана - с формациите на белия бор. По-добре е развита формацията на бука, която заема най-големи пространства в окръга. По-слабо е представена ксеромезофитната растителност от горун, габър и най-слабо, в най-ниските участъци, е представена фрагментарно от ксеротермната растителност с преобладаване на благуна и цера. В окръга съществуват 50 вида балкански ендемити и няколко вида български ендемити, каквито са рилската класица (*Alopecurus riloensis*), разперената светлика (*Luzula glabrata ssp. deflexa*), българската

мишовка, урумовият карамфил и българското вятърче (*Jasione bulganca*). От този окръг в териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ попадат 5 геоботанически района – Витошки район, Лозенски район, Плански район, Верилски район и Люлински район. Витошкия район заема територията на Витоша. Растителността е твърде разнообразна, изградена от алпийски и аркто-алпийски флорни елементи, от субалпийски елементи, които изграждат субалпийския растителен пояс - без основния потенциален елемент клека, но с вторична храстова и храстова растителност от сибирска хвойна, боровинки, мечо грозде и тревна растителност от мощна власатка, картъл и др. До голяма степен се е запазила торфената растителност в резервата „Торфено бранище“, изградена от острици, пушици, включително сфагнови мъхове. В по-ниските части са налице естествени смърчови, букови, горунови, габърви и смесени гори от горун с цер, горун с габър, явор, хиркански явор, планински ясен и др. Най-ниско, по южните и югозападните склонове, има ксеротермни гори с доминиране на благун и др. На Витоша са запазени и гори от бреза, някои от които са формирани още през холоцена. Запазени са и терциерни реликти като бялата мура, глациални реликти като лапландската върба (*Salix lapponum*) и др. На Витоша се срещат над 50 вида балкански и няколко вида български ендемити, споменати преди това. Лозенският район заема Лозенска планина. Преобладава горска растителност от горун, габър и смесена от горун и габър, отделни петна от мизийски бук и ксеротермни гори от благун на места с цер, както и вторична растителност от келяв габър. Планският район обхваща Плана и Самоковското поле по поречието на р. Палакария. Основната растителна покривка е изградена от букови и бялборови гори и по-слабо от горунови гори. Сравнително голяма територия е заета от вторични ценози, изградени от леска (*Corylus avellana*). В Самоковското поле сега в района на р. Палакария са налице главно влажни ливади и обработваеми земи. Във Верилският район доминират букови и горунови гори, но се срещат и вторични гори от трепетлика. Част от горите са превърнати в ксеромезофитни тревни ценози (пасища). Люлинският район заема планината Люлин. Тук преобладават букови гори, малки площи от горун и смесени гори от горун с габър. Незначителна част е заета с ксеротермни гори от благун и вторична растителност с доминиране на келяв габър (*Carpinus orientalis*).

- Западнобългарски граничен планински окръг. Поделен се на шест геоботанически района, като четири от тях попадат и в териториалния обхват на програмата, тъй като се разполагат в съседство на границата на страната с Република Сърбия. В окръга са разпространени около 65 вида балкански ендемита, 4 вида български ендемита - разнолистен лопен (*Verbascum anisophyllum*), урумово лале (*Tulipa urumoffii*) и др. Преобладават гори от мизийски бук (*Fagus sylvaticasubsp. moesiaca*), обикновен горун (*Quercus dalechampii*), цер (*Quercus cerris*), благун (*Quercus frainetto*), на отделни места и иглолистни гори. Геоботаническите райони включени в състава на окръга, които попадат в обхвата на ПТГС и ТСИМ са Знеполски, Лисецко-Каменицки, Осоговски и Влахински. Знеполският район заема Руй, Знеполе, рида Кървав камък, Милевска

планина (източната част на Краище). Преобладават букови, горунови и церови гори, по-рядко смесени гори от горун и габър. В района растат 38 балкански и посочените в окръга български ендемити. Лисецко-Каменицкия район заема сравнително малка по площ територия с преобладаване на горунови гори, със слабо разпространение на буквои и церово-благнови гори. Осоговския район заема територията на българската част на Осоговска планина. Преобладават букови и горунови гори на места и с габър. В северната част на района е запазена иглолистна гора от смърч, а в централната част – остатъци от бялборови, а в южната част – предимно черноборови гори (*Pinus nigra*). В най високите части на планината (вр. Руен) се срещат алпийски флорни елементи като качулатата гъжва, броловата власатка, сибалдия (*Sibbaldia procumbens*), *Poa senisia* и др., където формират фитоценози с малки размери. В субалпийския пояс преобладават храсталаци от сибирска и дребна хвойна (*Juniperus pygmaea*), а особено големи пространства са заети от балканския зановец (*Chamaecytisus absinthoides*). В най-ниските части на района са запазени на отделни участъци ксеротермни формации от благун и цер, рядко и от космат дъб. На много места обаче ксеротермните гори са деградирани и постепенно в тях се е настанил келявия габър. В северозападната част на района е приоритетен реликтния вид воден габър. Влахнския район включва Влахина планина и най-източната част на Осоговска планина. Има твърде еднообразна растителна покривка. Преобладават горунови гори със слабо участие в растителната покривка на буквата формация. В района са запазени черборови гори, една част от които са в резерват „Габра”. На места има останали и фрагменти от ксеротермни гори с доминиране на косматия дъб, по рядко на благуна. Среща се и реликтния вид воден габър (*Ostrya carpinifolia*).

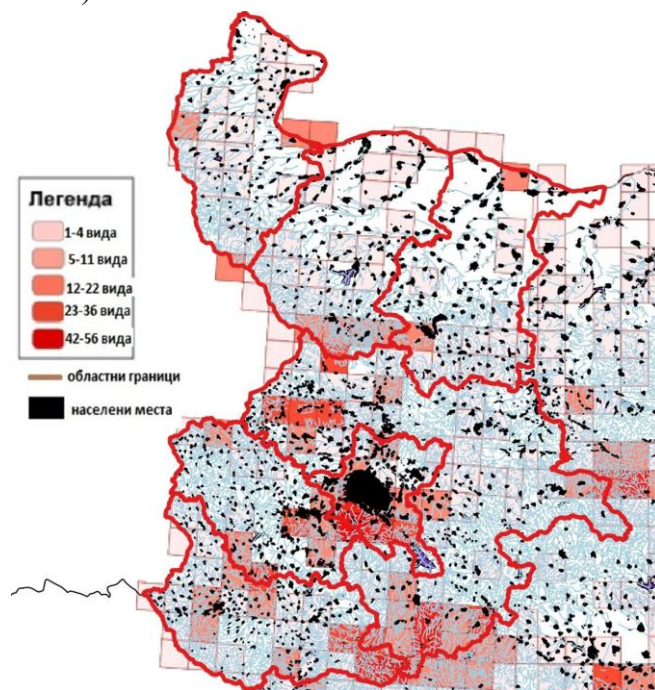
- **Рилски окръг** (северната част на Рила в обхвата на Област Кюстендил и София-област). Растителната покривка е разнообразна. В най-високите части е формирана алпийска и аркто-алпийска растителност. На места е формирана скално-сипейна растителност от каменоломки (*Sanifraga sp.div.*). Субалпийският пояс е с добре изразена формация на клека (*Pinus mugo*), планинска елша (*Alnus viridis*), върби (*Salix carpeta*, *Salix cinerea*, *Salix silesiaca*). В специфичната високопланинска или хладнолюбива, предимно ледниково-реликтна флора на този окръг се срещат много холарктични видове. В Рила намират приют в различни рефугиуми около 70 вида балкански ендемити и реликти, 25 вида български ендемични растения като планинската ръж (*Secale montanum*), разперената светлика, българската мишовка, веленовското плюскавиче (*Silene velenovskyana*), грудковата, костовата и стефчовата тлъстига, червения дебелец, българското прозорче (*Potentilla regis-borisii*).

Растителността в **Македоно-Тракийската провинция** е разнообразна, представена преди всичко от ксеротермни видове – благун, цер, космат дъб, виргилиев дъб и келяв габър. Към провинцията спадат осем геоботанически окръга, като в териториалния обхват на програмата попада основно **Горнострумския окръг**, който се поделва на два геоботанически района – Благоевградски и Кюстендилски. ПТГС и ТСИМ обхващат Кюстендилския. Като цяло



Горнострумския окръг заема долината на р. Струма на север от Креснеския пролом до Кюстендилското поле, включително и района между Дупница и Бобовдол. По-голямата част е заета от обработваеми земи. Останалото пространство е покрито от остатъчни ксеротермни горски, храстови и тревни формации с доминиране на космат и виргилиев дъб, благун и цер, някъде примесени с келяв габър, а в дълбоките долове по северни склонове на места в горите участва и реликтният вид воден габър (*Ostrya carpinifolia*). Храстовите съобщества са изградени предимно от червена хвойна и драка, а тревната покривка върху сухите склонове – най-вече от луковична ливадина и белизма, на места от садина с участието на множество едногодишни треви (терофити). Във флористично отношение окръгът не е много богат. Установени са само 17 диагностични флорни елемента - 12 илирийски, 1 македоно-тракийски и 4 степни вида. Кюстендилския район заема Кюстендилското поле, където само на места са останали малки участъци с гори от ксеротермни видове дъб и келяв габър.

На долната фигура е представено разпределението на конзервационно значимите растения и гъби в българската част на административния териториален обхват на програмата – области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил. Както е видно от нея, най-голям брой видове с конзервационна стойност са съсредоточени в района на Западна Стара планина, Витоша, Лозенска планина, Голо бърдо, Земен, Рила и част от Западните гранични планини (южно от Западна Стара планина).



Фигура 2.1.6-2 Карта на разпространението по UTM 10 km грид на видовете растения и гъби от Червената книга на Република България

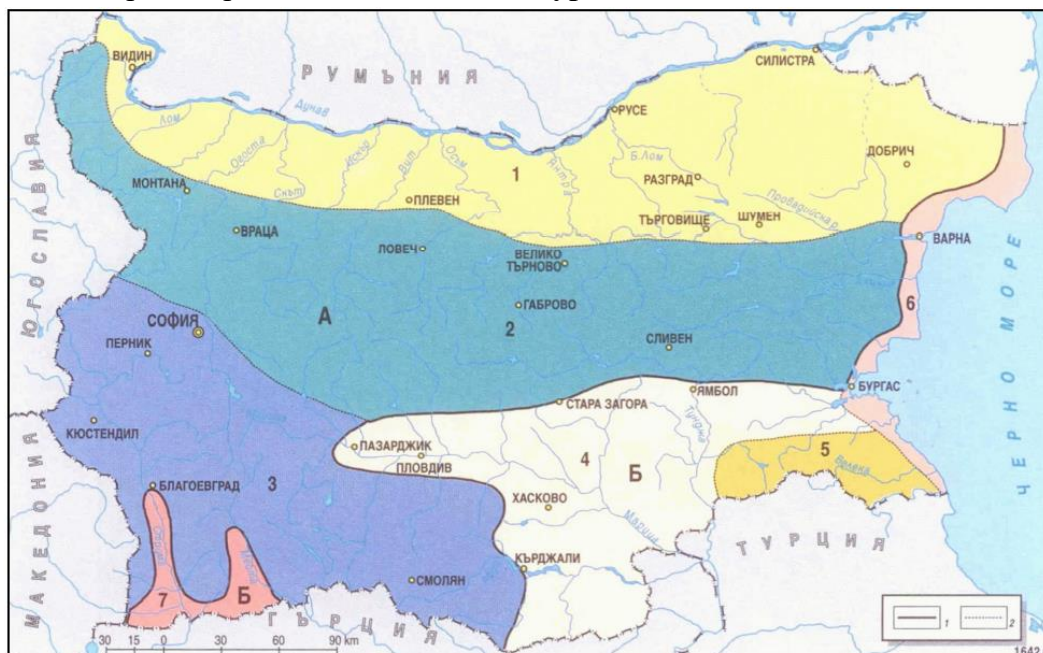
Относно състоянието на растителността, видовете и техните популации в разглежданата територия, като основни ограничаващи и лимитиращи фактори се установяват човешката дейност, водеща до пряко (унищожаване) и косвено (промяна на условията на средата и



фрагментация) засягане на видове (почвено запечатване, свързано с изграждане на обекти и развитие на инфраструктура – особено в района на по-големите населени места като София и Перник, замърсяване, промяна във водния режим поради отводняване или изграждане на мелиоративни съоръжения, развитие на интензивно едромашабно земеделие и други). Тъй като в обхвата на ПТГС на редица места има развити туристически обекти, туристическият поток (особено във Витоша планина) също не е маловажен фактор, който е с негативно въздействие върху растителния свят. Все по-голямо значение придобиват и последиците от изменението на климата – засушаване, горски пожари и други екстремни метеорологични явления.

### **Фауна в териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ**

В зоогеографско отношение сухоземната фауна на България се отнася към Палеарктичната зоогеографска област на Холарктичното царство. Поради това че България е разположена основно в Евросибирската зоогеографска подобласт, но граничи и с Медитеранската зоогеографска подобласт, в страната се срещат два основни зоогеографски комплекса: северен (евросибирски), формиран от студеноустойчиви видове животни, и южен (медитерански), включващ множество топлолюбиви видове, като разглежданата територия попада изцяло в евросибирската подобласт – **Фигура 2.1.6-3:**



1 – граница между евросибирската (А) и медитеранската (Б) територия; 2 – граница между зоогеографските райони 1. Дунавски район; 2. Старопланински район; 3. Рило-Родопски район; 4. Тракийски район; 5. Странджански район; 6. Черноморски район; 7. Струмско-Местенски район.

**Фигура 2.1.6-3** Зоогеографски райони (по Георгиев, 1980 г.)

Съгласно фигурата, шестте области в обхвата на програмата на територията на Република България попадат в три фаунистични района: Дунавски, Старопланински и Рило-Родопски:

- **Дунавски район.**

Обхваща територията на Дунавската равнина, Лудогорието и южната част от Добруджанското плато (без крайбрежието му). Повечето видове във фауната тук са евросибирски и европейски елементи. Сред останалите преобладават видове с холарктично и палеарктично разпространение. Пример в това отношение са паяците, сред които почти липсват средиземноморски видове. Континенталният климат е причина за по-голямото разнообразие на животински групи като земноводните, докато влечугите са доста по-бедно представени. Ендемити сред надземната фауна почти липсват, докато при подземната са установени 2 балкански и 4 български ендемита. Добруджанската фауна може да бъде отнесена главно към степния фаунистичен комплекс, който тук се характеризира с цяла серия от типични степни елементи (многоножки, скакалци, бозайници). Гнездящите птици имат най-голямо сходство с тези от Черноморското крайбрежие - 85,6%. Тук средиземноморските птици са най-слабо представени в сравнение с другите зоогеографски райони, като видовете със северен тип на разпространение са над 4 пъти повече от видовете с южен тип на разпространение.

В Дунавския район в обхвата на Област Видин и Област Монтана най-добре проучения тип фауна е гръбначната, която обхваща видове, характерни за ниските и равнинни части на страната, в т. ч. Дунавската равнина. При рибите като представляващи по-голям интерес може да бъдат посочени видовете *Alburnoides bipunctatus*, *Aspius aspius*, *Barbus barbus*, *Barbus petenyi*, *Carassius carassius*, *Leucaspius delineates*, *Rhodeus amarus*, *Romanogobio kessleri*, *Cobitis elongate*, *Cobitis elongatoides*, *Misgurnus fossilis*, *Sabanejewia balcanica*, *Gymnocephalus schraetzer*, *Silurus glanis*, *Proterorhinus marmoratus*.

По отношение на останалите гръбначни, за разглеждания район в Дунавската равнина в обхвата на програмата (предимно открити тревни и тревно-храстови територии, в т. ч. и агроландшафти, но и гори, дървесно-храстови петна и ивици и храсталачни съобщества, при това значителна по големината си територия), по данни от подобни на настоящата разработка за тази част на страната, като характерни могат да бъдат посочени следните видове:

---

#### Земноводни (Amphibia)

1. Дъждовник (*Salamandra salamandra* (L.))
2. Малък гребенест тритон (*Triturus vulgaris* (L.))
3. Голям гребенест тритон (*Triturus cristatus* (Laur.))
4. Червенокоремна бумка (*Bombina bombina* (L.))
5. Обикновена чесновница (*Pelobates fuscus* (Laur.))
6. Сирийска (балканска) чесновница (*Pelobates syriacus balcanicus* Karaman)
7. Голяма крастава жаба (*Bufo bufo* (L.)) – много рядка
8. Зелена крастава жаба (*Bufo viridis* Laur.) – вкл. в населените места
9. Жаба дървесница (*Hyla arborea* (L.))
10. Обикновена (голяма) водна жаба (*Rana ridibunda* Pallas)
11. Зелена водна жаба (*Rana esculenta* L.)

**От така избраните видове с изключение на двете водни жаби останалите са включени в Приложение 3 на ЗБР.**

### Влечуги (Reptilia)

1. Обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis* (L.))
2. Слепок (*Anguis fragilis* L.)
3. Зелен гушер (*Lacerta viridis* L.)
4. Стенен гушер (*Lacerta (Podarcis) muralis* Laur.)
5. Кримски гушер (*Lacerta taurica* (Pallas))
6. Голям стрелец (*Coluber jugularis* L.)
7. Смок мишкар (*Elaphe longissima* Laur.)
8. Пъстър смок (*Elaphe quatuorlineata sauromates* (Pallas)) – по литературни данни и съобщения
9. Обикновена водна змия (*Natrix natrix* (L.)) – свързана повече с реката
10. Сива водна змия (*Natrix tessellata* Laur.)

**От така избраните видове с изключение на стенния гушер, кримския гушер и обикновената водна змия останалите са включени в Приложение 3 на ЗБР.**

### Птици (Aves)

1. Голям (качулат) гмурец (*Podiceps cristatus* (L.))
2. Малък гмурец (*Podiceps ruficollis* (Pallas))
3. Череноврат гмурец (*Podiceps griseigena* (Boddaert))
4. Черноврат гмурец (*Podiceps nigricollis* (Brehm)) – по-многоброен през есенно-зимния период
5. Ушат гмурец (*Podiceps auritus* (L.)) – през есенно-зимния период (двойка с малки в „Моминбродското блато” през м. юни 2010 г.)
6. Голям корморан (*Phalacrocorax carbo* (L.))
7. Малък корморан (*Halietor pygmeus* (Pall.))
8. Бял щъркел (*Ciconia ciconia* (L.)) – търсеци храна индивиди – гнезди в населени места
9. Черен щъркел (*Ciconia nigra* (L.)) – по често срещан по време на сезонните миграции
10. Нощна чапла (*Nycticorax nycticorax* (L.))
11. Сива чапла (*Ardea cinerea* L.)
12. Червена (ръждива) чапла (*Ardea purpurea* L.)
13. Голяма бяла чапла (*Casmerodius albus* (L.)) – по-многобройна през есенно-зимния период
14. Малка бяла чапла (*Egretta garzetta* (L.))
15. Гривеста чапла (*Ardeola ralloides* (Scopoli))
16. Голям воден бик (*Botaurus stellaris* (L.)) – през есенно-зим. период
17. Малък воден бик (*Ixobrychus minutus* (L.))
18. Блестящ ибис (*Plegadis falcinellus* (L.))
19. Лопатарка (*Platalea leucorodia* L.)
20. Зеленоглава патица (*Anas platyrhynchos* L.)
21. Лятно бърне (*Anas querquedula* L.)
22. Зимно бърне (*Anas crecca* L.) – през есенно-зимния период
23. Сива патица (*Anas strepera* L.)

24. Шилоопашката патица (*Anas acuta* L.)
25. Фиш (*Anas penelope* L.)
26. Клопач (*Anas (Spatula) clypeata* (L.)) – през есенно-зимния период
27. Червеноклюна потапница (*Netta rufina* (Pallas))
28. Кафявоглава потапница (*Aythya ferina* (L.))
29. Белоока потапница (*Aythya nyroca* (Guldrnstadt))
30. Качулата потапница (*Aythya fuligula* (L.))
31. Малък нирец (*Mergus albellus* L.) – през есенно-зим. период
32. Среден нирец (*Mergus serrator* L.) – през есенно-зим. период
33. Бял ангъч (*Tadorna tadorna* (L.))
34. Червен ангъч (*Tadorna ferruginea* (Pallas))
35. Голяма белочела гъска (*Anser albifrons* (Scopoli)) – през есенно-зим. период
36. Малка белочела гъска (*Anser erythropus* (L.)) – през есенно-зимния период
37. Сива гъска (*Anser anser* (L.)) – през есенно-зимния период
38. Посевна гъска (*Anser fabalis* (Latham)) – през есенно-зимния период
39. Червеногуша гъска (*Branta ruficollis* (Pallas)) – рядка – през есенно-зимния период
40. Ням лебед (*Cygnus olor* (Gmelin)) – през есенно-зимния период
41. Поен лебед (*Cygnus cygnus* (L.)) – през есенно-зимния период
42. Черна каня (*Milvus migrans* (Boddaert))
43. Червена каня (*Milvus milvus* (L.))
44. Обикновен мишелов (*Buteo buteo* (L.))
45. Северен мишелов (*Buteo lagopus* (Pontoppidan)) – през есенно-зимния период
46. Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus* (Cretzschmar)) – по литературни данни и съобщения
47. Голям ястреб (*Accipiter gentilis* (L.)) – прелитащи индивиди
48. Малък ястреб (*Accipiter nisus* (L.)) – прелитащи индивиди – по многоброен през есенно-зимния период
49. Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes* (Severrtzow)) – редки прелитащи индивиди през периодите на сезонните миграции
50. Осояд (*Pernis apivorus* (L.)) – прелитащи индивиди през периодите на сезонните миграции
51. Тръстиков блатар (*Circus aeruginosus* (L.))
52. Ливаден блатар (*Circus pygargus* (L.)) – през есенно-зимния период
53. Полски блатар (*Circus cyaneus* (L.)) – през есенно-зимния период
54. Степен блатар (*Circus macrourus* (Gmelin)) – през есенно-зимния период
55. Малък креслив орел (*Aquila pomarina* Brehm)
56. Малък орел (*Hieraetus pennatus* (Gmelin))
57. Орел змияр (*Circaetus gallicus* (Gmelin))
58. Морски орел (*Haliaeetus albicilla* (L.))
59. Орел рибар (*Pandion haliaetus* (L.)) – по често срещан по време на сезонните миграции
60. Сокол орко (*Falco subbuteo* L.)
61. Малък сокол (*Falco columbarius* L.) – през есенно-зимния период
62. Вечерна ветрушка (*Falco vespertinus* L.)
63. Черношипа ветрушка (*Falco tinnunculus* L.)
64. Белошипа ветрушка (*Falco naumanni* Fleischer)
65. Сокол скитник (*Falco peregrinus* Tunstall) – през есенно-зимния период
66. Яребица (*Perdix perdix* (L.))



67. Пъдпъдък (*Coturnix coturnix* (L.))
68. Ловен фазан (*Phasianus colchicus* L. ssp.)
69. Белочела водна кокошка (*Fulica atra* (L.)) – през есенно-зимния период
70. Зеленокрака водна кокошка (*Galinula chloropus* L.)
71. Воден дърдавец (*Rallus aquaticus* L.)
72. Голяма пъструшка (*Porzana porzana* (L.))
73. Средна пъструшка (*Porzana parva* (Scopoli))
74. Малка пъструшка (*Porzana pusilla* (Pallas))
75. Ливаден дърдавец (*Crex crex* (L.))
76. Турилик (*Burhinus oedicnemus* (L.))
77. Блатна лястовица (Кафявокрил огърличник) (*Glareola pratincola* (L.))
78. Обикновена калугерица (*Vanellus vanellus* (L.)) – най-вече по време на сезонните миграции
79. Речен дъждосвирец (*Charadrius dubius* Scopoli) – в речни и крайречни местообитания
80. Голям червенокрак водобегач (*Tringa erythropus* (Pallas)) – през есенно-зимния период– около водни басейни
81. Малък червенокрак водобегач (*Tringa totanus* (L.)) – около водни басейни
82. Голям зеленокрак водобегач (*Tringa nebularia* (Gunnerus)) – през есенно-зимния период– около водни басейни
83. Голям горски водобегач (*Tringa ochropus* L.) – през есенно-зимния период
84. Малък горски водобегач (*Tringa glareola* L.) – около водни басейни
85. Горски бекас (*Scolopax rusticola* (L.)) – през есенно-зимния период
86. Голяма бекачина (*Gallinago media* (L.)) – много рядка – по време на миграциите – около водни басейни
87. Средна бекачина (*Gallinago gallinago* (L.)) – по време на сезонните миграции и през есенно-зимния период – около водни басейни
88. Малка бекачина (*Limnopus minimus* (L.)) – много рядка – по време на сезонните миграции – около водни басейни
89. Черноопашат крайбрежен бекас (*Limosa limosa* (L.)) – през есенно-зимния период – около водни басейни
90. Камъкообръщач (*Arenaria interpres* (L.)) – около водни басейни
91. Трипръст брегобегач (*Calidris alba* (Pallas)) – по време на сезонните миграции – по време на сезонните миграции – около водни басейни
92. Кривоклюн брегобегач (*Calidris maritima* (Brünnich))– по време на сезонните миграции – около водни басейни
93. Пъстър бойник (*Philomachus pugnax* (L.)) – по време на сезонните миграции – около водни басейни
94. Жълтокрака чайка (*Larus cachinans* Pallas) – за водни басейни
95. Чайка буревестница (*Larus canus* L.) – за водни басейни
96. Речна чайка (*Larus ridibundus* L.) – за водни басейни
97. Белобуза рибарка (*Chlidonias hybrida* (Pallas)) – за водни басейни
98. Белокрыла рибарка (*Chlidonias leucoptera* (Temminck)) – за водни басейни
99. Черна рибарка (*Chlidonias niger* (L.)) – за водни басейни
100. Речна рибарка (*Sterna hirundo* L.) – за водни басейни
101. Белочела рибарка (*Sterna albifrons* Pallas) – за водни басейни
102. Полуdiv гълъб (*Columba livia f. domestica* (Gmelin)) – в населените места



103. Гълъб хралупар (*Columba oenas* L.) – рядък
104. Гривяк (*Columba palumbus* L.)
105. Гургулица (*Streptopelia turtur* (L.))
106. Гугутка (*Streptopelia decaocto* (Frisvaldsky) – в населените места
107. Обикновена кукувица (*Cuculus canorus* L.)
108. Обикновен козодой (*Caprimulgus europaeus* L.)
109. Горска ушата сова (*Asio otus* (L.))
110. Блатна сова (*Asio flammeus* (Pontoppidan)) – през есенно-зимния период
111. Обикновена кукумявка (*Athene noctua* (Scopoli)) – главно в населените места
112. Горска улулица (*Strix aluco* L.)
113. Чухал (*Otus scops* (L.)) – вкл. в населените места
114. Бухал (*Bubo bubo* (L.)) – главно при търсене на храна
115. Черен бързолет (*Apus apus* (L.))
116. Алпийски бързолет (*Apus melba* (L.)) – по време на сезонните миграции
117. Земеродно рибарче (*Alcedo atthis* L.) – за водни басейни
118. Синявица (*Coracias garrulus* L.)
119. Обикновен пчелояд (*Merops apiaster* L.)
120. Папуняк (*Upupa epops* L.)
121. Зелен кълвач (*Picus viridis* L.)
122. Сив кълвач (*Picus canus* Gmelin)
123. Голям пъстър кълвач (*Dendrocopos major* (L.))
124. Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus* (Ehrenberg)) – предимно в населените места
125. Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius* (L.))
126. Малък пъстър кълвач (*Dendrocopos minor* (L.))
127. Въртошилка (*Jynx torquilla* L.)
128. Дебелоклюна чучулига (*Melanocorypha calandra* (L.)) – много рядка
129. Късопръста чучулига (*Calandrella cinerea* (Gmelin)) – много рядка
130. Полска чучулига (*Alauda arvensis* L.)
131. Качулата чучулига (*Galerida cristata* (L.))
132. Горска чучулига (*Lullula arborea* (L.))
133. Селска лястовица (*Hirundo rustica* L.)
134. Червенокръста лястовица (*Hirundo dahurica* L.) – рядка
135. Градска лястовица (*Delichon urbica* (L.))
136. Брегова лястовица (*Riparia riparia* (L.)) – рядка
137. Черноглава стърчиопашка (*Motacilla flava feldeggii* Michaeles)
138. Бяла стърчиопашка (*Motacilla alba* L.)
139. Планинска стърчиопашка (*Motacilla cinerea* Tunstall) – през есенно-зимния период
140. Горска бърбрица (*Anthus trivialis* (L.)) – по време на сезонните миграции
141. Ливадна бърбрица (*Anthus pratensis* (L.))
142. Полска бърбрица (*Anthus campestris* (L.))
143. Водна (планинска) бърбрица (*Anthus spinoletta* (L.)) – през есенно-зимния период
144. Тундрена бърбрица (*Anthus cervinus* (Pallas)) – през есенно-зимния период
145. Орехче (*Troglodytes troglodytes* (L.)) – през есенно-зимния период
146. Обикновено (сиво) каменарче (*Oenanthe oenanthe* (L.))

147. Ръждивогушо ливадарче (*Saxicola rubetra* (L.)) – по време на сезонните миграции
148. Черногушо ливадарче (*Saxicola torquata* (L.))
149. Северен славей (*Luscinia luscinia* (L.))
150. Южен славей (*Luscinia megarhynchos* Brehm) – вкл. и в населените места
151. Червеногръдка (*Erithacus rubecula* (L.))
152. Кос (черен дрозд) (*Turdus merula* L.) – по-често срещащ се през есенно-зимния период
153. Имелов дрозд (*Turdus viscivorus* L.)
154. Поен дрозд (*Turdus philomelos* Brehm) – по-чест по време на сезонните миграции
155. Хвойнов дрозд (*Turdus pilaris* L.) – през есенно-зимния период
156. Беловежд дрозд (*Turdus iliacus* L.) – през есенно-зимния период
157. Тръстиков цвъркач (*Locustella luscinioides* (Savi))
158. Речен цвъркач (*Locustella fluviatilis* (Wolf))
159. Полски цвъркач (*Locustella naevia* (Boddaert)) – по време на сезонните миграции
160. Водно шаварче (*Acrocephalus paludicola* (Vieillot)) – по време на сезонните миграции
161. Крайбрежно шаварче (*Acrocephalus schoenobaenus* (L.))
162. Блатно шаварче (*Acrocephalus scirpaceus* (Hermann))
163. Мочурно (храстово) шаварче (*Acrocephalus palustris* (Bechstein))
164. Тръстиково шаварче (*Acrocephalus arundinaceus* (Bechstein))
165. Малък маслинов присмехулник (*Hippolais pallida* (Hemp. & Ehr.))
166. Градински присмехулник (*Hippolais icterina* (Vieillot))
167. Ястребогушо коприварче (*Sylvia nisoria* (Bechstein))
168. Черноглаво коприварче (*Sylvia atricapilla* (L.))
169. Обикновено белогушо коприварче (*Sylvia communis* Latham)
170. Малко белогушо коприварче (*Sylvia curruca* L.)
171. Градинско коприварче (*Sylvia borin* (Boddaert))
172. Елов (сив) певец (*Phylloscopus collybita* (Vieillot)) – в гори
173. Горски (буков) певец (*Phylloscopus sibilatrix* (Bechstein)) – по време на сезонните миграции
174. Брезов певец (*Phylloscopus trochilus* (L.)) – по време на сезонните миграции
175. Жълтоглаво кралче (*Regulus regulus* (L.)) – през есенно-зимния период
176. Червеноглаво кралче (*Regulus ignicapillus* (Temminck)) – през есенно-зимния период
177. Син синигер (*Parus caeruleus* L.) – вкл. и в населените места
178. Голям синигер (*Parus major* L.) – вкл. и в населените места
179. Жалобен синигер (*Parus lugubris* L.) – рядък
180. Лъскавоглав синигер (*Parus palustris* L.) – рядък
181. Дългоопашат синигер (*Aegithalus caudatus* (L.))
182. Торбогнезден синигер (*Remiz pendulinus* L.)
183. Горска зидарка (*Sitta europaea* L.)
184. Сива мухоловка (*Muscicapa striata* (Pallas))
185. Беловрата мухоловка (*Ficedula albicollis* Temminck) – по време на сезонните миграции
  - a. ssp. Беловрата мухоловка (*Ficedula albicollis albicollis* Temminck)
  - b. ssp. Полубеловрата мухоловка (*Ficedula albicollis semitorquata* (Homeyer))
186. Жалобна мухоловка (*Ficedula hypoleuca* (Pallas)) – по време на сезонните миграции
187. Червеногръба сврачка (*Lanius collurio* L.)
188. Черночела сврачка (*Lanius minor* Gmelin)

189. Сива сврачка (*Lanius excubitor* L.) – през есенно-зимния период
190. Сива врана (*Corvus corone cornix* L.)
191. Черна врана (*Corvus corone corone* L.)
192. Посевна врана (*Corvus frugilegus* L.) – многобройна през есенно-зимния период
193. Гарван-мършар (*Corvus corax* L.) – рядък – по чести срещи с индивиди през есенно-зимния период
194. Чавка (*Corvus monedula* (L.)) – при търсене на храна, вкл. в населените места
195. Сврака (*Pica pica* (L.))
196. Сойка (*Garrulus glandarius* (L.))
197. Авлига (*Oriolus oriolus* (L.))
198. Обикновен скорец (*Sturnus vulgaris* L.)
199. Полско врабче (*Passer montanus* L.) – при търсене на храна
200. Домашно врабче (*Passer domesticus* L.) – при търсене на храна
201. Испанско врабче (*Passer hispaniolensis* (Temminck))
202. Зеленика (*Carduelis chloris* (L.))
203. Кадънка (Щиглец) (*Carduelis carduelis* (L.))
204. Елшова скатия (*Carduelis spinus* (L.)) – през есенно-зимния период
205. Обикновено конопарче (*Acanthis cannabina* (L.))
206. Обикновена чинка (*Fringilla coelebs* L.)
207. Планинска чинка (*Fringilla montifringilla* L.) – през есенно-зимния период
208. Червенушка (*Pyrrhula pyrrhula* (L.)) – през есенно-зимния период
209. Черешарка (*Coccothraustes coccothraustes* (L.))
210. Сива (полска) овесарка (*Emberiza calandra* L.)
211. Жълта овесарка (*Emberiza citrinella* L.) – през есенно-зимния период
212. Зеленогуша овесарка (*Emberiza cirius* L.) – през есенно-зимния период
213. Черноглава овесарка (*Emberiza melanocephala* Scopoli)
214. Тръстикова овесарка (*Emberiza schoeniclus* L.)

От така изброените видове с изключение на ловните, синантропните и някои от широко разпространените в т.ч. големия корморан, зеленоглавата патица, лятното бърне, зимното бърне, шилоопашата патица, фиша, клопача, червеноклюнатата потапница, качулатата потапница, голямата белочела гъска, яребицата, пъдпъдъка, ловния фазан, белочелата водна кокошка, зеленокраката водна кокошка, средната бекасина, жълтокраката чайка, полудивия гълъб, гургулицата, гугутката, коса, трите вида врани, свраката, обикновения скорец и домашното врабче, всички останали са включени в Приложение № 3 на ЗБР.

#### Бозайници (Mammalia)

1. Източноевропейски (белогръд) таралеж (*Erinaceus concolor* (Martin))
2. Обикновена къртица (*Talpa europaea* L.)
3. Малка водна земеровка (*Neomys anomalus* Cabrera)
4. Голяма (белокоремна) белозъбка (*Crocidura leucodon* (Hermann))
5. Малка белозъбка (*Crocidura suaveolens* (Pallas))
6. Заек (*Lepus capensis* L. (*Lepus europaeus* Pallas))

7. Лалугер (*Spermophilus (Citellus) citellus* L.)
8. Обикновен сънливец (*Glis glis* (L.))
9. Горски сънливец (*Dryomys nitedula* (Pallas))
10. Обикновена (полска) полевка (*Microtus arvalis* Pallas)
11. Воден плъх (*Arvicola terrestris* (L.))
12. Ондатра (*Ondatra zibethicus* (L.))
13. Полска мишка (*Apodemus agrarius* Pallas)
14. Горска мишка (*Sylvaemus sylvaticus* (L.))
15. Жълтогърла горска мишка (*Sylvaemus flavicollis* (Melchior))
16. Оризищна мишка (*Micromys minutus* (Pallas))
17. Домашна мишка (*Mus musculus musculus* (L.)) – в населени места, но и извън тях
18. Степна домашна мишка (*Mus spicilegus* Petenyi) – в населени места, но и извън тях
19. Черен плъх (*Rattus rattus* L.) – в населените места
20. Сив плъх (*Rattus norvegicus* (Berkenhout)) – в населените места
21. Белозъбо сляпо куче (*Nannospalax leucodon* (Nordmann))
22. Куче (*Canis familiaris* L.) – безстопанствени индивиди
23. Чакал (*Canis aureus* L.)
24. Лисица (*Vulpes vulpes* L.)
25. Енотовидно куче (*Nyctereutes procyonoides* (Gray))
26. Дива котка (*Felis sylvestris* Schreber)
27. Домашна котка (*Felis domestica* L.) – безстопанствени индивиди
28. Язовец (*Meles meles* (L.))
29. Видра (*Lutra lutra* (L.))
30. Невестулка (*Mustela nivalis* L.) – вкл. в населени места
31. Бялка (*Martes foina* Erxl.) – вкл. в населени места
32. Черен пор (*Mustela putorius* L.) – вкл. в населени места
33. Степен пор (*Mustela eversmanni* Lesson)
34. Пъстър пор (*Vormela peregusna* (Guldenstaedt))
35. Диво прасе (*Sus scrofa* L.)
36. Благороден елен (*Cervus elaphus* L.)
37. Сърна (*Capreolus capreolus* (L.))

---

От така избраните видове таралежа, лалугера, дивата котка, видрата, бялката и трите вида порове са включени в Приложение на ЗБР.

Както се вижда от горния списък, в обхвата на ПТГС и ТСИМ в Дунавския район като характерни могат да бъдат посочени над 270 гръбначни вида, от които 11 вида земноводни, 10 вида влечуги, 214 вида птици и 37 вида бозайници. Този видов състав може да бъде оценен като богат, причина за което е разнообразието от местообитания в разглеждания район – предимно агроландшафти, но също открити терени с малко количество дървесна и храстова растителност, самостоятелни храсталачни съобщества, гори, в т. ч. крайречни лентовидни гори, горски петна и горски култури, водоеми и големи реки, населени места и други антропогенизирани територии. Въпреки това дадените изброените по-горе видове не следва да бъдат смятани за пълния

(окончателния, малсимально възможният) видов състав на гръбначната фауна в този район, като това се отнася в най-силна степен за птиците, тъй като особено по време на сезонните и други миграции тук могат да бъдат регистрирани още известен брой видове.

**По-голямата част от видовете са включени в Приложение 3 на ЗБР (почти всички влечуги и птици и повечето земноводни).**

- **Старопланински район.**

Районът като цяло включва територията на Стара планина, Предбалкана и Средна гора.

Преобладаващият видов състав на фауната в района е от евросибирски или европейски тип, докато средиземноморските видове, поради бариерната роля на Стара планина, са малко на брой. В Западна Стара планина насекомоядните бозайници от първата категория са 81 %, докато от втората са само 18 %. Гнездящите птици от първата категория са 60 %, от втората – 19 %, докато при пеперудите процентното съотношение е съответно 53 и 35%. Палеарктичните и евросибирските видове имат значителен превес над средиземно морските във всички височинни пояси на района. В пояса на дъба полутвърдокрилите насекоми (Heteroptera) от първата категория са 78 %, в пояса на бука те са вече 97 % и в пояса на смърча достигат 100 %. В случая като цяло, части от инвестиционното намерение попадат и в трите пояса. Средиземноморските видове от същата група насекоми в тях са съответно 18 %, 3 % и в последния пояс те напълно липсват.

Като цяло този район е много богат на ендемити, по отношение на безгръбначните. Техният брой в Западна Стара планина е 197. В надземната фауна повече ендемити има сред охлювите, многоножките, скакалците и бръмбарите. В този район подземната фауна е най-богато представена в България. Сред тях има 11 балкански и 109 български ендемита.

Във фауната на района се срещат и значителен брой карпатски елементи (напр. някои охлюви, стеножки, скакалци и др.), каквито липсват в останалата територия на Република България. Това се дължи на палеогеографските връзки между Старопланинската верига и Карпатите.

В по-тесен обхват територията на програмата обхваща западната част на разглеждания район, за който най-представително е биологичното разнообразие на Западна Стара планина и Западна Предбалкан. В периода Ноември 2002 – Февруари 2003 г. е събрана възможно най-пълната информация за биоразнообразието за тази част на страната от представителството на РЕЦ - Будапеща в България и на Българо-швейцарската програма за опазване на биологичното разнообразие във връзка с предложение за обявяване на природен парк „Западен Балкан”. Съгласно събраните данни, за видовото богатство и консервационна значимост на биоразнообразието в района по отношение на фауната, е констатирано следното:

*Безгръбначна фауна:*

Най-голямо разнообразие е установено при пеперудите и бръмбарите – 727 и съответно 534 вида. Паякообразните са 134 вида, а мекотелите – 117. Общият брой на ендемичните видове е 81 (26 локални, 9 български и 45 балкански ендемити). Най-много ендемични таксона имат бръмбарите – 15 локални и 18 балкански ендемични видове и подвидове, но делът на ендемитите



от общия брой на видовете в групите е най-голям при мекотелите – 22 вида (6 локални и 4 български ендемити), което съставлява 19 % от видовия им състав. Реликтните видове са 60 – 18 терциерни и преглациални и 42 глациални реликти. Първата група реликти са свързани основно с пещерната фауна и с прастарата геологична история на района. (Троглобионтните видове са 13, троглофилните - 18). Втората група реликти са се формирали като видове в периодите на заледяванията, а сега са обитатели на високопланинската безлесна зона и на горите от горния пояс. Общият брой на консервационно значимите видове (КЗВ) е 275: пеперуди 77, паякообразни 72, бръмбари 52, мекотели 38, правокрили 18, водни кончета и мрежестокрили по 9 вида.

### Гръбначна фауна:

#### Рибни

В изследвания район се срещат 29 вида или 44 % от видовия състав на ихтиофауната в Дунав и притоците му на запад от р. Искър. Най-много са представителите на семейство Шаранови – 18 вида. Ендемичен подвид е старопланинският главоч (*Cottus gobio haemusi*). Консервационно значими са 9 вида. Световно застрашени (категория “липса на достатъчно информация”) са балканската кротушка и малката кротушка (*Gobio kessleri*, *G. uranoscopus*), балканският щипок (*Sabanejewia balcanica*) и пясъчното (речното) попче (*Neogobius fluviatilis*). Малката кротушка и балканският щипок са включени в Директивата за хабитатите на ЕС, приложение II, изискващо опазването на местообитанията им. В същото приложение са включени също балканската (черна) мряна (*Barbus meridionalis petenyi*), горчивката (*Rhodeus serceus amarus*), обикновеният щипок (*Cobitis taenia*) и главочът, един застрашен за България и в още по-голяма опасност в района вид. В Европейската Червена книга на гръбначните животни е записана нативната форма на речната пъстърва (*Salmo trutta fario*).

#### Земноводни и влечуги

За района се съобщават 11 вида земноводни (69 % от състава на българската амфибийна фауна) и 16 вида влечуги (47 % от рептилийната фауна). За КЗВ са определени гребенестият тритон (*Triturus cristatus*), жабата дървесница (*Hyla arborea*), обикновената блатна костенурка (*Emys orbicularis*) и шипоопашатата сухоземна костенурка (*Testudo hermanni*), и четирите вида в Световния Червен списък в категорията “почти застрашен вид”, смокът мишкар (*Elaphe longissima*), записан в Европейската Червена книга на гръбначните животни, жълтокоремната бумка (*Bombina variegata*), включена в приложение II на Директивата за хабитатите на ЕС и алпийският тритон (*Triturus alpestris*), вид от националната Червена книга с единствено находище в Стара планина. Освен бумката, в приложение II на Директивата за хабитатите са включени двата вида костенурки и гребенестият тритон. Строго защитени видове по Бернската конвенция са гребенестият тритон, жълтокоремната бумка, зеленият гушер (*Lacerta viridis*) и жабата дървесница. Приложение IV на Директивата за хабитатите препоръчва строга защита още за жълтокоремната бумка, горската жаба (*Rana dalmatina*), стенния, ливадния, зеления и късокракия гушер (*Podarcis muralis*, *Lacerta agilis*, *L. viridis*, *Ablepharus kitaibelii*), сивата водна змия (*Natrix tessellata*) и пепелянката (*Vipera ammodytes*), които с изключение на *Rana dalmatina* в Република България са включени в Приложение 3 на ЗБР.

#### Птици

В разглеждания район се размножават 136 вида птици, а установените по време на миграциите, зимуването и скитанията видове са 61. Гнездовата орнитофауна съставлява около 55 % от тази на страната и 36 % от европейската. Най-много са видовете от разред Вrabчоподобни (пойни) птици, следвани от тези на разред Соколоподобни (грабливи птици). Балкански ендемични подвидове са балканската чучулига (*Eremophila alpestris balcanica*), балканската завирушка (*Prunella collaris subalpinus*) и българският жалобен синигер. КЗВ са 37. Силно преобладават пойните и грабливите птици – 13, съответно вида, след тях се нареждат кокошевите птици с 5 вида. Световно застрашени са царският орел (*Aquila heliaca*) и ливадният дърдавец (*Crex crex*), а около 30 вида имат неблагоприятен гнездови статус в Европа. От тях в категорията “застрашен вид” са египетският лешояд (*Neophron percnopterus*), белоопашатият мишелов (*Buteo rufinus*), ловният сокол (*Falco cherrug*) и полубеловратата мухоловка (*Ficedula semitorquata*). В Българската Червена книга, освен 13 от застрашените в света и в Европа видове, са записани глухарът (*Tetrao urogallus*), гълъбът хралупар (*Columba oenas*) и черният кълвач (*Dryocopus martius*). Първите 2 вида са пред изчезване в района. В приложение 1 на Директивата за птиците на ЕС се намират 25 вида, 18 вида са в приложение II на Бонската конвенция, 12 вида в приложенията на Конвенция по международната търговия със защитени видове от дивата фауна и флора (CITES), 29 вида са строго защитени по Бернската конвенция, а 33 по българското законодателство.

#### Бозайници

Прилепите, особено пещерните видове, са добре проучени в района. Установени са 21 вида или 70 % от видовия състав на групата в страната. От подковоносите (Rhinolophidae) се срещат 4 вида, от ношниците (род *Myotis*) – 9. В Световната Червена листа на застрашените животни (IUCN) са записани 9 вида: голям, малък, южен и средиземноморски подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*, *R. hipposiderus*, *R. euryale*, *R. blasii*), голям, бехщайнов, трицветен и дългопръст ношник (*Myotis myotis*, *M. bechsteinii*, *M. emarginatus*, *M. capaccinii*) и пещерният дългокрил (*Miniopterus schreibersii*). Освен тези 9 вида, като консервационно значими са определени остроухият ношник (*M. blythii*) и кафявият дългоух прилеп (*Plecotus auritus*), които са относително редки видове в страната. Първият от тях е включен и в приложение II на Директивата за хабитатите на ЕС, както и всичките 9 световно застрашени видове. Всички видове прилепи са защитени по българското законодателство. Прилепи са установени в 51 пещери и пропасти в проучения район. Старите гори са местообитание на бехщайновия ношник и на кафявия дългоух прилеп, но този тип местообитание не е проучван по отношение на прилепите и могат да се очакват поне още 2 световно застрашени видове – малък вечерник (*Nyctalus leisleri*) и широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*).

От дребните бозайници, включващи разредите насекомоядни (Insectivora), гризачи (Rodentia) и зайцеподобни (Lagomorpha), за района са известни 23 вида. Броят на видовете по разреда е: 8, съотв. 14 и 1. Ловни видове са катерицата (*Sciurus vulgaris*) и заекът (*Lepus europaeus*). Повече от половината от гризачите са застрашени и КЗВ. Лалугерът (*Spermophilus citellus*) и белозъбото сляпо куче (*Nannospalax leucodon*) са уязвими видове от Световната Червена Листа, а катерицата, обикновеният, горският и лешниковият сънливец (*Glis glis*, *Dryomys*

*nitedula*, *Muscardinus avellanarius*), както и снежната полевка (*Chionomys nivalis*), глациален реликт в нашата фауна, са “почти застрашени видове” от същия списък. За КЗВ следва да се признае и малката горска мишка (*Sylvaemus uralensis*), въпреки недостатъчната информация за нея; нейната популация в Понор планина безусловно е реликтова и откъсната от ареала на вида в Средна Европа. Едрите бозайници (хищници и копитни) в района са 17 вида. **Мечката (*Ursus arctos*) обаче се появява много рядко от Република Сърбия, където пък животните проникват от Южните Карпати през Дунав. По този път преминава в Република България и рисът (*Lynx lynx*), но множеството данни от Източна Сърбия, вкл. от Стара планина, вече сочат за процес на формиране на популация, част от която са и животните, преминаващи в изследвания район. Вълкът (*Canis lupus*), чакалът (*Canis aureus*) и лисицата (*Vulpes vulpes*) са обикновени видове в района, като консервационно значим от тях е вълкът. Други КЗВ са европейският пъстър пор (*Vormela peregusna peregusna*) и видрата (*Lutra lutra*), поставени в Световната Червена листа в категорията “уязвими видове”, още дивата котка (*Felis silvestris*), включена в Европейската Червена книга на гръбначните животни, и златката (*Martes martes*), вид от националната Червена книга. Дивите копитни не са КЗВ, но те съставляват трофичната база на вълка и риса и стабилността на техните популации е от значение за опазването на двата хищника. Общият брой на КЗВ бозайници е 25: 11 вида прилепи, 8 вида дребни и 6 вида едри бозайници (без мечката).**

- **Рило-Родопски район.**

Към него спадат планините Рила, Пирин, Славянка, Западни Родопи, Осоговско-Беласишката планинска редица, планините в Краище, Витоша и Люлин, а също така и разположените между тях котловини и долинни понижения, като в случая в обхата на програмата изцяло попадат Витоша, Люлин и Краище, части от Рила и най-северната част от Осогово-Беласишката планинска редица. Тук евросибирските и европейските видове като цяло преобладават значително над средиземноморските. Само в Кюстендилската котловина, по склоновете на Осогово и Конявска планина, средиземноморското влияние върху фауната е добре изразено посредством съседния Струмско-Местенски район. Поради това в сравнение с евросибирските и европейските видове от установените там гризачи 19% са средиземноморски. На север това южно влияние постепенно намалява и в околностите на Трън почти изчезва. Рило-Родопският район е с най-много реликтни безгръбначни. В Рила те са 96 вида, във Витоша - 85, в Пирин - 71, в Западните Родопи - 49. Повечето от тях са глациални реликти, като всички са типични аркто-алпийски елементи. Най-голям брой от тях са установени в Рила - 39, в Пирин - 19 и във Витоша - 18. Значителен е броят и на редките видове безгръбначни. Интересен е и фактът, че по отношение на гнездящите птици като цяло в този район процентът на евросибирските видове е най-голям за цяла България - 27,7%. Характерна отличителна черта на района е неговият висок ендемизъм. Докато при пеперудите той е на ниво подвид, то при охлювите и бръмбарите е на подродово и родово ниво. Най-много ендемични безгръбначни са познати от Пирин - 235 вида и подпидове, от Западните Родопи - 232, от Рила - 225. При надземните представители на сухоземните мокрици (*Oniscoidea*) ендемизмът е само 5%, докато при бръмба-рите-бегачи от Trechinae е над 50%. По отношение на ендемитите сред подземната фауна районът е на второ място в Република България: балканските ендемити са 6, а българските - 28.

Най-близко сходство типичната подземна фауна има с Тракийския район - 9,5%. В отделните планини броят на ендемитите е различен. Най-много са в Западните Родопи, и то около два пъти повече, отколкото в която и да е друга от високите планини в района. Във фауната на Рила и Пирин има доста общи ендемити, докато в Западните Родопи те са доста по-различни. От изброените по-горе планини най-голям интерес представляват Витоша (с разположената в съседството Люлин планина) и Рила.

### Витоша.

#### *Безгръбначна фауна:*

Фаунистичното разнообразие на сухоземните безгръбначни животни на Витоша е оценено чрез моделните групи: първаци (Protozoa), паяци (Araneae), правокрили (Orthoptera), мрежокрили (Neuroptera), пеперуди (Lepidoptera), двукрили (Diptera), мекотели (Mollusca). Те са представителни в таксономично, фаунистично и консервационно отношение и илюстрират добре многообразието на безгръбначните животни. От тези моделни групи на Витоша са установени 804 вида и подвида. Установените видове представляват около 63 % от очакваните за района около 1300 вида. Относителният дял на видовете от отделните групи спрямо общия брой е твърде различен, като зависи от характера на групата и нейната проученост. Най-многочислени са групите на протозоите, паяците и пеперудите. От групата на пеперудите са включени само дневните (Rhopalocera), така че броят на цялата група (Lepidoptera) е много по-голям. От двукрилите са обхванати само тахините (Tachinidae), които представляват само едно семейство. Оценката и анализът на данните за различните групи показва, че: разпространението и проучеността на групите в различните дялове на планината е неравномерно. От установените на Витоша 804 вида безгръбначни, видовете *Lucanus cervus*, *Rosalia alpina*, *Euphydryas aurinia*, *Austropotamobius torrentium*, *Paracaloptenus caloptenoides*, *Phengaris nausithous*, *Polyommatus eroides*, *Eriogaster catax*, *Euplagia quadripunctaria*, *Ophiogomphus cecilia*, *Morimus funereus*, *Lycaena dispar* са включени в Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. 90 вида са редки (стенотопни), 27 са ендемични, 13 са реликтни и 33 вида са включени в световни и европейски списъци на застрашените видове (IUCN, CORINE). Най-много такива видове са установени при пеперудите (5 - IUCN, 17 - CORINE). При мрежокрилите са известни 4 вида присъстващи в списъците на IUCN и CORINE. Установени са само в единични находища в Северния (Каменделски) дял на планината. При паяците и мекотелите са намерени само по един вид (*Eresus cinabarinus* -IUCN, *Segmentina nitida* - IUCN, CORINE), включени в световни и европейски списъци. В останалите групи не са установени такива таксони.

Редките (стенотопни) таксони обитават единични находища в малочислени популации. В повечето случаи те са привързани към ограничен тип биотопи.

Общо 90 таксона от посочените моделни групи безгръбначни животни са приети за редки. Процентът им е най-голям при паяците (31), където най-характерни примери са видовете, живеещи по каменистите и скални хабитати по-най- високите части на планината.

Сравнително добре са представени протозоите и мекотелите. При първаците най-характерните видове обитават вододайната зона на Платото (*Cyclopyxis pirini*, *Nebela americana*, *N. tubulata*). При мекотелите най- чувствителни са водните форми. Такива са: *Soosia diodonta*,

намерен при Боянския водопад, *Pisidium milium*, *Anisus spirorbis* и *A. Vorticulus*, обитаващи Боянското езеро.

В останалите групи процентът на редките (стенотопни) таксони е много нисък, но това се дължи на недобрата проученост.

#### Гръбначна фауна:

#### Риби

На Витоша водоемите, особено тези със стоящи води, са малко - съществуват няколко малки изкуствени езера и язовир Студена, който е на границата му. От значение по отношение на рибната фауна са реките, които извира от парка. В реките на територията на планината са установени 9 вида риби: Балканска пъстърва (*Salmo trutta fario*), Дъгова пъстърва (*Onchorincus mykiss*), Сивен (*Salvelinus fontinalis*), Лешанка (*Phoxinus phoxinus*), Маришка мряна (*Barbus cyclolepis*), Черна мряна (*Barbus meridionalis petenyi*), Балкански щипок (*Sabanejewia aurata balcanica*), Главоч (*Cottus gobio haemusi*), Струмски гулеш (*Barbatula bureschi*). От тях три вида са включени в Приложение 2 на ЗБР. Два вида — маришка мряна и балкански щипок са балкански ендемити. Главочът е български ендемит и реално се явява застрашен от изчезване. Балканската пъстърва, лешанката и главочът са глациални реликти. И двата вида са редки (стенотопни) таксони. Черната мряна е включена в Приложение III на Бернската конвенция и в Приложения II и V на Директива 92/43 на ЕУ.

#### Херпетофауна (земноводни и влечуги)

Херпетофауната (земноводни и влечуги) включва 22 вида (42,13% от установените на територията на Република България). По своята систематична принадлежност установените видове (22) се разпределят:

- Земноводни - 10 вида (3 вида опашати и 7 вида жаби);
- Влечуги - 12 вида (6 вида гущери и 6 вида змии).

По отношение на зоографската си характеристика витошката херпетофауна може да се подели на три категории:

- Глациални (ледникови) реликти — 3 вида: живороден гущер (*Lacerta vivipara*), усойница (*Vipera berm*) и вероятно планинска жаба (*Rana temporaria*);
- Видове със средиземноморски произход, проникващи далеч на север — 2 вида: късокрак гущер (*Ablepharus kitaibelii*) и пепелянка (*Vipera ammodytes*);
- Средноевропейски и южноевропейски видове с широко разпространение на Балканския полуостров и съседните му територии — останалите 17 вида. Многочислени видове на Витоша са: дъждовник, голяма водна жаба (*Rana ridibunda*), планинската жаба (*Rana temporaria*), стенен гущер и планински гущер (*Lacerta vivipara*).

От земноводните в Приложение № 2 на Закона за биологичното разнообразие са включени 5 вида, в Приложение № 3 са включени 7 вида и в Приложение № 4 — 2 вида. От влечугите срещащи се в парка 10 вида са включени в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие. В Бернската конвенция (Приложение 2) са включени 4 вида земноводни - жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), жаба- дървесница, зелена крастава жаба и горска жаба (*Rana dalmatina*) и 6 вида влечуги късокрак гущер, медянка, смок-мишкар, пепелянка, стенен



гущер (*Podarcis muralis*) и зелен гущер (*Lacerta viridis*).

### Бозайници

Дребните бозайници на територията на планината са сравнително добре проучени. Видовият състав е типичен за планинските райони у нас. В зоогеографско отношение най-добре са представени европейските и европейско-сибирските видове. Общо са установени 22 вида - представители на 3 разряда, 8 семейства и 2 подсемейства. Числеността на дребните бозайници на цялата територия е висока. В Приложение № 2 на Закона за биологичното разнообразие е включени лалугера (*Citellus citellus*), в Приложение №3 са включени таралеж (*Erinaceus concolor*), лешников сънливец и някои други. Редки (стенотопни) таксони са 3 вида: Голяма водна земеровка, малка водна земеровка и снежната полевка (*Chionomys nivalis*). Снежната полевка е и глациален реликт. В списъка на застрашените видове за Витоша, съгласно програмата CORINE, са включени и лешниковият, сляпото куче, малката водна земеровка и голямата водна земеровка. Световно застрашени, съгласно списъка на IUCN са два вида - лалугер и сляпото куче. Отнесени са към категорията глобално застрашени европейски ендемити. Тези два вида са включени в Европейската червена книга (Red Data Book of European Vertebrates). Лалугерът е включен в Приложение II (строго защитени видове) на Бернската конвенция, а още 12 вида са включени в приложение III.

Досега на Витоша са установени 13 вида прилепи или около 40 % от видовете населяващи страната. От общо 13 вида, 3 вида принадлежат към семейство Rhinolophidae и 10 към сем. Vespertilionidae. Най-голям брой видове (10) са регистрирани в Боснешкия карстов район. През цялата година доминира малкият подковонос (*Rhinolophus hipposideros*). Среща се постоянно в пещерите от района. Максимална численост е наблюдавана в пещерата Духлата. Всички 13 вида прилепи са включени в Приложение № 2 и Приложение № 3 на ЗБР.

По отношение на едрите бозайници, в планината се срещат почти всички характерни за планините в страната хищници и диви копитни. Следва да се отбележи, че популациите на някои видове са възстановени през последните десетилетия, след като са били почти напълно унищожени в началото на века. В парка се размножават 15 вида — 10 вида хищници и 5 вида копитни. Мечката (*Ursus arctos*) е била напълно избита в началото на 20-те години. Популацията е възстановена от индивиди, преминали от Рила по “моста” Верила. Видът обитава южните и югозападните части на парка (ДДС “Витошко” и частта на ДЛ Самоков) и резервата Бистришко бранище. От останалите са представени по-малко или повече язовеца, видрата, черния пор, златката, белката, невестулката, дивата котка, сърната, благородния елен, елена лопатар, дивата свиня и дивата коза. От срещашите се на Витоша едри бозайници 5 са включени в Приложение № 2 на Закона за биологичното разнообразие — вълк, кафява мечка, пъстър пор, дива коза и видра, а кафявата мечка, видрата, златката, невестулката и пъстрия пор са в Приложение №3 на закона. Шест вида едри бозайници са включени в списъка на световнозастрашените видове (IUCN Red List of Threatened Animals), Европейската червена книга (Red Data Book of European Vertebrates). Европейският подвид на пъстрия пор (*Vormela peregusna peregusna*), за чието опазване е отговорна преди всичко Република България (над 50 % от популацията в Европа), е включен в списъка на IUCN на световно застрашените видове като “уязвим”. В Европейската

червена книга са включени мечката, вълкът, видрата и дивата котка. В списъка на застрашените видове по програмата CORINE са включени 4 вида - вълк, дива котка, видра и мечка. В Червената книга на България-том 2- животни като “застрашен вид” е включена златката.

### **Птици**

В района на Витоша са установени 181 вида птици. Заедно с видовете, срещащи се във влажните зони разположени непосредствено до границите на планината, част от които по време на миграции и скитания се срещат и в нея, броят им достига 236.

Гнездящата орнитофауна на Витоша е представена от 120 вида. В зоогеографско отношение преобладават видовете от умерените ширини на северното полукълбо (палеарктичните - 43, европейските - 17, европейско туркестанските - 16, холарктичните - 12 и палеомонтанните - 4). Те съставляват 51% от гнездящата в парка орнитофауна. Делът на “южните” видове (средиземноморски - 6, представителите на фауната на Стария свят - 4, туркестано средиземноморските - 5, индоафриканските - 4, палеоксеромонтанните -3 и туркестанските - 1) е 13% и е по-голям, от колкото в Рила, което се дължи на по малката надморска височина. Сибирската орнитофауна е представена от 1 вид, сибирско канадската от 2 вида, космополитна орнитофауна - от 1 вид и орнитофауната-неизвестен тип от 1 вид.

Поречието на р. Струма играе ролята на екологичен коридор от юг, като през последните 20-30 години се наблюдава проникване на територията на парка на видове с южно разпространение.

**Таблица 2.1.6-3 Видово разнообразие на птиците на Витоша**

Разред	Брой на таксоните	
	Семейства	Видове
1.Щъркелоподобни (Ciconiiformes)	2	5
2.Соколоподобни (Falconiformes)	2	24
3.Кокошеподобни (Galliformes)	1	6
4.Жеравopodobни (Gruiformes)	1	2
5.Дъждосвирцоподобни (Charadriiformes)	3	7
6.Гълъбоподобни (Columbiformes)	1	5
7.Кукувицоподобни (Cuculiformes)	1	2
8.Козодоеподобни (Caprimulgiformes)	1	1
9.Совоподобни (Strigiformes)	2	8
10.Бързолетоподобни (Apodiformes)	1	3
11.Синявицоподобни (Coraciiformes)	4	4
12.Кълвачоподобни (Piciformes)	1	10
13.Пойни (Passeriformes)	19	100
<b>Общо:</b>	<b>39</b>	<b>187 *</b>

**Забележка:** \*-не са включени птиците срещащи се във влажните зони разположени непосредствено до границите на планината, част от които по време на миграции и скитания се срещат и в нея.

От установените в района 236 вида (Витоша с прилежащите влажни зони) птици, 207 вида са включени в № 2 на Закона за биологичното разнообразие, в Приложение №3 на същия закон са включени 107 вида и в Приложение № 4 — 23 вида.

В европейски план общо 170 вида са включени в Приложение II (130 вида) и Приложение III (36 вида) на Бернската конвенция.

В списъка на застрашените видове съгласно програма CORINE са включени 17 вида 69 вида са включени в Приложение II на Конвенцията за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция) като видове, които ще имат полза от международно сътрудничество за тяхното опазване и управление.

**Рила.**

***Безгръбначна фауна:***

Фаунистичното разнообразие на безгръбначните животни в планината е оценено чрез моделни групи безгръбначни животни: Protozoa, Nematoda, Rotatoria, Tardigrada, Arachnida, Crustacea, Nuriaroda, Insecta, Mollusca. От посочените групи в парка са установени 2 934 вида и подвиди, обхващащи 312 редки (стенотопни) вида, 242 ендемита, 244 реликта, 41 вида, включени в световни и европейски списъци на застрашени видове (IUCN, E/ECE/1249, BC, CORINE). Установеният брой, обаче, представлява около 50-55% от очакваните за района около 7 000 вида. Относителният дял на видовете от отделните групи спрямо общия брой е твърде различен, което зависи най-вече от тяхната проученост.

***Гръбначна фауна:***

Известното видово и подвидово разнообразие на гръбначните животни в Рила е както следва: риби - 5 таксона, земноводни и влечуги - 20 таксона, птици - 99 таксона, бозайници - 48 таксона (дребни бозайници - 22 таксона, прилепи - 10 таксона и едри бозайници - 16 таксона) или общо 172 таксона.

От особен природозащитен интерес са 162 таксона или над 90% от всички известни до сега гръбначни животни от Рила. В долната таблица е посочен броят в различните групи - ендемити, реликти, защитени в Република България, в Червения списък на IUCN, в Европейския червен списък на животни и растения, заплашени от изчезване в света, в списъците към Бернската и Бонската конвенции, в списъците към Директивата за птиците, Директивата за хабитатите на ЕС.

**Таблица 2.1.6-4 Видове от особен природозащитен интерес**

Видове от особен природозащитен интерес									
	Ендемити BG BAL		Реликти	Защитени в България	IUCN	Европейски червен списък	Бернска конв.	Бонска Конв.	Дир. 92/43/ЕИО Дир.2009/ 147/ЕО
Риби	2	2	-	-	3	-	2	-	2
Херпетофауна	-	1	3	11	1	-	20	-	4

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Птици	-	3	5	87	3	3	94	-	33
Прилепи	-	-	-	10	3	1	10	10	7
Дребни бозайници	-	-	-	1	6	2	10	-	1
Едри бозайници	-	2	-	6	4	6	15	-	4
<b>Общо</b>	<b>2</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>121</b>	<b>24</b>	<b>15</b>	<b>158</b>	<b>17</b>	<b>51</b>

#### ➤ **Области в Република Сърбия**

##### **Обща информация**

Република Сърбия се характеризира с високо генетично, видово и екосистемно разнообразие. Високопланинските и планинските райони на Република Сърбия, като част от Балканския полуостров, са един от шестте европейски центъра за биоразнообразие. Освен това, що се отнася до богатството на нейната флора, Република Сърбия е потенциално един от световните центрове за растително разнообразие. Въпреки че 88 361 км<sup>2</sup> на Република Сърбия представляват само 2,1% от европейската територия, биологичното разнообразие на различните групи организми остава високо.

Република Сърбия е домакин на:

- 39 % от европейската васкуларна флора;
- 51 % от европейската сладководна рибна фауна;
- 49 % от европейската фауна на влечугите и земноводните;
- 74 % от европейската фауна на птиците;
- 67 % от европейската фауна на бозайниците;

В Република Сърбия се срещат следните биомии: степният зонобиом, широколистният зонобиом, иглолистният зонобиом и зонобиом от високопланинска тундра. Република Сърбия има разнородна флора и фауна, която включва както широко разпространени, така и ендемични видове (балкански, местни и стеноендемични).

Различните климатични вегетационни зони, включително голям брой извънзонални, вътрезонални и аazonални екосистеми, като влажни зони, торфени земи, солени блатисти земи и пясъци, оказват силно влияние върху голямото биологично разнообразие на Република Сърбия. През последната ледена епоха територията на съвременна Република Сърбия осигурява множество убежища (части от ареала на даден вид, които са по-слабо повлияни от изменението на климата) за редица видове. В резултат на това Република Сърбия е населена с много реликтни и ендемореликтни видове.

Генетичните ресурси на Република Сърбия са много богати и включват голям брой автохтони култивирани растителни и домашни животински видове. Генетичните ресурси, важни за храните и селското стопанство, се поддържат чрез традиционни селскостопански системи или при *ex-situ* условия.

Въпреки, че в Република Сърбия са описани над 1200 растителни общности, приема се, че всъщност има между 700 и 800 растителни общности. Балканските ендемити съставляват приблизително 14,94% от сръбската флора (547 вида), докато местните ендемити представляват 1,5% (59 вида).

Разнообразието на видовете в Република Сърбия не е добре проучено или документирано, както се вижда от прегледа на информацията за описаните видове в рамките на петте царства на живите същества (*Monera* – прокариотни организми; *Protista* – всички водорасли, протозои, както и водни и слюзести плесени; *Fungi* – гъби; *Plantae* – растителен живот и *Animalia* – животни):

- *Разнообразие от водорасли.* Налична е ограничена информация за разнообразието от сладководни водорасли - има данни за около 1400 вида;
- *Разнообразие на гъби и лишеи.* Подобна е ситуацията и с кралството *Fungi*. Въпреки че докладите сочат, че в Република Сърбия съществуват между 3000 и 6000 вида макромисети, само 625 са описани. Неотдавнашни изследвания на многообразието от лишеи (*Lichenes*) показват, че в Република Сърбия има 586 вида лишеи.
- *Разнообразие на флората.* Царството *Plantae* е може би най-изследваното царство в Република Сърбия. В Република Сърбия има 400 вида мъх (*Bryophyta*) и общо 3662 таксона (ранг на видове и подвидове) от васкуларната флора (*Pterydophyta*, *Pinophyta* и *Magnoliophyta*).
- *Разнообразие на безгръбначна фауна.* Налични са данни за разнообразието от безгръбначни видове в рамките на царството *Animalia* в Република Сърбия за кръгли червеи (*Nematodes*) – 139 вида, *Anostraca*, *Notostraca* и *Conchostraca* – 18 вида, *Amphipoda* – 33 вида. Допълнителни данни, свързани с разнообразието на видовете в други групи животни, са налични за бившата ФР Югославия, но са непълни за Република Сърбия.
- *Разнообразие на гръбначна фауна.* Налични са данни за разнообразието от гръбначни видове в рамките на царството *Animalia* в Република Сърбия за земноводни (*Amphibia*) – 21 вида, влечуги (*Reptilia*) – 25 вида, птици (*Aves*) – приблизително 360 вида и бозайници (*Mammalia*) – 94 вида.
- *Екосистемно (растително) разнообразие.* Почти всички характерни сухоземни биомии на Европа (и четири от дванадесетте сухоземни биомии в света) се срещат на територията на Република Сърбия. Разнообразието на екосистемите в Република Сърбия може да се наблюдава чрез разнообразието от растителност и растителни асоциации, които представляват основният структурен и производствен компонент на всички сухоземни екосистеми. Територията на Република Сърбия се характеризира с разнообразие от местообитания, а оттам и с разнообразие от биоценози, което превръща този регион в значим европейски център за екосистемното разнообразие. Карта на естествената потенциална растителност на Република Сърбия представлява „екосистемна мозайка“, съставена от гори, храсти, ливади, мочурища, блата и езера. Растителността на Република Сърбия съдържа между 700 и 800 растителни общности (асоциации), които са класифицирани в 114 категории, 59 класа и 10 основни типа климатични зони и три педоклиматични типа сухоземни екосистеми. Република Сърбия е хармонизирала своята национална номенклатура със стандартите на международната общност на базата на класификационната система на EUNIS. Екосистемите на Република Сърбия се характеризират с



наличието както на ендемични, така и на реликтни растителни асоциации. Повечето растителни асоциации с ендемични особености се срещат в скалисти райони, планински поляни и скални отвори. Редица екосистеми съдържат много ендемични видове и поради това заемат високо място по отношение на вниманието към опазването. Те включват термопилни серпентинови терени, панонски солени терени, планинска торфена земя, висока зеленина и планински мезофилски ливади. Горите и храстовите съобщества с ендемични дървесни растения са от особено значение в Република Сърбия. Те включват *omorika* смърчови гори (*Piceion omorikae*), *Fritillaria gracilis* (*Pinion heldreichii*), бяла мура (*Pinion peucis*), гръцки клен (*Aceretum heldreichii*, *Aceri- Fagetum*), *polidominating forests with* хиркански клен (напр. *Fago-Aceri intermedii-Coryletum colurnae*, *Quercu- Aceri intermedii-Coryletum colurnae* и *Fraxino-Aceri intermedii-Coryletum colurnae*), лешникови разсади (*Fago- Corylenion colurnae*) и люлякови храсти (*Syringion*), наред с другите.

Република Сърбия разработи първата си Червена книга – *Червена книга на флората на Сърбия* през 1999 г., обхващаща изчезнали и критично застрашени растителни видове. Този списък съдържа 171 растителни таксона (видове и подвидове), които съставляват приблизително 5% от общата флора в Република Сърбия. От този брой четири таксона, ендемични за Република Сърбия, са изчезнали; 46 таксона са изчезнали от Република Сърбия, но могат да бъдат намерени в съседни райони или в *ex-situ* условия (ботанически градини); 121 вида са силно застрашени, с голяма вероятност да изчезнат от региона в близко бъдеще или да изчезнат, ако не им се обърне подходящо внимание.

Втората Червена книга - *Червена книга на пеперудите за Сърбия* е издадена през 2003 г. Докладът за червения списък на пеперудите оценява природозащитния статус на 57 вида пеперуди, които представляват 34% от фауната на пеперудите в Република Сърбия. В доклада са идентифицирани един изчезнал вид пеперуда, Fenton's Wood White (*Leptidea morsei*), както и няколко застрашени видове, включително Alpine Grizzled Skipper (*Pyrgus andromedae*), Swallowtail (*Papilio machaon*), Eastern Dappled White (*Euchloe ausonia*), Almond-eyed Ringlet и Yellow-spotted Ringlet (*Erebia alberganus* и *Erebia manto*), Apollo (*Parnassius Apollo*), Danube Clouded Yellow (*Colias myrmidone*), Lesser Purple Emperor (*Apatura ilia*) и Purple Emperor (*Apatura iris*), False Heath Fritillary (*Melitaea diamina*) и Lesser Marbled Fritillary (*Brenthis ino*).

По отношение на гръбначните животни през 1990-1991 г. е публикуван само предварителен червен списък на видовете - *Предварителен списък на видовете от Червената книга на гръбначните животни*. Този списък представлява отправна точка за разработването на всеобхватен червен списък на гръбначните животни за Република Сърбия. Списъкът идентифицира един вид циклостоми и 30 вида риби, 22 вида земноводни, 21 вида влечуги, 72 вида бозайници и голям брой птици (353 вида) като застрашени и нуждаещи се от внимание за опазване.

Също така с Регламента за обявяване и защита на строго защитени и защитени видове диви растения, животни и гъби е съставен Списък на защитените видове („Държавен вестник на Република Сърбия“, бр. 5/10). Съответно дивите видове, които са застрашени или могат да станат застрашени, и които са от особено значение по генетични, екологични, екосистемни, научни,

здравни и икономически причини, се защитават като строго защитени диви видове или защитени диви видове.

Следните диви видове могат да бъдат обявени за защитени: 1) уязвими диви видове; 2) ендемични видове; 3) индикаторни, ключови и чадърни видове; 4) реликтни видове; 5) международно значими и защитени диви видове; 6) видове, които не са застрашени, но лесно могат да бъдат объркани със застрашен вид, поради външния си вид. Съществуват общо 868 защитени диви вида растения, животни и гъби (виж следващата таблица). От изброените по-горе видове 112 вида растения и животни са в процес на използване и търговски контрол.

Таблица 2.1.6-5 Защитени диви видове в Република Сърбия

Фауна	Разред	Семейството	Вид
Бозайници ( <i>Mammalia</i> )	6	14	30
Птици ( <i>Aves</i> )	9	12	35
Влечуги ( <i>Reptilia</i> )	2	2	2
Земноводни ( <i>Amphibia</i> )	1	1	3
Риби ( <i>Pisces</i> )	8	10	34
Aquatic invertebrates n.e.i.	14	40	154
• Паяци ( <i>Arachnida</i> )	1	4	4
• Насекоми( <i>Insecta</i> )	10	33	145
• Охлюви ( <i>Gastropoda</i> )	1	1	3
• Прешленести червеи ( <i>Annelidae</i> )	2	2	2
<b>Животни</b>	<b>40</b>	<b>79</b>	<b>258</b>
<b>Гъби</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>37</b>
• Гъби	5	9	26
• Лишеи	1	1	11 (3 + 8 вида от рода
<b>Растения</b>	<b>43</b>	<b>78</b>	<b>573</b>
• Мъхове ( <i>Bryophyta</i> )	3	6	10
• Папрати ( <i>Pteridophyta</i> )	5	8	9
• Семена ( <i>Spermatophyta</i> )	35	64	554 (514+ 32 вида от рода <i>Alchemilla</i> и 8

Съществуват общо 1760 строго защитени диви видове водорасли, растения, животни и гъби (вж. следващата таблица). Строго защитени диви видове могат да бъдат обявени в следните случаи: 1) видове, изчезнали в Република Сърбия и повторно въведени чрез програма за повторно въвеждане; 2) изключително застрашени диви видове; 3) застрашени диви видове; 4) реликтни; 5) локални ендемити; 6) стеноендемити; 7) международно значими и защитени диви видове; 8) видове, изискващи строга защита по други причини;

**Таблица 2.1.6-6 Строго защитени диви видове в Република Сърбия**

Фауна	Разред	Семейство	Вид
Бозайници ( <i>Mamalia</i> )	4	15	50
Птици ( <i>Aves</i> )	17	57	307
Влечуги ( <i>Reptilia</i> )	2	6	18
Земноводни ( <i>Amphibia</i> )	2	6	18
Риби и миногоподобни ( <i>Pisces</i> и <i>Cephalaspidomorphi</i> ) ( )	8 (1)	10 (1)	30 (4)
Безгръбначни	27	95	609
• Паяци ( <i>Arachnida</i> )	3	10	73
• <i>Branchiopoda</i>	1	2	4
• <i>Chilopoda</i>	1	1	2
• <i>Diplopoda</i>	4	6	27
• <i>Entognatha</i>	2	7	25
• Насекоми ( <i>Insecta</i> )	9	51	377
• <i>Malacostraca</i>	3	8	35
• Мекотели ( <i>Mollusca</i> )	1	1	1
• Охлюви ( <i>Gastropoda</i> )	2	8	60
• Прешленести червеи	1	1	5
<b>Фауна</b>	<b>60</b>	<b>189</b>	<b>1032</b>
Гъби и лишеи	15	31	75
• Гъби	7	17	38
• Лишеи	8	14	37
<b>Растения</b>	<b>56</b>	<b>100</b>	<b>628</b>
• Мъхове ( <i>Bryophyta</i> )	12	15	47 (24 + 23 вида от рода)
• Папратовидни ( <i>Pteridophyta</i> )	5	9	22
• Семена ( <i>Spermatophyta</i> )	39	76	559
<b>Водорасли</b>	<b>5</b>	<b>7</b>	<b>25</b>
• Зелени водорасли	1	2	15
• Червени водорасли	4	5	10

Най-важните местни и регионални центрове на екосистемите и биоразнообразието в Република Сърбия се намират в нейните планински вериги: Копаоник, Тара, Шар планина, Проклетие, Стара планина и Сува планина. Необходимо е също така да се споменат важни райони за убежище, които представляват критични области за опазване на биологичното разнообразие по време на широко разпространени изменения на климата. Те включват каньони и клисури, като пролома Джердап, пролома Шичевац и каньона Дрина, както и долината на река Пчиня в Южна Сърбия и други райони с голям брой ендемични, реликтни и ендемореликтни растителни общности. Тук трябва да се подчертаят специфични центрове за екосистемно разнообразие, разположени в АП Войводина, с техните континентални пясъчни, степни и солени теренни общности, които се срещат само в няколко области: Делиблато и Суботица - Хоргош пясъци, "мозаечни" солени терени в Банат и Бачка.

Въпреки че е необходимо цялостно управление на екосистемно ниво, такова управление

е недостатъчно за опазването на цялото биологично разнообразие. Управлението на екосистемите може да запази по-голямата част от видовете в екосистемата, но някои специални видове изискват специални условия на местообитание и специални режими на управление. В такива случаи цялостното управление на екосистемите може действително да бъде неподходящо за защитата на въпросните видове. Следователно, ще има ситуации, в които трябва да се разработят специални режими за управление, специфични за нуждите за оцеляване на видовете, изложени на риск.

Последните констатации в областта на защитата на биологичното разнообразие показваха, че поддържането на местните популации на минимални жизнеспособни нива може да бъде недостатъчно за дългосрочното оцеляване на даден вид, особено по отношение на „силно интерактивните видове“, като хищници и други ключови видове. Затова трябва да се определят подходящи цели за опазване както на екосистемно, така и на видово равнище.

### **Растителност в областите в обхвата на ПТГС и ТСИМ**

За територията на Република Сърбия няма данни да е правено геоботаническо райониране подобно на това за Република България на Бондев 1997. Разглежданите области на програмата обхващат източната част на Сърбия, която като цяло са с планински и полупланински релеф, като западните гранични планини в България също са част от тези планински масиви – в т.ч. Западна Стара планина, през която на практика преминава почти цялата северозападна граница между Република България и Република Сърбия (Западна Стара планина е със северозапад-югоизточно простиране, като на запад е ограничена от долините на реките Търговишки Тимок и Височица - десен приток на Нишава в Република Сърбия), планината Видлич (90% в Сърбия и 10%, също част от Западна Стара планина), Руйско-Верилската планинска редица (Руй, Ездимирска планина, Гребен планина, Еловишка планина, Лешниковска планина, Царичка планина, Ерулска планина, Рудина планина, Пенкъвска планина, Чудинска планина), Милевско-Конявската планинска редица (Милевска, Земенска планина, Конявска и Кобилска планина), Осоговска планина и Влахина планина. Предвид това може да се приеме, че като цяло основните флорни елементи характерни за *Западнобалканския флористичен окръг*, *Софийския флористичен окръг* (Чепънско-Завалски и Конявско-Земенски райони) и *Западнобългарския граничен планински флористичен окръг* в Република България, се срещат и в сръбския обхват на програмата. Като по-интересни в сръбската част, за които са правени по задълбочени изследвания на флората, следва да бъдат посочени Стара планина (в границите на Природен парк „Стара планина“), Видлич планина, Шливовичка планина („Шливовички вис“) и района около Босилеград (сръбската част на Краище). И четирите са разположени последователно в съседство или в близост по протежението от северната до южната част на българо-сръбската граница, така че наличните данни за растителността в тях може да се приеме като повече или по-малко представителна и за Източна и Югоизточна Сърбия, зает както беше споменато и по-горе предимно с планински и полупланински райони.

*Стара планина.* Стара планина се намира в Източна Сърбия, на границата с България, и е част от обширния балкански масив. Като морфологично образувание е ограничено от долините

Бели и Търговишки Тимок и Височица, а на изток от държавната граница. Стара планина е защитена чрез Природен парк „Стара планина“ („Държавен вестник на Република Сърбия“ бр. 19/1997 г.), за да се съхрани, в интерес на науката, образованието и популяризирането на културата и устойчивото икономическо и демографско развитие, изключителната стойност на растителния и животинския живот, места, изразяващи изключителното геоложко разнообразие на района, като определени форми на релеф, особени явления на повърхностни и подземни води и скални образувания, които са структурно, палеонтологично, стратиграфско и минералогично значими, красотата и разнообразието на ландшафта, културните ценности, представени от средновековните манастири и други недвижими културни ценности, предмети на народната архитектура, традиционни инструменти, професии и обичаи на местното население. Природният парк се намира в общините Зайчар, Княжевац, Пирот и Димитровград. Това е съкровище от седименти от различни епохи, от палеозойски до ценозойски, фаунистично и флористично документиран, поради което са разграничени профилите или цели зони, представляващи геонаследство с универсална стойност. Релефът на местността е изключително морфо-хидроложки пресечен, като множество планински потоци обогатяват ландшафта. Долината на Бигарския поток, меандрите Темшитаца, Миджор и Бабин зъб са най-известните места тук. Най-големият извор на Стара планина е изворът Йеловица, който има вид на „око“, образувано в малък басейн. Наличието на 1190 растителни вида, които съставляват 34% от общата флора на Република Сърбия, е идентифицирано в Стара планина. В допълнение, Стара планина е един от основните центрове за третични и ледникови ендемични реликтни видове. Специфични видове от Стара планина са например камбанката (*Campanula calyciliata*), местният ендемит от този масив и Панчичев спореж (*Senecio panicisii*), централният балкански ендемит в Сърбия, присъстващ само в Стара планина. Сръбската рамонда (*Ramonda serbica*) е една от шестнадесетте ендемични реликви на Балканския полуостров. От разнообразните горски и тревисти съобщества от особен интерес са общностите на планинските торфени блата по Жабучко равнище, Бабин зъб и в района на Арбине. В Стара планина е записано съществуването на:

- около 1200 вида и подвида висши растения. Проблемът с недостатъчните изследвания присъства и във флората, така че предположенията на биолозите са, че в Стара планина общата флора възлиза на поне 2000 таксона;
- най-малко 115 ендемични растителни вида;
- над 100 защитени и строго защитени вида;
- над 50 вида от списъка на застрашената европейска флора;
- 52 вида горски, храстовидни и тревисти растителни съобщества;
- 59 вида лишеи от общо 406 познати вида в Сърбия;
- 1000 различни форми на макромикети могат да бъдат намерени в Стара планина;
- Бриофитната флора на територията на Стара планина наброява 344 вида и голяма част от тях са под различни форми на защита. Структурата на бриофита е преобладаваща от мъхове (281 вида), но има и чернодробни мъхове (63 вида);

*Планината Видлич.* Относително просторният варовиков масив на планината Видлич, разположен предимно в Източна Сърбия, се издига над Пирот, заемащ посока северозапад-



югоизток до границата и продължаващ през територията на България. Видлич е планина, която принадлежи към Балканската планинска верига. Тя е част от общините Пирот и Димитровград. Група автори смята Видлич за клон на Стара планина. Друга група автори смята, че тя образува отделна орографска и тектонична единица. Екологичните фактори са причинили сложността на флората и растителността, разнообразието и спецификата на планината Видлич, характеризиращи се с вертикално и хоризонтално разпространение на растителни видове и общности. На вертикалния профил на Видлич са характерни два високопланински горско-растителни пояса: пояс от дъбови гори с размери 300, 400 м до 1000 и 1100 м надморска височина, до най-високия планински връх с височина 1413 м. Въз основа на подробно, многогодишно теренно проучване и преглед на литературния материал е установено, че васкуларната флора на изследваната зона съставлява 1265 вида и подвида, подредени в 55 категории, 93 семейства и 442 рода. Разредът на папратовидните (Pteridophyta) е представено с общо 12 вида (един вид от секцията Lycopodiophyta (клас Selaginellopsida), 3 вида от секцията на хвощ Equisetophyta (клас Equisetopsida), един вид от разред Psilotophyta (клас Ophioglossophyida) и 7 вида от разреда на папратовидните Polypodiophyta (клас Polypodiopsida). Теста (Spermatophyta) е представена със 1253 вида (7 вида от разред Pinophyta и 1246 вида от разред Pinopsida Angiosperms). Най-голям брой родове и видове има в семейство Asteraceae, докато род *Carex* е най-богат на видове. Флората на Видлич се характеризира с най-голям дял (45% от общия брой таксони) хемикрифити. Голямото присъствие на хемикрифити, което се вписва в ареала на сръбската флора и в екологичен смисъл е по-близо до флорите на умерената зона. В допълнение към доминиращото евроазиатско влияние върху флората на планината Видлич, голямо влияние се постига от понтийския регион и отслабените средиземноморски влияния, които идват от долината на река Струма през полето София. Регистрирано е наличие на елементи от планинската флора, свидетели на силен контакт с флорите на варовичните планини в Източна и Югоизточна Сърбия от една страна и Стара планина от друга страна. Регистрирани са 25 ендемични таксона, представляващи 8,71% от общия брой на балканската ендемична флора в Сърбия, представляващи 1,98% от общата флора на планината Видлич. Регистрирани са голям брой данни за разпространението на значими и редки представители на сръбската флора (*Ophrys insectifera*, *Orchis pallens*, *Galanthus elewesii*, *Paeonia peregrina*, *P. tenuifolia*, *Prunus tenella*, *Ribes multiflorum*, *Euphrasia hirtella*, *E. Illyrica*, *Malcolmia serbica*, *Salvia austriaca* и др.).

*Сливовички Вис.* Районът на Източна Сърбия между Ниш и Пирот, включително разглежданата област, е признат дори в средата на 19<sup>ти</sup> век за една от най-богатите части на Република Сърбия от флористична гледна точка. Въпреки този факт, някои много важни части от тази територия, например, недостъпните отдалечени варовикови върхове и скали са останали толкова далеч извън обхвата на ботаническите изследвания и са слабо известни от флористична, фитокоенологична и фитогеографска гледна точка. Някои планински масиви, включително планината Сливовички Вис, все още не са достатъчно проучени в тези аспекти. Планината се намира в централната част на Балканския полуостров, в Източна Сърбия, в района между долината на река Нисава и масива на връх Сува планина. Тази планинска верига със средна височина включва: Мало Курило (388 м), Велико Курило (545 м), Попов Връх (798 м) и

Сливовички Врх (1256 м). Хребетът на връх Сливовички Вис, простиращ се в северозападна и югоизточна посока, свързва връх Сува планина с връх Белава и разделя долините на Бела Паланка (река Нисава) и река Коритница. Тъй като флористичното богатство и многообразие на източносръбската флора са добре известни, се предполага, че връх Сливовички Вис също може да бъде интересен и богат от флористична гледна точка. Настоящото становище беше подкрепено от географското положение на планината в Западната Мизия в рамките на Балканския флористичен подрайон и Централноевропейския флористичен регион. Варовиковите, ерозирани склонове на връх Сливовички Вис, характерни за тази част на Република Сърбия, осигуряват местообитание на многобройни понтийски и субсредиземноморски растения. Флористичното изследване на връх Сливовички Вис е извършено в периода 2002 -2006 г. Васкуларната флора на връх Сливовички Вис включва 811 растителни таксона на ниво видове и подвидове. Те принадлежат към 376 рода и 81 семейства висши растения. Phylum Magnoliophyta представлява 802 таксона, или 98,9 % от общата флора. Класът Magnoliopsida е най-многоброен, с 673 таксона (около 83% от общия брой видове). Класът Liliopsida е представен от 129 таксона (15,9 % от общия брой видове). Таксономичният анализ на флората показва, че Compositae е семейство с най-голям брой видове (86 вида), следвано от семействата *Legumi nosae* (75) и *Gramineae* (62). Преобладаващите родове във флората на връх Сливовички Вис са *Trifolium* (13 вида), *Veronica* (13), *Lathyrus* (13) и *Vicia* (12 вида).

Флористичният ареал на връх Сливовички Вис се различава от флористичните ареали на Република Сърбия и Балканския полуостров. Най-големи отклонения в процента от флорите на Сърбия и Балканския полуостров има в семействата Compositae и Сурегасеае. По-слабото представителство на семейство Compositae в района на връх Сливовички Вис се обяснява с недостатъчното ниво на изследване на семейство Compositae, особено на рода *Hieracium* като най-богатия на таксони род на Балканите. Семейство Сурегасеае е слабо представено, което показва незначително присъствие на бореалното влияние върху флорогенезата на тази област. Предполагаемата причина е липсата на подходящи местообитания, населявани предимно от видове от това семейство.

Анализът на целия флористичен ареал на връх Сливовички Вис показва, че най-богатата на видове група е средиземноморският-субсредиземноморският тип на разпространение, със 169 вида (20,8 %). Вторият най-добре представен вид на разпространение във флората на изследваната област е видът на разпространение в Централна Европа със 164 вида (20,2 %). Високият процент на централноевропейските растения може да бъде свързан с наличието на подходящи местообитания, като например мезофилни и мезоксерофилни гори и техните производни (мезофилни ливади). Типът средиземноморско-субсредиземноморско-понтийско разпространение със 139 вида (17,1 %) е третият най-добре представен вид разпространение. Евразийският тип разпространение участва във флористичния ареал на връх Сливовички Вис с 13,7 % (111 вида). Растенията, принадлежащи към понтийския вид разпространение, претендират за 88 вида (10,9 %). Видът на разпространение на планините в Централна и Южна Европа е представен от 48 вида (5,9 %). Видът на разпространение Космополитън е представен от 42 вида (5,2%), а видът на разпространение на Холарктика - от 26 вида (3,2%). Бореалният тип на разпространение е представен от 13 таксона (1,6 %) в изследваната зона. Авантюристичните и

култивирани растения съставляват 1,4 % (11 вида) и представляват условна хорологична категория.

Флората на връх Сливовички Вис включва 25 ендемични таксона с ареали, ограничени до територията на Балканския полуостров. Според фитогеографската им позиция ендемичните таксони на връх Сливовички Вис са класифицирани в четири вида на разпространение: Централноевропейски, средиземноморски-субсредиземноморски, понтийски и централно-южноевропейски планински видове (включително два вида на разпространение: южноевропейски планински и централноевропейски планински). Фитогеографският анализ показва, че повечето ендемични таксони принадлежат към средиземноморско-субсредиземноморския вид разпространение. Ендемичните видове включват: Средноевропейски тип разпространение - *Acer intermedium*, *Fagus moesiaca*; Mediterranean-submediterranean distribution type - *Scabiosa fumarioides*, *Hypericum rumeliacum*, *Orobanche esulae*, *Trifolium dalmaticum*, *Thymus praecox* subsp. *jankae*, *Salvia amplexicaulis*, *Acanthus balcanicus*, *Lamium bifidum* subsp. *balcanicum*, *Centaurea chrysolepis*, *Eryngium palmatum*, *Linaria rubioides* subsp. *nissana*; Понтийски тип разпространение - *Pulsatilla montana* subsp. *bulgarica*, *Astragalus wilmottianus*; Средно-южно-европейски планински тип разпространение - *Micromeria cristata*, *Sesleria latifolia*, *Dianthus cruentus*, *Viola tricolor* subsp. *macedonica*, *Achillea ageratifolia* subsp. *serbica*, *Edraianthus serbicus*, *Genista subcapitata*, *Centaurea napulifera* subsp. *nissana*, *Knautia drymeia* subsp. *nympharum*, *Trifolium medium* subsp. *balcanicum*; В района на Сливовички Вис има 38 таксона (4,7 % от общата флора) от реликтни видове, като напр. *Prunus tenella*, *Ranunculus illyricus*, *Waldsteinia geoides*, *Lilium martagon*, *Crataegus pentagyna*, и др. Районът на Сливовички Вис се характеризира с интензивна и разнообразна антропогенна дейност, която застрашава растителния свят. В Световния Червен списък бяха включени три застрашени таксона от района: *Astragalus wilmottianus*, *Delphinium fissum* и *Scabiosa fumarioides*. В европейския Червен списък са включени два растителни таксона *Delphinium fissum* и *Scabiosa fumarioides*. В групата на видовете с международно значение има 17 таксона, а 48 вида могат да бъдат поставени в категория на застрашен статут на национално равнище.

*Район Краище (в Югоизточна Сърбия)*. Босилеградската околност, известна под името Краище, е планински район в централната част на Балканския полуостров, разположен в най-отдалечените части на Югоизточна Сърбия, като по-голямата част от него е в Западна България. Границите на този район в Република Сърбия следват линията на планински хребет, със следните най-високи върхове: Кървав Камък (1737 м), връх Варденик (Пандинска Гробница 1664 м; Равнище 1703 м; Големи Връх 1753 м; Обрсина 1734 м; Голема Равница 1744 м), връх Бесна Кобила (Бесна Кобила 1923 м; Патарица 1672 м; Майорско Чукле 1627 м) и връх Дукат (Скрстена Стража 1666 м; Колево Гумно 1715 м; Големи Връх 1831 м). Масивите на тези планини образуват водосборния район на река Драговищица, която е приток на река Струма и е една от малкото реки във водосборния басейн на Егейско море от Република Сърбия. Държавната граница между Сърбия и България пресича района, който включва връх Милевска (1736 м) и връх Рудина (1240 м), както и просторното подножие на юг от прохода Рибарци. Флората на околностите на Босилеград е изследвана от началото на 20<sup>ти</sup> век. Най-значимият пробив в проучванията на флората и растителността в сръбската част на Краище е направен през последните три десетилетия. Анализ на флората на някои определени местности в района на околностите на Босилеград (връх Бесна кобила, планината Рудина, планината Милевска и др.) показва характерна много богата флора, съставена от разнообразни по произход и възраст елементи.

Ендемичните растения са сред растителните групи, важни за разбирането на флорогенетичните тенденции и фитогеографските характеристики на всеки регион.

Въз основа на пълния списък на растителните таксони, обитаващи околностите на Босилеград, е изготвен списък на 59 балкански ендемични таксони (46 вида и 13 подвида), включително някои местни ендемити (известни също от източната част на Краище в Република България). Като цяло те се сортират между седем различни вида от групата на балканските ендемити. Резултатите от анализите показват, че по-голямата част (33,9 %) от ендемичната флора в околностите на Босилеград е представена от илирийско-скардо-пиндо-мизийски ендемити.

Спектърът на форми на живот на ендемичната флора на околностите на Босилеград може да бъде разделен на четири основни типа. Биологичният спектър на ендемичната флора показва ясно изразен хемикриптофитен характер на тази област. Хемикриптофитите представляват 63 % от общия брой ендемити. Тази ситуация почти напълно съвпада с представянето на хемикриптофити в ендемичната флора на съседната равнина Власина. Доминирането на хемикриптофитите в биологичния спектър на ендемичната флора на околностите на Босилеград напълно съответства на влиянието на студения планински климат. В рамките на тази форма на живот, най-добре представен вид е този на стволите хемикриптофити (*hemicryptophyta scaposa*). От друга страна, в района на по-ниските планини и хълмове, особено в местообитанията с топъл варовиков субстрат, тревистите (*chamaephyta herbosa*) и полудървесните (*chamae phyta suffrutescentia*) форми на хемаефити стават по-важни; като група те представляват 20 % от цялата ендемична флора. Групата на терофитите е доста често срещана, тъй като те растат в подобни сухи местообитания, заедно с различните видове хемаефити. Повече от половината от ендемичните таксони (35) се развиват предимно върху силикатни субстрати, където присъстват в различни видове растителност.

Най-ендемичните таксони, като *Sesleria comosa*, *Cyanus velenovskyi*, *Allium melanantherum*, *Armeria rumelica*, *Achillea chrysocoma*, *Carduus kernerii* subsp. *scardicus*, *Dianthus cruentus* subsp. *cruentus*, *Digitalis viridiflora*, *Festuca valida*, *Knautia midzorensis*, *Silene sendtneri*, *Verbascum adamoviczii* и *Viola tricolor* subsp. *macedonica*, се записват в тревистата растителност на високопланинските пасища от съюзите *Poace violae* и *Festuco valido-paniculatae* (*Sietleresalia*, *Juncetea trifidi*), в силикатите от съюзите *Bruhalenticulia* и *Vaccinio uliginosi* (*Vaccinietalia*, *Vaccinio-Piceetea*) от в планинските ливади от всички съюзи. *Chrysopogoni-Danthonion calycinae* (*Brometalia erecti*, *Festuco-Brometea*) и *Armerio-Potentil lion* (*Armerietalia rumelicae*, *Festuco-Brometea*). По-малък брой ендемити, като *Minuartia bul garica*, са регистрирани в скалната растителност от Карпатско-балканския съюз *Silenion lerchenfeldianaе* (*Asplenietalia septentrionalis*, *Asplenietea trichomanis*), които обитават високите планински върхове на региона.

Определен брой изключително редки, предимно мизийски ендемити, е характерен за растителността, развиваща се около потоци и извори, която принадлежи към синтаксономичните съюзи *Cardamino-Montion* (*Montio-Cardaminetalia*, *Montio-Cardaminetea*), *Rumicion balcanici*, *Geion coccinei*, и *Cirsion apendic- ulati* (*Cirsietalia appendiculati*, *Mulgedio-Aconitetea*). Този вид растителност е характерна черта на високите силикатни планини на Краище и включва видове като *Rumex balcanicus*, *Geum rhodopeum*, *Silene asterias* и други ендемити.



Важни местообитания на ендемичната флора в този район са голи скали и каменисти терени, сипеи и пасища върху варовик, както и сухи пасища върху тесни силикатни лехи. Такива райони са разположени в хълмистата и нископланинска област в югоизточната част на околностите на Босилеград в Република Сърбия (планината Рудина и нейното подножие), която е обособена в геоморфологически и геоложки смисъл и е под влиянието на по-топъл климат от Егейско Средиземноморие. На последно място, в множество доклади са регистрирани 33 ендемични вида на масива Рудина, включително 14 вида, които се срещат единствено в карбонатен субстрат. Повечето ендемични таксони от тази област са регистрирани в растителността на ксерофилни пасища и степоподобна растителност, принадлежащи към съюзите (*Seslerietalia juncifoliae*, *Festuco-Seslerietea*), развиващи се върху варовик, *Armerio-Potentillion* (*Armerietalia rumelicae*, *Festuco-Brometea*), развиващи се върху варовик и/или силикат, и *Scabioso-Trifolion dalmatici* (*Astragalo-Potentilletalia*, *Festucetea vaginatae*), развиващи се върху силициев субстрат. По отношение на външния вид в ендемичната флора на този регион, друг важен съюз е *Edraiantho graminifolii-Erysimum comatae* (*Potentilletalia caulescentis*, *Asplenietea trichomanis*) и неговият съюз *Edraiantho serbici-Anthyllum aureae*, който расте в пукнатините на варовикови скали. Ролята на едификатор в този съюз играят ендемичните видове *Edraianthus serbicus* и *Anthyllis aurea*.

Някои повече или по-малко интресни или консервационно значими растителни видове (включени в приложенията на международни конвенции или списъци, или с ендемичен характер), които освен в района на българската погранична територия в обхвата на програмата може да се срещнат и в района на нейната сръбска част са: *Acanthus balcanicus*, *Acer heldreichii*, *Agrimonia eupatoria*, *Alchemilla bulgarica*, *Alchemilla erythropoda*, *Alchemilla straminea*, *Alchemilla viridiflora*, *Allium cupanii*, *Alyssoides graeca*, *Androsace hedraeantha*, *Androsace obtusifolia*, *Anemone narcissiflora*, *Anemone sylvestris*, *Angelica pancicii*, *Angelica sylvestris*, *Anthemis macrantha*, *Aquilegia nigricans*, *Aquilegia vulgaris Arabis nova*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Aristolochia clematidis*, *Asplenium lepidum*, *Astragalus monspessulanus*, *Astragalus pubiflorus*, *Astragalus wilmottianus*, *Atropa bella-donna*, *Aubrieta intermedia*, *Betonica scardica*, *Bromus moesiacus*, *Bupleurum apiculatum*, *Bupleurum flavum*, *Bupleurum praealtum*, *Cachrys alpina*, *Campanula bononiensis*, *Campanula trachelium*, *Campanula versicolor*, *Castanea sativa*, *Centaurea arenaria*, *Centaurea rupestris*, *Cephalanthera damasonium*, *Chamaecytisus kovacevii*, *Chamaecytisus supinus ssp. velenovsky*, *Clematis alpina*, *Convallaria majalis*, *Dactylorhiza sambucina*, *Daphne cneorum*, *Deschampsia caespitosa*, *Digitalis laevigata*, *Digitalis viridiflora*, *Drosera rotundifolia*, *Echium vulgare*, *Edraianthus serbicus*, *Epipactis helleborine*, *Eryngium palmatum*, *Erysimum cheiranthoides*, *Erysimum comatum*, *Euphorbia amygdaloides*, *Ferula heuffelii*, *Festuca stojanovii*, *Fibigia clypeata*, *Fritillaria orientalis*, *Galanthus elwesii*, *Genista pilosa*, *Gentiana acaulis*, *Gentiana lutea*, *Gentiana punctata*, *Gentianella bulgarica* *Gentianella praecox*, *Geranium tuberosum*, *Geum rhodopaeum*, *Glechoma hederacea*, *Goniolimon tataricum*, *Hepatica nobilis*, *Huetia cynapioides*, *Jasione bulgarica*, *Jovibarba heuffelii*, *Juniperus sabina*, *Knautia arvensis*, *Lamium album*, *Laserpitium krapfii*, *Lathyrus grandiflorus*, *Lathyrus niger*, *Ligustrum vulgare*, *Lilium jankae*, *Limodorum abortivum*, *Melampyrum bihariense*, *Menyanthes trifoliata*, *Mercurialis ovata*, *Micromeria cristata*, *Minuartia velutina*, *Morina*



*persica, Oenanthe lachenalii, Ononis adenotricha, Ophrys apifera, Orchis papilionacea, Orobanche serbica, Paeonia peregrina, Parietaria erecta, Pastinaca hirsuta, Peucedanum oligophyllum, Plantago subulata, Poa sylvicola, Polygala hospita, Polygala supina, Polygonatum latifolium, Potentilla chrysantha, Potentilla pilosa, Primula veris, Pulmonaria mollis, Pulsatilla montana ssp. balcana, Ramonda serbica, Ranunculus fontanus, Rosa pumila, Rubus oblongoobovatus, Ruscus aculeatus, Ruscus hypoglossum, Sanguisorba officinalis, Saponaria officinalis, Sedum maximum, Sedum tuberiferum, Senecio pancici, Senecio subalpinus, Sesleria latifolia, Sibbaldia parviflora, Silaum silaus, Soldanella carpatica, Sorbus aria, Spiranthes spiralis, Stachys germaninica, Stachys serbica, Streptopus amplexifolius, Symphyandra wanneri, Tanacetum corymbosum, Taxus baccata, Teucrium chamaedrys, Thalictrum foetidum, Tilia rubra, Tragopogon balcanicus, Trifolium medium ssp. balcanicus, Trinia glauca ssp. carniolica, Trollius europaeus, Tulipa urumoffii, Utricularia minor, Verbascum eriophorum, Verbascum jankaeorum, Verbascum urumovii, Vicia dumetorum, Vicia pisiformis, Vicia truncatula, Viola balcanica, Viola gracilis, Viola orbelica, Viola pyrenaica, Vitis sylvestris.* Потенциални видове от Приложение II на Директивата за местообитанията (Директива 92/43/ЕИО), които се срещат и в българската част в близост до границата, са *Himantoglossum caprinum, Echium russicum, Dicranum viride, Vuxbaumia viridis* и *Tozzia carpathica*.

### **Фауна в териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ**

Както беше посочено и в характеристиката на флората, като цяло разглежданите шест сръбски области на програмата обхващат източната част на Република Сърбия, която е заета основно с планински и полупланински масиви и в по-малка степен от котловинни полета между тях (например западно от Ниш). Пограничния район между Република България и Република Сърбия също е почти изцяло с планински характер (с изключение на малък участък в района на Дунавската равнина), като западните гранични планини в Република България също влизат в по-голяма или по-малка степен в състава на сръбските планински масиви – в т.ч. Западна Стара планина, през която на практика преминава почти цялата северозападна граница между Република България и Република Сърбия (в Република България на запад е ограничена от долините на реките Търговишки Тимок и Височица - десен приток на Нишава в Сърбия), планината Видлич (90% в Република Сърбия и 10% в Република България, част също от Западна Стара планина), Руйско-Верилската планинска редица, Милевско-Конявската планинска редица, Осоговска планина и Влахина планина. Предвид това може да се приеме, че като цяло животинските видове характерни за *Старопланинския фаунистичен район* (по-конкретно Западна Стара планина) и *Рило-Родопския фаунистичен район* (по-конкретно планините в Краище и Осоговско-Беласишката планинска редица), като цяло до голяма степен са характерни и за източната част на Сърбия. Съобразно това тя условно може да се раздели на северен участък кореспондиращ в Република България на Старопланинския район и на южен участък кореспондиращ в България на Рило-Родопския район, както следва:

- **Северен участък (в т.ч. окръзи Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски).**

Тук основна част заема северозападния край на Старопланинската верига в Република Сърбия и Сръбските Карпати, като двете са палеогеографски свързани, на което се дължи и

наличието на значителен брой карпатски елементи (напр. някои охлюви, стеножки, скакалци и др.) в района (в т.ч. в Западна Стара планина в Република България).

Според наличните проучвания, в тази част на Република Сърбия и най-вече в Стара планина, фауната включва един вид циклостоми (предшественик на рибата), 26 вида риби, 9 вида земноводни, 15 вида влечуги, 205 вида птици и 61 вида бозайници, или общо 311 вида гръбначни животни.

Фауната на рибите и миноподобните е доста бедна. Този списък ще бъде разширен с още няколко вида след по-нататъшни подробни проучвания, но като цяло, поради характера на релефа и хидрографията на терена, тези води са населени с малък брой видове, най-вече от речния район на средния барбел, докато рибите от долния – циприниден речен район на практика липсват.

От около 45 вида земноводни и влечуги, които се срещат в Република Сърбия, фауната на Стара планина (24) се състои от около 53% и е реалистично да се очакват поне още 5 вида, което би повишило дела до над 64%. Разнообразието от бозайници на Стара планина (61) се характеризира със забележително богатство: над 63% от фауната на Сърбия, като се очаква истинският им брой да е още по-голям. Поради това числените параметри на разнообразието от видове земноводни, влечуги и бозайници поставят Стара планина в рамките на важните области в Сърбия от гледна точка на опазването на биологичното разнообразие.

Птиците от Стара планина са най-добре проучената фаунова група. В тази планина са регистрирани общо 205 вида, от които 154 са гнездящи видове, като се очаква да бъдат открити още поне 40 вида. Определената орнитофауна на Стара планина включва 60% от всички видове птици в Република Сърбия, като се очаква реалното богатство да достигне 72%. Факт, който е още по-важен е, че в Стара планина има повече видове птици, отколкото във всеки друг близък планински регион, а за броя на гнездящите видове този масив е най-богатият от всичките 5 национални парка в Сърбия. Орнитофаунистичните ценности на Стара планина са почти уникални както на национално, така и на международно ниво, така че този планински комплекс представлява един от най-важните планински центрове за птиче разнообразие в Европа.

Забележителната характеристика на фауната на Стара планина е моделът на промяна на височинния градиент на разнообразието на тетраподовите гръбначни видове по отношение на основните растителни зони. Дъбовият пояс обхваща най-голямата част от територията на Стара планина в Република Сърбия и е населен от поразително голям брой видове (246 вида, или 85%). Поради тази причина, дъбовият пояс представлява най-голямото предизвикателство в ефективната защита и опазване на фауновото разнообразие на Стара планина, което се характеризира и с най-голяма степен на деградация (подобно на други свързани региони в Република Сърбия). Буковият пояс обхваща и значителна част от площта, която обаче е населена от значително по-малък сегмент от регистрираната фауна (133 вида, или 46%). Броят на видовете в други високопланински пояси допълнително намалява: поясът на норвежкия смърч е населен от 104 вида (36%), субалпийският пояс - от 53 вида (18%), а алпийският пояс - само от 14 вида (0,5%).

Регистрираната фауна на троглобионните безгръбначни включва 32 вида арахниди (Pseudoscorpiones, Araneae, Opiliones, Acari), 5 вида Isopoda, 2 вида Diplopoda и 16 вида Hexapoda (предимно Coleoptera, Orthoptera и Collembola). Като цяло източните части на Република Сърбия, включително този район, се считат за относително бедни в сравнение с най-важните центрове за троглобионното фауново разнообразие на Балканите. Южната част на Стара планина се характеризира с високоразвит карстов релеф, с множество подземни обекти – пещери и ями, недостатъчно проучени от гледна точка на биоспелеологията, така че може да се предположи, че богатството на фауната, особено на пещерните видове с много тясното разпределение, е много по-голямо от определеното в момента.

Този преглед включва и 17 вида нетроглобионни насекоми със статут на международна закрила, главно от разред Lepidoptera и Coleoptera. До момента 17 вида и 3 подвида са определени като местни или регионални ендемити в Стара планина. Още пет вида и един подвид на членестоноги, както и два подвида на гръбначни таксони, са определени в разпределението към района на Балканите, а общо четири вида и един вид имат донякъде по-широко разпространение (срещат се и в съседните райони).

Степента на ендемизъм сред групите гръбначни животни е сравнително ниска, за разлика от безгръбначните троглобиони, където тя е значително висока – до 50% от регистрираните представители. За много от тях реликвеният характер на техните диапазони може да се предположи. Фактът, че голям брой таксони са защитени при различни режими на защита, както национални, така и международни, има специфично значение за оценката на характера на тази област, като се има предвид определеният състав на фауната на изследваните групи. Броят на тези таксони е особено висок сред безгръбначните животни със статут на глобална заплата по IUCN (298 вида безгръбначни, от които 9 в по - високи категории на заплата), статутът в европейските червени книги и списъци (12 гръбначни животни, 15 безгръбначни), статутът в Директивата за местообитанията (49 гръбначни животни, 14 безгръбначни), статутът в Бернската конвенция (272 гръбначни животни, 12 безгръбначни), статутът в Бонската конвенция (115 гръбначни), статутът в списъците по CITES (42 гръбначни животни, 1 вид безгръбначни), статутът в Директивата за дивите птици (102 вида), регионалният статут на заплата по IUCN (279 гръбначни животни, 88 в по - високи категории; 24 безгръбначни, 4 в по-високи категории), статутът в националните книги и списъците на червените (278 вида безгръбначни), статутът в законодателната защита на гръбначните животни (288 вида) и в националната защита на безгръбначните животни. От всички изброени групи видовете с висок статут на застрашеност на световно (9) и/или регионално равнище (92) имат най-голямо значение. Със сигурност най-важните видове в Стара планина, според тези критерии, са *Falco cherrug*, *Falco naumanni*, *Aquila heliaca*, *Rhinolophus euryale*, *Myotis capaccini*, *Myotis emarginatus* и *Spermophilus citellus*.

Като по-значими в различна степен в консервационно отношене видове характерни за пограничния район между България и Сърбия в съответните им биотопи (повечето включени под различен режим в приложенията на някои международни конвенции за опазване на биологичното разнообразие, както и в Червения списък на IUCN, в т.ч ендемични за района видове), по-конкретно е необходимо да бъдат посочени:

### Безгръбначни

*Apatura ilia, Apatura metis, Bacillidesmus bulgaricus, Beronia micevi, Brenthis hecate, Bulgaroniscus georguievi, Callimenes macrogaster, Calosoma sycophanta, Carabus intricatus, Chrysopa walkeri, Coenonympha rhodopensis, Duvalius papasoffi, Erebia alberganus, Erebia medusa, Erebia oeme, Erebia orientalis, Formica rufa, Glaucopsyche alexis, Gortyna borelli, Hemerobius atrifrons, Lithobius lakatnicensis, Molops robustus, Neptis rivularis, Neptis sappho, Niphargus bureschi, Oryctes nasicornis, Paranemastoma bureschi, Parnassius apollo, Parnassius mnemosyne, Pheggomisetes globiceps, Pieris ergane, Plebeius sephirus, Protoleptoneta beroni, Pseudophilotes vicrama, Saga pedo, Scolitantides orion, Serboiulus spelaeopilus, Trechus merkli, Trichoniscus anophthalmus, Typhloiulus bureschi, Zerynthia polyxena.* От видовете включени и в Приложение II на Директива 92/43/ЕИО (Директивата за местообитанията) е необходимо да бъдат посочени: *Austropotamobius torrentium, Carabus hungaricus, Carabus variolosus, Cerambyx cerdo, Cordulegaster heros, Eriogaster catax, Euplagia quadripunctaria, Lignyoptera fumidaria, Lucanus cervus, Lycaena dispar, Morimus funereus, Nymphalis vaualbum, Ophiogomphus Cecilia, Osmoderma eremita, Paracaloptenus caloptenoides, Polyommatus eroides, Rhysodes sulcatus Rosalia alpina, Unio crassus.*

### Рибни

*Alburnoides bipunctatus, Barbatula barbatula, Gobio gobio, Leuciscus cephalus, Noemacheilus barbatulus, Salmo trutta fario.* От рибите включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Barbus meridionalis, Cobitis taenia, Cottus gobio, Rhodeus amarus, Romanogobio kesslerii, Romanogobio uranoscopus, Sabanejewia aurata.*

### Земноводни

*Bufo viridis, Hyla arborea, Pelobates fuscus, Rana dalmatina, Rana graeca.* От земноводните включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени *Bombina variegata, Triturus cristatus* и *Triturus karelinii.*

### Влечуги

*Ablepharus kitaibelii, Coronella austriaca, Elaphe longissima, Lacerta agalis, Natrix tessellata, Podarcis muralis, Vipera ammodytes.* От влечугите включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Emys orbicularis, Testudo graeca, Testudo hermanni.*

### Бозайници

*Eptesicus serotinus, Felis silvestris, Hupsugo savii, Martes martes, Nyctalus noctula, Pipistrellus pipistrellus.* От бозайниците включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Barbastella barbastellus, Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Mesocricetus newtoni, Miniopterus schreibersii, Myotis bechsteinii, Myotis blythii, Myotis capaccinii, Myotis emarginatus, Myotis myotis, Rhinolophus euryale, Rhinolophus blassi, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Rhinolophus mehelyi, Spermophilus citellus, Ursus arctos, Vormela peregusna.*

## Птици

*Alauda arvensis, Athene noctua, Carduelis cannabina, Carduelis chloris, Columba palumbus, Corvus monedula, Emberiza cirrus, Emberiza melanocephala, Erithacus rubecula, Erithacus rubecula, Fringilla coelebs, Galerida cristata, Hirundo rustica, Jynx torquilla, Luscinia megarhynchos, Miliaria calandra, Miliaria calandra, Monticola saxatilis, Otus scops, Parus caeruleus, Parus caeruleus, Parus lugubris, Perdix perdix, Picus viridis, Prunella collaris, Pyrrhocorax graculus, Regulus regulus, Saxicola torquata, Sylvia atricapilla, Tichodroma muraria, Turdus merula, Turdus philomelos, Turdus torquatus.* От птиците включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Accipiter brevipes, Accipiter gentilis, Accipiter nisus, Actitis hypoleucos, Aegolius funereus, Alcedo atthis, Alectoris graeca graeca, Anas clypeata, Anas crecca, Anas platyrhynchos, Anas querquedula, Anthus campestris, Aquila chrysaetos, Aquila clanga, Aquila heliaca, Aquila pomarina, Ardea cinerea, Ardea purpurea, Aythya ferina, Aythya nyroca, Bonasa bonasia, Botaurus stellaris, Bubo bubo, Burhinus oedipnemus, Buteo buteo, Buteo rufinus, Calandrella brachydactyla, Caprimulgus europaeus, Charadrius dubius, Ciconia ciconia, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus pygargus, Coracias garrulus, Crex crex, Dendrocopos leucotos, Dendrocopos medius, Dendrocopos syriacus, Dryocopus martius, Egretta alba, Emberiza hortulana, Falco cherrug, Falco columbarius, Falco naumanni, Falco peregrinus, Falco subbuteo, Falco tinnunculus, Ficedula parva, Ficedula semitorquata, Fulica atra, Gallinago gallinago, Gallinula chloropus, Gyps fulvus, Hieraaetus pennatus, Himantopus himantopus, Ixobrychus minutus, Lanius collurio, Lanius minor, Larus cachinnans, Lullula arborea, Melanocorypha calandra, Merops apiaster, Milvus migrans, Neophron percnopterus, Nycticorax nycticorax, Pandion haliaetus, Pernis apivorus, Phalacrocorax carbo, Picus canus, Podiceps cristatus, Podiceps nigricollis, Porzana parva, Porzana porzana, Porzana pusilla, Rallus aquaticus, Strix uralensis, Sylvia nisoria, Tachybaptus ruficollis, Tetrao urogallus, Tringa ochropus, Vanellus vanellus.*

- **Южен участък (в т.ч. окръзи Топлички, Ябланички, Пчински).**

Тук голяма част заема Руйско-Верилската планинска редица, Милевско-Конявската планинска редица, Осоговска планина, Влахина планина и най-вече така нареченото „Краище“. На сръбска територия то включва планините Тъмлъшка (Острозуб, 1546 м), Грамада (1719 м), Чемерица (Чемерник, 1638 м), Църноок, Варденик (1875 м), Мусул (връх Бесна кобила 1922 м, най-високата точка на цялата област), Доганица (1829 м), Дукат (1871 м) и Стража (1547 м) и множество долинни разширения и котловини – Власинска, Босилеградска и др. Поради това може да се счита, че подобно на *Рило-Родопския фаунистичен район* в България тук са разпространени представители предимно на евросибирските и европейските видове.

Като по-значими в различна степен в консервационно отношене видове (повечето включени под различен режим в приложенията на някои международни конвенции за опазване на биологичното разнообразие, както и в Червения списък на IUCN, в т.ч. ендемични за района видове) характерни за посоените планински вериги и масиви (и най-вече в пограничния район между Република България и Република Сърбия) в съответните им биотопи, по-конкретно е необходимо да бъдат посочени:



### Безгръбначни

*Apatura ilia, Argna macrodonta rumelica, Brachydesmus cristofer, Brachydesmus herzogowinensis trifidus, Brenthis hecate, Calosoma sycophanta, Carabus cavernosus, Carabus gigas, Centromerus lakatnicensis, Coenonympha rhodopensis, Colias caucasica, Dociostaurus kraussi, Duvalis beshkovi, Erebia medusa, Erebia pronoe, Formica rufa, Glaucopsyche alexis, Lithobius lakatnicensis, Maculinea alcon, Melitaea aurelia, Melitaea trivialis, Mentissela rebeli, Molops piceus osogovensis, Molops robustus parallelus, Neptis Sappho, Nevorthus apatelios, Niphargus sp., Parnassius apollo, Parnassius mnemosyne, Pieris ergane, Pseudophilotes vicrama, Pterostichus brevis, Pterostichus vecors, Raphidia ulrikae, Scolitantides orion, Thymelicus acteon, Trechus priapus, Zerynthia polyxena.* От видовете включени и в Приложение II на Директива 92/43/ЕИО (Директивата за местообитанията) е необходимо да бъдат посочени: *Austropotamobius torrentium, Cerambyx cerdo, Euplagia quadripunctaria, Lucanus cervus, Lycaena dispar, Morimus funereus, Osmoderma eremita, Paracaloptenus caloptenoides, Rosalia alpina, Unio crassus.*

### Рибни

*Alburnoides bipunctatus, Barbatula bureschi, Chondrostoma vardareense, Gobio gobio, Leuciscus cephalus, Охуноемачеилус буресчи, Phoxinus phoxinus, Salmo macedonicus, Salmo trutta, Salmo trutta fario.* От рибите включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Barbus cyclolepis, Rhodeus amarus, Sabanejewia aurata.*

### Земноводни

*Bufo viridis, Hyla arborea, Rana dalmatina, Rana graeca, Rana temporaria, Triturus alpestris.* От земноводните включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени *Bombina variegata* и *Triturus karelinii.*

### Влечуги

*Ablepharus kitaibelii, Coluber caspius, Coronella austriaca, Elaphe longissima, Lacerta agalis, Lacerta trilineata, Lacerta viridis, Natrix tessellata, Ophisaurus apodus, Podarcis muralis, Podarcis taurica, Vipera ammodytes.* От влечугите включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Elaphe sauromates, Emys orbicularis, Testudo graeca* и *Testudo hermanni.*

### Бозайници

*Felis silvestris, Hupsugo savii, Lepus capensis, Martes martes, Martes foina, Nyctalus noctula, Pipistrellus pipistrellus.* От бозайниците включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Barbastella barbastellus, Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Miniopterus schreibersii, Myotis bechsteinii, Myotis blythii, Myotis capaccinii, Myotis myotis, Rhinolophus euryale, Rhinolophus blasi, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Spermophilus citellus, Ursus arctos, Vormela peregusna.*

### Птици

*Alauda arvensis, Athene noctua, Carduelis cannabina, Carduelis chloris, Corvus monedula, Emberiza cirrus, Emberiza melanocephala, Erithacus rubecula, Fringilla coelebs, Galerida cristata, Hirundo rustica, Jynx torquilla, Luscinia megarhynchos, Miliaria calandra, Monticola saxatilis, Oriolus*

*oriolus, Otus scops, Parus caeruleus, Parus lugubris, Picus viridis, Pyrrhocorax graculus, Regulus regulus, Saxicola torquata, Sylvia atricapilla, Turdus merula, Turdus philomelos, Turdus torquatus.* От птиците включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Accipiter gentilis, Accipiter nisus, Aegolius funereus, Alcedo atthis, Alectoris graeca graeca, Anthus campestris, Aquila chrysaetos, Aquila pomarina, Ardea cinerea, Bonasa bonasia, Bubo bubo, Buteo rufinus, Caprimulgus europaeus, Caprimulgus europaeus, Ciconia ciconia, Ciconia nigra, Circus pygargus, Coracias garrulus, Crex crex, Dendrocopos medius, Dendrocopos syriacus, Dryocopus martius, Egretta alba, Emberiza hortulana, Falco cherrug, Falco peregrinus, Falco subbuteo, Falco tinnunculus, Gallinago gallinago, Hieraaetus pennatus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Merops apiaster, Pernis apivorus, Phalacrocorax carbo, Picoides tridactylus, Picus canus, Sylvia nisoria.*

#### **Обобщение за състоянието на биологичното разнообразие:**

Разглежданият трансграничен район е много богат на растителни и животински видове, в т.ч. с висок природозащитен статут на национално и международно ниво, като се срещат и голям брой ендемити и реликти (гляциални и терциерни). В тази връзка на база направения по-горе анализ в Приложение № 4 към ДЕО е даден списък на консвекционни значимите видове включени в Приложение № 3 на ЗБР.

Основни заплахи за биологичното разнообразие в него са промяната в естествените условия на средата в резултат на евентуално бъдещо развитие на пътна и друг вид свързваща инфраструктура, замърсяване, климатични промени, промяна на водния режим, сечи, браконьерство и други заплахи, които са свързани с промяна на местообитанията и засягат характерните за съответния хабитат животински видове.

#### **2.1.7. Защитени зони и защитени територии**

- **Области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил (Република България)**

#### **Защитени зони от европейската екологична мрежа Натура 2000**

Натура 2000 е общеевропейска мрежа, съставена от защитени зони, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие.

Тя трябва да бъде изградена във всички страни членки на Европейския съюз и се поставя като изискване при присъединяването на страни кандидат-членки на съюза.

Местата, попадащи в екологичната мрежа се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за местообитанията) и Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците).

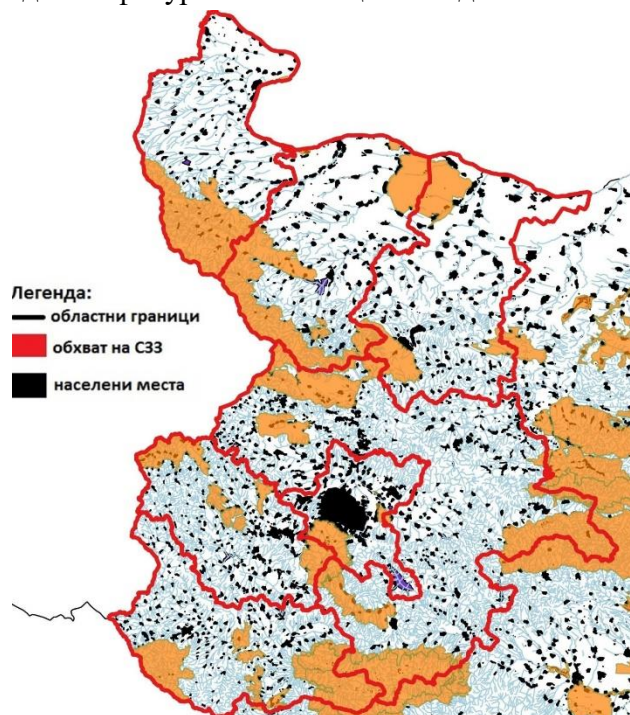
Процесът по създаване на екологичната мрежа Natura 2000 в Република България започва през 2002 г. с приемането на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР), който въвежда нормите на двете европейски директиви. Към момента мрежата от защитени зони в Република България включва:

- 120 защитени зони за опазване на дивите птици, покриващи 23.1 % от територията на Република България;
- 233 защитени зони за опазване на природни местообитания, покриващи 30,3 % от територията на Република България

Като цяло Българската част от Европейската екологична мрежа Natura 2000 възлиза на 34.4% от териториалния обхват на страната, което ни нарежда на едно от първите места в Европа в това отношение.

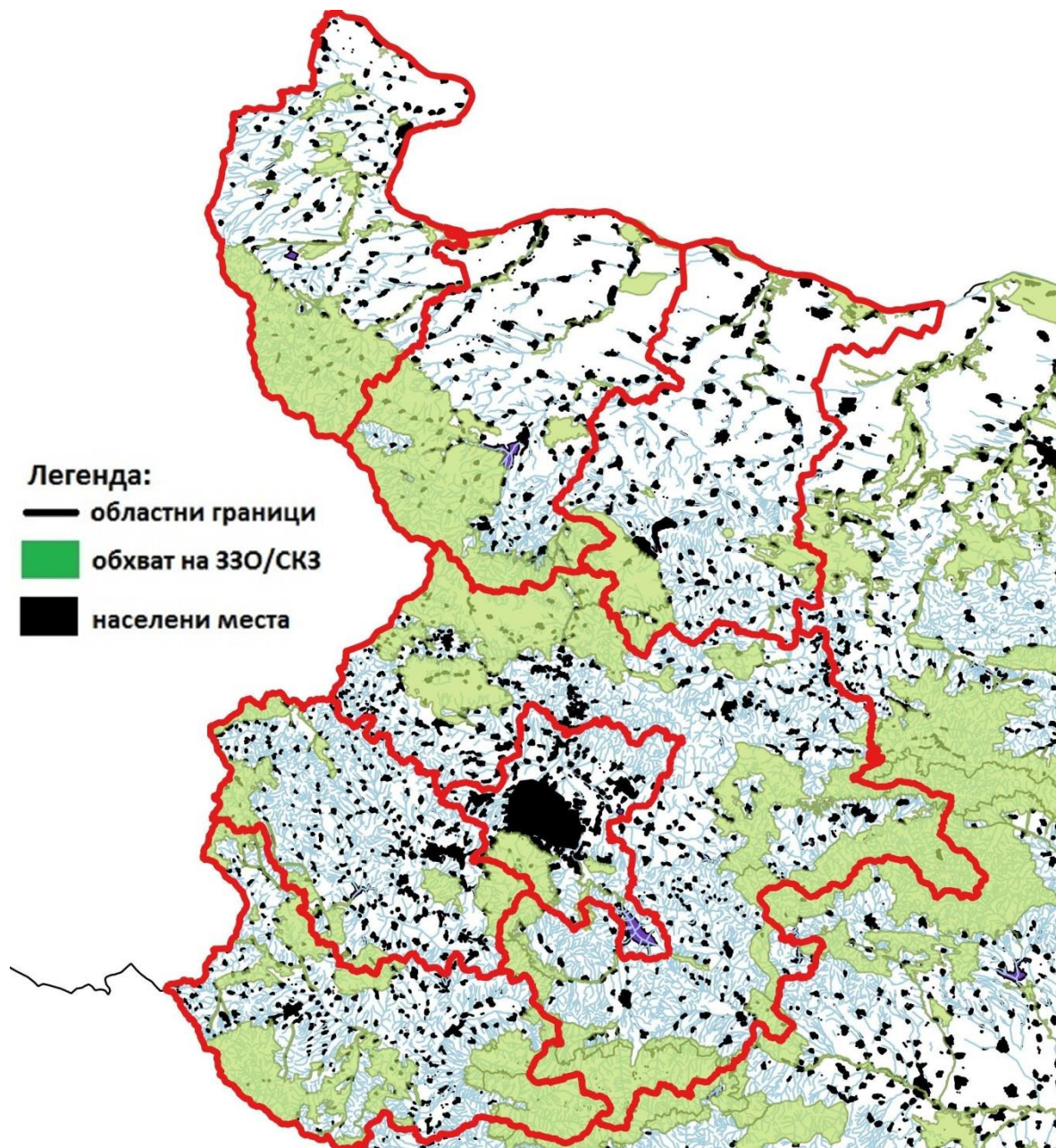
Процесът на издаване на заповеди по реда на ЗБР за обявяване на защитените зони за опазване на дивите птици е приключил („Специални защитени зони” – СЗЗ), като към момента България е в процес на приключване и по издаването на заповеди за обявяване на защитените зони за местообитанията – зоните без издадени заповеди се обозначават като „Зони от значение за Общността” (ЗЗО), а зоните с приключил процес по издаване на заповед се обозначават като „Специални конзервационни зони” (СКЗ).

На територията на шестте области попадат изцяло, в по-голяма, по-малка или съвсем малка степен **92 защитени зони от екологичната мрежа „Натура 2000“** (четири от защитените зони са обявени и по Директивата за местообитанията и по Директивата за птиците). Данни за тях са представени на двете долни фигури и в таблицата след тях:



Фигура 2.1.7-1 Карта на СЗЗ в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил





Фигура 2.1.7-2 Карта на 330 и СКЗ в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил

**Таблица 2.1.7-1** *Защитени зони по „Натура 2000“ на територията (изцяло или частично) на области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил*

*Таблица №.....*

<b>№ по ред</b>	<b>Код</b>	<b>Българско име</b>	<b>Латинско име</b>	<b>Тип*</b>	<b>Заповед за обявяване</b>	<b>ДВ брой</b>
1.	BG0000113	Витоша	Vitosha	SPA&SAC	РД-763/28.10.2008г., изм. РД-271/31.03.2021г.	ДВ бр. 99/18.11.2008г., ДВ бр. 41/18.05.2021г.
2.	BG0000496	Рилски манастир	Rilski manastir	SPA&SAC	РД-886/25.11.2013г., изм. РД-283/31.03.2021 г.	ДВ бр. 107/13.12.2013г., ДВ бр. 45/28.05.2021г.
3.	BG0000495	Рила	Rila	SPA&SAC	РД-764/28.10.2008г., изм. РД-259/31.03.2021г.	ДВ бр. 100/21.11.2008г., ДВ бр. 40/14.05.2021г.
4.	BG0000519	Моминбродско блато	Mominbrodsko blato	SAC	РД-1047/17.12.2020г.	ДВ бр. 21/12.03.2021г.
5.	BG0000507	Делейна	Deleyna	SAC	РД-1043/17.12.2020г.	ДВ бр. 19/05.03.2021г.
6.	BG0000524	Оризището	Orizishteto	SAC	РД-263/31.03.2021г.	ДВ бр. 41/18.05.2021г.
7.	BG0000525	Тимок	Timok	SCI	-	-
8.	BG0001039	Попинци	Popintsi	SCI	РД-320/31.03.2021г.	ДВ бр. 52/22.06.2021г.
9.	BG0000165	Лозенска планина	Lozenska planina	SAC	РД-1027/17.12.2020г.	ДВ бр. 19/05.03.2021г.
10.	BG0000182	Орсоя	Orsoya	SAC	РД-318/31.03.2021г.	ДВ бр. 49/11.06.2021г.
11.	BG0000527	Козлодуй	Kozloduy	SAC	РД-296/31.03.2021г.	ДВ бр. 47/04.06.2021г.
12.	BG0001042	Искърски пролом - Ржана	Iskarski prolom - Rzhana	SAC	РД-276/31.03.2021г.	ДВ бр. 43/21.05.2021г.
13.	BG0000314	Ребро	Rebro	SAC	РД-1019/17.12.2020г.	ДВ бр. 17/26.02.2021г.
14.	BG0000336	Златия	Zlatia	SAC	РД-336/31.03.2021г.	ДВ бр. 53/25.06.2021г.
15.	BG0000340	Цар Петрово	Tsar Petrovo	SAC	РД-1046/17.12.2020г.	ДВ бр. 21/12.03.2021г.
16.	BG0000523	Шишенци	Shishentsi	SAC	РД-1053/17.12.2020г.	ДВ бр. 21/12.03.2021г.
17.	BG0000594	Божия мост - Понора	Bozhia most - Ponora	SAC	РД-262/31.03.2021г.	ДВ бр. 41/18.05.2021г.
18.	BG0000533	Острови Козлодуй	Ostrovi Kozloduy	SAC	РД-298/31.03.2021г.	ДВ бр. 48/08.06.2021г.
19.	BG0000322	Драгоман	Dragoman	SAC	РД-265/31.03.2021г.	ДВ бр. 43/21.05.2021г.



20.	BG0000517	Портитовци - Владимирово	Portitovtsi - Vladimirovo	SAC	РД-295/31.03.2021г.	ДВ бр. 47/04.06.2021г.
21.	BG0000339	Раброво	Rabrovo	SAC	РД-1026/17.12.2020г., изм. РД-281/31.03.2021г.	ДВ бр. 19/05.03.2021г.
22.	BG0000498	Видбол	Vidbol	SAC	РД-1037/17.12.2020г.	ДВ бр. 19/05.03.2021г.
23.	BG0000500	Войница	Voynitsa	SAC	РД-1039/17.12.2020г.	ДВ бр. 19/05.03.2021г.
24.	BG0001014	Карлуково	Karlukovo	SAC	РД-329/31.03.2021г.	ДВ бр. 53/25.06.2021г.
25.	BG0000497	Арчар	Archar	SAC	РД-1035/17.12.2020г.	ДВ бр. 19/05.03.2021г.
26.	BG0001375	Острица	Ostritsa	SAC	РД-321/31.03.2021г.	ДВ бр. 52/22.06.2021г.
27.	BG0000301	Черни рид	Cherni rid	SAC	РД-338/31.03.2021г.	ДВ бр. 54/29.06.2021г.
28.	BG0001037	Пъстрина	Pastrina	SAC	РД-352/31.03.2021г.	ДВ бр. 56/06.07.2021г.
29.	BG0000374	Бебреш	Bebresh	SAC	РД-1048/17.12.2020г.	ДВ бр. 21/12.03.2021г.
30.	BG0000522	Видински парк	Vidinski park	SAC	РД-332/31.03.2021г.	ДВ бр. 54/29.06.2021г.
31.	BG0001389	Средна гора	Sredna gora	SAC	РД-274/31.03.2021г.	ДВ бр. 43/21.05.2021г.
32.	BG0001040	Западна Стара планина и Предбалкан	Zapadna Stara planina i Predbalkan	SAC	РД-268/31.03.2021г.	ДВ бр. 44/25.05.2021г.
33.	BG0001017	Кървав камък	Karvav kamak	SAC	РД-347/31.03.2021г.	ДВ бр. 57/09.07.2021г.
34.	BG0001012	Земен	Zemen	SAC	РД-328/31.03.2021г.	ДВ бр. 53/25.06.2021г.
35.	BG0001043	Етрополе - Байлово	Etropole - Baylovo	SAC	РД-275/31.03.2021г.	ДВ бр. 43/21.05.2021г.
36.	BG0001011	Осоговска планина	Osogovska planina	SAC	РД-304/31.03.2021г.	ДВ бр. 49/11.06.2021г.
37.	BG0000624	Любаш	Lyubash	SAC	РД-1033/17.12.2020г.	ДВ бр. 19/05.03.2021г.
38.	BG0000587	Варкан	Varkan	SAC	РД-102/09.02.2015г.	ДВ бр. 17/06.03.2015г.
39.	BG0000552	Остров Кутово	Ostrov Kutovo	SAC	РД-239/16.04.2015г.	ДВ бр. 39/29.05.2015г.
40.	BG0000526	Долно Линево	Dolno Linevo	SAC	РД-1020/17.12.2020г.	ДВ бр. 17/26.02.2021г.
41.	BG0000134	Чокльово блато	Choklyovo blato	SAC	РД-377/15.05.2020г.	ДВ бр. 50/02.06.2020г.
42.	BG0000295	Долни Коритен	Dolni Koriten	SAC	РД-385/15.05.2020г.	ДВ бр. 50/02.06.2020г.
43.	BG0000593	Билерниците	Bilernitsite	SAC	РД-374/15.05.2020г.	ДВ бр. 50/02.06.2020г.
44.	BG0000199	Цибър	Tsibar	SAC	РД-697/25.08.2020г.	ДВ бр. 81/15.09.2020г.
45.	BG0000532	Остров Близнаци	Ostrov Bliznatsi	SAC	РД-696/25.08.2020г.	ДВ бр. 81/15.09.2020г.
46.	BG0000304	Голак	Golak	SAC	РД-1016/17.12.2020г.	ДВ бр. 16/23.02.2021г.

47.	BG0000308	Верила	Verila	SAC	РД-337/31.03.2021г.	ДВ бр. 54/29.06.2021г.
48.	BG0000636	Ниска Рила	Niska Rila	SCI		
49.	BG0000521	Макреш	Makresh	SAC	РД-1050/17.12.2020г.	ДВ бр. 21/12.03.2021г.
50.	BG0000166	Врачански Балкан	Vrachanski Balkan	SAC	РД-1031/17.12.2020г.	ДВ бр. 19/05.03.2021г.
51.	BG0000298	Конявска планина	Konyavska planina	SCI	-	-
52.	BG0000313	Руй	Ruy	SCI	-	-
53.	BG0001013	Скрино	Skrino	SCI	-	-
54.	BG0000487	Божите мостове	Bozhite mostove	SCI	-	-
55.	BG0000503	Река Лом	Reka Lom	SCI	-	-
56.	BG0000508	Река Скът	Reka Skat	SCI	-	-
57.	BG0000509	Цибрица	Tsibritsa	SCI	-	-
58.	BG0000518	Въртопски дол	Vartopski dol	SCI	-	-
59.	BG0000601	Каленска пещера	Kalenska peshtera	SCI	-	-
60.	BG0000617	Река Палакария	Reka Palakaria	SCI	-	-
61.	BG0000631	Ново село	Novo selo	SCI	-	-
62.	BG0000294	Кършалево	Karshalevo	SCI	-	-
63.	BG0001307	Плана	Plana	SCI	-	-
64.	BG0000614	Река Огоста	Reka Ogosta	SCI	-	-
65.	BG0000528	Островска степ - Вадин	Ostrovska step - Vadin	SAC	РД-297/31.03.2021г.	ДВ бр. 47/04.06.2021г.
66.	BG0000334	Остров	Ostrov	SAC	РД-1022/17.12.2020г.	ДВ бр. 17/26.02.2021г.
67.	BG0000494	Централен Балкан	Tsentralen Balkan	SPA&SAC	РД-559/05.09.2008г., изм. РД-260/31.03.2021г.	ДВ бр. 84/26.09.2008г., ДВ бр. 41/18.05.2021г.
68.	BG0001493	Централен Балкан - буфер	Tsentralen Balkan - bufer	SAC	РД-272/31.03.2021г.	ДВ бр. 46/01.06.2021г.
69.	BG0000332	Карлуковски карст	Karlukovski karst	SPA	РД-788/29.10.2008г.	ДВ бр. 105/09.12.2008г.
70.	BG0002001	Раяновци	Rayanovtsi	SPA	РД-569/05.09.2008г.	ДВ бр. 84/26.09.2008г.
71.	BG0002004	Долни Богров - Казичене	Dolni Bogrov - Kazichene	SPA	РД-573/08.09.2008г.	ДВ бр. 84/26.09.2008г.
72.	BG0002005	Понор	Ponor	SPA	РД-547/05.09.2008г.	ДВ бр. 83/23.09.2008г.

73.	BG0002006	Рибарници Орсоя	Ribarnitsi Orsoya	SPA	РД-565/05.09.2008г.	ДВ бр. 84/26.09.2008г.
74.	BG0002007	Остров Ибиша	Ostrov Ibisha	SPA	РД-514/22.08.2008г.	ДВ бр. 78/05.09.2008г.
75.	BG0002008	Остров до Горни Цибър	Ostrov do Gorni Tsibar	SPA	РД-552/05.09.2008г.	ДВ бр. 83/23.09.2008г.
76.	BG0002009	Златията	Zlatiyata	SPA	РД-548/05.09.2008г.	ДВ бр. 83/23.09.2008г.
77.	BG0002053	Врачански Балкан	Vrachanski Balkan	SPA	РД-801/04.11.2008г.	ДВ бр. 105/09.12.2008г.
78.	BG0002067	Остров Голя	Ostrov Golya	SPA	РД-511/22.08.2008г.	ДВ бр. 78/05.09.2008г.
79.	BG0002079	Осогово	Osogovo	SPA	РД-780/29.10.2008г.	ДВ бр. 103/02.12.2008г.
80.	BG0002089	Ноевци	Noevtsi	SPA	РД-808/06.11.2008г.	ДВ бр. 108/19.12.2008г.
81.	BG0002090	Берковица	Berkovitsa	SPA	РД-842/17.11.2008г.	ДВ бр.1/06.01.2009г.
82.	BG0002099	Кочериново	Kocherinovo	SPA	РД-770/28.10.2008г.	ДВ бр.102/28.11.2008г.
83.	BG0002100	Долна Козница	Dolna Koznitsa	SPA	РД-810/06.11.2008г.	ДВ бр. 108/19.12.2008г.
84.	BG0002101	Мешица	Meshtitsa	SPA	РД-809/06.11.2008г.	ДВ бр.108/19.12.2008г.
85.	BG0002104	Цибърско блато	Tsibarsko blato	SPA	РД-558/05.09.2008г.	ДВ бр. 84/26.09.2008г.
86.	BG0002107	Бобошево	Boboshevo	SPA	РД-781/29.10.2008г.	ДВ бр. 104/05.12.2008г.
87.	BG0002108	Скрино	Skrino	SPA	РД-782/29.10.2008г.	ДВ бр. 104/05.12.2008г.
88.	BG0002112	Руй	Ruy	SPA	РД-554/05.09.2008г.	ДВ бр. 83/23.09.2008г.
89.	BG0002114	Рибарници Челопечене	Ribarnitsi Chelopechene	SPA	РД-553/05.09.2008г.	ДВ бр. 83/23.09.2008г.
90.	BG0002084	Палакария	Palakaria	SPA	РД-133/10.02.2012г.	ДВ бр. 26/30.03.2012г.
91.	BG0002002	Западен Балкан	Zapaden Balkan	SPA	РД-119/09.02.2012г.	ДВ бр. 20/09.03.2012г.
92.	BG0002054	Средна гора	Sredna gora	SPA	РД-273/30.03.2012г.	ДВ бр. 32/24.04.2012г.
93.	BG0002129	Рила буфер	Rila bufer	SPA	РД-229/11.03.2020г.	ДВ бр. 24/17.03.2020г.
94.	BG0002128	Централен Балкан - буфер	Tsentralen Balkan bufer	SPA	РД-321/04.04.2013г.	ДВ бр.46-47/21.05.2013г.

**\* Легенда:**

- SAC (*Special Areas of Conservation*) – защитени зони по Директивата за местообитанията с издадена заповед за обявяване по реда на ЗБР.

- SCI (*Sites of Community Importance*) – защитени зони по Директивата за местообитанията, за които все още няма издадена заповед за обявяване по реда на ЗБР към 13.08.2021 г. (приети само с решение на МС);

- SPA (*Special Protected Areas*) – защитени зони по Директивата за птиците с издадена заповед за обявяване по реда на ЗБР;

Като цяло основните цели на обявяване на защитените зони за птиците са в следните насоки:

- Опазване на местообитанията на видовете птици предмет на опазване в защитените зони, техните популации и разпространение в границите на зоните за постигане и поддържане на благоприятното им състояние;
- Подобряване на местообитанията на видовете птици предмет на опазване в зоните, за които е необходимо постигане на благоприятно състояние;
- Поддържане на местообитанията на останалите видове птици предмет на опазване в зоните;

Видовете птици, които са предмет на опазване в горепосочените зони и респективно са включени в Приложение I на Директива 2009/147/ЕО и Приложение 2 на ЗБР са представени в Натура 2000 Стандартните Формуляри на зоните, които са общодостъпни в Информационната система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на уеб адрес <http://natura2000.moew.government.bg/>. Освен формулярите в системата са публикувани и заповедите за обявяване на зоните, цифровите граници и друга важна информация.

Основните цели на обявяване на защитените зони по Директивата за местообитанията са в следните насоки:

- Опазване и поддържане на типовете природни местообитания и видове предмет на опазване на зоните, в т.ч. техните популации и разпространение в границите на зоните, за постигане и поддържане на природозащитно състояние;
- Запазване на площта на природните местообитания и местообитанията на видове и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитените зони;
- Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитените зони, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата;
- Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитените зони;
- Подобряване при необходимост структурата и функциите на природни местообитания и подобряване на местообитанията на видове, за които това е необходимо;
- При необходимост подобряване на състоянието или възстановяване на типове природни местообитания и местообитания на видове и техни популации, за които това е необходимо;

Типовете природни местообитания, които са предмет на опазване в горепосочените зони и респективно са включени в Приложение I на Директива 92/43/ЕИО и Приложение I на ЗБР, както и видовете предмет на опазване включени в Приложение II на същата Директива и Приложение 2 на ЗБР са представени в Натура 2000 Стандартните Формуляри на зоните, които са общодостъпни в Информационната система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на уеб адрес <http://natura2000.moew.government.bg/>. Освен

формулярите в системата са публикувани и решенията на МС за приемане на зоните, техниите заповеди за обявяване, цифровите граници и друга важна информация.

### **Защитени територии по ЗЗТ.**

От 1933 г., когато се обявява първата защитена територия в България – резервата „Силкося“ в Странджа, а през 1934 г. първия народен парк на Балканския полуостров – „Витоша“, се провежда последователна политика за разширяване и укрепване на мрежата от защитени територии.

Към настоящия момент в Република България са обявени 1023 защитени територии, които обхващат приблизително 5.30% от територията на страната. Според ЗЗТ, защитените територии попадат в 6 категории: резервати (55), национални паркове (3), природни забележителности (346), поддържани резервати (35), природни паркове (11) и защитени местности (573).

Защитените територии и ефективното им опазване допринасят за изпълнението на изискванията на редица международни конвенции и споразумения, по които България е страна:

България е сред първите страни, присъединили се към Рамсарската конвенция за влажните зони, подписана без задължение за ратификация в изпълнение на Решение на Министерски съвет № 389 от 18 ноември 1974 г., в сила за страната от 24 януари 1976 г., изменена с Протокол, подписан в Париж на 3 декември 1982 г. и влязъл в сила за България на 27 февруари 1986 г.

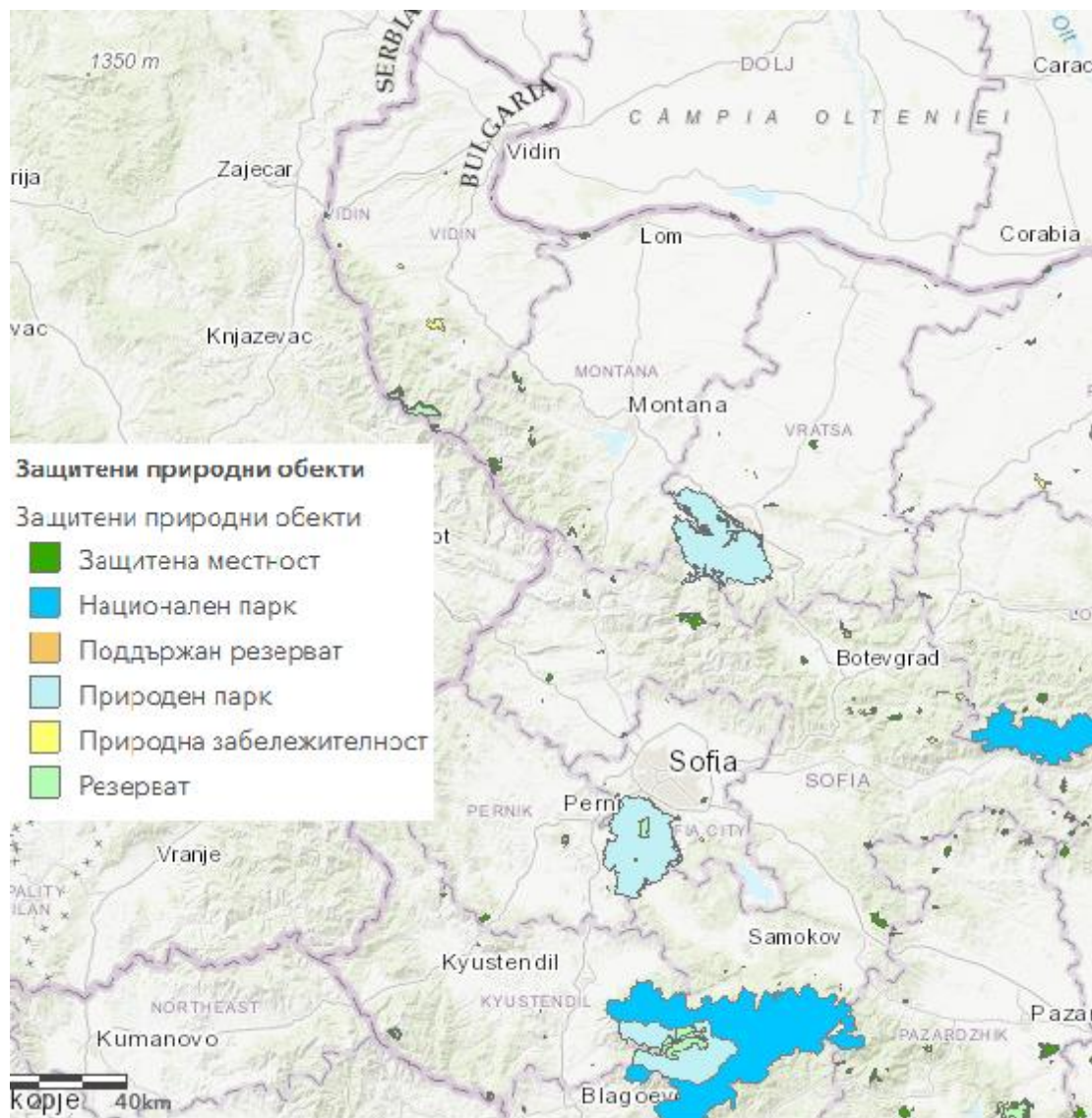
В списъка на Конвенцията за влажните зони с международно значение (Рамсарските места), Република България е представена с 11 влажни зони, представляващи приблизително 0.45% от територията на страната, като в случая нито една от тях не попада в обхвата на Област Кюстендил и Област Благоевград.

На долната фигура е представено местоположението на всички категории ЗТ в териториалния обхват на двете области, а след нея е представен и техния списък.



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



**Фигура 2.1.7-3** Карта на категориите ЗТ в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил

В обхвата на шестте области са регистрирани и 67 природни забележителности, които по области са разпределени, както следва:

- Област Видин – 8;
- Област Враца – 13;
- Област Монтана – 5;
- София-област – 28;
- Област Кюстендил – 9;
- Област Перник – 4.

**Таблица 2.1.7-2 Защитени територии в областите в обхвата на ПТГС и ТСИМ (без категория „природна забележителност“)**

Име	Цел на обявяване	Заповед №РД	Дата на обявяване	ДВ	Площ (ха)	Област
<b>Национални паркове</b>						
<b>Централен Балкан</b>	Да се запазят за винаги в полза на обществото комплекси от саморегулиращи се екосистеми и присъщото им видово разнообразие, местобитания на редки и застрашени видове и съобщества, характерни и забележителни пейзажи и обекти на неживата природа, които имат световно значение за науката и културата.	843	31.10.1991	93/1991	72021,1	Ловеч, Габрово, Пловдив, <b>София- област</b> , Ст.Загора
<b>Рила</b>	Да се запазят завинаги в полза на обществото комплекси от саморегулиращи се екосистеми и присъщото им видово разнообразие, местообитания на редки и застрашени видове и съобщества, характерни и забележителни пейзажи и обекти на неживата природа, които имат световно значение за науката и културата.	114	24.2.1992	20/1992	81046,0	Благоевград, <b>София- област</b> , <b>Кюстендил</b> , Пазарджик
<b>Природни паркове</b>						
<b>Витоша</b>	Да се обявят за строго охранителен периметър и природен парк с резерватите в него, горите и пасбищата-яйлаци в планина Витоша.	349	14.07.2000	66/2000	27078,075	<b>София- област</b> София град <b>Перник</b>
<b>Врачански Балкан</b>	Не е посочена в заповедта за обявяване.	934	22.07.2003	73/2003	30 129,9	Враца Монтана София- област
<b>Рилски манастир</b>	Поддържане на разнообразието на екосистемите и опазване на биологичното разнообразие в тях.	310	26.06.2000	56/2000	27 370,7	Кюстендил
<b>Резервати</b>						
<b>Скакавица</b>	Девствени беломурови насаждения.	508	28.3.1968	76/1968	70,8	Кюстендил

*Доклад за екологична оценка  
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република  
България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Горната кория</b>	Естествено находище на първични букови, елово-букови и смърчови гори в Западна Стара планина, на възраст 140-180 год. Редки и застрашени видове птици - глухар, сокерица, кръсточовка, скален орел, включени в Червената книга на Република България.	508	28.3.1968	76/1968	161	Монтана
<b>Чупрене</b>	Единствените компактни естествени смърчови реликтни гори в Западна Стара планина, смърчово-елово-букови дендрозенози. редки представители на фауната - глухар, лещарка, кръсточовка, сокерица, качулат синигер и др.	358	9.2.1973	21/1973	1451,9935	Видин
<b>Църна река</b>	Първични букови съобщества.	876	25.11.1980	101/1980	196,4305	Кюстендил
<b>Врачански карст</b>	Уникален карстов комплекс с живописни пейзажи, геоморфоложки забележителности, уникална пещерна фауна, реликтни и субмедитерански растителни видове и съобщества, балкански ендемити, 20 вида растения, включени в Червената книга на България.	854	10.8.1983	72/1983	1438,9	Враца
<b>Ибър</b>	Гори от клек, находища на реликтна флора и редки животински видове.	148	26.2.1985	26/1985	2248,6	София-област
<b>Риломанастирска гора</b>	Първични горски екосистеми от иглолистни и смесени елови и букови гори, находища на редки и застрашени от изчезване видове.	307	10.4.1986	34/1986	3671,7779	Кюстендил
<b>Централен Рилски резерват</b>	Обширни горски формации, високопланинска тревна растителност, ендемични и реликтни видове.	114	24.2.1992	20/1992	12393,7	София-област
<b>Поддържани резервати</b>						
<b>Габра</b>	Естествена популация от черен бор - типичен само за този район.	ПМС 6660	5.12.1949		86,9521	Кюстендил
<b>Острица</b>	Естествено находище на ценни растителни екземпляри.	318	20.2.1961	31/1961	135,988	Перник
<b>Училищна гора</b>	Вековна дъбова гора.	4019	12.6.1963	13/1966	134,6842	София-област
<b>Богдан</b>	Вековна букова гора.	775	29.3.1972	30/1972	113,4	София-област
<b>Ибиша</b>	Характерни дунавски островни съобщества - заливни гори и блата, обитавани от защитени видове растения и животни.	794	8.10.1984	71/1984	34,4716	Монтана
<b>Защитени местности</b>						
<b>Лакатнишките скали</b>	Опазване на скални образувания	407	09.02.1966	35/1966	83,6	София-област

*Доклад за екологична оценка*  
*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република*  
*България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Букова усойна</b>	Опазване на вековна букова гора.	3700	29.12.1972	13/1973	16,2	София-област
<b>Копрен-Равно буче-Калиманица-Деяница</b>	Опазване на характерен ландшафт	3751	30.11.1973	101/1973	575,5134	Монтана
<b>Трескавец</b>	Образец на перфектно проведено противоерозионно мероприятие	4526	17.11.1975	98/1975	1097,3	София-област
<b>Дренето</b>	Опазване местообитанията и гнездата на сиви чапли и бели щъркели.	779	19.10.1979	92/1979	33	София-област
<b>Бачище</b>	Опазване на живописен природен изглед и характерна за района растителност	753	13.08.1981	74/1981	223,6	София-област
<b>Беликата</b>	Опазване на естествено находище на бреза	754	13.08.1981	75/1981	132,7	София-област
<b>Данева могила</b>	Опазване на характерен речен пейзаж и група вековни дървета	413	10.05.1982	43/1982	4,9	Враца
<b>Алдомировско блато</b>	Опазване на естествените местообитания на защитени и редки видове водолюбиви птици и растителните асоциации на 40 вида висши растения	506	09.05.1989	43/1989	129,4	София-област
<b>Находище на редки птици и растителни видове - Речка</b>	Опазване естествените местообитания на защитени и редки видове птици	170	16.02.1990	18/1990	94,1	Враца
<b>Мухалница</b>	Опазване на блато и прилежащите територии - местообитание на планинска жаба ( <i>Rana temporaria</i> L.)	328	08.05.1992	43/1992	1,9	София-област
<b>Ускето</b>	Опазване на естествена смърчова гора в Стара планина.	802	23.10.1992	90/1992	1,9054	Монтана
<b>Уручник</b>	Опазване на естествени смърчови, буково-смърчови и букови насаждения в горната планинска зона на Стара планина.	802	23.10.1992	90/1992	51,2348	Монтана
<b>Чокльово блато</b>	Опазване естествени местообитания на редки и застрашени птици и торфено находище.	1022	30.12.1992	7/1993	320	Перник
<b>Вран камък</b>	Запазване естествените местообитания на защитени и редки видове птици, включени в Червена книга на РБ и в списъка на застрашените видове в Европа.	259	17.07.1995	69/1995	60,6	София-област
<b>Вековна букова гора - Манастир Св. Лука</b>	Опазване на букова гора	420	14.11.1995	105/1995	1,3	Кюстендил
<b>Рибарници Орсоя</b>	Опазване и поддържане на популациите и местообитанията на защитени, редки и уязвими видове от флората и фауната.	898	22.11.2001	110/2001	147,1783	Монтана

*Доклад за екологична оценка*  
*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република*  
*България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Шумака</b>	Опазване на характерни местообитанията и популациите на растителни видове с ограничено разпространение в природата. Опазване на редкия растителен вид полско котенце <i>Pulsatilla pratensis</i> .	899	22.11.2001	110/2001	0,5	Монтана
<b>Веждата</b>	Опазване на находище на растението келеров центрантус, български ендемит и реликт. Опазване на теретория с характерен ландшафт (скален венец и сипеи)	151	21.02.2003	26/2003	62,6	Враца
<b>Барикадите</b>	Опазване на вековна букова гора и характерен ландшафт с широколистни горски и ливадни съобщества.	332	31.03.2003	42/2003	119,7	София-област Пловдив
<b>Арамлиец</b>	Опазване на характерен ландшафт.	411	03.04.2003	42/2003	140,8	София-област София-област Пазарджик
<b>Вола</b>	Опазване на характерен ландшафт.	637	26.05.2003	60/2003	101,7	Враца
<b>Борованска могила</b>	Опазване на характерен ландшафт.	638	26.05.2003	60/2003	198,8	Враца
<b>Козлодуй</b>	Опазване на ландшафт, резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	639	26.05.2003	60/2003	10	Враца
<b>Боров камък</b>	Опазване на вековна букова гора със смесен произход на карстов терен при голям наклон.	640	26.05.2003	60/2003	164,6	Враца
<b>Коритата</b>	Опазване на естествено находище на червен божур. Опазване на забележителен ландшафт.	641	26.05.2003	60/2003	2	Враца
<b>Кочумина</b>	Опазване на находище на водна лилия.	642	26.05.2003	60/2003	2,5	Враца
<b>Гола бара</b>	Опазване на находище на водна лилия.	643	26.05.2003	60/2003	2	Враца
<b>Калугерски град - Тополите</b>	Опазване на растението алоевиден стратиотес.	644	26.05.2003	60/2003	0,2	Враца
<b>Тепето</b>	Опазване на находище на червен божур.	646	26.05.2003	60/2003	6	Враца
<b>Шумнатото тепе - 2</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1052	18.08.2003	86/2003	1	София-област
<b>Елешнишки манастир</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1053	18.08.2003	86/2003	3,5	София-област



*Доклад за екологична оценка  
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република  
България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Бенковската пещера</b>	Опазване на вековна букова гора.	1054	18.08.2003	86/2003	4,1	София-област
<b>Чакърви поляни</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1055	18.08.2003	86/2003	6,3	София-област
<b>Еледжик</b>	Опазване на естествени букови гори.	1056	18.08.2003	86/2003	668	София-област
<b>Романия</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1057	18.08.2003	86/2003	0,1	София-област
<b>Пантата</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1058	18.08.2003	86/2003	0,1	София-област
<b>Манастирска кория</b>	Опазване на уникална букова гора около манастир "Св. Св. Кирил и Методий" на възраст между 120 и 140 години.	1059	18.08.2003	86/2003	40	София-област
<b>Урвич</b>	Опазване на семенни дъбови гори.	1060	18.08.2003	86/2003	93,3	София-област
<b>Хълмчето</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт. Опазване на насаждение от черен бор.	1061	18.08.2003	86/2003	16	София-област
<b>Манастир Света Троица</b>	Опазване на естествени букови гори.	1062	18.08.2003	86/2003	63,3	София-област
<b>Въртопа</b>	Опазване на вековна букова гора.	1063	18.08.2003	86/2003	5,4	София-област
<b>Свети Спас</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1064	18.08.2003	86/2003	3	София-област
<b>Пленщица</b>	Опазване на естествено 80-годишно насаждение от ела.	1065	18.08.2003	86/2003	3,9	София-област
<b>Черковището</b>	Опазване на смесено иглолистно-широколистно естествено насаждение.	1066	18.08.2003	86/2003	8,7	София-област
<b>Голямото градище</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1067	18.08.2003	86/2003	2	София-област
<b>Малкото градище</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1068	18.08.2003	86/2003	2	София-област
<b>Калето</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1069	18.08.2003	86/2003	0,8	София-област
<b>Траянова крепост</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1070	18.08.2003	86/2003	0,2	София-област

*Доклад за екологична оценка  
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република  
България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Шумнатото тепе - 1</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата.	1071	18.08.2003	86/2003	1,5	София-област
<b>Китката</b>	Опазване на уязвими и редки растителни съобщества - вековна гора от летен дъб.	1078	21.08.2003	86/2003	1,4579	Монтана
<b>Връшка чука</b>	Опазване на редки, защитени и уязвими растителни видове.	1079	21.08.2003	86/2003	68,2794	Видин
<b>Липака</b>	Опазване местообитания на застрашени, уязвими и редки растителни видове.	1080	21.08.2003	86/2003	13,3719	Видин
<b>Раковишки манастир</b>	Опазване на територия с характерен ландшафт, който е резултат на хармонично съжителство на човека и природата и предоставяне на възможност за туризъм.	1082	21.08.2003	86/2003	28,0707	Видин
<b>Извора</b>	Запазване на останки от вековна дъбова гора - 22 вековни дървета, и средата необходима за тяхното съществуване.	256	06.06.2000	51/2000	1,7164	София-област
<b>Равненско градище</b>	Опазване на характерен ландшафт и опазването и поддържането на условия на местообитанията на защитени растителни видове, като лаврово бясно дърво, и уязвими растителни видове, като самодивско цвете и бодлив залист; предоставяне на възможности за развитие на екотуризъм.	565	02.06.2005	62/2005	186,03	Монтана
<b>Сто овци</b>	Опазване на местообитания на защитени видове растения (снежно кокиче, петров кръст) и животни (шипоопашата костенурка, скален орел и др.), скални съобщества и характерен ландшафт.	926	24.10.2005	94/2005	289,84	Монтана
<b>Остров Кутово</b>	Опазване на местообитания на редки и уязвими растителни (блатно кокиче) и животински видове (нощна, сива и малка бяла чапла, къдроглав и розов пеликан, лопатарка, малък и голям корморан и др.).	291	10.04.2007	49/2007	118,3348	Видин
<b>Остров Цибър</b>	Опазване на местообитания за гнездене, зимуване и почивка по време на миграция на защитени видове птици (речна рибарка, малка белочела рибарка, стридояд, къдроглав пеликан, смесена чаплова колония и др.):	292	10.04.2007	49/2007	101,4757	Монтана
<b>Висока могила</b>	Прекатегоризирана от буферната зона на поддържан резерват Училищна гора	504	12.07.2007	72/2007	164,3	София-област
<b>Невида</b>	Прекатегоризирана от буферната зона на поддържан резерват Богдан	508	12.07.2007	72/2007	121,2	София-област
<b>Белите кладенци</b>	Прекатегоризирана от буферната зона на поддържан резерват Острица	529	12.07.2007	72/2007	128,1	Перник

*Доклад за екологична оценка*  
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Зеления рид</b>	Прекатегоризирана от буферната зона на резерват Църна река	503	12.07.2007	72/2007	258,3	Кюстендил
<b>Самарите</b>	Прекатегоризирана от буферната зона на резерват Горната кория	417	18.06.2007	61/2007	107,1464	Монтана
<b>Чупренски буки</b>	Прекатегоризирана от буферната зона на резерват Чупрене	509	12.07.2007	72/2007	553,0604	Видин
<b>Острови Близнаците</b>	Опазване на местообитания на застрашени, редки и уязвими животински (лопатарка, нощна чапла, малка бяла чапла, сива чапла, малък корморан и голям корморан) и растителни видове (блатно кокиче, лъскаволистна млечка, кръглолистна вълча ябълка)	928	28.12.2007	9/2008	11,237	Видин
<b>Миджур</b>	Запазване на характерен ландшафт, включващ високопланински пасища и скални зъбери, както и местообитанията на защитени и редки растителни видове, като: жълт крем ( <i>Lilium jankae</i> ), нацирсовидна съсънка ( <i>Anemone narcissiflora</i> ), алпийски повет ( <i>Clematis alpina</i> ), златовръх ( <i>Rhodiola rosea</i> ), петниста сверция ( <i>Swertia punctata</i> ), карпатска тоция ( <i>Tozzia carpathica</i> ) и др.	136	23.02.2009	36/2009	159,3092	Видин
<b>Коритата</b>	Запазване на растителен вид – наплъстена трихоколеа ( <i>Trichocolea tomentella</i> ) и нейното местообитание	834	14.11.2011	101/2011	0,88	Монтана
<b>Голо бърдо - находище на Муховидна пчелица</b>	Опазване на растителен вид Муховидна пчелица ( <i>Ophrys insectifera</i> L.) и неговото местообитание.	453	08.06.2012	38/2012	10,6182	Перник
<b>Шабовица</b>	Опазване на растителен вид напластена трихоколеа ( <i>Trichocolea tomentella</i> ) и неговото местообитание.	642	14.08.2012	75/2012	6,691	Монтана
<b>Глухарчевидна жълтица</b>	Опазване на растителен вид глухарчевидна жълтица ( <i>Leontodon saxatilis</i> Lam.) и неговото местообитание.	643	14.08.2012	75/2012	0,8	Монтана
<b>Находище на Ружеvidна поветица</b>	Опазване на растителен вид – Ружеvidна поветица ( <i>Convolvulus althaeoides</i> L.), и неговото местообитание .	34	16.01.2013	14/2013	1,4308	Видин
<b>Находище на скална метличина</b>	Опазване на растителен вид - Скална метличина ( <i>Centaurea finazzeri</i> Adamovic) и неговото местообитание.	432	15.05.2013	51/2013	40,2121	Кюстендил
<b>Находище на анасонов лопен - с. Цървеняно</b>	Опазване на растителен вид - Анасонов лопен ( <i>Verbascum anisophyllum</i> Murb.) и неговото местообитание.	433	15.05.2013	51/2013	22,357	Кюстендил
<b>Планински пелин - с. Браковци</b>	Опазване на растителен вид - Планински пелин ( <i>Artemisia chamaemelifolia</i> Vill.) и неговото местообитание.	547	09.07.2013	67/2013	78,0959	София-област
<b>Находище на Гигантски живовляк – с. Бучин проход</b>	Опазване на растителен вид Гигантски живовляк ( <i>Plantago maxima</i> Jacq.) и неговото местообитание.	644	15.08.2013	80/2013	6,9789	София-област
<b>Розмаринолистна върба</b>	Опазване на растителен вид Розмаринолистна върба ( <i>Salix rosmarinifolia</i> L.) и неговото местообитание.	646	15.08.2013	80/2013	18,1527	София-област

*Доклад за екологична оценка*  
*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република*  
*България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Находище на Блатно секирче – с. Бучин проход</b>	Опазване на растителен вид Блатно секирче ( <i>Lathyrus palustris</i> L.) и неговото местообитание.	647	15.08.2013	80/2013	2,15	София-област
<b>Находище на анасонов лопен - с. Вуково</b>	Опазване на растителен вид Анасонов лопен ( <i>Verbascum anisophyllum</i> Murb.), и неговото местообитание.	638	14.08.2013	89/2013	9,7005	Кюстендил
<b>Находище на блатен плаун – с. Драгойчинци</b>	Опазване на растителен вид – блатен плаун ( <i>Lycopodiella inundata</i> ) и неговото местообитание.	143	18.02.2014	24/2014	8,4427	Кюстендил
<b>Кална мътница</b>	Опазване на ценни представители на пещерната безгръбначна фауна: <i>Vandeloniscellus bulgaricus</i> , <i>Trichoniscus anophthalmus</i> (Isopoda), <i>Paranemastoma radewi</i> (Opiliones), <i>Porrhomma convexum</i> , <i>Hoplopholcus forskali</i> , <i>Meta menardi</i> , <i>Metellina merianae</i> , <i>Nesticus cellulanus</i> (Araneae), <i>Chthonius sp.</i> , <i>Roncus mahnerti</i> (Pseudoscorpiones), <i>Lithobius lakatnicensis</i> (Chilopoda), <i>Trachysphaera sp.</i> , <i>Typhloiulus bureschi</i> (Diplopoda), <i>Ceratophysella armata</i> (Collembola), <i>Duvalius beroni</i> (Coleoptera: Carabidae), <i>Bryaxis beroni</i> (Coleoptera: Pselaphidae), <i>Mycetaea hirta</i> (Coleoptera: Endomychidae), <i>Atheta macroptera</i> , <i>Que dim mesomelinus skoraszewskyi</i> (Coleoptera: Staphylinidae); типични подземни обитатели: два вида ракообразни - представителят на подклас Соперода - <i>Diacyclops languidoides</i> (s. lat.) и изоподата <i>Sphaeromides bureschi</i> ; местообитания на 6 вида прилепи с консервационна значимост: голям подковонос ( <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> ), малък подковонос ( <i>Rhinolophus hipposideros</i> ), южен подковонос ( <i>Rhinolophus euryale</i> ), остроух нощник ( <i>Myotis blythii</i> ), дългопръст нощник ( <i>Myotis capaccinii</i> ) и пещерен дългокрил ( <i>Miniopterus schreibersii</i> ).	348	25.05.2017	50/2017	22,5712	Враца
<b>Кашкаваля</b>	Опазване на шест консервационно значими вида растения – скален равнец ( <i>Achillea ageratifolia</i> ), жълт равнец ( <i>Achillea clypeolata</i> ), сръбски едрайантус ( <i>Edraianthus serbicus</i> ), златна раменка ( <i>Anthyllis aurea</i> ), овчовидна власатка ( <i>Festuca oviniiformis</i> ), стоянова власатка ( <i>Festuca stojanovii</i> ) и тяхното местообитание.	558	04.08.2017	70/2017	16,7348	Перник
<b>Теснолистен божур</b>	Опазване на растителен вид теснолистен божур ( <i>Paeonia tenuifolia</i> ) и неговото местообитание.	592	28.08.2017	85/2017	13,52	София-област
<b>Серapiroнова пещера</b>	Опазване на местообитания на видове прилепи от национална и европейска значимост: голям подковонос ( <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> ), малък подковонос ( <i>Rhinolophus hipposideros</i> ), южен подковонос ( <i>Rhinolophus euryale</i> ), голям нощник ( <i>Myotis myotis</i> ),	212	06.03.2020	45/2020	0,221	Враца

*Доклад за екологична оценка*  
*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република*  
*България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	остроух нощник ( <i>Myotis blythii</i> ), пещерен дългокрил ( <i>Miniopterus schreibersii</i> ), дългопръст нощник ( <i>Myotis capaccinii</i> ), както и видове безгръбначни животни, сред които и троглобионтното насекомо <i>Beskovia bulgarica</i> .					
<b>Лялинци</b>	Опазване на растителен вид Панчичево секирче ( <i>Lathyrus rancicii</i> (Jurisic) Adamovic) и неговото местообитание.	174	22.02.2013	174/2013	6.93	Перник
<b>Манолово</b>	Прекатегоризиране на буферната зона на поддържан резерват „Габра“	507	12.07.2007	507/2007	92,6	Кюстендил
<b>Находище на вълнестоцветно сграбиче „Бобошево“</b>	Опазване на растителен вид вълнестоцветно сграбиче ( <i>Astragalus dasyanthus</i> ) и неговото местообитание.	205	04.03.2013	205/2013	12,7	Кюстендил
<b>Падините</b>	Прекатегоризиране на буферната зона на резерват „Врачански карст“	526	12.07.2007	526/2007	623	Враца



Като по-значими обекти (в т.ч. за развитие на туризма) в категория природни забележителности (ПЗ) могат да бъдат посочени:

- Област Видин – „Пещерата Магурата” (Пещера); „Белоградчишки скали” (Скални образувания);
- Област Враца – „Леденика” (Пещера); „Вратцата” (Ждрело);
- Област Монтана – „Мраморната пещера” (Пещера и вековни дървета от питомен кестен);
- София-област – „Манастир Седемте престола” (Манастир от 11-ти век); „Казаните” (Пет водопада); „Пещерата Темната дупка” (Пещера);
- Област Кюстендил – „Земенските скали” (Скални образувания), „Стобските пирамиди” (Скални образувания), „Скакавишки водопад” (Водопад);
- Област Перник – „Пещерата Духлата” (Пещера); „Ждрелото на р.Ерма” (Скални образувания);

➤ **Области в Република Сърбия**

**Предложени защитени зони от европейската екологична мрежа Натура 2000 (мрежата Емералд, орнитологично важни места – ОБМ и други).**

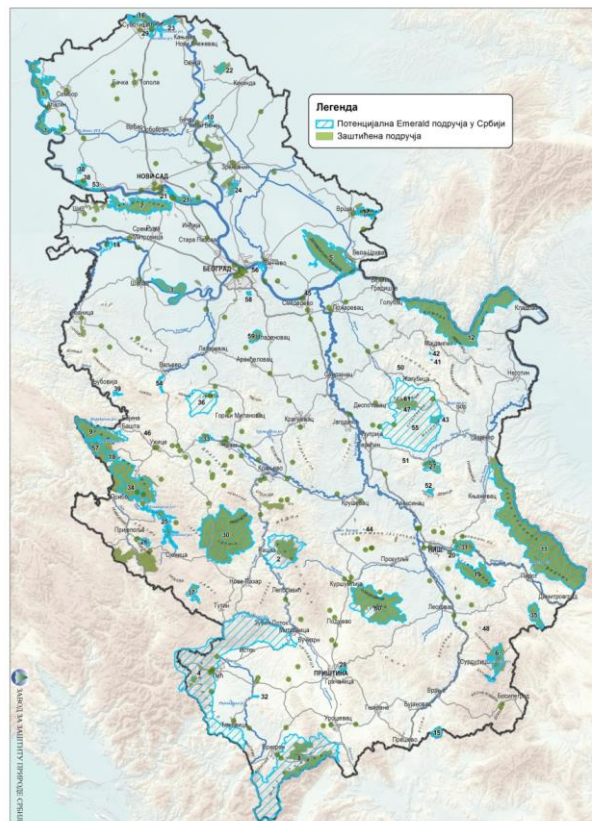
Както беше посочено и по-горе, Натура 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от защитени зони, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Тя трябва да бъде изградена във всички страни членки на Европейския съюз и се поставя като изискване при присъединяването на страни кандидат-членки на съюза. Тъй като Република Сърбия не е членка на съюза, няма и официално изградена и приета с решения на ЕК списъци на защитени зони (ЗЗ) по Натура 2000, но като кандидат-членка се подготвя за процеса по идентифициране и предлагане на такива чрез изготвяне на съответните предложения. Във връзка с това страната е възприела подхода да използва приетите вече защитени територии по националното законодателство, установените територии от мрежата „Емералд” (Emerald Network - Ecological network to conserve wild flora and fauna and their natural habitats of Europe), установените орнитологично важни места по Birdlife (IBAs), установените важни места за растения (IPAs), важни места за птици (РВА), Рамсарски места и някои други, които влизат в състава на Националната екологична мрежа на Република Сърбия.

Мрежа Емералд е мрежа от зони от специален природозащитен интерес, предназначена за опазване на мрежата от естествени местообитания и е разработена на територията на страните по Бернските конвенции. Основният мотив за разработването на тази мрежа е приносът към екологичната мрежа Натура 2000 в страни, които не са членки на Европейския съюз, като се използва възможно най-много подобен методологичен подход. Мрежата Емералд се основава на същите принципи като мрежата „Натура 2000“ и формално се разглежда като подготвителен етап при прилагането на Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна, Директивата за

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

местообитанията, в рамките на процеса на европейска интеграция. За да се осигури максимална съгласуваност между двата процеса, списъците на видовете растения и животни, изброени в допълненията към Конвенцията, са хармонизирани със списъците на видовете в приложенията към Директивата за местообитанията и Директивата за птиците, т.е. Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета за опазване на дивите птици, приета за първи път през 1979 г. - Директива 79/409/ЕИО на Съвета. Мрежата Емералд в Сърбия е екологична мрежа, включваща зони от специално значение за опазването на природата (ASCI), т.е. пространствени образувания и местообитания от специално национално и международно значение по отношение на опазването на биологичното разнообразие. Общо 61 района в Република Сърбия са номинирани за включване в екологична мрежа Емералд с площ от 1 019 269,31 ха, което представлява 11,54% от територията на Република Сърбия. Те са неразделна част от националната екологична мрежа. Определените области са особено важни за защитата и опазването на дивите растителни и животински видове и техните местообитания. 19 от тези области се намират изцяло или частично в териториалния обхват на областите от програмата в Източна Сърбия според следващата фигура и списъка след нея. Тези територии се припокриват с други защитени територии от националната екологична мрежа на Сърбия според дадения списък.



Фигура 2.1.7-4 Национална мрежа Емералд на Република Сърбия

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

**Таблица 2.1.7-3** Списък на потенциалните „Емералд места“ в обхвата на програмата в Република Сърбия

№	Код на сайта	Име на сайт	Защита на националното състояние	Ramsar	МАВ	IPA	IBA	PBA
6	RS0000006	VLASINA	PIO			x	x	x
11	RS0000011	STARA PLANINA	PP			x	x	x
12	RS0000012	ĐERDAP	NP			x	x	x
15	RS0000015	DOLINA PČINJE	PIO			x	x	
19	RS0000019	SUVA PLANINA	UPZ-SRP			x	x	x
20	RS0000020	JELAŠNIČKA KLISURA	SRP			x		
27	RS0000027	RTANJ	RPP-UPZ- SRP			x		x
35	RS0000035	JERMA	UPZ-SRP			x		x
41	RS0000041	FELJEŠANA	StPR-UPZ- RP					
42	RS0000042	MUSTAFA	StPR					
43	RS0000043	LAZAREV KANJON	SP			x		x
44	RS0000044	PROKOP	RP					
47	RS0000047	VINATOVAČA	ORP					
48	RS0000048	ZELENIČJE	StPR-UPZ- SRP					
51	RS0000051	MALA JASENOVA GLAVA	StPR-UPZ- SRP					
52	RS0000052	OZRENSKE	PNL-UPZ- PIO					x
55	RS0000055	KUČAJSKE	PI					x
60	RS0000060	RADAN	PI					x

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

61	RS0000061	BUSOVATA	StPR					
<b>Легенда:</b>								
NP - Национален парк, PIO - Ландшафт с изключителни характеристики, PNL - Ландшафт с изключителна красота, PP - Природен парк, RPP - Регионален природен парк, RP - Природен резерват, ORP - Общ природен резерват, SRP - Специален природен резерват, StPR - Строг природен резерват, SP - Паметник на природата, UPZ - В процес на защита, PI - Предварителни изследвания, Ramsar - Рамсарски обект, МАВ - Биосферен резерват, IPA - Важна растителна зона, IBA - Важна зона за птици, PBA - Основна зона за пеперуди								

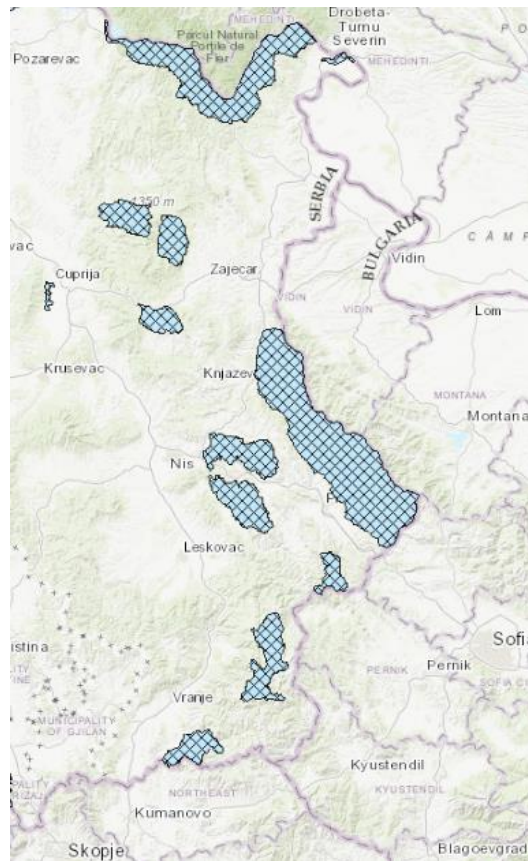
В процеса на интеграция в Европейския съюз, Република Сърбия е длъжна и ангажирана да отговори на изискванията на ЕС, включително и на двете най-важни директиви за природата - Директивата за местообитанията и Директивата за птиците, които са основа за създаването на мрежата Натура 2000. Определените Емемралд зони, важните зони за птиците (IBA), растенията и пеперудите със сигурност могат да послужат като добра основа за тяхното прилагане.

През 2009 г. са идентифицирани 42 **важни зони за птици (IBA)** с обща площ от 1 259 624 хектара, което представлява 14,25% от територията на Република Сърбия (Puzovic et al., 2009). Освен това са определени 62 области на **важни растителни райони (IPA)** и те обхващат площ от 747 300 ха или 8,5 % от територията на Република Сърбия. Също така са идентифицирани 40 области от основните райони за **пеперуди (PBA)**. Общата площ на всички PBA повърхности е 903 643 хектара, което представлява 10,2% от територията на Република Сърбия. **Девет Ramsar** обекта обхващат обща площ от 615 22 ха или 0,7 % от територията. Площта на предложената основна зона за летене извън защитената зона е малка (1,36 % от националната територия), но нейната защита би подобрила значително опазването на сирфидните мухи чрез увеличаване на включването на местообитания на сирфидни мухи за незащитени преди това видове и чрез включване на горещи точки на биологичното разнообразие на сирфидните мухи.

Според следващата фигура важните райони за птици, които са изцяло или частично в териториалния обхват на областите от програмата в Източна Сърбия, са: Джердап, Мала Врбица, Горне Поморавле, Ресавска клисура, Злотска клисура, Ртандж, Копаоник, Сичевачка клисура, Йерма, Сува планина, Стара планина, Власина, Пчиня.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



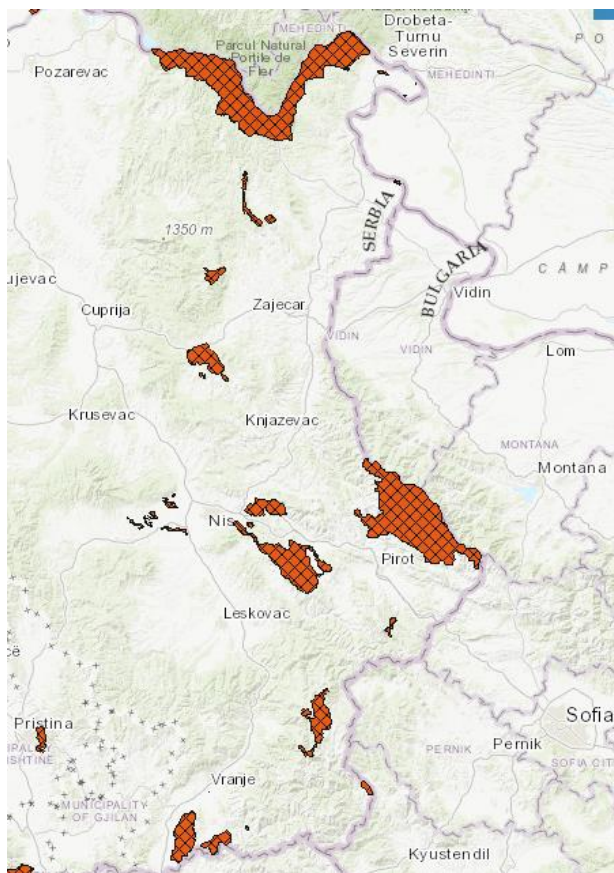
**Фигура 2.1.7-5** Карта на МВА обекти в териториалния обхват на програмата в Източна Сърбия

Според следващата цифра важните растителни райони, които са изцяло или частично в териториалния обхват на областите от програмата в Източна Сърбия, са: Джердап, Кладово-Радуевац, Велики Крс и Стол, Клисуре Лазарева река, Ртандж, Сичевачка клисура, Лалиначка слатина, Сува планина, Сливовицки виз, Йеласничка клисура, Стара планина, Клисура Йерме, Власинска визораван, Долина Пчине, Ружан, Рудуне



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

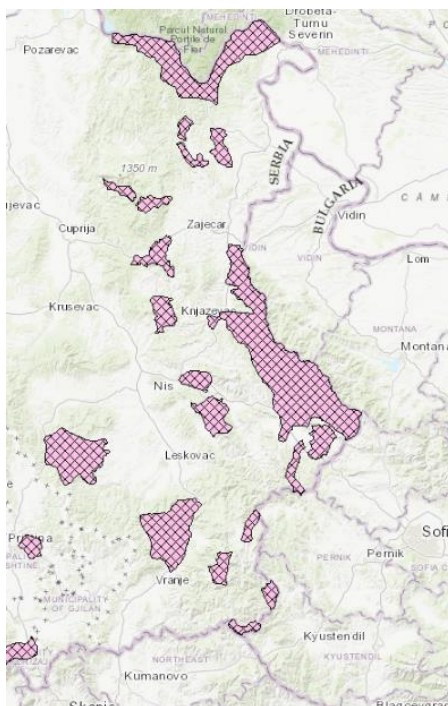


**Фигура 2.1.7-6** Карта на IPA обекти в териториалния обхват на програмата в Източна Сърбия

На следващите фигури са представени и Главните райони за пеперуди (РВА) и Рамсарските обекти (язовир “Власина”) в териториалния обхват на областите от програмата в Източна Сърбия.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



**Фигура 2.1.7-7** Карта на РВА обекти в териториалния обхват на програмата в Източна Сърбия



**Фигура 2.1.7-8** Карта на Рамсарските обекти в териториалния обхват на програмата в Източна Сърбия – “Власина”

Териториалният обхват на програмата в Източна Сърбия включва язовир Власинско (създаден през 1949 г.) и околните леко подвижни хълмове, назъбен бряг, мокри ливади, торфени блата и долината на река Власина, заедно с два острова и няколко тесни и удължени полуострова с много ливади и брезови гъсталаци, придаващи на обекта характерен и уникален вид. Торфеният остров и торфените блата представляват едно от най-важните убежища на бореалната флора в Южна Европа като цяло. Обектът приютава много редки и застрашени растителни и животински видове. Регистрирани са над 125 вида птици, сред които застрашеният ливаден дърдавец (*Crex crex*), който гнезди всяка година в рамките на обекта и по склонните ливади на околните планини, както и колония от брегова лястовица (*Riparia riparia*) с около 300 активни гнезда, уникални в този биогеографски регион. Преди създаването на язовира, Власинското блато, или торфено блато, е смятано за най-голямото торфено блато на Балканите и едно от най-големите в Европа.

Необходимо е да се има предвид, че окончателното приемане на предложените от кандидат-членките списъци със 33 от ЕК става в рамките на обсъжданията при провеждането на така наречените биогеографски семинари, които са част от така наречения Натура 2000 биогеографски процес (Natura 2000 Biogeographical Process). В тези обсъждания със становища и предложения взимат участие представители на научната общност от държавите-членки (ДЧ) на ЕС, представители на ресорните министерства на ДЧ, представители на някои отговорни европейски институции (Европейски тематичен център по биологично разнообразие към Европейската агенция по околна среда) и други заинтересовани страни. При тези обсъждания списъците с предложени 33 могат да претърпят съществени корекции поради промяна в границите на предложените зони или в резултат на отпадане съществуващи или включване на нови. Предвид това, на този етап, разгледаните по-горе територии с потенциал за включване в бъдещата екологична мрежа Натура 2000 на Сърбия не следва да бъдат приемани като окончателни, а само като хипотетични.

### **Защитени територии по националното законодателство на Република Сърбия**

Наскоро Република Сърбия предприе стъпки за укрепване на рамката си за опазване на биологичното разнообразие и се стреми да развие по-добро екологично представителство и устойчиво финансирана система за защитени зони. В предишния национален пространствен план (1996 -2008 г.) се предвиждаше разширяването на защитените територии да обхване 10% от територията до 2010 г., за да се осигури по-добро представяне на екосистемите в системата на ПО. Законът за устройство на територията на Република Сърбия от 2010 г. до 2020 г. предвижда опазването на биологичното разнообразие и ландшафта като стратегически приоритети, а опазването на 10% от територията на страната остава една от целите.

Нормативната уредба за защитените територии е разработена в Закона за защита на природата. Седем вида защитени територии са определени от този закон и има три нива на

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

защита в рамките на защитените зони. Седемте основни вида защитени зони (ЗЗ) в Република Сърбия включват: (1) строги природни резервати, (2) специални природни резервати, (3) национални паркове, (4) паметник на природата, (5) защитено местообитание, (6) ландшафт с изключителни характеристики и (7) природни паркове.

Петте национални парка на страната съставляват приблизително 30% от защитената територия в Република Сърбия. Всички национални паркове имат две основни функции: 1) опазване на природата, т.е. прилагане на необходимите мерки за опазване на редки видове и местообитания, и 2) оползотворяване на горите. В резултат на ограниченото държавно финансиране на природозащитните дейности публичните предприятия, управляващи националните паркове, са в конфликтна ситуация, която изисква те да използват природните ресурси, за да финансират опазването на природните ресурси. Това финансово и програмно напрежение води до компромиси, които не са непременно в интерес на опазването на биологичното разнообразие.

Понастоящем мрежата от защитени територии в Република Сърбия обхваща 464 територии, провъзгласени по Закона за защита на природата, както следва:

Таблица 2.1.7 - 4

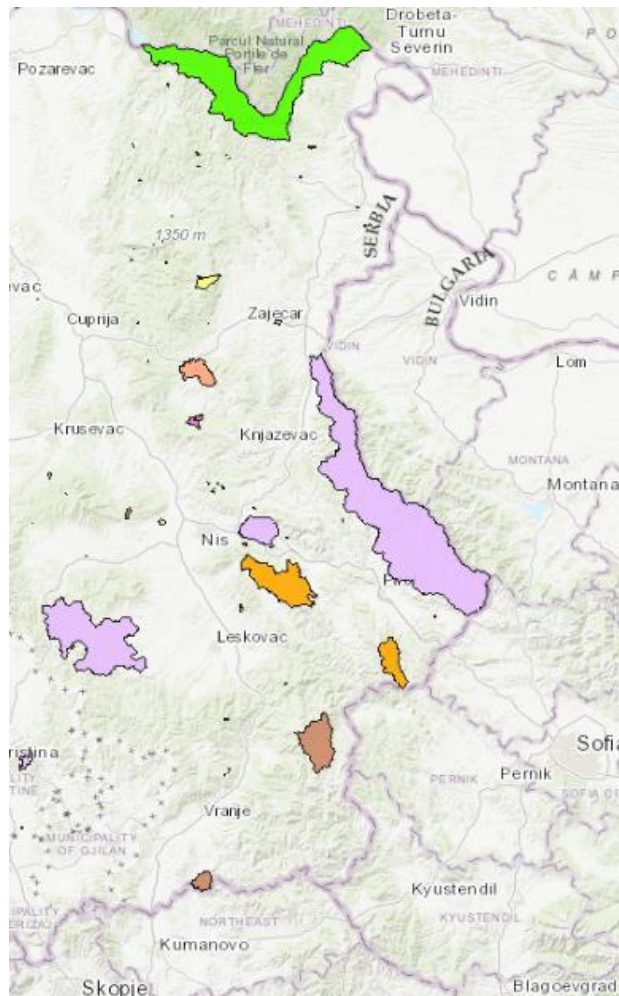
Национален тип защитена зона	Брой	Земна повърхност/км <sup>2</sup>
Национални паркове	5	1,502.24
Природни паркове	16	2,143.59
Защитен ландшафт	20	656.06
Резервати – Строги и специални природни резервати	70	1,341.69
Природен паметник	349	129.33
Защитено местообитание	4	14.14
<b>Общо</b>	<b>464</b>	<b>5,787.05</b>

**Брой и площ на защитените територии в различна категория на защита (Източник: IUCN, 2019).**

На следващата фигура е дадена карта на съществуващите понастоящем национални защитени територии в териториалния обхват на програмата в Източна Сърбия.

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



Фигура 2.1.7-9 Карта на настоящата Национална мрежа в териториалния обхват на програмата в Източна Сърбия.

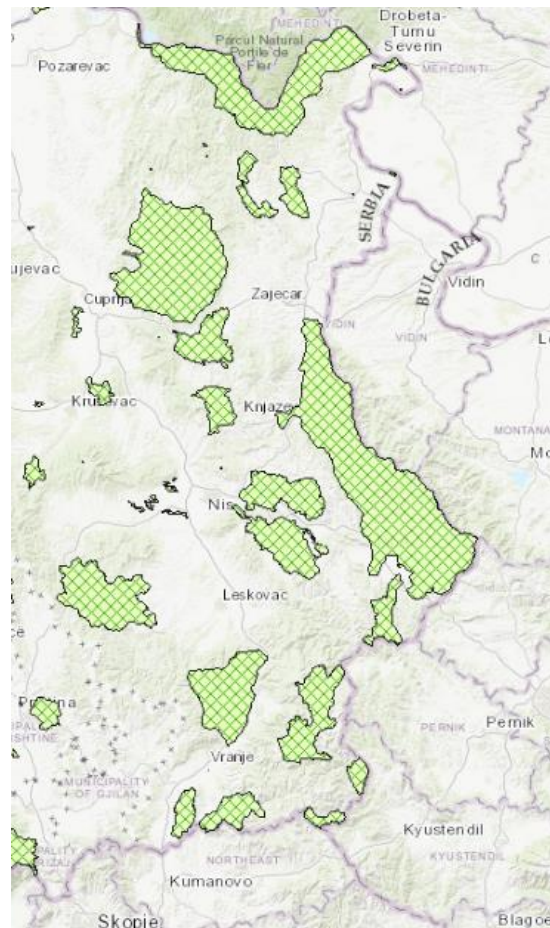
Както се вижда от картата по-горе, защитените територии (включително площта на общия им териториален обхват) са припокрити със Емералд територии, важните зони за птици, важните растителни зони и главните райони за пеперуди (РВА), които вече са разгледани по-горе. **В таблицата на обектите от мрежата Емералд е представен и списък на категориите по опазване на националния статут, обхванати от програмата в Източна Сърбия.**

Някои защитени територии, които са създадени със Закона за опазване на природата, с основна цел опазване на биологичното разнообразие, както и райони от международно значение (обекти на мрежата Емералд, ИВА, ИРА, РВА, Ramsar, гранични райони от екологично значение и определени зони на местообитания и местообитания на диви видове) са част от екологичната мрежа на Република Сърбия, представена на следващата фигура.



### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



**Карта 2.1.7-10** Карта на екологичната мрежа на Сърбия в териториалния обхват на програмата.

#### **Обобщение за състоянието на защитените зони и територии:**

Територията на трансграничния район, както в българска част, така и в сръбската е богата на ценни естествени природни територии под законова защита. В тази връзка всички бъдещи дейности по разглежданите ПТГС и ТСИМ следва да са съобразени с режимите на управление съгласно нормативната уредба на съответната държава, както и съобразно нормативните и административни актове за приемането и обявяването на защитените територии и зони, както и с плановете за тяхното управление, при наличието на такива.

#### **2.1.8. Състояние на ландшафта**

За опазването на ландшафта освен националното законодателство съществена роля играе *Европейска конвенция за ландшафта*. Главната цел на Конвенцията е да съхрани европейското културно и природно наследство, които определят облика на общоевропейския ландшафт. Друга цел на конвенцията е да демонстрира, че природните и културните

компоненти на ландшафта могат да бъдат опазвани и укрепвани и без обявяването им за паметници. Двата основни аспекта на конвенцията са:

- признаването на ценността на всички компоненти на ландшафта и значението им за осигуряване на качеството на живот на хората и тяхната самобитност;
- активната роля на обществото при възприемането и оценката на ландшафта.

При съвременните ландшафти е важно да се вземе предвид степен на изменение на ландшафта от намесата на антропогенния фактор, предизвикващ понякога нарушаване на естественото равновесие и необходимост от опазване и възобновяване на природните дадености в съответния ландшафт. На тази база ландшафтите могат да се поделат най-общо на:

- **природни** ландшафти – те са формирани под влияние на природните фактори и не попадат под въздействие на човешката дейност. Както се вижда от анализа на биологичното разнообразие, защитените зони и територии в обхвата на трансграничния район, в него са разпространени изключително разнообразни естествени природни местообитания, със специфичен, ценен естествен ландшафт – в повечето случаи – със специфичен законов статут на опазване.

- **антропогенни** ландшафти – те са резултат от човешката дейност, която променя в различна степен някои от природните компоненти, формирайки техния специфичен характер и структура. Към антропогенните ландшафти се отнасят по-голяма част от съвременните ландшафти на земята, в т.ч. в разглежданата трансгранична територия.

**Характеристиката** на ландшафта в трансграничния район е както следва:

➤ **Области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил (Република България)**

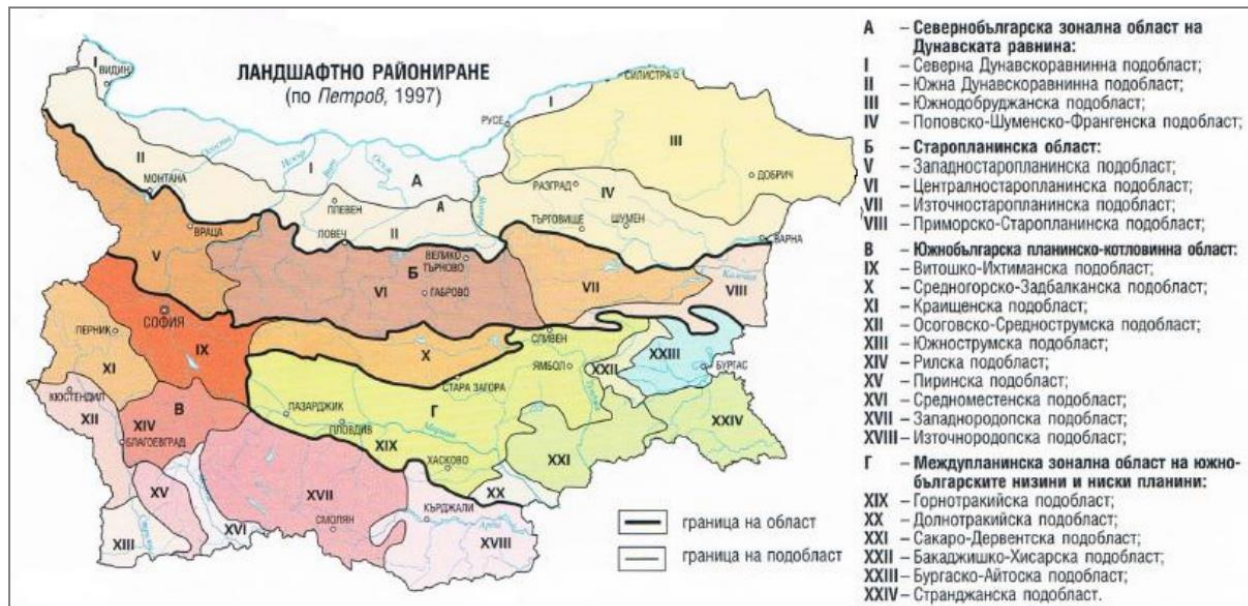
По отношение на ландшафта в Република България има два утвърдени Български Държавни Стандарта (БДС), зададени като част от българската национална процедура.

- **БДС 17.8.1.01-88 Защита на природата:** Определения и дефиниции на ландшафта - "природни ландшафти", "ландшафтна структура", "вертикални и хоризонтални връзки в ландшафтите", "устойчивост на ландшафта", "антропогенни ландшафти", "антропогенно въздействие върху ландшафта", "режим на използване на ландшафта", "замърсяване на ландшафта", "управление на ландшафта", "защита на ландшафта", "възстановяване на ландшафта" и „опазване на ландшафта“;
- **БДС 17.8.1.02-89 Защита на природата:** Класификация на Ландшафта - *класифицира* типовете ландшафт, съгласно тяхното опазване и рационално използване.

Съгласно Ландшафтното райониране по Г. Петров, 1997 г., районът на шестте области се разполага върху части от три ландшафтни области и шест ландшафтни подобласти– Севернобългарска зонална област на Дунавската равнина (Северна и Южна Дунавскоравнинни подобласти), Старопланинска област (Западностаропланинска

подобласт) и Южнобългарска планинско-котловинна област (Витошко-Ихтиманска, Крайщенска и Осоговско-Среднострумска подобласти).

Като класове ландшафти за района са характерни междупланински равнинно-низинни ландшафти, котловинни ландшафти и планински ландшафти.



Фигура 2.1.8-1 Карта на ландшафтното райониране (по Петров 1997 г.)

От **Северната и Южната Дунавскоравнинни подобласти** в обхвата на ПТГС и ТСИМ попадат най-западните и най-ниски части на Дунавската равнина. Средната надморска височина е 130 метра. Вододелните пространства между реките, които се вливат в Дунав, са заети от ниски ридове, равнини и плата, наричани златии. Те са със стръмни западни и полегати източни склонове, обратно на характерните за района тесни каньоновидни долини. Районът попада изцяло в рамките на клас I Равнинни и предпланински-хълмисти ландшафти, тип: 1. Равнинни и хълмисти, умерени семихумидни ландшафти (Велчев и кол. 1992). Характерен подтип: равнинно-хълмисти, лесостепни ландшафти (денудационно-ерозионни ландшафти върху лъос, определени от горски формации, развити върху почвена покривка от обикновени файоземни почви и ненапоjavани обработваеми земи на глееви черноземни почви – Видинско плато; денудационно-ерозионни ландшафти върху кватернерни лъосови отложения – в Брегово-Новоселската част от Видинската низина; акумулативни равнинни и ливадостепни ландшафти – надзаливните тераси на Видинската низина). Районът е значително антропогенизиран.

**Западностаропланинската подобласт** е с разнообразен релеф, преобладаващо хълмист, като хълмовете са продълговати и ориентирани в североизточна посока. Характеризират се с платовидни била и с дълбоко всечени долове и речни долини. Поради преходното си местоположение и разнообразието по отношение на релеф, хидрогеоложки и климатични условия и скален субстрат, районът носи белезите освен на планинските

ландшафти от юг, така също и на тези на лесостепните ландшафти на хълмистите плата и равнини на север. Преобладават горски и земеделски ландшафти. Останали са запазени и ливадни (изключително малък процент, представители на естествено съхранените ландшафти) и пасищни (в хълмистата част на района) ландшафти.

Районът, особено планинските склонове, е сравнително слабо засегнат от антропогенизацията. Единствено селскостопанската антропогенизация се е извила почувствително, чрез частично ликвидиране на природните горски и лесостепни ландшафти върху по-заравнените и платовидни релефни форми, заменяйки ги с агроландшафти.

**Витошко-Ихтиманската подобласт** се характеризира с изключително разнообразие от морфоструктури – високи и средно високи планини, хълмове, котловини, равнини и полета, реки и речни долини, долове, проломи, клисури и др., съответно разнообразие на типове и подтипове ландшафти. В тази подобласт голям брой фактори обуславят благоприятни условия за антропогенизация – природни условия, географско местоположение. Основните насоки на антропогенизацията и създаване на антропогенни ландшафти са земеделието, урбанизацията, инфраструктурата, комуникациите, промишлеността и т.н. По този начин съществуващите понастоящем ландшафти във Витошко-Ихтиманска ландшафтна подобласт, вкл. и в Софийската котловина, напълно се покриват с посочените основни категории ландшафти, включени в приетата през 1995 г. (според изискванията на проекта за Европейската конвенция за ландшафта), Харта за устойчиво развитие на българските ландшафти. Това са: естествено съхранени ландшафти, горски ландшафти, селскостопански ландшафти, водни ландшафти, селищни ландшафти, комуникационни ландшафти, промишлени ландшафти и рекреационни ландшафти.

**Крайщенската подобласт** е характерна с предимно планински и котловинни ландшафти. От планинските характерни са ландшафти на умереновлажните планински гори, подтип - ландшафти на среднопланинските широколистни гори и вторични ливади, група - ландшафти на среднопланинските широколистни гори върху безкарбонатни седиментни скали. От котловинните – тип ландшафти на умереноконтиненталните ливадно-степни и лесо-ливадно-степни котловинни дъна, подтип - ландшафти на ливодно-степните предимно равни дъна на междупланинските котловини, група - ландшафти на ливадно-степните дъна на междупланинските котловини върху неспоени кватернерни наслаги с висока степен на земеделско усвояване и ландшафти на ливадно-степните дъна на междупланинските котловини с палеогенни и неогенни пясъчливо-глинести наслаги и с висока степен на земеделско усвояване.

**Осоговско-Среднострумска** подобласт също е характерна с два основни класа ландшафти – планински и котловинни. От планинските – тип ландшафти на умереновлажните планински гори, подтип – ландшафти на среднопланинските широколистни гори и вторични ливади, група – ландшафти на среднопланинските широколистни гори върху масивни и метаморфни скали. От котловинните – тип ландшафти на субсредиземноморските ливадно-степни и лесо-ливадно степни котловинни дъна, подтип



– ландшафти на ливадно-степните предимно равни дъна на междупланинските котловини с неспоени кватернерни наслаги с висока степен на земеделско усвояване.

В района на разгледаните ландшафтни подобласти, в обхвата на областите, предмет на ПТГС и ТСИМ преобладават (като осреднени стойности) земеделските територии, съответно агроландшафтите.

С най-неблагоприятни показатели са техногенните ландшафти, като вид антропогенни ландшафти – свързани с пряко унищожаване на естествени ландшафти с неблагоприятни последици за околната среда като цяло – почвено запечатване свързано основно с транспортна инфраструктура и други обекти. В района съществуват действащи находища за добив на полезни изкопаеми, които също като въздействие върху ландшафта са със значителен негативен ефект.

Районът е богат на **чувствителни естествени ландшафти** - защитени зони и защитени територии (разгледани са подробно в *т. 2.1.7 на ДЕО*). Значителен е броят и на **културните ландшафти** (разгледани в *т. 2.1.10 на ДЕО*).

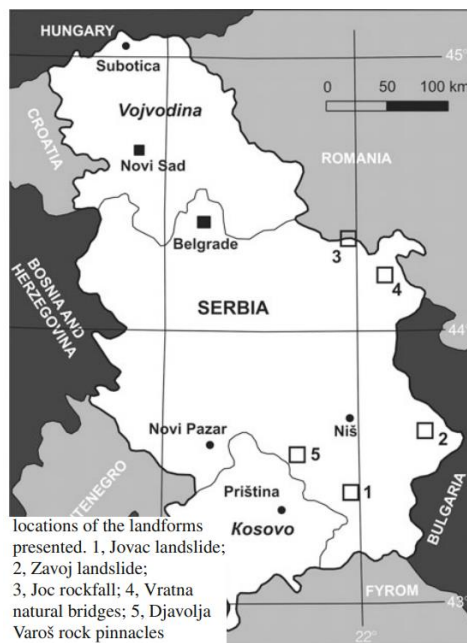
➤ **Окръзи Борска, Зайчарска, Нишавска, Пиротска, Топличка, Ябланичка, Пчинска (Република Сърбия)**

Съгласно *Recent Landform Evolution The Carpatho-Balkan-Dinaric Region (Chapter 13 Recent Landform Evolution in Serbia)*, Springer, 2012 Република Сърбия може да бъде разделена на две големи географски единици – Войводински равнини и Южни хълмисто-планински земи.

В равнините на север са характерни речните и еолови процеси, формирали характерни релефни форми върху лъос, а на юг от реките Сава и Дунав са характерни еразирали дерета, речни, карстови, флувио-карстови форми на релефа. Голямо значение за съвременния релеф са изиграли негативните геоложки явления, в т.ч. ерозия, свличания, вулканична дейност. Те са свързани и с по-бързо формиране – примери са скалните падове, естествени мостове и скални върхове.

Съвременният релеф е резултат от комбинираното действие на ендеогенни и екзогенни процеси през неотектонския период, които на днешната територия на Република Сърбия са започнали в ранния плиоцен. Оттогава се проявяват ендеогенни процеси чрез умерени повдигания и спускания, движения в различни посоки и с различна интензивност, оказващи пряко влияние върху екзогенните процеси и тяхната интензивност на действие в пространството и времето. **Фигура 2.1.8-3** показва най-значимите типове релеф и основни форми на релефа.





**Фигура 2.1.8-2** Географско разположение на Република Сърбия с местоположение на специфични ландшафтни форми

### **Делувиално-пролувиални форми на релефа**

Сред всички активни геоморфоложки процеси, интензивната ерозия на повърхностния почвен слой и образуването на оврази и дерета обхваща най-голяма площ. Деретата са преобладаващи ерозионни елементи и са широко разпространени по цялата територия. Дължината им може да достигне до 1 км, а дълбочината им варират от няколко метра до няколко десетки метра (напр. във водосбора на река Колубара – Dragičević 2007; Dragičević et al. 2008). В подножието на районите, в които са налице условия за протичане интензивни ерозионни процеси в повърхностния почвен слой с образуване на оврази и дерета, има обширни делувиално-пролувиални мантии и алувиални конуси с различни размери (от няколко метра до десетки километри).

### **Колувиални (гравитационни) форми на релефа**

Колувиалните процеси или масовите движения играят значителна роля в оформянето на склоновете на Сърбия. Интензивните свлачищни процеси се засилват от ерозията на повърхностния почвен слой, формирането на оврази от повърхностния отток и подсичането на склоновете от временните потоци. Свлачищата се появяват предимно в реголит, докато свлачищата в скалната основа са доста необичайни. В Сърбия най-големите свлачища (по площ и дълбочина) се образуват в терциерни седименти. Дълбочината им може да надвишава 10 m. Някои от най-значимите свлачища се намират в зоната на прякото въздействие на реките Дунав и Сава. Сърбия е една от страните с най-висока гъстота на свлачища в Европа. Склоновете с множество активни, временно стабилизирани или рекултивирани свлачища

често са гъсто населени и имат значителна инфраструктура (магистрала, регионални пътища, железопътни линии). Освен естествените причини влияние оказва и човешката дейност. По време на строителните работи се застрашава устойчивостта на склона, а в определени случаи се активират отново стабилизирани или рекултивирани свлачища. Освен свлачища, други колувиални форми на Сърбия са талусните конуси и скалните свлачища (каменопади), наблюдавани главно по стръмните откоси на карбонатните скални масиви.

### ***Речни форми на релефа***

Постоянните реки често образуват блата, тресавища, U- образни езера формирани при прекъсване на криволичещи мендрии на реките (marshes, swamps, oxbow lakes) и други подобни елементи по дъното на долините и тяхното утаяване се различава от акумулирането на канали. На север, във Войводина, където доминират дебели седиментни серии, дренажната мрежа е рядка и постоянните потоци имат изключително широки долини. Реките са криволичещи и преходни към блатна морфология. В Централна и Южна Сърбия речните течения в неразтворими скали образуват долини от нормален тип и много гъста интегрирана дренажна мрежа. В районите, изградени от разтворими скали (варовици и доломити), повърхностният дренаж е дезинтегриран и, ако има, преминава през каньони и клисури. В такива геоложки условия, речният процес е тясно свързан с карстификацията (флувио-карстови форми на релефа). Речните и блатните процеси в Сърбия водят до различни форми на релефа: различни типове долини, верижно навързани речни тераси, вкопани меандрии, речни улавяния, обширни алувиални равнини, точкови барове, речни острови, алувиални ветрила, блата, и др.

### ***Карстови и флувио-карстови форми на релефа***

Всички карстови форми на релефа, характерни за класическата динарска карстова морфология – котловини, ували, понори, подземни пропасти (karren, dolines, uvalas, and poljes) – присъстват в Сърбия, но с умерени размери и плътност. Сред различните сръбски карстови области броят, видовете и размерите на формите варират в зависимост от микроклиматичните условия, съотношението на неразтворимите компоненти и местните структурни характеристики. Една от особените характеристики на сръбския карст е относително голям брой естествени мостове (особено в Източна Сърбия) и периодични извори (както в Западна, така и в Източна Сърбия). Повечето от по-големите сръбски пещери се намират в контактен карст. Вертикалното разширение на проучените досега пещери е до 300 m. Няколко дълбоки сифонни извора са открити в подножието на карстови масиви (например изворът Kupaјsko Vrelo в Източна Сърбия, достигащ до дълбочина –123 m), което е доказателство за дълбока циркулация на карстовите води.

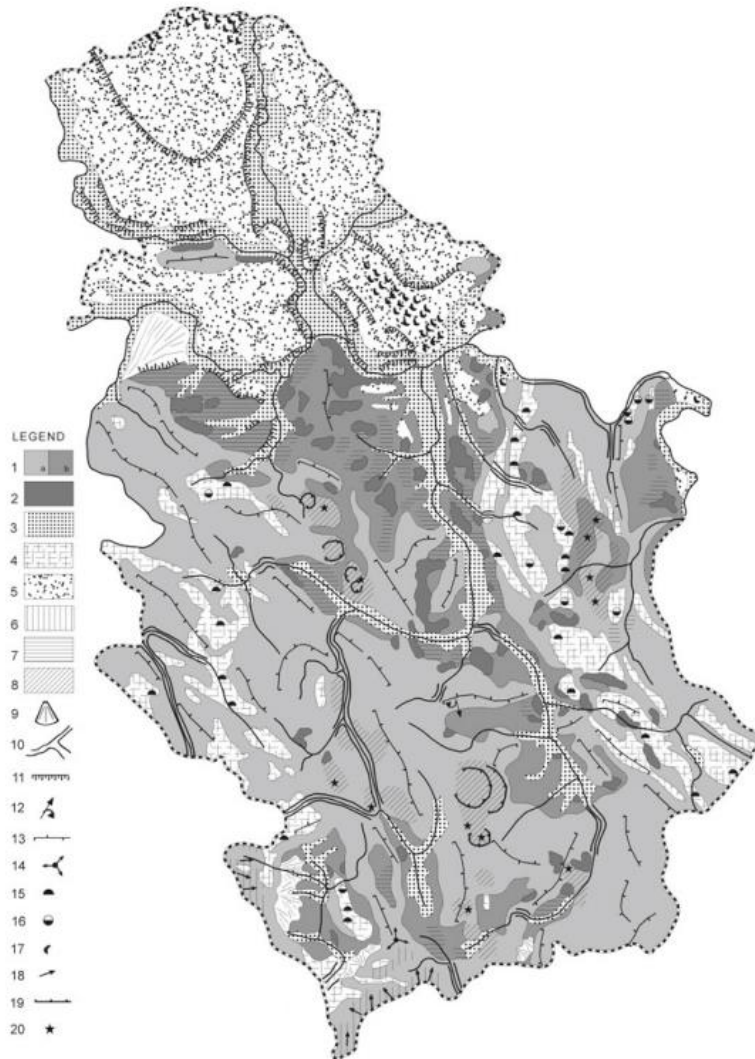
### ***Фосилни форми на релефа***

Съвременният ландшафт в Сърбия е не само резултат от активни екзогенни процеси, но и непрекъснато променяща се комбинация от ендеогенни и екзогенни сили. Формите на релефа на бивши активни процеси все още са разпознаваеми и влияят върху функционирането на активните процеси. Еоличните седименти покриват значителна част от

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Сърбия, но са изложени на интензивна ерозия от активни речни и склонови (делувиални, пролувиални и колувиални) процеси.



**Легенда**

**Фигура 2.1.8-3 Разнообразие на релефа**

1- Делувиално-пролувиален релеф	6- Ледников и периглациален релеф	11- Вертикални тераси	16- Вертикална пещера
2- Колувиален релеф	7- Релеф от морски и езерен произход	12- Речно захващане	17- Фосилна дюна
3- Речен релеф, включително блатата	8- Вулканогенен релеф	13- Хребед	18- Посока на движението на плейстоценския ледник
4- Карстов релеф	9- Алувиално ветрило	14- Тройна дренажна преграда	19- Останки от калдера
5- Еоличен релеф	10- Проломи и каньони	15- Пещера	20- Вулканична тапа

В района на ПТГС и ТСИМ преобладават (като осреднени стойности) земеделските територии, съответно агроландшафтите, следвани от горските ландшафти. Информация за земеползването е представена към **т.2.1.5 на ДЕО**.

С най-неблагоприятни показатели са техногенните ландшафти, като вид антропогенни ландшафти – свързани с пряко унищожаване на естествени ландшафти с неблагоприятни последици за околната среда като цяло – почвено запечатване свързано основно с транспортна инфраструктура и други обекти. В района съществуват действащи находища за добив на полезни изкопаеми, които също като въздействие върху ландшафта са със значителен негативен ефект.

Районът е богат на **чувствителни естествени ландшафти** – предложени за защитени зони и защитени територии (разгледани са подробно в **т. 2.1.7 на ДЕО**). Значителен е броят и на **културните ландшафти** (разгледани в **т. 2.1.10 на ДЕО**).

#### **Обобщение за състоянието на ландшафта:**

Местоположението, релефът и климатичните особености на трансграничния район способстват за наличието на голямото му ландшафтно разнообразие. Преобладават планински, котловинни и равнинни ландшафти, както и антропогенните – основно земеделски спрямо естествените природни ландшафти. Богатството на района на естествени, в т.ч. специфични и чувствителни ландшафти, поставя високи изисквания и не малко ограничения към дейностите, които могат да бъдат осъществявани на тази територия.

#### **2.1.9. Състояние на материалните активи**

Материалните активи са компонент на антропогенната среда, който ще бъде засегнат от предвижданията на ПТГС и ТСИМ, като същите са били предмет и на териториалния анализ, предхождащ изготвянето на документите. Активите, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ, за целите на оценката, са групирани по следния начин:

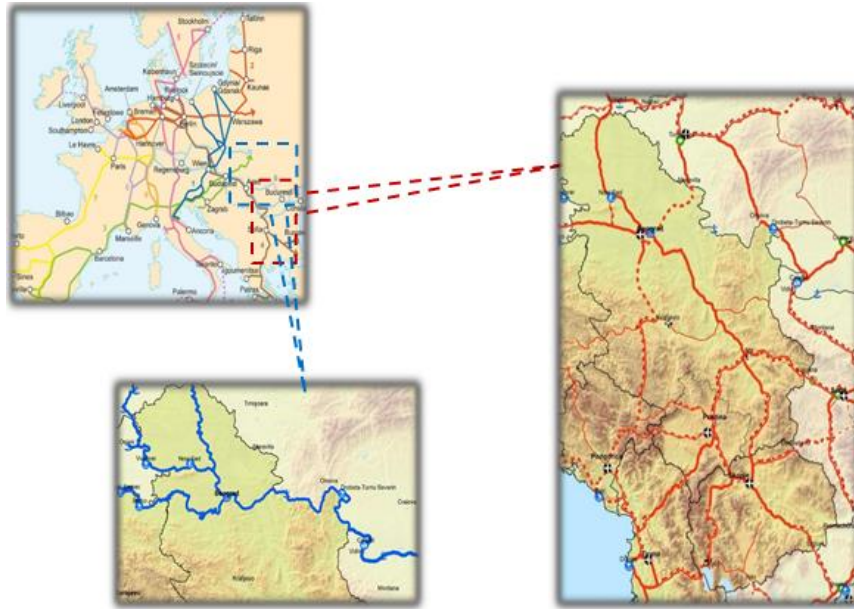
- 1. Транспортна инфраструктура, в т.ч ТЕН-Т мрежа, пътна, железопътна мрежа, Eurovelo 13, ГКПП, летища, водни пътища*
- 2. Информационни и комуникационни технологии (ИКТ)*
- 3. Водоснабдяване и канализация*
- 4. Отпадъци – състоянието по отношение на управлението на отпадъците е разгледано в **т. 2.1.12 на ДЕО**.*
- 5. Възобновяеми енергийни източници.*
- 6. Туризм*
- 7. Културна инфраструктура – състоянието е разгледано в **т. 2.1.10 на ДЕО**.*
- 8. Сграден фонд (обществен, в т.ч образователна, здравна, социална и др. инфраструктура);*
- 9. Градска инфраструктура, в т.ч пешеходна и велосипедна инфраструктура; паркове и детски площадки; спортна инфраструктура.*

## Транспортна инфраструктура

### Пътна и железопътна мрежа

През територията на трансграничния регион преминават два от основните коридори на мрежата ТЕН-Т с разширения до трети страни, както следва:

1. Коридор „Рейнско–Дунавски“ осигурява главната връзка изток-запад в цяла Континентална Европа. Проследявайки своя маршрут по река Дунав, той свързва Страсбург и Южна Германия с градовете в Централна Европа, за да достигне кулминацията си в черноморското пристанище Констанца (Румъния).
2. “Ориент/Източно-средиземноморски” коридор, който свързва Северна Германия (Хамбург-Берлин) с Източна Европа (Прага-Братислава, Будапеща-Тимишоара-Крайова-София) и Югоизточна Европа (София-Солун-Атина/Пирея).



Фигура 2.1.9-1 ТЕН-Т мрежа

Източник: <https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/map/maps.html?corridor=4&layer=8,9>  
<https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/site/en/maps.html>

Българската част от региона на ТГС се обслужва от следните пътни трасета, част от основната ТЕН-Т мрежа:

- **A2 -магистрала „Хемус“:** София –Велико Търново - Варна, частично обхващаща маршрута от София през Велико Търново и Русе до Букурещ, който също принадлежи към основната ТЕН -Т мрежа.
- **A3 - магистрала „Струма“:** София - Перник - Благоевград - ГКПП „Кулата“, обхващаща част от коридора „Ориент/Източно-Средиземноморски”



- От значение за територията е и **А6 - магистрала „Европа“** - граница с Република Сърбия - София, с планирана дължина 66 км, от която е изградена само частта “Северна скоростна тангента” с дължина 16,5 км. Автомагистралата е част от основната ТЕН-Т мрежа на територията на страната и все още не е изградена напълно;
- **жп линия 1:** Калотина – София – Пловдив – Свиленград - държавната граница с Република Турция и Република Гърция, която е част от коридора „Ориент/Източно-Средиземноморски”;
- **жп линия 2:** София – Мездра – Плевен – Левски – Горна Оряховица – Търговище – Шумен – Варна;
- **жп линия 5:** София – Владая – Перник – Радомир – Дупница – Благоевград – Кулата (граница с Република Гърция);
- **жп линия 6:** Волуяк – Батановци – Радомир – Кюстендил – Гюешево (граница с Република Северна Македония).

Анализът на структурата на пътната мрежа в различните региони на българската част показва, че четири от областите имат относително нисък дял на магистрали и първокласни пътища, изградени на тяхна територия, което е под средното за страната (18,4%), а именно 11,6% за Видин, 10% за Враца, 9,1% за Монтана и 15,7% за Перник. Само две от областите Кюстендил и София-област са с по-висок дял на магистрали и първокласни пътища, изградени на тяхна територия, съответно с 20,8% и 30,2%.

Преминаването на двата коридора „Ориент/Източно-Средиземноморски” и „Рейнско-Дунавски” през района на ТГС, ситиура територията в благоприятна позиция за интегриране както в национален, така и в европейски план, по отношение на транспортните връзки, провеждащи транзитните потоци и осигуряващи интеграцията на пътната и жп мрежа с тези на съседните страни.

Съгласно друга основна европейска класификация през територията в обхвата на ПТГС и ТСИМ преминават и следните големи международни трасета - **Транс-европейския транспортен коридор № 4** Дрезден/Нюрнберг –Прага -Виена/Братислава –Гьор –Будапеща – Арад -Констанца/Крайова –София/Солун -Пловдив –Истанбул, **Транс-европейски транспортен коридор № 7** с направление: "Рейн - Майн - Дунав", **Транс-европейски транспортен коридор № 8** с направление: Бари/Бриндизи - Отранто/Отрантски проток – Пристанище Драч/Пристанище Вльора – Тирана – Елбасан – Кяфасан – Струга – Кичево – Гостивар – Тетово – Скопие – Куманово – Крива паланка – Деве баир – Кюстендил – София – Пловдив – Бургас/Варна и **Транс-европейски транспортен коридор № 10** с направление Залцбург - Любляна - Загреб - Белград - Ниш - София, част от които се припокриват с коридора от основната ТЕН-Т мрежа на ЕС „Ориент/Източно-Средиземноморски” и „Рейнско-Дунавски” .

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Видин има изградена 612 км. пътна мрежа, от които:

- **Републикански първокласен път**, с обща дължина на територията на областта – 71 км, включващ **Път I-6 /E79/**, с направление - Граница с Румъния - ферибот Видин - о.п. Видин- Димово – Ружинци - граница Монтана.
- **Републикански второкласни пътища**, с обща дължина на територията на областта 91 км, от които:
  - **Път II-11** - /о.п.Видин-Димово/-Симеоново-Ботево-Арчар- граница Монтана, дължина 23,2 км;
  - **Път II-12** - о.п.Видин – Иново- Брегово- граница Република Сърбия, дължина 26,0 км;
  - **Път II-14** - о.п.Видин-Кула-Връшка чука-граница Република Сърбия, дължина 41,8 км.
- **Републиканските третокласни пътища** през област Видин са с обща дължина 450 км.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Видин има изградени 108 км. ж.п. линии, в т.ч. 93 км са електрифицирани. Основната ж.п. линия за обслужване на областта с жп транспорт са: **жп линия 7 София – Мездра - Монтана – Видин**, която е включена в широкообхватната ТЕН-Т мрежа на територията на Република България - коридор **Ориент/Източно-Средиземноморие**. Железопътната мрежа е втора по значение за осигуряване на транспортен достъп и обслужване на населението в област Видин.

Транспортната система в Област Видин обхваща сравнително добре развита пътна мрежа, воден, железопътен транспорт, и потенциална възможност за развитие на въздушен транспорт. Това предполага възможности за развитието на интермодален транспорт и утвърждаването на областта като транспортен и логистичен център.

Важен фактор за трансграничната свързаност е речния транспорт и свързаните с него дейности. От значение за територията **Пристанище Лом** и **Пристанище Оряхово**, които са част от пристанищната зона Видин и са включени като пристанища за вътрешни водни пътища в обширната мрежа ТЕН-Т от коридора „**Рейнско-Дунавски**“;

Преминаването на двата **Транс-европейските транспортни коридори № 4 и № 7** на територията на области Монтана и Враца, е предпоставка за добра транспортна достъпност и свързаност на тази част от региона. Двата коридора провеждат международните транспортни потоци в посока запад-изток по направлението от основната ТЕН-Т мрежа - „**Ориент/Източно-Средиземноморски**” и „**Рейнско-Дунавски**” и в посока север -юг/югоизток като връзка между река Дунав и Бяло море.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Монтана има изградена 614 км. пътна мрежа, от които:

- **Републикански първокласен път**, с обща дължина на територията на областта 56 км, включващ **Път I-1 (E79)** „Граница с Румъния - ферибот Видин – Димово – Монтана – Враца – Мездра – София – Благоевград –Симитли – Кулата – граница с Република Гърция“. Пътят е част от Транс-европейски транспортен коридор № 4.

- **Републикански второкласни пътища**, с обща дължина на територията на областта 158 км, от които:
  - **Път II-81** „Лом – Монтана – София“, вторият по значимост след първокласния Е-79, свързвайки областния град Монтана с Пристанище Лом, столицата и вътрешността на страната като алтернативна връзка на Транс-европейски транспортен коридор № 4 през прохода Петрохан
  - **Път II-11** „Видин – Димово – Лом – Оряхово“, който обслужва основно община Лом и община Вълчедръм от северната територия на областта като част от Дунавския крайбрежен път;
  - **Път II-13** „Монтана – Борован – Кнежа – Плевен“ осигурява връзките със съседната области Враца и Плевен.

- **Републиканските третокласни пътища** през област Монтана са с обща дължина 400 км.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Монтана има изградени 114 км. ж.п. линии, които са електрифицирани. Железопътната инфраструктура в областта е представена от главна **жп линия 7** София – Мездра - Монтана – Видин, като жп инфраструктурата на областта се допълва от два жп клона: ж.п. клон Брусарци-Лом и ж.п. клон Бойчиновци-Монтана-Берковица.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Враца има изградена 649 км. пътна мрежа, от които:

- **Републикански първокласен път**, с обща дължина на територията на областта 65 км, включващ **Път I-1** (Е79) „Граница с Румъния - ферибот Видин – Димово – Монтана – Враца – Мездра – София – Благоевград – Симитли – Кулата - граница Гърция“. Пътят е част от Транс-европейски транспортен коридор № 4.
- **Републикански второкласни пътища**, с обща дължина на територията на областта 231 км, от които:
  - **Път II-15** - Враца-Оряхово, който свързва областния център с град Оряхово и намиращия се там Фериботен комплекс „Оряхово – Бекет“;
  - **Път II-13** - осигурява връзката на област Плевен с международен път Е 79, в посока град Видин. Пътят свързва градовете Бяла Слатина и Криводол и намиращите се в тази отсечка села;
  - **Път II-11** - разположен е покрай река Дунав и осигурява връзка на крайречните градове Оряхово, Мизия и Козлодуй, с областите Монтана и Плевен.
- **Републиканските третокласни пътища** през област Враца са с обща дължина 353 км.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Враца има изградени 112 км. ж.п. линии изцяло електрифицирани, в т.ч. 67 км са двойни. Железопътна мрежа на

територията на Област Враца, обхваща участъци от главната **ж.п. линия 2** – София – Мездра – Плевен – Левски – Горна Оряховица – Търговище – Шумен – Варна, която е включена в ТЕН-Т мрежата като връзка между столиците София и Букурещ и **ж.п. линия 7** „София – Мездра - Монтана – Видин“, включена в Европейското споразумение за най-важните линии за международни комбинирани превози и свързаните с тях обекти. Двете ж. п. линии, заедно с главна **ж. п. линия 5** София – Владая – Перник – Радомир – Дупница – Благоевград – Кулата (граница с Република Гърция), формират трасето на българска територия по направлението на **Транс-европейския транспортен коридор №4**.

По данни от Националния статистически институт (НСИ) към 31.12.2020г. на територията на София-област има изградена 1 508 км. пътна мрежа, от които:

- **Автомагистрала** 158 км, като от значение за района на трансгранично сътрудничество, са:
  - **A2 -магистрала „Хемус“:** София –Велико Търново - Варна, частично обхващаща маршрута от София през Велико Търново и Русе до Букурещ, който също принадлежи към основната ТЕН -Т мрежа.
  - **A3 - магистрала „Струма“:** София - Перник - Благоевград - Г „Кулата“, обхващаща част от коридора „Ориент/Източно-Средиземноморски”
  - **A6 - магистрала „Европа“ - граница с Република Сърбия - София**, от която е изградена само частта “Северна скоростна тангента” с дължина 16,5 км.
- **Републикански първокласни пътища**, с обща дължина на територията на областта 301 км, от които:
  - **Път I-1 (Е 79)** – граница с Румъния – Видин – Монтана – Ботевград – София – Благоевград – Кулата – граница Гърция. Пътят е част от коридора на основната ТЕН-Т мрежа „Ориент/ Източно-Средиземноморски” и част от **Транс-европейски транспортен коридор № 4** , като южната част на трасето се определя от АМ “Струма”.
  - **Път I-3(Е-83)** - Бяла – Плевен – Ботевград/София, един от основните пътища за обслужване на Северна България, свързвайки я със Столицата.
  - **Път I-4(Е-772)** - София/Ботевград – Севлиево – Велико Търново - Шумен/Варна, формира част от пътното направление София – В. Търново – Русе – Букурещ, включено в основната ТЕН-Т мрежа на територията на страната като връзка между столиците София и Букурещ.
  - **Път I-6** - граница с Република Северна Македония – Гюешево – Кюстендил – Радомир – София – Карлово – Казанлък – Бургас, осигурява връзка между столиците София и Скопие и по подбалканския път- към Бургас
  - **Път I-8 (Е-80)** - граница с Република Сърбия – Драгоман – София – Пловдив – Свиленград – граница с Република Турция, формира част от коридора на основната ТЕН-Т мрежа „Ориент/Източно-Средиземноморски”, който на

югоизток от Столицата се обслужва от АМ “Тракия” и АМ “Марица”, а първокласният път има дублиращи функции

- **Републикански второкласни пътища**, с обща дължина на територията на областта 350 км, от които:
  - **Път II-81** - ок.п. София – Петрохан – оп Берковица – Благово – оп Моптана – Лом, важна връзка между Югозападния и Северозападния район и най-прекия достъп до пристанище Лом на р. Дунав през прохода Петрохан;
  - **Път II-82** – Костенец – Радуил – Боровец – Самоков – Панчарево – ок.п. София, връзка на Столицата с курорта Боровец, обслужваща южната територия на София-област;
  - **Път II-62** - оп Кюстендил – оп Дупница – Клисурска – Самоков, осигурява достъп на областния център Кюстендил до АМ „Струма” и столицата София.
- **Републиканските третокласни пътища** през София-област са с обща дължина 703 км.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на София-област има изградени 295 км. ж.п. линии, в т.ч. 105 км са двойни и 253 км са електрифицирани. Основните ж.п. линии за обслужване на областта с жп транспорт, включени в ТЕН-Т мрежата на територията на страната (**Фигура 2.1.9-2**), са:

- **жп линия 1** Калотина-запад (граница с Република Сърбия) - София - Пловдив – Димитровград - Свиленград (граница Република Турция). Линията формира част от транспортния коридор на основната ТЕН-Т мрежа - „Ориент/ Източно-Средиземноморски”.
- **жп линия 2** София – Мездра - Горна Оряховица - Каспичан - Синдел – Варна. В участъка София – Г. Оряховица линията е част от железопътното направление София – Г. Оряховица – Русе – Букурещ, включено в основната ТЕН-Т мрежа на територията на страната, а участъкът Г. Оряховица – Варна е част от разширената ТЕН-Т мрежа.
- **жп линия 3** Илиянци-Карлово- Тулово-Дъбово-Зимница и Карнобат-Комунари-Синдел разпределителна-Варна фериботна-Разделна, е включена в широкообхватната ТЕН-Т мрежа на територията на страната с участъка Карнобат-Варна.
- **жп линия 5** София - Владая - Радомир - Дупница - Кулата (граница Република Гърция). Линията формира част от транспортния коридор на основната ТЕН-Т мрежа - „Ориент/ Източно-Средиземноморски”.
- **жп линия 6** Волуяк-Разменна-Батановци и Радомир-Гюешево (граница с Република Северна Македония) е включена в основната ТЕН-Т мрежа на територията на страната с участъка Радомир-Гюешево.



### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



Фигура 2.1.9-2 Трансевропейска железопътна мрежа в Република България

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Перник има изградена 573 км. пътна мрежа, от които:

- **Автомагистрала** 32 км, като от значение за района на ТГС, са:
  - **A3 - магистрала „Струма“** София - Перник - Благоевград – граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП) „Кулата“, обхващаща част от коридора „Ориент/Източно-Средиземноморски”
  - **A6 - магистрала „Европа“** - граница с Република Сърбия - София (ГКПП Калотина), която е част от път Е-79 и **Транс-европейски транспортен коридор № 4 и №8**.
- **Републикански първокласни пътища**, с обща дължина на територията на областта 58 км, от които:
  - **Път I-1 (Е 79)** – граница с Румъния – Видин – Монтана – Ботевград – София – Благоевград – Кулата – граница с Република Гърция. Пътят е част от коридора на основната TEN-T мрежа „Ориент/ Източно-Средиземноморски” и част от **Транс-европейски транспортен коридор № 4** , като южната част на трасето се определя от АМ “Струма”.
  - **Път I-6** - граница с Република Северна Македония – Гюешево – Кюстендил – Радомир – София – Карлово – Казанлък – Бургас, осигурява връзка между столиците София и Скопие и по подбалканския път- към Бургас
  - **Път I-8 (Е-80)** - граница с Република Сърбия – Драгоман – София – Пловдив – Свиленград – граница с Република Турция, формира част от коридора на основната TEN-T мрежа „Ориент/Източно-Средиземноморски”, който на югоизток от Столицата се обслужва от АМ “Тракия” и АМ “Марица”, а първокласният път има дублиращи функции
- **Републикански второкласен път II-63** преминава през територията на областта с дължина 66 км, като пътят се отклонява наляво при 81,4 km на **Път I-6** в западната

част на град Перник и достига до границата с Република Сърбия при с. Стрезимировци и ГКПП Стрезимировци.

- **Републиканските третокласни пътища** през област Перник са с обща дължина 417 км.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Перник има изградени 115 км. ж.п. линии, в т.ч. 8 км са двойни и 84 км са електрифицирани. Основната ж.п. линия за обслужване на областта с жп транспорт са главна **жп линия 5**-София-Владая-Перник-Радомир-Дупница-Благоевград-Кулата (граница с Република Гърция)-представлява част от мрежата ТЕН-Т като връзка с Гърция и главна **жп линия 6** - София – Волуяк – Перник – Гюешево (граница с Република Северна Македония), която е недостатъчно развита за интермодални/комбинирани транспортни услуги. Линиите са част от основната ТЕН-Т мрежа-коридор *Ориент/Източно-Средиземноморие*.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Кюстендил има изградена 621 км. пътна мрежа, от които:

- **АМ „Струма“**, с дължина на територията на областта – 44 км.
- **Републикански първокласен път I-6**, който в участъка от ГКПП Гюешево до Перник съвпада с европейски път Е 871, започва от границата с Република Северна Македония, минава през селата на община Кюстендил: Гюешево, Каменичка Скакавица, Раненци, Гърляно, Вратца, Жиленци, заобикаля северно град Кюстендил и минава през селата Цървеняно и Ябълково. Дължината на пътя на територията на област Кюстендил е 85 км.
- **Републикански второкласен път II-62** преминава през територията на областта с дължина 54 км, като пътят се отклонява при км 25.7 на Републикански първокласен път I-6 североизточно от град Кюстендил, след село Пиперков чифлик минава през селата Багреници и Нови чифлик.
- **Републиканските третокласни пътища** през област Кюстендил са с обща дължина 438 км.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Кюстендил има изградени 121 км. ж.п. линии, от които 64 км са електрифицирани. Основната ж.п. линия за обслужване на областта с жп транспорт е ж.п. линия 6 Волуяк-Разменна-Батановци и Радомир-Гюешево (граница с Република Северна Македония), която е недостатъчно развита за интермодални/комбинирани транспортни услуги. Линията е част от основната ТЕН-Т мрежа-коридор *Ориент/Източно-Средиземноморие*.

Пътният трафик е най-застъпеният и най-разпространеният начин за превоз на хора и товари на територията на **Република Сърбия**. През последните години се забелязва значително увеличение на ежедневния трафик по пътната мрежа, което е резултат от увеличаването на икономическите дейности на територията на Република Сърбия, завършването на държавната пътна мрежа, предимно магистрали и продължаващото

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

увеличаване на използване на основните пътища от транзитните потребители. Извънградските придвижвания са предимно ежедневни, докато в общия обем на движения със сигурност преобладават ежедневните придвижвания в градските райони. Поради това влиянието на обществения градски и крайградски пътнически транспорт върху общите транспортни потоци е голямо.

Основната ТЕН-Т мрежа не обхваща територията на Република Сърбия. Основният транспортен коридор, който свързва Република България и Република Сърбия, е **Транс-европейски транспортен коридор № 10 с направление Залцбург - Любляна - Загреб - Белград - Ниш - София**.

Към 2018 г. в Република Сърбия има общо 43 275 км пътища, като в сръбската част от трансграничния район общата дължина на пътната мрежа е 10 853 км, което представлява дял от 25% от пътната инфраструктура на страната. Въпреки че пътната мрежа в Република Сърбия е доста добре развита, нейното качество и техническо състояние не са задоволителни.

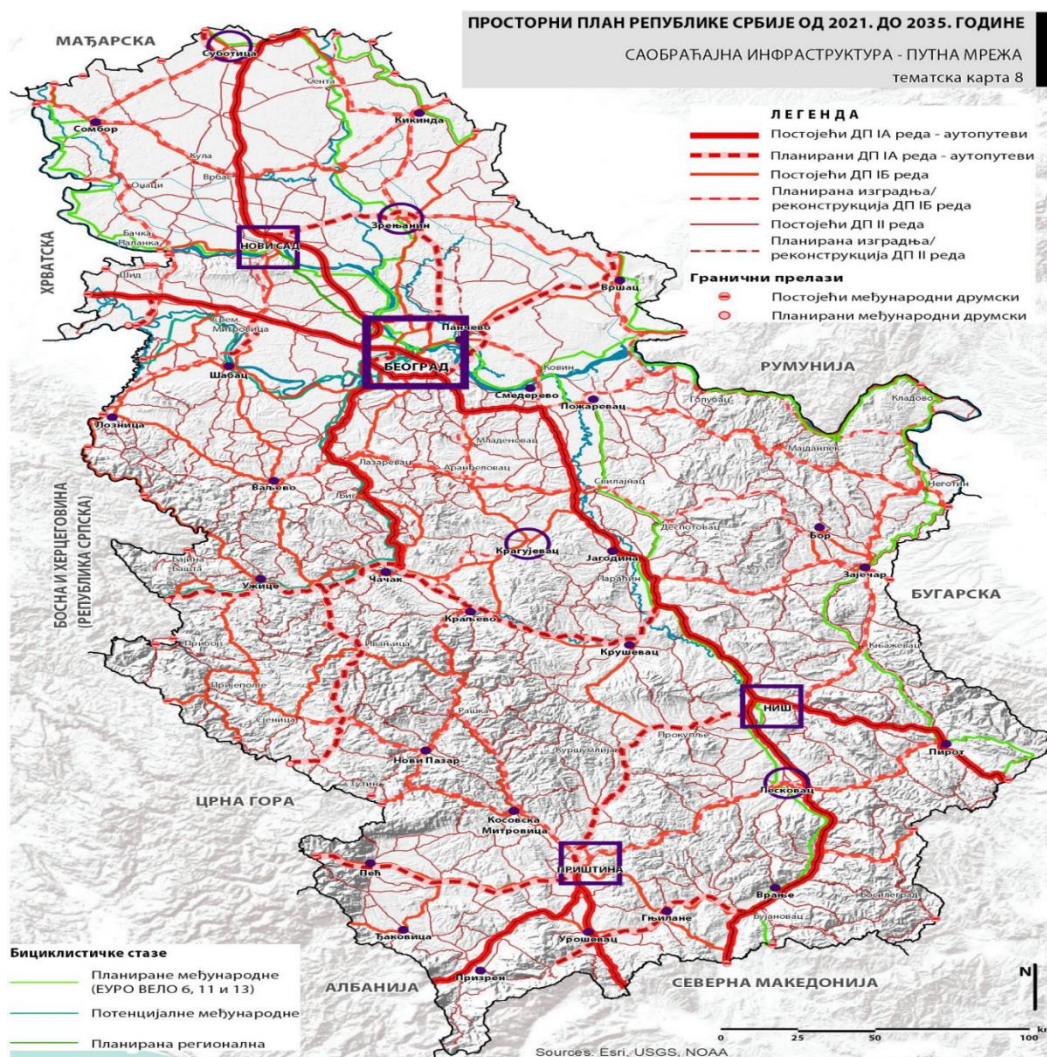
**Таблица 2.1.9-1** Гъстота на пътната мрежа в областите на района на ПТГС и ТСИМ

Окръг	Площ (км <sup>2</sup> )	Пътища – общо (км <sup>2</sup> )	Гъстота на пътната мрежа (км/км <sup>2</sup> )	Синтетичен индикатор
Борски	3507	1469,740	0,4191	1,58
Зайчарски	<b>3624</b>	1404,636	0,3876	1,81
Нишавски	<b>2728</b>	1424,412	0,5221	1,29
Пиротски	<b>2761</b>	1115,897	0,4042	1,63
Топлички	<b>2231</b>	1216,538	0,5453	1,52
Ябланички	<b>2770</b>	1824,404	0,6586	1,39
Пчински	<b>3520</b>	2823,186	0,8020	1,45



### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



Фигура 2.1.9-3 Пътна мрежа в Република Сърбия

По стойност на синтетичния показател за плътност на пътната мрежа регион Южна и Източна Сърбия е с 1,42 и е на второ място сред регионите в Република Сърбия.

От значение за трансграничния район е автомагистрала А4 от Ниш до българската граница. С допълващо значение за региона е автомагистрала А1 от Лесковац до границата с Република Северна Македония.

**Транс-европейски транспортен коридор № 10** е гръбнакът на системата на ж.п. инфраструктура в Република Сърбия, с дял над 50% от пътуванията.

Съществуващата железопътна мрежа се състои от следните категории железници: главни железопътни линии от значение за международния и националния трафик; регионални железници от значение за регионалния и местния трафик; местни железници от значение за местния трафик; манипулативни линии от значение за стопанските субекти; и музейно-туристически железопътни линии.

Основните международни ж.п. линии в посока Север – Юг, са: **E79** Белград – Върбница, **E85** Суботица – Белград – Ниш – Прешево, Кралево – Генерал Янкович и **E771** Суботица – Богожево и в посока Запад - Изток: **E66** Белград - Вършац и **E70** Сид - Белград - Ниш - Димитровград.

Най-важните железопътни маршрути в Република Сърбия са главните линии E70 и E85 минаващи по **Транс-европейския железопътен коридор №10** (Залцбург - Любляна - Загреб) - Белград - Ниш - (Скопие - Велес - Солун) , т.е. на неговите разклонения **№10b** (Будапеща) - Нови Сад - Белград, и **№10s**: Ниш - (София - Истанбул) - (Битоля - Лерина - Игуменица).

Плътността на железниците в Република Сърбия е сравнима с тази в ЕС. Само около 33% от линиите са електрифицирани, а 7% са двойно следени. Единствената железопътна връзка между Република Сърбия и Република България (София-Ниш-Белград) е еднопътна, като в момента е почти напълно електрифицирана, но има няколко критични участъка, където скоростта трябва да бъде сериозно забавена (части от Ниш-Прешево и Ниш-Димитровградските линии, проектирани за скорости само от 80 - 100 км/ч). Основните железопътни линии на Република Сърбия са проектирани за максимална скорост от 120 км/ч.

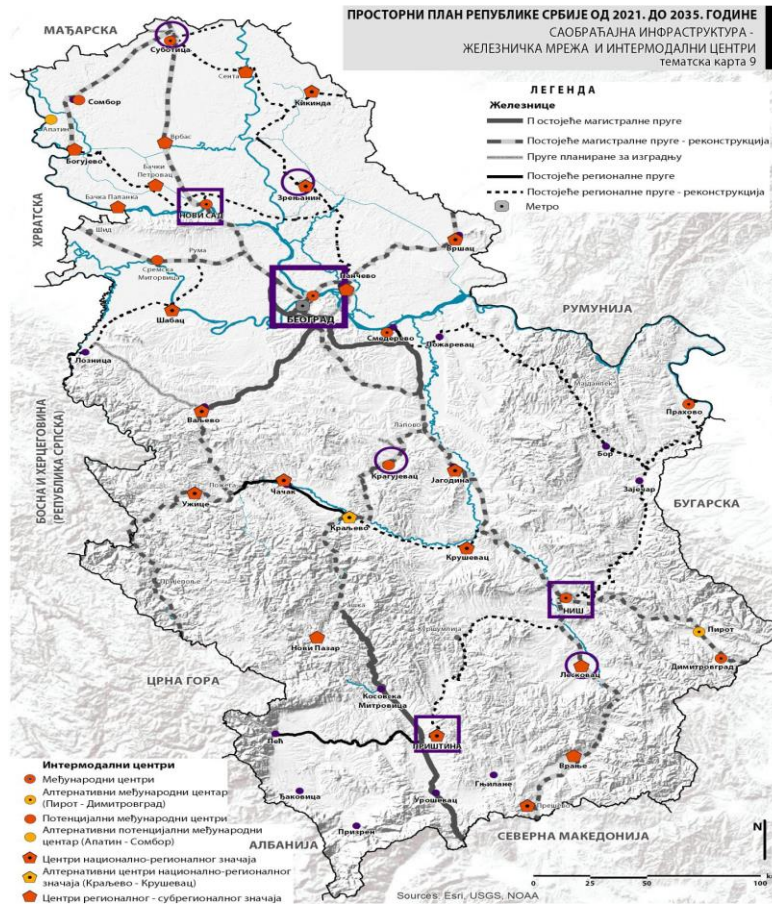
Железопътната мрежа на граничната зона може да бъде квалифицирана като „нестандартна“ и силно амортизирана. Повечето от железопътните линии (включително съпътстващата инфраструктура) там се нуждаят от цялостна реконструкция, за да покрият съвременните стандарти. Към момента за сръбската част от зоната на трансгранично сътрудничество се осъществява модернизацията и рехабилитацията на участъка Ниш-Брестовац, част от международната железопътна линия за Солун (Транс-европейския железопътен коридор №10).

По стойност на синтетичния показател за плътност на железопътната мрежа регион Южна и Източна Сърбия е с 0,14 и е близка със стойностите в останалите региони са равни Белградска област 0,12, райони Шумадия и Западна Сърбия 0,11, като изключение прави регион Войводина води с 0,23.



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*



**Фигура 2.1.9-4 Железопътна мрежа и интермодални центрове в Република Сърбия**

**Таблица 2.1.9-2 Гъстота на железопътната мрежа в областите на района на ПТГС и ТСИМ**

Окръг	Площ (км <sup>2</sup> )	Дължина на железопътната мрежа(км)	Гъстота на пътната мрежа (км/км <sup>2</sup> )	Синтетичен индикатор
Борски	3.507	104,544	0,03	0,17
Зайчарски	3.624	102,072	0,03	0,16
Нишавски	2.728	151,527	0,05	0,15
Пиротски	2.761	78,141	0,03	0,16
Топлички	2.231	83,137	0,04	0,19
Ябланички	2.770	46,795	0,02	0,06
Пчински	3.520	83,758	0,02	0,10

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

#### EuroVelo - Европейска мрежа от велосипедни маршрути

В допълнение към мрежата TEN-T в зоната на трансгранично сътрудничество преминават два от европейските веломаршрути, а именно EuroVelo 13 - пътека за „Желязна завеса“ и EuroVelo 6 – „Атлантическо-Черно море“. EuroVelo 13 дава възможност за посещение на 20 държави, започвайки от Северна Финландия, минавайки в близост до Балтийско море, Германия, Чехия, Словакия-Братислава, Румъния и завършвайки в България при малкия черноморски град Резово. Следването на този маршрут в продължение на повече от 9 950 км е жив урок по история, но също така осигурява добре дошло напомняне за мира и помирието, които последваха падането на „Завесата“.

EuroVelo 6 дава възможност за посещение на 10 държави, започвайки от Източна Франция, преминавайки през централноевропейските страни (Швейцария, Германия, Австрия, Словакия, Унгария, Хърватия), Република Сърбия, Румъния, Република България и завършвайки в Констанца (Румъния). Следвайки този маршрут, има красиви брегове, реки и замъци.

Маршрутите на EuroVelo имат туристическа цел, следователно не свързват големите градове, а са насочени към места с важно природно или културно наследство.

(Източник: <https://en.eurovelo.com/ev13> и <https://en.eurovelo.com/ev6>)



Фигура 2.1.9-5 EuroVelo маршрути

#### ГКПП

Понастоящем между Република България и Република Сърбия има 5 работещи контролно-пропускателни пункта:

- ГКПП „Брегово - Мокрание“ - шосеен граничен пункт с регионално значение за Република България. Разположен е на 25 км от гр. Видин. Пунктът се намира на второстепенен път II-12, който се включва в международен път E-79. ГКПП

Брегово е изграден в непосредствена близост до гр. Брегово. Основният преход през ГКПП е свързан с извършване на търговска и туристическа дейност от граждани на България и Република Сърбия.

- *ГКПП Кула - Връшка Чука* е шосеен граничен пункт II степен с регионално значение за Република България. Разположен е на 47 км от гр. Видин и има транспортна връзка с главен път Е-79. Основният пътникопоток през него е от български и чужди граждани, пътуващи за и от Република Сърбия и страните от Западна Европа, с цел търговия, туризъм и др.
- *ГКПП Калотина - Градина* - разположен на главния път и железопътната връзка между двете държави, на около 2 км западно от село Калотина. Пропускателният пункт ще бъде край на автомагистрала А6-Европа. Пътният участък Калотина-София е част от *Транс-европейски транспортен коридор № 10*.
- *ГКПП Стрезимировци* - разположен в средата на едноименното разделено село Стрезимировци. Достъпът до пункта е по Път II-63 Перник – Брезник – Трън – Главановци – Слишовци – ГКПП Стрезимировци
- *ГКПП Олтоманци - Рибарци* - разположен на около 30 км северозападно от Кюстендил и на около 4 км от най-близкото българско населено място с. Долно Уйно. Намира се на пътя Кюстендил - с. Долно Уйно - ГКПП Олтоманци - ГКПП Рибарци - с. Млекоминци - с. Радичевци - с. Райчиловци - Босилеград. От страна на Република Сърбия пунктът се намира на 13 км източно от гр. Босилеград. Този ГКПП свързва районите на гр. Кюстендил и гр. Босилеград и най-кратката международна транспортна връзка между Република Сърбия и Република Гърция през Република България. Трафикът е оскъден.

#### Летища

Има две летища, които обслужват граничния регион - международно летище в София-град и международно летище в Ниш. Въпреки че град София е извън допустимите, това все още е единственото летище от българската страна на граничния регион.

Летище София е най-голямото международно летище в Република България, което е изпълнило амбициозна инвестиционна програма през последните 10 години чрез изграждане на втора сграда на терминала, нова писта и редица свързани съоръжения.

Летището в Ниш е малко, но развиващо се международно летище (второто по големина в Република Сърбия). Предназначена е както за превоз на товари, така и за пътници. Разположението на летището е на 0,5 км от магистралата, свързваща коридорите Белград - Ниш - София и Белград - Ниш - Скопие - Солун.

#### Вътрешни водни пътища

Вътрешните водни пътища предоставят възможности за развитие на екологосъобразни и евтини транспортни услуги, което ги прави жизнеспособна алтернатива на автомобилния транспорт. С излаз на един от най-важните европейски водни пътища – река Дунав, регионът

получава значително предимство. Важните пристанища в **българската част** на трансграничната зона са следните:

- Пристанище Видин е второто речно пристанище в Република България, включено в основната ТЕН-Т мрежа на територията на страната като част от транспортния коридор Рейн-Дунав (вътрешен воден път по река Дунав с пристанище Видин и пристанище Русе и интермодален терминал в Русе). В същото време това пристанище е и част от другия коридор на основната ТЕН-Т мрежа, преминаващ през територията на страната, т.е. коридора Ориент/Източно-Средиземноморие (железопътен и автомобилен маршрут в посока Видин-София - Кулата и клон София - Пловдив - Бургас/Свиленград (турска граница).
- Пристанище Видин Център;
- Пристанище Видин Юг;
- Пристанище Видин Север;
- Пристанище Лом;
- Пристанище Оряхово;

Пристанище Лом и пристанище Оряхово са част от пристанищната зона Видин от коридора Рейн-Дунав, но са включени като пристанища по вътрешни водни пътища в обширната ТЕН-Т мрежа. В допълнение към общите и насипни товари, пристанището на Оряхово обслужва и пътници, а фериботният терминал на Оряхово обработва ро-ро товари.

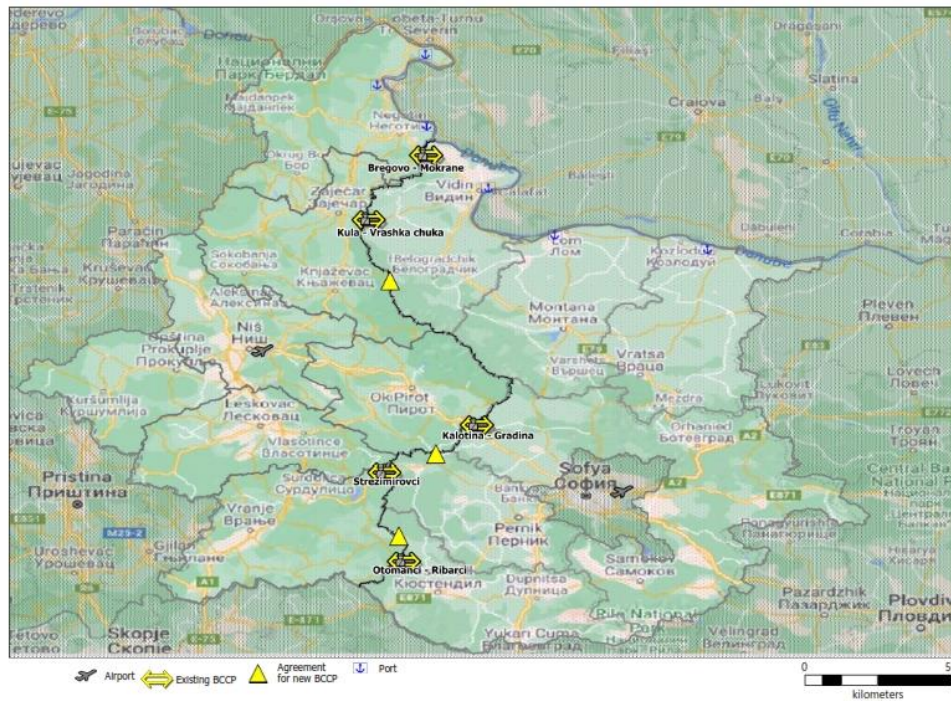
Пристанищата в **сръбския трансграничен регион** са, както следва:

- Международно пътническо пристанище Кладово – Правителството на Република Сърбия, през януари 2017 г. създаде пристанищната зона на международния пътнически док в Кладово. Пристанищната инфраструктура - понтонът, е изградена със средства от бюджета на Република Сърбия. В сътрудничество с румънската страна се очаква скоро да установи редовна корабна линия между Кладово и Турну Северин. Основните проблеми са остарелите съоръжения и липсата на инвестиции за подобряване и развитие на пристанищната инфраструктура.
- Пристанище в Прахово (област Бор) - Пристанището се намира на 861 км на десния бряг на река Дунав, на триточката между Република Сърбия, Република България и Румъния. Пристанище Прахово е от открит тип и е с експлоатационен бряг с дължина 560 m. Индустриалният коловоз с дължина 1270 m е свързан с националната железопътна мрежа.
- Международно пътническо пристанище Долни Милановац (Община Майданпек), основано през септември 2016 г.



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



**Фигура 2.1.9-6 ГКПП, летища и пристанища**

**Информационни и комуникационни технологии (ИКТ)**

Постепенно ИКТ стават широко достъпни за обществеността, както по отношение на достъпността, така и по отношение на разходите, като степента на достъп рязко нараства през последните години. Като потенциална алтернатива за развитие на регионалната транспортна инфраструктура, ИКТ могат да предоставят важна възможност за по-добра връзка на граничния регион с външния свят.

**Таблица 2.1.9-3 Дял на домакинствата с достъп до интернет през 2020 г.**

Административни единици	Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)
Република България средно	78.9
Република Сърбия средно	80.8
ЕС- 27 средно	89.0

Source: NSI, SORS and <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tin00073/default/table?lang=en>

**Водоснабдяване и канализация**

Граничният регион е в много по-добра позиция по отношение на наличието на водоснабдителни ресурси и инфраструктура в сравнение с много други райони и местности в двете страни. Но остарялото оборудване, предимно азбестови тръби, води не само до



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

здравословни и хигиенни проблеми, но и до неефективна работа (загуби на вода, честа нужда от ремонт и др.).

По данни, с актуалност към 2017 г. към водопроводната мрежа на Република България са включени 99,4% от домакинствата, а 76% от домакинствата са свързани към канализационната мрежа, а 63,4 % е обслужено с пречиствателни станции за отпадъчни води.

В процес на изпълнение към настоящия момент са инвестиции във ВиК инфраструктурата по Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020 г.

В трансграничния регион на Република Сърбия водоснабдителната система е недоразвита, като около 77% от населението има достъп до общественото водоснабдяване с питейна вода. По отношение на канализационната система само основните населени места (по-големите общини) имат канализационна система. По-голямата част от отпадъчните води, се заустват директно в реките, причинявайки щети и значителни екологични проблеми. Общините са активни при кандидатстване и получаване на финансиране за изграждане и реконструкция на канализационна и водопроводна мрежа.

**Възобновяеми източници на енергия**

Водната, вятърната и слънчевата енергия се използват в страната за производство на алтернативно електричество в зависимост от специфичните природни условия на всеки регион.

България вече има изграден значителен допълнителен конкурентоспособен потенциал за възобновяема енергия, по-специално във вятърния сектор (до 18 GW). Слънчевата фотоволтаична енергия като бъдещ потенциал може да осигури малко над 6 GW капацитет, Освен това биомасата (до 1 GW) и хидрогенерацията (1,6 GW) също се считат за интересни инвестиционни възможности.

**Таблица 2.1.9-4 Изградени капацитети по типове и области в Република България към 2018**

Административни единици области	ВЕЦ	Фотоволтаични централи	Вятърни централи	Централи, работещи на биомаса	Общо брой	Общо генерирана мощност	Гъстота MW/1000км <sup>2</sup>
Видин	11.6	34.8	-	1.5	58	47.9	15.8
Монтана	29.5	15.0	0.0	1.5	31	46.0	12.7
Враца	24.2	29.4	4.5	2.4	45	60.5	16.7
София – област	61.3	2.3	0.0	4.9	49	68.5	9.7
Перник	-	2.5	6.0	-	33	8.4	3.5
Кюстендил	38.5	6.3	-	-	38	44.7	14.5
Република България	2 362.4	1 052.8	700.2	64.2	2 337	4 179.7	37.7

Източник: НЦРР

Производството на електроенергия в Република Сърбия разчита на около 70 % от въглища, докато останалите 30 % се генерират в водноелектрически централи. Страната има значителен допълнителен конкурентен потенциал за производство на електроенергия базирана на вятърна енергия (до 5,6 GW), както и слънчев фотоволтаичен потенциал (6,9 GW). Съществува и потенциал за играждане на големи водноелектрически централи, разположени главно на реките Ибър, Морава, Дунав и Дрина.

### **Туризм**

Привлекателността на туризма в трансграничния регион се базира на богатото културно и природно наследство, разнообразните пейзажи и относително добрата свързаност и достъпност.

Въз основа на Националната концепция за туристическо райониране, Република България е концептуално разделена на девет туристически района. Разделянето на туристически региони спомага за формирането на регионални туристически продукти.



**Фигура 2.1.9-7** *Националната концепция за туристическо райониране*

Областите Видин, Монтана и Враца от трансграничния регион, попадат в следните два туристически региона:

- Район Дунав – културно-исторически, речен (круизен), приключенски, винен, кулинарен и религиозен и екотуризм;
- Район Стара планина – планински, рекреационен, културно-исторически, фестивален, творчески, приключенски, селски, религиозен, планински - ски и екотуризм;

Областите Кюстендил и Перник попадат в обхвата на туристически район София, като и област Кюстендил попада и в обхвата на Район Рила-Пирин. София-област попада в обхвата на три региона:

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

- Район Розова долина – балнеология, СПА и уелнес, културно-исторически, фестивален, приключенски, планински - ски, рекреационен, винен и екотуризъм;
- Район Рила-Пирин – планински (всички видове ски, планински преходи, възстановителен), религиозен, приключенски, балнео, СПА и уелнес, културно-исторически, фестивален, винен и екотуризъм;
- Област София – бизнес, културен (всички видове), планински преходи (всички видове), здравен (всички видове), религиозен, приключенски и екотуризъм.

Пространственото разпределение на туристическите ресурси на страната се характеризира с висока степен на припокриване и териториална близост на природни и културни обекти. Това позволява да се комбинират различни развлекателни дейности, дава възможност за преодоляване на сезонността и повишаване на използваемостта на туристическата надстройка.

Туристическите центрове в трансграничния регион включват Белоградчик (културен и еко туризъм), Чипровци (културен туризъм), Вършец и Берковица (спа), Трън (екотуризм и културен туризъм), Земен (културен), Кюстендил (спа), Сапарева Баня (спа), Витоша (ски) и Паничище (планински курорт със ски) и Рилски манастир (културен, религиозен) в България.

За 2018 г. места за настаняване, леглова база и туристически поток в българската част на трансграничната зона, са както следва:

**Таблица 2.1.9-5 Места за настаняване, леглова база и туристически поток в българската част на трансграничния район**

Област	Места за настаняване		Леглова база		Туристи	
	Брой	Дял	Брой	Дял	Брой	Дял
Видин	25	0,72%	822	0,24%	55 168	0,71%
Монтана	24	0,69%	1 214	0,36%	70 557	0,90%
Враца	24	0,69%	857	0,26%	79 790	1,02%
София-област	92	2,66%	451	0,13%	806 898	10,35%
Перник	10	0,29%	451	0,13%	30 948	0,40%
Кюстендил	73	2,11%	2964	0,88%	181 480	2,33%
България – трансгранична зона	248	7,16%	<b>6759</b>	2,00%	<b>1 224 841</b>	15,71%
Общо за Република България	3 458	100%	335 597	100%	7 799 680	100%

Според *Стратегията за развитие на туризма на Република Сърбия* в страната са идентифицирани 18<sup>82</sup> туристически дестинации. Дестинациите са грубо дефинирани според наличната текуща инфраструктура и наличието на съществуващ туристически приток.

Седемте области, от трансграничната зона на Република Сърбия попадат в следните туристически региона:

- Долен Дунав - културно наследство, природни богатства, Дунав, национален парк Джердап. Ключови туристически продукти на тази дестинация са речни обиколки, екотуризм, етнотуризм, селски туризм, културно-тематични маршрути (колоездене, гастрономия и др.), специални интересни събития.
- Ниш и Нишка Баня - културно наследство, природни ресурси, Нишка Баня. Ключови туристически продукти на тази дестинация са здравен, уелнес и спа туризм, културно-тематични маршрути, събития, селски туризм.
- Власина, Враня и Вранска Баня - културно наследство, природни ресурси, Власинско езеро, Вранска Баня, малки градове. Основни туристически продукти на тази дестинация са здравен, уелнес и спа, етнотуризм, ски, културно-тематични маршрути, събития, селски туризм, специални интереси.
- Стара планина - културно наследство, природни дадености, Стара планина, малки градове. Основни туристически продукти на тази дестинация са алпийски туризм, селски туризм, събития, етнотуризм, специални интереси.

Стратегията определя следните дейности от особено значение за развитието на туризма: маркетинг/промотиране; подобряване на туристическата инфраструктура (изграждане и обновяване на велосипедни алеи и други тематични културни маршрути, туристическа сигнализация, посетителски центрове, и др.); подкрепа за туристически агенции в областта на туризм; разработване на системи за онлайн резервации; изграждане и озеленяване на атракции (напр. тематични паркове, адреналинни дейности и др.); организиране на конференции и събития - укрепване на позицията на Република Сърбия като МІСЕ<sup>83</sup> туристическа дестинация; развитие на международно и регионално сътрудничество и създаване на регионални туристически продукти; развитие на иновациите и предприемачеството в туризма и др.

Туристическите центрове в трансграничния регион включват Гамзиград (културен туризм), Ниш и Неготин (културен туризм), Пирот (културен туризм), Звоначка баня (спа, област Пирот), Вранска баня (област Пчина) и Нишка баня (спа, област Нишава), Стара Планина (планински туризм) в Република Сърбия.

За 2018 г. места за настаняване, леглова база и туристическия поток в сръбската част на трансграничната зона, са както следва:

---

<sup>82</sup> TOURISM DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC OF SERBIA 2016 – 2025

<sup>83</sup> Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions/ Срещи, стимули, конференции, изложби/

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

**Таблица 2.1.9-6 Места за настаняване, леглова база и туристически поток в сръбската част на трансграничния район**

Окръг	Места за настаняване		Леглова база		Туристи	
	Брой	Дял	Брой	Дял	Брой	Дял
Борски	14	1,37%	3028	2,64%	78 946	2,30%
Зайчарски	21	2,06%	9770	8,51%	149 269	4,35%
Ябланички	20	1,96%	1843	1,61%	30 173	0,88%
Нишавски	48	4,70%	3038	2,65%	130 485	3,80%
Пиротски	10	0,98%	752	0,66%	25 038	0,73%
Пчински	30	2,94%	2 209	1,92%	26 207	0,76%
Топлички	4	0,39%	994	0,87%	31 620	0,92%
<b>Сърбия – трансгранична зона</b>	<b>147</b>	<b>14,40%</b>	<b>21 634</b>	<b>18,86%</b>	<b>471 738</b>	<b>13,74%</b>
<b>Общо за Република Сърбия</b>	<b>1 012</b>	<b>100%</b>	<b>114 771</b>	<b>100%</b>	<b>3 430 522</b>	<b>100%</b>

**Обобщение за състоянието на материалните активи:**

Разгледаното състояние на материални активи дава ясна представа за необходимостта от целенасочени мерки за подобряване в следните основни направления:

- Инвестиране за развитие и поддръжка на съществуващите транспортни комуникации и културно-историческа инфраструктура и природни забележителности, с оглед осигуряване на възможност за промотиране на региона и предлагане на конкурентен туристически продукт.
- Инвестиране за развитие на съвместни действия в областта на обмена на културно наследство;
- Инвестиране за развитие и поддръжка на инфраструктура, позоваваща се на екологосъобразно, алтернативни и зелени решения и покриване нуждите на региона за висок стандарт на живот и насърчаване и въвеждане на кръговия модел на икономика.
- Инвестиране за развитие и подобряване на информационна и комуникационна свързаност и дигитализация и създаване на предпоставки за постигане на висока конкурентоспособност в трансграничния регион.

Направеният анализ показва наличието на изключителен потенциал за развитие на трансграничната инфраструктура и обособяването на зони с различни функции, в т.ч. наличие на потенциал за преход към кръгова икономика и управление на ресурсите, чрез инвестиции за повишаване нивото на дигитализация, транспортни комуникации, енергийна



ефективност, културен обмен, околна среда, туризъм и отдых, спорт, труд и заетост и др., т.е. потенциал за развитие на трансгранични многофункционални зони в подкрепа на един по-свързан и конкурентен регион.

### **2.1.10. Културно-историческо наследство, включително архитектурно и археологическо наследство**

Културното наследство е важно средство за съвместното развитие на района и илюстрира основен актив на зоната за сътрудничество. Културата в района е богата, уникална, както и разнообразна и лесно може да се използва като двигател за регионално развитие, регенерация и просперитет.

Културата е сред най-важните фактори в рамката за трансгранично сътрудничество, тъй като предоставя ясна представа за общите характеристики и осигурява обща идентичност за региона. Това е предпоставка за атрактивен туристически продукт и освен това може лесно да се използва като двигател за регионално развитие и просперитет. Тракийските, неолитните, римските, византийските и средновековните култури са натрупали активи в много предмети и музейни артефакти. Ето защо една от най-изявените черти на културата е регионалното разнообразие, което се забелязва както в движимото, така и в недвижимото културно наследство, нематериалното културно наследство, създаването на съвременно изкуство и култура и продуктите на съвременните художествени индустрии.

Културното наследство на региона включва паметници и обекти, свързани с църкви, стари градове и стари селски райони, археологически обекти, както и паметници, посветени на възпоманение на исторически събития или личности. Останки от древни цивилизации все още могат да бъдат намерени на много места от двете страни на границата. Античната архитектура, където е запазена, има много подобни черти. В граничния район съществуват голям брой и разнообразие от важни архитектурни, археологически и етнологички паметници с културно значение. Всички паметници представляват идеална почва за развитие на съвместни туристически маршрути, съвместни проучвания, популяризиране и реклама, съвместни действия за опазване, межкултурно образование и др.

#### ***Материално културно наследство***

##### ***Световно наследство на ЮНЕСКО***

В зоната на програмата има два обекта на световно наследство или природни обекта – Гъмзиград-Ромулиана, Галерийският дворец в Република Сърбия и Рилският манастир в Република България.

- Рилски манастир (1983 г.): имот 11 ha, охранителна зона 1 290 ha, изключителна универсална стойност. Критерий (VI): Рилският манастир е символ на българското Възраждане от XVIII-XIX век, влияе важно роля за развитието на културата и изкуствата на всички християнски народи със своята архитектура, стенописи,

шедьовър на творческия гений на българския народ, който съхранява славянски ценности в опит да възстанови непрекъснатата историческа приемственост, символизира осъзнаването на славянска културна идентичност през вековете.

- Римският мемориален комплекс от Гамзиград-Ромулиана, Галерийският дворец, в източната част на Сърбия, е изграден от император Гай Валерий Галерий Максимиан в края на 3-ти и началото на 4-ти век. Известен е като Феликс Ромулиана, кръстен на майката на императора. Мястото се състои от укрепления, двореца в северозападната част на комплекса, базилики, храмове, горещи бани, мемориален комплекс и тетрапилон. Групата сгради е уникална и по преплитането на церемониални и мемориални функции.

Индикативният списък на световното културно наследство на ЮНЕСКО включва 16 материални недвижими обекта в Република България и 12 в Република Сърбия, сред които една културно-историческа забележителност се намира в трансграничната зона – Границите на Римската империя – Дунавският лимес в България и Границите на Римската империя (в Република Сърбия).

**Участъкът на българска територия** е с дължина около 471 км и минава по поречието на река Дунав през районите на Видин, Монтана, Враца, Плевен, Велико Търново, Русе и Силистра, като включва 33 обекта, от които 9 се намират в трансграничната зона, както следва:

Област Видин:

- Видин (Бонония) Римски град - Градът е изключително богат на наследство от римската, византийската, средновековната и късносредновековна епоха, представени с комплекс от архитектурни паметници, сред които останки от античната крепостна стена, крепостта Баба Вида, кръстатие казарми, синагога, библиотеката и джамията на Пазвантооглу и др. Археологическите проучвания разкриват нови участъци от античната и средновековна укрепителна система на града.
- Римски град Колония Улпия Траяна Рациария, разположен 2 км западно от днешното село Арчар, област Видин. Градът възниква през втората половина на I в. при управлението на Веспасиан (69 – 79) и в чест на успешния завършек на Втората Дакийска война през 106 г. император Траян дава на града титлата Колония. След административната реформа на Диоклециан, в края на III в. става столица на провинция Крайбрежна Дакия. Съществува до 586 г., когато е разрушен от аварите.

Област Монтана:

- Античният кастел Алмус при гр. Лом е разположен в границите на града. Открити са крепостна стена от I в. улица, канал, войнишка барака на военния лагер, по-късните останки са на представителна сграда от II – III в.
- Антична и късноантична крепост, и римска пътна станция „Цебрус“/“Sebrus”/“Камистро“/“Camistrum” в м. „Келер баир“, с. Долни Цибър. Крепостта е изградена през I век. Известна с битката през 28 г. пр.н.е. между варварски

племена и предвожданата от Марк Лициний Крас (младши) - внук на триумвира със същото име. В битката загива вождът на бастарните- Делдон. През II в. крепостта е унищожена от варвари и възстановена при Юстиниан. Тук е имало и голяма тухларна в античността. Северно от селото се намират резерват „Ибиша“ и защитена местност „Остров Цибър“, където гнездят редки птици. На запад от селото е Цибърското блато, което е с площ 185 ха.

Област Враца:

- римска крепост Регианум/Бигране;
- Античен и ранновизантийски град “Августе” при с. Хърлец, община Козлудуй е национален археологически резерват “Августе” на брега на Огоста в м. “Калето”. Основана е върху останките на тракийско селище от края на бронзовата до римската епоха. Запазени са ров и крепостна стена с форма на неправилен петоъгълник и 12-ветрилообразни и U образни кули;
- антична крепост и праисторическо селище, римска кариера за варовик и ромска крепост Валериана.

**Сръбският лимес** започва от Нещин, близо до границата с Хърватия, и завършва при Раковица (Дортикум) и е дълъг 588 км, включително общо 60 обекта, от които 24 са разположени в зоната на ТГС, както следва: 17 обекта в община Кладово и 7 в община Неготин.

В допълнение към сръбския индикативен списък за световно културно наследство на ЮНЕСКО, още един културен обект се намира и в трансграничната зона зоната, а именно *Неготинска Пивница*. Представлява селски комплекс (селища, състоящи се от винарски изби), които се намират в района на Неготинската граница. *Неготинска Пивница* с частично запазени лозя са свидетелство за традицията на местното население на непрекъснато отглеждане на лозя от римско време до наши дни.

#### Недвижими културни ценности (НКЦ)

Трансграничният регион е богат на недвижими културни ценности, които принадлежат към определен исторически период като праисторическо, антично, средновековно, ренесансово и ново време, както и с научна и културна стойност като археологическа, историческа, архитектурна и строителна, художествена, урбанистична.

От много места с културно-исторически интерес, свързани с историята и националната памет, представяме тези, които са с национално и регионално значение:

**Таблица 2.1.10-1** *Културно –исторически обекти с национално и регионално значение*

Република Сърбия	
окръзи	Main Landmarks

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Борски	Kladovo Fortress; Djerdap national park; Lepenski Vir; Rajko's Cave, Bukovo; Hestil (RTB Bor); Fetislam Fortress, Kladovo; Koroglaš Monastery, Negotin; Old church of the Holy Mother of God, Negotin; Pontes with Trajan's Bridge –Kladovo; Old downtown of Negotin; Hajduk Veljko's Powder Magazine – Negotin; Tabula Traiana – Kladovo; Rudna Glava – Majdanpek; Lepenski Vir – Majdanpek; Diana Fortress (Karataš) – Kladovo; Štubik Wine Cellars & Rajac and Rogljevo wine cellars complex - Negotin;
Зайчарски	Lapušnja Monastery - Boljevac; Holy Trinity Monastery- Knjaževac; Church of the Holy Mother of God –Knjaževac; Soko Grad Medieval Fortress – Sokobanja; Gamzigrad–Romuliana (The Palace of Galerius) - Zaječar
Нишавски	Niš Fortress, Skull Tower (Ćele kula), Niška Banja; Mediana - Brzi Brod - Niš / Medijana; Kurvingrad Medieval Fortress, Doljevac; St. Stevan's Monastery, Old District Offices Building – University Building, Niš / Crveni Krst; Old Church of the Holy Ascension, Gadžin Han; Pasteur Institute Building, Niš / Medijan.; Monastery of the Holy Mother of God, Niš / Niška Banja; Latin Church, Niš / Pantelej; St. Roman Monastery – Ražanj; Early Byzantine Tomb with Frescoes - Niš / Pantelej; Buban Memorial Park - Niš / Palilula; Čegar -Niš / Pantelej;
Пиротски	Church of St. Petka, the monastery of St. John the Theologian, Temska Monastery; Church of St. Parascheva, Poganovo Monastery; Grad – Pirot Medieval Fortress; Old house (Hristić family House) - Pirot
Топлички	Tower "South - Bogdanova", Church of Saint Nicolas (St. Nicholas' Monastery) – Kuršumlija; Church (Monastery) of the Holy Mother of God – Kuršumlija; Church of St. Mina – Kuršumlija; Marina kula (Mara's Tower) Medieval Fortress – Kuršumlija; Ajdanovac Monastery –Prokuplje; Latin Church (Jug-Bogdan Church); Church of St. Procopius; Hisar Fortress;
Ябланички	Roman necropolis in Mala Kopasnica; a late Roman-early Byzantine (6th century AD) town of Caričin Grad or Iustiniana Prima; the Jasunjski Monasteries; church of St. John the Baptist; Justiniana Prima – Lebane; Monastery of St. John; Monastery of the Holy Mother of God, Šop Đokić House, Rudare Monastery, Giga House, Čukljenik Monastery,
Пчински	Church of the Holy Mother of God – Vražji kamen, Trgovište; Church of the Holy Virgin, Vladičin Han; Markovo Kale Medieval Fortress, Vranje; Turkish Hammam of Vranje; Municipal Authorities Building (Vranje Municipal Assembly); Pasha's House – Vranje; Borislav Stanković House – Vranje; Baba Zlatina Street Complex- Vranje; Prohor Pčinjski Monastery; emorial Rooms in Prohor Pčinjski
<b>Република България</b>	
<b>Област</b>	<b>Основни културни-исторически обекти</b>
Видин	Римски град Рациария и римски некропол , с Арчар, част от серийния обект - "Граници на Римската империя -Дунавски лимес в България"; Римска крепост “Калето” - Дамийска ахала, Белоградчик; Римска и късноантична крепост “Бонония” - част от серийния обект - "Граници на Римската империя -Дунавски лимес в България"; Крепостта Баба Вида; Кръстата казарма, Венециански складове джамията и библиотеката на Пазвантоглу, Синагога, църкви; Римска крепост Кулата, гр. Кула; Пещера Магурата със скални рисунки от бронзовата епоха; Римски кастел Флорентиниана , с. Флорентин; Белоградчишки скали.

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Враца	Античното и средновековно укрепление от X-XII век и раннохристиянска базилика от VI век в м. Градище са разположени край прохода Вратцата; Място на сражение и паметник на Христо Ботев и четата му - мемориален комплекс „Ботев път“; Манастирски комплекс „Св. Иван Рилски Касинец /Пусти“; Римска крепост Валериана, с. Долни Вадин, част от серийния обект - "Граници на Римската империя -Дунавски лимес в България"; Римска крепост Региана - част от серийния обект - "Граници на Римската империя -Дунавски лимес в България"; Археологическият комплекс „Калето“, край Мездра; Тракийско селище – Викус Трулензиум и антична крепост, с. Кунино; Античен и ранновизантийски град “Августе” при с. Хърлец.
Монтана	Антична и средновековна крепост ”Калето”, Берковица; Антична крепост Цебрус, с. Д. Цибър; Античният кастел Алмус при гр. Лом - ранно и късноримски кастел; ранновизантийско укрепено селище и некропол; Антична и средновековна крепост, м.”Калето”, над града Монтана; Антична крепост Помодиана, м.”Мал тепе”, с. Станево; Чипровски манастир Античната крепост Кастра ад Монтанезиум; Антична и късноантична крепост, и римска пътна станция „Цебрус“/“Cebrus”/“Камистро“/“Camistrum” в м. „Келер баир“, с. Долни Цибър.
София-област	Антична крепост „Цари Мали град” , с. Белчин; Тракийска крепост – Градище -Чертиград, с. Брусен; Ранновизантийска и средновековна крепост "Боженишки Урвич" и скален култов комплекс; Късноантична крепост при прохода ”Траянова врата” /Стенос/, с. Д. Василица; Късноантична крепост "Шишманово кале", с. Доспей; Дворец на тракийски владетел /Тюрзис/ ,м. Смиловене, Копривщица; Късноантична резиденция Скретиска /ранновизантийска Кратискара и Ротонда Костинброд; Еленска базилика, Пирдоп; Късноантична и средновековна крепост на вр.”Боровец” , Правец
Перник	Тракийско светилище, м. Градище, с. Байкалско; Билински манастир и стенописи в църквата “Св. Архангел Михаил”; Средновековна крепост, с. Блатешница; Античен комплекс, включващ: “Късноантичен комплекс “Кула”; “Храм-кладенец”; “Римска баня”; Земенски манастир; Средновековни крепости, гр. Земен в м. Орлово гнездо и Калето; Праисторическо селище , с Кожинци, пещера Дупката; Средновековна крепост Кракра Пернишки ; Пещерски скален манастир”Св.Николай”, с. Пещера; Средновековна църква „Св.Георги”, с. Студена; Манастирска църква „Св.Архангел Михаил” при Трънския манастир, гр. Трън
Кюстендил	Античен и средновековен град Пауталия- Велбъжд. Национален архитектурно - археологически резерват; Римски военен лагер, късноантичен и ранновизантийски град Германея, Сапарева баня. ; Раннохристиянска базилика и средновековна църква "Свети Спас"/"Възнесение Господно", с. Червен бряг, м. Къро; Рилски манастир: Хрельовата кула, църквата, манастирските сгради, църквата “Св.Лука”; Метох “Пчелино”; Поклоническият път в частта му от гр.Рила до гроба на Св.Иван Рилски; Останки от средновековна крепост , с. Ръждавица; Кадин мост и надпис от 1470 г.; Църква „Св.Иван Рилски” XVI-XVII в. С. Пастух; Средновековна църква „Св.Петка”, 1598 г. , с. Вуково, общ. Бобошево

**Нематериално културно наследство**

Значението на нематериалното културно наследство не е самото културно проявление, а по-скоро богатството от знания и умения, които се предават чрез него от едно поколение на следващо. Включва: говоримите традиции и езици, обичаи, обреди, празници, ритуали, вярвания, музика, песни, танци, кулинарни и енологични традиции, традиционни занаяти, традиционна медицина, традиционни игри и спортове, носители на културна стойност и важни елементи в опазването на историческата памет.



Нематериалното културно наследство е основният източник на идентичност и има силни връзки с историята. Той е в основата на международни и национални празници и събития, които са важен ресурс за развитието на културния и познавателен туризъм.

Много културни форми на изразяване като музика, танци, изречена дума, обреди, ежегодни селски и градски събирания или традиционни културни умения са застрашени от изчезване. Този процес се задвижва от непрекъснато глобализираща се международна култура и напредък в техническите и информационните науки, от една страна, и от уязвимия характер на тази категория културно наследство, нейната времева преходност и факта, че в много случаи то съществува единствено в времето на изпълнение или уменията за изпълнението му се преподават, от друга страна.

**Република България** редовно регистрира различни елементи в представителния списък на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство на човечеството и 5 от тях са одобрени до 2019 г. От тях четири са характерни за трансграничната зона, а именно:

1. **Културни практики, свързани с 1 март.** Името на празника, празнуван в цялата страна, на български означава "Баба Марта", а носенето на мартеници е българска традиция, свързана с посрещането на пролетта, която според българския фолклор започва през март.
2. **Народен празник Сурва в област Перник** се провежда всяка година на 13 и 14 януари за празнуване на Нова година по стария календар. Ядрото на празника е популярен маскараден ритуал, който се извършва в селата в целия регион.
3. Традицията на килимарството в Чипровци. Килимите са известни със своята композиция, орнаментни мотиви и цвят. Тъкането на килими върви ръка за ръка с вярвания, словесни формули и ритуални практики. Килимарството е дълбоко интегрирано в социалния и културния живот на населението.
4. **Бистришките баби** - архаично многогласие, танци и ритуали от Шоплукския край. Традиционните танци и многогласно пеене, които се срещат в района на Шоплука, все още се изпълняват от група възрастни жени „Бистришките баби“. Тази традиция включва древни форми на хоро и ритуалната практика на лазаруване, церемония по посвещаване на млади жени.

Освен това едно от двете нематериални културни наследства, включени в Регистъра на добрите практики на ЮНЕСКО, също е характерно за трансграничната зона – Българското читалище (Общностен културен център): практически опит в опазването на жизнеността на нематериалното културно наследство. Читалища са традиционни обществени институции в България със 150-годишна традиция, които изпълняват образователни и просветителски функции, осигуряват място за местни групи таланти и се ползват с репутацията на стабилна културна институция със специфична мисия да съхранява и развива традиционни национални ценности.

В съвременната епоха, запазили социалната си легитимност и гъвкавост и благодарение на географското си покритие, което обхваща цялата територия на България,

читалищата продължават да отговарят на съвременните потребности на българското общество като центрове за културни, информационни и социални дейности. За областите е трансграничния регион броя на функциониращите читалища е както следва Видин – 77, Враца – 101, Монтана – 101, Кюстендил 97, Перник 81, София-област 150.

И трите елемента на **територия на Република Сърбия**, включени в представителния списък на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство на човечеството, са локализиращи в трансграничния регион, а именно:

- **Пеенето под акомпанимента на Гусла** е древно изкуство за изпълнение предимно на героични епоси, практикувани от векове като форма на историческа памет и израз на културна идентичност.
- **Коло**, традиционен народен танц. Изпълнява се от танцьори, които са свързани помежду си, за да образуват верига, обикновено движеща се в кръгова линия. То е придружено от музика и включва всички членове на местната общност, участващи в събирането.
- **Слава**, празник на патрона на семейния ден. В Република Сърбия православните християнски семейства празнуват важен празник в чест на покровителя Слава, който се смята за техен покровител и носител на благосъстояние. Тържеството се състои от ритуално принасяне на безкръвна жертва и празник за близки, съседи и приятели.

Всички споменати по-горе активи на нематериалното културно наследство са доказателство за успешните стъпки, предприети от националните културни институции за популяризиране на културното наследство и привличане на интереса на посетители и туристи в Сърбия и България. Това е в съответствие с тенденцията за по-голяма мобилност на населението в Европа, което позволява на повече хора да посещават културни събития и традиционни празници.

### **Културни коридори**

През територията на трансграничния регион минава Диагоналният път - културен коридор свързващ Югоизточна Европа с Азия. Този културен коридор е една от най-древните артерии, от трансконтинентално, дори от световно значение. Започвайки от Централна Европа в Словения, минавайки последователно през Хърватия, Босна и Херцеговина, Република Сърбия, Република Северна Македония, Република България и Република Турция, продължавайки към Далечния изток. Многобройните му разклонения са от една страна географски обусловени (преминавайки долините на големите реки, низините между планинските вериги, удобните проходи), стремящи се към протока Босфор.

Западният Трансбалкански Път пресича Югоизточна Европа в посока север-юг. Този коридор обединява териториите от двете страни на Стара-Балканска планина, минавайки през Румъния, България и Гърция. Пътят свързва Западна и Централна Европа с Егейско море и Средиземно море, като пресича Дунавския път, Диагоналния път, Пътя София-Охрид и Виа Егнатия. Западният трансбалкански път е своеобразна ос на разпространение на

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

древногръцката култура на север, специфична ос във времето, свързваща местообитанията с отличителни културни ценности от различни исторически периоди.

Римският път Вия Траяна, построен по времето на император Траян през I в. сл. Хр., пресича Стара планина при Беклемето-Троянския проход и свързва Мизия с Тракия и Бяло море. Възниква във 2-ра връзка между градовете Ескус (с. Гиген) и Нове (Свищов) на север, през Монтемно (Беклемето-Троянския проход) до Тримонциум (Пловдив) на юг.

**Културни институции**

Театралните представления, музикъли, опера, филхармонии, автентични фолклорни певчески и танцови трупи и оркестри са символ на богатия културен живот на местните общности и региони.

През последните няколко години професионалните културни институти търпят добро развитие както в Република България, така и в Република Сърбия. Традиционните културни организации като библиотеки, музеи, галерии, читалища и културни центрове и др. имат дълготрайно присъствие.

За Република Сърбия няма налични данни за културни институции на ниво област, а на ниво статистически региони. Ето защо за целите на този анализ са представени обобщени данни за статистическия район на Източна и Южна Сърбия, който съвпада с територията на трансгранично сътрудничество между Република Сърбия и Република България. От българска страна е предоставена кумулативна стойност за всичките 6 допустими области (Видин, Враца, Монтана, София-област, Перник и Монтана).

**Таблица 2.1.10-2 Културни институции в трансграничната зона 2018 г.**

Културни институции	за Република Сърбия	за Република България
Театри	1	8
Представления	70	867
Музей	2	25
Посещения	353	673 000
Кина	1	6
Посещаемост	310	119 110
Библиотеки	10	4
Радио станции	3	9
Телевизионни станции	5	9

Източник: НСИ и SORS

**Обобщение за състоянието на културното наследство:**

Потенциалът за растеж и развитие чрез използването на културно-историческото и археологическото наследство на трансграничните райони и изключително голям. Голяма част от него, и то с едни от най- значимите обекти, е разположено в извънградска среда, което предполага възможности за тяхното развитие и опазване. И докато в градска среда нуждите на живия град налагат вземането на мерки по редовното или спасително проучване на тези

паметници, наследството извън градските центрове е в тежко положение и е необходимо да бъдат предприети мерки по реставрация, мониторинг и опазване.

Разположени в естествена природна среда, някои от археологическите обекти имат решаващо значение за развитието на трансграничния район. Привеждането на най-значимите обекти на археологическото наследство в обекти на културен туризъм чрез тяхната реставрация и социализиране биха допринесли за рационализиране на използването на туристическите ресурси, създаването на условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район.

### **2.1.11. Състояние по отношение на вредните физични фактори**

#### **А. Шум**

По отношение на вредните физични фактори, от най-голямо значение за трансграничния регион в обхвата на ПТГС и ТСИМ, е фактора шум.

Автомобилният трафик е основният източник на шумово замърсяване в Европа, като през следващото десетилетие се очаква нивата на шума да се увеличат, както в градските, така и в селските райони, поради развитието на урбанизацията и повишената нужда от мобилност.

За ограничаване на вредното въздействие на шума в околната среда е приета Директива 2002/49/ЕО от 25.06.2002 г. за оценка и управление на шума в околната среда.

И в Република България и в Република Сърбия е прието законодателство за ограничаване на шума в околната среда.

По-долу е представена информация за състоянието на фактора и основните източници на шум в трансграничния регион в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

#### **➤ Области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил (Република България)**

Основните източници на шум на територията на шестте области са типичните източници, характерни за съвременните населени места – транспортните потоци на автомобилния и железопътния транспорт, както и локалните източници на шум (промишлени, комунално-битови - работилници, търговски обекти, заведения и др.).

Състоянието на **транспортната инфраструктура** е описано в **т.2.1.9 на ДЕО**.

#### **Локални източници на шум**

Области Видин, Монтана и Враца (NUTS III), са разположени в Северозападния регион за развитие (NUTS II), статистическа зона Северна и Югоизточна България (NUTS I), а области София-област, Перник, Кюстендил в Югозападния регион за развитие (NUTS II), статистическа зона Югозападна и Южна Централна България (NUTS I).

Икономическото развитие на шестте области следва общата динамика на икономическото развитие на Република България. Както и останалите райони от ниво 2, промишлеността заема второ място в секторната икономика.

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

---

В сравнителен план от брутната добавена стойност на Северозападния регион, област Видин е с дял от 9,5%, област Монтана с 15,87% и област Враца с 27,75% . Като силно негативен момент трябва да се отчетат вътрешно районните диспропорции в Югозападния регион София-област е с дял от 24%, област Перник с 3 % и Кюстендил с 3%, като с най-голям дял в ЮГЗ е област София-град с 61%.

С изключение на област Враца и София-област, където се отчита доминация на сектор „индустрия“ съответно с 48,5 % и 56%, за всички останали области е налице трайна тенденция на доминация на сектора „услуги“, като за 2019 година неговия дял в област Видин е 71 % срещу 14,9% за сектор „индустрия“ и 14,1% за аграрния сектор; в област Монтана - 58,6 % срещу 27,6% за сектор „индустрия“ и 13,8% за аграрния сектор; в област Перник – 63,7 % срещу 31,2% за сектор „индустрия“ и 5,1% за аграрния сектор, а в област Кюстендил 62% срещу 29% за сектор „индустрия“ и 9% за аграрния сектор.

За областите от ЮЗР основните производства от сектор „индустрия“, са: производство на черни и цветни метали, машиностроене, хранително-вкусова промишленост, конфекция и текстил, производство на лекарствени вещества, добивна – цветни метали и въгледобив, химическа, части за автомобилната промишленост, изработка на софтуерни продукти, производство на електрическа енергия, строителство и др. За Северозападен район основните производства от сектора са производство и разпределение на електроенергия, машиностроене, хранително-вкусова промишленост, конфекция и текстил, чугунолеене и производство на цимент и др.

За област Видин има издадени 4 комплексни разрешителни: Депо за неопасни отпадъци – сгуроотвал „Видахим“ АД; Регионално депо за неопасни отпадъци (РДНО) за общините Видин, Белоградчик, Бойница, Брегово, Грамада, Димово, Кула, Макреш, Ново село, Ружинци и Чупрене; „ВИДАХИМ“ АД гр. ВИДИН; „Акма Трейд Лимитид“ ЕООД

За област Монтана има издадени 8 комплексни разрешителни: “Берг Монтана Фитинги” АД; „БУЛГАРПЛОД СОФИЯ”АД - Инсталация за интензивно отглеждане на птици – бройлери; ”Ви Вас Цинк” ЕООД; РДНО за общините Монтана, Криводол, Бойчиновци, Берковица, Лом, Чипровци, Г. Дамяново, Брусарци, Медковец, Вършец, Якимово и Вълчедръм; ”Монбат” АД; “ФАУСТИНА ГРУП”ООД с. Д-р Йосифово обл. Монтана; „Стройкерамика” ООД – Монтана; „ЕМКО“ ООД, гр. София, площадка гр. Монтана

За област Враца има издадени 8 комплексни разрешителни: РДНО на общините Враца и Мездра; РДНО Оряхово, Вълчедръм, Козлодуй, Хайледин, Мизия, Бяла Слатина, Борован, Кнежа; „Холсим (България)” АД, с.Бели извор; „Яйца и птици”АД, гр.Мизия, площадка Козлодуй; „Стройкерамика”АД гр.Мездра - цех Мездра; „Метизи”АД, гр.Роман; „МЕЙ-ТУ” ЕООД, гр. Враца и "АСК-БУЛ" ЕООД, гр. Враца.

За София-област има издадени 18 комплексни разрешителни: обект „Керамичен завод” – гр. Ботевград; АЛМАГЕСТ АД, пл. с. Веринско, общ. Ихтиман; „Шамот Ел Пе 2007” ООД; “Меридиан 29” ЕООД, с. Осиковица, община Правец, София-област; "САМ



ТРЕЙДИНГ 2008” ЕООД; "ТАМАРА 2009” ООД, с.Опицвет, община Костинброд; „Булгартрансгаз” ЕАД - Компресорна станция Ихтиман; „Ел Бат” АД; „ВМВ-Метал”-ЕООД-Ихтиман; "ОГНЯНОВО К" АД, ЗНХВ "ПУКЛИНА"; „АУРУБИС БЪЛГАРИЯ” АД; „РДНО за общините Горна Малина и Елин Пелин, с. Горна Малина; РДНО за общините Костинброд, Своге, Сливница, Божурище, Годеч и Драгоман; „Костенец Пейпър Мийл” ЕАД; „Джиев” АД, гр. Костинброд; РДНО за общините Самоков, Долна баня, Костенец и Ихтиман; РДНО за общините Златица, Чавдар, Мирково, Пирдоп, челопеч, Антон и Копривщица; РДНО на общините Ботевград, Правец и Етрополе

За област Перник има издадени 14 комплексни разрешителни: СТОМАНА ИНДЪСТРИ АД - гр. Перник; Депо за опасни и неопасни индустриални отпадъци (ДИО) на “Стомана Индъстри” АД, гр.Перник; “Леяро Ковашки Машиностроителен комплекс” ЕООД, гр.Радомир, Индустриална зона; РДНО «Тева» за общините – Перник, Брезник, Земен, Ковачевци, Радомир и Трън; „Аифорос България” ЕАД; “Галко” АД, гр. Радомир; “КЕРАМИНЖЕНЕРИНГ” АД клон КЗ”ДРАГОВИЩИЦА”; "Колхида Метал" АД - гр. Перник; „ТИБ САЛДАРЕ“ ООД; “Топлофикация – Перник” АД, ТЕЦ “Република”; “Топлофикация – Перник” ЕАД, Сгуроотвал „Кудин дол” е разположен южно от ТЕЦ „Република”; “Топлофикация – Перник” ЕАД, Сгуроотвал „7-ми септември”; "АК ЕЛЕКТРИК" АД, гр. Радомир;

За област Кюстендил има издадени 4 комплексни разрешителни: „ТЕЦ Бобов дол” ЕАД, с.Каменик; „ТЕЦ „Бобов дол” ЕАД, с. Големо село; “КЕРАМИНЖЕНЕРИНГ” АД - клон КЗ ”БАГРЕНЦИ”; ЕТ “Валентин Георгиев – Валдис” .

Промишлеността се развива предимно в индустриалните зони, в непосредствена близост на вход-изходите на населените места, около основните пътни трасета.

Освен промишлените обекти, на територията на населените места има различни локални източници на шум (работилници, търговски обекти, заведения и др.) с ограничен обхват на шумово въздействие.

### **Обобщени данни за шумовото натоварване в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил**

Законът за защита от шума в околната среда (ЗЗШОС) и съпътстващата го подзаконова нормативна уредба осигуряват пълно съответствие на българското законодателство с изискванията на Директива 2002/49/ЕО за оценка и управление на шума в околната среда.

Прилагането на Директива 2002/49/ЕО от страна на Р България, е свързано с изработване на Стратегическите шумови карти и планове за действие към тях за:

1. агломерациите с над 250 000 жители;
2. основните пътищата - с трафик над 6 000 000 преминавания годишно;
3. основните железопътни линии - с над 60 000 преминавания годишно;
4. основните летища с над 50 000 самолетодвижения годишно.

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

---

Шестте области не попадат в обхвата ЗЗШОС, за които задължително следва да се изготвят Стратегически карти за шум (СКШ), както и план за действие към тях. На територията им обаче преминават основни пътища (по смисъла на §1, т.10 на *Допълнителните разпоредби на ЗЗШОС "Основен път" е републикански път, през който преминават над 3 милиона моторни превозни средства годишно.*”), които са включени в Актуализираната стратегическа карта за шум на 1 122,606 км пътни участъци в Р България, през които преминават над 3 милиона моторни превозни средства годишно и Плана за действие към нея, одобрен със Заповед № РД-01-240/27.04.2020 г. на Министъра на здравеопазването.

На територията на областите, в обхвата на ПТГС и ТСИМ, преминават основни пътища (по смисъла на §1, т.10 на *ДР на ЗЗШОС "Основен път" е републикански път, през който преминават над 3 милиона моторни превозни средства годишно.*”), които са включени в Актуализираната стратегическа карта за шум на 1 122,606 км пътни участъци в Р България, през които преминават над 3 милиона моторни превозни средства годишно и Плана за действие към нея, одобрен със Заповед № РД-01-240/27.04.2020 г. на Министъра на здравеопазването.

В изпълнение на изискванията на ЗЗШОС, както и на мерките одобрени в План за действие към Стратегически карти за шум (СКШ) от 2016 г. е изградена и въведена в експлоатация *Система за непрекъснат и системен мониторинг на шума – касаещ жилищните зони и/или територии с детски, лечебни, учебни и обществени сгради в близост до основни пътни участъци от Републиканската пътна мрежа.* Към системата е осигурен публичен достъп и визуализация на измервателните данни за шум в околната среда за пет броя терминали (<http://api.webnoise.eu/>), от които два са ситуирани в района на трансгранично сътрудничество - един терминал на територията на област Перник – гр. Радомир, Път I-6 и един терминал на територията на София–област – Автоматизиран преброителен пункт №4067, Път I-8 Калотина-София. На територията на останалите области в обхвата на ПТГС и ТСИМ няма ситуирани терминали от системата за непрекъснат мониторинг.

ЕАОС поддържа база данни NOISE (Noise Observation and Information service for Europe), в която са включени данните от шумовите карти, разработени от страните членки на ЕС. Анализът на данните показва, че за агломерациите в Европа (вкл. България) основен източник на наднормен шум е автомобилният транспорт. В сравнение с автомобилния транспорт, по отношение на шумово въздействие, по-щадящ е железопътният транспорт, тъй като то се появява само при преминаване на отделни влакови композиции. Остарелите ж.п. състави и трасета не позволяват придвижване с висока скорост, което ограничава ефективното масово използване на ж.п. транспорт.

По отношение на шума в околната среда от промишлени източници, съгласно ЗООС РИОСВ извършват превантивен, текущ и последващ контрол върху промишлени инсталации и съоръжения, включително за категориите промишлени дейности по Приложение № 4 към чл.117, ал.1 от ЗООС. Контролните и собствени измервания се извършват от акредитирани

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

лаборатории, като се спазват изискванията на *Методика за определяне на обща звукова мощност, излъчвана в околната среда от промишлено предприятие и определяне нивото на шум в мястото на въздействие*, утвърдена със Заповед № РД-613/08.08.2012 год. на Министъра на околната среда и водите.

По данни от Регионалните доклади за състоянието на околната среда през последната отчетна 2020г. не се наблюдава промяна в акустичната среда на разглежданите области в сравнение с преходните години. Съществуващите промишлени обекти в разглеждания район се намират предимно в обособени промишлени зони и не са източници на наднормен шум за населените места.

Основни източници на шум в урбанизираните територии са средствата за транспорт - леки и товарни автомобили и ЖП транспорт. В Република България, за мониторинг на шума в населените места функционира *Национална система за мониторинг на шума в урбанизираните територии* към Министерството на здравеопазването. В Наредба №6 от 26.06.2006 г. за показателите за шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт през различните части на денонощието, граничните стойности на показателите за шум в околната среда, методите за оценка на стойностите на показателите за шум и вредните ефекти от шума върху здравето на населението, е определен основния показател за оценка на шумовото въздействие – еквивалентно ниво на шум  $L_{eq, dBA}$  за трите периода от денонощието дневен (07,00-19,00 ч.), вечерен (19.00 – 23,00 ч.) , нощен (23.00 – 07.00 ч.).

Граничните стойности на нивото на шум за различните територии и устройствени зони са регламентирани в горесцитираната Наредба № 6 – представени са в следващата таблица:

**Таблица 2.1.11-1 Гранични стойности за еквивалентни нива на шума в dB(A).**

Устройствена зона	Еквивалентно ниво на шум dBA			
	ден	вечер	нощ	24 часа
Жилищни зони и територии	55	50	45	50
Територии подложени на въздействие на интензивен автомобилен трафик	60	55	50	60
Производствено-складови територии и зони	70	70	70	70

На територията на Северозападен район в обхвата на зоната на трансгранично сътрудничество ежегодно се провежда измерване на уличния шум в областните градове от съответните Регионални здравни инспекции (РЗИ) – Видин, Враца и Монтана. По обобщени данни от годишните отчети на РЗИ от общия брой пунктове 50% от тях са определени на улици с интензивно движение и висока гъстота на обитаване, 20% от пунктовете са в близост с локални източници на шум и 30% от пунктовете са във вътрешните квартали на жилищната зона с минимално шумово въздействие. От проведените измервания в периода 2010 - 2019г.

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

---

на шумовото ниво, са регистрирани стойности над граничните, посочени в Наредба № 6/2006 г., в жилищни зони и територии, подложени на въздействието на автомобилен трафик.

От резултатите от измерването на шума върху територии, подложени на въздействието на автомобилен трафик по пунктове в гр. Монтана за 2019г. е видно, че във всички пунктове измереното шумово ниво не съответства на пределно допустимата норма от 60 dB(A). Средната стойност на измереното шумово натоварване в 6-те пункта е 68,5 dB(A). Увеличението на шума е в границите от 6,4 dB(A) до 11,2 dB(A) над нормата. От сравняване на нивата на шума за 2010 г. - 2019 г. е видно, че измереното средно еквивалентно ниво на шум в шестте пункта е над допустимата норма и се наблюдава тенденция за нарастване. Резултатите от измерването на шума върху територии, подложени на въздействието на железопътен трафик в гр. Монтана (пункт № 7 - ЖП Гара) показват измерено шумово ниво над пределно допустимата норма от 65 dB(A). В резултат от извършвания мониторинг през 2019г. на шума върху територии с промишлени източници на шум – производствено-складови територии и зони, измереното шумово ниво в два от пунктовете е в норма (70 dB), а в пункт № 8 нормата е превишена с 3,8 децибела. Средната стойност на измереното шумово натоварване в трите пункта е 68,3 dB. Резултатите от измерване на шума в трите пункта от жилищни зони и територии на гр. Монтана показват стойности на шума вариращи от 63,7 dB(A) до 67,8 dB(A), т.е. измерените шумови нива са над нормата 55 dB(A). Такава тенденция се наблюдава и в нивата на измерения шум в зони за обществен и индивидуален отдих с 23,4 dB(A) над нормата.

На територията на Югозападен район в обхвата на зоната за трансгранично сътрудничество ежегодно се провежда измерване на уличния шум в областните градове от съответните РЗИ – Софийска област, Перник, Кюстендил. РЗИ – Софийска област провеждат системно наблюдение за определяне и контрол на шумовото натоварване в областта, в три общини – Ботевград, Самоков и Своге и включва общо 35 пункта. Анализът на данните от измерените еквивалентни нива на шума през 2020 г. показва, че не се наблюдава подобрене на акустичната среда във всичките пунктове, разположени върху територии подлежащи на усилен шумозащита, както и в пунктовете, разположени върху територии подложени на въздействието на интензивен автомобилен трафик. Основни причини за формиране на урбанизирана среда с неблагоприятен акустичен режим са: нарастване броя на моторните превозни средства; допуснати грешки в градоустройственото планиране / разполагането на лечебните заведения в градовете Ботевград и Самоков в близост до централни улици с интензивен автомобилен трафик/; тесни улици и презастрояване; недостатъчен брой зелени пояси; частична рехабилитация на настилната на пътните трасета и др.

На територията на РЗИ-Перник общият брой на пунктовете е 24, разположени в гр. Перник. Извършените измервания през 2019 г. показват, че допустимите шумови нива са превишени в 16 бр. от контролните пунктове на територията на РЗИ - Перник, което представлява 66,7 % от общия брой контролирани зони. През същата година само в 8 пункта са отчетени стойности на шумови нива в нормата. Седем от тях прилежат към групата –

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

пунктове върху територии с промишлени източници на шум – производствено-складови територии и зони и един към групата – пунктове върху територии, подложени на въздействието на релсов, железопътен и трамваен транспорт.

Ежегодно РЗИ – Кюстендил провежда измерване на уличния шум на територията на Област Кюстендил в населените места - гр. Кюстендил и гр. Дупница. Същите функции изпълнява и РЗИ-Благоевград в гр. Благоевград. По обобщени данни от годишните отчети на РЗИ от общия брой пунктове 50% от тях са определени на улици с интензивно движение и висока гъстота на обитаване, 20% от пунктовете са в близост с локални източници на шум и 30% от пунктовете са във вътрешните квартали на жилищната зона с минимално шумово въздействие. От проведените измервания в периода 2014 - 2018г. на шумовото ниво, са регистрирани стойности над граничните, посочени в Наредба № 6/2006 г., в жилищни зони и територии, подложени на въздействието на автомобилен трафик.

По данни на НСИ шумовото натоварване в области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил, отчетено във всички пунктове за регистриране на шума в областите за периода 2010-2019г., е дадено съответно в **Таблицы 2.1.11-2 - 2.1.11-7**

**Таблица 2.1.11-2** *Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Видин 2010 – 2019г.*

Година	Наблюдавани пунктове (брой)	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Видин dB(A)				
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77
2010	13	1	1	11	-	-
2011	15	4	1	9	1	-
2012	15	5	2	7	1	-
2013	15	5	2	7	1	-
2014	13	4	5	4	-	-
2015	15	5	3	7	-	-
2016	15	5	2	8	-	-
2017	15	5	2	8	-	-
2018	15	5	2	7	1	-
2019	15	5	1	7	2	-



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

**Таблица 2.1.11-3** *Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Монтана 2010 – 2019г.*

Година	Наблюдавани пунктове (брой)	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Монтана dB(A)				
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77
2010	15	-	3	12	-	-
2011	15	-	6	9	-	-
2012	15	1	5	9	-	-
2013	15	1	4	10	-	-
2014	15	-	-	-	-	-
2015	15	-	2	8	5	-
2016	15	-	-	10	5	-
2017	15	-	-	12	3	-
2018	15	-	2	10	3	-
2019	15	0	0	9	5	1

**Таблица 2.1.11-4** *Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Враца 2010 – 2019г.*

Година	Наблюдавани пунктове (брой)	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Враца dB(A)				
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77
2010	15	4	3	4	3	1
2011	15	3	6	2	4	-
2012	15	7	3	2	3	-
2013	15	7	5	2	1	-
2014	15	6	4	4	1	-
2015	15	8	4	2	1	-
2016	15	3	4	7	1	-
2017	15	2	3	9	1	-
2018	15	4	2	8	1	-
2019	15	6	3	5	1	-

**Таблица 2.1.11-5** *Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в София-област 2010 – 2019г.*

Година	Наблюдавани пунктове (брой)	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в София-област dB(A)				
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77
2010	35	10	13	11	1	-

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>2011</b>	<b>35</b>	9	11	15	-	-
<b>2012</b>	<b>35</b>	10	16	9	-	-
<b>2013</b>	<b>35</b>	9	15	11	-	-
<b>2014</b>	<b>35</b>	2	18	14	1	-
<b>2015</b>	<b>35</b>	2	14	19	-	-
<b>2016</b>	<b>35</b>	2	16	17	-	-
<b>2017</b>	<b>35</b>	1	17	17	-	-
<b>2018</b>	<b>35</b>	1	16	18	-	-
<b>2019</b>	<b>35</b>	4	14	17	-	-

**Таблица 2.1.11-6** *Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Перник 2010 – 2019г.*

Година	Наблюдавани пунктове (брой)	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Перник dB(A)				
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77
<b>2010</b>	<b>24</b>	1	2	8	4	9
<b>2011</b>	<b>24</b>	1	2	8	2	11
<b>2012</b>	<b>24</b>	1	1	7	6	9
<b>2013</b>	<b>24</b>	-	3	7	7	7
<b>2014</b>	<b>24</b>	-	1	10	8	5
<b>2015</b>	<b>24</b>	-	1	12	10	1
<b>2016</b>	<b>24</b>	-	3	11	10	-
<b>2017</b>	<b>24</b>	-	4	15	4	1
<b>2018</b>	<b>24</b>	-	7	11	6	-
<b>2019</b>	<b>24</b>	-	4	16	4	-

**Таблица 2.1.11-7** *Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Кюстендил 2010 – 2019г.*

Година	Наблюдавани пунктове (брой)	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Кюстендил dB(A)				
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77
<b>2010</b>	<b>12</b>	-	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>9</b>	<b>1</b>
<b>2011</b>	<b>36</b>	5	3	21	7	-
<b>2012</b>	<b>36</b>	5	3	15	13	-
<b>2013</b>	<b>36</b>	4	2	18	12	-
<b>2014</b>	<b>36</b>	5	3	20	8	-
<b>2015</b>	<b>36</b>	5	4	15	11	1
<b>2016</b>	<b>36</b>	6	4	21	5	-
<b>2017</b>	<b>36</b>	6	3	18	9	-

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>2018</b>	<b>36</b>	6	4	18	8	
<b>2019</b>	<b>35</b>	6	6	21	2	-

➤ **Окръзи: Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински (Република Сърбия)**

Основните източници на шума на територията на седемте области са пътните превозни средства, железопътния трафик, промишлените инсталации, както и локалните източници на шум (промишлени, комунално-битови - работилници, търговски обекти, заведения и др.).

Състоянието на **транспортната инфраструктура** е описано в **т.2.1.9 на ДЕО**.

#### Локални източници на шум

Сръбската статистика не отчита брутен вътрешен продукт (БВП) по области, а на ниво регион (еквивалент на NUTS II). Съгласно принципа на оценка на работното място през 2018 г. регионите имат следните дялове в сръбския БВП: Белградска област заема водеща позиция (41,3%), следва област Войводина (25,9%) и след това е Шумадия и Западна Сърбия (18,6%). Регионът на Южна и Източна Сърбия, който е в обхвата на ПТГС и ТСИМ, е с най-нисък дял - 14,1%.

Секторният анализ на БВП на ниво сръбска трансгранична зона показва, че Нишава е лидер във всички части на икономиката, следван от района на Пчиня (търговия, строителство, транспорт, храни и мебели, държавна администрация, администрация, професионални и научни дейности, недвижими имоти, образование, здравеопазване, социално осигуряване, изкуство и развлечения). Третата област, която се откроява по отношение на БВП, е област Ябланица. За разлика от района на Пчиня, той има по-висок БВП в областта на финансовите транзакции. В допълнение към тези три области, данните показват, че БВП в района на Бор е по-висок, отколкото в останалите, в преработващата промишленост, тоест електричество, газ, пара и климатизация, както и водоснабдяване и извозване на отпадъци.

Промишлеността от двете страни на границата е представена основно от добивната промишленост, която е била водещ сектор в миналото и все още запазва най-важната си част в регионалното промишлено производство. Най-известните минни центрове от страна на Република Сърбия, са Бор с добив на мед и Зайчар с добив на въглища и кварц, а от страна на Република България - Своге и Перник с добив на въглища. Други важни индустрии са енергетиката, металургията и машиностроенето, химическата, текстилната, тютюневата промишленост и др. В Република България и отчасти в Република Сърбия индустриалното производство отбеляза значителен спад по време на прехода към пазарна икономика с реструктуриране и приватизация на големи предприятия и все още не се е възстановил.

От сръбска страна, съгласно статистическата информация за региона Южна и Източна Сърбия, към края на 2018 г. са регистрирани 465 976 предприятия, от които 16,4% МСП (57

072) и 12,5% големи предприятия. Нишава и Ябланица имат най-голям брой микро, малки и средни предприятия, докато най-висока концентрация на предприятия с над 1 000 души е регистрирана в Пирот, Пчиня, Зайчар и Бор.

**Обобщени данни за шумовото натоварване *Окръзи Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински***

Директива 2002/49/ЕО за оценка и управление на шума в околната среда е транспонирана в сръбското законодателство чрез:

- *Закона за защита от шума в околната среда* (ОВ на РС, № 36/2009 и 88/2010);
- *Наредба за показателите за шум, граничните стойности, методите за оценка на показателите за шум, нарушения и вредни въздействия на шума в околната среда* (ОВ на РС, бр. 75/2010 г.);
- *Наредбата за начините за създаване и съдържанието на стратегически карти шум и начините за публично им представяне* (ОВ на РС, бр. 80/2010 г.).

С цел подпомагане прилагането на Директива 2002/49/ЕО, са разработени:

- *Правилник за методиката за изготвяне на планове за действие* (ОВ на РС, бр. 72/2010 г.);
- *Правилник за методите за измерване на шума, съдържанието и обхвата на доклада за измерване на шума* (ОВ на РС, бр. 72/2010 г.);
- *Правилник за методите за определяне на акустични зони* (ОВ на РС, бр. 72/2010 г.);
- *Правилник за условията, на които трябва да отговаря професионална организация за измерване на шума, както и документация за представ към искането за получаване на разрешение за измерване на шума* (ОВ на РС, бр. 72/2010).

Чрез изменение на Закона за защита от шума в околната среда в момента се работи по транспониране на *Директива 2015/996 на ЕС за установяване на общи методи за оценка на шума в съответствие с Директива 2002/49/ЕО*, която заменя приложение II на Директивата 2002/49/ЕО и съдържа нови общи методи за оценка (CNOSSOS-EU: 2015). С изменението на закона се предвижда и определянето на органите, отговарящи за изготвянето на стратегически карти на шума и планове за действие към тях, а именно:

- Единици на местно самоуправление за агломерации,
- РЕ Железници на Република Сърбия за шум от железопътния трафик,
- ЧП Пътища на Република Сърбия за шум от пътния трафик, и
- Летище Никола Тесла за шум от въздушния трафик.

С цел разработване на метода за изготвяне на стратегически карти на шума, Министерството на опазването на околната среда на Република Сърбия изпълни проект „*Изработване на стратегически карти на шума на агломерация Ниш*” (Нишавски окръг) в периода 2018-2019г., в резултат на който са разработени и публикувани стратегически карти на шума на агломерация Ниш, както и ръководство за разработване на стратегически карти на шума за останалите агломерации. Целта на ръководството е да даде насоки с практическа

информация и съвети на определените компетентни органи за разработване на стратегически карти на шума съгласно Директива 2002/49/ЕО и Директива 2015/996 на ЕС.

Към момента в Република Сърбия гр. Ниш е единственото населено място с 24-часов непрекъснат мониторинг.

В изпълнение на приетото законодателство през 2019 г.:

- Акционерно дружество за управление на обществената железопътна инфраструктура „Инфраструктура на сръбските железници” е разработило стратегически карти на шума за:
  - ж.п. линия в посока Батайница - Център Белград – Овча - 28,88 км;
  - жп номер 101: Белград-Сид-Държ.Граница (Товарник), участък Нов Белград-Батайница, обща дължина 16,22 км;
  - жп номер 106: Белград Център-Панчево главна гара- Държ.Граница (Стамора Моравита), участък Белград Център-Овча, общ дължина 12,54 км;
  - ж.п. номер 110: Белград център-Нов Белград, обща дължина 3,00 км, т.е. общата необходима дължина на железопътните линии.
- Публичното дружество "Пътища на Сърбия" е разработило планове за действие за защита от шум към разработените стратегически шумови карти за 843 км от държавната пътна мрежа.

С Наредба за показателите за шум, граничните стойности, методите за оценка на показателите за шум, нарушения и вредни въздействия на шума в околната среда (ДВ на Република Сърбия, бр. 75/2010 г.) са определени граничните стойности на индикаторите за шум, които се отнасят до общия шум, произтичащ от всички източници на шум в наблюдаваното място. Граничните стойности за ден (Lden) и вечер, са еднакви.

Общият индикатор за шум (Lden) описва шумовите смущения за период от време от 24 часа (ден-нощ), а индикаторът за нощния шум (Lnight) описва шумовите смущения през нощта от 22 до 6 часа сутринта.

Анализът на данните от стратегическите карти на шума, изготвени за участъци от главни ж.п. линии показва, че те са обхванали жители, изложени на шум от 55 dB и повече за Lden и 45 dB и повече за Lnight, при условие, че е взет предвид коридор с ширина 300 m отляво и отдясно от главните ж.п. линии. Най-голямото население - 58 900 души, е изложено на общия показател за шум Lden, който е по-малко от 55 dB, докато под стойностите на индикатора за нощен шум Lnight - по-малко от 45 dB, са изложени 58100 жители.

## **Б. Вибрации**

Вибрациите се делят на вибрации върху цялото тяло (обща вибрация) и вибрации, предавани по системата ръка-рамо (локални вибрации). Граничните стойности за вибрации върху цялото тяло все още не са добре обосновани от гледна точка на вредните им ефекти върху организма.



**Вибрациите предавани върху цяло тяло** или общите вибрации се дефинират, когато работещият стои, седи или се опира с голяма повърхност от тялото си върху вибриращата основа, седалка или повърхност. Вибрациите върху цяло тяло са механични вибрации, които при предаване на тялото водят до рискове за здравето на работещите - водачите на екскаватори, булдозери, скрепери, самосвали; шофьорите на тирове, автобуси, бетонобъркачки, ватмани; машинисти на локомотиви; трактористи; водачи на самоходни селскостопански машини, на електрокари и др.

**Вибрациите, предавани по системата ръка-рамо** или локалните вибрации се дефинират, когато работникът държи вибриращ инструмент и възприемащата повърхност е неговата длан/ръка. Вибрациите ръка-рамо са механични вибрации, които при предаване на системата ръка-рамо, водят до рискове за здравето на работещите с вибриращи ръчните инструменти, с някои видове немеханизирано оборудване, с елементите за управление на машините и оборудване и др. Ръчните ударни, пробивни и режещи инструменти се използват широко в ремонт и строителството (жилищно, пътно) и дърводобива.

Няма данни за идентифицирани проблеми на околната среда от общи вибрации, излъчвани от големи техногенни източници на въздействие в трансграничния район в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

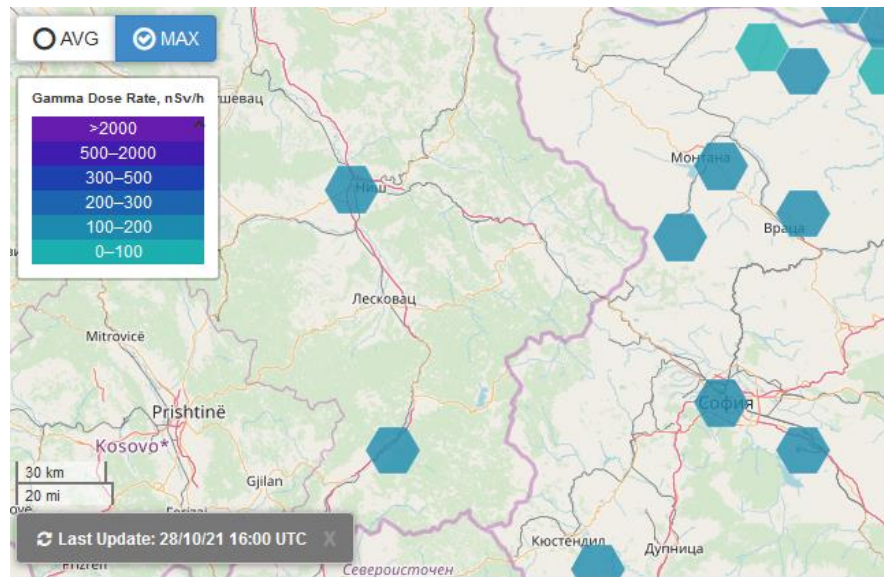
## **В. Йонизиращи лъчения**

Не са наблюдавани радиационни параметри, различни от естествените, характерни за разглеждания район. На разглежданата територия няма изградени обекти и други антропогенни източници, явяващи се доказани замърсители, които допринасят за промяна в радиационната обстановка.

Радиационния гама-фон е в границите на характерния естествен-гама фон за региона (съгласно наличните данни в Регионалните доклади за състоянието на околната среда и данните от радиационния мониторинг на Европейска комисия).

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



Фигура 2.1.11-1 Извадка от интерактивната карта за радиационен мониторинг, Европейска комисия<sup>84</sup>

### Г. Нейонизиращи лъчения

Нейонизиращите лъчения са едни от малкото изследвани фактори на средата с неблагоприятно въздействие върху човека и недостатъчно изяснени механизми на биологичните им ефекти. Нейонизиращите лъчения включват голям брой фактори: електростатично поле, постоянно магнитно поле, радиочестотни електромагнитни вълни, лазерни лъчения и др.

През последните години все по-бързо навлизат нови технологии, свързани с излъчване на електромагнитно поле (ЕМП) от различни честотни диапазони, както в работна среда, така и в населените територии. Почти всяка дейност на съвременния човек е свързана с използването на източници на нейонизиращи лъчения: електрически ток, уреди за бита, транспорт, медицина, козметика, комуникационни технологии.

Електромагнитните полета са комбинация от невидими електрически и магнитни полета с различна сила. Те се генерират както от природни явления, така и от човешки дейности главно при употребата на електричество.

По-голямата част от електромагнитните полета, създадени от човека са със специфична честота, която варира от високи радиочестоти (мобилните телефони), през средни честоти (компютърни екрани) до изключително слаби честоти (всички електрическите проводници за високо или ниско напрежение).

За територията на Република България излъчвателите на енергия на ЕМП (радио- и телевизионни предаватели и ретранслатори, радиолокаторни и навигационни станции и др.) се разполагат така, че напрегнатостта и плътността на мощност на ЕМП в района на

<sup>84</sup> <https://remap.jrc.ec.europa.eu/Simple.aspx>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

населените територии да не превишават пределно допустимите нива, съгласно изискванията на Наредба № 9/1991г. пределно допустими нива на електромагнитни полета в населени територии и определяне на хигиенно-защитни зони около излъчващи обекти, посочени в **Таблица 2.1.11-8:**

**Таблица 2.1.11-8** *Пределно допустими нива на напрегатостта и на плътността на енергийния поток на ЕМП в населена територия*

№	Честотния обхват на излъчвателя	Пределно допустимо ниво
1.	от 30 до 300 kHz	25 V/m
2.	от 0.3 до 3 MHz	15 V/m
3.	от 3 до 30 MHz	10 V/m
4.	от 30 до 300 MHz	3 V/m
5.	от 0.3 до 30 GHz	10 $\mu$ W/cm <sup>2</sup>

За територията на двете държави няма систематични данни от извършени измервания за стойностите на електромагнитните полета от тези източници и въздействието им върху околната среда. Поради това не може да се даде и съответна оценка за състоянието на ЕМП в околната среда.

Източниците на електромагнитни лъчения, могат да се класифицират, както следва:

- радиопредаватели на къси, средни и дълги вълни;
- частни радиостанции на ултракъси вълни (УКВ);
- телевизионни предаватели и ретранслатори;
- подстанции за високо напрежение – открити и закрити;
- електропроводи;
- трафопостове;
- базови централи за мобилни комуникации;
- късовълнови и УКВ системи за мобилни комуникации на транспорта, полицията, бърза помощ и др.;
- радарни системи на полицията, авиотранспорта, за телевизионни и други сателитни връзки;
- лични системи за комуникации (радиолюбителски предаватели).

Националният център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА) в Република България извършва насочени измервания на стойностите на ЕМП в „чувствителни“ райони с наличие на детски градини, училища, болници, места за отдих и почивка, както и в гъсто населени райони с голяма гъстота на излъчващи съоръжения, за целите на попълване на информационната система. НЦОЗА извършва и измервания с мониторингови станции за 24-часов мониторинг, както и със спектрални анализатори за разграничаване на приноса на различните излъчватели в пунктове около „чувствителни“ сгради и райони.

Резултатите от измерванията, извършени от НЦОЗА в почти цялата страна показват, че стойностите на ЕМП не надвишават пределно допустимите нива съгласно изискванията

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

на **Наредба № 9 от 14.05.1991 г.** за пределно допустими нива на електромагнитни полета в населени територии и определяне на хигиенно защитни зони около излъчващи обекти, а именно  $10 \mu\text{W}/\text{cm}^2$ . Надвишаване на тази стойност се открива при не повече от 3% от измерените стойности.

Информационната система на НЦОЗА е уеб-базирана и дава възможност за пряко наблюдение в Google map на местоположението на източниците по адрес и географски координати, на наличието на измерване, както и на данните от измерванията, сравнени с пределно допустимото ниво. Специализираната част от информационната система е за специалистите и дава информация за техническите характеристики на антените, мястото и начина на монтаж, наличието на измерване, както и протоколи и данни от извършени измервания на обекта. Данните в електронната база данни се попълват от РЗИ след проверка от страна на специалистите от НЦОЗА, както и от измервания и предварителни експертизи по **Наредба № 9 от 14.05.1991 г.**, извършвани от НЦОЗА.

РЗИ, съгласно *Указание за планиране, организиране и отчитане на дейността на РЗИ по опазване на общественото здраве* на Министерство на здравеопазването от 2016 г., извършва мониторинг на излъчващите обекти, вкл. систематичен и насочен контрол на стойностите на ЕМП, като задължението за измерване се отнася до 10% от въведените в експлоатация обекти с обществено предназначение – базови станции за мобилна комуникация на случаен избор, както и в райони на детски градини, училища, болници.

За Република Сърбия граничните стойности на експозиция на нейонизиращи лъчения са определени с *ПРАВИЛНИК О ГРАНИЦАМА ИЗЛАГАЊА НЕЈОНИЗУЈУЋИМ ЗРАЧЕЊИМА*<sup>85</sup>, приет на основание чл.6, ал.6, т.1 от Закона за защита от нейонизиращи лъчения. Базовите гранични стойности/ограничения за излагане на населението на електрически, магнитни и електромагнитни полета (от 0 Hz до 300 GHz), разпределени в зависимост от честотата на полето, са следните:

**Таблица 2.1.11-9** Базови ограничения за излагане на населението на електрически, магнитни и електромагнитни полета

Честотен обхват	Плътност на магнитния поток (mT)	Електрическа плътност ( $\text{mA}/\text{m}^2$ )	Специфично ниво абсорбирана енергия – цяло тяло (W/kg)	Специфично ниво абсорбирана енергия за глава и торс (W/kg)	Специфично ниво абсорбирана енергия за крайници (W/kg)	Плътност ( $\text{W}/\text{m}^2$ )
0 Hz	40					
>0-1 Hz		8				
1-4 Hz		8/f				
4-1000 Hz		2				

<sup>85</sup> [https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/old-documents/Nejonizujucih/3.\\_%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8/pravilnik%202.pdf](https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/old-documents/Nejonizujucih/3._%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8/pravilnik%202.pdf)

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>1000 Hz- 100 kHz</b>		f/500				
<b>100 kHz- 10 MHz</b>		f/500	0,08	2	4	
<b>10 MHz-10 GHz</b>			0,08	2	4	
<b>10-300 GHz</b>						10

През 2019 г. на територията на Република Сърбия са регистрирани 12 630 базови радиостанции, от които 279 са декларирани като източници на нейонизиращи лъчения от особен интерес (PI). През същата година Министерството на опазването на околната среда е издало 40 решения за използване на PI.

Към 31 декември 2018 г. в гр. Белград има 451 въздушни линии, девет подземни кабела и 42 трансформаторни и разпределителни станции, като за седем енергийни съоръжения Министерството на опазването на околната среда е издало общо седем решения за PI.

PI, както и зони с повишена чувствителност са термини, които са дефинирани и описани в съответствие с препоръките на Световната здравна организация в *Правилника за източниците нейонизиращи лъчения от особен интерес, видове източници, начин и период на тяхното възникване* (Държавен вестник на РС, бр. 104/09). Въведен е индикатор за определяне на стационарен и подвижен източник, чието електромагнитно поле е в зоната повишена чувствителност (зони на жилищни райони, където хората могат да останат до 24 часа на ден) и достига най-малко 10% от размера на референтната гранична стойност.

В Република България и Република Сърбия няма нормативен акт, регламентиращ защитата на населението от нискочестотните електрически и магнитни полета, както и за тези с честота 50 Hz, излъчвани от енергийните системи. Измерените стойности при тези честоти следва да се сравняват с европейската Препоръка 1999/419/ЕК за защита на населението от електромагнитни полета.

По отношение на **магнитните полета в жилищните сгради с вградени трафопостове**, резултатите от измерванията в Р България, са следните:

- Най-неблагоприятни по отношение на въздействието на магнитното поле се оказват трафопостовите, изградени в първи надземни етажи (партерен тип), в някои случаи и тези от пристроен тип. Несъответствията се отнасят главно до шума и вибрациите в помещенията, разположени непосредствено до трафопоста, но се откриват и по-високи стойности на магнитното поле при този тип съоръжения.
- Въпреки, че стойностите на магнитното поле са в границите на хигиенните нормативи за лица с наличие на активни или масивни метални имплантанти



(Препоръка 1999/519/ЕО), те са сравнително високи по отношение на праговете за канцерогенен ефект, описвани в литературата ( $3 \text{ mG} = 0,3 \text{ } \mu\text{T}$ ).

За състоянието на облъчването на населението от *останалите източници на ЕМЛ*, описани по-горе, няма достатъчно данни от измервания и оценки в двете държави. Може да се обобщи, че:

- Облъчванията с медицински източници на ЕМП могат да бъдат много сериозни и силно превишаващи пределно допустимите нива;
- Облъчванията от клетъчните телефони са с много високи стойности, но са за кратко време. Въпреки това, в много страни се правят изследвания за поглъщането на електромагнитната енергия от мозъчната тъкан и все още не е ясно дали тези телефони нямат вреден ефект поради хроничното, подпрагово въздействие директно върху мозъка;
- Битовите електрически уреди и електрическите инсталации също са голям проблем за населението, особено при неправилно монтиране.
- Може да се прибави тук и риска от останалите излъчватели – радиостанциите на полицията, спешната помощ, транспорта, както и тези за сигурност и за борба против кражби, за които много се говори понастоящем в света и които създават сериозни нива на електромагнитна експозиция върху лицата в близост до излъчвателите.

#### **Обобщение за състоянието по отношение на вредните физични фактори:**

От вредните физични фактори, най-голямо значение за региона има шумът – повишени стойности се установяват основно в градове, на територията и на двете държави, като основно се дължат на транспорта.

За останалите вредни физични фактори не са докладвани превишения и проблеми.

#### **2.1.12. Състояние и управление на отпадъците**

##### **➤ Области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил (Република България)**

Управлението на отпадъците в Република България, и в частност на териториите на Области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил се осъществява въз основа на специфична нормативна уредба (основни са *Закон за управление на отпадъците* и подзаконова нормативна база към него, наредби за управление на отпадъците на общинско ниво), *Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г.* и *Общински и/или регионални (за общините, част от Регионално сдружение за управление на отпадъците (РСУО) програми за управление на отпадъците.*

Състоянието по отношение на управлението на отпадъците в шестте области е както следва(изт. *Регионални доклади за състоянието на околната среда на РИОСВ-Монтана, РИОСВ-Враца, РИОСВ - София и РИОСВ-Благоевград за 2020 г.; Национален план за*

*управление на отпадъците 2021-2028 г., Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020):*

Всички общини в обхвата на двете области имат разработени **общински наредби** за управление на отпадъците, и изпълняват **общински или регионални програми за управление на отпадъците**, като в процес на разработване и приемане са програмите за управление на отпадъците за периода след 2020 г.

Общинските програми за управление на отпадъците са един от най-важните инструменти за прилагане законодателството за отпадъците на местно ниво. Те се разработват и изпълняват в съответствие с чл. 52 от Закона за управление на отпадъците. Те се разработват и приемат за период, който следва да съвпада с периода на действие на Националния план за управление на отпадъците и в съответствие със структурата, целите и предвижданията на плана. Тези програми са неразделна част от общинските програми за околна среда по чл. 79 от ЗООС.

Съвременната концепция за управление на отпадъците е насочена към ресурсна ефективност, насочена към предотвратяване на образуването на отпадъци, насърчаване на повторната употреба и оползотворяването чрез рециклиране, регенериране или друг процес на извличане на вторични суровини, обезвреждане и безопасно съхраняване на отпадъците, увеличаване на отговорността на производителите.

По данни от *Националния план за управление на отпадъците 2021-2028г.* В състава на образуваните битови отпадъци биоразградимите представляват 36%, биологичните са 25%, а рециклируемите фракции от хартия и картон, пластмаса, стъкло и метали – 27,5%.

### ***Управление на битовите отпадъци***

#### ***Политика по управление на битовите отпадъци***

Политиката за управление на битовите отпадъци в разглежданите области е изцяло съобразена с държавната такава по управление на отпадъците и е насочена към устойчиви от екологична и икономическа гледна точка технологии, при които от битовите отпадъци да се отделя всичко, което може да се оползотвори и рециклира, за да се превърне в енергия, в суровина за индустрията, в тор за растенията, а в новоизградените регионални депа да се депонират минимални количества отпадък.

Общото количество на образуваните битови отпадъци следва тенденция към трайно намаление, като за периода 2008-2018 г. намалението е с около 36%. Съществено намаляват и количествата на депонираните битови отпадъци и на директно депонираните битови отпадъци.

През последните години се отчита тенденция на постоянен ръст на дела на рециклираните битови отпадъци от 19,4% през 2008 г. до 31,5% през 2018 г..

Делът на битовите отпадъци в общото количество на образуваните отпадъци за периода 2008-2018 г. е намалял до 2-4%.

Най-големи количества отпадъци се образуват в Югозападния район (над 1/3 от битовите отпадъци в страната и с постоянно нарастващ дял), в който попадат и някои от разглежданите области.

Депонирането, като метод за обезвреждане на отпадъците, е с най-голям относителен дял в третирането на битовите отпадъци, независимо че намалява през последните 10 години.

Дейностите по рециклирането и/или оползотворяването са приоритетни цели при управлението на отпадъците. Въведената процедура по основно охарактеризиране цели отклоняване от депата на отпадъчните потоци, които могат да бъдат рециклирани и/или оползотворени. Към генераторите на отпадъци остава изискването за следване приоритетния ред (йерархия) при тяхното управление, чрез преориентиране на отпадъчните потоци към рециклиране и/или оползотворяване, включително за получаване на енергия.

#### Съоръжения за третиране на битови отпадъци

Старите общински депа за неопасни отпадъци, за които има издадени заповеди за преустановяване на експлоатацията, и на които не е извършена рекултивация е извършен контрол по спазване на забраната за депониране на отпадъци.

На територията на областите в обхвата на ПТГС и ТСИМ образуватите битови отпадъци се обслужват от съоръжения на следните РСУО:

1. **РСУО Видин** (включва всички 11 общини на областта)– изградено е регионално депо за неопасни отпадъци. На регионалното депо генерирани от общините смесени битови отпадъци се обезвреждат, чрез депониране, без да бъдат подлагани на предварително третиране (сепариране) и сортиране на разделно събрани рециклируеми отпадъци с цел последващо оползотворяване. Препоръчително е да бъдат предприети действия за проучване, проектиране и изграждане на инсталация за предварително третиране (сепариране) на смесения поток битови отпадъци, постъпващи на регионалното депо от 11-те общини от регион Видин;
2. **РСУО Оряхово** (общини Оряхово, Козлодуй, Мизия, Хайредин, Борован, Бяла Слатина и Кнежа – област Враца)– освен наличното регионално депо за обезвреждане на общинските отпадъци чрез депониране, като в процес на изграждане са инсталация за предварително третиране на битови отпадъци с цел тяхното оползотворяване и 2 броя инсталации за компостиране на разделно събрани зелени и биоразградими отпадъци (община Оряхово и община Козлодуй);
3. **РСУО Враца** (общини Враца и Мездра от област Враца)- има изградено регионалното депо за неопасни отпадъци, съоръжение за предварително третиране на смесените битови отпадъци преди депониране чрез сепариране на полезните компоненти. В процес на изграждане е инсталация за компостиране на разделно събрани зелени отпадъци на общините Враца и Мездра;
4. **РСУО Монтана** (включва 11-те общини на област Монтана и община Криводол от област Враца) – функционират регионално депо за неопасни отпадъци, сепарираща инсталация за отделяне на рециклируеми компоненти, през 2020 г. са изградени няколко

- компостиращи инсталации за разделно събрани зелени и биоразградими отпадъци ( за община Монтана; община Берковица, Чипровци). На територията на община Монтана функционира и център за разделно събиране на отпадъци от домакинствата, в т.ч за едрогабаритни и опасни отпадъци;
5. **РСУО Дупница** (обслужва общини Дупница, Кюстендил, Бобов дол, Сапарева баня, Невестино и Трекляно от област Кюстендил) - на територията на РСУО функционира регионално депо за неопасни отпадъци, текущо се изгражда инсталация за предварително третиране на отпадъците, както и компостираща инсталация, която ще обслужва общини Дупница, Бобов дол и Сапарева баня. Общини Кюстендил, Невестино и Трекляно в РСУО „РИЛА ЕКО“, регион за управление на отпадъците Дупница изпълняват проект за инсталация за предварително третиране и на инсталация за компостиране;
  6. **РСУО Благоевград** – освен общини от област Благоевград, в него участват и общини Рила, Кочериново и Бобошево от област Кюстендил;
  7. **РСУО Перник** (включва 6-те общини в областта) - има изградено регионалното депо за неопасни отпадъци, съоръжение за предварително третиране на смесените битови отпадъци преди депониране чрез сепариране на полезните компоненти; инсталация за компостиране на разделно събрани зелени отпадъци на общините;
  8. **РСУО Костинброд** (общини Костинброд, Своге, Божурище, Годеч, Сливница и Драгоман от София-област) – на територията на РСУО генерираните отпадъци се депонират на регионално депо, като в процес на изграждане са 3 компостиращи инсталации и инсталация за предварително третиране;
  9. **РСУО Ботевград** (общини Ботевград, Етрополе и Правец от София-област)- на територията на РСУО в процес на изграждане са инсталация за предварително третиране на отпадъците, както и компостираща инсталация, като към момента всички генерирани общински отпадъци се депонират на регионалното депо;
  10. **РСУО Костенец** (общини Костенец, Самоков, Долна баня и Ихтиман от София-област) - има изградено регионалното депо за неопасни отпадъци, съоръжение за предварително третиране на смесените битови отпадъци преди депониране чрез сепариране на полезните компоненти; инсталация за компостиране на разделно събрани зелени отпадъци на общините; система за разделно събиране на опасни отпадъци;
  11. **РСУО Горна Малина** (общини Горна Малина и Елин Пелин от София-област) - на територията на РСУО функционира регионално депо за неопасни отпадъци, в процес на изпълнение е проект за изграждане на инсталация за предварително третиране на отпадъците, както и компостираща инсталация;
  12. **РСУО Златица** (общини Златица, Антон, Мирково, Чавдар, Пиродоп, Челопеч и Копривщица от София-област) - на територията на РСУО функционира регионално депо за неопасни отпадъци, текущо се изгражда инсталация за предварително третиране на отпадъците, както и компостираща инсталация.

### *Събиране на битовите отпадъци*

Населението на областите е обхванато в цялост от системата за сметосъбиране. В населените места на област Кюстендил с малък брой население и/или труднодостъпно географско положение (планински райони) е затруднено извършването на сметосъбирането и сметоизвозването на отпадъци. За тях събирането и транспортирането на отпадъците се извършва по заявка от съответния кмет или кметски наместник.

Въведени системи за разделно събиране на отпадъци от опаковки по общини.

С цел постигане на по-високи екологосъобразни резултати от компетентните органи се извършва контрол по задълженията на общините в областта на разделното събиране на отпадъци и поэтапно постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на битовите отпадъци.

### *Нерегламентирани замърсявания с отпадъци*

Основните трудности пред общините на разглежданите територии са свързани с почистване на нерегламентирани замърсявания, тъй като голям процент от строителните отпадъци не постъпват на депата, а се изхвърлят нерегламентирано от жителите на малките населени места. Нерегламентирано се изхвърлят и отпадъци от всякакъв вид.

### *Масово разпространени отпадъци*

Лицата, осъществяващи дейност като пускат на пазара масово разпространени отпадъци изпълняват задълженията си чрез участие в колективни системи, представлявани от организации по оползотворяването им или заплащат дължимата продуктова такса към Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда.

В търговските и други обществени обекти, действат системи за обслужване на масоворазпространени отпадъци, основно чрез поставени съдове за събиране на такъв вид отпадъци, като най-често това е приложимо за портативните батерии и акумулатори. Чрез общински кампании се осъществява периодично и събирането на масоворазпространени отпадъци с произход от населението.

Събирането на масово разпространени отпадъци от опаковки се извършва чрез системи за разделно събиране на отпадъци от опаковки, организирани от организации по оползотворяване на отпадъци от опаковки.

### *Състояние по отношение разделното събиране на отпадъците*

На територията на област Кюстендил количествените цели за разделно събиране, рециклиране и оползотворяване на битови отпадъци, включващи най-малко хартия и картон, метал, пластмаса и стъкло от домакинствата и други подобни отпадъци от други източници за периода от 01.01.2016 г. до 31.12.2020 г. са се увеличили от 25 до 50%. Депонираните биоразградими такива са в размер на 35% в края на 2020г. отпадъци от опаковки, негодни за употреба батерии и акумулатори, излязло от употреба електрическо и електронно



### *Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

---

оборудване, в т.ч. люминесцентни лампи и други лампи, съдържащи живак се събират в специални за целта контейнери или кампанийно.

Населението по настоящ адрес към 15.12.2020 г. на Община Кочериново (област Кюстендил) наброява 4 711 жители и към момента в нея не е въведена система за разделно събиране (попада в категорията на общини с население <5000 жители).

Във всяка от общините в област Враца има изградени системи за разделно събиране на отпадъци от опаковки, като процента на обхванатото население е различен за всяка в зависимост от обособените точки за разполагане на цветните контейнери по населени места.

Процента на обхванатото население от трикомпонентната системата за разделно събиране на отпадъци за всяка община по отделно е между 40-45 %. Това се дължи на факта, че контейнерите за разделно събиране на отпадъци от опаковки в някои от по-горе изброените общини са разположени само в общинските центрове и в населени места със засилен туристически интерес.

На територията на повечето търговските обекти, в които се извършва продажба на електрическо и електронно оборудване има възможност за обратно приемане в търговските обекти на излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване.

Събирането на такива отпадъци от населението се извършва предимно кампанийно, посредством мобилни пунктове.

Отработените масла и нефтопродукти, събраните количества отпадъци от черни и цветни метали, негодни за употреба батерии и акумулатори, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване, опасни отпадъци се предават на лица за последващо третиране на база сключени договори.

### ***Строителни отпадъци***

На териториите от разглежданите области има изградени и функциониращи Депа за строителни отпадъци, отоговарящи на изискванията на Наредба № 6/27.08.2013 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци в област Видин. В София-област – община Костинброд функционира депо за инертни отпадъци.

На територията на някои от другите области към момента в действащите регионални депа се депонират строителните отпадъци и отпадъците от разрушаване на сгради – земни маси, тухли, бетон, асфалт, керемиди, плочки, дърво, метали, хартия, пластмаси, стъкло. В много общини строителните отпадъци предварително се съхраняват на площадки, определени от общината, с решения на Общинските съвети.

Практиката като цяло показва, че се извършва разделно събиране по видове строителни отпадъци, както от фирмите, така и от населението.

Основен акцент при управлението на този вид отпадъци е вменяване на отговорност на възложителите на строително монтажни работи и премахването на строежи за разработването на план за управление на строителните отпадъци. С него се предвижда

отпадъците задължително да се разделят по вид и да се предават за оползотворяване. Основните цели при управление им се изразяват в минимизиране както на образуването им, така и на депонирането им.

В последните години се наблюдават положителни тенденции за нарастване на относителния дял на оползотворените спрямо обезвредените строителни отпадъци. Металните отпадъци, образувани от строителните дейности се оползотворяват на 100 %.

### ***Производствени и опасни отпадъци***

Основни цели при управлението са да се предотврати, намали или ограничи вредното въздействие върху състоянието на околната среда и човешкото здраве от тези видове отпадъци.

Една част от производствените отпадъци (вкл. текстилните) се депонират, в случай че не притежават характеристики (физически и химически), позволяващи тяхното оползотворяване, не представляват интерес за рециклиращата индустрия и/или за оползотворяването им, както и липсата на съоръжения и инсталации. Съществен проблем е нерегламентираното изгаряне на производствени отпадъци и по-конкретно текстилни отпадъци, отпадъци от хартиени и пластмасови опаковки. Някои генератори на производствени отпадъци продължават практиката да използват отпадъците, като алтернатива на утвърдените горива за отопление.

Друг важен проблем е, че капацитетът на депата за неопасни отпадъци бързо се изчерпва, поради депонирането на значителна част от производствените отпадъци.

На територията на всички области генерираните опасни и производствени отпадъци се събират разделно на обособени и обозначени площадки или закрити складове, в подходящи съдове.

### ***➤ Окръзи: Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински (Република Сърбия)***

На територията на Република Сърбия управлението на битовите отпадъци, съгласно Закона за управление на отпадъците (ОВ на РС, No. 36/09, 88/10, 14/16 и 95/18 - друго право), е под юрисдикцията на местното самоуправление. На местно ниво се приемат планове за управление на отпадъците, с които се определят целите за управление на отпадъците на съответната територия и всеки регион за разработва регионален план за управление на отпадъците.

### ***Управление на битовите отпадъци***

Специалните мерки в Закона за управление на отпадъците се отнасят до задълженията, които звеното за местно самоуправление, в съответствие с местния план, трябва да прилага, а именно да организира и организира: подбор и разделно събиране на отпадъци, включително честотата на събиране на отпадъци за рециклиране (хартия, метал, пластмаса и стъкло); гарантира обезвреждането на битовите отпадъци в контейнери или по

### *Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

---

друг начин; предоставят и оборудва центрове за събиране на битови отпадъци, които не могат да се изхвърлят в съдовете за битови отпадъци (обемисти, биоразградими и други отпадъци), включително опасни битови отпадъци.

Домакинствата и другите производители на битови отпадъци извършват подбора на битови отпадъци за рециклиране.

За депониране на неопасни отпадъци се използват санитарни депа. Седемте окръга от района на трансгранично сътрудничество се обслужват от две регионални депа "Мунтина падина" в Пирот и "Желиковац- Депо две" в Лесковац, с центрове за разделяне на рециклируеми отпадъци, компостиращи завод/инсталация за механо-биологично третиране и претоварни станции. Враня има първото санитарно депо, открито в тези райони.

Стратегията за управление на отпадъците предвижда мрежа от 26 регионални центъра за управление на отпадъците с необходимата инфраструктура за управление на отпадъците (разширяване на покритието за събиране на отпадъци до 100 % от населението).

Средства за финансиране на изграждането на регионални центрове за управление на отпадъците се предоставят от европейски фондове и бюджета на Република Сърбия, но не се изключват модели за финансиране, основани на модела на публично-частно партньорство.

Рециклируемите отпадъци, които са отделени в Регионалните центрове за управление на отпадъците и други общини и градове, се предават за рециклиране, докато останалата част се изхвърля в съществуващите санитарни депа, но и в съществуващи несъответстващи на нормативните изисквания депа, които все още се експлоатират до затваряне или до изграждане на нови депа и регионални центрове според Стратегията за управление на отпадъците.

По наличните данни от Агенцията за опазване на околната среда през 2017 г. Република Сърбия рециклира едва 5 % от битовите отпадъци, а през 2018 г. този процент е около 17 %.

Регионът на Южна и Източна Сърбия са разположени приблизително 28% от всички депа за отпадъци в страната. Без налични депа са общините Куршумлия, Житораджа, Гадзин Хан и Черна Трава.

#### ***Нерегламентирани замърсявания с отпадъци***

Проблем са големия брой нерегламентирани сметища на територията на страната. Само 60% от битовите отпадъци се събират, а останалите се изхвърлят нелегално.

#### ***Масово разпространени отпадъци***

Планира се намаляване на генерирането на отпадъци от опаковки и допълнително насърчаване на рециклирането, особено в домакинствата, с установяването на първична селекция на отпадъци. Необходима е по-голяма ангажираност на дружествата за комунални услуги на местно ниво по отношение на първичния подбор, както и тяхното свързване в мрежа, включително съществуващите оператори за управление на отпадъци от опаковки. Ще

бъдат определени места за събиране, мрежа от пунктове за събиране и пречиствателни съоръжения, и потребителите ще бъдат насърчавани да изхвърлят отпадъчните батерии и акумулатори на определените места.

Отпадъчните масла ще се събират в центровете за събиране на отпадъци и не трябва да се смесват. Отпадъчните хранителни масла трябва да се събират за производството на биодизел. Рециклирането на отпадъчни гуми има предимство пред изгарянето според йерархията на отпадъците. Ще бъде разработена мрежа от събирателни станции и станции за третиране на отпадъци от гуми. Третирането на отпадъчните превозни средства трябва да бъде доразвито, което включва задължително разглобяване и отделяне на опасни материали и компоненти за по-нататъшно третиране. Ще бъде допълнително разработена система за разделно събиране на отпадъци от електрически и електронни продукти за рециклиране на използвани части, както и мрежа от събирателни станции и пречиствателни станции.

### ***Строителни отпадъци***

Съгласно Пространствения план на Република Сърбия за периода 2021-2035 г. ще се установи рециклиране на строителни отпадъци и отпадъци от събаряне, за да се намали използването на природни ресурси. Ще бъдат определени местата за изхвърляне на строителни отпадъци, ще се въведе задължително рециклиране на строителни отпадъци и ще се приемат стандарти за качество. Целта е до 2035 г. да се достигне 70% от рециклирането на строителни отпадъци. Отпадъците, съдържащи азбест, са специална категория и се събират отделно, съхраняват и изхвърлят в касети, специално изградени за тази цел в санитарни депа, които имат разрешение за приемане и обезвреждане на този вид отпадъци.

### ***Производствени и Опасни отпадъци***

Планира се изграждане на съоръжение за третиране на опасни отпадъци в Сърбия. Изграждането на система за управление на опасни отпадъци ще включва установяване на събирането и транспортирането им, изграждане на централни регионални складове с опасни отпадъци в пет региона в Сърбия (Белград, район Среднебанацки, район Подунавле, район Мачва и област Нишава), изграждане на съоръжения за физико-химично третиране на опасни отпадъци, изграждане на инсинератори за изгаряне на опасни и медицински отпадъци, както и на клетки за опасни отпадъци на регионални санитарни депа.

Предвижда се изграждане на инсталации за физическо и химическо третиране на течни опасни отпадъци и утайки, съчетани със съоръжения за съхранение на течности и суспензии, специални потоци от промишлени отпадъци (като разтворители, киселини, основи) се планират в Рашка, Расина, Бор и Зайчар.

Разположението на всички инсталации ще бъде определено с планове за управление на отпадъците и подходящи пространствени и градоустройствени планове.

### **Обобщение за състоянието по отношение на отпадъците:**

За територията в обхвата на Република България: основен начин на третиране на смесените битови отпадъци е депонирането, като се отбелязват положителни тенденции за намаляване на количествата депонирани отпадъци с въвеждането на инсталации за предварително третиране и компостиране на разделно събрани биоразградими отпадъци. Основни проблеми са липсата на инсталации и съоръжения за оползотворяване на строителни отпадъци и нерегламентираното изхвърляне на битови и строителни отпадъци.

За територията в обхвата на Република Сърбия: основен начин на третиране на битовите отпадъци също е депонирането. Проблем е ниската събираемост на битовите отпадъци, както и използването на стари, несъответстващи на нормите депа за отпадъци. Планирани са действия за развитие на екологосъобразна система за управление на отпадъците.

#### **2.1.13. Опасни химични вещества и риск от големи аварии**

##### **➤ Области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил (Република България)**

На територията на 6-те области в обхвата на ПТГС и ТСИМ се намират 31 съществуващи предприятия, попадащи в обхвата на глава седма, раздел първи от ЗООС (съгласно Публичния регистър по чл.111, ал.1, т.6 от ЗООС<sup>86</sup>), от които 17 с висок и 14 с нисък рисков потенциал от възникване на голяма авария:

- **Висок рисков потенциал:** АЕЦ Козлодуй ЕАД, гр. Козлодуй; Алел ЕООД, гр. Кюстендил; Аурубис България АД, гр. Пирдоп; Булгартрансгаз ЕАД – Подземно газово хранилище Чирен, с. Чирен; Взривна фабрика към Рудодобивен комплекс на Елаците-Мед АД, гр. Етрополе; ДА ДРВВЗ, ТД ДР, гр. София, Складова база Антон, с. Антон; ЕЛ БАТ АД, гр. Долна баня; Завод „Миджур“, с. Горни Лом; Камибо ООД, гр. Враца; Монбат АД, гр. Монтана; Петролна база Враца, гр. Враца; Складова база Ливадски дол, с. Никоваево; Складова база за минерални торове, гр. Лом; Складова база за пропан-бутан, гр. Костинброд; Складова база за пропан-бутан и светли горива, гр. Перник; Технологична помпена станция, гр. Ихтиман; Цех за производство на промишлени експлозивни за бъдещите производствени нужди на рудник Република към Мини открит въгледобив ЕАД- гр. Перник;
- **Нисък рисков потенциал:** Въгледобив Бобов дол ЕООД, гр. Бобовдол; Дънди Прешъс Металс Челопеч ЕАД, с. Челопеч; Етна Карго Инвестмънтс 1 ООД, с. Кривина; Завод за производство на технически газове на територията на Стомана Индъстри АД, гр. Перник; Маслодобивна фабрика, с. Покрайна; Обогатителен комплекс на Елаците-Мед, с. Мирково; Петролен терминал на ОМВ България ООД,

<sup>86</sup> <https://www.moew.government.bg/bg/prevantivna-dejnost/himichni-vestestva/sevezo/registur/>



гр. Видин; Складова база за леснозапалими течности, гр. Костинброд; Складова база за съхранение на взривни вещества за граждански цели, с. Лиляче; Складова база за съхранение на пиротехнически изделия, гр. Елин Пелин; Складове за търговия и съхранение на взривни вещества, оръжия, боеприпаси и пиротехнически изделия, с. Драговищица; ТЕЦ Бобов дол ЕАД, с. Големо село; Фабрика за слънчогледово масло-Екстракционен цех на „Фаустина Груп“ ЕООД, с. Доктор Йосифово; Финтех ООД, гр. Елин Пелин.

➤ **Окръзи Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински (Република Сърбия)**

На територията на 7-те области в обхвата на ПТГС и ТСИМ се намират 18 съществуващи Севезо предприятия, от които 7 с висок и 11 с нисък рисков потенциал (съгласно Регистъра на Севезо предприятията в Република Сърбия<sup>87</sup>):

- **Висок рисков потенциал:** Склад за пропан-бутан, Зайчарски; Фабрика за производство на експлозиви, Зайчарски; Топилна и фабрика за сярна киселина, Борски; Предприятие на химическата индустрия, Борски; Склад за нефтени деривати и пропан-бутан, Нишавски; Склад за пропан-бутан, Нишавски; Склад за пропан-бутан, Топлички;
- **Нисък рисков потенциал:** Производство на кварцов пясък, Зайчарски; Фабрика за индустриални газове, Борски; Флотационна фабрика, Борски; Рудник, флотация и флотационен дренаж „Чукару Пеки“, Борски; Склад за нефтени деривати, Борски; Склад за нефтени деривати, Нишавски; Отоплителна централа „Криви вир“, Нишавски; Фабрика за производство на зидария и покривни панели от пластифицирана ламарина и полиуретанов пълнеж, Ябланички; Фабрика за производство на мемори пяна, Пчински; Фабрика за стъклена вата, Пчински; Флотационна фабрика и рудник за олово и цинк, Пчински.

Ратифицирана е Конвенцията за трансграничните последици от промишлени аварии. В Закона за ратифициране на Конвенцията за трансграничното въздействие на производствени аварии и подзаконовите правилници и наредби с описани задълженията на оператори, които боравят с опасни вещества.

**Обобщение за състоянието по отношение на опасните химични вещества и риска от големи аварии:**

В трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ са налични съществуващи предприятия с нисък и висок рисков потенциал от възникване на голяма авария.

При реализиране на дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ, свързани със строителство на обекти и инфраструктура е необходимо да се съобразят съществуващите в района

<sup>87</sup> [https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2021-11/registar\\_seveso\\_postrojena\\_na\\_teritoriji\\_republike\\_srbije\\_2.pdf](https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2021-11/registar_seveso_postrojena_na_teritoriji_republike_srbije_2.pdf)

предприятия, извършващи дейности по съхранение/производство/употреба на опасни химични вещества и смеси в количества, които създават риск от големи аварии.

#### 2.1.14. Здравно състояние на населението

##### А. Здравно-демографска характеристика на населението

Целта на специализираното изследване, представено в настоящата подточка, е проучване на здравното състояние на населението от трансграничния регион с оглед на оценка на наличие или отсъствие на детерминиращи рискови фактори на околната среда.

**Обект на проучването** са населението на съответните области и цялата страна посредством сравнителен анализ.

##### Единици за наблюдение:

- логическа единица за наблюдение – жителите на области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил на територията на Република България и области Борска, Зайчарска, Нишавска, Пиротска, Топличка, Ябланичка, Пчинска на територията на Република Сърбия;
- техническа единица за наблюдение – околната среда, включително факторите и параметрите на съответните области.

##### ➤ *Области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил (Република България)*

##### Демографски показатели

**Област Видин** е част от Северозападния район на страната и заема площ от 3032,9 km<sup>2</sup>, или 2,7% от площта на страната, с гъстота на населението към 2020 г. - 30,1 души/km<sup>2</sup>. По брой население е най-слабо населената област в Република България. На територията ѝ има 11 общини със 141 населени места.

**Област Враца** е разположена в Северозападната част на България. Заема площ 3619,7 km<sup>2</sup>, или 3,3% от територията на страната, с гъстота на населението към 2020 г. – 51,6 души/km<sup>2</sup>. Включва 10 общини и 123 населени места.

**Област Монтана** е част от Северозападния район на страната и е с площ 3635,5 km<sup>2</sup> или 3,3 % от площта на страната, с гъстота на населението към 2020 г. - 40,7 души/km<sup>2</sup>. Включва 11 общини със 129 населени места.

**Област София-област** - намира се в западната част на страната и заема площ от 7059 km<sup>2</sup> или 6,3 % от площта на България, с гъстота на населението към 2020 г. - 35,1 души/km<sup>2</sup>. В нея има 22 общини с общо 178 населени места.

**Област Кюстендил** се намира в Югозападен район на Република България, с площ 3084 кв. км. или 2,7% от територията на страната, с гъстота на населението към 2020 г. - 44,3 души/km<sup>2</sup>. Включва 9 общини с 182 населени места.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

**Област Перник** се намира в Югозападен район на Република България, с площ от 2390,5 km<sup>2</sup>, или 2,2% от общата площ на страната, с гъстота на населението към 2020 г. - 52,4 души/км<sup>2</sup>. Включва 6 общини с общо 171 населени места.

Численост на населението

През последните три години се запазва се тенденцията за намаляване на населението в разглежданите области, характерна и за страната, като за периода населението за страната е намаляло с 1,2% (Таблица 2.1.14-1).

**Таблица 2.1.14-1** Данни за населението за тригодишен период, НСИ

Статистически район	Година	Общо, бр.	Отн. дял мъже, %	Отн. дял жени, %	Отн. дял в градове, %	Отн. дял в села, %
Република България	2018	7 000 039	48,5	51,5	73,7	26,3
	2019	6 951 482	48,5	51,5	73,7	26,3
	2020	6 916 548	48,4	51,6	72,9	27,1
Област Видин	2018	84865	48,72	51,28	64,81	35,19
	2019	82835	48,73	51,27	64,92	35,08
	2020	81212	48,62	51,38	64,57	35,43
Област Монтана	2018	129637	48,85	51,15	64,34	35,66
	2019	127001	48,91	51,09	64,32	35,68
	2020	125395	48,78	51,22	63,65	36,35
Област Враца	2018	162549	49,15	50,85	58,87	41,13
	2019	159470	49,06	50,94	58,89	41,11
	2020	157637	48,97	51,03	58,77	41,23
София-област	2018	229041	49,12	50,88	61,46	38,54
	2019	226671	49,08	50,92	61,57	38,43
	2020	238476	49,17	50,83	58,97	41,03
Област Перник	2018	120880	48,66	51,34	79,3	20,7
	2019	119190	48,6	51,4	79,49	20,51
	2020	120426	48,62	51,38	77,88	22,12
Област Кюстендил	2018	119041	48,68	51,32	69,92	30,08

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Статистически район	Година	Общо, бр.	Отн. дял мъже, %	Отн. дял жени, %	Отн. дял в градове, %	Отн. дял в села, %
	2019	116915	48,69	51,31	70,04	29,96
	2020	116619	48,62	51,38	69,39	30,61

Съгласно данните в таблицата се вижда, че населението на 6-те области съставлява около 24,3% от населението на страната. С изключение на области Перник и Кюстендил, в останалите области населението е по-равномерно разпределено между градовете и селата. За всички области, както и за страната се запазва по-големия брой на жените спрямо мъжете.

Възрастова структура

Възрастовата структура на населението на шестте области е представена в следната таблица:

**Таблица 2.1.14-2 Възрастова структура на населението, НСИ**

Статистически район	Година	Общ брой	% от общото население		
			0-17	18-59	60+
Република България	2018	7 000 039	15,24	60,01	24,74
	2019	6 951 482	15,34	59,79	24,87
	2020	6 916 548	15,38	59,84	24,77
Област Видин	2018	84865	12,97	53,71	33,32
	2019	82835	12,97	53,73	33,30
	2020	81212	12,87	54,16	32,97
Област Враца	2018	162549	14,61	57,55	27,84
	2019	159470	14,74	57,32	27,94
	2020	157637	14,81	57,43	27,75
Област Монтана	2018	129637	14,50	55,63	29,87
	2019	127001	14,54	55,61	29,85
	2020	125395	14,55	55,81	29,64
Област София-област	2018	229041	14,66	58,39	26,95
	2019	226671	14,82	58,27	26,92
	2020	238476	14,39	59,06	26,55
Област Перник	2018	120880	13,12	57,85	29,03
	2019	119190	13,24	57,65	29,10
	2020	120426	13,28	57,92	28,80
Област Кюстендил	2018	119041	12,89	55,92	31,20
	2019	116915	13,01	55,73	31,26
	2020	116619	12,92	55,96	31,12

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Населението в трудоспособна възраст във всички области е по-ниско, макар това да е незначително за някои области, спрямо средния процент за страната. въпреки, че за последната година се бележи лек спад на населението в над трудоспособна възраст за сметка най-вече на лекото увеличение на населението в трудоспособна възраст, се запазва значително високият процент на третата спрямо първата възрастова група, което обуславя процесите на демографско застаряване на населението.

Процесът на остаряване е по-силно изразен при жените отколкото при мъжете, което се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и в резултат на това на по-ниската средна продължителност на живота при тях.

**Раждаемост**

Видно от следващата таблица, коефициентът на раждаемост като цяло намалява във всички области, както и в страната, като най-нисък е за селата на област Перник и за градовете на област Видин. В области София-област, Перник и Кюстендил – от ЮЗР раждаемостта е по-висока в градовете, ав трите области от СЗР - Видин, Враца и Монтана е по-висока в селата.

**Таблица 2.1.14-3 Коефициент на раждаемост, ‰, НСИ**

Статистически район	Година	Общо	Град	Село
България	2018	8,9	9,1	8,3
	2019	8,8	8,9	8,5
	2020	8,5	8,6	8,2
Област Видин	2018	6,8	7,3	6,0
	2019	6,5	6,5	6,7
	2020	5,8	5,5	6,2
Област Враца	2018	8,4	8,5	8,2
	2019	8,4	8,0	8,9
	2020	8,4	7,9	9,1
Област Монтана	2018	7,7	8,0	7,1
	2019	7,3	7,0	7,9
	2020	7,3	7,2	7,5
София-област	2018	8,6	9,6	7,2
	2019	9,0	9,7	8,0
	2020	8,9	9,4	8,2
Област Перник	2018	7,7	8,4	4,8
	2019	7,3	7,9	4,8
	2020	6,7	7,4	4,1



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Област Кюстендил	2018	6,9	7,9	4,7
	2019	7,4	8,1	5,8
	2020	6,8	7,3	5,6

Данни за броят живородени деца за последните 3 години са представени в следващата таблица :

**Таблица 2.1.14-4 Живородените деца, НСИ**

Статистически район	2018	2019	2020	Спрямо общия брой за страната през 2020 година - %
	Живородени	Живородени	Живородени	
	общо	общо	общо	
Общо за страната	62197	61538	59086	n/a
Видин	586	548	473	0,80
Враца	1375	1348	1334	2,26
Кюстендил	831	873	793	1,34
Монтана	1004	936	923	1,56
Перник	933	872	803	1,36
София-област	1988	2056	2079	3,52

От таблицата се вижда, че с най-голям принос е София-област, която е и единствената област от 6-те, в която броят живородени деца нараства за периода. За останалите области показателят е с негативна тенденция за намаляване, като най-неблагоприятни са стойностите за област Видин.

Смъртност

Данните за разглежданите 6 области по коефициент на смъртност имат следния вид:

**Таблица 2.1.14-4 Коефициент на смъртност, %, НСИ**

Статистически район	Година	Смъртност	В градовете	В селата	Детска смъртност
България	2018	15,4	13,2	21,8	5,8
	2019	15,5	13,3	21,6	5,6
	2020	18,0	15,7	24,2	5,1
Област Видин	2018	23,2	15,4	37,4	6,8
	2019	22,9	15,4	36,8	9,1
	2020	27,7	20,0	41,7	4,2
Област Враца	2018	19,8	14,8	26,8	7,3
	2019	19,8	15,1	26,4	4,5
	2020	22,3	17,3	29,5	3,7
Област Монтана	2018	21,7	16,1	31,7	3,0
	2019	21,8	16,2	31,9	3,2
	2020	25,5	20,6	34,2	10,8

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприєдинителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

София-област	2018	18,4	14,9	24,0	6,0
	2019	18,3	14,7	24,0	4,4
	2020	24,0	20,5	32,1	3,8
Област Перник	2018	19,6	16,3	32,1	7,5
	2019	20,4	17,1	33,4	9,2
	2020	23,0	19,6	35,7	5,0
Област Кюстендил	2018	20,3	16,4	29,3	4,8
	2019	20,6	17,0	29,2	5,7
	2020	21,2	18,1	25,8	5,3

Общата смъртност е с най-високи стойности за област Видин, което предвид предходните данни, които я представят като област с най-ниска численост на населението, води към трайна тенденция за намаляването му, особено в селата. Като цяло е видна тенденцията за увеличените стойности за всички области за 2020г., което се свързва и със смъртността от COVID-19.

Най-ниска е смъртността за София-област за 2018 и 2019 г., но за разлика от другите области тук е най-висок ръстът за 2020 спрямо предходните две години от разглеждания период. Ръст на детска смъртност бележи област Монтана за 2020г. – 10,8 на хиляда, което е повече от два пъти спрямо данните за страната – 5,1 на хиляда и драстично увеличена спрямо предходните две години за самата област – 3,0-3,2 на хиляда за 2018 и 2019г.

Преобладаващи причини за детската смъртност са болести от:

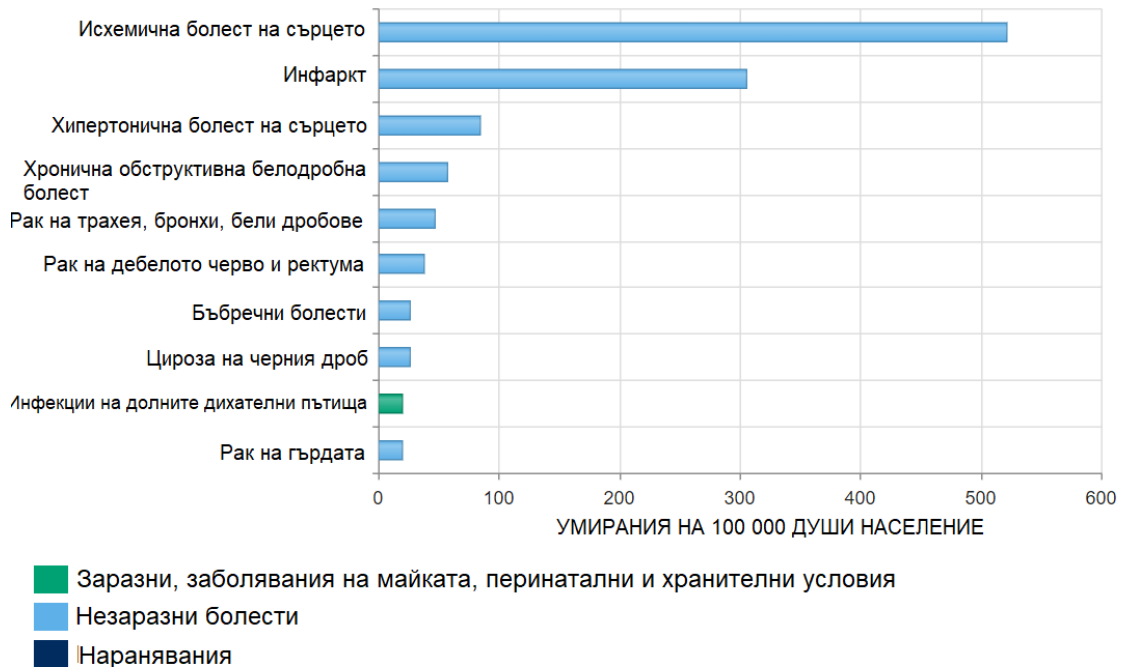
- Клас XVI – Някои състояния, възникващи през перинаталния период – на тях се държат 45,5% от случаите на детска смъртност за 2020 г.;
- Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации – 18,9% от случаите;
- Клас X- Болести на дихателната система – 13,6% от случаите, като над 72% от тях се дължат на пневмония;
- Клас IX Болести на органите на кръвообращението – 6% от случаите.

С висока детска смъртност са и областите Перник и Видин за 2019г., но през 2020 се наблюдава спад.

Като водещи причини за смъртност в страната за 2019 г. Световната здравна организация посочва следните :

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки



**Фигура 2.1.14-1** *Водещи причини за смъртност в Република България за 2019 г., Световна здравна организация*<sup>88</sup>

<sup>88</sup> <https://www.who.int/data/gho/data/themes/mortality-and-global-health-estimates/ghe-leading-causes-of-death>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

**Таблица 2.1.14-5 Смъртност по причини – по международната класификация на болестите (МКБ), на 100 000 души от населението (за страната, области Видин, Враца и Монтана), за 2020 г., НСИ**

Причини за смъртта, МКБ - X ревизия	Република България			Област Видин			Област Враца			Област Монтана		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
<b>Общо</b>	<b>1 798,9</b>	<b>1 963,0</b>	<b>1 644,6</b>	<b>2766,3</b>	<b>2937,8</b>	<b>2603,6</b>	<b>2232,1</b>	<b>2452,6</b>	<b>2020,1</b>	<b>2548,4</b>	<b>2845,4</b>	<b>2264,8</b>
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести (A00-B99)	6,1	7,1	6,1	8,5	7,5	9,5	10,1	12,9	7,4	7,1	8,1	6,2
Туберкулоза (A15-A19, B90)	1,1	1,8	1,1	1,2	2,5	-	2,5	5,1	-	-	-	-
Болест, предизвикана от вируса на човешкия имунодефицит (HIV) (B20-B24)	0,3	0,4	0,3	-	-	-	-	-	-	0,8	-	1,5
Вирусен хепатит (B15-B19), B94.2	0,5	0,7	0,5	-	-	-	1,9	3,9	-	0,8	1,6	-
Други инфекциозни и паразитни болести (A00-A09, A20-B09, B25-B89, B91-B94.1, B94.8-B99)	4,3	4,2	4,3	7,3	5,0	9,5	5,7	3,9	7,4	5,5	6,5	4,6
<b>Клас II Новообразования (C00-D48)</b>	<b>267,2</b>	<b>316,6</b>	<b>267,2</b>	<b>307,2</b>	<b>380,7</b>	<b>237,6</b>	<b>364,5</b>	<b>432,3</b>	<b>299,4</b>	<b>265,5</b>	<b>324,4</b>	<b>209,1</b>
Злокачествени новообразования (C00-C97)	265,7	315,1	265,7	307,2	380,7	237,6	362,7	429,8	298,1	264,7	324,4	207,6
в това число:												
Злокачествени новообразования на устните, устната кухина и фаринкса (C00-C14)	5,8	9,1	2,7	7,3	12,5	2,4	10,1	18,0	2,5	5,5	11,4	-
Злокачествено новообразование на хранопровода (C15)	3,2	5,5	1,0	3,7	5,0	2,4	5,0	6,4	3,7	2,4	4,9	-
Злокачествено новообразование на стомаха (C16)	15,6	19,5	11,9	8,5	12,5	4,8	18,9	19,3	18,6	12,7	8,1	17,0
Злокачествено новообразование на дебелото черво (колон), ректума и ануса (C18-C21)	38,7	46,7	31,1	37,8	47,6	28,5	61,2	72,1	50,7	42,0	55,2	29,4
Злокачествено новообразование на черния дроб и интрахепаталните жлъчни пътища (C22)	10,0	12,6	7,5	9,8	7,5	11,9	12,6	16,7	8,7	4,8	4,9	4,6
Злокачествено новообразование на панкреаса (C25)	18,0	20,5	15,6	23,2	25,0	21,4	27,1	30,9	23,5	19,0	26,0	12,4
Злокачествено новообразование на ларинкса (C32)	5,4	10,4	0,6	9,8	17,5	2,4	6,3	11,6	1,2	8,7	17,8	-
Злокачествено новообразование на трахеята, бронхите и белия дроб (C33-C34)	50,0	76,7	24,8	65,8	117,7	16,6	73,2	108,1	39,6	48,3	73,0	24,8
Злокачествен меланом на кожата (C43)	2,5	2,9	2,0	4,9	2,5	7,1	1,3	2,6	-	3,2	3,2	3,1
Злокачествено новообразование на млечната жлеза (C50)	20,6	0,7	39,4	24,4	-	47,5	23,3	-	45,8	21,4	-	41,8

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Злокачествено новообразуване на шийката на матката (цервикс) (C53)	5,2	-	10,2	6,1	-	11,9	8,2	-	16,1	6,3	-	12,4
Злокачествено новообразуване на тялото на матката (C54-C55)	5,6	-	10,9	14,6	-	28,5	9,5	-	18,6	0,8	-	1,5
Злокачествено новообразуване на яйчника (C56)	6,6	-	12,8	2,4	-	4,8	5,7	-	11,1	4,8	-	9,3
Злокачествено новообразуване на простатата (C61)	17,2	35,5	-	15,8	32,6	-	18,3	37,3	-	18,2	37,3	-
Злокачествено новообразуване на бъбрека, с изключение на бъбречното легенче (C64)	5,6	8,3	3,1	6,1	12,5	-	2,5	3,9	1,2	6,3	8,1	4,6
Злокачествено новообразуване на пикочния мехур (C67)	9,0	14,5	3,9	11,0	20,0	2,4	13,9	21,9	6,2	14,3	22,7	6,2
Злокачествено новообразуване на главния мозък и други части на централна та нервна система (C70-C72)	9,7	10,5	9,0	7,3	10,0	4,8	8,2	7,7	8,7	5,5	4,9	6,2
Злокачествено новообразуване на главния мозък и други части на щитовидната жлеза (C73)	0,9	0,9	0,9	2,4	-	4,8	-	-	-	0,8	-	1,5
Болест на 'Hodgkin и лимфоми (C81-C86)	4,5	4,7	4,4	8,5	10,0	7,1	6,9	5,1	8,7	7,1	8,1	6,2
Левкемия (C91-C95)	6,2	7,5	5,0	11,0	15,0	7,1	5,7	6,4	4,9	7,9	13,0	3,1
Други злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани (C88, C90, C96)	2,4	2,5	2,4	1,2	2,5	-	2,5	2,6	2,5	1,6	1,6	1,5
Други злокачествени новообразувания (C17, C23-C24, C26-C31, C37-C41, C44-C49, C51-C52, C57-C60, C62-C63, C65-C66, C68-C69, C74-C80, C97)	22,9	26,0	20,1	25,6	30,1	21,4	42,3	59,2	26,0	23,0	24,3	21,7
Новообразувания in situ, доброкачествени новообразувания и новообразувания с неопределен или неизвестен характер (D00-D48)	1,5	1,5	1,4	-	-	-	1,9	2,6	1,2	0,8	-	1,5
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50-D89)	2,1	2,2	2,0	2,4	2,5	2,4	1,9	2,6	1,2	0,8	1,6	-
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00-E89)	26,1	25,9	26,3	43,9	47,6	40,4	56,1	68,2	44,5	124,4	146,0	103,8
Захарен диабет (E10-E14)	25,5	25,4	25,6	42,7	47,6	38,0	54,9	66,9	43,3	124,4	146,0	103,8



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Други ендокринни, хранителни и метаболитни разстройства (E00-E07, E15-E89)	0,6	0,4	0,7	1,2	-	2,4	1,3	1,3	1,2	-	-	-
Клас V Психични и поведенчески разстройства (F01-F99)	2,0	2,4	1,6	4,9	5,0	4,8	-	-	-	-	-	-
Деменция (F01, F03)	0,9	0,7	1,1	1,2	-	2,4	-	-	-	-	-	-
Злоупотребата с алкохол (включително алкохолна психоза) (F10)	0,7	1,3	0,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Наркотична зависимост, токсикомания (F11-F16, F18-F19)	0,0	0,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Други психични и поведенчески разстройства (F04-F09, F17, F20-F99)	0,4	0,4	0,4	3,7	5,0	2,4	-	-	-	-	-	-
Клас VI, VII, VIII Болести на нервната система и сетивните органи (G00-H95)	13,7	14,3	13,0	34,1	25,0	42,8	6,3	5,1	7,4	22,2	19,5	24,8
Болест на Parkinson (G20)	3,5	3,8	3,3	18,3	12,5	23,8	0,6	1,3	-	7,9	11,4	4,6
Болест на Алцхаймер (G30)	1,2	1,0	1,5	3,7	-	7,1	1,3	-	2,5	0,8	1,6	-
Други заболявания на нервната система и сетивните органи (G00-G12, G14, G21-G25, G31-H95)	8,9	9,6	8,3	12,2	12,5	11,9	4,4	3,9	4,9	13,5	6,5	20,1
<b>Клас IX Болести на органите на кръвообращението (I00-I99)</b>	<b>1 090,1</b>	<b>1 101,8</b>	<b>1 079,1</b>	<b>1769,0</b>	<b>1700,6</b>	<b>1833,9</b>	<b>1325,1</b>	<b>1335,6</b>	<b>1315,0</b>	<b>1523,0</b>	<b>1571,9</b>	<b>1476,3</b>
Исхемична болест на сърцето (I20-I25)	219,8	245,3	195,9	301,1	320,6	282,7	324,8	346,1	304,3	164,0	191,4	137,9
в това число:												
Остър инфаркт на миокарда (I21-I22)	80,5	103,9	58,6	50,0	77,6	23,8	90,8	117,1	65,6	41,2	58,4	24,8
Други форми на исхемична болест на сърцето (I20, I23-I25)	139,3	141,4	137,3	251,1	242,9	258,9	234,0	229,0	238,7	122,8	133,0	113,1
Други болести на сърцето (I30-I51)	372,9	377,2	368,9	384,0	368,2	399,1	462,9	474,8	451,5	606,2	606,7	605,7
Мозъчносъдови болести (I60-I69)	317,4	302,5	331,4	677,9	643,7	710,3	432,0	413,0	450,3	427,9	428,3	427,5
Други болести на органите на кръвообращението (I00-I15, I26-I28, I70-I99)	179,9	176,8	182,8	406,0	368,2	441,9	105,3	101,7	108,9	324,9	345,5	305,2
<b>Клас X Болести на дихателната система (J00-J99)</b>	<b>86,6</b>	<b>107,5</b>	<b>67,0</b>	<b>150,0</b>	<b>192,8</b>	<b>109,3</b>	<b>129,9</b>	<b>169,9</b>	<b>91,5</b>	<b>151,3</b>	<b>214,1</b>	<b>91,4</b>
Грип (J09-J11)	0,7	1,0	0,5	1,2	2,5	-	-	-	-	0,8	-	1,5
Пневмония (J12-J18)	42,9	52,2	34,1	63,4	75,1	52,3	39,1	39,9	38,3	14,3	17,8	10,8
Други хронични болести на долните дихателни пътища (J40-J47)	21,6	28,5	15,1	69,5	90,2	49,9	71,3	101,7	42,1	34,9	55,2	15,5
в това число:												
Астма (J45-J46)	0,4	0,4	0,4	3,7	2,5	4,8	-	-	-	-	-	-

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Други хронични болести на долните дихателни пътища (J40-J44, J47)	21,2	28,1	14,7	65,8	87,7	45,1	71,3	101,7	42,1	34,9	55,2	15,5
Други болести на дихателната система (J00-J06, J20-J39, J60-J99)	21,4	25,7	17,2	15,8	25,0	7,1	19,6	28,3	11,1	101,4	141,1	63,5
Клас XI Болести на храносмилателната система (K00-K92)	59,9	82,1	39,0	84,1	112,7	57,0	82,6	110,7	55,7	67,4	84,4	51,1
Язва на стомаха, на дванадесетопръстника, гастроентероална язва (K25-K28)	3,5	4,5	2,6	8,5	12,5	4,8	3,8	5,1	2,5	2,4	3,2	1,5
Цироза, фиброза и хроничен хепатит на черния дроб (K70, K73-K74)	26,4	43,3	10,6	34,1	50,1	19,0	37,2	60,5	14,8	25,4	42,2	9,3
Други болести на храносмилателната система (K00-K22, K29-K66, K71-K72, K75-K92)	30,0	34,4	25,авг	41,5	50,1	33,3	41,6	45,0	38,3	39,6	38,9	40,3
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан (L00-L99)	0,8	1,0	0,6	-	-	-	-	-	-	4,0	4,9	3,1
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M99)	0,5	0,7	0,4	-	-	-	-	-	-	0,8	-	1,5
Ревматоиден артрит и артрози (M05-M06, M15-M19)	0,1	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	0,8	-	1,5
Други увреждания на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M02, M08-M13, M20-M99)	0,4	0,6	0,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Клас XIV Болести на пикочо-половата система (N00-N99)	25,9	29,2	22,8	52,4	67,6	38,0	38,5	36,0	40,8	54,7	63,3	46,5
Болести на бъбреците и уретера (N00-N29)	25,6	28,6	22,7	51,2	67,6	35,6	38,5	36,0	40,8	54,7	63,3	46,5
Други болести на пикочо-половата система (N30-N99)	0,4	0,6	0,2	1,2	-	2,4	-	-	-	-	-	-
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период (O00-O99)	0,1	-	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период (P00-P96)	2,0	2,3	1,7	1,2	-	2,4	1,3	-	2,5	2,4	1,6	3,1
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации (Q00-Q99)	1,3	1,4	1,3	1,2	2,5	-	0,6	1,3	-	0,8	-	1,5
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неklasифицирани другаде (R00-R99)	55,0	57,1	53,1	103,6	97,7	109,3	39,1	36,0	42,1	118,1	126,5	110,0
Внезапна смърт на кърмаче (R95)	0,0	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Недобре определени и неуточнени причини за смърт (R96-R99)	33,7	39,7	28,0	26,8	35,1	19,0	23,3	21,9	24,7	44,4	56,8	32,5
Други симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде (R00-R94)	21,3	17,3	25,1	76,8	62,6	90,3	15,8	14,2	17,3	73,7	69,8	77,5
Клас XX Външни причини за заболяемост и смъртност (V01-Y98)	36,2	54,2	19,2	50,0	90,2	11,9	53,6	87,5	21,0	38,0	60,0	17,0
Злополуки (V01-X59, Y85-Y86)	21,1	30,6	12,3	39,0	67,6	11,9	34,1	54,0	14,8	19,0	29,2	9,3
в това число:												
Транспортни злополуки (V01-V99, Y85)	6,3	10,2	2,7	18,3	30,1	7,1	10,1	15,4	4,9	5,5	9,7	1,5
Падания (W00-W19)	6,5	7,6	5,4	6,1	10,0	2,4	8,8	15,4	2,5	3,2	3,2	3,1
Случайно удавяне и потъване във вода (W65-W74)	1,2	2,0	0,4	-	-	-	-	-	-	0,8	1,6	-
Случайно отравяне и въздействие на отровни вещества (X40-X49)	1,4	2,3	0,6	1,2	2,5	-	1,3	1,3	1,2	1,6	1,6	1,5
Други злополуки (W20-W64, W75- X39, X50-59, Y86)	5,8	8,5	3,2	13,4	25,0	2,4	13,9	21,9	6,2	7,9	13,0	3,1
Умишлено самонараняване (X60-X84, Y87.0)	8,5	13,8	3,4	6,1	12,5	-	13,9	24,4	3,7	10,3	16,2	4,6
Нападение (X85-Y09, Y87.1)	0,7	1,0	0,5	1,2	2,5	-	2,5	3,9	1,2	2,4	4,9	-
Нараняване с неопределени намерения (Y10-Y34, Y87.2)	5,3	8,0	2,7	3,7	7,5	-	3,2	5,1	1,2	6,3	9,7	3,1
Други външни причини за травми и отравяния (Y35-Y84, Y88-Y89)	0,5	0,7	0,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Клас XXII Кодове за специални цели (U00-U85)	123,4	157,3	91,5	153,6	205,4	104,5	122,4	154,4	91,5	168,0	219,0	119,3
в т.ч. COVID-19 (U07.1-U07.2)	123,4	157,3	91,5	153,6	205,4	104,5	122,4	154,4	91,5	168,0	219,0	119,3

**Таблица 2.1.14-6** Смъртност по причини по МКБ, на 100 000 души от населението (за области Кюстендил, Перник и София-област), за 2020 г., НСИ

Причини за смъртта, МКБ - X ревизия,	Област Кюстендил			Област Перник			София-област		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
"Европейски съкратен списък" I									
<b>Общо</b>	<b>2403,9</b>	<b>2624,5</b>	<b>2194,9</b>	<b>2299,5</b>	<b>2596,1</b>	<b>2018,9</b>	<b>2118,0</b>	<b>2359,6</b>	<b>1884,7</b>
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести (A00-B99)	6,0	7,0	5,0	4,2	6,9	1,6	0,9	1,8	-
Туберкулоза (A15-A19, B90)	3,4	3,5	3,3	2,5	5,2	-	-	-	-

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Болест, предизвикана от вируса на човешкия имунодефицит (HIV) (B20-B24)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вирусен хепатит (B15-B19), B94.2	0,9	-	1,7	-	-	-	-	-	-
Други инфекциозни и паразитни болести (A00-A09, A20-B09, B25-B89, B91-B94.1, B94.8-B99)	1,7	3,5	-	1,7	1,7	1,6	0,9	1,8	-
<b>Клас II Новообразувания (C00-D48)</b>	<b>320,3</b>	<b>389,0</b>	<b>255,2</b>	<b>346,4</b>	<b>386,3</b>	<b>308,6</b>	<b>263,6</b>	<b>315,1</b>	<b>213,8</b>
Злокачествени новообразувания (C00-C97)	320,3	389,0	255,2	344,7	384,6	307,0	263,6	315,1	213,8
<b>в това число:</b>									
Злокачествени новообразувания на устните, устната кухина и фаринкса (C00-C14)	7,7	12,3	3,3	6,7	6,9	6,5	6,0	10,5	1,7
Злокачествено новообразувание на хранопровода (C15)	5,1	8,8	1,7	4,2	8,6	-	3,0	5,3	0,8
Злокачествено новообразувание на стомаха (C16)	18,8	24,6	13,3	20,9	22,3	19,5	17,6	18,4	16,9
Злокачествено новообразувание на дебелото черво (колон), ректума и ануса (C18-C21)	41,1	45,8	36,7	55,1	63,5	47,1	41,3	54,3	28,7
Злокачествено новообразувание на черния дроб и интрахепаталните жлъчни пътища (C22)	9,4	5,3	13,3	15,9	15,5	16,2	6,0	5,3	6,8
Злокачествено новообразувание на панкреаса (C25)	23,1	35,2	11,7	21,7	22,3	21,1	16,8	18,4	15,2
Злокачествено новообразувание на ларинкса (C32)	9,4	19,4	-	9,2	17,2	1,6	7,3	14,9	-
Злокачествено новообразувание на трахеята, бронхите и белия дроб (C33-C34)	44,5	66,9	23,4	59,3	92,7	27,6	46,0	69,1	23,7
Злокачествен меланом на кожата (C43)	5,1	8,8	1,7	5,8	8,6	3,2	3,4	2,6	4,2
Злокачествено новообразувание на млечната жлеза (C50)	25,7	-	50,0	28,4	-	55,2	21,9	-	43,1
Злокачествено новообразувание на шийката на матката (цервикс) (C53)	6,9	-	13,3	7,5	-	14,6	1,7	-	3,4
Злокачествено новообразувание на тялото на матката (C54-C55)	8,6	-	16,7	13,4	-	26,0	9,0	-	17,7
Злокачествено новообразувание на яйчника (C56)	6,9	-	13,3	5,8	-	11,4	4,7	-	9,3
Злокачествено новообразувание на простатата (C61)	30,8	63,4	-	21,7	44,6	-	20,2	41,1	-
Злокачествено новообразувание на бъбрека, с изключение на бъбречното легенце (C64)	3,4	1,8	5,0	9,2	15,5	3,2	4,3	7,9	0,8
Злокачествено новообразувание на пикочния мехур (C67)	10,3	21,1	-	10,9	17,2	4,9	10,3	18,4	2,5
Злокачествено новообразувание на главния мозък и други части на централна та нервна система (C70-C72)	15,4	21,1	10,0	13,4	10,3	16,2	13,8	13,1	14,4
Злокачествено новообразувание на главния мозък и други части на щитовидната жлеза (C73)	-	-	-	1,7	1,7	1,6	-	-	-
Болест на Hodgkin и лимфоми (C81-C86)	2,6	1,8	3,3	5,0	6,9	3,2	7,3	9,6	5,1

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Левкемия (C91-C95)	6,0	5,3	6,7	6,7	8,6	4,9	5,2	7,0	3,4
Други злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани (C88, C90, C96)	2,6	5,3	-	0,8	1,7	-	0,4	-	0,8
Други злокачествени новообразувания (C17, C23-C24, C26-C31, C37-C41, C44-C49, C51-C52, C57-C60, C62-C63, C65-C66, C68-C69, C74-C80, C97)	36,8	42,2	31,7	21,7	20,6	22,7	17,2	19,3	15,2
Новообразувания in situ, доброкачествени новообразувания и новообразувания с неопределен или неизвестен характер (D00-D48)	-	-	-	1,7	1,7	1,6	-	-	-
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50-D89)	8,6	12,3	5,0	0,8	-	1,6	3,0	5,3	0,8
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00-E89)	107,9	105,6	110,1	176,1	176,9	175,4	35,7	36,8	34,7
Захарен диабет (E10-E14)	106,2	105,6	106,7	176,1	176,9	175,4	34,8	35,0	34,7
Други ендокринни, хранителни и метаболитни разстройства (E00-E07, E15-E89)	1,7	-	3,3	-	-	-	0,9	1,8	-
Клас V Психични и поведенчески разстройства (F01-F99)	-	-	-	1,7	3,4	-	1,7	2,6	0,8
Деменция (F01, F03)	-	-	-	0,8	1,7	-	-	-	-
Злоупотребата с алкохол (включително алкохолна психоза) (F10)	-	-	-	-	-	-	0,4	0,9	-
Наркотична зависимост, токсикомания (F11-F16, F18-F19)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Други психични и поведенчески разстройства (F04-F09, F17, F20-F99)	-	-	-	0,8	1,7	-	1,3	1,8	0,8
Клас VI, VII, VIII Болести на нервната система и сетивните органи (G00-H95)	6,9	3,5	10,0	20,9	20,6	21,1	20,2	18,4	22,0
Болест на Parkinson (G20)	1,7	1,8	1,7	2,5	1,7	3,2	3,4	3,5	3,4
Болест на Алцхаймер (G30)	-	-	-	3,3	-	6,5	1,3	1,8	0,8
Други заболявания на нервната система и сетивните органи (G00-G12, G14, G21-G25, G31-H95)	5,1	1,8	8,3	15,0	18,9	11,4	15,5	13,1	17,7
<b>Клас IX Болести на органите на кръвообращението (I00-I99)</b>	<b>1265,8</b>	<b>1263,9</b>	<b>1267,6</b>	<b>1368,9</b>	<b>1459,5</b>	<b>1283,2</b>	<b>1418,0</b>	<b>1484,4</b>	<b>1354,0</b>
Исхемична болест на сърцето (I20-I25)	162,7	172,5	153,4	240,4	319,4	165,7	301,4	320,3	283,1
в това число:									
Остър инфаркт на миокарда (I21-I22)	36,8	44,0	30,0	161,1	228,4	97,5	60,6	73,5	48,2
Други форми на исхемична болест на сърцето (I20, I23-I25)	125,9	128,5	123,4	79,3	91,0	68,2	240,8	246,8	235,0
Други болести на сърцето (I30-I51)	402,5	417,2	388,6	293,0	327,9	259,9	533,6	576,8	491,9



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Мозъчносъдови болести (I60-I69)	300,6	322,1	280,2	542,5	513,4	570,1	206,4	203,1	209,6
Други болести на органите на кръвообращението (I00-I15, I26-I28, I70-I99)	399,9	352,0	445,3	293,0	298,8	287,5	376,7	384,2	369,3
<b>Клас X Болести на дихателната система (J00-J99)</b>	<b>129,3</b>	<b>172,5</b>	<b>88,4</b>	<b>69,3</b>	<b>91,0</b>	<b>48,7</b>	<b>115,7</b>	<b>144,4</b>	<b>87,9</b>
Грип (J09-J11)	-	-	-	0,8	-	1,6	0,4	0,9	-
Пневмония (J12-J18)	97,6	132,0	65,0	33,4	41,2	26,0	43,0	56,0	30,4
Хронични болести на долните дихателни пътища (J40-J47)	8,6	12,3	5,0	29,2	44,6	14,6	46,4	62,1	31,3
<b>в това число:</b>									
Астма (J45-J46)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Други хронични болести на долните дихателни пътища (J40-J44, J47)	8,6	12,3	5,0	29,2	44,6	14,6	46,4	62,1	31,3
Други болести на дихателната система (J00-J06, J20-J39, J60-J99)	23,1	28,2	18,3	5,8	5,2	6,5	25,8	25,4	26,2
Клас XI Болести на храносмилателната система (K00-K92)	62,5	91,5	35,0	76,8	111,6	43,9	54,6	79,6	30,4
Язва на стомаха, на дванадесетопръстника, гастроинюнална язва (K25-K28)	-	-	-	5,0	5,2	4,9	1,7	2,6	0,8
Цироза, фиброза и хроничен хепатит на черния дроб (K70, K73-K74)	39,4	61,6	18,3	51,7	84,1	21,1	28,4	49,9	7,6
Други болести на храносмилателната система (K00-K22, K29-K66, K71-K72, K75-K92)	23,1	29,9	16,7	20,0	22,3	17,9	24,5	27,1	22,0
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан (L00-L99)	-	-	-	-	-	-	0,4	0,9	-
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M99)	0,9	1,8	-	0,8	-	1,6	0,9	1,8	-
Ревматоиден артрит и артрози (M05-M06, M15-M19)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Други увреждания на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M02, M08-M13, M20-M99)	0,9	1,8	-	0,8	-	1,6	0,9	1,8	-
Клас XIV Болести на пикочо-половата система (N00-N99)	32,5	35,2	30,0	41,7	56,7	27,6	24,9	28,9	21,1
Болести на бъбреците и уретера (N00-N29)	32,5	35,2	30,0	41,7	56,7	27,6	24,5	28,9	20,3
Други болести на пикочо-половата система (N30-N99)	-	-	-	-	-	-	0,4	-	0,8
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период (O00-O99)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период (P00-P96)	-	-	-	1,7	1,7	1,6	1,7	1,8	1,7
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации (Q00-Q99)	0,9	-	1,7	2,5	3,4	1,6	1,3	0,9	1,7

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде (R00-R99)</b>	<b>281,8</b>	<b>285,2</b>	<b>278,5</b>	<b>31,7</b>	<b>42,9</b>	<b>21,1</b>	<b>23,2</b>	<b>27,1</b>	<b>19,4</b>
Внезапна смърт на кърмаче (R95)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Недобре определени и неуточнени причини за смърт (R96-R99)	210,7	246,4	176,8	27,5	37,8	17,9	12,0	16,6	7,6
Други симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде (R00-R94)	71,1	38,7	101,7	4,2	5,2	3,2	11,2	10,5	11,8
Клас XX Външни причини за заболяемост и смъртност (V01-Y98)	39,4	61,6	18,3	35,9	56,7	16,2	35,7	62,1	10,1
Злополуки (V01-X59, Y85-Y86)	21,4	29,9	13,3	25,0	36,1	14,6	16,3	27,1	5,9
в това число:									
Транспортни злополуки (V01-V99, Y85)	7,7	12,3	3,3	4,2	6,9	1,6	9,9	16,6	3,4
Падания (W00-W19)	8,6	14,1	3,3	5,8	5,2	6,5	2,1	3,5	0,8
Случайно удавяне и потъване във вода (W65-W74)	1,7	1,8	1,7	-	-	-	1,3	2,6	-
Случайно отравяне и въздействие на отровни вещества (X40-X49)	-	-	-	7,5	10,3	4,9	0,4	0,9	-
Други злополуки (W20-W64, W75- X39, X50-59, Y86)	3,4	1,8	5,0	7,5	13,7	1,6	2,6	3,5	1,7
Умишлено самонараняване (X60-X84, Y87.0)	4,3	8,8	-	8,3	15,5	1,6	6,9	13,1	0,8
Нападение (X85-Y09, Y87.1)	-	-	-	-	-	-	1,3	2,6	-
Нараняване с неопределени намерения (Y10-Y34, Y87.2)	12,8	21,1	5,0	2,5	5,2	-	11,2	19,3	3,4
Други външни причини за травми и отравяния (Y35-Y84, Y88-Y89)	0,9	1,8	-	-	-	-	-	-	-
Клас XXII Кодове за специални цели (U00-U85)	141,3	195,4	90,1	120,2	178,6	65,0	116,5	147,9	86,2
в т.ч. COVID-19 (U07.1-U07.2)	141,3	195,4	90,1	120,2	178,6	65,0	116,5	147,9	86,2

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

От представените данни в горните две таблици могат да се направят следните аналитични обобщения:

- умиранията на 1000 души са значително над средното за страната и в шестте области, като с най-неблагоприятни показатели е област Видин, следвана от Монтана и Кюстендил;
- и за шестте области, както и за страната, като водеща причина за умиранията (през последните няколко години) са болестите на органите кръвообращението (Клас IX), следвани от новообразуванията (клас II) и болестите на дихателната система (Клас X), като:
  - болестите на дихателната система за 2020 г. са изместени като брой от починалите от COVID-19 и са на четвърто място по брой починали;
  - за област Кюстендил на трето място като причина за смъртност са болестите от Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неklasифицирани другаде, които са значително над средното за страната.

#### Естествен прираст

Ниските стойности на раждаемост, засилените миграционни процеси и плавно повишаващите се показатели за обща смъртност обуславят отрицателния естествен прираст на населението.

По данни на НСИ за последните три години данните за разглежданите области са както следва :

**Таблица 2.1.14-7 Естествен прираст, (%), НСИ**

Статистически район	2018			2019			2020		
	общо	град	село	общо	град	село	общо	град	село
<b>Общо за страната</b>	<b>-6,5</b>	<b>-4,1</b>	<b>-13,5</b>	<b>-6,7</b>	<b>-4,4</b>	<b>-13,1</b>	<b>-9,5</b>	<b>-7,1</b>	<b>-16,0</b>
Област Видин	-16,4	-8,1	-31,4	-16,4	-8,9	-30,1	-21,9	-14,5	-35,5
Област Враца	-11,4	-6,3	-18,6	-11,4	-7,1	-17,5	-13,9	-9,4	-20,4
Област Монтана	-14,0	-8,1	-24,6	-14,5	-9,2	-24,0	-18,2	-13,4	-26,7
Област Кюстендил	-13,4	-8,5	-24,6	-13,2	-8,9	-23,4	-17,2	-13,2	-26,5
Област Перник	-11,9	-7,9	-27,3	-13,1	-9,2	-28,6	-16,3	-12,2	-31,6
София-област	-9,8	-5,3	-16,8	-9,3	-5,0	-16,0	-12,3	-8,7	-17,6

Данните за хода на естествения прираст показват тенденция за увеличаване на негативната стойност през годините, като всички области в обхвата на ПТГС и ТСИМ са със стойности по-неблагоприятни от средните за страната. Най-неблагоприятни са стойностите в области Видин и Монтана, където стойностите са над два пъти по-ниски от средната за страната. във всички области прирастът в селата е с много по-ниски стойности/с по-високи и неблагоприятни отрицателни стойности, което се обяснява и с по-лошите условия на

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

живот, отдалеченост на някои райони и затруднен достъп до здравни услуги, в т.ч. по-ниска здравна култура на населението, както и предимно възрастно население в тези райони.

**Болестност и заболяемост. Хоспитализирана заболяемост.**

Класовете болести, съгласно Международната класификация на болестите, които в най-голяма степен са свързани и с **факторите на околната среда** са:

*II клас: Новообразувания;*

*IV клас: Болести на ендокринните жлези, на храненето, обмяната и разстройства на имунитета;*

*IX клас: Болести на органите на кръвообращението;*

*X клас: Болести на дихателната система;*

*XI клас: Болести на храносмилателната система;*

*XII клас: Болести на кожата и подкожната тъкан;*

*XIV клас: Болести на пикочо-половата система;*

*XVII клас: Вродени аномалии.*

Представените данни отразяват първичната обръщаемост на населението за медицинска помощ към доболничните (поликлиничните) заведения в града. Наблюдавани са общата заболяемост (първично регистрирани случаи) и някои класове болести по МКБ, които по литературни данни е възможно да са повлияни от **рисковите фактори на околната среда**.

Представените данни отразяват първичната обръщаемост на населението за медицинска помощ към доболничните (поликлиничните) заведения. Наблюдавани са общата заболяемост (първично регистрирани случаи) и някои класове болести по МКБ, които по литературни данни е възможно да са повлияни от **рисковите фактори на околната среда**.

Съгласно обобщени данни за областите, представени към *Националната здравна карта на Република България за 2018 г.*<sup>89</sup> данните за водещите регистрирани заболявания в областите показват следното:

**Таблица 2.1.14-8** Регистрирана заболяемост – водещи класове болести по групи заболявания и възраст, %

Статистически район	Възрастова група	Водещи класове за регистрирана заболяемост, %			
		X-43,97%	I-9,02%	XX-8,36%	XIX-5,51%
Област Видин	0-17 г.	X-43,97%	I-9,02%	XX-8,36%	XIX-5,51%
	над 18 г.	IX-14,74%	XIII-12,47%	X-12,33%	XIV-6,91%
	общо	X-20,33%	IX-11,12%	XIII-9,58%	XIX-6,13%
Област Враца	0-17 г.	XXI-35,40%	X-26,54%	I-15,38%	XI-3,92%
	над 18 г.	XXI-20,49%	IX-18,84%	X-9,75%	XIV-6,93%
	общо	XXI-23,99%	IX-14,46%	X-13,69%	XIV-5,87%
Област Монтана	0-17 г.	X-35,80%	XIX-10,77%	XI-10,05%	I-6,97%

<sup>89</sup> [https://www.mh.government.bg/media/filer\\_public/2018/06/06/priturkakmbr45-nzk\\_2018.pdf](https://www.mh.government.bg/media/filer_public/2018/06/06/priturkakmbr45-nzk_2018.pdf)

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	над 18 г.	XIX-12,38%	IX-10,72%	XIV-10,21%	X-10,05%
	общо	X-15,16%	XIX-12,06%	XIV-9,46%	IX-8,68%
София-област	0-17 г.	X-74,86%	VII-4,49%	I-3,39%	XII-2,72%
	над 18 г.	IX-17,89%	XIV-17,86%	XIII-9,54%	X-9,07%
	общо	X-28,03%	XIV-13,19%	IX-12,84%	VII-7,57%
Област Перник	0-17 г.	X-41,77%	I-11,20%	VII-7,49%	XII-6,85%
	над 18 г.	X-16,70%	IX-14,10%	XIII-10,55%	XIV-9,63%
	общо	X-21,70%	IX-11,39%	XIII-8,91%	VII-8,73%
Област Кюстендил	0-17 г.	X-49,82%	I-15,31%	VII-6,50%	XII-5,17%
	над 18 г.	IX-33,81%	X-9,86%	IV-7,68%	XIV-6,84%
	общо	IX-29,70%	X-14,77%	IV-6,84%	VII-6,62%

От изложените данни се вижда, че в повечето области на първо място са болестите на дихателната система и на кръвообращението.

Изключение прави област Враца, където водещи са клас заболявания XXI – Фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби.

По отношение на хоспитализираната заболеваемост водещо място за страната заемат болестите на органите на кръвообращението, дихателната система, храносмилателната система, новообразуванията, болестите на пикочо-половата система, травмите, отравянията и някои други последици от въздействието на външни причини, болестите на костно-мускулната и на съединителната тъкан, бременността, раждането и послеродовият период. Данните за областите в обхвата на ПТГС и ТСИМ за 2018 г. са представени в следващата таблица:

**Таблица 2.1.14-9 Хоспитализирана заболеваемост - водещи класове болести по групи заболявания и възраст, %**

Статистически район	Водещи класове за хоспитализирана заболеваемост, %			
Област Видин	X-14,44%	IX-12,94%	II-10,34%	XIV-7,07%
Област Враца	X-22,73%	IX-13,57%	XI-8,09%	XXI-7,85%
Област Монтана	XXI-18,95%	IX-18,92%	X-10,68%	VI-7,60%
София-област	XXI-14,51%	IX-13,05%	II-12,33%	XI-8,62%
Област Перник	IX-19,32%	X-16,09%	XI-10,31%	XIII-7,73%
Област Кюстендил	XXI-29,76%	IX-13,10%	X-10,53%	XIV-7,87%

От таблицата се вижда, че за отделните области преобладават същите три класа заболявания, както и при регистрираната заболеваемост - XXI – Фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби, X – Болести на дихателната система и IX – Болести на органите на кръвообращението.



➤ **Окръзи: Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински (Република Сърбия)**

Седемте области в обхвата на ПТГС и ТСИМ се отнасят към район Южна и Източна Сърбия на Република Сърбия статистическа публикация *Региони, градове и общини, 2017 г.*<sup>90)</sup>:

**Борски окръг** е с площ 3507 кв. км, включва 4 общини с общо 90 населени места (6 града и 84 села). Гъстотата на населението за 2020 г. е 31,4 души/кв.км.

**Зайчарски окръг** е с площ 3624 кв. км, включва 4 общини с общо 173 населени места (5 града и 168 села). Гъстотата на населението за 2020 г. е 29,1 души/кв.км.

**Нишавски окръг** е с площ 2728 кв. км, включва 7 общини с 282, от които 8 града. Гъстотата на населението за 2020 г. е 131,8 души/кв.км.

**Пиротски окръг** е с площ 2761 кв. км, включва 4 общини с 214 населени места – 4 града и 210 села. Гъстотата на населението за 2020 г. е 30,1 души/кв. км.

**Пчински окръг** е с площ 3520 кв. км, включва 7 общини и 363 населени места – 6 града и 357 села. Гъстотата на населението за 2020 г. е 55,7 души/кв. км.

**Топлички окръг** е с площ 2231 кв. км, включва 4 общини и 267 населени места, от които 6 града. Гъстотата на населението за 2020 г. е 37,1 души/кв. км.

**Ябланички окръг** е с площ 2770 кв. км, включва 6 общини с 336 населени места – 7 града и 329 села. Гъстотата на населението за 2020 г. е 71,3 души/кв. км.

Численост на населението

През последните три години се запазва се тенденцията за намаляване на населението в разглежданите области, характерна и за страната (**Таблица 2.1.14-10**).

**Таблица 2.1.14-10** Данни за населението за тригодишен период, EUROSTAT

Статистически район	Година	Общо, бр.	Отн. дял мъже, %	Отн. дял жени, %
Република Сърбия	2018	7 001 444	48,7	51,3
	2019	6 963 764	48,7	51,3
	2020	6 926 705	48,7	51,3
Борски окръг	2018	113 914	48,9	51,1
	2019	112 085	48,9	51,1
	2020	110 219	48,9	51,1
Зайчарски окръг	2018	108 753	49,0	51,0

<sup>90</sup>[https://web.archive.org/web/20171122153807/http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/64/17/20-Regioni,\\_gradovi\\_i\\_op%C5%A1tine.pdf](https://web.archive.org/web/20171122153807/http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/64/17/20-Regioni,_gradovi_i_op%C5%A1tine.pdf)

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Статистически район	Година	Общо, бр.	Отн. дял мъже, %	Отн. дял жени, %
	2019	106 917	49,1	50,9
	2020	105 280	49,1	50,9
Нишавски окръг	2018	363 217	49,1	50,9
	2019	361 446	49,1	50,9
	2020	359 545	49,1	50,9
Пиротски окръг	2018	85 410	50,7	49,3
	2019	84 244	50,7	49,3
	2020	83 153	50,7	49,3
Пчински окръг	2018	198 102	50,6	49,4
	2019	196 971	50,6	49,4
	2020	195 894	50,6	49,4
Топлички окръг	2018	84 762	50,5	49,5
	2019	83 743	50,6	49,4
	2020	82 658	50,7	49,3
Ябланички окръг	2018	202 105	50,0	50,0
	2019	199 946	50,0	50,0
	2020	197 532	50,0	50,0

От данните се вижда, че населението на 7-те области представлява 16,4 % от населението на страната. Населението намалява ежегодно и за страната и за разглежданите области, като за разлика от областите в Република България, в 4 от сръбските области отношението между мъже и жени е еднакво или в полза на мъжете. За трите години населението намалява с 1,07%.

**Възrastова структура**

Данни за възrastовата структура на населението за периода 2018-2020 г. са представени в следващата таблица:

**Таблица 2.1.14-11** Данни за възрастовата структура на населението за тригодишен период, EUROSTAT

Статистически район	Година	% от общото население		
		0-15	15-64	65+
Република Сърбия	2018	14,4	65,7	19,9
	2019	14,3	65,3	20,4
	2020	14,3	64,8	20,9
Борски окръг	2018	12,2	63,8	24,0
	2019	12,1	63,3	24,6
	2020	12,0	62,9	25,1
Зайчарски окръг	2018	11,4	60,9	27,7
	2019	11,2	60,5	28,3
	2020	11,2	60,1	28,7
Нишавски окръг	2018	13,5	64,9	21,6
	2019	13,5	64,4	22,1
	2020	13,5	63,9	22,6
Пиротски окръг	2018	11,8	64,0	24,2
	2019	11,8	63,0	25,2
	2020	11,7	62,3	26,0
Пчински окръг	2018	16,0	68,9	15,1
	2019	15,5	69,0	15,5
	2020	15,2	68,9	15,9
Топлички окръг	2018	14,0	63,7	22,3
	2019	13,9	63,3	22,8
	2020	13,8	63,0	23,2
Ябланички окръг	2018	13,8	65,5	20,7
	2019	13,7	65,2	21,1
	2020	13,5	64,9	21,6

И в страната и в областите в обхвата на ПТГС и ТСИМ се наблюдава влошаване на възрастовата структура – намаляване на населението от първите две възрастови групи за сметка на увеличаване на населението в надтрудоспособна възраст. Най-неблагоприятни са показателите за области Зайчарска и Пиротска.

*Раждаемост, смъртност, естествен прираст*

Данни за раждаемост, обща и детска смъртност и естествен прираст са представени в следващата таблица:

**Таблица 2.1.14-12** Коефициент на раждаемост, смъртност, детска смъртност и естествен прираст, ‰, Statistical office of the Republic of Serbia (SORS)

Статистически район	Година	Коефициент на раждаемост	Коефициент на смъртност	Коефициент на детска смъртност	Естествен прираст
Република Сърбия	2018	9.2	14.6	4.9	-5.4
	2019	9.3	14.6	4.8	-5.3
	2020	8.9	16.9	5.0	-8.0
Борски окръг	2018	6.9	18.6	7.7	-11.7
	2019	6.8	19.1	5.3	-12.3
	2020	6.0	21.7	9.2	-15.7
Зайчарски окръг	2018	5.6	20.3	11.7	-14.8
	2019	6.3	20.6	4.5	-14.3
	2020	5.6	22.5	15.4	-16.9
Нишавски окръг	2018	9.2	15.1	3.9	-5.9
	2019	9.1	15.0	7.3	-5.9
	2020	8.7	18.3	8.7	-9.6
Пиротски окръг	2018	7.2	18.2	18.0	-11.0
	2019	7.5	17.8	6.3	-10.3
	2020	7.1	20.1	8.6	-13.0
Пчински окръг	2018	9.8	12.0	11.4	-2.3
	2019	10.4	12.0	5.9	-1.6
	2020	9.4	15.1	7.6	-5.7
Топлички окръг	2018	9.1	17.2	6.5	-8.0
	2019	9.3	17.4	3.9	-8.1
	2020	8.9	20.3	9.6	-11.4
Ябланички окръг	2018	8.6	16.0	7.0	-7.5
	2019	8.0	16.4	6.9	-8.4
	2020	8.1	18.5	5.0	-10.4

Коефициентът на раждаемост и за страната и за областите варира през годините, като за разглеждания тригодишен период намалява. Във всички области, с изключение на Пчинска и Топличка, коефициентът е по-нисък от средния за страната – най-нисък е за Борска и Зайчарска области.

Значително по-неблагоприятна е тенденцията за смъртността – общата смъртност се увеличава както за страната, така и за областите, като с изключение на Пчинска област, всички други области са със стойности по-високи от средните за страната. Най-висока е смъртността в двата окръга с най-ниска раждаемост – Зайчарски и Борски.

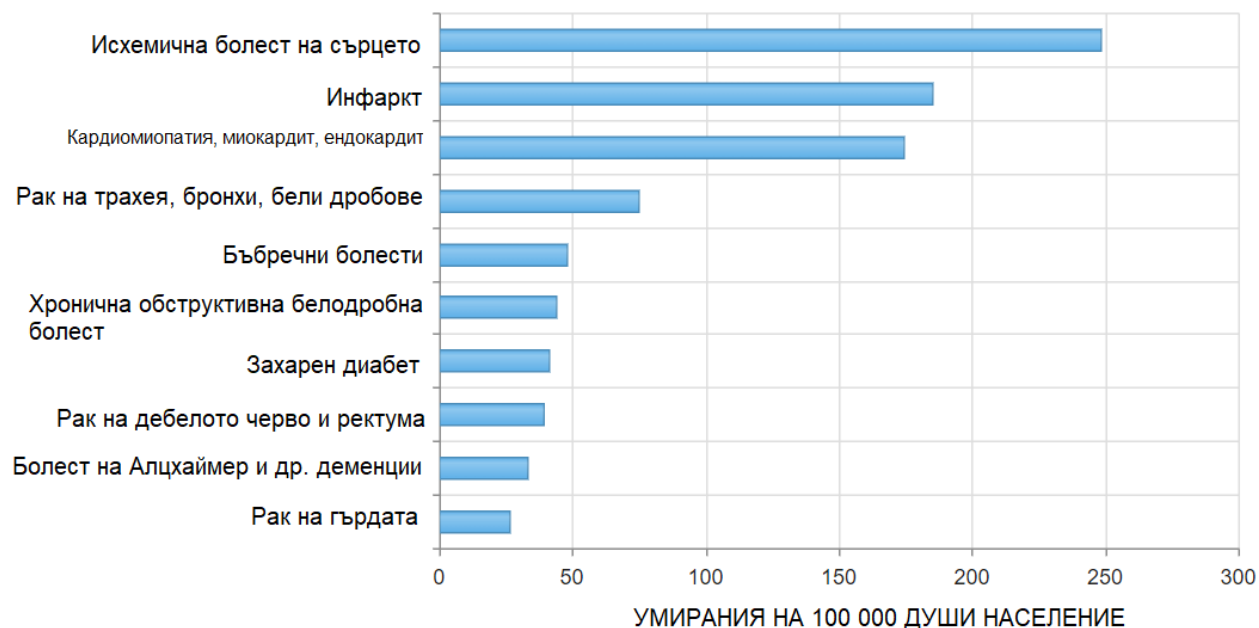
### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

По отношение на детската смъртност, както в страната, така и в повечето области, и този показател бележи неблагоприятна тенденция за увеличаване. Изключение правят области Пиротска, Пчинска и Ябланичка, където детската смъртност намалява. Във всички области за последната година детската смъртност е по-висока от средната за страната, с изключение единствено на Ябланичка област, където показателят е равен на средния за страната.

Естественят прираст продължава, както и през предходните години, да е отрицателен, като и за тригодишния период се запазва тенденцията за намаляване на прираста. Единствено в област Пчинска естественят прираст е по-висок от средния за страната. най-неблагоприятни са стойностите за области Зайчарска и Борска, където е около два пъти под средния за страната.

Като водещи причини за смъртност в Република Сърбия за 2019 г. Световната здравна организация посочва следните:



- Заразни, заболявания на майката, перинатални и хранителни условия
- Незаразни болести
- Наранявания

Фигура 2.1.14-2 Водещи причини за смъртност в Република Сърбия за 2019 г., Световна здравна организация<sup>91</sup>

<sup>91</sup> <https://www.who.int/data/gho/data/themes/mortality-and-global-health-estimates/ghe-leading-causes-of-death>



*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

**Таблица 2.1.14-13 Смъртни случаи по причина за смъртта за 2020 г., брой, SORS**

Причини за смъртта, МКБ - X ревизия	Република Сърбия	Борски окръг	Зайчарски окръг	Нишавски окръг	Пиротски окръг	Пчински окръг	Топлички окръг	Ябланички окръг
<b>Общо</b>	<b>116 850</b>	<b>2 374</b>	<b>2 349</b>	<b>6 535</b>	<b>1 662</b>	<b>2 948</b>	<b>1 663</b>	<b>3 626</b>
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести (A00-B99)	822	22	11	34	19	48	9	9
<b>Клас II Новообразувания (C00-D48)</b>	<b>21 392</b>	<b>326</b>	<b>371</b>	<b>1 205</b>	<b>260</b>	<b>395</b>	<b>194</b>	<b>580</b>
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50-D89)	301	7	17	24	12	10	3	16
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00-E89)	3 535	77	127	243	59	62	58	123
Клас V Психични и поведенчески разстройства (F01-F99)	1 579	25	52	138	10	18	9	62
Клас VI Болести на нервната система и сетивните органи (G00-G99)	2 910	38	63	178	65	36	18	103
Клас VII Болести на окото и придатъците му (H00-H59)	0	0	0	0	0	0	0	0
Клас VIII Болести на ухото и мастоидния израстък (H60-H95)	1	0	0	0	0	0	0	0
<b>Клас IX Болести на органите на кръвообращението (I00-I99)</b>	<b>55 305</b>	<b>1 255</b>	<b>1 138</b>	<b>2 510</b>	<b>795</b>	<b>1 588</b>	<b>887</b>	<b>1 645</b>
<b>Клас X Болести на дихателната система (J00-J99)</b>	<b>6 715</b>	<b>116</b>	<b>126</b>	<b>253</b>	<b>113</b>	<b>205</b>	<b>86</b>	<b>146</b>
Клас XI Болести на храносмилателната система (K00-K92)	2 918	52	72	201	57	65	40	69
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан (L00-L99)	148	4	3	9	1	2	2	4
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M99)	180	4	6	15	2	1	0	0
Клас XIV Болести на пикочо-половата система (N00-N99)	2 229	67	69	128	28	50	36	80
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период (O00-O99)	6	1	0	2	0	1	0	0
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период (P00-P96)	205	5	8	21	4	9	4	5

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Причини за смъртта, МКБ - X ревизия	Република Сърбия	Борски окръг	Зайчарски окръг	Нишавски окръг	Пиротски окръг	Пчински окръг	Топлички окръг	Ябланички окръг
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации (Q00-Q99)	105	2	0	9	2	4	3	1
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неklasифицирани другаде (R00-R99)	5 483	77	66	524	92	191	136	379
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини (S00-T98)	2 660	61	49	195	27	56	43	97
<i>Клас XXII Кодове за специални цели (U00-U85)</i>	<i>10 356</i>	<i>235</i>	<i>171</i>	<i>846</i>	<i>116</i>	<i>207</i>	<i>135</i>	<i>307</i>

От представените данни в горната таблица могат да се направят следните аналитични обобщения: и за седемте области, както и за страната, като водеща причина за умираанията (както и през последните няколко години) са болестите на органите кръвообращението (Клас IX), следвани от новообразуванията (клас II) и болестите на дихателната система (Клас X), като болестите на дихателната система за 2020 г. са изместени като брой от починалите от COVID-19 (Клас XXII) и са на четвърто място по брой починали.

### Болестност

Най-често допринасящи за смъртността на населението са хроничните незаразни болести. Сърдечните заболявания, болести на кръвоносните съдове и злокачествените новообразувания представляват над две трети от всички причини за смъртността през последните години в Република Сърбия. Повече от половината от всички смъртни случаи /51,7%/ се дължат на смърт от заболявания на кръвоносната система, всеки пети починал /21,3%/ е от злокачествени тумори, от обструктивни белодробни заболявания - 2,6%, а от усложнения от диабет - 3,1%.

Водещите причини за смърт поради заболяване в Република Сърбия спрямо тези нива в ЕС на население на възраст 64 години доказват няколкократно по-високи стойности, а именно: исхемична болест на сърцето – от 25,6% в Република Сърбия спрямо 15,8% за ЕС, мозъчно-съдова болест – от 17,3% в Република Сърбия към 7,2% средно за ЕС, злокачествени новообразувания – двукратно по-високи в сравнение с ЕС.

### Б. Анализ на рисковите фактори на околната среда, влияещи върху здравето на населението в трансграничния регион

Рисковите фактори на околната среда за здравето на хората се идентифицират и проследяват на национално ниво в следните документи за двете държави:

- *Годишните доклади на министъра за здравеопазването за състоянието на здравето на гражданите и изпълнение на Националната здравна стратегия на Република България* – последният такъв доклад е одобрен м. април, 2020 г.<sup>92</sup> и се отнася за 2019 г.) и
- Статистически данни от SORS и EUROSTAT, *Health impact of ambient air pollution in Serbia, World Health Organisation, 2019* за Република Сърбия.

Съгласно посочените документи, част от рисковите за здравето фактори, освен социално-икономическите и свързаните с начина на живот, е групата на факторите, свързани с околната и трудова среда. От факторите на околната среда, рискови за здравето са *качество на атмосферния въздух, качество и количество на питейните води, води за къпане, почви, отпадъци, шум, генетично модифицирани организми в храни, нейонизиращи лъчения и йонизиращи лъчения.*

**Влошеното качество на атмосферния въздух** (замърсяване на атмосферния въздух) е сериозна заплаха за човешкото здраве и качеството на живот на населението. Съгласно анализа на текущото състояние основен замърсител в разглежданата територия на ПТГС и ТСИМ са **праховите частици.**

---

<sup>92</sup> [https://ncpha.government.bg/uploads/reports-analyses/HealthOfTheNation\\_AnnualReport\\_2020.pdf](https://ncpha.government.bg/uploads/reports-analyses/HealthOfTheNation_AnnualReport_2020.pdf)

Системната експозиция на повишени нива на атмосферни замърсители директно или индиректно провокира диапазон от нежелани ефекти – от незначителни функционални смущения до появата на сериозни заболявания на отделни органи и системи (най-вече дихателната). На потенциално вредно действие на атмосферните замърсители са изложени и най-чувствителните групи от населението – децата, възрастните хора и лицата с хронични заболявания. Здравният риск от замърсяването на въздуха с прах зависи както от размера на частиците, така и от химичния състав на суспендираните прахови частици, от адсорбираните на повърхността им други химични съединения, както и от участъка на респираторната система, в която те се отлагат, особено в случаите при възможни отрицателни кумулативни ефекти в резултат на различни промишлени и строителни дейности. Отчита се възрастов фактор в степента на респираторната заболяемост – тя е значимо по-честа при децата от 0-18 г. и намалява при възрастните от групата над 18 г.

По отношение на **питейните води** за територията на областите в обхвата на ПТГС и ТСИМ за Република България не са установени съществени проблеми, като за Република Сърбия също няма данни за такива рискове. Установени са проблеми, свързани със засушаването и недостига на вода, нерационално ползване на водата, нерегламентираните сметища, характерни предимно за Република Сърбия – поради ниската степен на сметосъбиране, които създават риск от замърсяване на водите на питейни водоизточници, разположени в близост.

Няма информация за замърсяване и рискове за здравето от учредените **зони за къпане**.

Състоянието на **почвите** в трансграничния район показва локален (точков) характер на замърсяването. Не са докладвани случаи на неблагоприятно въздействие, произтичащо от значими замърсявания на почвите, но съществува риск за здравето на хората от нерегламентираното изхвърляне на отпадъци – в земеделски земи, в които се добива реколта за човешка консумация.

По отношение на **отпадъците** не са установени замърсявания, които да имат потенциал за въздействие върху човешкото здраве, но като цяло на територията и на двете държави основен метод за обезвреждане на битовите отпадъци е депонирането, като проблем са и все още наличните несъответстващи на нормативните изисквания сметища, в т.ч. нерегламентирани такива. Рисковете са по-големи за територията на областите в Република Сърбия, предвид, че там и събираемостта на битовите отпадъци е все още ниска. И двете държави предприемат дейности и прилагат политики, насочени към ограничаване генерирането на отпадъци, намаляване количествата на отпадъци за депониране, екологосъобразно третиране на специфичните отпадъчни потоци и спазване йерархията за управление на отпадъците.

Повишени нива на **шум** се наблюдават в населени места в областите в трансграничния район и на двете държави – представляват рисков фактор, водещ до неблагоприятни ефекти върху населението и човешкото здраве – засягане на слуховия апарат, дискомфорт и др.

Не са установени проблеми и нарушения на норми по отношение на **йонизиращи и нейонизиращи лъчения**, както и **генетично модифицирани организми в храни**.

В последните години нараства значението и на рисковете, свързани с **изменението на климата** – изменението на климата е свързано с първични и вторични ефекти. Първичните ефекти засягат пряко човешкото здраве, например чрез топлинни и студени вълни и наводнения. Вторичните ефекти влияят косвено върху човешкото здраве чрез други фактори, повлияни от климата, като например полени, заболявания от преносители, пожари, замърсени храни, вода и въздух и увредени култури. Първичните и вторичните ефекти на изменението на климата върху здравето могат да бъдат диференцирани в следните групи: заболяемост и смъртност, свързани с топлината; заболяемост и смъртност, свързани с екстремни метеорологични условия; сърдечносъдови заболявания, включително инсулти, астма, респираторни алергии и заболявания на дихателните пътища; болести, причинени от храна и хранителни фактори; заболявания, свързани с водата; психично здраве и свързани със стреса разстройства, неврологични заболявания и нарушения. Ключовите бъдещи уязвимости са както следва:

о Влияние на температурата и влажността върху здравето - те включват очакваното увеличение на: броя на смъртните случаи от сърдечно-съдови заболявания и инсулти в големите градове през лятото, дължащи се на горещи вълни и на ефекта на градския топлинен остров; заболявания от преносители; кампилобактериозни инфекции; респираторни заболявания, дължащи се на влиянието на прах и ФПЧ в по-топлия въздух; и алергични заболявания, дължащи се на по-ранно цъфтене и повишена концентрация на Polen, спори и други Спешни последици за здравето, свързани с метеорологичните условия. Те включват очакваното увеличение на: смъртността вследствие на екстремни метеорологични явления и пожари, като това нарастване е по-голямо при уязвимите групи; заболяемост от водата и храните, дължаща се на увредената инфраструктура; и посттравматично разстройство.

о Промяна в ефектите върху здравето, свързани с валежите - тя включва очакваното увеличение на: поява на криптоспоридиоза и кампилобактериоза поради комбинация от по-чести валежи и по-високи средногодишни температури; и инфекции, причинени от не-холера вибрио (ентерити, при които не се изолира вибрио-холера) поради по-обилни валежи и по-високи нива на влажност.

**Обобщение за състоянието на населението и човешкото здраве:**

За целия трансграничен район, на територията и на двете държави, се наблюдава гъстота на населението под средната за съответната държава, отрицателен естествен прираст, висока смъртност, неблагоприятна възрастова структура – демографско застаряване на населението.



И в двете държави смъртността по причини показва водещо място за болестите на кръвообращението, следвани от новообразуванията и болестите на дихателната система.

От анализа на рисковите фактори за човешкото здраве за трансграничния регион на първо място са замърсяването на въздуха, повишените нива на шум, нерегламентираното изхвърляне на отпадъци и проблемите по отношение на питейните води – недостиг на вода, засушаване. За целия трансграничен регион все по-голяма значимост за населението придобиват рисковете, свързани с климатичните изменения.

## **2.2. Евентуално развитие на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ**

Въз основа на анализа на данните от характеристиката на околната среда в предходната т.2.1 на ДЕО, в следващата таблица е оценено развитието на аспектите на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ по компоненти и фактори на околната среда, вкл. човешкото здраве. По този начин е оценено въздействието и на „нулевата алтернатива“, т.е. отказ от реализиране на ПТГС и ТСИМ.

**Таблица 2.2-1** *Евентуално развитие на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ*

<b>Компоненти и фактори на околната среда</b>	<b>Развитие без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
<b>Климат и климатични изменения</b>	Съществуващите и новите източници на парникови газове ще доведат до увеличаване на емисиите им, но нивата им ще бъдат пренебрежителни, както за двете страни, така и на глобално ниво. През последните три десетилетия емисиите на основните парникови газове имат тенденция към намаляване. Очаква се тази тенденция да продължи и без осъществяването на ПТГС и ТСИМ, като ще се забави зеления и дигитален преход, които са с принос за ограничаване на емисиите на парникови газове.
<b>Адаптация</b>	Отказът от реализиране на ПТГС е свързан с пропуснати ползи по отношение на адаптацията – няма да бъде реализиран стратегическия проект за подготовка на населението за действия в случай на бедствия,
<b>Атмосферен въздух</b>	Без прилагане на ПТГС и ТСИМ ще бъдат забавени/няма да бъдат реализирани в този обхват инвестициите, свързани с екологизиране на бизнеса и устойчив растеж на МСП, съответно ще се задържат настоящите нива на емисии от съответните производства. Забавя се икономическото развитие на трансграничния регион, ще се пропуснат ползи за финансиране и допълнителни инвестиции както и усвояване на средства от Европейския съюз, респективно – подобряване условия на труд, повишаване качеството на живот, здравословният начин на живот, респективно

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Компоненти и фактори на околната среда</b>	<b>Развитие без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
	осигуряване на приятна околна среда, запазване на богатата природа на основата на устойчиво развитие на околната среда.
<b>Води</b>	В случай на неприлагане на ПТГС и ТСИМ, развитието на водите ще бъде неблагоприятно тъй като: -няма да има положително въздействие от териториално сближаване, зелени решения и интегриран граничен регион; -няма да е налице взаимно сътрудничество, което може да доведе до неблагоприятно въздействие върху повърхностните води. -контролът върху предвидените туристически инициативи ще бъде занижен.
<b>Земни недра</b>	Не се очаква промяна в тенденциите
<b>Почви и земеползване</b>	Не се очаква развитие, но е възможно задълбочаване на съществуващите проблеми с почвите и земеползването.
<b>Растителност и животински свят</b>	Не се очаква развитие
<b>Защитени зони и територии</b>	Не се очаква развитие
<b>Ландшафт</b>	Тенденциите ще се запазят същите като в момента.
<b>Материални активи</b>	В случай на неприлагане на ПТГС и ТСИМ, развитието на материалните активи ще бъде неблагоприятно тъй като:  → няма да има положително въздействие от постигане на интелигентна дигитална и електронна трансформация на местната икономика за постигане на един устойчиво конкурентоспособен регион. → идентифицираните възможности за развитие на регионален туристически продукт, а от там и стимулиране на местната икономика, балансирано развитие и постигане на конкурентоспособност на бизнес средата няма да може да бъдат реализирани.
<b>Културно-историческо наследство</b>	Не се очаква развитие, като ще бъдат пропуснати ползите за възстановяване, опазване, популяризиране, в т.ч. повишаване и разнообразяване на източниците на доходи за териториите в обхвата на ПТГС и ТСИМ.
<b>Вредни физични фактори</b>	Неприлагането на ПТГС и ТСИМ ще доведе до продължаване на тенденциите за по-високи шумови емисии, излъчвани от автомобилния транспорт. Няма да бъде използвана възможността за финансиране и изпълнение на дейности, свързани с постигането на приоритетите и целите, поставени с двата документа.

### Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компоненти и фактори на околната среда</b>	<b>Развитие без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
	Не се очаква промяна на тенденциите и по отношение на останалите вредни физични фактори.
<b>Отпадъци</b>	Неприлагането на ПТГС и ТСИМ е с по-неблагоприятно въздействие в сравнение с прилагането им, тъй като ще бъдат пропуснати възможностите за финансиране на дейности и мерки, свързани с екологизиране на предприятията, зелен преход, дигитализация, които са пряко свързани с ограничаване на генерираните количества и видове отпадъци.
<b>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</b>	Не се очаква промяна в състоянието на управлението на опасните химични вещества и риска от големи аварии и въздействието на съществуващи предприятия с нисък или висок рисков потенциал.
<b>Здравно състояние на населението и здравен риск</b>	Без прилагане на ПТГС и ТСИМ ще се пропуснат ползите, свързани с финансиране на дейности за подобряване благосъстоянието, сигурността/реакция при екстремни природни явления и качеството на живот в трансграничния регион.

### 3. Характеристика на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ

ПТГС и ТСИМ ще се реализират в зададения географски обхват:

- Република България: 6 области на ниво NUTS III: Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил
- Република Сърбия – 7 окръга на ниво NUTS III: Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински (*okrug Borski, Zaječarski, Nišavski, Pirotski, Toplički, Jablanički, Pčinjski*)

Съответно и в този териториален обхват ще се реализират въздействията върху околната среда, населението и човешкото здраве. Част от дейностите и мерките, които са без инвестиционен характер – меки мерки (маркетингови проучвания, инвестиции в подобряване качеството на услуги, подобряване качеството на услугите от общ интерес, брандиране, дигитализация) нямат потенциал за засягане на околната среда.

Дейностите и мерките с инвестиционен характер - твърди мерки - са с ниска подробност – без определено конкретно местоположение, параметри, обхват и съпътстващи дейности, поради което, при съобразяване на принципа на превантивността, като засегнатата се разглежда цялата територия в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

Анализът на възможното значително засягане на територии от реализирането на ПТГС и ТСИМ е направен по компоненти и фактори на средата, като са съобразени актуалните насоки на Европейската комисия, *Техническите насоки на Европейска комисия за*

### **Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

---

интегриране на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“ съгласно Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост, като въздействията са анализирани и спрямо шестте екологични цели, обхванати от Регламента на таксономията.

По отношение на вероятното значително засягане на компоненти и фактори на средата се очаква:

#### ***Климат, климатични изменения, атмосферен въздух***

Не се очакват значителни последици от въздействие както върху атмосферния въздух, така и върху климата вследствие на дейностите по реализация на ПТГС и ТСИМ, и свързаните с тях приоритети, специфични цели, дейности и мерки, нито се очаква генериране на значителни нови емисии на вредни вещества. Напротив предвидените като допустими дейности/мерки в двете специфични цели – 1.1 и 2.1 са свързани с както с подобряване КАВ на трансграничния регион, а стратегическия проект по Приоритет 3 има принос за адаптацията към изменението на климата.

#### ***Води, ЗЗВ и риск от наводнения***

Няма територии, които вероятно да бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ в двете държави. По-долу са посочени територии, които е възможно да бъдат слабо засегнати.

#### ***Дунавски район***

В Дунавски район има следните източници на натиск, които се оценяват като значими на ниво РБУ“ - Точкови източници - заустване на непречистени/недостатъчно пречистени битови и промишлени отпадъчни води; - Дифузни източници – основно натиск от земеделски дейности; - Хидроморфологичен натиск - изменение на физичните характеристики на водните тела. Дейностите, предмет на ПТГС и ТСИМ могат да имат известен принос от точкови източници на битови и промишлени отпадъчни води.

#### ***Западнобеломорски район***

Анализът показва, че известен дял за влошаване на състоянието на повърхностните водни тела в Западнобеломорски район при реализацията на ПТГС и ТСИМ могат да имат следните значими проблеми:

- Замърсяване на водите от заустване на непречистени битови отпадъчни води от обекти, предмет на ПТГС и ТСИМ - от канализационни мрежи и неотговарящи на изискванията на Директива 91/271/ЕЕС пречиствателни станции за отпадъчни води на населените места.
- Заустване на индустриални отпадъчни води от обекти в обхвата на ПТГС и ТСИМ. Химичното замърсяване на повърхностните водни тела оказва пряко въздействие върху тяхното екологично състояние/потенциал
- Селското стопанство (земеделие и животновъдство) не е предмет на ПТГС и ТСИМ, но отрасълът причинява замърсяване на 5,5 % от повърхностните водни тела в териториалния обхват на ЗБР.

- Водовземане и изменение на оттока на повърхностните води при предвидените в ПТГС туристически дейности. Прекомерното използване на вода от реки и язовири може да окаже влияние върху оттока на повърхностните води при кумулиране с ефекта от изградените деривационни МВЕЦ.
- Неблагоприятно въздействие на дейностите при не спазване на изискванията в ЗЗВ, най – вече когато не са определени СОЗ за питейни води;
- Неблагоприятно въздействие върху изградените обект по ПТГС и ТСИМ, при не спазване на изискванията в обхвата на определените РЗПРН.

За Република Сърбия неблагоприятно въздействие може да възникне в резултат на:

- Изграждане на индустриални обекти по ПТГС и ТСИМ, при наличие на уязвимост за повърхностните води;
- Наличие на относително високо ниво на замърсени реки при недостатъчно пречистване в селските райони;
- Изграждане на обекти на ПТГС и ТСИМ в райони с недостатъчно питейни води и остарели водоснабдителни системи;
- Зони с относително висок риск от наводнения;
- Райони с риск от свръх използване на туристически ресурси;
- Неблагоприятно въздействие върху СОЗ за ПБВ, включително, когато не са определени такива;
- Замърсяване на трансграничните повърхностни водни тела р. Тимок и р. Драговищеца от минни дейности в Република Сърбия;
- Замърсяване на р. Нишава с битови отпадъчни води от населени места /чувствителни зони/;
- Въздействие на ПТГС и ТСИМ върху ЗЗВ в Защитени територии.

### ***Земни недра***

Дейностите и мерките не са свързани с рискове за земните недра, в т.ч. нямат потенциал за създаване на условия за възникване на ерозионни процеси и други негативни геоложки явления. Риск от неблагоприятно въздействие може да възникне при несъобразяване на планираните за изграждане обекти и инфраструктура със сеизмичната активност на района, както и с геоложките особености – податливост/условия за свлачища, ерозия, стабилност на геоложката основа.

### ***Почви и земеползване***

Няма територии, които вероятно да бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ в двете държави.

С предвиденото в ТСИМ развитие на туристически дейности е възможно въздействие върху горските почви, изразено в преуплътняване, увеличение на повърхностния отток и поява на ерозия.



Възможно е по-съществено неблагоприятно въздействие върху земите и почвите с изграждането на обекти и/или инфраструктура по ПТГС и ТСИМ, при неспазване на изискванията на законодателството, свързано с опазване на почвите и околната среда.

### ***Биологично разнообразие***

Повечето мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ са свързани с неутрално до положително въздействие върху биологичното разнообразие, като повечето от мерките и дейностите нямат инвестиционен характер. Не се предвиждат, мероприятия свързани с обособяване на нови индустриални зони или изграждане и експлоатация на нови големи промишлени мощности, а се акцентира върху съществуващите МСП. Част от целите на ПТГС и ТСИМ са с пряка насоченост към устойчиво развитие, екологизиране и зелен преход, което ще е с косвено положително въздействие.

Аналогично, не се очаква значително засягане на **защитени зони и защитени територии**.

### ***Ландшафт***

От предвидените мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ не се очаква значително засягане на територии с ценен/естествен/природен ландшафт. Въздействието върху ландшафта като цяло е от неутрално до косвено положително, аналогично на въздействието върху биологичното разнообразие.

### ***Материални активи***

Проектите на ПТГС и ТСИМ предвиждат реализирането на целеви мерки за подобряване на съществуващите и създаване на нови, съвременни и отговарящи на всички екологични изисквания и стандарти комуникации и инфраструктура в т.ч, но не само:

- Инвестиции в закупуване на специализирано оборудване и технологии, дигитализация и системи за наблюдение; виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, технологии за пространствено разширяване ( Специфична цел 1.1 ПТГС);
- Инвестиции в публична инфраструктура за обучение и в специализирано оборудване за постигане на зелен, нисковъглероден преход към икономика с нулеви въглеродни емисии, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване и адаптиране на изменението на климат ( специфична цел 3.1 ПТГС);
- Инвестиции в материални активи свързани с рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп и условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район, в т.в еко-пътеки и велоалеи (ТСИМ)

Във връзка с изложеното, не се очаква значително отрицателно засягане на територии по отношение на материалните активи, а единствено положително такава.

### **Културно-историческо наследство**

Дейностите и мерките са без потенциал за значително засягане или неблагоприятно въздействие. Предвидени са мерки, свързани с опазване на културното наследство, облагородяване на еко-пътеки и велосипедни маршрути с цел обогатяване на туристическото предлагане и реализация, като наличното културно-историческо и археологично богатство на региона предлага изключителни възможности за развитие на културен туризъм. Мерките, свързани със специфична цел 2 на ТСИМ са пряко насочени към използване потенциала на културно-историческото наследство за развитие на туристически продукти, като се очаква положително въздействие – поддържане на тези обекти.

### **Вредни физични фактори**

По отношение на вредните физични фактори, от значение за трансграничния регион в обхвата на ПТГС и ТСИМ, е фактора шум от автомобилния трафик. Транспортните връзки и свързаност между Република България: 6 NUTS III области: Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил и Република Сърбия – 7 окръга на ниво NUTS III: Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Ябланички, Пчински, са представени в т.2.1.11.

Върху изменението на шумовото натоварване в разглеждания район, могат да окажат влияние изменението в транспортно-комуникационната мрежа, появата на нови локални източници на шум и пр., предвидени в ПТГС и ТСИМ, в зависимост от конкретните параметри на евентуалните такива проекти.

От значение за идентифициране на засегнатите от фактора шум територии, е разглеждането на нуждите и потенциала за развитие в резултат от постигането на целите и приоритетите на ПТС и ТСИМ, като по отношение на потенциалните възможни косвени въздействия на фактора шум, могат да бъдат идентифицирани: **Приоритет 1: Конкурентоспособен граничен регион, Цел на политиката 1:** „По-конкурентоспособна и по-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативна и интелигентна икономическа трансформация и на регионалната свързаност на ИКТ“, **Специфична цел 1.1:** „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“; **Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма, Мярка 2.1.** Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на по-екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар и др.

От друга страна, акцент на Стратегията е да прилага хоризонтална политика в сферата на зеления преход, която налага всеки подкрепен проект да съдържа компонент, свързан с опазване на компоненти на околната среда и с търсенето и прилагане на зелени решения. Предвидените като допустими дейности, в т.ч. за изграждането на нови и преустройството на съществуващи еко-пътеки и велосипедни маршрути в региона (към Специфична цел 2, мярка 2.2 на ТСИМ), ще имат положителен ефект за ограничаване на

шумовото натоварване и въздействие върху околната среда и населението на региона, включен в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

Предвидените с ПТГС и ТСИМ приоритети и мерки не са свързани с дейности, предполагащи допълнителни въздействия от вибрации, йонизиращи и нейонизиращи лъчения.

#### **Отпадъци**

Не се очаква значително засягане на територии от дейности с отпадъци, нито се очаква генериране на значими количества отпадъци при изпълнение на допустимите дейности и мерки, напротив – повечето дейности и мерки са с принос за ограничаване на генерираните отпадъци.

#### **Опасни химични вещества и риска от големи аварии**

Предвижданията на ПТГС и ТСИМ не са свързани със значително въздействие в резултат на съхранение и употреба на опасни химични вещества, като допустимите дейности и мерки нямат потенциал за увеличаване на риска от възникване на голяма авария в съществуващи предприятия с нисък и висок рисков потенциал в обхвата на трансграничния район.

#### **Население и човешко здраве**

По отношение на **човешкото здраве** реализиране на предвижданията на ПТГС и ТСИМ не е свързано с нови значими източници на емисии и вредности в околната среда, които биха довели до нови или увеличаване на неблагоприятното действие на установените съществуващи рискови фактори в трансграничния район. Напротив, реализирането на дейностите и мерките се очаква да е с положително въздействие, свързано с повишаване качеството на живот (подобряване на качеството на услугите от общ интерес), развитието на нерискови за здравето дейности – обект на доходи за населението (туризъм), ограничаване на вредното въздействие на местните производства (технологични инвестиции, зелен преход и дигитализация). От изключителна важност е местоположението на нови обекти - в случай на финансиране на такива по ПТГС и ТСИМ, да се съобрази с най-близко разположените **зони и обекти, подреждащи на здравна защита**, както и да се гарантира спазване на нормативните изискванията по отношение опазване на водите и по-специално забраните и ограниченията в **санитарно-охранителните зони** на водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване и на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди. Подробна оценка на очакваните въздействия е представена в **т.6 на ДЕО**, като мерки за ограничаване на потенциалните неблагоприятни въздействия са препоръчани в **т.7 на ДЕО**.

Взимайки предвид изложеното, **оценката спрямо шестте екологични цели към принципа за ненанасяне на значителни вреди** за дейностите и мерките по ПТГС и ТСИМ позволява да се направят следните изводи:

- 1) **Смекчаване на изменението на климата:** По-голямата част от мерките са с положително или без отражение за намаляването на емисиите на парникови газове, като нито една от мерките и дейностите не води до значителни емисии на парникови газове – не се очаква нанасянето на значителни вреди на смекчаването на последиците от изменението на климата;
- 2) **Адаптация към изменението на климата:** Нито една от мерките или дейностите по ПТГС и ТСИМ не води до вредно въздействие на настоящия и прогнозирания бъдещ климат, върху населението, природата или активите - не се очаква нанасянето на значителни вреди на смекчаването на последиците от изменението на климата. Част от мерките и дейностите са с принос към адаптацията и гарантирането на устойчивост на климатичните изменения – стратегически проект по Приоритет 3 на ПТГС;
- 3) **Устойчиво използване и опазване на водните и морските ресурси:** Мерките и дейностите ще имат косвен положителен ефект по отношение на водите, като не са предвидени мерки и дейности, които да водят до влошаване качеството или количеството на водите, при спазване на нормативната уредба за опазване на водите.
- 4) **Преход към кръгова икономика, предотвратяване на образуването на отпадъци и тяхното рециклиране:** Част от дейностите и мерките са с принос към прехода към кръгова икономика (по Приоритет 1 на ПТГС). Останалите мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ не са свързани със значително увеличение на образуването, изгарянето или обезвеждането на отпадъци, не водят до значителна неефективност при прякото или непрякото използване на природни ресурси и нямат потенциал за причиняване на дългосрочни вреди на околната среда по отношение на кръговата икономика.
- 5) **Предотвратяване и контрол на замърсяването:** Част от мерките и дейностите са с ясна екологична насоченост, като същите ще имат принос към ограничаване на съществуващи екологични проблеми. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са свързани предимно с подобрения и развитие на съществуващи обекти, което ще доведе до тяхното обновяване, модернизиране, свързано и с ограничаване на въздействието върху околната среда.  
Специфична цел 1.1 на ПТГС е насочена към устойчив растеж на МСП, Специфична цел 2.1 към интегрирано социално, икономическо и екологично развитие, а специфична цел 3.1 към насърчаване на адаптирането към изменението на климата, превенция на риска и устойчивост на бедствия (свързано с превенция и на замърсявания в резултат на бедствени ситуации и явления).  
При финансиране на нови обекти и техническа инфраструктура следва да се съобразява наличието на зони и обекти, подлежащи на здравна защита и други чувствителни територии – санитарно-охранителни зони около водоизточници,

защитени зони и територии, обекти на културното наследство, евентуално кумулативно въздействие със съществуващи съоръжения и инфраструктура в съответния район. Тези въздействия и тяхното предотвратяване или ограничаване до минимум ще бъдат предмет на нормативно изискващите се процедури по оценка на въздействие върху околната среда, екологична оценка, комплексно разрешително, разрешителни по реда на Закона за водите и др., чрез които ще се гарантира изпълнението единствено на проекти, които не водят до значително увеличение на емисиите на замърсители във въздуха, водите или земята.

- б) ***Защита и възстановяване на биоразнообразието и екосистемите:*** Принципния характер на дейностите, които ще се изпълняват по ПТГС и ТСИМ е такъв, че не предполага негативни въздействия (или поне значителни такива) върху биологичното разнообразие. Повечето мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ са свързани с неутрално до положително въздействие върху биологичното разнообразие, като повечето от мерките и дейностите нямат инвестиционен характер. Не се предвиждат, мероприятия свързани с обособяване на нови индустриални зони или изграждане и експлоатация на нови големи промишлени мощности, а се акцентира върху съществуващите МСП. Част от целите на ПТГС и ТСИМ са с пряка насоченост към устойчиво развитие, екологизиране и зелен преход, което ще е с косвено положително въздействие. При спазване на националните законодателства и административни актове на двете държави, които са насочени към опазване на биологичното разнообразие в тях, потенциалните отрицателни въздействия от дейностите и мерките с инвестиционен характер ще се сведат в допустими граници. Не се очаква мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ да доведат до влошаване на състоянието и устойчивостта на екосистемите, или природозащитния статус на местообитанията и видовете, съответно не се очаква нанасянето на значителни вреди.

#### ***4. Съществуващи екологични проблеми, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ включително отнасящите се до райони с особено екологично значение, като защитените зони по Закона за биологичното разнообразие***

Анализ на съществуващите екологични проблеми в страната, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ, в т.ч. на връзката между екологичните проблеми и предвижданията на плана, съответно – изводи дали ПТГС и ТСИМ ще доведат до подобряване на екологичната обстановка, или до влошаване и задълбочаване на съществуващи екологични проблеми и/или възникване на нови такива, е направен в следващата таблица:



Таблица 4-1 Съществуващи екологични проблеми и отношението им към проектите на ПТГС и ТСИМ.

<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
<b>Климат, Изменение на климата</b>	Емисии на парникови газове (CO <sub>2</sub> , CH <sub>4</sub> , N <sub>2</sub> O, O <sub>3</sub> и халогенни въглеводороди) се отделят при всички процеси на превръщане на изкопаемите горива в енергия – твърдите горива, използвани в битово отопление или течните горива, използвани в двигателите с вътрешно горене на автомобилния транспорт.	Не се очаква промяна в тенденциите по отношение изменението на климата без прилагане на ПТГС и ТСИМ.	Увеличение на емисии на парникови газове се очаква единствено при увеличение на сезонния туристически транспортния трафик при реализацията на нови обекти на рекреация, но тези емисии са в незначително количество и пренебрежими.
<b>Адаптация</b>	Съществуващите проблеми се състоят в последиците от изменящия се климат: - засушаване; - наводнения; - екстремни метеорологични явления; - пожари и др. По отношение на адаптацията към изменящия се климат, проблем е неустойчивостта на по-голямата част от съществуващата инфраструктура, изградена преди години.		Увеличение на емисии на парникови газове се очаква единствено при увеличение на сезонния туристически транспортния трафик при реализацията на нови обекти на рекреация, но тези емисии са в незначително количество и пренебрежими. Останалите мерки и дейности, съгласно нивото на подробност, в което са описани, нямат потенциал за емисии на значими количества парникови газове. Положителен принос за ограничаване емисиите на парникови газове ще имат дейностите и мерките, свързани с преход към кръгова икономика, енергийна и ресурсна ефективност,

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
			технологично обновяване, които ще доведат до редуциране нивата на емисии на парникови газове. В тази връзка реализирането на ПТГС и ТСИМ се очаква да доведе до намаляване на атмосферната концентрация на парникови газове, което от своя страна е принос за адаптацията към изменението на климата.
<b>Качество на атмосферния въздух (КАВ)</b>	<p>Съществуват райони, които са критични по отношение на замърсяването на въздуха поради, битовото отоплението в населените места (серни и азотни оксиди, прах).</p> <p>През 2019 г. замърсяването на атмосферния въздух с ФПЧ<sub>10</sub> продължава да бъде основен проблем за качеството на атмосферния въздух на национално ниво и за двете страни.</p> <p>Допълнителен принос към замърсяването на атмосферния въздух с прахови частици оказва и влиянието на неблагоприятните метеорологични условия като продължителното време с ниска скорост на вятъра и продължителни засушавания.</p>	<p>Без прилагане на ПТГС и ТСИМ ще се забави модернизирането на съществуващи и изграждане на нови сградни съоръжения, енергийни инсталации, рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови пътища в двете страни, изграждането на зелени площи с цел намаляване на газо-праховите замърсители. Забавя се икономическото развитие на трансграничния регион, ще се пропуснат ползи за финансиране и допълнителни инвестиции както и усвояване на средства от Европейския съюз, респективно – подобряване условия на труд, повишаване качеството на живот, здравословният начин на живот, респективно осигуряване на приятна околна среда, запазване на богатата природа на основата</p>	<p>Не се очакват ЗНАЧИТЕЛНИ последици от въздействие както върху атмосферния въздух, така и върху климата вследствие на дейностите по реализация на ПТГС и ТСИМ, и свързаните с тях приоритети, специфични цели, дейности / Инвестиции, обекти на подкрепа, нито се очаква генериране на значителни нови емисии на вредни вещества при изпълнение на допустимите дейности и мерки. Напротив предвидените като допустими дейности/мерки в двете специфични цели – 1.1 и 2.1 са свързани с както с подобряване КАВ на трансграничния регион, така и с устойчива адаптация към климатичните изменения.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
		на устойчиво развитие на околната среда..	
<b>Повърхностни води, Подземни води, Зони за защита на водите, Риск от наводнения</b>	Недостатъчно определени СОЗ Отсъствие на ГПСОВ Непълно питейно водоснабдяване Загуби във водоснабителната мрежа Загуби в остаряла канализационна мрежа ПСОВ – недостатъчно пречистване Заустване на ОВ без разрешително Замърсяване с торове и пестициди Изхвърляне на отпадъци във водни обекти и ЗЗВ Други - ерозия	Не се очаква развитие. Възможно е задълбочаване на проблемите с повърхностните води, ЗЗВ и риска от наводнения.	Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива. Чрез предвидените в програмата и стратегията допустими дейности и мерки се очаква положително въздействие по отношение на повърхностните води, ЗЗВ и риска от наводнения .
<b>Земни недра</b>	Не са установени проблеми по отношение на земните недра. Рисков фактор е рискът от земетресения.	Не се очаква развитие или промяна	Не се очаква ПТГС и ТСИМ да доведат до възникване на проблеми.
<b>Почви и земеползване</b>	И в двете страни (Република България и Република Сърбия) се наблюдава дългосрочна тенденция за нарушаване на земи от горския фонд и/или използване на земеделска земя за неземеделски цели с изграждането на нови: индустриални зони/паркове, инфраструктура, магистрала, пътища, рехабилитация на стари такива и т.н., което води до трайни загуби на плодородие (органично вещество), производствени и екосистемни функции на почвата; Наличие на активни прояви на ерозия; Замърсяване на почвата в селищна среда и прилежащите ѝ територии с отпадъци с органичен и неорганичен произход;	Не се очаква развитие/Възможно е задълбочаване на проблемите.	Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива. Чрез предвидените в програмата и стратегията допустими дейности и мерки се очаква положително въздействие по отношение на земите и почвите. Задължително е при проектиране на новите обекти и алтернативите за тях да се прави проучване за: категоризацията на земите с оглед ползване на нископродуктивни такива; качествените показатели на почвите с оглед опазване на почвените ресурси.
<b>Растителност</b>	Едни от най-значимите фактори, оказващи въздействие върху горските местообитания, са	Не се очаква развитие	Риск от задълбочаване на екологичните проблеми има при несъобразено с биоразнообразието в

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
	сечите (регламентирани и нерегламентирани включително); Други са хидрологичните мероприятия и съоръжения (напр. драгиране, както и водоползването), строителството на сгради, съоръжения и линейна инфраструктура, туристическия поток, замърсяване (вкл. на вода, въздух и почви, както и с ТБО). Засушаването е най-значителния фактор за растителността, последица от климатичните промени.		райони развитие на туризма – тъй като с мярката по ТСИМ не се предвиждат значими нови обекти и инфраструктура се предполага подобряване/ограничаване на неблагоприятното въздействие от настоящите туристически дейности.
<b>Животински свят</b>	По отношение на фауната, екологичните проблеми са свързани с преки и косвени въздействия върху популациите. Косвените въздействия възникват предимно при промяна на характеристиките на местообитанията на животинските видове, промяна на основни параметри на околната среда, като шум, замърсяване на водите, урбанизация, интензификация на земеделските практики, изграждане на транспортна и енергийна инфраструктура и др. – най-често наблюдавани са безпокойството и фрагментацията. Преките въздействия са насочени към отделни индивиди и като следствие най-често се наблюдава тяхната пряка смъртност или прогонване от естественото местообитание.	Не се очаква развитие	Аналогично на описаното за Растителност.
<b>Защитени зони и защитени територии</b>	Основен компонент на ЗЗ и ЗТ, предмет на опазване в тях, са растителните местообитания и растителните и животински видове. В този смисъл, екологичните проблеми са същите, както тези, описани по-горе. Процедурите по ОВОС и, особено ОС за ЗЗ, са инструмента, чрез който тези проблеми се оценяват, и съответните въздействия намаляват или елиминират.	Не се очаква развитие	Аналогично на описаното за Растителност

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
<b>Ландшафт</b>	<p>Проблемите по отношение на ландшафта са резултат от наблюдаваните проблеми при останалите компоненти на околната среда – най-значимите за региона са свързани с:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- наличие на нерегламентирани сметища;</li> <li>- замърсяване на въздуха, шумово натоварване, проблеми с опазването на водите, които намаляват качеството на градския ландшафт като среда на живот;</li> <li>- ниска иновативност на МСП, което е свързано с непряко отрицателно въздействие върху околния ландшафт;</li> <li>- последици от изменението на климата, които водят до рискове за естествените, природни ландшафти.</li> </ul>	<p>Очаква се задълбочаване на проблемите, в т.ч. на тези, свързани с ПТГС и ТСИМ – нерегламентираните сметища, замърсяването в населените места.</p>	<p>Реализирането на ПТГС и ТСИМ има принос към ограничаване на проблемите.</p> <p>Не се очаква задълбочаване на съществуващите, нито развитие на нови проблеми с реализацията на предвиденията на двата документа.</p> <p>Риск от екологични проблеми има единствено за мярката по ТСИМ за развитие на туризма, при несъобразяване на туристическите продукти и дейности с капацитета на средата на съответния район.</p>
<b>Материални активи</b>	<p>Недостатъчна инфраструктура за обслужване и покриване нуждите за икономически и социално развитие на региона. Необходимост от финансиране за развитие и реализиране на идентифицирания потенциал на трансграничния регион.</p>	<p>Не се очаква развитие/Възможно е задълбочаване на проблемите от гледна точка на неподдържане на съществуващите материални активи, поради липса на финансови средства</p>	<p>Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива, а точно обратното. Чрез предвидените в програмата и стратегията допустими дейности и мерки се очаква положително въздействие по отношение развитието на ДМА – подобряване на транспортната, комунална, културна, и туристическа инфраструктура, дигитализация и въвеждане на електронни услуги за осигуряване на местните нужди, укрепване на териториалното сближаване и постигане на конкурентоспособност.</p>



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
<b>Културно-историческо наследство</b>	Липса на финансови средства за опазване и поддържане на обектите на културното наследство Недостатъчно развита и поддържана инфраструктура за достъп до културно - исторически обекти и природни забележителности Недостатъчни съвместни действия в областта на обмена на културно наследство;	Задълбочаване на проблема и риск от влошаване състоянието на културни ценности	Не се очаква задълбочаване на проблема, нито възникване на нови проблеми, а напротив – развитието на културен туризъм ще осигури средства за опазването и поддържането на културно-историческите обекти в трансграничния район.
<b>Вредни физични фактори</b>	Регистрирани шумови нива със стойности над граничните в жилищни зони и територии, подложени на въздействието на автомобилен трафик.	Неприлагането на ПТГС и ТСИМ ще доведе до продължаване на тенденциите за по-високи шумови емисии, излъчвани от автомобилния транспорт. Няма да бъде използвана възможността за финансиране и изпълнение на дейности, свързани с постигането на приоритетите и целите, поставени с двата документа. Не се очаква развитие по отношение на останалите вредни физични фактори.	Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива. Предвидените с ПТГС и ТСИМ приоритети и мерки не са свързани с дейности, предполагащи значими шумови нива, нито допълнителни въздействия от вибрации, йонизиращи и нейонизиращи лъчения
<b>Отпадъци</b>	Преобладаващата част от битовите отпадъци се третира чрез депониране (най-ниското ниво в йерархията за управление на отпадъците); Нерегламентирано изхвърляне на отпадъци, създаващо рискове от замърсяване на почви, води и съответно – риск за здравето на хората.	Не се очаква развитие/Възможно е задълбочаване на проблемите	Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива. Дейностите и мерките по ПТГС и ТСИМ не са свързани с генериране на значими количества отпадъци, в т.ч. опасни.
<b>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</b>	Потенциал за екологичен проблем по отношение на рисак от големи аварии е несъобразяването на аварийните/безопасни разстояния около предприятия с рисков потенциал и допускане на	Не се очаква развитие.	С прилагането на ПТГС и ТСИМ не се предвижда съхранение, употреба и дейности с опасни химични вещества и смеси.

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>	<b>Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ</b>
	разполагане на недопустими по нормативни изисквания обекти и съоръжения в тях. Проблемът се преодолява с изпълнението на разписаните процедури в нормативната уредба.		Задължително е при проектиране на новите обекти и алтернативите за тях да се прави проучване за наличието в близост на предприятия с рисков потенциал, съответно да се съобразят безопасните разстояние до такива предприятие, с оглед предотвратяване на риска от възникване на нови екологични проблеми в този смисъл.
<b>Население и човешко здраве</b>	<p>Въз основа на анализа на рисковите фактори, направен в т. 2.1.14.Б. проблемите, свързани с рисковите за човешкото здраве фактори на средата са свързани основно с:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- влошено качество на атмосферния въздух в някои населени места на трансграничния район;</li> <li>- недостиг на питейните води;</li> <li>- нерегламентирани сметища;</li> <li>- превишения на нормите за шум в някои населени места.</li> </ul>	Не се очаква промяна в развитието.	Не се очаква възникване на нови екологични проблеми, значими за здравето на населението, като в резултат на предвидените дейности се очаква ограничаване на установените съществуващи проблеми, видно от описаното по компоненти и фактори на средата на предходните редове от таблицата.

**5. Цели на опазване на околната среда на национално и международно равнище, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ и начин, по който тези цели и всички екологични съображения са взети под внимание при изготвянето на програмата и стратегията**

**5.1. Интегриране на цели по опазване на околната среда в проектите на ПТГС и ТСИМ**

Интегрирането на цели по опазване на околната среда в ПТГС и ТСИМ е заложено в самите регламенти за финансова подкрепа за периода 2021-2027 г., в т.ч. в специфичните цели и тематичната концентрация на Interreg, идентифицирани съответно в чл.14 и чл.15 на Интеррег Регламента. Съгласно посочените разпоредби поне 60% от средствата от приноса по Европейския фонд за регионално развитие и, където е приложимо, от разпределената сума по инструментите на Съюза за външно финансиране за всяка програма по направления А, Б и Г на Interreg, се разпределят за **цел 2 на политиката** („По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност“) и на най-много две други цели на политиката, определени в член 5, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2021/1060.

В тази връзка **ПТГС и ТСИМ интегрират цели по опазване на околната среда на европейско и национално ниво.**

**5.2. Цели по опазване на околната среда на международно и национално ниво, относими към ПТГС и ТСИМ и начин, по който са съобразени**

В следващите таблици е направен анализ на относимостта на целите на опазване на околната среда на международно и национално ниво, включени в част от стратегиите, плановете и програмите от описаните в т.1.4 на ДЕО:

**Таблица 5.2-1 Относимост и степен на съобразяване на целите по опазване на околната среда на международно ниво**

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на международно (в т.ч. европейско) ниво	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p><b>Програма за устойчиво развитие за периода до 2030 на ООН „Да преобразим света“</b>                      Целите с отношение към опазването на околната среда са:                      Цел 3: Добро здраве и благоденствие                      Цел 6: Чиста вода и канализация                      Цел 7: Икономически достъпна и чиста енергия                      Цел 11: Устойчиви градове и общности                      Цел 12: Отговорно потребление и производство                      Цел 13: Дейности във връзка с климата                      Цел 14: Живот под водата                      Цел 15: Живот на земята</p>	<p>Цели 11, 12 и 13 са с пряко отражение в проектите на ПТГС и ТСИМ. Чрез Приоритет 1, и конкретно специфична цел 1.1 на ПТГС ще се допринесе за устойчивия растеж на МСП и съответно за цели 11 и 12 на Програмата за устойчиво развитие на ООН.                      Чрез Приоритет 3 и стратегическия проект за подготовка на населението за действие в случай на бедствия ще се допринесе пряко за постигането на цел 13, както и непряко за цели 3, 4, 11, 14 и 15.                      Принос към целите имат и мерките по ТСИМ, които ще допринесат за зелен преход, устойчиво развитие на туризма, опазване на културното наследство.</p>
<p><b>Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета относно Обща програма на Европейския съюз за действие за околна среда до 2030 г. (Осма програма за действие на ЕС за околната среда до 2030 г.) (СОМ(2020)652)</b>  <u>Тематични приоритетни цели:</u>                      а) необратимо и постепенно намаляване на емисиите на парникови газове и увеличаване на поглъщанията от естествени или други поглъщатели в Съюза, за да се постигне целта за намаляване на емисиите на парникови газове до 2030 г. и неутралност по отношение на климата до 2050 г., определени в Регламент (ЕС) .../...93;                      б) постоянен напредък в повишаването на капацитета за адаптиране, укрепването на устойчивостта и намаляването на уязвимостта към изменението на климата;                      в) напредък към модел на растеж с възстановяване, чрез който на планетата се връща обратно повече, отколкото се взема, отделяне на икономическия растеж от използването на ресурси и влошаването на околната среда и ускоряване на прехода към кръгова икономика;                      г) амбиция за нулево замърсяване за нетоксична околна среда, включително въздуха, водата и почвите, както и защита на здравето и благоденствието на гражданите от свързани с околната среда рискове и въздействия;                      д) защита, опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и увеличаване на природния капитал, по-специално по отношение на въздуха, водата, почвите и горите, прясната вода, влажните зони и морските екосистеми;</p>	<p>Принос към цел а) имат дейностите и мерките за дигитализация и зелен преход, технологични инвестиции, които са свързани с редуциране на емисиите на парникови газове.                      Пряк принос към цел б) има стратегическият проект по Приоритет 3 на ПТГС за подготовка на населението за действие в случай на бедствия.                      Принос към цели в) и г) имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, свързани с повишаване на продуктивния капацитет (което е свързано с ресурсна ефективност), технологичното обновление на МСП, чрез което ще се ограничи вредното въздействие върху околната среда в резултат на използване на стари технологии; внедряването на цифрови технологии по мярка 1.1 на ТСИМ, дигитален и зелен преход по мярка 2.1.                      ПТГС и ТСИМ са с принос към цел и д), чрез специфична цел 1.1 за устойчив растеж на МСП (свързан с ограничено/редуцирано въздействие върху околната среда, в т.ч. биоразнообразието), специфична цел 2.1 за насърчаване на екологичното развитие като част от социалното и икономическо развитие; специфична цел 3.1 – свързана като резултат и с опазване на биоразнообразието в районите с предприети действия при бедствия. Положителен ефект ще има и мярка 2.2 на ТСИМ за рационализиране използването на туристическите ресурси – чрез дейностите за екологичен достъп, който</p>

<sup>93</sup> COM(2020) 80 final.

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>е) насърчаване на екологичната устойчивост и намаляване на основните видове натиск върху околната среда и климата, свързани с производството и потреблението, по-специално в областта на енергетиката, промишленото развитие, сградите и инфраструктурата, мобилността и продоволствената система.</p>	<p>ще ограничи натоварването и неблагоприятните въздействия от традиционните форми на достъп с моторни превозни средства и ще регулира туристическия трафик и натиск.</p> <p>Принос към цел е) имат пряко стратегическият проект по Приоритет 3 на ПТГС, както и дейностите по Приоритет 1 за технологични инвестиции в МСП, което ще благоприятстват прехода към по-екологосъобразни производства, мярка 2.1 чрез сейностите за зелен преход и дигитализация, както и дейностите по мярка 2.2 на ТСИМ, свързани с екологичен достъп до туристическите дестинации.</p>
<p><b>Съобщение на Европейската комисия „Чиста планета за всички. Европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика“ (СОМ(2018)773)</b>  <b>Стратегически градивни елементи:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Максимално увеличаване на ползите от енергийна ефективност, включително от сградите с нулеви емисии</li> <li>2. Въвеждане в максимална степен на възобновяемите енергийни източници и максимално увеличаване на използването на електроенергия за пълно декарбонизиране на енергийните доставки за Европа</li> <li>3. Постигане на чиста, безопасна и свързана мобилност</li> <li>4. Наличието на конкурентоспособна промишленост на ЕС и кръгова икономика като ключов фактор за намаляване на емисиите на парникови газове</li> <li>5. Развиване на адекватна интелигентна мрежова инфраструктура и междусистемни връзки</li> <li>6. Пълноценно реализиране на предимствата на биоикономиката и създаване на въглеродни поглътители от основно значение</li> <li>7. Премахване на оставащите емисии чрез улавяне и съхранение на CO<sub>2</sub></li> </ol>	<p>ТСИМ интегрира градивен елемент 3 за чиста безопасна и свързана мобилност, чрез мярка 2.2, към която се предвижда развитие на екологичния достъп – изграждане на нови и преустройство на съществуващи еко-пътеки и велосипедни маршрути.</p> <p>Дейностите по Приоритет 1 на ПТГС и мярка 2.2 на ТСИМ са свързани с технологични инвестиции, зелен преход и дигитализация, което ще допринесе за намаляване емисиите на парникови газове.</p> <p>Другите градивни елементи нямат отражение в ПТГС и ТСИМ.</p>
<p><b>Съобщение на Европейската комисия: „Изграждане на устойчива към климатичните изменения Европа – новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата“ (СОМ(2021)82)</b>  <b>Насоки:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Изграждане на устойчив на климатичните изменения Съюз:             <ol style="list-style-type: none"> <li>1.1. По-интелигентно адаптиране: подобряване на знанията и управление на несигурността – разширяване на границите на знанието относно адаптирането; повече и по-добри данни за риска и загубите, свързани с климата; превръщане на Climate-ADAPT в авторитетна европейска платформа по въпросите на адаптирането.</li> <li>1.2. По-систематично адаптиране: подкрепа за разработване на политика на всички равнища и във всички сектори – подобряване на стратегиите и плановете за адаптиране; насърчаване на местната, индивидуална и справедлива устойчивост;</li> </ol> </li> </ol>	<p>Пряк принос има Приоритет 3, със специфична цел 3.1 на ПТГС и предвидения в рамките им стратегически проект за подготовка на населението за действие в случай на бедствия, чрез който ще се допринесе пряко за постигането и на двете основни насоки на стратегията.</p>



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>интегриране на устойчивостта спрямо изменението на климата в националните фискални рамки; насърчаване на природосъобразни решения за адаптиране;</p> <p>1.3. По-бързо адаптиране: повсеместно ускоряване на адаптирането – ускоряване на внедряването на решения за адаптиране; намаляване на риска, свързан с климата; отстраняване на пропуските в опазването на климата; осигуряване на наличност и устойчивост на прясната вода.</p> <p>2. Засилване на международните действия за устойчивост спрямо изменението на климата:</p> <p>2.1. Увеличаване на подкрепата за международната устойчивост и готовност по отношение на климата</p> <p>2.2. Увеличаване на международното финансиране за изграждане на устойчивост спрямо изменението на климата</p> <p>2.3. Укрепване на глобалния ангажимент и обmena по отношение на адаптирането</p>	
<p><b>Съобщение на Европейската комисия „Път към здравословна планета за всички. План за действие на ЕС: Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“ (COM(2021)400)</b></p> <p><b>Водещи инициативи:</b></p> <p>Водеща инициатива 1: Намаляване на неравнопоставеността в здравеопазването посредством нулево замърсяване</p> <p>Водеща инициатива 2: Подкрепа на действия за нулево замърсяване в градските райони</p> <p>Водеща инициатива 3: Насърчаване на нулево замърсяване в различните региони</p> <p>Водеща инициатива 4: Улесняване на избора за нулево замърсяване</p> <p>Водеща инициатива 5: Съвместно прилагане на нулево замърсяване</p> <p>Водеща инициатива 6: Представяне на решения за нулево замърсяване за сгради</p> <p>Водеща инициатива 7: Живи лаборатории за екологични цифрови решения и интелигентно нулево замърсяване</p> <p>Водеща инициатива 8: Свеждане до минимум на европейския отпечатък при замърсяването в други региони на света</p> <p>Водеща инициатива 9: Консолидиране на центровете за знания на ЕС в областта на нулевото замърсяване</p>	<p>ПТГС и ТСИМ съобразяват Съобщението на ЕК, като основна цел на документите е намаляване на неравенствата, съответно – неравнопоставеността, в т.ч. по отношение на здравното състояние на населението в трансграничния регион, което ще се постигне чрез реализиране на дейностите и мерките, т.к. те ще доведат до подобряване качеството на средата на населените места, подобряване на характеристиките и параметрите на МСП, ограничаване на замърсяването и подобряване на качеството на живот като цяло.</p>
<p><b>Съобщение на Европейската комисия за Европейски зелен пакт (COM (2019)640)</b></p> <p>Документът поставя 10 основни точки в плана на Европейската комисия:</p> <p><b>1. „Климатично неутрална“ Европа</b> – цел за постигане на нулеви нетни емисии на парниковите газове до 2050 г., която ще бъде подпомогната от нов „Закон за климата“</p> <p><b>2. Кръгова икономика</b> – предвиден е нов план за действие, свързан с кръговата икономика, като част от по-широката индустриална стратегия на ЕС – насочен към устойчива продуктова политика с „предписания как да се произвеждат стоки“,</p>	<p>ПТГС и ТСИМ са с общ положителен принос за точките на Зеления пакт, тъй като приоритетите, специфичните цели, дейностите и мерките са насочени към устойчив икономически растеж, съобразяващ екологичните изисквания, дигитализация и зелен преход, екологосъобразно развитие на туризма, в т.ч. екологосъобразен достъп до туристическите дестинации.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>използвайки по-малко материали и гарантирайки, че те ще могат да бъдат използвани повторно и да бъдат рециклирани;</p> <p><b>3. Реновиране на сградите;</b></p> <p><b>4. Нулево замърсяване</b> - независимо дали във въздуха, почвата или водата, целта е да се постигне „околна среда без замърсители“ до 2050 г.;</p> <p><b>5. Екосистеми и биоразнообразие</b> – нова стратегия за биологичното разнообразие до 2030 г. с нови мерки, адресиращи основните причинители за загубата на биологично разнообразие, мерки за справяне със замърсяването на почвата и водите, както и нова стратегия за горите – има косвено отношение;</p> <p><b>6. Стратегия „От фермата до трапезата“</b> – цели „зелено и по-здравословно земеделие“ и включва планове за „значително намаляване на използването на химически пестициди, торове и антибиотици;</p> <p><b>7. Транспорт</b> – цели по отношение на въглеродните емисии на автомобилите; насърчаване на електрическите превозни средства и на устойчивите алтернативни горива.</p> <p><b>8. Финанси</b> – механизъм за справедлив преход чрез предоставяне на помощ за районите, които са най-силно зависими от изкопаемите горива;</p> <p><b>9. Научни изследвания и разработки и иновации</b> – финансиране на научни изследвания за благоприятни за климата технологии и изследователски проекти с екологични цели – няма отношение;</p> <p><b>10. Външни отношения.</b></p>	
<p><b>Съобщение на Европейската комисия: Нов план за действие относно кръговата икономика – За по-чиста и по конкурентоспособна Европа (COM/2020/98)</b></p> <p><b>Направления за ключови действия:</b></p> <p><b>1. Рамка за политика за устойчиви продукти</b> – проектиране на устойчиви продукти и установяване на принципи за устойчивост (дълготрайност на продуктите, с възможност за повторно използване, модернизиране и поправка, повишена енергийна и ресурсна ефективност, повишаване съдържанието на рециклирани материали в продуктите, вторично производство и висококачествено рециклиране, намаляване на емисиите на CO<sub>2</sub>, ограничаване на продуктите за еднократна употреба, цифровизация на продуктовата информация и др.), предоставяне на повече възможности за потребителите и публичните купувачи, кръговост в производствените процеси;</p> <p><b>2. Ключови вериги за създаване на стойност в областта на продуктите</b> – насоки за електроника и ИКТ, акумулаторни батерии от превозни средства, опаковки, пластмаси, текстилни изделия, строителство и сгради, храна, вода и хранителни вещества;</p> <p><b>3. По-малко отпадъци, повече стойност</b> – по-ефективна политика за предотвратяване на отпадъците и подкрепа на техния кръгов характер, повишаване</p>	<p>Принос за прехода към устойчиви продукти и кръгова икономика ще имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, свързани с инвестиции в технологии, както и инвестиции, насочени към управлението на качеството на продуктите, повишаване на продуктивния капацитет.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>на кръговата и нетоксична среда, създаване на функциониращ пазар на ЕС за вторични суровини, предприемане на мерки във връзка с износа на отпадъци;</p> <p><b>4. Кръговостта в полза на хората, регионите и градовете</b> – създаване на работни места във връзка с кръговата икономика, придобиване на умения, сближаване;</p> <p><b>5. Междусекторни действия</b> – засилване на взаимодействията между кръговостта и намаляване емисиите на парникови газове, интегриране на целите на кръговата икономика; научни изследвания и иновации.</p>	
<p><b>Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г.</b> <b>Инициативи:</b></p> <p>1. Опазване и възстановяване на природата в ЕС - хармонизирана мрежа от защитени зони – защита на най-малко 30% от сухоземната територия и 30% от морските басейни в ЕС; - въвеждане на мерки за строга защита на най-малко една трета от защитените зони – 10% от сухоземната територия и 10% от морските басейни на ЕС; - строга защита на естествените вековни гори; - установяване на екологични коридори за предотвратяване на генетичната изолация, позволяващи миграцията и подобряването на екосистемите; - ефективно управление на защитените зони – определяне на ясни природозащитни цели и мерки и подходящ мониторинг.</p> <p>2. План на ЕС за възстановяване на природата – ЕС ще предложи количествени цели за възстановяване на природата, класифициране на защитени видове и местообитания, преразглеждане на законодателството за употреба на пестициди, на инициативите на ЕС за опрашители, планове за действие, нови/преразглеждане на стратегии за почви и гори, развитие на информационната система за горите, критерии за устойчивост и др.</p> <p>3. Създаване на условия за преобразяваща икономика – ще се разработят насоки и инициативи на ЕС за сътрудничество, устойчиво корпоративно управление, устойчиво финансиране, класификации на дейности с принос за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, център за знания, насърчаване на сътрудничеството.</p> <p>4. Усилия на ЕС за прилагане на амбициозната Световна програма за биологичното разнообразие – международни договори и споразумения, мерки за свеждане до минимум на предлагането на пазара на ЕС на продукти, свързани с обезлесяване или деградация на горите и др.</p>	<p>Отношение към опазване на биоразнообразието като цяло имат всички предвиждания на ПТГС и ТСИМ, тъй като ще подобрят състоянието на околната среда като цяло.</p> <p>Тъй като ПТГС и ТСИМ не предвиждат мерки и дейности с потенциал за значително неблагоприятно въздействие върху биоразнообразието, то те не влизат в противоречие с цели на стратегията.</p>
<p><b>Стратегия на ЕС за Дунавския регион</b> <b>Стълб:</b> Опазване на околната среда в Дунавския регион: <b>- възстановяване и поддържане на качеството на водите</b> - това е централна тема за региона, която включва както качеството, така и количеството на водите.</p>	<p>Пряк принос към поставените в Стълб: Опазване на околната среда в Дунавския регион ще има стратегическият проект по Приоритет 3, който е изцяло насочен управление на рисковете за околната среда, свързани с изменението на климата. Проектът ще допринесе непряко и</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>Предизвикателствата включват намаляване на замърсяването с биологични, хранителни и други опасни вещества, както и елиминиране или адаптиране към пресушаването на водни пътища.</p> <p>- <b>управление на рисковете за околната среда</b> - в Дунавския регион съществуват редица природни и промишлени рискове, които в допълнение към предизвикателствата, свързани с изменението на климата, означават, че анализът на рисковия потенциал, готовността и механизмите за бързо реагиране са от ключово значение за стратегията.</p> <p>- <b>запазване на биоразнообразието, заобикалящата среда и качеството на въздуха и почвите</b> - Дунавският регион представлява една взаимосвързана и взаимозависима екосистема, която ни позволява да ползваме безценни продукти и услуги в областта на опазването на околната среда (храни, фибри, питейна вода, регулиране на количеството на водите в определена територия и защита на почвите). Територията на региона обхваща значителен дял от найголемите диви природни области в Европа и включва екологични връзки, които са от жизненоважно значение за екологичното здраве на целия континент.</p>	<p>за останалите две основни цели на Стълба, чрез предотвратяване на неблагоприятни последици върху водите, биоразнообразието и почвите.</p>
<p><b>План за управление на международния басейн на река Дунав – актуализация 2015</b></p> <p>Планът се фокусира върху четири важни въпроса:- <i>Замърсяване с органични вещества;</i> – <i>Замърсяване с нутриенти;</i> – <i>Замърсяване с опасни вещества;</i> – <i>Хидроморфологични промени;</i></p>	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности с потенциал за замърсяване на водите, нито за предизвикване на хидроморфологични промени.</p>
<p><b>Първи план за управление на риска от наводнения в басейна на река Дунав</b></p> <p>Целите на плана за управление на риска от наводнения за басейна на р. Дунав са:</p> <p>– Избягване на нови рискове; – Намаляване на съществуващите рискове; – Укрепване на устойчивостта; – Повишаване на осведомеността; – Принцип на солидарност</p>	<p>Пряк принос има стратегическият проект по Приоритет 3 на ПТГС за подготовка на населението за действие в случай на бедствия.</p> <p>Останалите предвиждания на ПТГС и ТСИМ не водят до нови рискове, нито до задълбочаване на съществуващи рискове от наводнения.</p>

**Таблица 5.2-2 Относимост и степен на съобразяване на целите по опазване на околната среда на национално ниво –  
Република България**

<b>Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България</b>	<b>Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.</b>
<p><b>Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030</b> Целите по опазване на околната среда се съдържат в <u>Национални приоритети</u>:</p> <p>4. Кръгова и нисковъглеродна икономика 5. Чист въздух и биоразнообразие 6. Устойчиво селско стопанство</p>	<p>ПТГС и ТСИМ интегрират цели по опазване на околната среда, свързани с устойчив растеж на МСП, екологично развитие, насърчаване на адаптирането към изменението на климата, с което изпълнението на програмата ще има принос за цели 4 и 5 на Националната програма.</p>
<p><b>Стратегия за преход към кръгова икономика 2021-2027 (проект)</b> <b>Стратегически цели:</b> Стратегическа цел 1: Зелена и конкурентоспособна икономика - Специфична цел 1.1: По-висока производителност на ресурсите - Специфична цел 1.2: Нови бизнес модели - Специфична цел 1.3: Свързаност в икономиката - Специфична цел 1.4: България допринася за доставките на критични суровини Стратегическа цел 2: По-малко отпадъци, повече ресурси - Специфична цел 2.1: По-малко отпадъци - Специфична цел 2.2: Повече възможности за устойчива употреба - Специфична цел 2.3: Повече рециклирани отпадъци, по-качествени суровини - Специфична цел 2.4: Без депонирани отпадъци Стратегическа цел 3: Икономика в полза на потребителите - Специфична цел 3.1: По – добре информирани потребители - Специфична цел 3.2: Устойчиви модели на поведение - Специфична цел 3.3: Социална зелена икономика</p>	<p>Приоритет 1 на ПТГС включва дейности за технологични инвестиции и такива за управление на качеството на продуктите, повишаване на продуктивния капацитет, а ТСИМ предвижда мерки за зелен преход и дигитализация, екологизиране на пазара – те ще имат принос към стратегически цели 1 и 2. Марка 1.1 на ТСИМ за разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общи интерес, в т.ч. чрез цифрови решения, ще имат принос за специфична цел 3.3.</p>
<p><b>Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.</b> Програмата е разработена и приета с цел изпълнение на ангажиментите на Р.България за постигане на националните тавани за общите годишни емисии на някои замърсители на атмосферния въздух за 2020 и 2030 г. и по-конкретно за замърсителите- серен диоксид (SO<sub>2</sub>), азотни оксиди (NO<sub>x</sub>), неметанови летливи органични съединения (НМЛОС), амоняк (NH<sub>3</sub>) и фини прахови частици (ФПЧ<sub>2,5</sub>), спрямо емисиите за базовата година- 2005 г. в съответствие с Директива (ЕС) 2016/2284.</p>	<p>Принос за ограничаване на атмосферното замърсяване в населените места се очаква и от дейностите по Приоритет 1 на ПТГС и мерките по ТСИМ за технологични инвестиции, дигитализация, зелен преход, екологичен достъп до туристически дестинации.</p>
<p><b>Национална програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух 2018-2024 г.</b> Програмата предлага пакет от мерки, които да бъдат изпълнени до края на 2024 г., за да се постигне съответствие с изискванията на директивата за по-чист въздух за Европа по</p>	



Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p>отношение на нивата на ФПЧ10. Мерките са целево ориентирани към намаляване на емисиите от двата основни сектора, които са източници на емисии на ФПЧ10, а именно битовото отопление и транспорта.</p> <p>Мерките за намаляване на емисиите от изгаряне на твърди горива за битово отопление са насочени към подмяна на старите и неефективни уреди за отопление с нови, отговарящи на съвременните изисквания за ефективност (еко-дизайн) и замяна на твърдите горива с други по-екологични средства за отопление.</p>	
<p><b>Националната стратегия и План за действие за адаптиране към изменението на климата на Република България</b></p> <p><i>Общите стратегически цели са:</i></p> <ul style="list-style-type: none"><li><input type="checkbox"/> Приобщаване и интегриране на АИК. Това включва подобряване на политиките за адаптиране и включването на съображенията за адаптация в съществуващите национални и секторни планове и програми.</li><li><input type="checkbox"/> Изграждане на институционален капацитет за АИК. Това включва изграждане на експертни знания, обучение, база от знания, мониторинг и изследвания, за да се осигурят и подкрепят действията за адаптиране.</li><li><input type="checkbox"/> Повишаване на осведомеността относно АИК. Това включва повишаване на образованието и осведомеността на обществеността по въпросите, свързани с АИК и необходимостта от действия за адаптиране, които да бъдат изпълнени в България, за да се постигне обществена подкрепа и участие в политиките и действията, свързани с адаптацията.</li></ul> <p><i>Стратегическите цели за секторите са:</i></p> <p><b>Сектор „Селско стопанство“</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Устойчиво управление на селскостопанските практики за адаптиране към изменението на климата</li><li>• Насърчаване на капацитета за адаптиране и информираност в селскостопанския сектор</li><li>• Насърчаване на научните изследвания и иновациите за адаптиране към изменението на климата</li><li>• Укрепване на политиката и правната рамка за адаптиране на селскостопанския сектор</li></ul> <p><b>Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Подобряване управлението на екосистемите</li><li>• Подобряване на управлението на знанията и комуникацията със заинтересованите страни относно адаптацията на екосистемите</li><li>• Създаване на пространство за биологично разнообразие и екосистеми</li><li>• Укрепване на устойчивостта към климатичните промени чрез намаляване на натиска, който не е свързан с изменението на климата</li></ul>	<p>С принос и към трите общи стратегически цели е Приоритет 3 на ПТГС, по който се предвижда изпълнението на стратегически проект за подготовка на населението за действие в случай на бедствия.</p> <p>Потенциал за интегриране в конкретни проектни предложения имат целите за сектори Биологично разнообразие и Туризм, което следва да се съобрази на етап изготвяне на проектните предложения от потенциалните кандидати.</p>

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

- Устойчиво използване на регулиращите и културни екосистемни услуги за адаптация
- Сектор „Енергетика“**
- Изграждане на институционален капацитет, познаване и използване на данни за адаптиране
  - Включване на съображенията за промяна на климата в политиките, плановете и финансовите механизми в енергийния сектор
  - Включване на устойчивостта към климатичните промени в проектирането и инженеринга
  - Увеличаване устойчивостта на енергийните доставки
- Сектор „Гори“**
- Подобряване на базата от знания и повишаване на осведомеността за адаптиране към изменението на климата
  - Подобряване и защита на горските ресурси
  - Подобряване на потенциала за устойчиво използване на горските ресурси
- Сектор „Човешко здраве“**
- Подобряване на управлението за адаптиране
  - Създаване на база от знания и осведоменост относно адаптацията
  - Адаптиране на външната среда за намаляване въздействието на климатичните промени върху здравето
- Сектор „Туризм“**
- Приобщаване на адаптирането към изменението на климата в процеса на разработване на политики и правната рамка за туристическия сектор
  - Повишаване на осведомеността и базата от знания за адаптиране към изменението на климата в туристическия сектор
  - Изграждане на адаптивен капацитет в туристическия сектор
  - Разработване на специфични адаптивни действия за туристическия сектор
- Сектор „Транспорт“**
- Изграждане на институционален капацитет и база от знания в транспортния сектор
  - Включване на въпросите за адаптиране към изменението на климата в ключовите процеси на планиране и вземане на решения
- Сектор „Градска среда“**
- Укрепване на политиката и правната рамка за включване на адаптацията към изменението на климата
  - Изграждане на капацитет за адаптиране
  - Разработване на финансови, социални и политики за управление на риска с оглед адаптиране към изменението на климата
  - Подобряване управлението на знанията, научните изследвания, образованието и комуникацията със заинтересованите страни относно адаптирането
- Сектор „Води“**
- Подобряване на управлението за адаптиране

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Укрепване на базата от знания и осведоменост относно адаптацията</li> <li>• Подобряване на адаптивното управление на инфраструктурата на водната система</li> </ul>	
<p><b>Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г.</b></p> <p>Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г. определя основните цели и мерки за осъществяване на националните политики в областта на енергетиката и климата за изпълнение на европейското законодателство, принципи и приоритети за развитие на енергетиката, с цел постигане на обвързващите цели на ЕС за климата и енергетиката за 2030 г., както следва:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Намаляване на емисиите на парникови газове (ПГ) с най-малко 40% в сравнение с 1990 г.;</li> <li>- Повишаване на енергийната ефективност (ЕЕ) до поне 32,5%;</li> <li>- Увеличаване на дела на енергия от възобновяеми източници (ВИ) до поне 32% от брутно крайно потребление на енергия в ЕС;</li> <li>- Осигуряване на минимум 15% ниво на междусистемна електроенергийна свързаност между държавите членки.</li> </ul> <p>В тази връзка са определени основните цели на интегрирания план на Р. България, както следва:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- стимулиране на нисковъглеродно развитие на икономиката;</li> <li>- развитие на конкурентоспособна и сигурна енергетика;</li> <li>- намаляване зависимостта от внос на горива и енергия;</li> <li>- гарантиране на енергия на достъпни цени за всички потребители.</li> </ul>	<p>ПТГС и ТСИМ имат принос за постигане на обвързващите цели на ЕС, тъй като мерките и дейностите в по-голямата си част са свързани с преход към по-екологосъобразни решения за МСП, водещи до намаляване на въглеродната интензивност.</p>
<p><b>Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2018-2027 г.</b></p> <p>Генерална стратегическа цел на страната, свързана с опазването, устойчивото ползване и възстановяване на функциите на почвите е: Устойчиво ползване на земите, осигуряващо високо равнище на съхраняване функциите на почвите, висока продуктивност, поддържане на екосистемите и благоденствие на обществото. Стратегически цели:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1: Подобряване на административния капацитет, правните инструменти по прилагане на екологичното законодателство и информационната обезпеченост с цел устойчиво управление на почвите.</li> <li>2: Предотвратяване възникване на деградационни процеси, възстановяване и съхраняване функциите на почвите.</li> <li>3: Устойчиво управление на почвите като природен ресурс и екологосъобразно земеползване.</li> <li>4: Ангажиране на обществеността в процесите по управление, устойчиво ползване и опазване на почвите.</li> </ol>	<p>ПТГС и ТСИМ не включват дейности и мерки с пряка насоченост за опазване на почвите, но като цяло ефектът ще е положителен косвен, тъй като мнозинството от индикативните дейности и предвидените мерки пряко или косвено допринасят за подобряване на състоянието на почвите е земеползването, както и като цяло – на околната среда.</p> <p><i>При изпълнението на проекти, свързани със строителство и последваща експлоатация на обекти, в т.ч. такива за технологично обновяване при всички случаи следва да се предвиждат и прилагат мерки, в съответствие с Националната програма и законодателството за опазване на почвите.</i></p>
<p><b>Национална стратегия за развитие на горския сектор 2013-2020</b></p> <p>Формулирани са 3 цели и 4 приоритета:</p>	<p>Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат пряко отношение към горските територии.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>Цел 1: Осигуряване на устойчиво развитие на горския сектор чрез постигане на оптимален баланс между екологичната функция на горите и тяхната способност дългосрочно да предоставят материални ползи и услуги</p> <p>Цел 2: Засилване на ролята на горите за осигуряване на икономически растеж на страната и по-равномерно териториално социално-икономическо развитие</p> <p>Цел 3: Увеличаване на приноса на горския сектор в зелената икономика</p> <p>Приоритет 1: Поддържане на жизнени, продуктивни и многофункционални горски екосистеми, способстващи за смекчаване на последиците от измененията на климата</p> <p>Приоритет 2: Опазване, възстановяване и поддържане на биологичното и ландшафтното разнообразие в горските територии</p> <p>Приоритет 3: Повишаване на жизнеността и конкурентоспособността на горския сектор</p> <p>Приоритет 4: Използване на потенциала на горския сектор за развитие на зелената икономика</p>	<p>Аналогично на описаното на горния ред, повечето дейности са с косвен положителен ефект върху околната среда, съответно и върху горските територии.</p> <p><b><i>Предвид че в трансграничния район има такива територии, в т.ч. попадащи под защита на екологичното законодателство, изпълнението на мерките и дейностите следва да се съобразява със законодателството за управление на горите и действащите стратегии, планове и програми по отношение на горите.</i></b></p>
<p><b>Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г.</b></p> <p>Формулирани са три основни цели, към които са разработени и съответните програми.</p> <p><u>Цел 1:</u> Намаляване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване образуването им и насърчаване на повторното им използване</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Национална програма за предотвратяване образуването на отпадъци с</li> <li>- Подпрограма за хранителните отпадъци.</li> </ul> <p><u>Цел 2:</u> Увеличаване на количествата на рециклираните и оползотворени отпадъци</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Програма за достигане на целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци;</li> <li>- Програма за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване на сгради;</li> <li>- Програма за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на масово разпространени отпадъци.</li> </ul> <p><u>Цел 3:</u> Намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Програма за намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци.</li> </ul>	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности, насочени пряко към управление на отпадъците, но непряк положителен ефект ще имат технологичните инвестиции по Приоритет 1 на ПТГС, мерките на ТСИМ за дигитализация, зелен преход, които ще имат принос за намаляване на генерирането на отпадъци от съответните сектори.</p> <p>Мерките и дейностите по ПТГС и ТСИМ не са свързани с генериране на значими количества отпадъци, в т.ч. опасни.</p>
<p><b>Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България и План за действия към нея в краткосрочна (2013 – 2015 г.), средносрочна (2016 – 2021 г.) и дългосрочна (2022 – 2037 г.) перспектива</b></p> <p>Цел 1: Гарантирано осигуряване на вода за населението и бизнеса в условията на промени на климата, водещи до засушаване</p> <p>Цел 2: Запазване и подобряване на състоянието на повърхностните и подземните води</p> <p>Цел 3: Подобряване на ефективността при интегрираното управление на водата като стопански ресурс</p> <p>Цел 4. Намаляване на риска от щети при наводнения</p>	<p>ПТГС и ТСИМ включват мерки и дейности с пряк принос към първите три цели на Националната стратегия, но дейности като технологично обновяване, управление на качество на продуктите, ПТГС чрез стратегическия проект по Приоритет 3 има пряк принос към цел 4 на Националната стратегия.</p>

<p><b>Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България 2013-2022 г.</b>          Основна цел на плана: Да осигури основа за планирането и изпълнението на дейности по опазването и устойчивото управление на най-значимите влажни зони в България.</p> <p>-Приоритет 1 – Разумно ползване на влажните зони в страната с оглед на дългосрочното опазване на техните екосистемни услуги и свързаните с тях ползи за обществото. Поддържането на екосистемните функции на влажните зони чрез устойчиво ползване на техните ресурси допринася към качеството на живот на местните общности, техния поминък, а също така е важен подход към ограничаването и адаптацията към глобалните промени в климата.</p> <p>-Приоритет 2 – Запазване на добро екологично състояние на влажните зони, описани в настоящия план като значими за опазването на биологичното разнообразие и недопускане нетната загуба на територии заети от влажни зони в страната, включително и чрез поддържащи мерки;</p> <p>-Приоритет 3 – Ограничаване на неблагоприятни фактори с антропогенен характер, които въздействат върху влажните зони като екосистеми. Основни средства за опазване на влажните зони остават различните законови статuti на защита (по ЗЗТ и ЗБР), както и свързаните с тях режими и мерки за управление.</p> <p>-Приоритет 4 – Възстановяване на влажни зони, чието състояние е нарушено вследствие на различни антропогенни въздействия но имат висок потенциал за възстановяване и/или представляват важно местообитание за редки и застрашени видове. Основна роля тук има възстановяването и поддържането на водния режим, което често е свързано с проектиране и изграждане на хидротехнически съоръжения.</p> <p>-Приоритет 5 – Повишаване на обществената информираност и подкрепа за опазването, поддържането и възстановяването на влажните зони. Популяризирането на социалните, икономически и екологични ползи от влажните зони може да се осъществи чрез различните форми на екологично образование, както и чрез демонстрация на механизми за устойчиво ползване на природните ресурси. Подкрепата за устойчиви форми на ползване на влажните зони има голямо значение за повишаване на обществената подкрепа, особено от страна на местните общности.</p>	<p>В териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ попадат две Рамсарски места – Карстов комплекс Драгоманско блато (като част от комплекса е защитена местност „Алдомировско блато”), разположени в област Перник и остров Ибиша (част от територията на острова е поддържан резерват „Ибиша”), разположени в област Враца, както и две потенциални Рамсарски места – Чокльово блато (защитена местност), част от което е разположено на територията на с. Буново, община Кюстендил, и Седемте рилски езера (в границите на Национален парк „Рила“), разположени също в област Кюстендил.</p> <p>При планиране на дейности и мерки в района на горните зони следва да се спазват приоритетите на плана и установените режими и ограничения за територията на съответната зона.</p>
<p><b>План за управление на речните басейни в Западноромански район (2016-2021 г.)</b>  <b>И</b>  <b>План за управление на речните басейни в Дунавски район (2016-2021 г.)</b>          ПУРБ определя рамката на интегрираното управление на водите на басейново ниво и включва програма от мерки за постигане на целите за опазване на околната среда (Раздел 7 на ПУРБ). В ПУРБ е залегнал принципът за опазване на повърхностните и подземните води от изтощаване, замърсяване и увреждане с цел поддържане на необходимото</p>	<p>Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са анализирани и оценени спрямо ПУРБ 2016-2021 г. в разделите на ДЕО за компонент „води“– не са установени дейности и мерки, влизащи в противоречие с плана. Нивото на подробност на предвижданията на ПТГС и ТСИМ не позволява определянето на конкретни мерки от ПУРБ, относими към програмата и стратегията, като всяко проектно предложение с инвестиционен характер следва да се предхожда от оценка/становище на компетентния орган за</p>



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>количество и качество на водите и здравословна околна среда, съхраняване на екосистемите, запазване на ландшафта и предотвратяване на стопански щети.</p>	<p>допустимост спрямо действащия към момента на изготвяне и процедуране на предложението ПУРБ.</p>
<p><b>План за управление на риска от наводнения в Западнобеломорски район за басейново управление 2016-2021 г., в т.ч. Проект на Актуализирана предварителна оценка на риска от наводнения (ПОРН) за Западнобеломорски район за басейново управление, 2021 г.</b></p> <p><b>И</b></p> <p><b>План за управление на риска от наводнения в Дунавски район за басейново управление 2016-2021 г., в т.ч. Проект на Актуализирана предварителна оценка на риска от наводнения (ПОРН) за Дунавски район за басейново управление, 2021 г.</b></p> <p>Целта на ПУРН е да създадат условия за намаляване неблагоприятното въздействие върху човешкото здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност на наводненията в районите за басейново управление, и по-конкретно - в определените райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН).</p>	<p>Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са анализирани и оценени спрямо ПУРН 2016-2021 г. и проекта на актуализиран ПОРН, 2021 г. в разделите на ДЕО за компонент „води“ – не са установени дейности и мерки, влизащи в противоречие с документите. Нивото на подробност на предвижданията на ПТГС и ТСИМ не позволява определянето на конкретни мерки от ПУРН, относими към програмата и стратегията, като всяко проектно предложение с инвестиционен характер следва да се предхожда от анализ на местоположението относно разположение спрямо райони със значителен потенциален риск от наводнения по действащата към момента на изготвяне на проекта ПОРН и от оценка/становище на компетентния орган за допустимост спрямо действащия ПУРН към момента на изготвяне и процедуране на предложението.</p>
<p><b>Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000 за периода 2021-2027 г. (проект)</b></p> <p>Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000 има предвидени следните мерки:</p> <p>E.1. Хоризонтални мерки и административни разходи, свързани с „Натура 2000“</p> <p>E.1.1. Определяне на обекти и планиране на управлението</p> <p>E.1.2. Управление на обекти и комуникация със заинтересованите страни</p> <p>E.1.3. Мониторинг и докладване</p> <p>E.1.4. Оставачи пропуски в знанията и потребности от научни изследвания</p> <p>E.1.5. Мерки за комуникация и повишаване на осведомеността, образование и достъп на посетители във връзка с „Натура 2000“</p> <p>E.1.6. Препратки (за хоризонтални мерки и административни разходи, свързани с „Натура 2000“)</p> <p>E.2 Свързани с обекти мерки за запазване и възстановяване в рамките на „Натура 2000“ и извън нея</p> <p>E.2.1. Морски и крайбрежни води</p> <p>E.2.2. Степни местности и зони с храстовидна растителност</p> <p>E.2.3. Тресавища, калища, мочурища и други влажни зони</p> <p>E.2.4. Пасища</p> <p>E.2.5. Други агроекологични системи (включително обработваеми земи)</p> <p>E.2.6. Гори и гористи местности</p> <p>E.2.7. Скални местообитания, дюни и зони с рядка растителност</p> <p>E.2.8. Сладководни местообитания (реки и езера)</p>	<p>При изпълнение на мерки и дейности на територията на защитени зони следва да се съобрази възможността за изпълнение на мерки от рамката или да не се допуска противоречие с идентифицираните мерки.</p>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p>Е.2.9. Други (пещери и др.)                  Е.2.10. Препратки към свързани с обекти мерки за запазване и възстановяване в рамките на „Натура 2000“ и извън нея                  Е.3. Допълнителни мерки за конкретни видове, които не са свързани със специфични екосистеми или местообитания                  Е.3.1. Мерки и програми за конкретни видове, които не са посочени другаде                  Е.3.2. Превенция, смекчаване или компенсиране на щети, причинени от защитени видове                  Е.3.3. Препратки към допълнителни мерки за конкретни видове, които не са свързани със специфични екосистеми или местообитания</p>	
<p><b>Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие</b>                  Стратегията има следните основни приоритети:                  - Укрепване на научната основа за опазване на биоразнообразието;                  - Подкрепа на законодателните инициативи;                  - Разширяване и укрепване на мрежата от защитени територии;                  - Екологично образование и допълващо обучение;                  - Разработване и внедряване на политика по екотуризъм;                  - Насърчаване на опазването на басейна на Черно море;                  - Насърчаване на опазването на природата на Балканите.</p>	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности и мерки по приоритети на стратегията, като се очаква косвен положителен ефект в резултат на очакваното подобряване състоянието на околната среда, в т.ч. реализирането на мерки за устойчиви икономически дейности, устойчив туризъм, зелен преход.</p> <p><i>Прилагането на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. одобрението и реализацията на проектните предложения, следва да са в съответствие и да не влизат в противоречие с постановките на стратегията. Особено внимание в тази връзка следва да се обърне на проектните предложения, свързани със строителство и дейности извън урбанизирани територии.</i></p>
<p><b>Стратегия за биологичното разнообразие в Република България (проект, октомври, 2021 г.)</b>  <b>Национални цели:</b>                  1. Постигане на пълно прилагане на Директивата за птиците и Директивата за местообитанията.                  2. Осигуряване на опазването, съхраняването и развитието на мрежата от защитени територии и биосферни паркове                  3. Опазване и подобряване на състоянието на популациите на застрашените видове на територията на страната, опазване на световно застрашени видове.                  4. Опазване на биологичното разнообразие в Черно море и в крайбрежните морски екосистеми.                  5. Опазване и възстановяване на екосистемите и екосистемните услуги и ползи, които те предоставят                  6. Устойчиво подобряване на информационното осигуряване в сектор „Биоразнообразие“                  7. Въвеждане на процедури за достъп до генетични ресурси и контрол върху тяхното използване на територията на страната.                  8. Повишаване на приноса на селското стопанство за съхраняване и подобряване на биоразнообразието, намаляване употребата на пестициди и увеличаване делът на</p>	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности и мерки по приоритети на стратегията, като се очаква косвен положителен ефект в резултат на очакваното подобряване състоянието на околната среда, в т.ч. реализирането на мерки за устойчиви икономически дейности, устойчив туризъм, зелен преход.</p> <p><i>Прилагането на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. одобрението и реализацията на проектните предложения, следва да са в съответствие и да не влизат в противоречие с постановките на стратегията. Особено внимание в тази връзка следва да се обърне на проектните предложения, свързани със строителство и дейности извън урбанизирани територии.</i></p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>земеделската земя, управлявана съгласно принципите на биологичното земеделие, постигане на устойчиво ползване на рибните ресурси.</p> <p>9. Максимално ограничаване на въвеждането и натурализирането на чужди видове в природата и контрол на широко разпространените инвазивни чужди видове.</p> <p>10. Съхраняване и увеличаване функцията на горите за опазване на биологичното разнообразие и намаляване на тенденциите за изменение на климата чрез увеличаване на площта, качеството и устойчивостта им.</p> <p>11. Опазване, възстановяване и разширяване на зелената инфраструктура в градските и крайградските територии.</p> <p>12. Провеждане на регулярни публични кампании за информиране на обществеността и работа на местно ниво.</p>	
---	--

**Таблица 5.2-3** *Относимост и степен на съобразяване на целите по опазване на околната среда на национално ниво – Република Сърбия*

<p align="center"><b>Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Сърбия</b></p>	<p align="center"><b>Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.</b></p>
<p><b>Стратегия за управление на отпадъците за периода 2010–2019 г.</b>                      Поставените дългосрочни цели за периода до 2019 са:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Въвеждане на разделно събиране и третиране на опасни отпадъци от бита и индустрията;</li> <li>▪ Изграждане на 12 регионални центъра за управление на отпадъците – регионални депа, съоръжения за сепариране на рециклируеми отпадъци и трансферни станции във всеки регион;</li> <li>▪ Осигуряване на мощности за изгаряне на органични промишлени и медицински отпадъци;</li> <li>▪ Укрепване на професионалния и институционалния капацитет за управление на опасни отпадъци;</li> <li>▪ Постигане на коефициент на повторна употреба и рециклиране на отпадъци от опаковки (стъкло, хартия, картон, метал и пластмаса) до 25% от тяхното количество;</li> <li>▪ Създаване на система за управление на строителните и азбест-съдържащите отпадъци.</li> </ul>	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат мерки и дейности по целите на Стратегията, но непряк положителен ефект ще имат технологичните инвестиции по Приоритет 1 на ПТГС, мерките на ТСИМ за дигитализация, зелен преход, които ще имат принос за намаляване на генерирането на отпадъци от съответните сектори.</p> <p>Мерките и дейностите по ПТГС и ТСИМ не са свързани с генериране на значими количества отпадъци, в т.ч. опасни.</p>
<p><b>Стратегия за националната сигурност на Република Сърбия, 2019 г.</b>                      Стратегията за национална сигурност на Република Сърбия включва политика по <i>Опазване на околната среда и ресурсите на Република Сърбия</i>. Опазването на околната среда и ресурсите на Република Сърбия се постига чрез постигане на следните цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ наблюдение, оценка, планиране и предприемане на мерки за смекчаване на последиците от изменението на климата;</li> <li>▪ защита от наводнения и пожари;</li> <li>▪ подобряване на качеството на околната среда;</li> </ul>	<p>Пряко отношение и принос към първите две цели има стратегическия проект по Приоритет 3 на ПТГС за подготовка на населението за действие в случай на бедствия.</p> <p>Непряк принос към подобряване качеството на околната среда и подобряването на управлението на ресурсите ще имат като цяло дейностите по</p>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ ефективно управление на опасните отпадъци;</li> <li>▪ подобряване на способностите и капацитета за управление на ресурсите.</li> </ul>	<p>Приоритет 1 на ПТГС (в резултат на технологичните инвестиции, иновации, качество на продуктите), както и мерките по ТСИМ, свързани с внедряване на цифрови решения, зелен преход, дигитализация, екологичен достъп.</p> <p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат мерки и дейности, водещи до противоречие с целите на Стратегията.</p>
<p><b>Стратегия за управление на водите на територията на Република Сърбия до 2034 г.</b>  <b>Основната стратегическа цел</b> - постигане на интегрирано управление на водите, т.е. хармонизиран воден режим в цяла Република Сърбия и осигуряване на такова управление на водите, което постига максимални икономически и социални ефекти по справедлив начин, с разбиране на необходимостта от защита от замърсяване и подобряване на естествените екосистеми и при спазване на международните споразумения. Всяка отделна област от водния сектор има свои специфични стратегически цели, които трябва да са в съответствие с основните, а за постигането им са необходими множество дейности и мерки от различно естество.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Използване на вода</b></li> </ul> <p><b>Стратегическа цел:</b> Осигуряване на достатъчни количества вода с подходящо качество за различни категории потребители, предимно за водоснабдяване на населението, без да се застрашава околната среда.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Защита на водата от замърсяване</b></li> </ul> <p><b>Стратегическа цел:</b> Постигане и поддържане на добро състояние и добър екологичен потенциал на повърхностните и подземните водни обекти, с цел опазване здравето на хората, опазване на водните и крайбрежните екосистеми и задоволяване на нуждите на водоползвателите.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Регулиране на водните течения и защита от вредното въздействие на водата</b></li> </ul> <p><b>Стратегическа цел:</b> Намаляване на риска от вредно въздействие на водата</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Регионални и многофункционални хидравлични системи</b></li> </ul> <p><b>Стратегическа цел:</b> Подобряване на водния режим, т.е. премахване на временното и пространствено несъответствие между наличните водни ресурси и нуждите от вода, защита на водите от замърсяване и защита от води, развитие на регионални и многофункционални хидросистеми</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Правна и институционална рамка</b></li> </ul> <p><b>Стратегическа цел:</b> Завършване на правната реформа на водния сектор в съответствие с нуждите от приспособяване към социалните условия и изискванията на ЕС и ефективна организация на водния сектор</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Икономическа политика</b></li> </ul> <p><b>Стратегическа цел:</b> Създаване на система за устойчиво, дългосрочно финансиране на водния сектор на принципа на самофинансиране, което включва стабилни източници на финансиране, непрекъснат приток на средства и изградени механизми за тяхното събиране</p>	<p>ПТГС и ТСИМ имат отношение към първата област – използване на вода, като принос към намаляване на разходите на вода ще има от инвестициите по Приоритет 1, свързани с технологии, иновации, качество на продуктите. По отношение на втората област и стратегическата цел към нея, ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности и мерки, които имат потенциал за замърсяване на водите.</p> <p>Пряко отношение има третата област и идентифицираната към нея стратегическа цел за намаляване на риска от вредно въздействие на водата – чрез стратегическия проект по Приоритет 3 на ПТГС за подготовка на населението за действие в случай на бедствия. Последните три области и целите към тях не са относими към предвижданията на ПТГС и ТСИМ.</p>
<p><b>Национален план за действие за смекчаване на последиците от опустиняването и деградацията на земите (проект)</b>  <b>Стратегическа цел 1:</b> Подобряване условията на живот на застрашеното население</p>	<p>Националният план няма пряко отражение в ПТГС и ТСИМ, но <i>инвестиционните проектни предложения, които ще се одобряват за</i></p>

<ul style="list-style-type: none"><li>• Оперативна цел: Подобряване на сътрудничеството, повишаване на осведомеността и образованието<ul style="list-style-type: none"><li>– Дейност 1.1. Въвеждане на компонента за опазване на земята и неговите функции във формалното образование</li><li>– Дейност 1.2. Въвеждане на нова учебна програма, в рамките на специализирани проучвания, която да се отнася до устройство на земята и пространството с цел успешно земеделско производство и предотвратяване на деградацията на земите.</li><li>– Дейност 1.3. Организиране на работни срещи, курсове, семинари свързани със земите (за деградация, опазване и състояние) и отбелязване на международни дати в рамките на опазването на околната среда.</li></ul></li><li>• Оперативна цел: Политическа рамка<ul style="list-style-type: none"><li>– Дейност 1.4. Създаване на координационен орган – Национален съвет по опустиняване и деградация на земите.</li></ul></li><li>• Оперативна цел: Наука, технология и знание<ul style="list-style-type: none"><li>– Дейност 1.5. Свързване на институции и подобряване на сътрудничеството в областта на проучванията на земята за устойчиво използване на земята.</li><li>– Дейност 1.6. Подобряване на системата за мониторинг, ранно предупреждение и оценка на риска от засушаване.</li></ul></li></ul> <p><b>Стратегическа цел 2: Подобряване състоянието на застрашените екосистеми</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Оперативна цел: Политическа рамка<ul style="list-style-type: none"><li>– Дейност 2.1. Рехабилитация и саниране на опустошени и замърсени обекти.</li><li>– Дейност 2.2. Защита на високопродуктивната земя от урбанизация и недобросъвестно използване</li><li>– Дейност 2.3. Изработване на карта на ерозията на Сърбия</li></ul></li><li>• Оперативна цел: Наука, технология и знание<ul style="list-style-type: none"><li>– Дейност 2.4. Създаване на държавен мониторинг на земята и мониторинг на земните показатели на територията на Република Сърбия</li><li>– Дейност 2.5. Създаване на обща база данни за земите, застрашени от различни форми на деградация и замърсяване</li><li>– Дейност 2.6. Прилагане на добри практики за управление и използване на земните ресурси.</li></ul></li></ul> <p><b>Стратегическа цел 3: Генериране на глобални ползи чрез ефективното прилагане на Конвенцията на ООН за борба с опустиняването</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Оперативна цел: Наука, технология и знание<ul style="list-style-type: none"><li>– Дейност 3.1. Регионална мрежа от научноизследователски институции</li></ul></li><li>• Оперативна цел: Изграждане на капацитет<ul style="list-style-type: none"><li>– Дейност 3.2. Създаване на институционално-професионална рамка за прилагане на конвенцията</li></ul></li></ul>	<p><i>финансиране, следва да съобразяват оперативните цели към Стратегическа цел 2, с оглед недопускане на противоречия между проектите и стратегията.</i></p>
--	--



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p><b>Стратегическа цел 4: Мобилизиране на ресурси в подкрепа на прилагането на Конвенцията чрез изграждане на ефективни партньорства между национални и транснационални участници.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Оперативна цел: Политическа рамка             <ul style="list-style-type: none"> <li>– Дейност 4.1. Привеждане в съответствие на съществуващите разпоредби за земята и околната среда със съответното законодателство на ЕС и ООН.</li> </ul> </li> </ul>	
<p><b>Програма за защита на природата на Република Сърбия за периода от 2021 до 2023 г.</b>          Тази Програма ревизира Проекта на Стратегия за опазване на природата на Република Сърбия за период от 2019 г. до 2025 г. Програмата разглежда постигнатите резултати като ги представени накратко според всяка една от поставените цели на заявената стратегия и представя План за действие с конкретни показатели.          Обща цел: Подобряване на системата за опазване на природата и опазване на биологичното разнообразие  <i>Специфична цел 1.1: Намалено отрицателно въздействие върху биоразнообразието</i>  <i>Специфична цел 1.2: Подобрена система за управление на защитените територии, екологичната мрежа и видове.</i>  <i>Специфична цел 1.3: Подобрена публична политика за опазване на природата и опазване на биологичното разнообразие и обществено участие във вземането на решения.</i></p>	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности и мерки по приоритети на Програмата, като се очаква косвен положителен ефект в резултат на очакваното подобряване състоянието на околната среда, в т.ч. реализирането на мерки за устойчиви икономически дейности, устойчив туризъм, зелен преход.</p> <p><b>Прилагането на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. одобрението и реализацията на проектните предложения, следва да са в съответствие и да не влизат в противоречие с постановките на стратегията. Особено внимание в тази връзка следва да се обърне на проектните предложения, свързани със строителство и дейности извън урбанизирани територии.</b></p>
<p><b>Национална програма за опазване на околната среда 2010 -2019 г.</b>          Общите цели на политиката са групирани в следните области:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Приемане на стратегически и планови документи в областта на опазването на околната среда и устойчивото използване на природните ресурси, определени със ЗОСВ и други специални закони;</li> <li>2. Интегриране на екологичната политика с икономически и други сектори. Участва в подготовката и изпълнението на секторни стратегии в областите, свързани с околната среда. Интегриране на принципите за опазване на околната среда и енергийна ефективност в пространственото развитие и градоустройството;</li> <li>3. Укрепване на институционалния капацитет за създаване и изпълнение на секторни политики и политика в областта на околната среда като цяло и създаване на система за реагиране при аварии.</li> <li>4. Подобряване на системата за контрол на качеството на околната среда чрез акредитация от оторизирани лаборатории, прилагане на норми и наредби, задължителни качествен контрол на мониторинг на факторите на околната среда и аналитични методи, собствен мониторинг на замърсителите, разработване на кадастър на замърсителите, разработване на инвентаризация на парникови газове, изграждане на единна информационна система;</li> <li>5. Подобряване на правната система в областта на опазването на околната среда чрез приемане на отраслови закони и подзаконови актове, подобряване наблюдава прилагането на нормативната уредба и изграждане на капацитет на съдебната система;</li> </ol>	<p>ПТГС и ТСИМ имат отношение към целите по област 6 – чрез инвестициите по Приоритет 1 на ПТГС в технологии, повишаване на продуктивния капацитет, свързани с намаляване на замърсяването, в резултат на използването на по-стари/неекологосъобразни технологии към момента.</p>

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>6. Развитие на ефективна система за финансиране на опазване на околната среда и икономически стимули. Необходимо е да се осигури пълно прилагане на принципа „замърсителят плаща“. Трябва да се въведе ефективна система от икономически инструменти за насърчаване на намаляването на замърсяването. Следва да бъдат въведени ефективни финансови механизми за насърчаване на инвестициите в околната среда и осигуряване на сигурни източници на финансиране за фонда. Те могат да включват механизми за превръщане на дълга в инвестиция в околната среда, пълно възстановяване на разходите за екологични услуги, инвестиционни програми в приватизирани компании и др. Повишаване нивото на инвестициите в околната среда за покриване на разходите за експлоатация, поддръжка и модернизация/разширяване на съществуващата инфраструктура в областта на опазването на околната среда и технологиите за намаляване на замърсяването. Необходимо е да се насърчава конкуренцията и участието на частния сектор в областта на предоставянето на услуги, особено в секторите на отпадъците и управлението на водите;</p> <p>7. Подобряване на формалното и неформалното образование по опазване на околната среда и енергийна ефективност, което да се базира на Националната стратегия за образование в областта на опазването на околната среда. Повишаване на осведомеността чрез по-добра информация и комуникация с обществеността и разработване на механизми за тяхното участие във вземането на решения за околната среда в съответствие с Орхуската конвенция.</p>	
<p><b>Пътна карта за кръговата икономика в Сърбия (2020)</b></p> <p>Целта на пътната карта е да насърчи производството чрез прилагане на кръгови бизнес модели, да мотивира индустрията да създава нови работни места и да подобри бизнеса чрез намиране на иновативни устойчиви решения за пазарите. Целта на този документ е да насърчи обществеността да извършва системни промени в мисленето, културата и отношението към ресурсите, както и да насърчи вземащите решения да поемат политически ангажименти за промяна на публичните политики и диалога в контекста на кръговата икономика.</p> <p>Пътната карта цели:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Предоставяне на информация за важността на прехода към кръгова икономика, т.е. новия бизнес модел и условия за конкурентоспособност, възможността за по-бързо развитие на Сърбия и решаване на проблема с управлението на вторичните суровини, в т.ч. отпадъци, необходимостта от ресурсна и енергийна независимост и екологична сигурност.</li><li>• Идентифициране на сектори, в които вече има основа за прилагане на кръгови инструменти в икономиката, без да се подценяват по-слабо развитите сектори и традиционните индустрии, което ще изисква повече инвестиции за преминаване към нови производствени модели.</li><li>• Идентифициране на ключови двигатели на промяната, които могат да допринесат за по-бърз преход към кръгова икономика чрез синхронизирани и съвместни дейности.</li></ul>	<p>Приоритет 1 на ПТГС включва дейности за технологични инвестиции и такива за управление на качеството на продуктите, повишаване на продуктивния капацитет, а ТСИМ предвижда мерки за зелен преход и дигитализация, екологизиране на пазара – те ще имат принос към прехода към кръгова икономика.</p>

В обобщение на направените по-горе анализи:

- Предвидените дейности по ПТГС и мерки по ТСИМ не влизат в противоречие с цели по опазване на околната среда;
- ПТГС и ТСИМ интегрират относимите цели по опазване на околната среда на национално и международно ниво и ще допринесат за постигането им. В това число в ПТГС и ТСИМ са интегрирани и са предвидени мерки и дейности, които ще имат пряк и непряк **принос към изпълнение на целите от стратегически документи на национално и европейско ниво** за ограничаване изменението на климата, адаптация към изменящия се климат, опазване и устойчиво ползване на водите, преход към кръгова икономика, ограничаване и контрол на замърсяването, опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и екосистемите (*екологичните цели в обхвата на принципа за ненанасяне на значителни вреди*).

#### **6. Вероятни значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. и трансгранични въздействия върху околната среда в други държави**

В тази точка на доклада за ЕО е направена оценка на очакваните въздействия от реализирането на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве на двете нива, които програмата и стратегията идентифицират (стратегическо ниво и ниво „мерки/дейности“), като са взети предвид характера на взаимодействието и синергията между различните въздействия, а именно: вторични, кумулативни (разгледани в отделна подточка 6.3), едновременни, краткосрочни, средносрочни, дългосрочни, постоянни и временни, положителни и отрицателни последици.

Стратегическо ниво:

- За ПТГС това включва оценка на въздействието на *Приоритетите и Специфичните цели*;
- За ТСИМ това включва оценка на въздействието на *Визията, Стратегическата цел и Специфичните цели*.

Ниво „мерки/дейности“:

- За ПТГС това включва оценка на въздействието на *дейностите/инвестициите/стратегическия проект, обект на подкрепа*;
- За ТСИМ това включва оценка на въздействието на *мерките*.

При оценяването на въздействията е интегрирана и оценката съгласно *Техническите насоки на Европейска комисия за интегриране на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“* съгласно Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

## 6.1. Оценка на вероятните въздействия на Стратегическо ниво

### 6.1.1. За ПТГС

Компонент/ Фактор на околната среда	Приоритет 1. Конкурент оспособен граничен регион	Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“	Приоритет 2 Интегрирано развитие на граничния регион	Специфична цел 2.1 „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично местно развитие, културната, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони“
	<b>Въздействие</b>			
Климат, Изменение на климата	Няма пряко отношение към тези елементи	Косвено положително въздействие в резултат на инвестиции за използване на възобновяеми ВЕИ.	Няма пряко отношение към тези елементи.	Косвено положително въздействие в резултат на повдигане на екологично поведение за използване на възобновяеми ВЕИ.
Качество на атмосферния въздух				Няма пряко отношение
Адаптация към изменящия се климат	Няма пряко отношение към тези елементи, като се очаква непряко положително въздействие от подобрената конкурентоспособност, предполагаща използване на нови, екологосъобразни технологии, свързани с генериране на по-малко емисии в атмосферата и устойчивостта към изменящия се климат.		Интегрираното развитие на граничния регион е свързано с обмяна на информация и опит, извършване на съвместни дейности при съобразяване на комплекс от аспекти (интегрираност на дейностите), част от които е опазването на околната среда и човешкото здраве. Интегрираното развитие благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики за ограничаване изменението на климата и адаптация към последиците от изменящия се климат.	Непряко положително въздействие в резултат на интегрираното икономическо и екологично развитие, аналогично на въздействието на Приоритет 2

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Приоритет 1. Конкурент оспособен граничен регион</b>	<b>Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“</b>	<b>Приоритет 2 Интегрирано развитие на граничния регион</b>	<b>Специфична цел 2.1 „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично местно развитие, културната, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони“</b>
<b>Въздействие</b>				
<b>Повърхностни води Подземни води ЗЗВ Риск от наводнения</b>	От приоритета и специфичната цел не се очаква въздействие при законосъобразно ползване и управление на водите и замърсените води, опазване на ЗЗВ и спазване на изискванията за предпазване от наводнения в процеса на икономическите дейности.			Приоритетът и специфичната цел са с косвено, положително постоянно, дългосрочно въздействие по отношение на опазване на водите, зоните за защита на водите и подобряване пречистването на замърсените отпадъчни води; няма потенциал за нарастване на риска от наводнения.
<b>Земни недра</b>	Не се очаква въздействие			Не се очаква въздействие
<b>Почви Земеползване</b>	Развитието на конкурентоспособността е свързано с непряко положително въздействие в резултат на подобряване на технологиите за производство, свързано с ограничаване на емисии и замърсявания. При нови производства е възможно отрицателно въздействие върху земите и почвите, обект на ново строителство на предприятия и инфраструктура, резултат на прекратяване производствените функции на почвата и антропогенизирането ѝ. Степента на въздействие зависи от параметрите на конкретния проект. В случай на развитие на нови дейности следва да се спазват залегналите в нормативните уредби изисквания за защита на почвите и ползване на нискокачествени земи при развитието на производства.			Положително, непряко, дългосрочно, постоянно въздействие при управлението на почвите и земеползването, в резултат на интегрирането на екологичните съображения в икономическото развитие.
<b>Растителност</b>	Повишаването на конкурентоспособността е свързано с технологично обновяване, ограничаване на вредностите, свързани със старите, неинновативни технологии, замяна на традиционни с електронни услуги, което ще има косвено положително въздействие върху биоразнообразието и защитените зони и територии. Възможно е отрицателно въздействие - пряко (при нови проектни предложения извън границите на населени места) и непряко (от нови производствени дейности в границите на населените			На този етап дейностите по специфичната цел на този приоритет не предполагат настъпване на съществени отрицателни въздействия върху биологичното разнообразие в териториалния обхват на програмата, като при ефективно



<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Приоритет 1. Конкурент оспособен граничен регион</b>	<b>Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“</b>	<b>Приоритет 2 Интегрирано развитие на граничния регион</b>	<b>Специфична цел 2.1 „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично местно развитие, културната, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони“</b>
<b>Въздействие</b>				
	места), слабо и до голяма степен обратимо при ефективно прилагане на екологосъобразни технологии и мерки за опазване на биоразнообразието.		насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие чрез подходящи и благоприятни за околната среда практики, дори може да се очакват положителни ефекти в по-слабо развитите и рядко населени райони. Например в някои локалитети това би могло да спомогне за намаляване или преустановяване на някои вредни местни практики спрямо природата (незаконна сеч, браконьерство, преексплоатация на находища на билки, гъби и т.н.). При целесъобразно и правилно разписване на дейностите по насърчаване на екологичното развитие съобразно нормативната база по отношение опазването на биологичното разнообразие в двете държави, както и международните и стратегически документи в това отношение, дори би могло да се очаква осезаемо положително въздействие върху разглеждания компонент в дългосрочен план.	
<b>Животински свят</b>	Повишаването на конкурентоспособността е свързано с технологично обновяване,		На този етап дейностите по специфичната цел на този приоритет не предполагат настъпване на съществени отрицателни въздействия върху биологичното	

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Приоритет 1. Конкурент оспособен граничен регион</b>	<b>Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“</b>	<b>Приоритет 2 Интегрирано развитие на граничния регион</b>	<b>Специфична цел 2.1 „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично местно развитие, културната, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони“</b>
<b>Въздействие</b>				
<b>Защитени зони Защитени територии</b>	ограничаване на вредностите, свързани със старите, неинновативни технологии, замяна на традиционни с електронни услуги, което ще има косвено положително въздействие върху биоразнообразието и защитените зони и територии.  Възможно е отрицателно въздействие - пряко (при нови проектни предложения извън границите на населени места) и непряко (от нови производствени дейности в границите на населените места), слабо и до голяма степен обратимо при ефективно прилагане на екологосъобразни технологии и мерки за опазване на биоразнообразието		разнообразие в териториалния обхват на програмата, като при ефективно насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие чрез подходящи и благоприятни за околната среда практики, дори може да се очакват положителни ефекти в по-слабо развитите и рядко населени райони. Например в някои локалитети това би могло да спомогне за намаляване или преустановяване на някои вредни местни практики спрямо природата (незаконна сеч, браконьерство, преексплоатация на находища на билки, гъби и т.н.). При целесъобразно и правилно разписване на дейностите по насърчаване на екологичното развитие съобразно нормативната база по отношение опазването на биологичното разнообразие в двете държави, както и международните и стратегически документи в това отношение, дори би могло да се очаква осезаемо положително въздействие върху разглеждания компонент в дългосрочен план.	
<b>Ландшафт</b>	Аналогично на въздействието върху биологичното разнообразие.			Положително, непряко, дългосрочно, постоянно въздействие върху ландшафта, в резултат на интегрирането на екологичните съображения в икономическото развитие, което ще доведе до интегриране и на съображения за опазване и подобряване качеството на околния ландшафт.
<b>Материални активи</b>	Очаква се приоритетът и специфичната цел да имат пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие, от гледна точка на инвестициите в материални активи с принос към устойчива (понятието включва по подразбиране и екологосъобразна) икономика на региона.			Приоритетът и специфичната цел имат пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие. Интегрираното

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Приоритет 1. Конкурент оспособен граничен регион</b>	<b>Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“</b>	<b>Приоритет 2 Интегрирано развитие на граничния регион</b>	<b>Специфична цел 2.1 „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично местно развитие, културната, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони“</b>
<b>Въздействие</b>				
				развитие на трансграничния регион във всеки един аспект предвижда цели свързани с рационализиране на използването на туристическите ресурси, комуникации и дигитализация, което предполага насочени и дългосрочни действия за поддържане и развитие на наличните в региона материални активи с оглед покриване на местните нужди и реализиране на местния потенциал.
<b>Културно-историческо наследство</b>		Не се очаква въздействие върху компонента.		Положително въздействие за опазване и поддържане обектите на културното наследство, предвид интегрирането им в развитието на региона.
<b>Вредни физични фактори</b>		Положително въздействие в резултат на действия за устойчиво развитие, при което се очаква ограничаването на източниците и нивата на шум.		Положително въздействие в резултат на интегриране на екологични съображения в развитието, при което се очаква ограничаването на източниците и нивата на шум.
<b>Отпадъци</b>		Положително въздействие, свързано с ограничаване на генерирането на отпадъци в резултат на използването на нови/по-малко отпадъчни или безотпадъчни технологии и подобро качество на продуктите.		Положително въздействие в резултат на интегриране на екологични съображения в развитието, при което се очаква ограничаването на генерираните количества отпадъци.

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Приоритет 1. Конкурент оспособен граничен регион</b>	<b>Специфична цел 1.1: „Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции“</b>	<b>Приоритет 2 Интегрирано развитие на граничния регион</b>	<b>Специфична цел 2.1 „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично местно развитие, културната, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони“</b>
<b>Въздействие</b>				
<b>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</b>	Непряко положително въздействие, свързано с използване на модерни, иновативни технологии, ограничаващи рисковете от производствени аварии, в т.ч. с опасни вещества.			Екологичното развитие е свързано и с ограничаване на рисковете от аварии, в т.ч. с опасни химични вещества.
<b>Население Човешко здраве Риск от инциденти</b>	Повишаването на конкурентоспособността е свързано с използване на модерни, иновативни технологии, ограничаващи рисковете за околната среда и от там за населението, в т.ч. риска от инциденти за работещите. Повишената конкурентоспособност е свързана с подобряване благосъстоянието на населението, ограничаване на неравенствата, водещи до повишаване качеството на живот. Рискове за човешкото здраве съществуват при разширение на съществуващи и изграждане на нови производства, в случай, че в близост са разположени зони и обекти, подлежащи на здравна защита, санитарно-охранителни зони около източници на питейни води, зони за къпане, земеделски територии с посеви, отглеждани за човешка консумация. За такива проекти следва финансиране да се допуска единствено след оценка на възможното въздействие и рискове за населението и човешкото здраве, като местоположението им да бъде съобразявано с териториално-устройствени решения и предвиждания за развитието на населените места, за да не се допусне изпълнението им да доведе до отрицателно въздействие върху жилищни зони, зони за отдих и спорт, рекреационни и курортни зони и обекти подлежащи на здравна защита.			Интегрираното социално, икономическо и екологично развитие е свързано с подобряване на социалните услуги за населението, благосъстоянието, качеството на околната среда, повишаване на сигурността. Това ще доведе до положителни ефекти за здравето на населението.
<b>Обобщение за въздействиет о:</b>	<i>Очаква се основно непряко положително въздействие, свързано с подобреното състояние на МСП в сравнение със сегашното им състояние, в т.ч. отделяне на по-малко вредности в околната среда и подобряване качеството на живот на населението. Не се очакват значителни отрицателни въздействия при спазване на нормативната уредба по опазване на околната среда и човешкото здраве.</i>			<i>Очакват се изцяло положителни, постоянни въздействия, предвид интегрирането на екологичните съображения в развитието.</i>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	Приоритет 3: По-устойчив граничен регион	Специфична цел 3.1 „Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи“
	Въздействие	
Климат Изменение на климата	Няма пряко отношение към тези елементи	Положително въздействие, особено при реализацията на зелена трансформация в икономиката на района.
Адаптация към изменящия се климат	Устойчивостта на региона има пряк положителен принос за адаптацията към изменящия се климат и повишаване на устойчивостта на региона към неблагоприятните явления като последица от изменението на климата.	Пряко положително въздействие за повишаване на адаптационните способности на региона към изменението на климата, превенция на рисковете и устойчивост на бедствията, за които се очаква по-голяма честота и мащаб в резултат на климатичните изменения.
Качество на атмосферния въздух	Очаква се непряко положително въздействие, свързано с ограничаване на евентуални щети от природни бедствия, и конкретно пожари, свързани с емисии на значително количество вредни вещества за кратко време във въздуха.	
Повърхностни води Подземни води ЗЗВ Риск от наводнения	Приоритетът няма пряко отношение към количеството и качеството на повърхностните води, състоянието на ЗЗВ и снижаване на риска от наводнения, но териториалното сближаване благоприятства дългосрочното и постоянно развитие и обмяната на информацията, опита и добрите практики, в процесите на управление на водите и ЗЗВ	Специфичната цел има пряко, положително, постоянно, дълготрайно въздействие върху повърхностните води, ЗЗВ и за управление на риска от наводнения
Земни недра	Непряко положително въздействие, свързано с ограничаване на евентуални щети от бедствия за земните недра (активиране на негативни геоложки процеси в резултат на наводнения и подобни).	
Почви Земеползване	Приоритетът и специфичната цел са свързани с преки и непреки положителни въздействия върху почвите и земеползването, свързани с ограничаване на щетите при евентуални природни бедствия – наводнения и свързаните с тях рискове от срутвания, свлачища, и пожари, водещи до унищожаване на почви, съответно характерното за момента земеползване на големи територии.	
Растителност Животински свят Защитени зони Защитени територии	Приоритетът и специфичната цел не са свързани с отрицателни въздействия върху компонентите на биологичното разнообразие в териториалния обхват на програмата. Повишаването на устойчивостта на региона на бедствия и насърчаването на адаптирането към изменението на климата ще допринесе непряко за ограничаване на последиците и щетите от бедствия върху биоразнообразието, в т.ч. и на защитените територии и зони. Не се очакват отрицателни въздействие за компонента.	
Ландшафт	Приоритетът и специфичната цел са свързани с преки и непреки положителни въздействия – предотвратяване или ограничаване на щетите за ландшафтните в района на бедствията и повишаване на устойчивостта на бедствия на района.	



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Компонент/ Фактор на околната среда	Приоритет 3: По-устойчив граничен регион	Специфична цел 3.1 „Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи“
	Въздействие	
<b>Материални активи</b>	Очаква се приоритетът да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие от гледна точка на предвидените инвестиции в специализирано оборудване насочено към осигуряване на дигитални решения за превенция, адаптиране, устойчивост в региона.	Очаква се специфична цел да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие предвид инвестирането в специализирано оборудване насочено към осигуряване на дигитални решения за превенция, адаптиране, устойчивост.
<b>Културно-историческо наследство</b>	Приоритетът и специфичната цел са с пряко и непряко положително въздействие за обектите на културното наследство, тъй като чрез превенцията на риска и повишаване устойчивостта на региона на бедствия ще се ограничи и риска от разрушаване/засягане на културни ценности от такива явления.	
<b>Вредни физични фактори</b>	Повишаването на устойчивостта на региона на бедствия и превенцията на такива не е свързана с въздействие на вредни физични фактори.	
<b>Отпадъци</b>	Като част от щетите в резултат на бедствени ситуации в повечето случаи се генерират и значителни количества отпадъци, в зависимост от характера и разрушителната сила на конкретното бедствие. Приоритетът и специфичната цел ще имат непряко положително въздействие, свързано с предотвратяване/ограничаване на генерираните отпадъци в резултат на подобрената устойчивост и адаптивен капацитет на региона.	
<b>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</b>	Бедствията са сериозна заплаха за предприятията с висок и нисък рисков потенциал, като са и от основните рискови фактори, които могат да доведат до възникване на голяма авария в такива предприятия. В тази връзка ограничаването на рисковете и на щетите от бедствия е с положителен ефект за ограничаване на риска от възникване на голяма авария в предприятия с рисков потенциал.	
<b>Население Човешко здраве Риск от инциденти</b>	Пряко и непряко положително въздействие, свързано с: - опазване на живота и здравето на хората по време на бедствени ситуации благодарение на повишената устойчивост; - ограничаване на риска за живота и здравето на хората чрез превенцията на бедствени ситуации.	
<b>Обобщение за въздействието:</b>	<i>Приоритетът и специфичната цел са с преки и непреки положителни въздействия за компонентите и факторите на средата, свързани с предотвратяване на бедствени ситуации и свързаните с тях неблагоприятни въздействия върху околната среда и човешкото здраве и с ограничаване на мащаба на щетите за околната среда и човешкото здраве при възникване на бедствени ситуации</i>	

### 6.1.2. За ТСИМ

Компонент/ Фактор на околната среда	Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.	Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти	Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги	Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)
Въздействие				
Климат, Изменение на климата, Атмосферен въздух	Визията определя косвено положително въздействие, предвид обучение за екологосъобразно поведение и за използване на ВИ. Балансираното териториално развитие на района благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики, в т.ч. по намаляване	Няма пряко отношение към тези елементи		Косвено отрицателно от увеличаване туристически автомобилни трафик в зони с ненакърнена въздушна среда с много ниска степен въздействие, поради способността на атмосферата за самоочистване

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i>	<i>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</i>	<i>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</i>	<i>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</i>
<b>Въздействие</b>				
<b>Адаптация към изменящия се климат</b>	на емисиите и устойчиво управление на КАВ. Развитието, основани на наука и иновации, ресурсната ефективност и зеления икономически растеж са свързани с положително пряко и непряко въздействие, свързано с ограничаване на емисиите на парникови газове, и повишаване на устойчивостта към	Непряко положително въздействие, тъй като важен аспект, който се интегрира в развитието са екологичните изисквания. Специфичната цел е с непряко положително въздействие – в резултат на подобрените услуги чрез повече цифрови решения предполага получаване на услугата без да е нужно посещение на съответно място (ограничаване на ползване на МПС за достигане на мястото на		Развитието на туризма се свързва с вторично отрицателно въздействие, свързано с увеличен туристопоток, съответно транспортен трафик до обектите. Емисиите са незначителни като количество. При разработване на туристическите продукти следва да се съобразят последиците от изменението на климата, в т.ч. прогнозите за недостиг на вода, риск от горски пожари, наводнения и други неблагоприятни метеорологични явления, като се гарантира

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i>	<i>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</i>	<i>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</i>	<i>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</i>
<b>Въздействие</b>				
	последниците от изменението на климата.	получаване/ползване на услугата). Това е свързано с ограничаване на емисиите на вредни вещества, в т.ч. парникови газове в атмосферата и повишаване на устойчивостта/адаптация към изменящия се климат.		устойчивост на туристическата инфраструктура и обекти.
<b>Повърхностни води Подземни води Зони за защита на водите</b>	Визията има непряко, положително, постоянно, дълготрайно въздействие върху повърхностните води, ЗЗВ и за снижаване на риска от наводнения.	Стратегическата цел има непряко, положително, постоянно, дълготрайно въздействие върху	Не се очаква въздействие.	Специфичната цел има непряко, положително, постоянно, дълготрайно въздействие върху повърхностните води, ЗЗВ и за снижаване на риска от наводнения при условие, че конкуренцията и развитието на туризма става при спазване на законовите изисквания за опазване на водите.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p><b>Компонент/ Фактор на околната среда</b></p>	<p><i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i></p>	<p><b>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</b></p>	<p><b>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</b></p>	<p><b>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</b></p>
<b>Въздействие</b>				
<p><b>Риск от наводнения</b></p>		<p>повърхностните води, ЗЗВ и за снижаване на риска от наводнения</p>		
<p><b>Земни недра</b></p>	Не се очаква въздействие			
<p><b>Почви Земеползване</b></p>	<p>Очаква се дългосрочно положително въздействие за почвите и земеползването, предвид че визията е насочена и конкретно към устойчиво ползване и опазване на ресурсите – земи, гори, води,</p>	<p>Стратегическата цел има непряко, положително, постоянно, дълготрайно въздействие върху състоянието на почвите и</p>	<p>Не се очаква въздействие.</p>	<p>Не се очаква отрицателно въздействие върху почвите при устойчиво развитие на туристическите дейности.</p>



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i>	<b>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</b>	<b>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</b>	<b>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</b>
<b>Въздействие</b>				
	природно и културно наследство.	земеползването, тъй като развитието във всички аспекти по подразбиране следва да включва и рационалното ползване на земите и опазване на почвите.		
<b>Растителност</b>	Визията интегрира целите за опазване на устойчиво използване на ресурсите, в	Аналогично на въздействието на предходните	Разширяването и подобряването на услуги по	Повишаването на конкурентоспособността по устойчив начин и развитието на устойчив туризъм не са свързани със значителни негативни въздействия върху
<b>Животински свят</b>				

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i>	<b>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</b>	<b>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</b>	<b>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</b>
<b>Въздействие</b>				
<b>Защитени зони Защитени територии</b>	т.ч. биологичното разнообразие и природното наследство – очаква се положително въздействие за тези компоненти.	компоненти на средата, като аспект на растежа се съобразяват и екологичните аспекти, съответно разбирането е за развитие, съобразено с биологичното разнообразие, защитените зони и територии в	подразбиране се отнася за урбанизираните, населени територии. Поради това не предполагат настъпване на отрицателни въздействия върху биологичното разнообразие и	консервационно значимите компоненти на биологичното разнообразие в обхвата на програмата.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</b>	<b>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</b>	<b>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</b>	<b>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</b>
<b>Въздействие</b>				
		трансграничния регион.	защитените зони и територии.	
<b>Ландшафт</b>	Очаква се положително въздействие върху елементите на ландшафта в резултат на балансираното развитие, съхраняващо и използващо рационално ресурсите.	Аналогично на въздействията за предходните компоненти.	Не се очаква въздействие върху ландшафта.	Аналогично на въздействието върху биологичното разнообразие.
<b>Материални активи</b>	Визията има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие –	Аналогично на въздействието на “Визия”	Очаква се специфичната цел да има	Положително, дългосрочно въздействие, свързано с инвестиции в активи за повишаване на конкурентоспособността и устойчив туризъм.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i>	<b>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</b>	<b>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</b>	<b>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</b>
<b>Въздействие</b>				
	инвестиции в материални активи, които ще имат принос за подобряване на ресурсната ефективност, опазването на ресурсите, зелен икономически растеж.		положително въздействие – инвестиране в активи, свързани с предоставянето на съответните услуги.	
<b>Културно-историческо наследство</b>	Визията има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие, свързано с опазването и устойчивото използване на	Очаква се стратегическата цел да има пряко, положително, постоянно,	Специфичната цел няма въздействие върху културно-историческото наследство.	Очаква се специфичната цел да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие, свързано с развитието, в т.ч. опазването на обектите на културното наследство.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i>	<i>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</i>	<i>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</i>	<i>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</i>
<b>Въздействие</b>				
	обектите на културното наследство.	дългосрочно въздействие, аналогично на въздействието върху компонентите на околната среда, анализирани по-горе.		
<b>Вредни физични фактори</b>	Положително въздействие в резултат на действия за устойчиво развитие, при което се очаква ограничаването на източниците и нивата на шум.			Не се очаква въздействие на вредни физични фактори.
<b>Отпадъци</b>	Опазването и устойчивото ползване на ресурсите – ресурсна ефективност е свързано с принос към прехода към кръгова икономика и ограничаване на			Повишената конкурентоспособност е свързана с прилагане на екологосъобразни решения, в т.ч.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p><b>Компонент/ Фактор на околната среда</b></p>	<p><i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i></p>	<p><b>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</b></p>	<p><b>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</b></p>	<p><b>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</b></p>
<b>Въздействие</b>				
	<p>количествата и видовете генерирани отпадъци от съответните икономически дейности.</p>	<p>намаляване на генерираните отпадъци и преход към кръгова икономика. Развитието на устойчив туризъм не е свързано с генериране на значими количества и видове отпадъци.</p>		
<p><b>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</b></p>	<p>Не се очаква въздействие</p>			
<p><b>Население Човешко здраве Риск от инциденти</b></p>	<p>Визията е свързана с преки и непреки ползи за населението на района, свързани с подобряване на качеството на околната среда, качеството на</p>	<p>Растежът във всички негови аспекти е с положителен ефект за населението на региона по</p>	<p>Разширяването и подобряването на предоставяните услуги е с положително</p>	<p>Очаква се непряко положително въздействие от повишената конкурентоспособност на региона – това е свързано с подобряване благосъстоянието и качеството на живот на населението. Устойчивия туризъм и развитието на обектите на културното наследство</p>



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	<i>Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.</i>	<i>Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти</i>	<i>Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги</i>	<i>Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)</i>
<b>Въздействие</b>				
	живот и благосъстоянието на населението в резултат на балансираното интегрирано развитие.	отношение на заетост, благосъстояние, качество на живот.	въздействие за населението – свързано с повишаване на достъпа до услуги и повишаване качеството на живот.	предоставят среда и място за рекреация и отдиш на населението. Не се предполагат отрицателни въздействия.
<b>Обобщение за въздействието:</b>	<i>Визията е с преки и непреки положителни въздействия за опазване на околната среда и човешкото здраве, в т.ч.</i>	<i>Стратегическата цел е с положително въздействие, тъй като растежът във</i>	<i>Специфичната цел е с непряко положително въздействие за</i>	<i>Повишаването на конкурентоспособността е свързана като цяло с положително въздействие върху околната среда и здравето на хората, предвид че високата конкурентоспособност е свързана с по-добро</i>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	Визия: Отворена към съседните граници и интегрирана в европейското пространство и осите на урбанизация, култура, наука и иновации. Добре запазените и устойчиво използвани ресурси (земи, гори, води, природно и културно наследство) – гаранция за благосъстоянието и идентичността на регионите. Балансирано интегрирано развитие, постигнато чрез постоянни инвестиции в икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура, като по този начин се гарантира зелен икономически растеж, адаптивност към промените и сближаване.	Стратегическа цел: Засилване на растеж във всички негови аспекти	Специфична цел 1. Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги	Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма (поне 40% от приоритетния бюджет да бъде разпределен за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и култура)
Въздействие				
	културното и природно наследство, ресурсна ефективност, зелен икономически растеж. Не се очакват отрицателни последици за компоненти и фактори на средата, в т.ч. за населението.	всички негови аспекти предполага и съобразяване на екологичните аспекти за развитие.	част от компонентите и факторите на средата, а за останалите е без въздействие.	качество и екологосъобразност на предоставяните услуги. развитието на устойчив туризъм и култура са с положително въздействие.

## 6.2. Оценка на вероятните въздействия на ниво „дейности/мерки“

### 6.2.1. За ПТГС

#### А. Дейности/инвестиции, обект на подкрепа по Приоритет 1:

Компонент/ Фактор на околната среда	Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество	Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до съвместни решения за повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии (вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, част от които могат да се състоят от цифрови компоненти, като виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Съвместни действия насочени към повишаване на продуктивния капацитет; Дигитализацията може да бъде само незначителна подкрепяща част от по-широко проектно предложение на предприятия, чиито производства са с висок експортен потенциал.	Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите /услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качество на продукта/услугата
<b>Въздействие</b>			
Климат, Изменение на климата	Положително въздействие, особено при реализацията на зелена трансформация в икономиката на района.		Няма отношение към дейностите
Качество на атмосферния въздух	Очаква се непряко положително въздействие от внедряването на нови технологичните решения, предполагащи използване на нови, екологосъобразни технологии,	Ако се предполагат строителни работи – ще се генериране основно на прахови емисии по време на модернизация на инфраструктура или наземни линейни комуникационни мрежи, както и газови емисии от строителната техника.	

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество	Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до съвместни решения за повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии (вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, част от които могат да се състоят от цифрови компоненти, като виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Съвместни действия насочени към повишаване на продуктивния капацитет; Дигитализацията може да бъде само незначителна подкрепяща част от по-широко проектно предложение на предприятия, чиито производства са с висок експортен потенциал.	Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите /услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качество на продукта/услугата
Въздействие			
	свързани с генериране не по-малко емисии в атмосферата.	Очаква временно отрицателно, локално въздействие	
<b>Адаптация</b>	Няма пряко отношение към тези елементи, като се очаква непряко положително въздействие от внедряването на нови технологичните решения, предполагаща използване на нови, екологосъобразни технологии, свързани с генериране не по-малко емисии в атмосферата и устойчивостта към изменящия се климат.	Технологичното обновяване е свързано и с повишаване устойчивостта на активите на предприятията на неблагоприятни въздействия, свързани с изменящия се климат.	Подобрението на качеството на продуктите, характеристиките им и сервизното обслужване са от дейностите, насочени към преход към кръгова икономика, свързана и с по-малко емисии на вредни вещества, в т.ч. парникови газове в атмосферата.
<b>Повърхностни води Подземни води</b>	Подобрените оборудване и технологии са по-щадящи по отношение на въздействието върху околната среда и в частност водите и зоните за защита на водите. Тъй като на това ниво на подробност няма конкретни параметри и идентифицирани конкретни проекти не може да се оцени евентуалния риск от негативни въздействия.		Аналогично на предходната дейност.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество	Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до съвместни решения за повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии(вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, част от които могат да се състоят от цифрови компоненти, като виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Съвместни действия насочени към повишаване на продуктивния капацитет; Дигитализацията може да бъде само незначителна подкрепяща част от по-широко проектно предложение на предприятия, чиито производства са с висок експортен потенциал.	Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите /услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качество на продукта/услугата
Въздействие			
<b>Зони за защита на водите</b> <b>Риск от наводнения</b>	Проектите с инвестиционен характер подлежат на регламентираните превантивни процедури по реда на екологичното законодателство на двете държави, чрез които ще се гарантира отсъствие на значителни въздействия върху водите и зоните за защита на водите.		
<b>Земни недра</b>	Не се очаква въздействие		
<b>Почви</b> <b>Земеползване</b>	Аналогично на въздействието върху водите, от дейностите се очаква непряко положително, дългосрочно въздействие за почвите и земеползването, в резултат на подобрените технологии и оборудване на производствата, свързани с отделяне на малко замърсители в околната среда, съответно върху почвите. За оценката на риска от негативни въздействия, предприемане на мерки за опазване на почвите в района на конкретните предприятия и предотвратяване на замърсяването се прилагат регламентираните превантивни процедури по реда на екологичното законодателство на двете държави		Аналогично на предходната дейност.
<b>Растителност</b>			

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<i>Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество</i>	<i>Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до съвместни решения за повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии(вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, част от които могат да се състоят от цифрови компоненти, като виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Съвместни действия насочени към повишаване на продуктивния капацитет; Дигитализацията може да бъде само незначителна подкрепяща част от по-широко проектно предложение на предприятия, чиито производства са с висок експортен потенциал.</i>	<i>Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите /услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качество на продукта/услугата</i>
<b>Въздействие</b>			
<b>Животински свят</b>	Принципният характер на дейностите е такъв, че не предполага негативни въздействия (или поне значителни такива) върху компонентите на биологичното разнообразие и ландшафта в териториалния обхват на програмата, тъй като към момента не са предвидени и включени мероприятия, свързани с обособяване на нови индустриални зони или изграждане и експлоатация на нови големи промишлени мощности, а се акцентира върху обновяване на съществуващите МСП.		
<b>Защитени зони Защитени територии</b>			
<b>Ландшафт</b>			
<b>Материални активи</b>	Очаква се непряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие, от гледна точка на предвидените инвестиции свързани с разработване и внедряване на технологични решения, дигитализация, закупуване на специализирано оборудване и технологии, системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания	Очаква се непряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие, от гледна точка на предвидените инвестиции свързани с дигитализация и технологии с цел постигане на конкурентоспособност.	
<b>Културно-историческо наследство</b>	Не се очаква въздействие.		



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<i>Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество</i>	<i>Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до съвместни решения за повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии(вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, част от които могат да се състоят от цифрови компоненти, като виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Съвместни действия насочени към повишаване на продуктивния капацитет; Дигитализацията може да бъде само незначителна подкрепяща част от по-широко проектно предложение на предприятия, чиито производства са с висок експортен потенциал.</i>	<i>Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите /услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качество на продукта/услугата</i>
<b>Въздействие</b>			
<b>Вредни физични фактори</b>	Положително въздействие в резултат на обновяване на оборудване и технологии, електронни услуги, при което се очаква ограничаването на източниците и нивата на шум.		Дейностите не са свързани с генериране на шум и въздействие на други вредни физични фактори.
<b>Отпадъци</b>	Положително въздействие, свързано с ограничаване на генерирането на отпадъци в резултат на подобрените технологии и оборудване.		Пряк положителен принос за ограничаване на генерирането на отпадъци и преход към кръгова икономика в резултат на подобреното качество и удължен живот на продуктите.
<b>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</b>	Непряко положително въздействие, свързано с използване на модерни, иновативни технологии, ограничавачи рисковете от производствени аварии, в т.ч. с опасни вещества.		Не се очаква въздействие.
<b>Население Човешко здраве Риск от инциденти</b>	Обновяването на технологиите и на оборудването на предприятия е свързано с ограничаване на рисковете от инциденти, както и намаляване на нивата на отделяните вредности в околната среда, което е с положителен, постоянен ефект.		Подобреното качество на продуктите/услугите е свързано с ограничаване на рисковете за

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p align="center"><b>Компонент/ Фактор на околната среда</b></p>	<p><i>Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество</i></p>	<p><i>Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до съвместни решения за повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии(вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, част от които могат да се състоят от цифрови компоненти, като виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Съвместни действия насочени към повишаване на продуктивния капацитет; Дигитализацията може да бъде само незначителна подкрепяща част от по-широко проектно предложение на предприятия, чиито производства са с висок експортен потенциал.</i></p>	<p><i>Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите /услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качество на продукта/услугата</i></p>
<p align="center"><b>Въздействие</b></p>			
	<p>Рискове за човешкото здраве съществуват при разширение на съществуващи и изграждане на нови производства, в случай, че в близост са разположени зони и обекти, подлежащи на здравна защита, санитарно-охранителни зони около източници на питейни води, зони за къпане, земеделски територии с посеви, отглеждани за човешка консумация. За такива проекти следва финансиране да се допуска единствено след оценка на възможното въздействие и рискове за населението и човешкото здраве, като местоположението им да бъде съобразявано с териториално–устройствени решения и предвиждания за развитието на населените места, за да не се допусне изпълнението им да доведе до отрицателно въздействие върху жилищни зони, зони за отдих и спорт, рекреационни и курортни зони и обекти подлежащи на здравна защита</p>	<p>ползвателите им – въздействието е положително.</p>	
<p><b>Обобщение за въздействието:</b></p>	<p><i>Очаква се основно непряко положително въздействие, свързано с подобреното състояние на МСП в сравнение със сегашното им състояние, в т.ч. отделяне на по-малко вредности в околната среда и подобряване качеството на живот на населението.</i></p>	<p><i>Подобряването на качеството на продуктите и услугите е с положително въздействие (пряко по отношение на отпадъците и материалните активи и непряко за останалите компоненти) за</i></p>	

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p align="center"><b>Компонент/ Фактор на околната среда</b></p>	<p><i>Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество</i></p>	<p><i>Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до съвместни решения за повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии(вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, част от които могат да се състоят от цифрови компоненти, като виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Съвместни действия насочени към повишаване на продуктивния капацитет; Дигитализацията може да бъде само незначителна подкрепяща част от по-широко проектно предложение на предприятия, чиито производства са с висок експортен потенциал.</i></p>	<p><i>Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите /услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качество на продукта/услугата</i></p>
<p align="center"><b>Въздействие</b></p>			
	<p><i>Не се очакват значителни отрицателни въздействия при спазване на нормативната уредба по опазване на околната среда и човешкото здраве.</i></p>		<p><i>повечето компоненти и фактори на средата и без въздействие за останалите. Не се очакват отрицателни въздействия</i></p>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<i>Съвместни действия, насочени към насърчаване на работа в мрежа и бизнес сътрудничество, както и достъп до нови пазари или пазарни сегменти, включващи маркетингови проучвания, технологии за пространствено разширяване, сътрудничество между организации и съвместни бизнес схеми с други предприятия, фирмени изложбени зали във фирмения обект, интегриране в регионални вериги за създаване на стойност и др.</i>	<i>Съвместни маркетингови и рекламни дейности, участие в международни панаири, изложения и други промоционални мероприятия, консултантски и информационни услуги, включително електронен маркетинг, комуникация с клиенти и др.</i>
<b>Въздействие</b>	
Дейностите не са с инвестиционен характер и не са свързани с негативно въздействие върху околната среда и човешкото здраве.	

**Б. Дейности/инвестиции, обект на подкрепа по Приоритет 3:**

<b>Стратегически проект „Подготовка на населението за реакция при бедствия и повишаване на капацитета на професионалистите за реагиране при извънредни ситуации в българо-сръбската трансгранична зона“</b>	
<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Въздействие</b>
<b>Климат, Изменение на климата</b>	Не се очакват въздействия
<b>Качество на атмосферния въздух</b>	
<b>Адаптация към изменящия се климат</b>	Пряко положително въздействие за повишаване на адаптационните способности на региона към изменението на климата, превенция на рисковете и устойчивост на бедствията, за които се очаква по-голяма честота и мащаб в резултат на климатичните изменения. Очаква се непряко положително въздействие, свързано с ограничаване на щети от природни бедствия, и конкретно пожари, свързани с емисии на значително количество вредни вещества за кратко време във въздуха.
<b>Повърхностни води Подземни води Зони за защита на водите Риск от наводнения</b>	Проектът се очаква да има пряко положително, постоянно, дълготрайно въздействие върху повърхностните води и ЗЗВ и особено за снижаване на риска от наводнения
<b>Земни недра</b>	Непряко положително въздействие, свързано с ограничаване на евентуални щети от бедствия за земните недра (активирани на негативни геоложки процеси в резултат на наводнения и подобни).
<b>Почви Земеползване</b>	Преки и непреки положителни въздействия върху почвите и земеползването, свързани с ограничаване на щетите при евентуални природни бедствия – наводнения и свързаните с тях рискове от срутвания, свлачища, и пожари, водещи до унищожаване на почви, съответно характерното за момента земеползване на големи територии.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Стратегически проект „Подготовка на населението за реакция при бедствия и повишаване на капацитета на професионалистите за реагиране при извънредни ситуации в българо-сръбската трансгранична зона“</b>	
<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Въздействие</b>
<b>Растителност</b>	Проектът не е свързан с отрицателни въздействия върху компонентите на биологичното разнообразие в териториалния обхват на програмата. Повишаването на устойчивостта на региона на бедствия и насърчаването на адаптирането към изменението на климата ще допринесе непряко за ограничаване на последиците и щетите от бедствия върху биоразнообразието, в т.ч. и на защитените територии и зони. Не се очакват отрицателни въздействие за компонента.
<b>Животински свят</b>	
<b>Защитени зони Защитени територии</b>	
<b>Ландшафт</b>	Проектът е свързан с преки и непреки положителни въздействия – предотвратяване или ограничаване на щетите за ландшафтите в района на бедствията и повишаване на устойчивостта на бедствия на района.
<b>Материални активи</b>	Очаква пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие от гледна точка на предвидените инвестиции в активи за превенция, адаптиране, устойчивост в региона.
<b>Културно-историческо наследство</b>	Проектът е с пряко и непряко положително въздействие за обектите на културното наследство, тъй като чрез превенцията на риска и повишаване устойчивостта на региона на бедствия ще се ограничи и риска от разрушаване/засягане на културни ценности от такива явления.
<b>Вредни физични фактори</b>	Повишаването на устойчивостта на региона на бедствия и превенцията на такива не е свързана с въздействие на вредни физични фактори.
<b>Отпадъци</b>	Като част от щетите в резултат на бедствени ситуации в повечето случаи се генерират и значителни количества отпадъци, в зависимост от характера и разрушителната сила на конкретното бедствие. Приоритетът и специфичната цел ще имат непряко положително въздействие, свързано с предотвратяване/ограничаване на генерираните отпадъци в резултат на подобрената устойчивост и адаптивен капацитет на региона.
<b>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</b>	Бедствията са сериозна заплаха за предприятията с висок и нисък рисков потенциал, като са и от основните рискови фактори, които могат да доведат до възникване на голяма авария в такива предприятия. В тази връзка ограничаването на рисковете и на щетите от бедствия е с положителен ефект за ограничаване на риска от възникване на голяма авария в предприятията с рисков потенциал.
<b>Население Човешко здраве Риск от инциденти</b>	Пряко и непряко положително въздействие, свързано с: - опазване на живота и здравето на хората по време на бедствени ситуации благодарение на повишената устойчивост; - ограничаване на риска за живота и здравето на хората чрез превенцията на бедствени ситуации.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Стратегически проект „Подготовка на населението за реакция при бедствия и повишаване на капацитета на професионалистите за реагиране при извънредни ситуации в българо-сръбската трансгранична зона“</b>	
<b>Компонент/Фактор на околната среда</b>	<b>Въздействие</b>
<i>Обобщение за въздействието: Стратегическият проект е с преки и непреки положителни въздействия за компонентите и факторите на средата, свързани с предотвратяване на бедствени ситуации и свързаните с тях неблагоприятни въздействия върху околната среда и човешкото здраве и с ограничаване на мащаба на щетите за околната среда и човешкото здраве при възникване на бедствени ситуации</i>	

**6.2.2. За ТСИМ**

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Мярка 1.1.</b> Разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж.	<b>Мярка 2.1.</b> Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на по-екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар	<b>Мярка 2.2.</b> Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп до условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район	<b>Мярка 2.3.</b> Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брендиране на туристическите обекти, продукти и дестинации
	<b>Въздействие</b>			
<b>Климат, Изменение на климата, Атмосферен въздух</b>	Няма пряко отношение към мерките.		Отрицателно, локално, временно, обратимо с ниска степен въздействие при увеличен туристопоток в зони с ненакърнена въздушна среда.	Няма пряко отношение към мярката
<b>Адаптация към изменящия се климат</b>	Няма пряко отношение към тези елементи, като се очаква непряко положително въздействие от подобрената конкурентоспособност, предполагаща използване на нови, екологосъобразни технологии, свързани с генериране на по-малко емисии в атмосферата и устойчивостта към изменящия се климат.		Екологичният достъп (еко-пътеки и велосипедни маршрути), ще благоприятства редуцирането на емисии от парникови газове от моторните превозни средства. Следва да се съобрази уязвимостта на конкретното местоположение на последиците от изменението на климата, за да се гарантира устойчивост на инфраструктурата и обектите	



**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	<u>Мярка 1.1.</u> Разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж.	<u>Мярка 2.1.</u> Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар	<u>Мярка 2.2.</u> Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп до условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район	<u>Мярка 2.3.</u> Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брандиране на туристическите обекти, продукти и дестинации
	<b>Въздействие</b>			
<b>Качество на атмосферния въздух</b>	Аналогично на въздействието на Специфична цел 1 на ТСИМ.	Мярката не е свързана с емисии на вредни вещества в атмосферния въздух.	Екологичният достъп (еко-пътеки и велосипедни маршрути), ще благоприятства редуцирането на емисии от изгорели газове от двигателите с вътрешно горене на моторните превозни средства.	Аналогично на мярката 2.1
<b>Повърхностни води Подземни води Зони за защита на водите Риск от наводнения</b>	Мярката не е свързана с въздействие върху водите, зоните за защита на водите и риска от наводнения.		Не се очакват значителни въздействия върху водите, защитените зони и водите и по отношение на риска от наводнение при съобразяване на дейностите с нормативната уредба и плановете за управление на водите и риска от наводнения.	Мярката е свързана с нея дейности нямат въздействие върху водите, зоните за защита на водите, нито имат отношение към риска от наводнения.
<b>Земни недра</b>	Не се очаква въздействие			
<b>Почви Земеползване</b>	Мярката не е свързана с въздействие върху почвите и земеползването.		Възможно е непряко въздействие върху почвите, изразено в промени във: физичните им свойства (структура, обемна плътност), намаляване на органичното вещество, въздушния, водния и топлинния режим. Въздействието се очаква поради необходимостта от нови/преустройство на съществуващи екопътеки и велосипедни маршрути до и в туристическите обекти, както и	Мярката не е свързана с въздействие върху почвите и земеползването.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	<u>Мярка 1.1.</u> Разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж.	<u>Мярка 2.1.</u> Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на по-екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар	<u>Мярка 2.2.</u> Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп до условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район	<u>Мярка 2.3.</u> Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брандиране на туристическите обекти, продукти и дестинации
	<b>Въздействие</b>			
			очаквания засилен човешки поток по пътеките; В зависимост от характеристиките на контретната територия са възможни и прояви на ерозия; замърсяване на почвата с отпадъци от органичен и неорганичен произход.	
<b>Растителност</b>	Дейностите по мярката на тази специфична дейност акцентират върху подобряване на близостта, достъпността и качеството на обществените услуги, които принципно се осъществяват в границите на урбанизираните населени места. Поради това не предполагат настъпване на съществени отрицателни въздействия върху биологичното разнообразие и	Подкрепата за зелен и дигитален преход на МСП по мярката 2.1 е свързана с увеличаване ефективността на производствените процеси чрез внедряването на модела на кръговата икономика и на технологични решения за намаляване на вредните емисии (и дори преустановяване на някои) и отпадъци, което логично би могло да има до известна степен и непряк (косвен) положителен ефект върху компонентите на биологичното разнообразие в района.	Дейностите по мярката 2.2 акцентират върху възстановяването и опазването на паметници на културното наследство, подобрения в експозициите излагани в тях, както и в тяхната дигитализация, върху проектирането и изграждането на нови и преустройството на съществуващи еко-пътеки и велосипедни маршрути, като практиката показва, че в много случаи подобни мероприятия са комбинирани и с популяризиране на биологичното разнообразие на местно ниво и на ползите от него, което насърчава и неговото опазване. В това отношение на европейско ниво все повече се признават тесните взаимовръзки, които съществуват между природните и културните ценности	Дейностите по мярката 2.3 са насочени към популяризиране на така или иначе вече съществуващите туристически продукти и обекти на трансграничния район, поради което отрицателни въздействия върху биологичното разнообразие могат да се очакват най-вече в прилежащите им територии от засилване на антропогенния натиск в резултат на известно увеличаване на туристическия поток. При условие, че това се осъществи по устойчив начин в съответствие с природозащитното законодателство, нормативни и административни актове на двете държави, като се включат и информационни кампании за популяризиране на биологичното разнообразие в района и повишаване на информираността за неговата
<b>Животински свят</b>				
<b>Защитени зони</b>				
<b>Защитени територии</b>				

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	<u>Мярка 1.1.</u> Разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж.	<u>Мярка 2.1.</u> Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар	<u>Мярка 2.2.</u> Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп до условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район	<u>Мярка 2.3.</u> Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брандиране на туристическите обекти, продукти и дестинации
	<b>Въздействие</b>			
	защитените природни обекти с консервационна стойност.		и необходимостта от тяхното интегрирано управление, особено в контекста на мрежата Natura 2000, включително чрез развитие на културен и устойчив рекреационен туризъм. В тази връзка от страна на Европейската комисия се насърчава обвързването на природното с културното наследство в рамките на Natura 2000.	стойност и ползи за екосистемите и живота на местното население, потенциалните отрицателни въздействия ще са в допустима степен, най-вече в териториалния обхват на ТСИМ в границите на някои от по-популярните и атрактивни туристически дестинации и непосредствено прилежащите им територии, дългосрочно. Като цяло отрицателните въздействия по последната/текущата мярка до голяма степен се компенсират от потенциалните положителни по предходните две.
<b>Ландшафт</b>	Не се очаква въздействие		Не се очаква отрицателно въздействие върху ландшафта – на база въздействието върху останалите компоненти се очаква по-благоприятно въздействие от наблюдаваното в момента.	Не се очаква въздействие.
<b>Материални активи</b>	Очаква се тази мярка да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие от гледна точка на	Очаква се тази мярка да има непряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие. Бидейки насочена към използване на съществуващия	Очаква се тази мярка да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие. Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на условия за изграждане на мрежи от културно	Очаква се тази мярка да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие. Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брандиране на туристически обекти, продукти и дестинации предполага насочени и

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Мярка 1.1.</b> Разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж.	<b>Мярка 2.1.</b> Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на по-екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар	<b>Мярка 2.2.</b> Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп до условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район	<b>Мярка 2.3.</b> Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брендиране на туристическите обекти, продукти и дестинации
<b>Въздействие</b>				
	възможностите, които предлага за разширяване на достъпните комуникационни технологии, цифрови решения и дигитализация в транграничния регион.	потенциал за бизнес подкрепа, съответното ще допринесе за развитието и подобряване на активите свързани с регионалния туристически продукт.	наследство и туристически обекти в трансграничния район предполага насочени и дългосрочни действия за поддържане и развитие на наличните в региона материални активи, в т.ч комуникации и мобилност, като база за реализация на туристическия продукт.	дългосрочни действия за поддържане и развитие на наличните в региона материални активи, в т.ч комуникации, като база за реализация на туристическия продукт.
<b>Културно-историческо наследство</b>	Не се очаква тази мярка да има въздействие върху компонента.	Очаква се тази мярка да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие. Мярката е насочена изцяло към използване на съществуващия потенциал за бизнес подкрепа и свързване в мрежа на съответните институции от двете страни на границата чрез надграждане и обвързване на техните практики за подпомагане, което изцяло ще допринесе за опазването, популяризирането и прилагането на съвместни	Очаква се тази мярка да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие. Мярката е насочена изцяло към създаване на условия и възможности едновременно за опазване на културното наследство, и неговото популяризиране и използване като регионален туристически продукт чрез съвременни средства.	Очаква се тази мярка да има пряко, положително, постоянно, дългосрочно въздействие. Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брендиране на туристически обекти, продукти и дестинации предполага насочени и дългосрочни действия за поддържане, мониторинг, опазване и социализация на културно – историческото наследство, в т.ч археологическите обекти.

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	<u>Мярка 1.1.</u> Разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж.	<u>Мярка 2.1.</u> Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на по-екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар	<u>Мярка 2.2.</u> Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп до условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район	<u>Мярка 2.3.</u> Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брандиране на туристическите обекти, продукти и дестинации
	<b>Въздействие</b>			
		услуги по поддържане на културно-историческото наследство в транграничния регион.		
<b>Вредни физични фактори</b>	Не се очаква въздействие на вредни физични фактори.		Екологичният достъп – развитие на велосипедни маршрути и еко-пътеки предполага ограничаване на трафика и движението на МПС, съответно намаляване на шумовите нива от транспортния трафик, свързан с туристическите дестинации. Не се очаква въздействие на други вредни физични фактори.	Мярката не е свързана с генериране на шум и въздействие на други вредни физични фактори.
<b>Отпадъци</b>	Цифровите решения са свързани с намаляване на генерираните отпадъци от традиционното предоставяне на услуги.	По-екологичния пазар е свързан и с генериране на по-малко отпадъци от свързаните с това дейности.	Мярката не е свързана с генериране на значими количества отпадъци, нито с генериране на опасни отпадъци.	Мярката не е свързана с генериране на отпадъци в значими количества, нито с генериране на опасни отпадъци.
<b>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</b>	Не се очаква въздействие.			
<b>Население Човешко здраве</b>	Мярката е с положително въздействие върху местното население,	Растежа на бизнеса, по-екологичния пазар са свързани с подобряване на качеството на живот и	Очаква се непряко положително въздействие от повишената конкурентоспособност на региона – това е свързано с подобряване	Аналогично на въздействието на мярката 2.1

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<b>Компонент/ Фактор на околната среда</b>	<b>Мярка 1.1.</b> Разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес в подкрепа на социалния и икономическия растеж.	<b>Мярка 2.1.</b> Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за растеж на местния бизнес, за разширяване и по-добро представяне на по-екологичен и интелигентен конкурентен глобален пазар	<b>Мярка 2.2.</b> Рационализиране на използването на туристическите ресурси, вкл. осигуряване на бърз, справедлив и екологичен достъп до условия за изграждане на мрежи от културно наследство и туристически обекти в трансграничния район	<b>Мярка 2.3.</b> Подобряване на регионалните практики за маркетинг и брандиране на туристическите обекти, продукти и дестинации
	<b>Въздействие</b>			
<b>Риск от инциденти</b>	предвид подобряване на близостта, достъпността и качеството на обществените услуги, в т.ч. за уязвимите лица.	благосъстоянието на населението.	благосъстоянието и качеството на живот на населението. Устойчивия туризъм и развитието на обектите на културното наследство предоставят среда и място за рекреация и отдих на населението. Не се предполагат отрицателни въздействия.	
<b>Обобщение за въздействието:</b>	Мярката е с непряко положително въздействие за част от компонентите и факторите на средата, а за останалите е без въздействие.	Мярката не е свързана с отрицателно въздействие за компонентите и факторите на средата. За някои от компонентите и факторите се очаква непряко положително въздействие – биологично разнообразие, материални активи, културно-историческо наследство, отпадъци, налесение.	Като цяло мярката е без въздействия или с незначителни положителни въздействия. Рискът/степената на потенциалните негативни въздействия, описани по-горе ще може да бъде преценен на етап – изготвяне на поректно предложение, в рамките на изискващите се превантивни процедури по реда на екологичното законодателство на двете държави.	Мярката не е свързана с преки отрицателни въздействия върху околната среда. С положително въздействие ще бъде за материалните активи и културното наследство. Отрицателно въздействие е възможно за биоразнообразието, при прекомерно увеличаване на туристопотока, като това може да бъде регулирано по устойчив начин. Допълнителен положителен ефект ще има при реализиране на информационни кампании за популяризиране на биологичното разнообразие в района и повишаване на информираността за неговата стойност и ползи за екосистемите и живота на местното население в рамките на проектите.





### **6.3. Кумулативно въздействие**

По отношение на **атмосферния въздух и климатичните промени** не се очаква кумулативно въздействие.

Не се очаква значително отрицателно кумулативно въздействие на върху водите на Стратегическо ниво на оценка на въздействията. Що се отнася до индикативните дейности, незначително отрицателно кумулативно въздействие може да се очаква върху зоните за защита на водите - санитарно – охранителните зони за питейни води.

В процеса на изпълнение на ПТГС и ТСИМ ще има положителни кумулативни въздействия върху повърхностните води в резултат на дейностите по Приоритет 3 на ПТГС и мерките за технологична модернизация по ТСИМ.

Развитието на регионалната инфраструктура може да има слаби кумулативни отрицателни въздействие върху местата на опазване на водите съгласно чл. 119 от Закона за водите. Те се отнасят за бъдещи проекти, които ще се развиват по ПТГС и ТСИМ.

Прогнозите за равнище стратегически цели, инвестиционни приоритети и специфични цели не предвиждат значимо отрицателно, кумулативно отрицателно въздействие върху повърхностните води, зони за защита на водите и риска от наводнения.

По отношение на **подземните води** не се очаква въздействие, в т.ч. кумулативно.

Изпълнението на ПТГС и ТСИМ може да бъде съпътствано от слаби отрицателни въздействия върху почвите. Тези въздействия се очаква да настъпят най-вече в процеса на изпълнение на някои дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ:

-Едновременно извършване на строителни работи по проектни предложения и други инвестиционни предложения;

-Едновременна експлоатация на съществуващи и новопостроени сгради, съоръжения и инфраструктура.

Прогнозите за равнище стратегически цели, инвестиционни приоритети и специфични цели не предвиждат значимо отрицателно, кумулативно отрицателно въздействие върху земите и почвите.

По отношение на **биоразнообразието**, неблагоприятно кумулативно въздействие е възможно при всички дейности и мерки, свързани със строителство на нови площи – степента зависи от конкретното проектно предложение, неговите параметри, местоположение, мащабност. Възможен е и отрицателен кумулативен ефект в резултат на развитието на нови туристически продукти в места, в които вече има туристически поток. Аналогична е прогнозата за кумулативно въздействие върху **ландшфта**.

По отношение на **защитените зони**, кумулативно въздействие е възможно, аналогично на това при биоразнообразието.

Не се очаква кумулативен ефект върху **защитени територии**, поради по-строгия режим на управление в тях, а именно – забрана за строителство.

По отношение на фактора **шум** очакваното въздействие се определя като положително, кумулативно. Не се очаква отрицателен кумулативен ефект за разглеждания

регион, в т.ч. възникване на здравен риск за населението в района от действието на шума. По отношение на другите **вредни физични фактори**, не се очаква въздействие, в т.ч. кумулативно.

За обектите на **културното наследство** не се очаква кумулативно отрицателно въздействие.

По отношение на **материалните активи** се очаква положително кумулативно въздействие за подобряване състоянието на съществуващите ДМА и/или изграждане на нови екологосъобразни такива, в трансграничния район, тъй като чрез конкретните допустими дейности и мерки насочени към туристическа, градска и иновативна инфраструктура ще се осигури стабилна регионална свързаност, което от своя страна ще окаже пряко въздействие върху повишаване конкурентоспособността на региона като цяло. Не се очаква отрицателен кумулативен ефект.

По отношение на **отпадъците** се очаква положително кумулативно въздействие за управление на отпадъците в трансграничния район, тъй като чрез конкретните допустими дейности и мерки за почистване на замърсявания и кръгова икономика ще се подобри управлението на отпадъците като цяло. Не се очаква отрицателен кумулативен ефект.

По отношение на **опасни химични вещества и риск от големи аварии** не се очаква кумулативно въздействие.

Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са като цяло с положителен ефект върху **човешкото здраве и здравно-хигиенните аспекти на средата**. Негативен кумулативен ефект е възможен при реализиране на нови, макар и високотехнологични производства и дейности в райони с вече натоварена от производства среда, в близост до зони и обекти, подлежащи на здравна защита, или водещи до вторично значително увеличаване на транспортния трафик през населените места, както и при несъобразяване на туристическия капацитет на дестинациите, в които ще се развива туризъм по специфична цел 2 на ТСИМ.

#### **6.4. Трансгранично въздействие на ПТГС и ТСИМ**

По отношение на **вероятното трансгранично въздействие** в резултат на прилагането на ПТГС и ТСИМ:

- ПТГС и ТСИМ са с трансграничен характер и обхват, като и двата документа целят въздействие в обхвата на определения трансграничен регион. В тази връзка, **чрез изготвянето на един общ ДЕО за цялата територия в обхвата на програмата, по подразбиране е оценено въздействието на предвижданията на двата документа в трансграничния регион, като се провеждат консултации и в двете държави;**
- По отношение на трансграничното въздействие по смисъла на *Протокола за стратегическа екологична оценка към Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст* - съобразявайки предвижданията на проектите на програмата и стратегията

няма основание за предположение за трансгранично въздействие върху най-близките съседни държави – Република Северна Македония и Румъния.

По отношение на **трансграничните водни тела** в обхвата на ПТГС и ТСИМ не се очакват значителни въздействия върху повърхностните води и ЗЗВ, както и от наводнения в т.ч. и трансгранични въздействия върху тях в други държави от реализацията на ПТГС и ТСИМ.

За териториалния обхват на ПТГС в ДБР и ЗБР са идентифицирани общо пет броя трансгранични повърхностни водни течения: р. Дунав, р. Тимок, р. Нишава, р. Ерма и р. Драговищица.

ЗЗВ контактиращи с българската граница са:

- ЗЗВ за ПБВ: при – Макреш, Чупрене, Чипровци и вр. Ком;
- Нитратно уязвими зони – реки западно от Огоста / Брегово/;
- Чувствителни зони – всички водни тела в ДРБУ, вкл. трансграничните с Република Сърбия;
- Зони за опазване на стопански значими водни видове: Дунав, изворните части на Огоста, поречия Нишава и Ерма;
- ЗЗВ, свързани с опазване на воднозависими видове и местообитания и ЗЗВ, свързани с опазване на дивите птици: Западна Стара планина, части от поречия Нишава и Ерма;
- ЗЗВ, свързани с опазване на водозависими видове територии и местообитания: изворните части на р. Чупренска и р. Чипровска;
- РЗПРН касаеща трансгранично ПВТ е р. Дунав – ПУРН на ДРБУ.

Програмата и стратегията, както и приоритетите и целите им са насочени към развитие на трансграничната област, което ще подобри в по-голямата част от случаите състоянието на повърхностните води, ЗЗВ и ще снижи риска от наводнения.

Съгласно ПУРБ на ДРБУ, България полага усилия за установяване на по-тясна двустранна координация с Р Сърбия в областта на управлението на водите. През 2013, 2014 и 2015 г са продължени двустранните контакти с оглед установяване на двустранно сътрудничество в обхвата на РДВ и ДН.

## 6.5. Обобщение за очакваното въздействие

По отношение на **атмосферния въздух и климатичните изменения** се очаква положително въздействие в резултат на конкретни допустими дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за значително отрицателно въздействие, а само за локални въздействия, като цяло обратими.

Преки и непреки положителни въздействия се очакват във връзка с **адаптацията към изменението на климата**. Няма предвиждания, в т.ч. дейности и мерки свързани с генериране на значими емисии на парникови газове или такива, водещи до противоречие/конфликт или намаляване на ефективността на мерки за адаптация.

По отношение на **водите, в т.ч. ЗЗВ и риска от наводнения** въздействията на стратегическо ниво са основно свързани с

- отсъствие на отрицателно въздействие, както пряко, така и непряко;
- наличие на положително въздействие в по-голямата част от случаите;
- дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие.

Потенциално възможните случаи на отрицателно въздействие се очаква да са много редки.

На ниво „дейности/мерки“ въздействията върху водите са свързани с

- отсъствие на пряко отрицателно въздействие, в много редки случаи – наличие на непряко въздействие;
- наличие предимно на пряко и непряко положително въздействие;
- дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие;
- в голяма част от случаите отсъства каквото и да било въздействие.

Въздействието на стратегическо ниво по отношение на **земите и почвите** се изразява в наличие на положително и отсъствие на отрицателно въздействие - както пряко, така и непряко. Въздействието на ниво „дейности/мерки“ се изразява в наличие предимно на пряко и непряко положително въздействие, в много редки случаи са възможни непреки или преки въздействия (при усвояване на нови терени – мярка 2.2 на ТСИМ), а в част от случаите отсъства каквото и да било въздействие.

Както е видно от направения по-горе анализ, по отношение на **биологичното разнообразие и защитените зони и територии** в обхвата на ПТГС и ТСИМ, на този етап при определени условия могат да се очакват по-скоро повече потенциални ползи, отколкото негативи. Отрицателните въздействия могат да се сведат до минимум с подходящи мерки и чрез провеждане на изискващите се процедури по ОВОС, ЕО и ОС.

Въздействието и на двете нива на подробност върху **ландшафта** е предимно положително, свързано с сповишаване привлекателността и качествата му. Възможните отрицателни въздействия са аналогични на тези за биологичното разнообразие.

По отношение на **материалните активи** се очаква положително кумулативно въздействие за подобряване състоянието на съществуващите ДМА и/или изграждане на нови екологосъобразни такива и на двете нива на въздействие, тъй като се предвиждат инвестиции в активи, свързани с подобряване състоянието на околната среда на трансграничния регион. Не се очакват отрицателни въздействия за материалните активи.

По отношение на **културно-историческото наследство** се положително въздействие от целите и мерките, свързани с развитие на тези обекти и техния туристически потенциал, като повечето от останалите предвиждания и на двете нива на подробност не

предполагат отрицателно въздействие, при спазване на действащото законодателство за опазване на културното наследство в двете държави.

По отношение на **вредните физични фактори** очакваното въздействие по отношение на шума като цяло се определя като непряко положително, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за значително отрицателно въздействие, в т.ч. създаване на риск за човешкото здраве, при съобразяване местоположението на зоните и обектите с нормиран шумов режим. По отношение на другите вредни физични фактори, не се очаква въздействие.

По отношение на **отпадъците** се очаква като цяло пряко непряко положително въздействие, в резултат на дейностите и мерките, водещи до редуциране на генерирането на отпадъци. Не се очакват отрицателни въздействия от останалите предвиждания на ПТГС и ТСИМ.

По отношение на **опасните химични вещества** и риска от големи аварии не се очаква отрицателно въздействие при спазване на приложимото законодателство на територията на двете държави.

Въздействието върху **здравно-хигиенните аспекти** на средата като цяло е положително. Ситуирането на нови производствени обекти следва да се съобразява с териториално–устройствени решения и предвиждания за развитието на населените места, близостта до зони и обекти, подлежащи на здравна защита, в т.ч. зони за защита на водите, с цел недопускане на вредно въздействие върху здравето на хората.

Обобщение за очакваното въздействие **по отношение на целите, съставляващи принципа за ненасяне на значителни вреди** (оценката съгласно принципа е предмет на отделен документ):

**Цел 1: Смекчаване на изменението на климата:** По-голямата част от дейностите и мерките са с положително или без отражение за намаляването на емисиите на парникови газове, като нито една от мерките и дейностите не води до значителни емисии на парникови газове – не се очаква нанасянето на значителни вреди по отношение на смекчаването на последиците от изменението на климата. Дейностите по Приоритет 3 на ПТГС са с пряко положително въздействие за поглъщане емисиите на парникови газове, а дейностите по мярка 2.1 на ТСИМ за технологична организация ще доведат до намаляване емисиите на парникови газове на съответните предприятия. Следва да се отбележи и, че зелените и цифровите решения ще бъдат включени като хоризонтални принципи и по този начин да станат неразделна част от всички подпомагани проекти в рамките на ТСИМ;

**Цел 2: Адаптация към изменението на климата:** Нито една от мерките или дейностите по ПТГС и ТСИМ не води до вредно въздействие на настоящия и прогнозирания бъдещ климат, върху населението, природата или активите - не следва да се очаква нанасянето на значителни вреди на смекчаването на последиците от изменението на климата. Част от мерките и дейностите са с принос към адаптацията и гарантирането на



устойчивост на климатичните изменения – дейностите по Приоритет 2 и Приоритет 3 на ПТГС;

**Цел 3: Устойчиво използване и опазване на водните и морските ресурси:** Мерките и дейностите ще имат косвен положителен ефект по отношение на водите, като не са предвидени мерки и дейности, които да водят до влошаване качеството или количеството на водите, при спазване на нормативната уредба за опазване на водите и изпълнение на мерките в т.7.2 на ДЕО.

**Цел 4: Преход към кръгова икономика, предотвратяване на образуването на отпадъци и тяхното рециклиране:** Част от дейностите и мерките са с принос към прехода към кръгова икономика (Приоритет 3 на ПТГС). Останалите мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ не са свързани със значително увеличение на образуването, изгарянето или обезвеждането на отпадъци, не водят до значителна неефективност при прякото или непрякото използване на природни ресурси и нямат потенциал за причиняване на дългосрочни вреди на околната среда по отношение на кръговата икономика.

**Цел 5: Предотвратяване и контрол на замърсяването:** Част от мерките и дейностите са с ясна екологична насоченост, като същите ще имат принос към ограничаване на съществуващи екологични проблеми. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са свързани предимно с подобрения и развитие на съществуващи обекти, което ще доведе до тяхното обновяване, модернизирание, свързано и с ограничаване на въздействието върху околната среда. При финансиране на нови обекти и техническа инфраструктура следва да се съобразява наличието на зони и обекти, подлежащи на здравна защита и други чувствителни територии – санитарно-охранителни зони около водоизточници, защитени зони и територии, обекти на културното наследство, евентуално кумулативно въздействие със съществуващи съоръжения и инфраструктура в съответния район. Тези въздействия и тяхното предотвратяване или ограничаване до минимум ще бъдат предмет на нормативно изискващите се процедури по оценка на въздействие върху околната среда, екологична оценка, комплексно разрешително, разрешителни по реда на Закона за водите и др., чрез които ще се гарантира изпълнението единствено на проекти, които не водят до значително увеличение на емисиите на замърсители във въздуха, водите или земята.

**Цел 6: Защита и възстановяване на биоразнообразието и екосистемите:** Принципният характер на дейностите, които ще се изпълняват по ПТГС и ТСИМ е такъв, че не предполага негативни въздействия (или поне значителни такива) върху биологичното разнообразие. Повечето мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ са свързани с неутрално до положително въздействие върху биологичното разнообразие. При спазване на националните законодателства и административни актове на двете държави, които са насочени към опазване на биологичното разнообразие в тях, потенциалните отрицателни въздействия от дейностите и мерките с инвестиционен характер ще се сведат в допустими граници. Не се очаква мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ да доведат до влошаване на състоянието и устойчивостта на екосистемите, или природозащитния статус на

местообитанията и видовете, съответно не се очаква нанасянето на значителни вреди при прилагане на мерките по т.7.2 на ДЕО.

## **7. Мерки, предвидени за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве**

Анализите и оценката на предполагаемото въздействие при изпълнението на ПТГС и ТСИМ налагат идентифицирането на мерки, при прилагането на които ще се осигури предотвратяване, ограничаване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните въздействия върху околната среда и човешкото здраве. Мерките са мотивирани с очакваните резултати от прилагането им:

### **7.1. Мерки за отразяване в окончателните варианти на ПТГС и/или ТСИМ**

Не са идентифицирани мерки, които следва да се отразят в окончателния вариант на ПТГС и ТСИМ не са необходими.

### **7.2. Мерки за изпълнение при прилагането на ПТГС и/или ТСИМ**

#### **Общи мерки:**

1. Планове, програми, проекти и инвестиционни предложения, произтичащи от ПТГС и ТСИМ, попадащи в обхвата на Директива 2014/52/ЕС или Директива 2001/42/ЕО или извън тях и попадащи в обхвата на чл.6 на Директива 92/43/ЕИО, подлежат на оценка за съвместимостта им с предмета и целите на опазване на защитените зони и могат да бъдат одобрени само след решение/становище по ОВОС/ЕО/ОС за одобряване/съгласуване, и при съобразяване с препоръките в извършените оценки, както и с условията, изискванията и мерките, разписани в решението/становището.

**Очакван резултат:** Недопускане на значителни неблагоприятни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, предмета и целите на опазване на защитените зони.

2. Инвестиционни предложения, произтичащи от мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ да се съобразят с действащите териториално устройствени планове на съответната територия, както и националните, регионалните и местни стратегически, планови и нормативни документи, други налични планирани проекти с подобни и/или прикопирващи се дейности, с цел постигане на необходимата синхронизация при провеждане на проектните процедури от страна на ангажираните институционални органи.

**Очакван резултат:** Недопускане на противоречия, съгласно действащата нормативна уредба и приетите вече стратегически и планови документи. Недопускане на

проектни предложения, несъобразени с вече съществуващи такива, водещи до административни затруднения и/или искане на двойно финансиране за припокриващи се дейности.

#### ***Атмосферен въздух***

3. Приоритетно одобряване за реализация на производствени дейности/технологични модернизации, съответстващи на най-добрите налични техники с цел спазване на международните ангажименти по Гьотеборгския протокол към Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния.

**Очакван резултат:** Гарантиране на производства с минимални емисии на вредни вещества в атмосферата и недопускане на трансгранични замърсявания.

#### ***Адаптация към изменението на климата***

4. Съобразяване на относимите дейности и мерки от актуалните стратегически документи за адаптация към климатичните изменения и предвиждане на мерки за гарантиране на устойчивост на проектите, свързани с изграждане и развитие на обекти, съоръжения и инфраструктура.

**Очакван резултат:** Осигуряване на климатична устойчивост на проектите.

#### ***Води, зони за защита на водите и риск от наводнения***

5. За проектите да се предвиждат мерки за не допускане влошаването на състояние на повърхностните води и ЗЗВ, съгласно изискванията на чл. 116 от Закона за водите на Република България както и на Закона за водите на Република Сърбия.
6. Инвестиционни предложения, планове и програми да се осъществяват в съответствие с действащите ПУРБ, ПУРН и Закона за водите и подзаконовата уредба, както и в съответствие с наличните резултати от актуализацията на ПУРН и ПУРБ за периода 2022-2027г

#### **Пояснение за основните приложими разпоредби от законодателството за опазване на водите:**

- Спазване на изискванията на чл.134 от ЗВ на Република България: В крайбрежните заливаеми ивици и принадлежащите земи на водохранилищата се забранява:
  1. складиране на пестициди, депониране и третиране на отпадъци;
  2. строителство на животновъдни ферми;
  3. строителство на стопански и жилищни постройки;
  4. миенето и обслужването на транспортни средства и техника;
  5. засаждането на трайни насаждения с плитка коренова система;
  6. изхвърлянето на отпадъци.
- Спазване на изискванията на Чл. 143 от ЗВ, с които за защита от вредното въздействие на водите се забранява:

### *Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

---

1. нарушаването на естественото състояние на леглата, бреговете на реките и крайбрежните заливаеми ивици;

2. намаляването на проводимостта на речните легла, включително чрез баражи и прагове, без съответното разрешително;

3. използването на речните легла като депа за отпадъци, земни и скални маси;

4. извършването на строежи над покритите речни участъци;

5. съхраняването или складирането на материали, които в значителна степен биха увеличили унищожителната сила на водата при наводнения.

- Спазване на изискванията на Чл. 146. (1) от ЗВ: Забранява се разполагането на жилищни и вилни сгради и стопански постройки в заливаемите тераси на реките и сервитута на хидротехническите съоръжения и язовирните стени.
- Спазване на изискванията на Чл. 125. (1) от ЗВ. В канализационните мрежи и ПСОВ да се включват само отпадъчни води, които могат да бъдат пречистени при съществуващата технологична схема на пречиствателната станция и не застрашават живота и здравето на обслужващия. Отвеждането да се съобразява с:
  - разрешителното за заустване; количеството и качествата на отпадъчните води;
  - съществуващата канализационна мрежа и пречиствателна станция; технологията за третиране на утайките с цел оползотворяване или обезвреждане.
- Спазване на изискванията на Чл. 132 от ЗВ, лицата, от стопанската дейност, на които се образуват отпадъчни води, са длъжни да изграждат необходимите пречиствателни съоръжения в съответствие с изискванията за заустване във водния обект, когато на съответната територия няма изградена канализационна система.
- В случай на водоземане и/или ползване на воден обект да се спазват изискванията на чл.44 и 46 от ЗВ – наличие на съответното разрешително.
- За дейности, попадащи в РЗПРН в обхвата на заливане да се планират мерки за защита от вредното въздействие на водите, съответстващи на НКМ и мерките от ПУРН на Република Сърбия.
- С цел недопускане на повишаване на риска от наводнения, планираните дейности, попадащи в РЗПРН да бъдат съобразени с анализите, целите и мерките в програмата от мерки в действащите ПУРН, както и наличните резултати от актуализацията на ПУРН за периода 2022-2027 г. “
- Предотвратяване на аварийното замърсяване на повърхностните води и зони за защита на водите, съгласно изискванията на чл.131 от ЗВ: При аварийни случаи, създаващи предпоставки за замърсяване на водите, собственикът или лицето, експлоатиращо обекта - източник на замърсяване, включително хвостохранилища, шламохранилища и насипища, е длъжно да вземе необходимите мерки за ограничаване или ликвидиране на последиците от замърсяването съгласно предварително изготвен аварийен план и незабавно да уведоми басейновите дирекции и органите на Министерството на вътрешните работи, както и съгласно ЗВ на Република Сърбия

- *Опазване на санитарно-охранителни зони за питейни води, съгласно ограниченията и забраните в СОЗ.*

**Очакван резултат:** Недопускане влошаването на състоянието на повърхностните води и ЗЗВ, както и нарастване на риска от наводнения.

7. Устойчиво използване на водите, в т.ч. въвеждане на оборотни цикли за използване на водите в промишлените предприятия, локално пречистване на индустриалните отпадъчни води.

**Очакван резултат:** Опазване на химическото и екологичното състояние/потенциал на повърхностните води.

8. Предприемане на мерки и технологични решения за недопускане на аварийното замърсяване на повърхностните води.

**Очакван резултат:** Опазване на химическото и екологичното състояние/потенциал на повърхностните и подземни води.

9. Съобразяване на относимите дейности и мерки от актуалните стратегически документи за адаптация към климатичните изменения и предвиждане на мерки за гарантиране на устойчивост на проектите, свързани с изграждане и развитие на обекти, съоръжения и инфраструктура.

**Очакван резултат:** Осигуряване на климатична устойчивост на проектите

### *Почви*

10. При проектирането на новите обекти да се включат необходимите дейности и мерки за опазване на почвените ресурси и рекултивация с цел предотвратяване появата на ерозионни процеси и максимално възстановяване на нарушените земи.

**Очакван резултат:** Недопускане на въздействие върху земите и почвите при изпълнение на проектните решения.

11. При изпълнение на строителните дейности е необходимо да се вземат мерки за опазване на почвените ресурси (предварително изземване на хумусната почва и оползотворяването ѝ за целите на рекултивацията.

**Очакван резултат:** Опазване на почвените ресурси.

### *Растителност, животински свят, защитени зони и защитени територии, ладнишафт*

12. Проекти за развитие на туризма по мярка 1.4 на ТСИМ да се реализират в съответствие с нормите за рекреационно натоварване и поеман капацитет на средата, и при съобразяване статута на територията.

13. Като част от проектните предложения за развитие на туризма по специфична цел 2 на ТСИМ да се изисква осигуряване на провеждането на информационни кампании

за популяризиране на биологичното разнообразие в района и повишаване на информираността за неговата стойност и ползи за екосистемите и живота на местното население.

14. Популяризирането на туристическите продукти и обекти по мярка 2.3 на ТСИМ следва да е съобразено с режимите на защитените зони и защитените територии в района. В техния обхват следва да се прилага и съблюдава спазването на съответните забрани и препоръки отразени в издадената заповед за съответната територия.

**Очакван резултат от мерките за растителност, животински свят, защитени зони и защитени територии, ландшафт:** Недопускане на значително натоварване на територията, в т.ч. унищожаване на ценни ландшафти, елементи на биологичното разнообразие, местообитания на видове.

#### ***Културно-историческо наследство***

15. Инвестиционни предложения, планове и програми да се осъществяват след положително становище на компетентните органи за опазването на културното наследство, в съответствие с режимите за опазване на обектите и приложимата нормативната уредба. При наличие на строителни дейности в райони с регистрирани културни ценности, съответните да се провеждат под контрола на компетентни лица (определени или допустими по съответното национално законодателство).

**Очакван резултат:** Недопускане на отрицателни въздействия и/или увреждане на недвижими културни ценности.

#### ***Опасни химични вещества и риск от големи аварии***

16. В случай, че се предвижда изграждане на ново или изменения в съществуващо предприятие и/или съоръжение с нисък или висок рисков потенциал, както и при планирането на нови строежи, включително изграждането на транспортни пътища, жилищни райони, обекти с обществено предназначение в близост до съществуващи предприятия и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал, където разполагането или нови строежи може да бъде източник или да повиши опасностите или последиците от възникване на голяма авария в тези предприятия/съоръжения, е необходимо:

- a. Осигуряването на безопасни разстояния на предприятието и/или съоръжението до жилищни райони, обекти и площи с обществено предназначение, зони за отдих и където е възможно, големи транспортни пътища.
- b. Поддържане на безопасни разстояния на предприятия и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал или други подходящи мерки до райони с особена природозащитна чувствителност или интерес и обекти



на културно-историческото наследство в околностите на предприятия, когато е целесъобразно, с цел тяхното опазване.

- с. **Предприемане на допълнителни технически мерки за ограничаване на рисковете за човешкото здраве и околната среда, в случай на съществуващи предприятия и/или съоръжения с нисък и висок рисков потенциал**

**Очакван резултат:** Недопускане на рискове, свързани с големи аварии с опасни химични вещества.

### ***Население, човешко здраве, здравно-хигиенни аспекти на средата***

- 17. При планиране и изпълнение на инвестиционни предложения местоположението им да бъде съобразявано със действащите териториално–устройствени решения и предвиждания за развитието на населените места, и да не се допуска изпълнението да доведе до отрицателно въздействие върху жилищни зони, зони за отдих и спорт, рекреационни и курортни зони и други обекти подлежащи на здравна защита.

**Очакван резултат:** Предотвратяване на рискове и опазване на населението и човешкото здраве.

## ***8. Мотиви за избор на разгледаните алтернативи***

Предоставените от Възложителя проекти на ПТГС и ТСИМ не съдържат алтернативи.

Анализът на „нулевата алтернатива“, направен в т.2.2 на ДЕО, показва, че тя е с по-неблагоприятно въздействие от алтернативата за реализиране на програмата и териториалната стратегия към нея.

Алтернативата за реализиране на ПТГС и ТСИМ е като цяло с комплексно положително въздействие върху околната среда, в т.ч. върху населението и човешкото здраве, тъй като допустимите дейности и мерки са с преобладаваща екологична насоченост, в т.ч. допринасят за постигане на цели по опазване на околната среда н национално и международно ниво. Въпреки това, някои от предвидените дейности са свързани с възможно негативно въздействие, поради което на етапа на реализация и изпълнение на ПТГС и ТСИМ задължително следва да се изпълняват препоръчаните мерки в т. 7 на ДЕО, както и да се осигури спазването на всички законови и подзаконови нормативни актове, действащи в двете държави, обвързани с опазването на околната среда, вкл. населението и човешкото здраве.

Въз основа на изложения анализ алтернативата за реализиране на ПТГС и ТСИМ е предпочитана пред нулевата алтернатива.

## **9. Методи за извършване на екологичната оценка, използвана нормативна база и документи и трудности при събиране на необходимата за това информация**

Основните **методически документи**, които ползвани, са следните указания и методики:

- Guidance on the implementation of Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment - European Commission <sup>94</sup>– DG Environment;
- Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Strategic Environmental Assessment<sup>95</sup>, 2013 – European Commission;
- The Use of Spatial Data for the Preparation of Environmental Reports in Europe, JRC technical support<sup>96</sup>, 2010;
- Resource Manual to Support Application of the Protocol on Strategic Environmental Assessment, 2011 – UNECE<sup>97</sup>;
- Good Practice Recommendations on Public Participation in Strategic Environmental Assessment<sup>98</sup>, 16 February 2016 – UNECE;
- Cross border orientation paper for IPA CBC cooperation programmes with the participation of regions of Bulgaria, North Macedonia and Turkey<sup>99</sup>, Ref. Ares(2019)6239329 - 09/10/2019;
- Strategic environmental assessment in Interreg NEXT programmes - Guidance note and review of approaches<sup>100</sup>, July 2020, TESIM;
- Letter Ref. Ares(2020)32846 - 06/01/2020 of EC with provisions and clarifications for environmental assessments applicable to the plans and programmes co-financed by the EU in the period 2021-2027;
- Presentation on *Application of the SEA Directive to the EU 2021-2027 cofinanced programmes*, 40th meeting of the Expert Group on ESIF(EGESIF), Brussels, 11-12 February 2020, Directorate-General for the Environment;
- *Техническите насоки за климатична устойчивост на инфраструктурни проекти в периода 2021-2027 г., Известие на Европейска комисия, C(2021)543*

---

<sup>94</sup> [https://ec.europa.eu/environment/archives/eia/pdf/030923\\_sea\\_guidance.pdf](https://ec.europa.eu/environment/archives/eia/pdf/030923_sea_guidance.pdf)

<sup>95</sup> <https://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/SEA%20Guidance.pdf>

<sup>96</sup> <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC58006>

<sup>97</sup> <https://unece.org/DAM/env/documents/2011/eia/ece.mp.eia.17.e.pdf>

<sup>98</sup> [https://unece.org/sites/default/files/2020-12/1514364\\_E\\_Espoo\\_web.pdf](https://unece.org/sites/default/files/2020-12/1514364_E_Espoo_web.pdf)

<sup>99</sup> <http://www.ipabc-bgrs.eu/2020/cross-border-orientation-paper-ipa-cbc-cooperation-programmes-participation-regions-republic>

<sup>100</sup> <https://tesim-enicbc.eu/download/guidance-on-strategic-environmental-assessment-in-interreg-next-programmes/>

Изготвянето на ДЕО е извършено по следния **методологичен подход**:

- 1) Запознаване на колектива експерти с проектите на ПТГС и ТСИМ и техните предвиждания, предоставената друга документация от Възложителя, становищата по заданието за определяне на обхвата и съдържанието на ДЕО;
- 2) Идентифициране и анализ на свързаните с проектите на ПТГС и ТСИМ други планове, стратегии и програми;
- 3) Събиране, анализ и обработка на литературни източници и данни за съществуващото състояние на околната среда по компоненти и фактори, взаимовръзката връзката му с настоящото ниво на развитие на трансграничния район в обхвата на ПТГС и ТСИМ;
- 4) Анализ на развитието на околната среда в случай на неприлагане на ПТГС и ТСИМ (оценка на въздействието на т. нар. „нулева алтернатива“);
- 5) Анализ на вероятното значително засягане на територии с ПТГС и ТСИМ;
- 6) Събиране, обработване и анализ на информация за съществуващите екологични проблеми на национално ниво и връзката им с ПТГС и ТСИМ, в т.ч. възможно развитие на тези проблеми с и без реализирането на ПТГС и ТСИМ;
- 7) Анализ на степента, в която проектите на ПТГС и ТСИМ съобразяват относимите цели и мерки за опазване на околната среда, включени/идентифицирани в документи - планове, стратегии и програми на национално и международно ниво;
- 8) Анализ и оценка на въздействието на ПТГС и ТСИМ върху околната среда: Тъй като ПТГС и ТСИМ са стратегически документи, оценката на вероятните значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве е извършена на две нива на подробност („стратегическо“ и „мерки/дейности“);
- 9) Предлагане на мерки за предотвратяване, намаляване и ограничаване на въздействията, както и на мерки по наблюдение и контрол на въздействието на програмата при изпълнението и;
- 10) Мотивиран избор на най-подходящата алтернатива по отношение на въздействие върху околната среда и здравето на хората;
- 11) Изготвяне на мотивирано заключение за реализирането на ПТГС и ТСИМ при съобразяване на становищата, постъпили в резултат на консултациите.

Въздействията в т.6 на ДЕО са оценени и при интегриране на *Техническите насоки на Европейска комисия за интегриране на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“ съгласно Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост*, като въздействията са анализирани и спрямо шестте екологични цели, обхванати от Регламента на таксономията.

Основни **нормативни актове**, които ще бъдат съобразени при изготвяне на доклада за ЕО са:

Международни документи:

- Конвенция за достъп до информация, участие на обществеността в процеса на взимане на решения и достъп до правосъдие по въпроси на околната среда, Протокол за Регистрите за изпускане и пренос на замърсителите към Орхуската конвенция;
- Рамкова конвенция на ООН по изменение на климата, Протокол от Киото;
- Конвенция за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст;
- Протокол за стратегическа екологична оценка към Конвенцията за ОВОС в трансграничен контекст;
- Многостранно споразумение между страните от Югоизточна Европа за изпълнение на Конвенцията за ОВОС в трансграничен контекст
- Конвенция за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния, Протоколи;
- Протокол от Нагоя за достъп до генетични ресурси и справедливо и равноправно разпределение на ползите, произтичащи от тяхното използване, към Конвенцията за биологичното разнообразие;
- Конвенция за трансграничните въздействия на промишлените аварии;
- Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера, Протокол Вода и здраве;
- Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване, Протокол за опазване на биологичното и ландшафтно разнообразие в Черно море;
- Конвенция за биологичното разнообразие и свързаните Протокол от Картахена по биологична безопасност, Допълнителен протокол от Нагоя – Куала Лумпур за отговорността и обезщетяването към Протокола от Картахена по биологична безопасност, Протокол от Нагоя за достъпа до генетични ресурси и справедливото и равноправно разпределение на ползите, произтичащи от тяхното използване;
- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания;
- Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна;
- Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни;
- Рамсарска конвенция за влажните зони;
- Споразумение за опазване на мигриращите водолюбиви птици от Африка и Евразия;

- Споразумение за опазване на китоподобните бозайници в Черно море, Средиземно море и съседната акватория на Атлантическия океан;
- Споразумение за опазване на популациите от европейски прилепи;
- Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство;
- Конвенция на ООН за борба с опустиняването в тези държави, които изпитват силна суша и/или опустиняване, особено в Африка;

Законодателство на ЕС:

- Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (**Общ Регламент**);
- Регламент (ЕС) 2021/1059 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година относно специалните разпоредби за цел „Европейско териториално сътрудничество“ (Interreg), подкрепяна от Европейския фонд за регионално развитие и инструменти за външно финансиране (**Интеррег Регламент**);
- Директива 2001/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2001 година относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда;
- Директива 2014/52/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 април 2014 година за изменение на Директива 2011/92/ЕС относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда;
- ДИРЕКТИВА (ЕС) 2016/2284 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 14 декември 2016 година за намаляване на националните емисии на някои атмосферни замърсители, за изменение на Директива 2003/35/ЕО и за отмяна на Директива 2001/81/ЕО;
- Директива 2008/50/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 година относно качеството на атмосферния въздух и за по-чист въздух за Европа;
- Директива 2004/107/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 декември 2004 година относно съдържанието на арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух;

- Директива 2010/75/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 година относно емисиите от промишлеността (комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването);
- Директива 96/62/ЕО на Съвета от 27 септември 1996 година относно оценката и управлението на качеството на околния въздух;
- Директива 1999/30/ЕО на Съвета от 22 април 1999 година относно пределно допустимите стойности за серен двуоксид, азотен двуоксид и азотни оксиди, прахови частици и олово в околния въздух;
- Директива 2000/69/ЕО на Европейски парламент и на Съвета от 16 ноември 2000 година относно пределно допустимите стойности за бензен и въглероден оксид в атмосферния въздух;
- Директива 2002/3/ЕО на Европейски парламент и на Съвета от 12 февруари 2002 година относно озона в атмосферния въздух;
- Рамкова директива за водите;
- Директива относно оценката и управлението на риска от наводнения;
- Рамкова директива за морска стратегия;
- Делегирана директива (ЕС) 2021/1226 на Комисията от 21 декември 2020 година за изменение, с цел привеждане в съответствие с научно-техническия напредък, на приложение II към Директива 2002/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета по отношение на общите методи за оценка на шума;
- Директива (ЕС) 2020/367 на Комисията от 4 март 2020 година за изменение на приложение III към Директива 2002/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета във връзка с установяването на методи за оценка на вредните въздействия на шума в околната среда;
- Директива (ЕС) 2015/996 на Комисията от 19 май 2015 г. за установяване на общи методи за оценка на шума в съответствие с Директива 2002/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета;
- Поправка на Директива (ЕС) 2015/996 на Комисията от 19 май 2015 г. за установяване на общи методи за оценка на шума в съответствие с Директива 2002/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета;
- Директива 2002/49/ЕС за оценка и управление на шума в околната среда;
- Директива 2000/14/ЕС относно шумовите емисии на съоръжения, предназначени за употреба извън сградите Директива 2012/18/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно контрола на опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, за изменение и последваща отмяна на Директива 96/82/ЕО на Съвета;



- Директива 2008/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 година относно отпадъците и за отмяна на определени директиви;
- Директива (ЕС) 2018/850 на Европейския парламент и на Съвета за изменение на Директива 1999/31/ЕО относно депонирането на отпадъци;
- ДИРЕКТИВА НА СЪВЕТА № 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;
- ДИРЕКТИВА 2009/147/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА относно опазването на дивите птици;
- ДИРЕКТИВА 2001/18/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 12 март 2001 година относно съзнателното освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда и за отмяна на Директива 90/220/ЕИО на Съвета.

За Република България:

- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети;
- Закон за биологичното разнообразие;
- Закон за управление на отпадъците;
- Закон за чистотата на атмосферния въздух;
- Закон за ограничаване изменението на климата;
- Закон за водите;
- Закон за защита на растенията;
- Закон за лечебните растения;
- Закон за почвите;
- Закон за защита от шума в околната среда;
- Закон за защитените територии;
- Закон за опазване на земеделските земи и Правилник за прилагането му;
- Закон за културното наследство;
- Закон за защита при бедствия;
- Закон за устройство на територията;
- Закон за горите;
- Закон за здравословни и безопасни условия на труд;
- Закон за здравето;
- Закон за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети;
- Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми;

- Наредба за условията и реда за извършване на оценка на съвместимостта на плановете, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони;
- Решение № 196 на Министерския съвет от 11 април 2019 г. за одобряване на Анализ на социално-икономическото развитие на България 2007-2017 г. за определяне на националните приоритети за периода 2021-2027 г., на списък с целите на политиките, които да бъдат подкрепени през програмен период 2021-2027 г., и на списък с програми и водещи ведомства за разработването им;
- Постановление № 142 на МС от 2019 г. за разработване на стратегическите и програмните документи на Република България за управление на средствата от фондовете на ЕС за програмен период 2021-2027 г.;
- Други подзаконовни нормативни актове, поставящи регулации относно компоненти и фактори на околната среда и човешкото здраве.

Б. За Република Сърбия ( <https://www.ekologija.gov.rs/dokumenta> )

- Закон за стратегическата екологична оценка;
- Закон за оценка на въздействието върху околната среда;
  - Правилник за съдържанието на изследването за оценка на въздействието върху околната среда;
  - Наредба за съдържанието на искането за необходимостта от оценка на въздействието и съдържанието на искането за определяне на обхвата и съдържанието на проучването за оценка на въздействието;
  - Правилник за работата на техническата комисия за оценка на изследването за оценка на въздействието върху околната среда;
  - Правилник за процедурата на публичен поглед, представяне и обществено обсъждане на проучването за оценка на въздействието върху околната среда;
- Закон за опазване на околната среда и Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за опазване на околната среда;
- Закон за изменение и допълнение на Закона за комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването на околната среда;
- Закон за управление на отпадъците и Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за управление на отпадъците и подзаконовите укази, наредби и правилници , в това число:
  - Правилник за съдържанието на проекта за опазване и рехабилитация на околната среда по време и след използването на природните ресурси, процедура и условия;

- Правилник за съдържанието на проекти за саниране и рекултивация;
- Закон за опаковките и отпадъците от опаковки и Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за опаковките и отпадъците от опаковки
- Закон за ратифициране на Базелската конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане;
- Закон за ратифициране на Конвенцията за трансграничното въздействие на производствени аварии и подзаконовите правилници;
- Подзаконови нормативни документи – укази, наредби и правилника към секция Интегрирани разрешителни;
- Закон за биоцидите и подзаконова нормативна уреда;
- Закон за химикалите и подзаконова нормативна уредба;
- Закони за ратифициране на Стокхолмската и Ротердамската Конвенции;
- Закон за метеорологичните и хидрологични дейности;
- Закон за водите и подзаконова нормативна уредба, в това число:
  - Регламент за приоритетни гранични стойности и опасни приоритетни вещества, които замърсяват повърхностните води и срокове за достиганет им;
  - Регламент за граничните стойности на замърсителите в повърхностни и подземни водни тела и седимент и срокове за достигането им;
  - Наредбата за определяне на повърхностните и подземните водни тела;
  - Наредбата за екологичните и параметри на химичното състояние на повърхностните водни ресурси и параметрите на химичното и количествено състояние на подземните водни ресурси;
  - Наредба за определяне на повърхностни и подземни водни тела с цел запазване или постигане на добро екологично, химично и количествено състояние на подземните водни ресурси;
- Закон за защита на земите и подзаконова нормативна уредба;
- Закон за опазване на природата;
- Закон за националните паркове;
- Закон за защита от шума в околната среда и подзаконова нормативна уредба;
- Закон за защита на въздуха и подзаконова нормативна уредба;
- Закон за забрана на разработването, производството, съхранението и употребата на химически оръжия и тяхното унищожаване;
- Закон за протокола от Киото;
- Закон за ратифициране на Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния;

- Закон за ратификация на Монреалския протокол за вещества, които разрушават озоновия слой;
- Закон за ратифициране на протокола за тежките метали;
- Закон за защита срещу нейонизиращо лъчение и подзаконова нормативна уредба;
- Закон за защита и устойчиво използване на рибните запаси;
- Наредба за условия за мониторинг и изисквания за качество на въздуха в Република Сърбска - Uredba o uslovima za monitoring i zahtevima kvaliteta vazduha (Службени Гласник РС бр.11/10 и 75/10);
- Други подзаконовни нормативни актове, поставящи регулации относно компоненти и фактори на околната среда и човешкото здраве.

Като **източници на информация** са използвани и:

- Проекти на ПТГС и ТСИМ;
- Territorial analysis of the BULGARIA – SERBIA cross border area 2021-2027;
- Друга документация, предоставена от УО и НО.
- Официални статистически данни, доклади и бюлетини с информация за Република България и Република Сърбия, в т.ч. данни на Евростат и Европейска агенция по околна среда;
- Национални и регионални доклади за състоянието и опазването на околната среда на Република България и Република Сърбия, в т.ч.:
  - Годишен доклад за състоянието на качеството на въздуха в Република Сърбия за 2019 г. /Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2019 годину Министарство заштите животне средине. Агенција за заштиту животне средине/;
  - Национален доклад за състоянието на околната среда в Република България за 2019 г., ИАОС, <http://eea.government.bg/bg/soer>;
  - Регионални доклади за състоянието на околната среда през 2020 г. на РИОСВ Благоевград, Враца, Монтана и София;
- Стратегии, планове и програми на Република България и Република Сърбия, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ – изброени и анализирани в т.1.4 на ДЕО;
- Стратегии, планове и програми на национално (на Република България и Република Сърбия) и международно (европейско) ниво, поставящи цели по опазване на околната среда – изброени в т.1.4 на ДЕО и анализирани в т.5 на ДЕО;
- Литературни източници на информация за компонентите и факторите на околната среда в Република България и Република Сърбия (климатични

фактори, геология, хидрология, ландшафт, растителност, животински свят и др.), в т.ч.:

- Доклад за екологична оценка на Програмата за ТГС ИПП България - Сърбия 2014-2020;
- БАНСИК: Заетост и използване на територията през 2020 г., МЗХГ отдел “Агростатистика”, Резултати и анализи, № 381;
- ПРОЕКТ „Устойчиво управление на земите”, <http://unccd-slm.org/>;
- Стратегия за комасация за България. Устойчиво използване на земите в България, 2007 – 2013. Проект на МЗГ и DLG, Кралство Нидерландия;
- Почвено-географско райониране на България, 1974. ИП „Пушкаров“;
- Артинова, Н. 2014. Характеристика и групиране по съдържание и състав на хумуса в почвите на България чрез математико-статистически методи. В Почвеното органично вещество и плодородието на почвите в България;
- Втори доклад на Република Сърбия по Рамковата конвенция на Организацията на обединените нации за изменението на климата (2017);
- Стратегическа рамка за комуникация в областта на опазването на околната среда;
- План управлѐанѐа водама на териториѐе Републике Србиѐе од 2021 до 2027 године. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републичка дирекција за воде.
- Опщи план за отбрану од поплава. 2019 годину.
- Оперативни план за одбрану од поплава за 2020 годину;
- Стратешка процена утицаѐа просторног плана Републике Србиѐе од 2021 до 2035 године на животну средину – Нацрт – Министарство грађевинарства, саобраћаѐа и инфраструктуре;
- Прелиминарна процена ризика од поплава за териториѐу Србиѐе 2019. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Републичка дирекција за воду;
- Извештаѐ о стању животне средине у Републици Србиѐи за 2019 годину Министарство заштите животне средине. Агенција за заштиту животне средине.
- Прелиминарна процена ризика од поплава за териториѐу Србиѐе 2019. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Републичка дирекција за воду.
- Процена ризика од катастрофа у Републици Србиѐи (<http://prezentacije.mup.gov.rs/svs/HTML/licence/Procena%20rizika%20>

[od%20katastrofa%20u%20RS.pdf](#) Conception to set up a new groundwater network in Serbia, Z. Stevanovic, V. Vakanjac, S.P. Milanovic, Geoloski anali Balkanskog poluostrva, 2015;

- Mineral deposits and mining districts of Serbia, J. Monthel, J. M. Leistel, F. Cottard, Geoinstitut, 2002;
- Recent Landform Evolution The Carpatho-Balkan-Dinaric Region (Chapter 13), 2012;

Като трудности при събиране на необходимата информация може да се посочи:

- По време на изготвянето на документацията по ЕО в процес по изработване и одобряване са множество стратегически документи, които ще бъдат валидни за периода 2021-2027 г., а все още не са финализирани – съответно това прави невъзможно съобразяването на финалните документи, като са съобразени наличните проекти.

## **10. Мерки във връзка с наблюдението по време на прилагането на ПТГС и ТСИМ**

В изпълнение на чл.10 от Директивата за СЕО, съобразно резултатите и изводите от прогнозите за въздействие на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве се идентифицират мерки и индикатори, въз основа на които да се извършва наблюдението и контролът на прогнозираните възможни значителни, както и възможни непредвидени отрицателни въздействия.

При идентифициране на мерките и индикаторите са съобразени идентифицираните индикатори за напредък и резултат в проекта на ПТГС, с оглед избягване на дублиране.

**Таблица № 10-1 Мерки по наблюдение и контрол на въздействието върху околната среда и човешкото здраве при прилагане на ПТГС и ТСИМ**

№	Мярка за наблюдение и контрол	Индикатори	Период/Отговорен орган за изпълнението
1.	За мерките и дейностите с инвестиционен характер да се съобразяват относимите цели, насоки и мерки за адаптация към изменението на климата за гарантиране на устойчивостта им	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Предвидени мерки за устойчивост в проектните предложения.</li> <li>- Случаи на нарушаване на обектите, съоръженията или инфраструктурата от екстремни явления – резултат от изменението на климата;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- При одобряване на проектните предложения/ Управляващ орган, Национален орган</li> <li>- След въвеждане в експлоатация/Бенефициенти</li> </ul>



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемчивостна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

		- Брой населени места/ производствени обекти/ реки, езера, язовири, които са повлияни от проекти за намаляване на замърсяването и негативните ефекти от изменението на климата и предвидимите природни бедствия с трансграничен характер.	След въвеждане в експлоатация/ Управляващ орган, бенефициенти След въвеждане в експлоатация/ Управляващ орган, бенефициенти
2.	Недопускане на влошаване състоянието на водните тела при изпълнение на проектни предложения в близост до такива обекти, или свързани с ползване/засягане на водни тела	Данни от мониторинг на повърхностни и/или подземни води, в случай че такъв е предписан от компетентните органи за конкретното проектно предложение	По време на строителството и експлоатацията в съответствие с периодичността, определена в плана за собствено мониторинг/ Бенефициенти
3.	Допустимост на проектните предложения спрямо действащите ПУРБ и ПУРН .	Наличие на становище от компетентните органи	Преди започване на реализацията на проекта/ Бенефициенти
4.	Недопускане на замърсяване на водни тела при аварийни ситуации	Предвидени превантивни мерки	По време на изготвяне на проектното предложение/ Бенефициенти
		Брой аварийни ситуации – предприети действия	Периодично/ Бенефициенти
5.	Спазване на приетите режими на управление на защитените зони, в това число ограничаване на вероятността от отрицателно въздействие върху защитените зони и приоритетите на опазване в тях	Одобрени инвестиционни проекти на територията на защитени зони, заета площ (дка); Начин на съобразяване на режимите на управление.	Периодично/Бенефициенти
6.	Недопускане на нарушаване/увреждане/унищожаване на ценни растителни видове, както и животински видове и техни местообитания	Проведени процедури по ОВОС/ЕО/ОС (когато са приложими) Изпълнение на мерките от крайните актове по ОВОС/ЕО/ОС (когато са предвидени за биологично разнообразие)	Периодично/Бенефициенти
7.	Недопускане на увреждане/нарушаване/разрушаване на културни ценности – археологически обекти при строителство на обекти и инфраструктура	Наличие на съгласувателно становище от компетентен орган	Преди започване на строителните дейности/ Бенефициент
		Наличие на компетентно, оправомощено лице по време на строителството	По време на строителството/ Бенефициент
8.	Повишаване степента на климатична неутралност на местната икономика	Брой обекти, за които е постигната климатична неутралност	След въвеждане в експлоатация/ Управляващ орган, бенефициенти

9.	Насърчаване на прехода към кръгова и основаваща се на ефективно използване на ресурсите икономика и информационна система за достоверни данни за отпадъци	- Брой обекти с въведена мярка за ефективно използване на ресурсите или повторно използване на отпадъци или отпадъчни води; - куб.м. повторно използвани отпадъци, куб.м. повторно използвани отпадъчни води	След въвеждане в експлоатация/ Управляващ орган/ Бенефициенти
----	---	---	---

Резултатите от наблюдението и контрола на въздействието върху околната среда ще се представят в тригодишни доклади по наблюдение и контрол на въздействието на програмата и стратегията върху околната среда, които на основание чл. 30, ал. 1 от Наредбата за ЕО да се представят в МОСВ на Република България.

## **11. Заключение на екологичната оценка**

Въз основа на направените анализи, прогнози и оценки, въздействието от реализирането на ПТГС и ТСИМ, при изпълнение на препоръчаните мерки в т.7 на Доклада за ЕО е:

Като цяло, **по отношение на атмосферния въздух и климатичните изменения** се очаква положително въздействие в резултат на конкретни допустими дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за значително отрицателно въздействие, а само за временно локално, обратимо въздействие. Не се предвиждат дейности и мерки, които биха довели до значимо увеличаване на емисиите на парникови газове.

Част от предвидените дейности (за технологични инвестиции, дигитализация и зелен преход) са с положителен принос за ограничаване на **изменението на климата и адаптация към променящия се климат**. Стратегическият проект по Приоритет 3 на ПТГС е с положително въздействие за подобряване на адаптивните способности и повишаване на устойчивостта на района при бедствия.

Не са предвидени дейности и мерки, които биха довели до риск за населението, природата или активите на база прогнозите за изменящия се климат и последствията от това.

По отношение на **водите, в т.ч. зоните за защита на водите и риска от наводнения** се очаква като цяло благоприятно въздействие на регионално, национално и трансгранично ниво, тъй като мнозинството от индикативните дейности и предвидените мерки пряко или непряко допринасят за подобряване на състоянието на водите, зоните за защита на водите и риска от наводнения, както и като цяло – на околната среда. Дейностите и мерките, включени в ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за нарушаване на доброто състояние и добрия екологичен потенциал на водните обекти. Прилагането на разпоредбите на приложимото

законодателство за опазване на водите ще гарантира отсъствието на значими отрицателни последици за дейностите, при които е възможно въздействие върху водни обекти.

Не се очаква въздействие върху **земните недра**.

Очаква се цялостно положително въздействие на регионално, национално и трансгранично ниво, тъй като мнозинството от индикативните дейности и предвидените мерки пряко или косвено допринасят за подобряване на състоянието на **почвите** и като цяло – на околната среда. Спазването на мерките от т.7 на ДЕО ще ограничи очакваните неблагоприятни последици.

Както е видно от направения по-горе анализ, по отношение на **биологичното разнообразие и защитените зони и територии** в обхвата на ПТГС и ТСИМ, на този етап при определени условия могат да се очакват по-скоро повече потенциални ползи, отколкото негативи. Отрицателните въздействия могат да се сведат до минимум с подходящи мерки – препоръчани в т.7 на ДЕО, и чрез провеждане на изискващите се процедури по ОВОС, ЕО и ОС.

Въздействието и на двете нива на подробност върху **ландшафта** е предимно положително, свързано с сповишаване привлекателността и качествата му. Възможните отрицателни въздействия са аналогични на тези за биологичното разнообразие.

Въздействието върху **културното наследство** е положително за мерките, свързани с развитие на обектите на културното наследство, и неутрално за останалите предвиждания.

По отношение на фактора **шум** очакваното въздействие се определя като непряко положително, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за значително отрицателно въздействие, в т.ч. създаване на риск за човешкото здраве. По отношение на **другите вредни физични фактори**, не се очаква въздействие.

По отношение на **отпадъците** се очаква основно непряко положително въздействие, в резултат на дейностите за технологично обновяване и гарантиране качество и удължен живот на продуктите, зелен преход, дигитализация, цифрови и електронни технологии. Дейностите и мерките по ПТГС и ТСИМ не са свързани с генериране на значителни количества отпадъци, в т.ч. опасни.

По отношение на **опасните химични вещества и риска от големи аварии**, Предвижданията на ПТГС и ТСИМ не са свързани със значително въздействие в резултат на съхранение и употреба на опасни химични вещества, като допустимите дейности и мерки нямат потенциал за увеличаване на риска от възникване на голяма авария в съществуващи предприятия с нисък и висок рисков потенциал в обхвата на трансграничния район. .

Въздействието върху **населението, човешкото здраве и здравно-хигиенните аспекти** на средата е комплексно положително, свързано с благоприятно въздействие на социално-икономическите фактори в региона и рисковите фактори на околната среда, свързани с въздействие върху здравето.

***ПТГС и ТСИМ са в съответствие с принципа за ненанасяне на значителни вреди.***

***Предвид горното, реализирането на ПТГС и ТСИМ е предпочитано от гледна точка на въздействие върху околната среда и човешкото здраве пред „нулевата“ алтернатива.***

## ***12. Справка за резултатите от проведените консултации в процеса на изготвяне на ПТГС и ТСИМ и извършване на екологичната оценка***

В периода март – август и октомври 2021-януари 2022 г. членовете на работните групи по ПТГС и ТСИМ, в рамките на няколко технически срещи са дискутирали и обменили информацията относно стартирането и провеждането на екологичната оценка (изготвяне на ДЕО) като съпътстваща процедура при изготвянето на проектите на ПТГС и ТСИМ.

Консултациите в рамките на процедурата по ЕО са проведени по предварително изготвена *Схема за провеждане на консултации с обществеността, заинтересованите органи и трети лица, които могат да бъдат засегнати от ПТГС и ТСИМ* (изискваща се съгласно Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, Република България и консултирана с компетентния орган – Министерство на околната среда и водите на Република България).

Съгласно Схемата като засегнати и заинтересовани страни, с които задължително се провеждат консултации са определени потенциалните бенефициенти по ПТГС и ТСИМ, населението в териториалния обхват на програмата и стратегията, неправителствени организации (в т.ч. екологични), свързаните с разработване, приемане и прилагане на програмата ведомства и органи на изпълнителната власт. С оглед обхващане на всички възможни заинтересовани страни в Схемата са включени:

- членовете на сформираните две работни групи - Съвместна работна група за стратегическо планиране и програмиране на Програма за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия 2021-2027 г. и Работна група за разработване на Териториална стратегия за интегрирани мерки, които да се финансират по ПТГС 2021-2027 между Република България и Република Сърбия;
- Компетентните органи по процедурата по екологична оценка (Министерство на околната среда и водите на Република България и Министерство за опазване на околната среда на Република Сърбия) и органите на здравеопазването;
- Регионалните инспекции по околна среда и води София, Враца, Благоевград и Монтана и Басейнова дирекция „Дунавски район“ и Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“ на територията на Република България, в териториалния обхват на които попада българската територия от обхвата на ПТГС и ТСИМ.

Консултации са проведени на два основни етапа:

- I. Консултации по Заданието за обхват и съдържание на ДЕО (консултации по смисъла на чл.5, параграф 4 от Директива 2001/42/ЕО със заинтересованите органи по чл.6, параграф 3 от Директивата, като обхватът на консултациите е разширен и с всички определени в Схемата за консултации заинтересовани страни);
- II. Консултации по ДЕО (по смисъла на чл. 6, параграф 1 от Директива 2001/42/ЕО).

Начинът на провеждане на консултациите на посочените два етапа е описан подробно по-долу в двете подточки на т.12, както следва:

### **12.1. Резултати от консултациите по Заданието за определяне на обхвата и съдържанието на ДЕО**

Консултациите по Заданието за определяне на обхвата и съдържанието на ДЕО са проведени, както следва:

- **в Република България** – Заданието е публикувано на 09.08.2021г. на интернет страницата на Министерство на регионалното развитие и благоустройството и на страницата на програмата на български и английски език, както следва:

- <https://www.mrrb.bg/bg/normativni-aktove/proekti-na-normativni-aktove/>;
- <http://www.ipacbc-bgrs.eu/bg/2020> <http://www.ipacbc-bgrs.eu/bg/sea-report>

и е предоставено на всички заинтересовани страни и ведомства, определени в Схемата за провеждане на консултации с официални писма, в които е определен срок за получаване на становища до 23.08.2021 г.

- **в Република Сърбия** – Заданието е предоставено от Управляващия орган на Министерство на Европейската интеграция на Република Сърбия за представянето му на съответните заинтересовани страни на територията на Сърбия по електронен път, със срок за становища в периода 11.08.2021 – 30.08.2021 г. на интернет адреси: <https://www.mei.gov.rs/srp/arhiva/arhiva-javnih-poziva/> и <http://www.ipacbc-bgrs.eu/sr/sea-report-news/ipoziv-za-ucheshtshe-u-konsultacijama-o-nacrtu-izveshtaja-o-obuhvatu-procene-uticaja>.

Получените в резултат на консултациите по Заданието и в двете държави становища са съобразени при изготвянето на ДЕО, като начинът на съобразяване и мотивите за това са представени в Таблица 12.1-1, а копия на становищата са представени в Приложение № 2.1 към ДЕО:

**Таблица № 12-1** *Получени становища в резултат на консултациите по Заданието за обхват и съдържание на ДЕО и начин на отразяването им*

<b>Получено становище от: (община, ведомство, организация, др.)</b>	<b>Съдържание на становището</b>	<b>Начин на отразяване с мотивите за това</b>
<b>Становища от заинтересованите страни на територията на Република България</b>		
<p>Министерски съвет - Централно координационно звено – получено по електронна поща на 16.08.2021г.</p>	<p>Във връзка с текущите консултации по заданието за обхват и съдържание на доклада за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия за периода 2021-2027 г. (ПТГС) и Териториалната стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ), бихме желали да ви информираме, че от страна на дирекция „Централно координационно звено“ към администрацията на Министерския съвет, нямаме коментари по така предложеното задание.</p>	<p>Становището не съдържа бележки и предложения.</p>
<p>Регионален съвет за развитие на Северозападен район - Областна администрация Видин - получено по електронна поща на 23.08.2021г.</p>	<p>След като се запознах със Заданието за обхват и съдържание на доклада за екологична оценка на проектите на ПТГС и ТСИМ по Програмата за ТГС ИНТЕРРЕГ-ИПП между република България и Република Сърбия, Ви информирам, че нямам забележки, предложения за промени, както и коментари по така представеното от Вас задание за обхват на доклада за екологична оценка. Считаю, че коректно са обхванати всички необходими области в предложения документ</p> <p>-----</p> <p>Запозната съм с представеното Задание за обхват и съдържание на Доклада за Екологична оценка на проектите на ПТГС между Република България и Република Сърбия 2021-2027 , съфинансирана по ИПП и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ) и нямам коментари и предложения.</p>	<p>Становищата не съдържат бележки и предложения.</p>
<p>Областна администрация Враца – Изх.№0400-2- (52)/18.08.2021г.</p>	<p>На електронната поща на Областна администрация — Враца постъпи Ваше писмо с Вх.№ 0400-2-(49)/10.08.21 г., касаещо провеждане на консултации по Задание за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка (ДЕО) на проектите и на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г. (ПТГС), съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ).</p> <p>След като се запознах с пълния текст на Заданието за обхват и съдържание на ДЕО на проектите на Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г., изразявам следното становище:</p>	



*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>Заданието за обхват и съдържание на ДЕО на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия 2021-2027 (ПТГС), съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ), е изготвено съобразно изискванията на чл. 86, ал. 3 от Закон за опазване на околната среда.</p> <p>За изпълнение на общата цел на ПТГС - укрепване на териториалното сближаване на трансграничния регион България Сърбия, са идентифицирани цели на политиката и свързани с тях приоритети и специфични цели, насочени към реализиране на инвестиции с различна икономическа насоченост, насърчаване на интегрирано социално, икономическо и екологично развитие, опазване на културното наследство, насърчаване на адаптирането към изменението на климата, превенция на риска и устойчивост на бедствия.</p> <p>В ДЕО ще бъде разгледано, анализирано и оценено текущото състояние на околната среда в обсега на трансграничния регион по отношение на всеки компонент и фактор на средата, в т.ч. по отношение на населението и човешкото здраве за територията, обхваната от ПТГС 2021-2027 г. Чрез установяване на екологични проблеми на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ, ще бъдат предложени мерки за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве.</p> <p>В ДЕО е предвидено извършване на анализ на връзката и съотносимостта на проектите на ПТГС и ТСИМ 2021-2027г. с други планове, програми и стратегии на европейско и международно ниво. Анализ на съотносимостта на проектите ще бъде направен и със стратегически документи на национално, регионално и местно ниво, попадащи в рамките на териториалния обхват на програмата и стратегията в Република България и Република Сърбия.</p> <p>Обръщам внимание, при изготвянето на т. 1.4 Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии от ДЕО, да бъде взет предвид <b>приетия</b> през м. януари 2021г. Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г."</p>	<p>Информацията е отразена в т.1.4 на ДЕО.</p>
--	---	--

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p>Академичен съвет - Съвет на ректорите в Република България – получено по електронна поща на 20.098.2021г.</p>	<p>С настоящото становище изразяваме мнение, че изготвеното Задание за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка ПТГС и ТСИМ между република България и Република Сърбия 2021-2027 отговаря на изискванията на Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, обн. ДВ, бр. 57 от 02.07.2004 г., посл. изм. и доп., обн. ДВ, бр. 70 от 07.08.2020 г. и чл. 36, ал. 3 от Наредбата за ОС, вземайки предвид направената аргументирана преценка за липса на вероятност за отрицателно въздействие на проекта върху биоразнообразието и местообитанията от НЕМ.</p> <p>Към текста на Заданието имаме някои забележки за неточности в изказа и съдържанието, за които предоставяме и предложение за корекции:</p> <p>Стр. 21</p> <p>Б. Климатични изменения Промени на климата са факт, вследствие на глобални процеси с големи териториални мащаби както в Северното, така и в Южното полукълбо. Те се отразяват найвече на режима на температурата на въздуха и на валежите, както и на промяната на сезоните. Обща е тенденцията в повишение на глобалната температура на въздуха, увеличаване на изпарението и изменение на разпределението и количеството на валежите, особено зимните и увеличаване на екстремните събития каквито са наводненията, високите температури и свързаните с тях пожари и други.</p> <p>Стр. 26</p> <p>2.1.5. Състояние на почвите</p> <p>Области Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил (Република България)</p> <p>Почвената покривка в областите Видин, Монтана, Враца, попадащи в Карпатско-Дунавска почвена област, е представена основно от черноземи (Chernozems), лесивирани почви (Luvisols), наносни почви (Fluvisols) и псевдоподзолисти почви (Planosols). На петна са разпространени и плитки, карбонатни почви (Rendzic Leptosols). В по-високите предпланински и равнинно-хълмисти части на коментираните области се срещат освен рендзини и други представители на Leptosols като ранкери и литоземи. Във високите планински части на Стара планина разпространение имат предимно кафявите горски почви (Dystric и Eutric Cambisols). Голямото почвено разнообразие, дължащо се на многообразието на релефа, разнородните почвообразуващи скали и диференциацията на климата, предопределя значително многообразие както по отношение на качеството на почвите, така и по отношение на мерките за тяхното опазване и възстановяване.</p>	<p>Предложената корекция е съобразена в т.2.1.1 на ДЕО.</p> <p>Информацията за почвите е съобразена в т.2.1.5 на ДЕО.</p>
--	---	---

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>Областите Перник, София-област и Кюстендил попадат в следните почвени провинции: Софийско-Крайщенска, Витошко-Средногорска, Осоговско-Беласишка. Преобладаващи почвени типове в равнинните и в долните части на планинските склонове са канелените горски почви (Cambisols), а също така канеленовидни лесивирани (Chromic Luvisols) и плитките почви (Lithic и Rendzic Leptosols). В ниските слабо дренирани части на Софийското и Кюстендилското поле са разпространени смолници (Vertisols). Подножията на склоновете на планините до 600-800 m надморска височина, покрити със сухи дъбови гори и храсталаци са заети с кафяви горски почви (Dystric и Eutric Cambisols). На височина 800-1500 m се са разпространени кафяви горски почви (Dystric и Eutric Cambisols) под букови и смесени гори, а над 1700 m – тъмноцветни планинско-горски почви (Cambic Umbrisols) и планинско ливадни почви (Mollic Umbrisols). В този пояс са разпространени и плитки карбонатни почви (Rendzic Leptosols). В обхвата на разглежданата територия се прилага система от три нива за мониторинг на почвите. На първо ниво се извършва широко мащабен мониторинг, на второ се наблюдават мрежите на киселяване и засоляване, на трето ниво се наблюдават локални почвени замърсявания.</p> <p>Стр. 31</p> <p>2.2. Евантуално развитие на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ          Въз основа на характеристиката на компонентите на околната среда в т. 2.1 на ДЕО, в т.2.2. ще бъде направен анализ на евентуално изменение на компонентите на околната среда, в т.ч. по отношение на човешкото здраве, без прилагането на ПТГС и ТСИМ (по този начин ще бъде оценено въздействието на „нулевата алтернатива“, т.е. отказ от реализиране на ПТГС и ТСИМ).</p> <p>3. Характеристика на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ          Въз основа на характеристиката на компонентите на околната среда към момента (която ще бъде направена в т.2 на ДЕО), както и на предвижданията на ПТГС и ТСИМ, в този раздел на ДЕО ще бъде обърнато внимание на онези територии, които ще са най-значително засегнати от програмата и стратегията. Ще бъдат подробно разгледани чувствителни територии като защитени зони от екологичната мрежа „Натура 2000”, населени места и други обекти, подлежащи на здравна защита, санитарно-охранителни зони около водоизточници, райони с риск от наводнения и др.</p>	<p>Съобразено в т.2.2 на ДЕО.</p> <p>Съобразено в т.3 на ДЕО.</p>
Българска стопанска камара	Българска стопанска камара няма забележки към документа	Становището не съдържа бележки и предложения

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

<p>Министерство на околната среда и водите Изх.№04-00-1849/20.09.2021</p>	<p>I. По отношение на заданието за обхват и съдържание на ЕО: Заданието е изготвено при съобразяване разпоредбата на чл. 86, ал. 3 на <i>Закона за опазване на околната среда</i> (ЗООС) и чл. 17, ал. 1 на <i>Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми</i> (Наредбата за ЕО) по отношение на изискванията към обхвата и съдържанието на Доклада за ЕО. По представената в Заданието информация имаме следните бележки и препоръки: 1. т. 1.3 <i>Алтернативи за ПТГС и ТСИМ</i> да се добави към Съдържанието на Заданието за определяне на обхват и съдържание на Доклад за ЕО на <i>проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027г., съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки</i> (на стр. 2); 2. В т. 6. <i>Вероятни значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т. ч. и трансгранични въздействия върху околната среда в други държави</i>, на Заданието при извършването на анализа на вероятните значителни въздействията върху околната среда (по компоненти и фактори) и човешкото здраве да се оценят и въздействията върху материалните активи, културно-историческото наследство, включително архитектурно и археологическото наследство, съгласно изискванията на чл. 86, ал. 3, т. 6 от ЗООС. Същите, респективно е необходимо да бъдат разгледани в Доклада за ЕО на ПТГС и ТСИМ; 3. В т. 1.4 <i>„Връзка на МТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии“</i>, б. А да се включат <i>План за управление на международния басейн на река Дунав 2016-2021г.</i> и <i>План за управление на риска от наводнения в международния басейн на река Дунав 2016-2021г.</i>, а в т. 1.4 , буква Б да се включи и <i>План за управление на речните басейни в Западнобеломорски район (2016-2021 г.)</i>; 4. В т. 2.1.3 А е пропусната река Тимок. Предлагаме следната редакция: <i>„Територията на области Видин, Монтана, Враца, София-област, и част от Перник попада в обхвата на Дунавски район за управление на водите и във водосборните на реките Искър, Огоста, поречия на реки западно от Огоста, както и р.Нишава, р.Ерма и р. Тимок, които водят началото си от територията на Република Сърбия и са трансгранични реки - притоци на р. Дунав.“</i>; 5. В т. 2.1.3 А предлагаме параграфът <i>„Поречията на река Искър и р.Струма са едни от най-водоносните сред речните басейни в страната, с най-голям годишен обем на отточните водни количества.“</i> да се замени с <i>„Поречията на река</i></p>	<p>По т.1.1 – отразено в ДЕО.</p> <p>По т.1.2 – изпълнено в т.6 на ДЕО.</p> <p>По т.1.3. Изпълнено в т.1.4. на ДЕО.</p> <p>По т. 1.4,5,6 и 7 – съобразено в т.2.1.3 на ДЕО.</p>
---	--	---

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p><b>Искър и р.Струма са сред най-значимите речни басейни в страната, с голям годишен отток.“;</b></p> <p>6. Последният параграф на т. 2.1.3 А да се редактира, както следва: „ Основните източници на замърсяване на водите в Сърбия са необработените промишлени и битови отпадъчни води, отпадъчни води от селското стопанство, инфилтрат, както и замърсяване, свързано с минно-добивната и енергийната промишленост.“;</p> <p>7. Първият параграф на т. 2.1.3 Б. <b>Подземни води да се редактора, както следва:</b> „ Факторите, които определят условията за формиране, динамиката, режима и качеството на подземните вода са физико-географски: релеф, климат, хидрология и хидрография, геоложки: геоложки строеж, литоложки състав на скалите и тектонски структури, и антропогенни: свързани с натиска от човешка дейност - промишленост, селско стопанство, водоползване.“;</p> <p>8. Последното изречение в т. 3., „Характеристика на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ“, предлагаме следната редакция: „ ...Ще бъдат подробно разгледани чувствителни територии като защитени зони от екологичната мрежа „Натура 2000“, населени места и други обекти, подлежащи на здравна защита, санитарно-охранителни зони около водоизточници, трансгранични водни течения, райони с риск от наводнения и др.“;</p> <p>9. На стр. 18, т. 1.4.Б. „Планове, програми и стратегии на територията на Република България“ - да се добави нов булет „Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие“, да се заличи булет „Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България 2013-2020г.“, тъй като се дублира с коректно изписания „Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България 2013-2022 г.“</p> <p>10. На стр. 27, т. 2.1.6. „Състояние на биологичното разнообразие“, в анетката в скобите след думите „ в т.ч.“ да се добави думата „защитени“;</p> <p>11. На стр. 36, в А. За Република България, да се добави „Закон за лечебните растения“.</p> <p>12. В Раздел III, 1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии, буква А, да бъдат разгледани и следните стратегически документи:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>➤ Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета относно Обща програма на Европейския съюз за действие за околната</li></ul>	<p>По т.1.8 Изпълнено в т.3 на ДЕО.</p> <p>По т. 1.9. Изпълнено в т.1.4 на ДЕО.</p> <p>По т. 1.10 Съобразено в т.2.1.6 на ДЕО. По т.1.11 Изпълнено в т.9 на ДЕО.</p>
--	--	--

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>среда до 2030 г. (Осмата програма за действие на ЕС за околната среда до 2030 г.) (COM(2020) 652);</p> <ul style="list-style-type: none"><li>➤ Съобщение на Европейската комисия: „Изграждане на устойчива на климатичните изменения Европа - новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата“ (COM(2021) 82);</li><li>➤ Съобщение на Европейската комисия: „Актуализиране на новата промишлена стратегия за 2020г. изграждане на по-силен единен пазар за възстановяването на Европа“ (COM(2021) 350);</li><li>➤ Съобщение на Европейската комисия: „Път към здравословна планета за всички“. План за действие на ЕС: „Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“ (COM(2021) 400), вместо цитираната в заданието: „Пътна карта за план за действие, целящ нулево замърсяване на водите, въздуха и почвата“.</li></ul> <p>Обръщаме внимание, че с Решение на Министерския съвет N 459 от 17.06.2021 г. вече е приет <i>Националния план за управление на отпадъците 2021-2028г.</i>, цитиран в Раздел III, 1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми стратегии, б. Б</p> <p><b>II. По отношение на Доклада за ЕО за ПТГС 2021 - 2027 г. и ТСИМ:</b></p> <ol style="list-style-type: none"><li>1. В Доклада за ЕО е необходимо да бъде включен списък на източниците на информация, съгласно изискванията на чл. 17, ал. 1, т. 2 от Наредбата за ЕО;</li><li>2. В Доклада за ЕО е необходимо да бъде включен списък с експертите и ръководителя, изготвили доклада за ЕО, в който всеки да удостовери с полагането на подпис разработените от него раздели на доклада, в изпълнение на разпоредбата на чл. 17, ал. 1, т. 3 от Наредбата за ЕО;</li><li>3. С Доклада за ЕО е необходимо да бъдат представени декларации по чл. 16, ал. 1 от Наредбата за ЕО;</li><li>4. В т. 7 „Мерки за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последствия от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве“ на Доклада за ЕО, възложителят следва да предвиди мерки при реализирането на дейности по време на проектирането, строителството и експлоатацията на обектите и инфраструктурата на територията на областите Видин, Монтана, Враца, София-</li></ol>	<p>По т.І.12 Изпълнено в т.1.4 на ДЕО.</p> <p>По т.ІІ.1 Списъкът е представен към т. 9 на ДЕО.</p> <p>По т.ІІ.2 Списък е представен в Приложение № 1 на ДЕО.</p> <p>По т.ІІ.3 Декларации са представени в Приложение № 1 на ДЕО.</p>
--	--	--



Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>област, Перник и Кюстендил, които да отразяват разпоредбите на чл. 104 от ЗООС, например:</p> <p>В случай, че се предвижда изграждане на ново или изменения в съществуващо предприятие и/или съоръжение с нисък или висок рисков потенциал, както и при планирането на нови строежи, включително изграждането на транспортни пътища, жилищни райони, обекти с обществено предназначение в близост до съществуващи предприятия и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал, където разполагането или нови строежи може да бъде източник или да повиши опасностите или последствията от възникване на голяма авария в тези предприятия /съоръжения/, е необходимо:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Осигуряването на безопасни разстояния на предприятието и/или съоръжението до жилищни райони, обекти и площи с обществено предназначение, зони за отдих и където е възможно, големи транспортни пътища;</li><li>• Поддържане на безопасни разстояния на предприятията и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал или други подходящи мерки до района с особена природозащитна чувствителност или интерес и обекти на културно-историческото наследство в околностите на предприятията, когато е целесъобразно, с цел тяхното опазване;</li><li>• Предприемане на допълнителни технически мерки за ограничаване на рисковете за човешкото здраве и околната среда, в случай на съществуващи предприятия и/или съоръжения с нисък и висок рисков потенциал.</li></ul> <p>В допълнение, предвид направено уточнение в т. 2.1.13 „<i>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</i>“ от заданието, че към Доклада за ЕО ще се включи информация за предприятия/съоръжения с висок и нисък рисков потенциал на територията на областите Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил, Ви информираме, че актуална информация за тези предприятия може да бъде намерена в регистъра по чл. 111, ал. 1, т. 6 от ЗООС. Същият е публикуван на интернет страницата на МОСВ на следния интернет адрес: <a href="https://www.moew.government.bg/bg/prevantiivna-dejnost/himichni-vestestva/sevezo/reeistur/">https://www.moew.government.bg/bg/prevantiivna-dejnost/himichni-vestestva/sevezo/reeistur/</a> . Регистърът има филтри за търсене, например по област, по община, по населено място, по наименование на предприятие и други.</p> <p><b>III. По схемата за провеждане на консултации:</b></p> <p>По отношение на Схемата за консултации по ЕО с обществеността, заинтересуваните органи и трети лица имаме следните бележки:</p>	<p>По т. II.4. Включена е такава мярка в т.7.2 на ДЕО.</p> <p>Информацията е използвана при разработване на т.2.1.13 на ДЕО.</p>
--	---	--

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>1. В таблицата на стр. 9, срещу етапа <i>Одобряване на ПТГС и ТСИМ от Министерски съвет от колона Дейности по програмиране, в колона Етапи и дейности по процедурата по екологична оценка</i> е необходимо да се разпише следното:</p> <p>„Уведомяване на министъра на околната среда и водите в резултат одобряването/приемането/утвърждаването на ПТГС 2021 - 2027г. и ТСИМ, предвид разпоредбата на чл. 29, ал. 3 от Наредбата за ЕО.</p> <p>2. Да се създаде нов <b>Етап</b> като в колона <i>Дейности по програмиране</i> да се разпише следното „Изготвяне, предоставяне и обществен достъп до Доклад по наблюдението и контрола при прилагането на ПТГС 2021-2027 г. и ТСИМ, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или възможно най-пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни последици от осъществяването на плана или програмата върху околната среда и човешкото здраве“, съобразно изискванията на чл. 30, ал. 1 и 4 от Наредбата за ЕО;</p> <p><b>IV. По отношение на допустимостта на ТСИМ спрямо действащите Планове за управление на речните басейни и Планове за управление на риска от наводнение (ПУРБ на „Дунавски район“ и „Западнобеломорски район“ за басейново управление:</b></p> <p>В изпълнение на разпоредбите на чл. 155, ал. 1, т. 23 от <i>Закона за водите (ЗВ)</i>, с изх. № ПУ-01-414(3)/09.07.2021г. на Басейнова дирекция „Дунавски район“ (БДДР) (копие, от което, Ви предоставяме за съобразяване) е изразено становище по постъпилата с вх.№ 04-00-1849/28.06.2021 г. на МОСВ допълнителна информация към уведомление с вх.№04-00-1849/11.05.2021 г. на МОСВ, съгласно което проектът на ПТГС, в т.ч. ТСИМ между Република България и Република Сърбия, която ще се изпълнява в рамките на Приоритет 2 „Интегрирано развитие на трансграничния регион“:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• е допустим спрямо целите за опазване на околната среда и мерките за постигане добро състояние на водите заложи в ПУРБ 2016-2021 г.;</li><li>• е допустим спрямо ПУРН 2016-2021 г.;</li><li>• не е в противоречие с мерките в <i>Програмата от мерки за намаляване на риска от наводнения</i>;</li><li>• няма да окаже значително въздействие върху водите и зоните за защита на водите, при условие, че се спазват планираните мерки в действащите ПУРБ и ПУРН на Дунавския район, както и законовите изисквания посочени в т. 2 от становището.</li></ul>	<p>Схемата за консултации е допълнена съгласно забележките по т. III от становището.</p> <p>Информацията по т.IV, в т.ч. предоставените становища на БД ЗБР и БД ДР са съобразени при разработване на части „води“ на ДЕО.</p>
--	--	--

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>С писмо изх. №П-01-156(3)/26.07.2021г. на Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“ (БДЗБР) (копие, от което, Ви предоставяме за съобразяване) е изразено становище по постъпилата с вх.№04-00-1849/28.06.2021г. на МОСВ допълнителна информация към уведомление с вх.№04-00-1849/11.05.2021 г. на МОСВ, съгласно което:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• реализирането на дейностите от проекта на ПТГС, и изпълнението на ТСИМ не следва да окаже негативно влияние по отношение на компонент „води“;</li><li>• ПТГС и ТСИМ към нея е допустима с ПУРБ на ЗБР (2016-2021 г.) и ПУРН на ЗБР (2016-2021 г.), при условие, че:<ul style="list-style-type: none"><li>- се спазват разписаните мерки в ПУРБ на ЗБР (2016 -2021 г.), описани в т. 4 от становището и мерките, разписани в ПУРН на ЗБР (2016-2021г.), разгледани в т. 5 от становището;</li><li>- се спазват законовите изисквания, описани в з. 6 от становището;</li><li>- не се създават предпоставки за нарушаване на поставените екологични цели за подземните и повърхностните водни тела и за зоните за защита на водите.</li></ul></li></ul> <p><b>V. Указания за последващите действия, които да се предприемат по процедурата по ЕО:</b></p> <p>Следващите действия, които е необходимо да предприемете по процедурата за ЕО за ПТГС 2021 -2027 г. и ТСИМ включват изготвяне на Доклад за ЕО, като разработването му се възлага на колектив от експерти с ръководител, отговарящи на изискванията на чл. 16, ал. 1 и 3 от Наредбата за ЕО. Необходимо е да се проведат консултации по доклада за ЕО, в т.ч. и приложенията към него, проекта на програмата и стратегията по смисъла на чл. 20 от Наредбата за ЕО, като за целта следва да извършите:</p> <ol style="list-style-type: none"><li>1. Изготвяне и публикуване на съобщение за провеждане на консултации, съдържащо информацията по чл. 20, ал. 1, т. 1 от Наредбата за ЕО.</li><li>2. Осигуряване на достъп до доклада за ЕО, програмата и стратегията, и приемане на изразените в срок становища по реда на чл. 20, ал. 1, т. 2 от Наредбата за ЕО.</li><li>3. Провеждане на консултации с обществеността, заинтересуваните органи и трети лица по реда на чл. 20, ал. 2 от Наредбата за ЕО.</li><li>4. Предоставяне на Доклада за ЕО с всички приложения към него, на хартиен и електронен носител в МОСВ, в т.ч. и програмата и стратегията за провеждане на консултации на основание чл. 20, ал. 3 от Наредбата за ЕО. Към документацията следва да бъде приложено и съобщението за провеждане на консултации, предвид изискванията на чл. 20, ал. 4 от Наредбата за ЕО.</li></ol>	<p>Указанията по т.V се спазват при провеждане на процедурата по екологична оценка.</p>
--	--	---

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	5. Изпращане на съобщението за провеждане на консултации до всички посочени в схемата за консултации ведомства и организации, както и да го оповестите на интернет страницата си и/или по друг общодостъпен начин, съобразно разпоредбата на чл. 20, ал. 4 от Наредбата за ЕО.	
Министерство на Външните работи - получено по електронна поща на 23.08.2021г	В съответствие с изразената от посолство Белград позиция и в рамките на моите компетенции, нямам бележки по заданието.	Становището не съдържа бележки и предложения.
Министерство на здравеопазването Изх.№04-15-140/ 09.08.2021 г.	<p>Във връзка с получено в Министерство на здравеопазването Ваше писмо с приложен към него проект на Задание за определяне обхвата и съдържанието на доклад за екологична оценка (ЕО) на горепосочените проекти на ПТГС и ТСИМ, Ви информираме следното:</p> <p>Представеното задание предвижда доклада за екологична оценка да бъде съобразен с нормативните изисквания по отношение съдържанието, структурата и обхвата на този вид доклади.</p> <p>Заданието предвижда доклада по ЕО да разгледа съществуващото състояние на околната среда и на съществуващите екологични проблеми във всяка от териториите в обхвата на ПТГС и ТСИМ.</p> <p>Съгласно заданието в доклада ще бъде анализирано и оценено очакваното въздействие както върху отделните фактори и компоненти на околната среда, така и върху населението и човешкото здраве вследствие изпълнението на програмите.</p> <p>При извършването на тази оценка следва да се обърне внимание на следното:</p> <p>1. При разглеждане състоянието на водите да бъдат представени и анализирани данни и за качеството на питейните води. Изрично да се посочи необходимостта предлаганите в ПТГС и ТСИМ проекти да бъдат съобразени и с изискванията по отношение опазване на водите и по-специално забраните и ограниченията в санитарно-охранителните зони на водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване и на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди.</p> <p>2. При разглеждане състоянието на факторите на жизнената среда (шум, вибрации, влошаване на атмосферния въздух, влошаване на питейните води, йонизиращи и нейонизиращи лъчения) да се оценят възможните неблагоприятни въздействия, включително и кумулативни такива и да се предвидят всички необходими мерки за предотвратяване възникването на здравен риск.</p>	<p>По т.1. Изпълнено е в т.2.1.3 на ДЕО.</p> <p>По т.2. Изпълнено е в съответните подточки към т.2.1 на ДЕО, както и при оценката на въздействията в т.6. В т.7.2 са предвидени мерки за предотвратяване</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>3. При представяне на здравно-демографското състояние на населението следва в рамките на териториалния обхват на Република България и Република Сърбия да се анализира състоянието на конкретния регион и да се съпостави със средностатистическите данни за страната като цяло. Да се направи анализ на възможните въздействия върху здравето на хората вследствие характерни за съответния регион съществуващите проблеми в околната и жизнената среда.</p> <p>4. Да се анализира възможното отрицателно или положително въздействие върху човешкото здраве в следствие изпълнението на всяка от предвидените в ПТГС и ТСИМ цели и приоритети.</p> <p>5. Да се направи анализ и оценка на това, кои отделни конкретни проекти, ако има идентифицирани такива в ПТГС и ТСИМ, имат потенциал да окажат значително отрицателно въздействие както и вида и степента на въздействието по отделните фактори на околната и жизнената среда, по време на строителството и/или последващата експлоатация на съответните обекти.</p> <p>6. Да се предложат адекватни мерки за недопускане и възможно най-пълно редуциране на отрицателните въздействия върху човешкото здраве в следствие изпълнение на програмата, в т.ч. и на конкретни проектите идентифицирани в стратегиите Република България и Република Сърбия (особено тези касаещи развитието на инфраструктурни проекти свързани с транспорта, развитие на бизнеса и индустриалните зони), като изрично се посочи изискването местоположението им да бъде съобразявано със териториално–устройствени решения и предвиждания за развитието на населените места за да не се допусне изпълнението на мерките по програмата да доведат до отрицателно въздействие върху жилищни зони, зони за отдих и спорт, рекреационни и курортни зони и обекти подлежащи на здравна защита.</p>	<p>възникването на здравен риск. По т.3 – Изискването е изпълнено.</p> <p>По т.4 Изискването е изпълнено в т.6 на ДЕО.</p> <p>По т.5. в ПТГС е идентифициран един конкретен проект – стратегическият проект по Приоритет 3, като дейностите по него не са конкретизирани като местоположение и обхват. Оценен е съобразно подробността, в която е представен, в т.6 на ДЕО. По т.6. Предложени са такива мерки към т.7.2.</p>
<p>РиОСВ София Изх.№8102/31.08.2021г.</p>	<p>Във връзка с провеждане на консултации съгласно чл.19а, т.3 от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми по представено с вх.№15326/09.08.2021г. в Регионална инспекция по околната среда</p>	<p>Становището не съдържа бележки и препоръки.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>и водите – София, Задание за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка на проекти на ПТГС, съфинансирана по инструмента за предприсъединителна помощ между Република България и Република Сърбия и ТСИМ, изразявам следното:</p> <p>Заданието е изготвено при съобразяване изискванията към съдържанието и обхвата на доклада за ЕО съгласно разпоредбата на чл.86, ал.3 на Закона за опазване на околната среда.</p> <p>По представената в заданието информация РИОСВ – София няма забележки и препоръки.</p>	
<p>РИОСВ Монтана Изх.№2625/19.08.2021г.</p>	<p>Във връзка с представеното в РИОСВ — Монтана (вх.№4389 от 09.08.2021г.) задание за обхват и съдържание на ДЕО на ПТГС 2021-2027 г., съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ между Република България и Република Сърбия и ТСИМ, изразявам следното становище:</p> <p>Заданието с предложената структура на ДЕО е съобразено с изискванията на чл. 86, ал. 3 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) в чл.17, ал.1 на Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (Наредбата за ЕО).</p> <p>При изготвянето на доклада, към информацията за състоянието на растителността и животинския свят, защитените зони и защитените територии, приоритетно и в контекста на тези раздели да се разгледат в другите елементи от Националната екологична мрежа, в съответствие с чл.3, ал.2 от Закона за биологичното разнообразие, а именно: КОРИНЕ места, Рамсарски места, важни места за растенията и орнитологични важни места.</p> <p>Настоящото писмо Ви се предоставя само по електронен път, чрез електронен обмен на документи.</p>	<p>Препоръката е съобразена в ДЕО.</p>
<p>РИОСВ Враца Изх.№ОВОС-ЕО-216(1)/12.08.2021</p>	<p>Предвид извършваната процедура по Екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г. (ПТГС), съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ), и във връзка с извършваните от Вас консултации относно горепосоченото задание за определяне на обхвата и съдържанието на оценката съобразно изискванията, визирани в чл. 19а от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (Наредбата за ЕО) по отношение на представената документация, и съобразно компетенциите на РИОСВ-Враца, Ви предоставим следното становище:</p>	<p>Становището не съдържа бележки и препоръки.</p>



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>Във връзка с това, че заданието за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021 -2027 г. (ПТГС), съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ), е предвидено да съответства на изискванията заложиени в чл.86, ал.3 от Закона за опазване на околната среда /ЗООС/ и чл.17 от Наредбата за ЕО. Нямам бележки и препоръки по тях.</p>	
<p>РИОСВ Благоевград Изх.№2689(1)/23.08.2021г.</p>	<p>Информираме Ви, че РИОСВ - Благоевград няма препоръки и предложения за изменение и допълване на представеното за разглеждане Задание за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027г. (ПТГС), съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ).</p>	<p>Становището не съдържа бележки и препоръки.</p>
<p>Басейнова дирекция за управление на водите „Дунавски район“ Изх.№ПУ-01-622-(1)/17.08.2021</p>	<p>В Басейнова дирекция „Дунавски район“ (БДДР) е постъпило Ваше писмо с изх. №99- 00-2-222(9)/09.08.2021 г., наш вх.№ ПУ-01-622-(1)/17.08.2021г, с искане за становище относно Задание за определяне на обхвата и съдържанието на ДЕО на проектите на горепосочените програма и стратегия. След преглед на изготвеното задание изразявам следното становище относно обхвата и съдържанието на ДЕО на „ПТГС 2021-2027г., съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия “ и ТСИМ“.</p> <p>Програмният период на разглежданите проекти на проект на ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на прилагането п актуализирането/изготвянето на вторите и третите Планове за управление на речните басейни (ПУРБ за периода 2016 - 2021 г. я 2022-2027а.), като и прилагането, и актуализирането/изготвянето ва първите и вторите Планове за управление на риска от наводнения (ПУРН за периода 2016-2021г. и 2021-2027г.).</p> <p>ПТГС идентифицира цели и свързани с тях приоритети, специфични цели и дейности/инвестиции, в т.ч. инвестиции в съществуващи предприятия, модернизация на инфраструктура, създаване на нови предприятия и разработване на нови продукти. Програма на територията на Република България е с географски обхват: области Видин. Монтана, Враца, София-област, Перник, Кюстендил. ТСИМ ще адресира мерките (идентифицираните допустими дейности за подкрепа по програмата) по конкретни териториални нужди.</p> <p>В ДЕО ще бъде направен анализ на съответствието и съгласуваността на предвижданията на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г. със съотносимите планове,</p>	

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>програми и стратегии, сред които ПУРБ и ПУРН в Дунавски район за периода 2016-2021 г.. в т.ч. Проект на актуализирана предварителна оценка на риска от наводнения (ПОРН), март - 2021 г. В тази връзка следва обхвата и съдържанието да бъде съобразено с тези планови документи, а именно по отношение на:</p> <p>1. Текущо състояние на околната среда — компонент „Води“</p> <p>В заданието е планирано да се разгледа и анализира съществуващото състояние на водите, зони за защита на водите, риск от наводнения.</p> <p>Територията на области Видин, Монтана, Враца, София-област, и част от Перник попада в обхвата на Дунавски район за управление на водите и във водосборните на реките Искър, Огоста, поречия на реки западно от Огоста, както и р. Нишава и р. Ерма, които водят началото си от територията нар. Сърбия и са трансгранични реки. Всички от тях събират и заустват своя отток в р. Дунав.</p> <p>В ДЕО ще бъде представена информация за състоянието на повърхностните и подземните води в обхвата на територията на трансграничния регион, предмет на ПТГС и ТСИМ, състоянието на зоните за защита на водите, наличието на райони със значителен потенциален риск от наводнения. За анализите на водите на територията на области Видин, Монтана, Враца, София-област и част от Перник, ще се ползват ПУРБ и ПУРН на Дунавски район за периода 2016-2021г., както и ПОРН към ПУРН за периода 2022-2027г. При изготвяне на ДЕО, ще бъде съобразено становище на БДДР с изх. №ПУ-01-414-(1)/02.06.2021 г. В тази връзка Ви уведомявам, че БДДР се е произнесла и с още едно становище ПУ-01 - 414/09.07.3021 г., което също следва да бъде взето предвид.</p> <p>По отношение на подземните води следва да се прецизират коя от изброените физикохимични параметри, описани като най-значителна причина за лошото състояние на водните тела в района са релевантни за подземните води: „превишения по показатели БПК5, електропроводимост, нитритен азот, нитратен азот, общ фосфор и др. “.</p> <p>Препоръчвам в ДЕО към компонент води при разглеждане на зоните за защита на водите да включат съгласно чл.119а, ал.1 от Закона за водите (ЗВ), в санитарно-хигиенните зони (СОЗ) съгласно чл. 119, ал. 4, т. 2 от ЗВ.</p> <p>Във връзка с анализа на риска от наводнения Ви уведомявам, че ПОРН е първият етап от процеса на прилагане на Директива 2007/60/ЕО (Европейска Директива за наводненията), респ. Закона за водите. Съгласно изискванията на директивата на всеки шест години се извършва преразглеждане и в случай на необходимост - актуализация на ПОРН. Проектът за на ПОРН 2021-2027 г. беше публикуван за</p>	<p>В частите на ДЕО за компонент „води“ е изпълнено изискването на БД ДР по отношение на ПУРБ, ПУРН и актуализираната ПОРН, както и указанията по т.1, 2, 3, 4, 5 и 6 от становището.</p>
--	---	---

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>шест месечни консултации с обществеността на март 2021 г. След обработки на получените предложения, бележки и допълнителна информация по време на консултациите, е изготвен финален вариант на ПОРН. В резултат на преразглеждането и актуализацията на ПОРН в Дунавски район са определени 35 района със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН), вкл. река Дунав, разпределени в девет основни поречия. РЗПРН са утвърдени от Министъра на околната среда и водите със Заповед РД-804/10.08.2021г.</p> <p>2.Характеристика на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ</p> <p>Въз основа на характеристиката на аспектите на околната среда към момента, както и на предвижданията в ПТГС и ТСИМ, в този раздел на ДЕО е планирано да бъде обърнато внимание на онези територии, които ще са най-значително засегнати от програмата и стратегията. Ще бъдат подробно разгледани чувствителни територии като защитени зони от екологичната мрежа „Натура 2000”, населени места и други обекти, подлежащи на здравна защита, санитарно-охранителни зони около водоизточници, райони с риск от наводнения и др.</p> <p>3.Съществуващи екологични проблеми, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ включително отнасящите се до райони с особено екологично значение, като защитените зони по Закона за биологичното разнообразие.</p> <p>Предвижда се да бъдат описани съществуващите екологични проблеми в страната, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ. Ще бъде направен анализ на връзката между екологичните проблеми и предвижданията на програмата и стратегията, съответно изводи дали ПТГС и/или ТСИМ води/водят до подобряване на екологичната обстановка, или до влошаване и задълбочаване на съществуващи екологични проблеми и/или възникване на нови такива. Като информация за съществуващи екологични проблеми по отношение на компонент води, може да се включи направената оценка на натиска и въздействието, респ. идентифицирани проблеми в районите за басейново управление, съгласно ПУРБ 2016-2021г.</p> <p>4.Цели на опазване на околната среда на национално и международно равнище, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ и начин, по който тези цели и всички екологични съобщения са взети под внимание при изготвянето на програмата и стратегията.</p> <p>Планиран е анализ на стратегиите, плановете и програми, които поставят цели по опазване на околната среда на национално (за Република България в Република</p>	
--	--	--

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>Сърбия) и международно (европейско) равнище, които имат отношение към ПТГС и ТСИМ, като въз основа на анализа, не бъдат направени изводи за начина и степента, в които в програмата тези цели и екологични съображения са взети предвид.</p> <p>Към националните цели имащи отношение към ПТГС и ТСИМ следва да се разгледат екологичните цели и целите за намаляване на риска от наводнения планирани, съответно в ПУРБ и ПУРН, в т.ч. при необходимост и обосноваване на изключения от постигането на екологичните цели за запазване/постигане на добро състояние на водите (чл. 156в — чл. 156е от ЗВ).</p> <p>5. Вероятни значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. и трансгранични въздействия върху околната среда в други държави</p> <p>Въздействието се планира да се оцени като се извърши анализ по компоненти и фактори на средата на вероятните значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. вторични, кумулативни, едновременни, краткосрочни, средносрочни, дългосрочни, постоянни и временно, положителни и отрицателни последици от осъществяване на ПТГС и ТСИМ.</p> <p>При разглеждане на въздействията върху компонент води, в следствие от реализацията на мерките в и дейности/инвестиции които ще бъдат финансирани и изпълнени в рамките на ПТГС и ТСИМ, следва да се:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>- разгледат и оценят потенциалните въздействия върху повърхностните и подземните води, и зоните за защита на водите, в т.ч. и кумулативен ефект;</li><li>- има предвид, че реализацията на проекта и намерения, които предвиждат ползване и/или водовземане от повърхностни и подземни води, произтичащи от прилагането на ПТГС и ТСИМ, ще бъдат съгласувани за допустимост спрямо екологичните цели и планиваните мерки за постигане добро състояние на водите в ПУРБ, както и спрямо целите на управлението на риска от наводнения и предвидените мерки в ПУРН за съответния период на действие.</li></ul> <p>Планираните инфраструктурни проекта за реализиране, в обхвата на ПТГС и ТСИМ, могат да породят потенциален допълнителен натиск върху повърхностните и подземните водни тела, както и на зоните за защита на водите, в случаите когато тяхната реализация изисква водовземане и/или ползване на повърхностни и подземни водни обекти, или местоположението им е в близост до водни обекти и зони за защита на водите.</p>	
--	---	--

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>б. Мерки, предвидени за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве.</p> <p>На база на резултатите от извършените в ДЕО анализи и оценки на предполагаемото въздействие върху околната среда и човешкото здраве в резултат на реализирането на ПТГС и ТСИМ, ще бъдат предложени мерки за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици от осъществяването на програмата и стратегията върху околната среда и човешкото здраве.</p> <p>В ДЕО препоръчвам да се вземат предвид приложимите планирани мерки в ПУРБ 2016-2021 г. и ПУРН 2016-2021 г. в Дунавски район.</p> <p>При изпълнение на планираните инфраструктурни проекта в обхвата на ПТГС и ТСИМ е необходимо спазване на следните предвидени изисквания, забрани и ограничения в ЗВ:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>- Дейности, свързани с водоземане и ползване на воден обект, подлежат на разрешителен режим съгласно чл. 44 и чл. 46 от ЗВ, освен в случаите описани в чл. 58 от ЗВ. Разрешителни за водоземане и ползване на воден обект се издават при спазване изискванията на Глава четвърта „Разрешителен режим” и Глава осма „Опазване на водите и водните обекти” от ЗВ и нормативните актове по прилагането му.</li></ul> <p>Всички дейности да бъдат съобразени с Наредба №3 от 16.10.2000г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на СОЗ около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди.</p> <ul style="list-style-type: none"><li>- За опазване на подземните води от замърсяване се прилагат разпоредбите на чл. 46, ал. 2 и чл. 118а, ал. 1, т. 2, 3, и 4 от ЗВ: „т. 2 - обезвреждането, включително депонирането на приоритетни вещества, които могат да доведат до непряко отвеждане на замърсители в подземните води: т.3 - други дейности върху повърхността и в подземния воден обект, които могат да доведат до непряко отвеждане на приоритетни вещества в подземните води; т.4 - използването на материали, съдържащи приоритетни вещества, при изграждане на конструкции, инженерно-строителни съоръжения и други, при които се осъществява или е възможен контакт с подземни води”.</li></ul>	
--	---	--

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>- За недопускане и предотвратяване на замърсявания и аварии по отношение на повърхностните и подземните води е необходимо спазване на изискванията на чл. 131 от ЗВ:</p> <p>„ При аварийни случаи, създаващи предпоставки за замърсяване на водите, собственикът или лицето, експлоатиращо обекта - източник на замърсяване, включително и насипища, е длъжно да вземе необходимите мерки за ограничаване или ликвидиране на последиците от замърсяването съгласно предварително изготвен аварийен план и незабавно да уведоми басейновите дирекции и органите на Министерството на вътрешните работи.</p> <p>-С цел защита на крайбрежните заливаеми ивици и принадлежащите земи на водохранилищата да се изпълняват разпоредбите на чл.134 от ЗВ, като не се допуска: депониране и третиране на отпадъци; строителство на стопански жилищни постройки; миенето и обслужването на транспортни средства и техника;</p> <p>-Съгласно чл.143 от ЗВ – За защита от вредното въздействие на водите се забранява – съхраняването или складирането на материали, които в значителна степен биха увеличили унищожителната сила на водата при наводнения;</p> <p>Съгласно §1, ал.1 от Допълнителните разпоредби към ЗВ:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ „принадлежащи земи на водохранилища“ са земите, които се заливат при най-високо водно ниво на водохранилището , определено за преливане на водно количество с оразмерителна обезпеченост;</li> <li>✓ „воден обект е постоянно или временно съсредоточаване на води със съответни граници, обем и воден режим в земните недра и в и в естествено или изкуствено създадени форми на релефа заедно с принадлежащите към тях земи;</li> <li>✓ „крайбрежни заливаеми ивици на реките“ са земите, които се заливат: а) в границите на корекциите на реките в населените места и между реката и дигите – при наличие на диги: при протичане на средномногогодишните максимални водни количества с обезпеченост 5 на сто или повтораемост веднъж на 20 години – за речни участъци с неизградени корекции или защитни съоръжения.</li> </ul>	
<p>Басейнова дирекция за управление на водите „Западнобеломорски район“ – Изх.№ РД-11-497(3)/12.08.2021г.</p>	<p>В изпълнение на разпоредбата на чл. 19а от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (Наредба за ЕО), Басейнова дирекция Западнобеломорски район изразява следното становище по представения проект на задание за определяне на обхвата и съдържанието на</p>	<p>Становището е съобразено при разработване на частите по компонент „води“ на ДЕО, като са изпълнени</p>



*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>доклада за екологична оценка (ДЕО) па гореописаната програма и териториална стратегия:</p> <p>1. Във връзка с писмо с изх.№04-00-1849/27.05.2021 г. на МОСВ, БД ЗБР е разгледала и оценила проекта на Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия, съгласно разпоредбите на чл.12, ал.5 и ал. 6 от Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни намерения с предмета и целите па опазване на защитените зони (Наредбата за ОС ), като се е произнесла със становище по чл.155, ал. 1, т. 23 от ЗВ, с изх.№П-01-156(1)/09.06.2021г.. че програмата е допустима с ПУРБ на ЗБР (2016-2021) и ПУРН на ЗБР (2016-2021 ) при спазване на разпоредбите на Закона за водите и условията, забраните и мерките, описани в горесцитираното становище.</p> <p>2. По отношение на представения проект на задание за определяне па обхвата н съдържанието на доклада за екологична оценка (ДЕО) на ПТГС и ТСИМ, в т. 1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии, е необходимо да бъде добавен Планът за управление на речните басейни (ПУРБ) на ЗБР (2016-2021). В Доклада за ЕО следва да се отбележи, и че програмният период на разглеждания проект ва ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на актуализирането, изготвянето и прилагането на третите Планове за управление на речните басейни (ПУРБ 2022-2027) и вторите Планове за управление на риска от наводнения (ПУРН) за периода 2022-2027г. В ДЕО на ПТГС и ТСИМ следва да бъде разгледана и финализираната предварителна оценка на риска от наводнения (ПОРН) за Западнбеломорски район за басейново управление, с актуализирани РЗПРН, изготвена на основание чл. 146а, ал.1 от Закона за водите.</p> <p>3. В т. 2.1.3 Състояние на водите, зони за защита на водите, риск от наводнения, в т.А. Повърхностни води, е уточнено, че при прегледа на текущото състояние на околната среда, отразяването на състоянието и характеристиките на повърхностните и подземните води е извършено по водни тела, съгласно информацията поместена в ПУРБ на ЗБР (2016-2021) и на база актуална информация за състоянието на водите налична на интернет страницата на Басейнова дирекция. В т. Б Подземни води са описани основните източници на дифузно замърсяване на подземните води. Уточнено е, че в ДЕО ще бъде представена информация за състоянието на повърхностните и подземните води. В тази връзка, основните характеристики на повърхностните водни тела в териториалния обхват на ЗБР са описали и представени таблично в Приложение</p>	<p>изискванията по т.1 до 10 на становището, в т.ч. са съобразени условията за допустимост от предходното становище на БД ЗБР, описано в становището на МОСВ по-горе.</p>
--	---	---

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>1. 2. 4. на Раздел 1 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021). Таблица №1.3.2.а. на Раздел 1 на ПУРБ съдържа информация за подземните водни тела в ЗБР за БУ. Състоянието на водните тела е разгледано в Раздел 4 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021).</p> <p>В ДЕО следва да се вземе предвид предстоящото актуализиране на характеристиките на повърхностните и подземните водни тела в ЗБР, което ще бъде изготвено в процеса по актуализирането на ПУРБ на ЗБР за периода 2022-2027г. Актуална информация за Работната програма и графика за актуализацията на ПУРБ на Западнеломорски район за басейново управление и мерки за консултации със заинтересованите страни и обществеността е налична на сайта на БД ЗБР на адрес: <a href="https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%bl/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0bl-2022-2027/">https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%bl/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0bl-2022-2027/</a> .</p> <p>В т. В. Зони за защита на водите, са изброени регламентирани зони за защита на водите, съгласно разпоредбите на чл.6 от Рамковата директива на водите. В ДЕО следва да бъде включена информация за определените зони за защита на водите в Западнеломорски район, по чл. 119а от Закона за водите, разгледани в Раздел 3 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021).</p> <p>В т. Г. Риск от наводнения, е уточнено, че в трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ, попадат райони със значителен потенциален риск от наводнения. За анализите на водите на територията на области Перник и Кюстендил ще се ползват ПУРБ и ПУРН на Западнеломорски район за периода 2016-2021г., както и актуализираната предварителна оценка на риска от наводнения към проекта на ПУРН за периода 2022-2027г.</p> <p>4. По отношение на т. 2.1.13 Опасни химични вещества и риск от големи аварии е пояснено, че в ДЕО ще бъде представена информация за съществуващите в района предприятия, извършващи дейности по съхранение/производство/употреба на опасни химични вещества и смеси в количества, които обуславят риск от големи аварии. В тази връзка, в Раздел 2 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021), Таблица №2.2.1.в. са представени обекти, класифицирани като предприятия /съоръжения с висок или нисък рисков потенциал по ЗООС в Западнеломорски район.</p> <p>5. В т. 3. Характеристики на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ, е уточнено, че ще се обърне специално внимание на чувствителни територии, които ще са най-силно засегнати от програмата, като защитени зони от екологичната мрежа „Натура 2000“, санитарно-охранителни зони, райони с риск от наводнения и др. В тази</p>	
--	--	--

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>вързка, следва да се има предвид, че съгласно чл. 116, ал. 2, т.3 от Закона за водите, всички води и водни обекти се опазват от изтощаване, замърсяване и увреждане с цел поддържане на необходимото количество и качество на водите и здравословна околна среда, съхраняване на екосистемите, запазване на ландшафта и предотвратяване на стопански щети, като за постигане на тези цели се определят зони за защита на водите. В ДЕО следва да бъде включена информация за описаните в т. 3 на настоящото становище зони за защита на водите, регламентирани в чл. 119а от ЗВ, както и за актуализираните РЗПРН на Западнобеломорски район за БУ.</p> <p>6. В т.4 Съществуващи екологични проблеми, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ, включително отнасящи се до райони с особено екологично значение, като защитени зони по Закона за биологичното разнообразие, при прегледа на съществуващите екологични проблеми при компонент „Води” да се вземат предвид значимите видове натиск в резултат от човешката дейност върху състоянието на повърхностните и подземните води, разгледани в Раздел 2 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021). Актуализиран преглед на въздействието от човешка дейност върху състоянието на повърхностните и подземните води ще бъде извършен в процеса по актуализирането на ПУРБ на ЗБР за периода 2022-2027г.</p> <p>7. В т. 5 Цели на опазване на околната среда на национално и международно равнище, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ и начин, по който тези цели и всички екологични съображения са взети под внимание при изготвянето на програмата и стратегията, в която ще бъде направен анализ на стратегии, планове и програми, поставящи цели по опазване на околна среда, да се разгледат заложените екологични цели за повърхностните и подземните водни тела и за зоните за защита на водите, представени в Раздел 5 на ПУРБ на ЗБР (2016- 2021) - Актуализация на списъка на целите за опазване на околната среда.</p> <p>8. В т.6 Вероятни значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. и трансгранични въздействия върху околната среда в други държави, е необходимо да се направи оценка на степента на въздействие на предвидените дейности в ПТГС и ТСИМ върху състоянието на водните тела, както и върху зоните за защита на водите по чл.119а от Закона за водите.</p> <p>9. В т.7.Мерки, предвидени за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве и в т .10 Мерки във връзка с наблюдението по време на прилагането на ПТГС и ТСИМ, за компонент</p>	
--	--	--

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>„Води” да се разпишат подходящи мерки при вероятни неблагоприятни последици от осъществяване на Проектите и мерките от програмата и стратегията.</p> <p>10. Относно произтичащите от разглежданите Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ) планове, програма, инвестиционни намерения и проекти, и/или техните изменения, свързани с водоземане и/или ползване на воден обект, в доклада за ЕО следва да се отбележи, че е необходимо същите да бъдат оценявани за допустимост спрямо ПУРБ на ЗБР и ПУРН на ЗБР и могат да бъдат одобрени само след провеждане на приложимите процедури по реда на Глава шеста от Закона за опазване на околната среда - по екологична оценка за планове и програми и за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, съгласно изискванията на чл. 155, ал.1, т.23 от Закона за водите, за инвестиционни предложения.</p> <p>Въз основа на гореизложеното, Басейнова дирекция „Западнобеломорски район” дава положително становище по предоставеното за съгласуване задание за обхват и съдържание на Доклада за Екологична оценка (ДЕО) на Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ), като бъдат взети предвид и направените по-горе коментари и предложения, както и условията в становища за допустимост с изх. №П-01-156(1)/ 09.06.2021г. на БД ЗБР.</p>	
<p>Община Костинброд - получено по електронна поща на 23.08.2021г.</p>	<p>Запознах се със Заданието за обхват и съдържание на доклада за екологична оценка ПТГС и ТСИМ между Р.България и Р.Сърбия за периода 2021-2027г., Нямам коментари и предложения във връзка със допълване на обхвата и съдържанието на доклада за екологична оценка.</p>	<p>Становището не съдържа бележки и предложения</p>
<b>Становища от заинтересованите страни на територията на Република Сърбия</b>		
<p>Министерство на външните работи получено по електронна поща на 21.09.2021г.</p>	<p>От моята компетентност, като наблюдатели на Съвместната работна група за програмиране INTERREG-IPA Програма за трансгранично сътрудничество България – Сърбия 2021-2027, пред МВнР на РС, мога да забележа само една малка грешка, свързана със споменаването на Румъния в “Доклад за обхвата и съдържанието на доклада за екологична оценка РС - РБ”.</p>	<p>Забележката е взета предвид в ДЕО.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>А именно, на стр. 31, ред 10 (непосредствено преди т. 7) вместо „Република Румъния“ следва да се посочи „Румъния“, тъй като това е реалното име на посочената държава.</p>	
<p>Отдел по опазване на околната среда към Общинска администрация на град Лесковац <i>получена по електронна поща на 21.09.2021г</i></p>	<p>Във връзка с изпратения от Вас имейл и във връзка с даване на становище по проектодоклада за обхвата на стратегическа екологична оценка и в рамките на програмата за трансгранично сътрудничество INTERREG IPA между Република България и Република Сърбия за програмен период 2021-2027, Ви информираме следното:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Въпросният Доклад е изготвен в съответствие с изискванията на чл. 19а от Наедбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на въздействието на плановете и програмите върху околната среда. Докладът за обхвата и съдържанието е в съответствие с указанията от писмото на МОСВ с изх. №. 04-00-1849 / 23.07.2021. на Република България.</li> <li>- Министерството на регионалното развитие и благоустройството, в качеството му на Управляващ орган на програмата, представя на Националния орган за Програмата за трансгранично сътрудничество и Териториалната стратегия за интегрирани мерки - Министерството на европейската интеграция на Република Сърбия за консултации по програмата и стратегията в страната партньор докладът за обхвата и съдържанието на Доклада за ЕО</li> <li>- Законите, свързани с околната среда в Република Сърбия, се приемат от правителството на РС чрез неговите компетентни министерства, в този случай Министерството на опазването на околната среда, което изпълнява държавните административни функции, предвидени в член 6 от Закона за министерствата („Официален вестник на РС“ No 128/2020 г.);</li> <li>- В конкретния случай за изпълнение на задачи от Министерството на околната среда е създаден «Сектор за стратегическо планиране, проекти, международно сътрудничество и европейска интеграция», който изпълнява задачи, наред с други, свързани с програмирането и координирането на проекти, финансирани от безвъзмездни средства и помощи за развитие, фондове на ЕС, както и двустранни и многостранни източници на целеви средства в областта на опазването на околната среда, участие в изготвянето на закони, наредби и други общи актове в областта на опазването на околната среда и участие в международното сътрудничество и европейската интеграция в рамките на секторните звена, т.е. Отдел „Стратегическо планиране и изпълнение на плановете документи”.</li> <li>- Законът за стратегическа оценка на околната среда ("Държавен вестник на РС", бр. 135/2004 и 88/2010 г.) в глава "Обмен на информация за трансгранично</li> </ul>	<p>Предоставената информация в становището, съответно – приложимото законодателство на Република Сърбия, е съобразена в ДЕО.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>въздействие" в чл. 23 определя компетентността на Министерството по трансграничното въздействие на планове и програмите върху околната среда. Съгласно този закон на РС, Министерството на опазването на околната среда може да се обръща към компетентните местни власти (поверени дела), да дава становища и предложения за въздействието върху околната среда, всичко това в процеса на вземане на решения и даване на съгласие за доклада за стратегическа оценка на въздействието .</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Законът за оценка на въздействието върху околната среда („Държавен вестник на РС”, бр. 135/2004 и 36/2009 г.), глава 7 „Съобщение за възможни трансгранични въздействия” и чл. 32 определят компетенциите на Министерството на опазването на околната среда.</li> <li>- Въз основа на всичко по-горе, ние считаме, че в конкретния случай нашето Становище и предложения по предмета на Доклада за обхвата на стратегическата оценка на въздействието върху околната среда, както и в рамките на програмата за трансгранично сътрудничество INTERREG IPA между Република България и Република Сърбия за програмния период 2021-2027 г. предоставя Министерството на опазването на околната среда, което трябва да участва във всеки сегмент на съгласие и вземане на решения.</li> <li>- Трябва да споменем и „Закон за ратифициране на Протокола за стратегическа оценка на околната среда с Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст“ („Официален вестник на РС – Международни споразумения“, № 1/2010 г.), който дефинира Протокола за стратегическа екологична оценка на Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст.</li> </ul>	
<p>ЕВРОПЕЙСКО ДВИЖЕНИЕ В СЪРБИЯ <i>получена по електронна поща на 21.09.2021г</i></p>	<p>Въз основа на представения „Доклад за обхвата и съдържанието на доклада за ЕО проекта на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г., съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ между Република България и Република Сърбия и вашето искане, ние сме подготвили следните предложения, коментари и препоръки.</p> <p>Планове и програмите за трансгранично сътрудничество за интегрирани мерки чрез повишаване на способността за реагиране при голям брой различни природни бедствия са едни от най-важните превантивни действия в областта на опазването на околната среда и човешкото здраве. Такъв пример е проектът "Бъди герой!" Което се реализира от Европейското движение в Сърбия – Лесковац в партньорство със Сдружение „Бъдеще” Монтана (Република България) и е принос за изграждане на механизъм за взаимопомощ при извънредни ситуации в</p>	



Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>граничната зона. Този проект е с продължителност осемнадесет месеца и стартира през юни тази година и е съфинансиран от фондове на Европейския съюз чрез INTERREG – Програма за трансгранично сътрудничество по ИПП България – Сърбия. Идеята на проекта и планираните дейности е подобряване на трансграничното сътрудничество между България и Сърбия в развитието на младежкото доброволчество в областта на природни бедствия (земетресения, наводнения и пожари), чрез създаване на трансгранична мрежа от организации, експерти и млади доброволци. Първите преживявания в реализацията на проекта и комуникацията с българския партньор ни накараха да Ви предоставим тези предложения.</p> <p>Според съдържанието на „Доклад за ЕО....“ оценяваме, че документът представя добре текущото състояние на околната среда, целите за опазване на околната среда на национално и международно ниво, значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. трансгранично въздействие, както и предвидени мерки за предотвратяване и намаляване на неблагоприятните въздействия. Основният недостатък, много важен, се отнася до използваните нормативни бази и документи и се отнася до областта на превенцията на риска и повишаването на устойчивостта към голям брой различни природни бедствия. Методът за извършване на оценка на въздействието върху околната среда съгласно използваната нормативна база и документи, отнасящи се до Република Сърбия, не взема предвид „Оценка на риска от бедствия в Република Сърбия“ (Министерство на вътрешните работи на Република Сърбия, 2018 г.): <a href="http://prezentacije.mup.gov.rs/svs/HTML/licence/Procena%20rizika%20od%20katastr ofa%20u%20RS.pdf">http://prezentacije.mup.gov.rs/svs/HTML/licence/Procena%20rizika%20od%20katastr ofa%20u%20RS.pdf</a>.</p> <p>Че областта на опазването на водите, а с това и липсата на питейна вода, се превръща в съществен въпрос на трансграничното сътрудничество, показва и неотдавнашният екологичен спор, който придоби междудържавен характер. Това се казва в писмото на българския представител в Европейския парламент, адресирано до нашия премиер и ресорни министри относно заплахата за трансграничните водни ресурси на Сърбия и България, относно замърсяването на река Драговищица и нейните притоци Караманичка и Бранковска реки в република Сърбия. в Република България (Министерство на околната среда / Агенция за опазване на околната среда, 2019). Това обстоятелство инициира скоро среща в нашето Министерство за опазване на околната среда в Белград, на която присъстваха посланикът на Република България в Сърбия и заместник-</p>	<p>Посоченият документ е съобразен в ДЕО.</p> <p>Изпълнението на Специфична цел 3.1 на ПТГС ще се осъществи под формата на стратегически проект <u>„Подготовка на населението за действия в случай на бедствия и подобряване на капацитета на специализираните екипи</u></p>
--	--	--

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>министърът на Министерството на околната среда и водите на Република България и неговите сътрудници. . Двете страни се договориха да разработят и да започнат изпълнението на съвместна програма за мониторинг на трансграничните повърхностни води.</p> <p>Като се вземат предвид горните факти и частта в „Доклад за обхвата и съдържанието на доклада за ЕО по проекта на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г.“, която се отнася до „Приоритет 3: По-устойчив граничен регион“ за Специфична цел 3.1: „Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска и устойчивостта на бедствия (стр. 12), предложението е да се включи в „разработването на цялостна програма за готовност на граничните общности за адекватен отговор на природни бедствия“ и опасността - липса на питейна вода.</p> <p>Представеното предложение е напълно в съответствие с необходимостта от повишаване на регионалния капацитет за реагиране в трансгранично сътрудничество на опасностите от бедствия от изменението на климата, където водните ресурси са най-изложени, които трябва да бъдат смекчени чрез повишаване на устойчивостта на пограничното население - най-много засегнати.</p>	<p><u>за реагиране при извънредни ситуации в българо-сръбския трансграничен регион</u>“.</p> <p>Тъй като проектът не може да адресира всички възможни извънредни ситуации, той се фокусира върху две основни природни бедствия, които териториалният анализ на програмата идентифицира като най-чести в програмната област – пожари и наводнения</p> <p>Липсата на питейна вода е въпрос от компетентността на централните правителства на двете държави, като следва да се отчете и фактът, че ПТГС не разполага с ресурс за справяне с този проблем.</p>
<p>Публично комунално предприятие Медиана получено по електронна поща на 21.09.2021г</p>	<p>Първо, изпращаме Ви предложения и коментари по Доклада за обхвата и съдържанието на доклада за ЕО на проекта на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г., съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Републиката на България и Сърбия и Териториалната стратегия за интегрирана програма за трансгранично сътрудничество 2021 – 2027 г. между Република България и Република Сърбия.</p> <p>Използваме възможността да коментираме документите, за които се изготвя доклада за оценка на въздействието върху околната среда.</p>	<p>1. Програмата не налага тематични ограничения за</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>1. А именно, в Приоритет 1: Конкурентоспособен трансграничен регион, когато става въпрос за видовете дейности/инвестиции, които трябва да бъдат подкрепени, за да се развие конкурентоспособността на МСП и да се създадат нови работни места, ние вярваме, че инвестициите, насочени към преход към кръгова икономика трябва да се добави като ресурси и отрицателното въздействие върху околната среда.</p> <p>2. В приоритет 3, По-устойчив граничен регион, специфична цел 3.1: „Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска и устойчивостта на бедствия, се разглежда само частта, занимаваща се с природни бедствия, докато въпросът за адаптирането към изменението на климата е напълно елиминиран, и ние предлагаме да бъдат включени еднакво в Програмата. Също така смятаме, че списъкът с потенциални потребители е много тесен, тъй като не включва всички участници - както по отношение на намаляване на риска от бедствия, така и по отношение на адаптирането към изменението на климата. Като обществено комунално дружество, което се занимава с множество комунални дейности, ако е пряко ангажирано с реакция при бедствия на най-ранен етап, ви предлагаме да разширите списъка с дружествата, които се занимават с водоснабдяване, отпадъци, обществена хигиена и свързани с тях дейности.</p>	<p>интервенции, подкрепяни по Приоритет 1. Преходът към кръгова икономика е поле, от което зоната на ТГС може да се възползва съществено. Следователно препоръката вече е отразена.</p> <p>2. Ограничените програмни ресурси и необходимостта от концентриране на тези ресурси към идентифицирани области за интервенция според Териториалния анализ и резултатите от регионалните консултации налагат определени ограничения на обхвата на избраната конкретна цел. По време на регионални и последващи междуинституционални консултации беше договорено изпълнението на стратегическата цел да бъде оформено от стратегически проект, чиято цел ще бъде разработване на програми за готовност при бедствия и укрепване на</p>
--	---	---

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>3. По отношение на Териториалната стратегия за интегрирани мерки, по-точно в частта, обхваната от Специфична цел 1: Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги, смятаме, че трябва да се добави и мярка за подкрепа на фирмите, предоставящи обществени услуги, тъй като в съществуващата система за предоставяне на услуги често няма икономическа обосновка и че има съпротива срещу предоставянето на услугата от ползвателя на услугата. А именно опитът ни в областта на сметосъбиране показва, че ползвателите на услуги от по-отдалечени населени места смятат, че не се нуждаят от услугата и особено, че не трябва да</p>	<p>институционалния капацитет за съвместна и адекватен отговор в случаи на природни бедствия. Темата за изменението на климата се разглежда в цялата Интегрирана териториална стратегия (ИТС), тъй като тя е компонент от хоризонталната политика на ИТС, която гласи, че всяка подкрепяна интервенция трябва да включва компонент, който допринася за опазването на околната среда и биологичното разнообразие или осигурява зелени и дигитални решения. Това решение се разглежда като инструмент на стратегия за насърчаване на новата политика на сближаване.</p> <p>3. ТСИМ има два основни приоритета: 1) Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги и 2) Повишаване на регионалната конкурентоспособност,</p>
--	--	---

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>плащат за услугата, така че трябва да вземем предвид обучението на ползвателите на услугата в условия за приемане и заплащане на услугата.</p> <p>4. В раздел 1.4. Връзката на ПТГС и ТСИМ с други съответни планове, програми и стратегии, в частта, която говори за плановете и програмите на Република Сърбия, е посочена Националната стратегия за управление на отпадъците за периода 2020-2025 г. По наша информация този документ е обявен в проект, но все още не е приет. Предлагаме да се провери състоянието на документа, особено защото самият процес на оценка на въздействието оценява съответствието и последователността на проекта на Програма за трансгранично сътрудничество</p>	<p>вкл. в областта на туризма, въз основа на който ще се финансират проектни идеи, като се зачита подходът отдолу нагоре като водещ принцип за изпълнение. Рамката на ТСИМ вече позволява интервенции съгласно искането на Обществено комунално предприятие Медиана, Ниш в рамките на програмен приоритет 2 Интегрирано развитие на граничния регион. Затова считаме, че коментарите вече са отразени. Инициативата на инициаторите на проекта на етапа на изпълнение на стратегията е да предложат проект с интегриран и трансграничен характер на етапа на кандидатстване за финансиране.</p> <p>4. В т.1.4 на ДЕО са включени относимите стратегии, планове и програми, в т.ч. проекти на такива. В т.2.1.12 на ДЕО е направен анализ на управлението на</p>
--	---	---

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>2021-2027. и териториални стратегии за интегрирани мерки със съответните програми и стратегии. Този документ присъства и в частта, която се занимава с управление на отпадъците, където са посочени дейностите и целите на Националната стратегия за управление на отпадъците за периода 2020-2025 г. Също така, в частта за управление на отпадъците, ситуацията с изхвърлянето на отпадъци не е дефинирана достатъчно точно, а на страница 27 е посочено „Основният метод за окончателно обезвреждане на отпадъците в Република Сърбия е депонирането като единствен начин за организирано управление на отпадъците. "</p> <p>Според нашия опит почти половината от областите, включени в трансграничната зона, използват несанитарни депа и ние дълбоко вярваме, че документите, които дават насоки за бъдещи дейности в граничния регион, трябва да разгледат конкретно разработването на мерки за подобряване на управлението на отпадъците в граничния регион. Като се има предвид, че Република България също е изправена пред голямо предизвикателство по отношение на прилагането на пакета от мерки за въвеждане на пакета на ЕС за кръгова икономика в областта на управлението на отпадъците, настоятелно предлагаме Програмата и териториалната стратегия за интегрирани мерки на Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г. между Република България и Република Сърбия силно се фокусира върху управлението на отпадъците като един от приоритетите за развитие.</p>	<p>отпадъците в двете държави, на база наличните официални източници на информация за двете държави.</p> <p>По отношение на предложеното: Интегрираната териториална стратегия предоставя две възможности за справяне с предизвикателствата в управлението на отпадъците – една от гледна точка на МСП (по специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, вкл. в областта на туризма, М 2.1 Развитие и предоставяне на рамкова подкрепа за местния бизнес да расте, да се разширява и да се представя по-добре в по-екологичен и по-интелигентен конкурентен глобален пазар), и още една – от гледна точка на</p>
--	---	---



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

		<p>обществените услуги (по специфична цел 1: Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги). Следователно препоръката вече е отразена в ТСИМ.</p>
<p>Общество на младите изследователи Бор <i>получено по електронна поща на 21.09.2021г</i></p>	<p>Предложени изменения на ДОКЛАДА ЗА ОБХВАТ И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДОКЛАДА ЗА ЕО на проекта на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г., съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия, и Териториалната стратегия за интегрирани мерки</p> <p>В рамките на обществените консултации по ДОКЛАДА ЗА ОБХВАТ И СЪДЪРЖАНИЕ на ДОКЛАДА ЗА ЕО на проекта на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г., съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториалната стратегия за интегриран младежки Бор има следните предложения:</p> <p>1. На страница 9 в Специфична цел 1.1: „Подобряване на устойчивия растеж и конкурентоспособност на МСП и създаване на нови работни места в МСП, включително производствени инвестиции“ да се добави към видовете дейности/инвестиции, които трябва да бъдат подкрепяни: Разработване и изпълнение на програми за кръгова икономика</p>	<p>1. Изброените видове дейности/инвестиции по някои от специфичните цели на програмата не са изчерпателни. На този етап програмата не налага тематични ограничения за интервенции, подкрепяни по Приоритет 1. Кръговата икономика вече е разгледана в следния текст в SO 1.1: Това включва умения за управление и работна сила, технологии, мрежи, интернационализация,</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>2. На стр. 14 в раздел Мярка 2.1 Развитие и предоставяне на рамкова подкрепа на местни предприятия за растеж, разширяване и по-добро представяне в „по-зелен“ и по-интелигентен конкурентен глобален пазар, добавете Развитие на кръговата икономика.</p>	<p>ефективност на ресурсите“. Ключов решаващ фактор за финансиране на инициативи с кръгова икономика са индивидуалните нужди на потенциалните инициатори на проекти и тяхната собствена инициатива по време на откритите покани за кандидатстване. Следователно препоръката вече е отразена в бъдещата програма.</p> <p>2. На този етап Интегрираната териториална стратегия (ИТС) не налага тематични ограничения за интервенциите, подкрепяни по мярка 2.1 Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа на местни предприятия за растеж, разширяване и по-добро представяне в „по-зелен“ и по-интелигентен конкурентен глобален пазар. Освен това в обяснителния текст на мярката се акцентира върху рамковата подкрепа</p>
--	--	--

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>3. На стр. 15 в края на текста на Мярка 2.2 Рационализиране на използването на туристическите ресурси на региона на трансграничното сътрудничество, включително осигуряване на по-бърз, справедлив и екологичен достъп и условия за свързване в мрежа на културното наследство и туристическите локации в регион за трансгранично сътрудничество, да се добави: Специално маркиране и развитие на инфраструктурните маршрути на европейските пешеходни пътища Е4</p>	<p>за зеления преход, чийто обхват включва всички аспекти на кръговата икономика. В допълнение, един от хоризонталните принципи на стратегията има за цел да интегрира зелени решения във всяка подкрепяна интервенция, което насърчава инициаторите на проекти да предлагат зелени решения за териториалните нужди и предизвикателства. Ключов решаващ фактор за финансиране на инициативи с кръгова икономика са индивидуалните нужди на потенциалните инициатори на проекти и тяхната степен на активност по време на откритите покани за кандидатстване. Следователно препоръката вече е отразена в бъдещата програма.</p> <p>3. Подкрепата за развитие на европейски пътеки на дълги разстояния (Е-пътеки) през ТГС зоната е напълно съобразена със стратегическия обхват на</p>
--	---	---

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>(минаващи през територията на Източна Сърбия) и Е7, тъй като и двата влизат от територията на България в територията на Сърбия в трансграничната зона.</p>	<p>Мярка 2.2. Рационализирайте използването на туристическите ресурси на региона на ТГС. Въпреки това бихме предложили разработването на инфраструктурни маршрути на европейските пешеходни пътища Е4 да стане отделен работен пакет от съвместен интегриран проект, вместо да се представя като самостоятелен проект. Трябва да се отбележи, че нито програмата, нито стратегията имат за цел да представят списъци с изчерпателни мерки, отговарящи на условията за подпомагане, поради което и двата програмни документа са фокусирани върху видовете мерки и тези мерки, посочени в коментара, могат да бъдат посочени като такива. Следователно препоръката вече е отразена в бъдещата програма и ИТС.4. Документите са отразени</p>
--	---	---

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>4. На страници 17 и 18 в част В. Планове, програми и стратегии на територията на Република Сърбия, свързани с ПТГС и ТСИМ 2021-2027, следва да се направят следните изменения:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Замяна на Стратегията за биологично разнообразие на Република Сърбия за периода от 2011 г. до 2018 г. - Програмата за опазване на природата на Република Сърбия за периода от 2021 г. до 2023 г., която ревизира Проекта на стратегия за опазване на природата на Република Сърбия за периода от 2019 г. до 2025 г.,</li> <li>▪ Подчерваме, че Стратегията за управление на отпадъците все още е в проект и все още не е приета, добавя се Националната програма за действие (НДП) за борба с опустиняването и деградацията на земята съгласно Конвенцията на ООН (в проекта) и Стратегията за обществено здраве (която свързва здравето и опазването на околната среда,</li> <li>▪ Подчертаваме, че Стратегията за развитие на горското стопанство отдавна е надмината, т.е. нейната валидност е изтекла и т.н.</li> </ul> <p>5. На страница 25 в раздел 2.1.5. Състоянието на земята, в частта, отнасяща се до граничния регион на Сърбия, заменете термина „предполагам“ с по-подходящ термин „причина или създаване на деградирани райони“</p> <p>6. На страница 25 в раздел 2.1.6. Състоянието на биологичното разнообразие гласи, че в трансграничната зона има множество ЦЕНТРОВЕ ЗА БИОРАЗНООБРАЗИЕ, защитени територии, екологични мрежи, ИВА, ИРА, РВА зони.</p> <p>7. На страница 27 в раздел 2.1.12. Обяснете при управлението на отпадъците, че новата стратегия за управление на отпадъците в Сърбия все още не е приета и добавете, че концепция за кръгова икономика се разработва в Сърбия.</p> <p>8. На стр. 32 в края на част 9. Методи за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, използвана нормативна база и документи и трудности при събирането на необходимата информация добавете документа: Кодекс за добри практики за участие на гражданите в процеса на вземане на решения (Конференция на INGO) Съвет на Европа) на база на който публично обсъждане на Програмата за трансгранично сътрудничество и Доклада за стратегическа екологична оценка ще бъде организирано. Добавете и нова точка 12. Организиране на ранна обществена проверка и обществено обсъждане на Доклада.</p>	<p>съгласно направените препоръки в т.1.4 на ДЕО.</p> <p>По т.4. Препоръката е отразена.</p> <p>По т.5 препоръката е съобразена в т.2.1.5 на ДЕО.</p> <p>По т.6 препоръката е съобразена в т.2.1.6 на ДЕО.</p> <p>По т.7. Препоръката е отразена.</p> <p>По т.8 В т.9 на ДЕО е описана методологията на изготвяне на ДЕО, а не методологията на провеждане на процедурата по ЕО, която се провежда, в т.ч. обществените обсъждания към нея, по</p>
--	--	--

*Доклад за екологична оценка*

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>9. На страница 34 в края на част Б. За Република Сърбия добавете следните нормативни актове: Закон за ратификация на Орхуската конвенция, Закон за защита на природата, Указ за екологичните мрежи и Указ за методология за управление на публичната политика, Анализ на ефектите от публичните политики и регулации и съдържанието на отделните документи за обществена политика. В допълнение към докладите за околната среда, използването на доклади за изменението на климата следва да се добави като източник на информация.</p> <p>10. На стр. 36 в раздела Заключение на екологичната оценка следва да се добави, че в доклада ще бъдат изброени всички становища, оценки и предложения от общественото обсъждане и че ще бъдат взети предвид при дефиниране на заключението в ДЕО.</p>	<p>реда на съответното национално законодателство, в съответната държава.</p> <p>По т.9. Към приложимото законодателство в т.9 на ДЕО са изброени и посочените документи.</p> <p>По т.10. Заключение на ДЕО съобразява постъпилите към съответния етап на процедурата по ЕО становища.</p>
--	---	--



## 12.2. Резултати от консултациите по ДЕО

Консултациите по ДЕО са проведени както следва:

- в **Република България:** ДЕО с приложенията към него, в т.ч. нетехническото резюме на доклада, както и проектите на ПТГС и ТСИМ са предоставени на обществен достъп за изразяване на становища в периода 17.12.2021 – 17.01.2022 г. (спазен е изискуемият минимален срок от 30 календарни дни съгласно чл.20, ал.1, т.1, буква „в“ на Наредбата за ЕО) както следва:
  - a) Достъпът до документите на хартия на български и английски език е осигурен в сградата на Дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, на адрес: гр. София 1000, ул. „Стефан Караджа“ № 9, всеки работен ден от 9.30 до 17.30 ч.
  - b) Достъп до документацията на български език на интернет-страницата на Програмата: <http://www.ipacbc-bgrs.eu/bg/2020>.
  - c) Информацията за консултациите, в т.ч. с посочен достъп до документацията, е представена и в Съобщение (изпратено до всички заинтересовани страни и публикувано на интернет страницата на програмата на посочения линк), изготвено съгласно изискванията на чл.20, ал.1, т.1 от Наредбата за ЕО. В Съобщението е посочено по какъв начин (до адрес на място и електронна поща) заинтересованите страни могат да изразят становища.
  - d) Съобщението за провеждане на консултации е публикувано и на интернет страницата на Министерство на околната среда и водите на Република България, на 14.12.2021г. на адрес: <https://www.moew.government.bg/bg/konsultacii-po-doklad-za-ekologichna-ocenka-na-programa-za-transgranichno-sutrudnichestvo-ptgs-2021-2027-mejdu-republika-bulgariya-i-republika-surbija-i-teritorialna-strategiya-za-integrirani-merki-tsim-kum-programata/>.
  - e) Проведена е онлайн среща за обществено обсъждане от страна на Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България по реда на чл.14, ал.2 от ПМС № 142/2019 г., на 21 януари 2022 г., за която е воден протокол, предоставен към Приложение № 2.2 на ДЕО. За срещата заинтересованите страни са информирани със Съобщението за провеждане на консултации, описано по-горе.

- **в Република Сърбия:** за целите на консултациите, документацията по ДЕО е преведена на английски език, а нетехническото резюме на ДЕО и проектите на ПТГС и ТСИМ са преведени на английски и сръбски език  
Подобно на процеса на консултации по време на етапа на определяне на обхвата, чрез Сръбския Управляващ орган по отношение на предложената програма са уведомени официалните институции и заинтересованите страни, които са определени в Документа за схемата, който е изготвен от Управляващия орган по отношение на предложената програма.
- Документацията по ДЕО е публикувана на 17.12.2021 г. на официалната интернет страница на Interreg - IPA CBC България – Сърбия (<http://www.ipacbc-bgrs.eu/sea-report-news/launch-consultations-environmental-assessment-report-under-interreg-ipa-cbc>).
- Националният орган на Република Сърбия - Министерство на европейската интеграция, е публикувал на 29.12.2021 г. ДЕО на официалната си интернет страница (<https://www.mei.gov.rs/srp/pozivi/108/detaljnije/w/0/poziv-za-javnu-raspravu-o-dokumentima-u-vezi-sa-strateskom-procnom-uticaja-na-zivotnu-sredinu-interreg-ipa-programa-prekogranicne-saradnje-sa-bugarskom/>)=. Процесът на консултации е със срок за изразяване на становища до 17.01.2022 г. на следните имейл адреси: [gd\\_nis@mei.gov.rs](mailto:gd_nis@mei.gov.rs); [danijela.djokovic@mei.gov.rs](mailto:danijela.djokovic@mei.gov.rs), [kristina.askovic@mei.gov.rs](mailto:kristina.askovic@mei.gov.rs), [valentina.vidovic@mei.gov.rs](mailto:valentina.vidovic@mei.gov.rs) и [ma\\_ipacbc@mrrb.government.bg](mailto:ma_ipacbc@mrrb.government.bg)

Обществеността е уведомена за консултациите и с обяви, публикувани: в на:

- на интернет страницата на Националния орган и
- на интернет страницата на програмата

Получените в резултат на консултациите по ДЕО становища и начинът им на съобразяване/допълване и отразяване в ДЕО с мотивите за това, са представени в Таблици 12.2-1 (станoviща от заинтересованите страни в Република България) и 12.2-2 (станoviща от заинтересованите страни в Република Сърбия), а копия на становищата и резултатите от обсъжданията са представени в Приложение № 2.2 към ДЕО. Направените в резултат на отразените становища допълнения (в по-голямата си

част свързани с прецизиране на информация за текущото състояние на околната среда) не водят до промяна на прогнозите и оценките на въздействията върху околната среда и човешкото здраве.

Съобразно направените допълнения на ДЕО е допълнено и Нетехническото резюме на ДЕО.

**Таблица № 12.2-1** *Получени становища в резултат на консултациите по ДЕО на територията на Република България  
начин на отразяването им*

<b>Получено становище от: (община, ведомство, организация, др.)</b>	<b>Съдържание на становището</b>	<b>Начин на отразяване с мотивите за това</b>
РИОСВ-Благоевград изх.№ 4147(1)/07.01.2022г.	Информираме Ви, че РИОСВ - Благоевград, няма бележки и предложения по така представения Доклад за екологична оценка на проектите на проекти на Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027 г., между Република България и Република Сърбия, съфинансирана по Инструмента за присъединителна помощ, и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ) на програмата с приложенията към него.	Становището не съдържа бележки и предложения към ДЕО.
Областен управител - Враца Изх.№0400-4-60/04.01.2022	Докладът за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество България - Сърбия 2021-2027 е изготвен съгласно националното законодателство на двете държави, транспониращо изискванията на Директива 2001/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2001 година относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда. Извършените в ДЕО анализ на текущото състояние и проблеми на околната среда, оценка на евентуални въздействия върху околната среда и човешкото здраве и предложените мерки за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици способстват за интегриране на екологичните изисквания в проектите на ПТГС и ТСИМ. Изпълнението на дейности и мерки в проектите, отнасящи се до опазване на културно-историческото наследство и развитие на туристически услуги не предвижда съществено влияние и неблагоприятно въздействие по отношение на състоянието на околната среда.	Становището е положително и не съдържа бележки и предложения към ДЕО.

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>По отношение на вредните физични фактори, изменението в транспортно-комуникационната мрежа може да окаже влияние в шумовото натоварване, в зависимост от реализацията на конкретни параметри в евентуални проекти, предвидени в ПТГС и ТСИМ. Предвидените за изпълнение в програмата приоритети и мерки не са свързани с дейности, предполагащи допълнителни въздействия от вибрации, йонизиращи и нейонизиращи лъчения.</p> <p>Въз основа на направените анализи, прогнози и оценки, реализацията на ПТГС и ТСИМ не предвижда отрицателно въздействие по отношение качеството на атмосферния въздух, както и значително увеличаване на емисиите на парникови газове.</p> <p>По отношение на водите, в т.ч. зоните за защита на водите и риска от наводнения, предвидените мерки и дейности ще допринесат за подобряване на състоянието на водните обекти и управлението на риска от наводнения и същите няма да окажат влияние върху доброто състояние на водните тела.</p> <p>Не се очаква негативно въздействие върху земните недра.</p> <p>Изпълнението на предвидените дейности в ПТГС и ТСИМ ще допринесат за подобряване състоянието на почвите на регионално, национално и трансгранично ниво.</p> <p>В резултат на извършения в ДЕО анализ по компоненти на околната среда, не се очаква значително отрицателно въздействие на защитените територии и зони, както и негативно влияние върху биологичното разнообразие.</p>	
<p>Среща за обществено обсъждане, проведена на 21.01.2022г.</p>	<p>Няма получени бележки, препоръки и отрицателни становища по ДЕО</p>	<p>Не са представени бележки и предложения към ДЕО</p>
<p>РИОСВ-Враца изх.№ОВОС-ЕО-379/1/20.12.2021</p>	<p>РИОСВ - Враца няма забележки към така предоставената информация и документация, в хода на процедурата по провежданите на консултации по екологична оценка на Програма за трансгранично сътрудничество.</p>	<p>Становището не съдържа бележки и предложения към ДЕО.</p>
<p>БД „Дунавски район“ изх.№ ПУ-01-1035(1)/30.12.2021</p>	<p>В хода на процедурата по екологична оценка на разработвания ДЕО на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки. БДДР се е произнесла със становище относно</p>	<p>Становището не съдържа бележки и предложения към ДЕО.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>консултации по Задание за определяне на обхвата и съдържанието на ДЕО (писмо с наш изх. № ПУ-01-622/09.08.2021 г.).</p> <p>В изготвеният ДЕО на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки са отразени всички препоръки на БДДР, съгласно горесцитираното становище за обхвата и съдържанието на доклада.</p>	
РИОСВ-Монтана изх.№159/14.01.2022	<p>1. ДЕО е съобразен с изискванията на чл. 86, ал. 3 от ЗООС и чл. 17, ал. 1 на Наредбата за ЕО.</p> <p>2. В т. 2. Текущо състояние на околната среда и евентуално развитие без прилагането на ПТГС и ТСИМ, следва да се посочат най-значимите защитени територии по региони. В териториалния обхват на РИОСВ — Монтана природните забележителности (ПЗ) като „Белоградчишките скали” и „Пещера „Магурата” са значими обекти за развитието в туризма.</p>	<p>т.1 не съдържа бележки и предложения.</p> <p>Бележката е отразена в т.2 след таблица 2.1.7-2 на ДЕО</p>
	<p>3. В таблица 2.1.7-1 Защитени зони по „ Натура 2000” да се добави защитена зона BG 0000525 „Тимок” за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.</p>	<p>Бележката е отразена в таблица 2.1.7-1 на ДЕО</p>
Министерство на здравеопазването Изх.№04-09-175/15.12.2021г.	<p>От представената документация е видно, че доклада за ЕО на горепосочения проект е съобразен с нормативните изисквания по отношение съдържанието, структурата и обхвата на този вид доклади, както и с посочените в наше писмо предложения относно заданието за обхвата и съдържание на доклада.</p> <p>Предвид гореизложеното Министерство на здравеопазването счита, че Програмата за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, между Република България и Република Сърбия, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ) към програмата може да бъде реализирана при спазване на следните условия, които следва да бъдат записани като задължителни в административния акт, който ще бъде издаден от компетентния орган:</p> <p>1. При проектирането и изграждането на нови обекти, местоположението им да се определя съобразно предвидените за тази дейност зони и територии, съгласно действащите устройствени планове и да се съобразява с близостта на обекти, подлежащи на здравна защита, зони и територии, в</p>	<p>Становището не съдържа бележки и предложения към ДЕО.</p> <p>Становището е положително и не съдържа бележки и предложения към ДЕО.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>които са разположени такива обекти и водоизточници за питейно-битово водоснабдяване, с или без учредени със заповед санитарно-охранителни зони (СОЗ);</p>	
	<p>2. Всяко конкретно инвестиционно предложение, следва да бъде оценено при провеждане на процедура по глава 6 от ЗООС (процедура по ОВОС и на процедура по ЕО), с което ще е възможно да се извърши конкретна оценка на степента на възможния риск за здравето на населението, на възможното отражение върху здравно-демографските показатели и влиянието върху урбанизираните територии и по-специално населени места и обекти, подлежащи на здравна защита.</p>	<p>Становището е положително и не съдържа бележки и предложения към ДЕО.</p>
	<p>3. Всички предложени от авторите мерки следва да бъдат изпълнени от възложителя.</p>	<p>Становището е положително и не съдържа бележки и предложения към ДЕО.</p>
<p>МОСВ Изх.№ ЕО-47/17.03.2022</p>	<p>I. По отношение на структурата и съдържанието на доклада за ЕО на ПТГС 2021-2027, между Република България и Република Сърбия и ТСИМ: Докладът за ЕО е съобразен с изискванията на структура и обхват съгласно чл. 86, ал. 3 от ЗООС и чл. 17 от Наредбата за ЕО, като по представената информация имаме следните бележки: По отношение доклада за ЕО за ПТГС 2021-2027 между Р България и Р Сърбия и ТСИМ имаме следните бележки: 1. Необходимо е декларациите по смисъла на чл. 16, ал. 1 от Наредбата за ЕО да съобразяват изискванията на чл. 16, ал. 3 от Наредбата, и конкретно посоченото „ Не съм член на експертните екологични съвети по чл. 12, ал. 1, т. 1 и ал. 2 от ООС” на ръководителя и колектива експерти разработили доклада за ЕО следва да се коригира на „Не съм член на експертните екологични съвети по чл. 5 от Наредбата за ЕО и чл. 12, ал. 1, т. 1 от ЗООС”; 2. Изготвеният доклад разглежда в подробност текущото състояние на водите и евентуално развитие без прилагането на ПТГС и ТСИМ (т. 2.1.3. Състояние а водите, зони за защита на водите, риск от наводнения). Анализът и оценката са изготвени на база действащите Планове за управление на речните басейни (ПУРБ) и Планове за управление на риска от наводнения (ПУРН) в Дунавски и Западнеломорск район за</p>	<p>По т.1 бележката е изпълнена. Приложени са коригирани декларации подписани от ръководителя на колектива и експертите разработили доклада за ЕО.  В т.2.1.3. на ДЕО бележката е отразена.</p>



**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>басейново управление (ДРБУ и ЗБРБУ) за периода 2016-2021 г., като основни документи, с които трябва да бъде съобразена ЕО. Представените информация и анализи в доклада за ЕО обаче не са пряко съотнесими към конкретната територия на трансграничната област рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027, а в значителна част касаят целия Дунавски район и съответно Западнобеломорски район. В резултат, докладът е натоварен с информация, която не е релевантна към териториалния обхват на програмата, (например на стр. 61 с посочват данни за ВЕЦ в Дунавски район за басейново управление, а не за областта на териториален обхват на програмата, както и на стр. 71 в част Хидроморфология и др.; аналогично е подхотено и към информацията и данните за БДЗБР).</p>	
	<p>2.1. Информацията, включена в т. 2.1.3 (стр. 115) за „сериозни предизвикателства поради мястото в засушлива зона, неравномерно разпределение на водните ресурси” не е конкретизирана и подкрепена с доказателства за тази територия. В случай, че не е приложимо за конкретната територия, не следва да се включва в нетехническото резюме.</p> <p>2.2. По отношение на информацията и данните, касаещи Република Сърбия, отново голяма степен представената информация е на ниво държава, а не се отнася конкретно до областите, които попадат в териториалния обхват на ПТГС.</p> <p>2.3. Целесъобразно е ДЕО да съдържа информация и данни само за частите от ДРБУ и ЗБРБУ, които попадат в обхвата на програмата. Това ще позволи да се направи по-точен анализ за очакваното въздействие в териториалния обхват на програмата.</p> <p>2.4. Необходимо е да се отстранят някои неточности и да се структурира по-добре информацията, например на стр. 69-70 в частта „Химично състояние” включена информация и за биологични елементи за качеството и хидроморфология ДРБУ, за което има отделни части в доклада. По аналогичен начин е представена тази информация и относно БДЗБР.</p> <p>3. На стр. 61 от доклада за ЕО, ръчен пункт (РП) „Църква”, гр Перник е цитиран, като крайградски фонoв пункт. Обръщаме внимание, че съгласно приложение 4 на Заповед N2 РД-489 от 26.06.2019г., регламентираща</p>	<p>По т.2.1. - в т.2.1.3. на ДЕО и нетехническото резюме на доклада бележката е отразена.</p> <p>По т.2.2. – степента на подробност на информацията в ДЕО по отношение на Република Сърбия, е съобразно предоставените източници на информация и данни.</p> <p>По т.2.3. – бележката е съобразена в съответните части на ДЕО</p> <p>По т.2.4. – бележката е съобразена в съответните части на ДЕО</p> <p>По т.3 – бележката е отразена в т.2.1.2. на ДЕО</p>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>дейността на автоматичните измервателни станции (АИС), ръчните пунктове (РП) и ДОАС системите за оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ) е Националната система за мониторинг, РП „Църква” е класифициран като градски фонов пункт, в резултат, на което текстът следва да бъде коригиран.</p>	
	<p>3.1. На стр. 63 от доклада за ЕО в изречението „Голям дял имат и подвижните точкови източници - автомобилите, които са в недобро техническо състояние ” е допусната неточност, като автомобилите са записани, като подвижни точкови източници. Същото следва да се коригира с подвижни източници.</p> <p>3.2. На стр.65 от доклада за ЕО, във връзка със заглавието на фиг. 2.1.2-2 <i>«Обобщени резултати за превишенията на 90.4 перцентиа (в <math>\mu\text{d}/\text{m}^3</math>) на СДН а СДНза ФПЧ10 в трансграничните пунктове за мониторинг на качество на а осферния въздух за период 2009-2019г. в Република България и Република Сърбия»</i> и посочените пунктове за мониторинг на КАВ на територията на Република България (АИС „Видин”, РП „РИОСВ-Монтана”, МС „ЖП-Гара”- Враца, АМС „Център“- Перник, РП „Църква“ - Перник, РП „Пирдоп”), обръщаме внимание, че посочването им като трансгранични е некоректно. Съгласно горепосочената Заповед № РД-489/2019 г. посочените пунктове за мониторинг на КАВ са градски фонове, а не трансгранични. Предлагаме заглавието да се коригира по следния начин: <i>„Обобщени резултати за превишенията на 90.4 перцентид (в <math>\mu\text{d}/\text{m}^3</math>) на СДН за ФПЧ10 в пунктове за мониторинг на качество на атмосферния въздух за период 2009-2019 г. в Република България и Република Сърбия”</i>. В анетката на графиката също е допусната грешка — посочен пункт АИС «РИОСВ-Монтана» който следва да се коригира с РП „РИОСВ- Монтана»</p> <p>В допълнение Ви информираме, че по отношение на компонент Атмосферен въздух на територията на Република България, като източник на информация, могат да бъдат използвани данни от последния публикуван Национален Доклад за състоянието и опазването на околната среда за 2019 г. , приет от Министерски съвет през 2021 г., в частта Емисии на вредни вещества и качество на атмосферния въздух: <a href="http://eea.government.bg/bd/soer/2019/air/index">http://eea.government.bg/bd/soer/2019/air/index</a>; годишния бюлетин за качество на атмосферен въздух (КАВ) за 2019 и за 2020 <a href="http://eea.government.bg/bg/dokladi/God bul kAV/index">http://eea.government.bg/bg/dokladi/God bul kAV/index</a>, и Тримесечните</p>	<p>По т.3.1. – бележката е отразена в текста на т.2.1.2. от ДЕО</p> <p>По т.3.2. – Бележките са съобразени в ДЕО. В настоящия вариант на ДЕО фиг.2.1.2-2 е с номерация фиг.2.1.2-8, като заглавието е променено съобразно бележката.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>бюлетини за състоянието на околната среда в Република България за 2019 г., 2020 г. и 2021 г., публикувани на сайта на Изпълнителна агенция по околна среда: <a href="http://eea.government.bg/b%/dokladi/arhiv_trim-bul">http://eea.government.bg/b%/dokladi/arhiv_trim-bul</a>.</p> <p>4. При прегледа на доклада е установено, че в т. 2.1.7. Защитени зони и защитени територии са пропуснати няколко технически грешки, както следва:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• В таблица 2.1.7-1. не са описани две защитени зони: BG0000525 „Тимок” и BG0001039 „Попинци”,</li> <li>• Представената на стр. 245 обща информация за защитените територии в България не е изцяло актуална. Общият брой на защитените територии е 1023; на природните забележителности — 346, а на защитените местности — 573;</li> <li>• В таблица 2.1.7 — 3. не са описани следните защитени местности: „Лялинци” „Маноловото”, „Находище на вълнестоцветно сграбиче — Бобошево” и „Падните”.</li> </ul>	<p>По т.4 – бележките са отразени на съответните места в текста на ДЕО.</p>
	<p>4.1. В т. 2.1.6. Състояние на биологичното разнообразие много подробно за районите в България и по-общо за районите в Сърбия са представени съществуващите данни за видовете — за ендемити, реликти, консервационно значими водорасли, мъхове и висши растения, животни и гъби в различните територии и райони. Важно е да се поясни, че приоритетно се опазват защитените видове. За целта, свързано прилагане на законодателството, следва в отделна точка да се изброяват известните видове, включени в Приложение 3 към Закона за биологичното разнообразие.</p>	<p>По т.4.1 - на база направения в т.2.1.6. анализ, в Приложение № 4 към ДЕО е даден списък на консервационно значимите видове включени в Приложение № 3 на ЗБР</p>
	<p>5. В т. 2.1.11 „Състояние по отношение на вредните физични фактори” буква А. Шум” са посочени основните източници на шум на територията на шестте области — транспортните потоци на автомобилния и железопътния транспорт, както и локалните източници на шум (промишлени, комунално-битови работилници, търговски обекти, заведения и др.). По отношение на шума в околната среда от промишлени източници, съгласно ЗООС, регионалните инспекции по околна среда извършват превантивен, текущ и последващ контрол върху промишлени и сталации и съоръжения, включително за категориите промишлени дейности по Приложение N 4 към чл. 117, ал. 1 от ЗООС. Представена е и информация, че съществуващите промишлени обекти в разглеждания</p>	<p>По т.5 - Становището не съдържа бележки и предложения към ДЕО.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>район се намират предимно в обособени промишлени зони и не са източници на наднормен шум за населените места.</p> <p>По т. 2.1.13 „Опасни химични вещества и риск от големи вариации” е включена информация:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• за предприятия/съоръжения с висок и нисък рисков потенциал на територията на областите Видин, Монтана, Враца, София—област, Перник и Кюстендил (Република България) съгласно публичния регистър по чл. 111, ал. 1. т. 6 на ЗООС, актуална към момента на изготвяне на доклада като е допусната техническа грешка в цитирането на закона;</li> <li>• за предприятия/съоръжения с висок и нисък рисков потенциал на територията на окръзи Борски, Зайчарски, Нишавски, Пиротски, Топлички, Бланички и Пчински (Република Сърбия) съгласно регистъра на Севезо предприятията в Република Сърбия, като обръщаме внимание, че посочения на стр. 331 интернет адрес: <a href="https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/12021-11/registar_seveso_postrojena_na_teritoriji_republike_srbije_2.pdf">https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/12021-11/registar_seveso_postrojena_na_teritoriji_republike_srbije_2.pdf</a> не е актуален. В допълнение предлагаме следните редакционни бележки по текста на доклада за ЕО: На стр. 331 преди „Обобщение за състоянието по отношение на опасните химични вещества и риска от големи аварии:“ следва да се допълни следния текст: „Ратифицирана е Конвенцията за трансграничните последици от промишлени аварии. В Закона за ратифициране на Конвенцията за трансграничното въздействие на производствени аварии и подзаконовите правилници и наредби с описани задълженията на оператори, които боравят с опасни вещества ”</li> </ul> <p>Обръщаме внимание, че текстът на стр. 438 Протокол за гражданска отговорност и компенсации на щети върху трансгранични водни обекти, възникнали от трансгранични ефекти на промишлени аварии” фигурира два пъти, както и че България не е ратифицирала този Протокол. В тази връзка, текстът следва да бъде заличен.</p>	<p>Текстът е коригиран съобразно бележката.</p> <p>Текстът е коригиран съобразно бележката и е посочен актуален интернет адрес.</p> <p>Текстът е допълнен съобразно бележката.</p> <p>Текстът е коригиран съобразно бележката.</p>
	<p>По отношение на нетехническото резюме на доклада за ЕО за „ПТГС 2021-2027 между Република България и Република Сърбия и ТСИМ”</p>	<p>По т.1 – бележките са отразени в нетехническото резюме,</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>1. Всички бележки по т. 2 по отправените бележки по отношение доклада за ЕО за „ПТГС 2021-2027г. съфинансирана по Инструмента за присъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и ТСИМ“ на т. I, да се отразят и по отношение на Нетехническо резюме, доколкото в него се съдържа тази информация.</p>	<p>доколкото в него се съдържа информацията от ДЕО</p>
	<p>2. Информацията, включена в т. 2.1.3 (стр. 19) за „сериозни предизвикателства поради мястото в засушлива зона, неравномерно разпределение на водните ресурси не е конкретизирана и подкрепена с доказателства за тази територия в пълния доклад за ЕО за тази територия. В случай, че не е приложимо за конкретната територия, не следва да се включва в нетехническото резюме.</p>	<p>По т.2 – бележката е отразени в нетехническото резюме</p>
	<p>3. текстът: “ ...предвижданията на ПТГС и ТСИМ не включват нови предприятия, нито имат потенциал да увеличат риска от големи аварии в съществуващи предприятия с нисък и висок рисков потенциал.” на стр. 64, по т. 2.1.13 Опасни химични вещества и риск от големи аварии да се замени със следния текст: Предвижданията на ПТГС и ТСИМ не са свързани със значително въздействие в резултат на съхранение и употреба на опасни химични вещества, като допустимите дейности и мерки нямат потенциал за увеличаване на риска от възникване на голяма авария в съществуващи предприятия с нисък и висок рисков потенциал в обхвата на трансграничния район. “</p>	<p>По т.3 бележката е отразени в нетехническото резюме и в ДЕО</p>
	<p>II. Предложение за мерки за наблюдение и контрол на въздействието върху околната среда и човешкото здраве при прилагането на „ПТГС 2021-2027. между Република България и Република Сърбия и ТСИМ:</p> <p>1. На стр. 431, т. 5 „Инвестиционни предложения, планове и програми да се осъществяват в съответствие с Действащите ПУРН и ПУРБ и законодателството по опазване и управление на водите”, да се коригира и да се чете по следния начин:</p> <p>Инвестиционни предложения, планове и програми, да се осъществяват в съответствие с Действащите ПУРН и ПУРБ и Закона за водите и подзаконовата уредба, както и в съответствие с наличните резултати от актуализацията на ПУРН и ПУРБ за периода 2022-2027 г. “</p>	<p>По т.1 - Текстът е коригиран съобразно бележката.</p>
	<p>2. На стр. 432 текстът от предпоследния булет: „При реализация на дейности по ПТГС и ТСИМ да се спазват приложимите мерки от Пом на</p>	<p>По т.2 - Текстът е коригиран съобразно бележката.</p>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

	<p>ПУРБ 2016- 021/2022-2027 г. и ПУРН 2016-2021/2022-2027 г.” да се коригира и да се чете по следния начин: С цел недопускане на повишаване на риска от наводнения, планираните дейности, попадащи в РЗПРН да бъдат съобразени с анализите, целите и мерките в програмата от мерки в действащите ПУРН, както и наличните резултати от актуализацията на ПУРН за периода 2022-2027 г. “</p>	
	<p>3. Предлагаме следните Мерки по наблюдение и контрол на въздействието върху околната среда и човешкото здраве при припагане на ПТГС и ТСИМ. "Резултатите от наблюдението и контрола на въздействието върху околната среда считаме за целесъобразно да се в тригодишни доклади по наблюдение и контрол на въздействието на програмата и стратегията върху околната среда, които на основание чл. 30, ал. 1 от Наредбата за ЕО да се представят в МОСВ."</p>	<p>Отразено в т.10 на ДЕО</p>
	<p>III. Указания за последващите действия, които следва да се предприемат по процедурата по ЕО за , ПТГС 2021-2027 между Република България и Република Сърбия и ТСИМ”:</p> <p>1. Съгласно разпоредбата на чл. 20, ал. 8 от Наредбата за ЕО, в срок до 14 дни от получаване на настоящото писмо следва да съгласувате предложените в т. II мерки по наблюдение и контрол при прилагането на проекта на програмата и стратегията. В случай, че в поставения срок не предоставите Ваше становище, се счита, че мерките са съгласувани.</p> <p>2. Следва да отразите бележките по т. I и т. II от настоящото становището и всички получени становища в резултат на консултациите по чл. 20, ал. 1 и ал. 3 от Наредбата за ЕО, в т.ч. в справката за резултатите от извършените консултации.</p> <p>3. След отразяване на бележките следва да внесете в МОСВ окомплектовано искане за издаване на становище по ЕО по смисъла на чл. 23, ал. 1 от Наредбата за ЕО.</p>	<p>Указанията по т. III са изпълнени.</p>



**Таблица № 12.2-2** *Получени становища в резултат на консултациите по ДЕО на територията на Република Сърбия и начин на отразяването им*

№	РЕЗУЛТАТИ ОТ КОНСУЛТАЦИИТЕ ПО ДЕО (В Т.Ч. ОТ ПРОВЕДЕНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ ОБСЪЖДАНЯ)			НАЧИН НА ОТРАЗЯВАНЕ С МОТИВИТЕ ЗА ТОВА
	Лице/Институция	Дата на предоставяне	Бележка/Коментар	
1.	Министерство на европейската интеграция	337-00-000041/2019-04-BG 10.03.2022 По време на среща	<p>Съгласно финансовата перспектива на ЕС 2021—2027, Сърбия участва в девет програми за европейско териториално сътрудничество. Една от тях е съфинансираната по ИПП програма за трансгранично сътрудничество между България и Сърбия.</p> <p>Министерството на европейската интеграция на Република Сърбия, като Национален орган, извършва стратегическа екологична оценка на програмата и проекта на Териториалната стратегия за интегрирани мерки в партньорство с Министерството на регионалното развитие и благоустройството на Република България. В резултат на това, през август 2021 г., беше създаден проект на Доклад за екологична оценка. Проектодокладът за оценка на околната среда, както и нетехническото резюме бяха предоставени на Министерството на европейската интеграция на Република Сърбия, а нетехническото резюме на ДЕО беше преведено на сръбски език и беше публично достъпно на интернет адреси <a href="https://www.mei.gov.rs/srp/arhiva/arhiva-javnih-poziva/">https://www.mei.gov.rs/srp/arhiva/arhiva-javnih-poziva/</a> и <a href="http://www.ipacbc-bgrs.eu/sr/sea-report-news/ipoziv-za-ucheshtshe-u-konsultacijama-o-nacrtu-izveshtaja-o-obuhvatu-procene-uticaja">http://www.ipacbc-bgrs.eu/sr/sea-report-news/ipoziv-za-ucheshtshe-u-konsultacijama-o-nacrtu-izveshtaja-o-obuhvatu-procene-uticaja</a>.</p> <p>На официалния уебсайт на Министерството на европейската интеграция на Република Сърбия беше публикувана покана заедно с проект на ДЕО (на английски език), нетехническо резюме и проект на програмата заедно с Териториалната стратегия за интегрирани мерки (на английски и сръбски език) (<a href="https://www.mei.gov.rs/srp/arhiva/arhiva-javnih-poziva/">https://www.mei.gov.rs/srp/arhiva/arhiva-javnih-poziva/</a>) както е представено на фигура 1 в прикачения файл.</p>	<i>Не са направени препоръки</i>

**Доклад за екологична оценка**

*на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

			<p>Съобщението беше публично на 29 декември 2021 г., с краен срок за коментар - 17 януари 2022 г.</p> <p>По време на консултацията не бяха получени становища, Министерството на европейската интеграция на Република Сърбия изготви доклад за участието на заинтересованите страни и обществеността в проектодоклада на ДЕО. Този доклад, заедно с други публикувани материали, беше представен на Министерството за опазване на околната среда на Република Сърбия за експертно становище.</p> <p>Министерството за опазване на околната среда на Република Сърбия съгласува ( изх. номер № 350-02-18/2022-03 от 22 февруари 2022 г) проекта на доклад на ДЕО и доклада от заинтересованите страни и общественото обсъждане. Министерството на опазването на околната среда на Република Сърбия няма възражения по проектодоклада на ДЕО, тъй като той отговаря на изисквания, посочени в членове 12 и 20 от Закона за стратегическа екологична оценка на Република Сърбия.</p> <p>В оглед на горните констатации, Министерството на европейската интеграция на Република Сърбия няма възражения срещу проекта на ДЕО на проекта на Програма за трансгранично сътрудничество 2021 - 2027, която е съфинансирана от Инструмента за предприсъединителна помощ между републиките на България и Сърбия, както и проекта на Териториална стратегия за интегрирани мерки.</p>	
2.	<b>Министерство на европейската интеграция на Република Сърбия</b>	<b>Номер:337-00-000041/2019-04-БГ Дата: 26.01.2022.</b>	<p>Съгласно член 20 от Закона за стратегическа оценка на околната среда („Официален вестник на РС, № 135/2004 и 88/2010 г.) Министерството на европейската интеграция на Република Сърбия публикува проект на доклад за оценка на въздействието върху околната среда на своята интернет страница на 17 декември 2021 г. на Програмата за трансгранично сътрудничество на Република България и Република Сърбия и Териториалната стратегия за интегрирани мерки в рамките на същата програма, съфинансирана от Инструмента за предприсъединителна помощ IPA III (наричан по-долу: Докладът). Всички заинтересовани страни от Република Сърбия се приканват да изразят своето мнение и препоръки относно съдържанието и обхвата на Доклада и да представят предложения, мнение, инициативи и коментари най-късно до 17 януари 2022 г. Уведомяваме</p>	<i>Не са направени препоръки</i>

**Доклад за екологична оценка**

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Сърбия и Териториална стратегия за интегрирани мерки

			обществеността, че през посочения период за консултации не е постъпило предложение, становище или коментар по Доклада.	
	<b>Министерство за опазване на околната среда</b>	<b>Номер: 350-02-0018/ 2022-03</b> <b>Дата</b> <b>22.02.2022</b>	С писмо номер: 337-00-00041/2019-04 от 26 януари 2022 г. Министерството на европейската интеграция внесе в Министерството за опазване на околната среда искане за съгласуване на Доклада за стратегическа екологична оценка на Програмата за трансгранично сътрудничество на Република България и Република Сърбия за периода 2021-2027 г. Заедно с искането беше представен и Доклад за участието на заинтересовани страни и обществени организации. След преглед на представената документация се установи, че Докладът за стратегическа екологична оценка на Програмата за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия за периода 2021-2027г. отговаря на условията, предвидени в чл. 12 и 20 от Закона за стратегическата екологична оценка, за което Министерството за опазване на околната среда дава своето съгласие.	<i>Не са направени препоръки</i>

В обобщение на представената информация за проведените консултации в хода на процедурата по ЕО са получени становища с препоръки и бележки както по съдържанието на ДЕО, така и по проектите на ПТГС и ТСИМ. В резултат на консултациите по Заданието са получени два основни типа становища – по съдържанието на ДЕО, и по проектите на ПТГС и ТСИМ. Препоръките и бележките към съдържанието на ПТГС – 5 броя и ТСИМ – 2 броя, са описани подробно в Таблица 12.1-1, като са изложени подробни пояснения от страна на Управляващия орган по въпросите за допустимост на определени дейности.

Основно препоръките в становищата, са насочени към обхвата на дейностите на проект „Подготовка на населението за действия в случай на бедствия и подобряване на капацитета на специализираните екипи за реагиране при извънредни ситуации в българо-сръбския трансграничен регион“ към Специфична цел 3.1 на Приоритет 3: „По-устойчив граничен регион“ на ПТГС. Ограничените програмни ресурси и необходимостта от концентриране на тези ресурси към идентифицирани области за интервенция според Териториалния анализ и резултатите от регионалните консултации налагат определени ограничения на обхвата на избраната конкретна цел. В този смисъл от страна на УО са направени допълнителни пояснения по отношение фокуса на проекта - основни природни бедствия, които териториалният анализ на програмата идентифицира като най-чести в програмната област – пожари и наводнения. По време на регионални и последващи междуинституционални консултации е договорено изпълнението на стратегическата цел да бъде оформено от стратегически проект, чиято цел ще бъде разработване на програми за готовност при бедствия и укрепване на институционалния капацитет за съвместна и адекватен отговор в случаи на природни бедствия.

Мотивиран е и отговора на поставения въпрос, свързан липсата на питейна вода, като е потвърдено, че ПТГС не разполага с ресурс за справяне с този проблем и същият е от компетентността на централните правителства на двете държави.

Потвърдено е, че ПТГС не налага тематични ограничения за интервенции, подкрепяни по Приоритет 1, а именно на такива в областта на кръговата икономика.

Потвърдена е допустимостта на дейности и интервенции с принос към опазването на околната среда и биологичното разнообразие, свързани с: управление на отпадъците; интегриране на зелени решения във всяка подкрепяна интервенция, което насърчава инициаторите на проекти да предлагат зелени решения за териториалните нужди и предизвикателства; финансиране на инициативи в областта на кръговата икономика; използването на туристическите ресурси на региона на ТГС, вкл. чрез подкрепа за развитие на европейски пътеки на дълги разстояния (Е-пътеки) през ТГС.

Становищата с бележки и препоръки към съдържанието на ДЕО са съобразени изцяло при изготвянето на ДЕО на съответните места, съгласно посоченото в последната колона на Таблица 12.1-1. От постъпилите 20 становища, 12 от тях са с

бележки и препоръки към съдържанието на ДЕО, касаещи допълване на отделните раздели с актуализирана информация и един коментар, касаещ техническа грешка.

В резултат на консултациите по ДЕО са получени предимно положителни становища, но и препоръки и бележки към представената информация в ДЕО – основно по отношение на информацията за текущо състояние на околната среда бяха приети от екипа на консултанта без забележки. В отговор на постъпилите бележките по ДЕО, мерките за предотвратяване на неблагоприятни въздействия върху околната среда и човешкото здраве в т.7.2 на ДЕО бяха прецизирани и допълнени, както и бяха отразени предложените от Министерство на околната среда и водите на Република България мерки по наблюдение и контрол с посочване на индикатори към тях отразени в т.10 на ДЕО. Чрез мерките в посочените две точки/раздела на ДЕО се гарантира че допустимите дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ от една страна няма да доведат до значителни неблагоприятни въздействия върху околната среда и здравето на хората, и от друга – тези мерки са с принос за интегриране в максимална степен на екологичните съображения при изпълнението на ПТГС и ТСИМ.

Постъпилите становища от компетентните органи и заинтересованите страни относно обхвата и съдържанието на Доклада за екологична оценка и бележки по отразяване на текущото състояние на околната среда на регионите включени в териториалния обхват на Програма за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия 2021-2027 г., са приети изцяло и са отразени във третата версия на доклада.

### **13. Нетехническо резюме на екологичната оценка**

Нетехническото резюме на ДЕО е изготвено като самостоятелен документ, представен към **Приложение № 3** на ДЕО.

### **14. Приложения към доклада за екологична оценка**

- 1) Табличен списък на експертите и ръководителя изготвили Доклада за екологична оценка, в който всеки експерт е удостоверил с подпис разработените от него раздели на доклада и декларации на експертите, съгласно изискванията на чл. 16, ал. 1 от Наредбата за ЕО;
- 2) Копия на всички постъпили становища в резултат на проведените консултациите по заданието за обхват и съдържание на Доклада за екологична оценка в рамките на процедурата по ЕО ;
- 3) Нетехническо резюме на Доклада за екологична оценка.

- 4) Видове от Приложение № 3 на ЗБР разпространени в териториалния обхват на Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027 между Република България и Република Сърбия